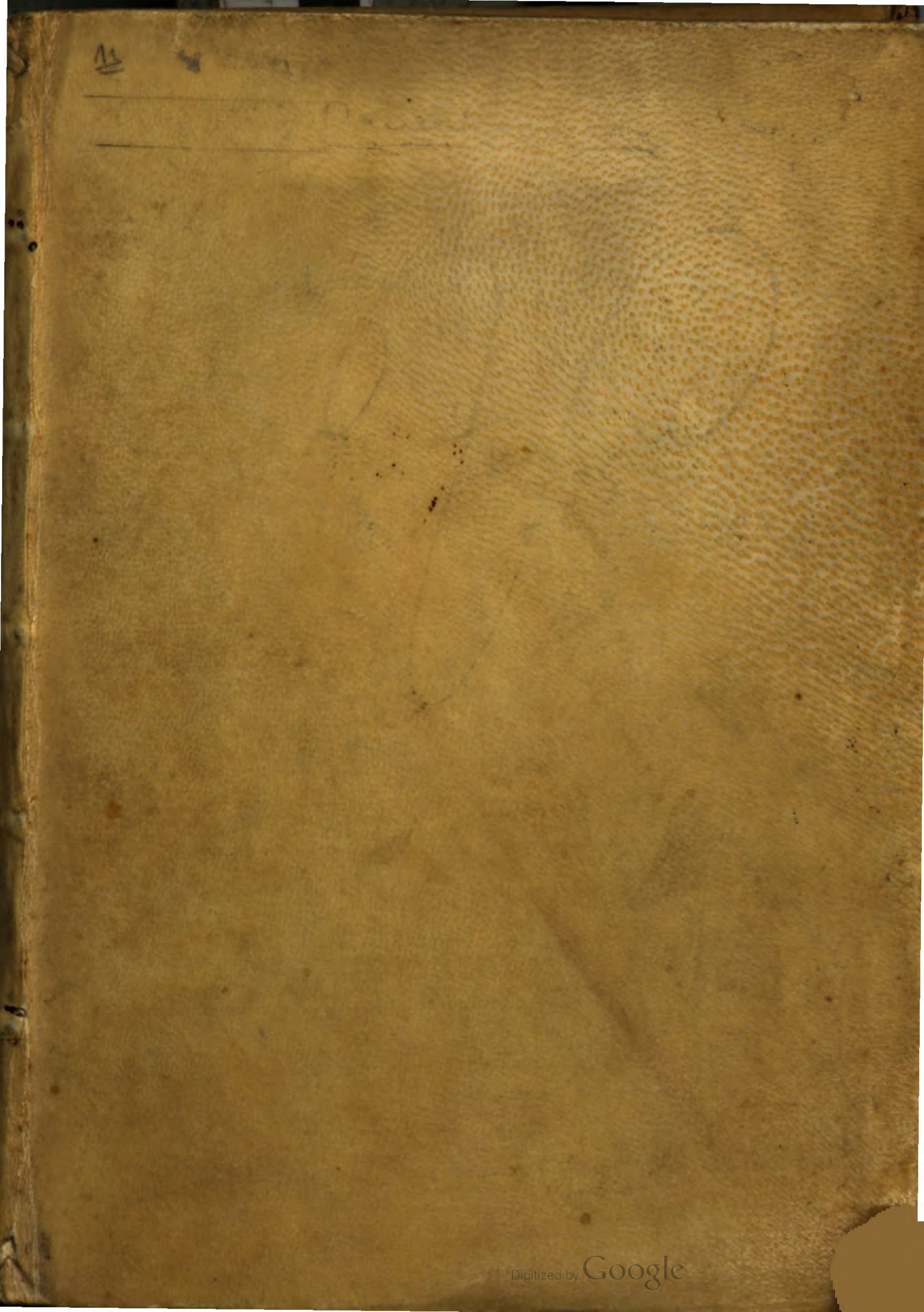

11

SPECVLVM CONIVGIORVM AD MODVM R.P.F. *ILLEPHONSI A VERA CRVCE*

Sacri ordinis Eremitarum. S. Augustini, bonarũ artiũ, ac sacrę Theologiæ Magistri, moderatorisq; Cathedræ Primariæ in Vniuersitate Mexicana in partibus Indiarum maris Oceani: & Prouincialis eiusdem ordinis, & obseruantiæ.

Cum indicibus locupletissimis.

Nunc secundò opus elaboratum, & ab authore à plurimis mendis, quibus scatebat, limatum, & in multis locis auctum.

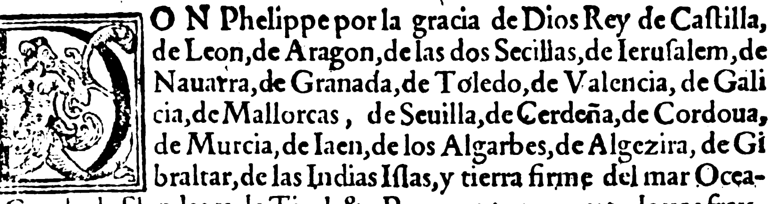
SALMANTICAE

Excudebat Andreas à Portonarijs. S. C. M. Typographus.

M. D. LXII.

CVM PRIVILEGIO.

LICENCIA

DON Phelippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Secillas, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Murcia, de Iaen, de los Algarbes, de Algezira, de Gibraltar, de las Indias Islas, y tierra firme del mar Oceano, Conde de Flandes, y de Tirol. &c. Por quanto por parte de vos fray Alonso de la vera Cruz de la ordẽ de sant Augustin, Cathedratico de Prima de la ciudad de Mexico nos a sido fecha relacion q̃ vos aueys cõpuesto vn libro intitulado, Speculum Coniugiorum, el qual era obra muy vtil y prouechosa, y nos suplicastes os diessemos licencia y facultad para que le pudiessedes imprimir y vender: mandãdo que por el tiẽpo que la nuestra merced y voluntad fuesse otra persona ninguna le pudiesse imprimir, ni vender so graues penas, o como la nuestra merced fuesse. Lo q̃l visto por los del nuestro Cõsejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la prematica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, e nos tuuimos lo por biẽ. Y por la presente damos licencia, y facultad para q̃ qualquiera Impressor destos nuestros Reynos pueda imprimir el dicho libro sin que por ello cayan, ni incurran en pena alguna, y mandamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda, sin q̃ primero se trayga al nuestro Consejo juntamente con el original que en el nuestro Consejo fue visto que va rubricado y firmado al fin de Domingo de Çauala nuestro Escriuano de Camara, de los que residen en el nuestro Consejo para que se vea si la dicha impression esta conforme al original, y se de licẽcia para le poder vẽder, y tase el precio en q̃ ouiere de vẽder cada volumẽ so pena de caer è incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nr̃os Reynos. Y no fagades ende al. Dada en Toledo a veynte y dos dias del mes de Mayo de. M. D. L X I. Años.

El Licenciado Vaca de Castro. El Licenciado Villa Gomez. El Licẽciado Virbiesca. El Licẽciado Morillas. El Licẽciado Aggreda.

Yo Domingo de Çauala Escriuano de su Magestad la fize escriuir por su mandado con acuerdo de los de su Consejo.

ILLVSTRISSIMO DOMINO. D. LODOVICO à Velaſco, nouę Hiſpanię Proregi digniſſimo, ſuus frater ALPHONSVS A VERA CRVCE Auguſtinienſis Theologus, æternam fœlicitatem.

Eceptiſsimum eſt, Prorex digniſsime, illuſtriſsimeq́; Princeps, ſi quis opus à ſe editum in lucem emittere in animo habet, aliquē ſibi eligat patronum, à quo authoritatem, ſimul & tutamen recipiens, Zoilorum calumniā, & inuidorum rabiem euadere poſsit. At nō vno, aut altero titulo, ſed ſexcentis nominibus (vt aiunt) tu huius nouæ Hiſpaniæ protector, & defenſor vnicus ex omnibus, quos non ſolùm hic nouus, ſed etiam ille antiquus habet orbis, dignus inuentus

es,cui hoc noſtrũ Speculum Coniugiorũ nuncuparemus. Si enim ad nobilitatẽ, & progenitorũ merita me conuertam, Vela ſcorũ ſingulare ornamentum dñs. D. Lodouic⁹ à Velaſco occurrit: in quo vno ſuorũ maiorũ ſtemmata ſplẽdẽt. Si ad authoritatẽ in gerẽda Regia dignitate oculos leuẽ, ſtatim. D. Lodouicus à Velaſco, in quo ſupremũ faſtigiũ Principis contẽplor, obuius eſt. Si ad morũ honeſtatẽ, quã in gubernãte deſiderant oẽs, intellectus aduertat, iam videor illud Ariſtotelicũ intelligere dogma: virtutes ſecũdùm naturã in homine eſſe: quia ſic bonos habes tibi innatos mores, vt nõ ſolùm inchoationẽ, ſed conſummationem ingenitam aſſeramus. Quòd ſi ad omniũ virtutũ coronidẽ attẽdam, modeſtiã, extaſim patiẽs, in ipſa mea cõſideratione deficiens. D. Lodouicus à Velasco adeſt. Quis nõ admiretur hãc cũ tanta bonorũ internorũ, & externorũ ſupellectilẽ tuam erga oẽs etiã infimę ſortis homines animi tẽperantiã? ſiquidẽ nõ elatè, nõ ſuperbè incedis: ſed cùm tam ſupremũ locũ fueris (iure optimo) ſortitus, ad

deiecta

deiecta sic te submittis, vt cum paruulis, cùm tam grandis sis, velut paruulus efficiaris, vt etiam Indum deiectissimum nullius conditionis homunculum sic candidè suscipias, vt velut Chamæleõta colorem statim, affectusq; induas paternos. Et finẽ imponens tuarum nõ vulgarium dotium, sufficiat argumentum, quòd inter totius Hispaniæ primates, vnus ad hũc nouum mundum fueris selectus Princeps, & Gubernator. Cõiugiorum Speculum tibi debitũ intelligo, qui tã clarè, & lucidè, & supra lynceã virtutẽ matrimoniũ in officiũ, & nõ ad libidinẽ à Deo in primordio institutum, omnibus opere effeceris manifestum: sic maritum agens, vt Diuino obsequio, non vxori ligatus videaris. Si tamẽ singulare debitum attendã, hoc quale quale est opus, tuũ esse cẽseo. Quippe qui à tempore, quo fœliciter ex Hispania illa antiqua hunc orbem moderaturus aduenisti, peculiare nescio quid amoris erga me tui præsensi scintillulã, quę paulatim in ingentem creuit flammam, vt iam quicquid Alphõsus habet hic tuus, ibi habeat, Gene. 2.

 & col-

& collocet, vbi & anima per amorem collocata est. Et quod prætereundum non censeo, si Augustiniensium familiam cõsidero, in cuius sum ascriptus albo, deuinctum vnicè me ipsum cognosco, ꝙ hanc Auus, & Proauus & ditauerũt, & in honore habuerunt: sicut illius Cerueræ oppidum, & constructum monasterium Augustiniẽsium proclamat. Atq; ab ipsis nõ degenerans, sed parentũ vestigia sequẽs, Eremitarum ordinem in hac noua Hispania, cùm cæteros alios Prædicatorum, & Minoritarũ amore prosequaris, & vt pater foueas, hunc tamen nostrum diligis, & in dies beneficijs deuinctum reddis. Age ergo Macte virtutis: Princeps inclyte: illustrissime Lodouice, munus recipe, & scientiæ deditos, & sapientiæ amatores dilige, vt Carolus ille Magnus, qui illud Sacræ Theologię Emporium vnicum Parisiense gymnasium instituit, & ditauit: ex quo tanquàm ex equo Troiano innumeri exierunt pręstãtissimi bellatores, & duces: sic Caroli Imperatoris, & Hispaniarum Regis locum tenens, hanc Mexicanã

Aca-

Academiam instituisti, & prima iecisti tu fundamenta, vt non solùm primitię tibi meritò, sed fructus laborum debeantur. Recipe ergo ex clientulo, patrone illustrissime, ex hac Academia primitias, Speculũ Cõiugiorum, in quo faciem omnes Indorum ministri in spiritualibus videre possint suam, ne in ministrando aberrent, in discernendis, iudicandisq́; coniugijs. Interim hoc tuæ dignitati precor, prospera, secunda q́; omnia, ac vt te Deus Optimus in dies virtutum, & meritorũ in gubernandis tibi cõmissis tanta ditet supellectile, quãti interest omnibus huius orbis noui incolis, rogo.

DOMINVS IOANnes Nigret in artibus, & Theologia Magister, & in metropoli Mexicana Archidiaconus, & Vniuersitatis Rector, Fratri *Illephonso à Vera Cruce* religiosissimo, Augustiniano, sapientissimoq; magistro, & primario moderatori in Academia Mexicana. S.

NTER alia innumera penè beneficia, quæ humano generi Deus summus, maximus concessit, Illephonse religiosissime, sapientissimeq; magister, hoc vnum memoria dignum passim, & vbique contemplandum censeo, homines adeò varia quadam affectione, & amore genitos, vt pauci, aut nulli, aliorum finem insequantur: & vnusquisque aliud sic, & aliud sic (vt cum Hieronymo loquar) eligat, & perpendat. Quid (obsecro) maius mirabiliusq;, q̃ mille hominum species: quinimò hominibus millia millium specierum correspondere iudicemus, & credamus? Iste ad militiam procliuis, ille ad agrorum culturam quodammodò cogitur. Vnus aulicus: alius aulicorum mores detestatur. Et in vitijs aduersus virtutem dissimiles omnino sunt homines. Atq; idem videmus, & experimur, vnus vino deditus: alter homicida, aut fur est. Alius aleæ studet, aut mulierosus, vel criminosus censetur. Et ne singula recensendo prolixior fiam, & à nostro instituto longiùs euadam, quis adeò ingenij diminutus, & parũ intellectus capax reperitur, qui mente quadam Diuina factum esse non intelligat, & cognoscat, vt per totum vniuersum homines quidam (quanuis rari) in tanta varietate electi, & Diuinitates quædã creatæ, & disseminatæ sint, atque ad intellectum nutriendum, ad voluntatem erigendam, ad memoriam perficiendam, à summa, supremaque intelligentia dentur? Quorsum verbis, & argumentis est opus: si monumenta illa literarũ sacra è medio tollas: si Sanctos illos mille nominibus dignissimos doctores demas: si argutissimos in Theologia sancta magistros excerpas? qd superest: nisi homines vita inani, & morte viuentes, sub ignauia, atq; insipientia degentes conspicere? Si Socrates

Hierony.

Hominum viuendi modi diuersi sunt. 1. Poli. c. 5.

Socrates vita deficeret: si Plato scripturarum in Philosophia monumenta denegaret: si Aristoteles vtranque Philosophiam, & optimas alias disciplinas successoribus non ostẽderet, actum esset de nobis: rusticitate quadam, & agricolarum more philosopharemur, & disputaremus. Quid referam bellorum duces, architectos insignes, mechanicarum magistros: vndenam eminentiam illam, & perspicacitatem, ingeniorum subtilitatem adepti sunt, nisi â prædecessoribus, ab antiquorum libris, à priscis voluminibus, quibus maximus honor, & immortalis famã debetur? Et tandem fit, & luce ipsa clariùs apparet, nostri huius seculi studiosis, multa antiquioribus accepta referre debere. Literati tamen artifices, & cuiuslibet generis sapientes addere potiùs inuentis, q̃ inuẽtores dicendi sunt. At tu religiosissime Illephonse, & iure optimo doctissime, vnus ex multis tua foelici sorte eligendus venisti, & Theologiæ sanctæ deditissimus, optimam studiorum rationem posuisti: & tandem nugis, atq; (alijs desiderijs omissis) coætaneos, & amicos tui temporis in bonis literis superasti, vt antiquorum, & sapientium exemplo posteris emolumentũ grande, & memoriam relinqueres. Adest post tot in Logices editione perpessos labores tuo nomine opus Theologicum quidem aureum, eminẽti, singularique doctrina refertum, cui Speculum Coniugiorum nomen dedisti, quod examinandum ex commissione capituli huius Ecclesiæ Metropolitanæ accepi. Non possum mi Illephonse in Theologia eminẽtissime tuum hoc desiderium, tuam hanc sanam mentem non laudare. Et vtinam epistolarem modum excedere daretur, & musarum afflatibus me dignum censerem, vt te ad æthera vsq; extollerem, & opus hoc tuum Diuinum persuaderem. Verùm quid opus est verbis? Nihil in libro non inuenitur ad Indorum nodos scindendos: ad coniugis, & viri ligamẽ firmandum: ad omnium tandem scrupulum, vel ambiguitatem extirpandam hic liber conducit. Gratulentur igitur omnes pro viribus Illephonso (est quidem Augustinorum decus) propter aureũ emissum opus. Sed vires meæ cessare compellunt, receptui canẽdum censeo. Vale, Nestoreosque viue annos.

FRANCISCVS CERuantes Salazarus artium magister: Iuris Pontificij, & Sacræ Theologiæ Candidatus: in Academia Mexicana Rhetoricæ professor, Lectori. S.

VM venit in mentem, Candide lector, Diuinum illud oraculum: Quos Deus coniũgit, homo non separet: confestim animo de maxima matrimonij dignitate, & præstantia, occurrunt multa. Quàm scilicet Sacramẽtum hoc hominum propagationi necessarium extiterit: cùm tot angelorum millia ab orbis conditi exordio: hominem autem vnum, & fœminam, à quibus in tot tẽpora, & innumeras progenies, ac nationes genus humanum propagatum est, Deus effinxerit. Quo pacto à nullo alio quàm à Deo & institutũ, & honestatum fuerit. Quàm præterea adfabrè, sciteq; inter Christum, & Ecclesiã nuptias præfiguret. Quàm item exactè copulatam in filij persona humanam naturã Diuinæ denotet. Quod mysterium paulò postquàm est conditus Adamus, in spiritu cognouit. In his autem maximis, & admirãdis commodis, mysterijsq; matrimonij, illud potissimum considerare, & demirari soleo: cùm vinculum, quo pater, & filius mutuò copulantur, naturale, & minùs dissolubile, quàm Gordianus nodus videatur, viri tamẽ, & vxoris nexus liber, alioqui, & voluntarius,

Matth. 19.

Conci. Floren. & Triden.

Gne. 2.

Ad Ephes. 5.

luntarius, ita firmus, & inexplicabilis sit, vt visa vxore, Diuino spiritu afflatus protoplastus dixerit. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter quã relinquet homo patrẽ, & matrẽ, & adhærebit vxori suæ. Vndè facilè conijcio, quando Christus in lege gratiæ ligamẽ coniugum, ne vnquàm nisi morte ab inuicem seiungerentur, sic confirmauit, vt diuortij libellos coniugibus à Moyse admissos abstulerit, eum qui vel copulare, vel segregare coniuges voluerit in matrimonij canonibus, qui lõgè lateq; patent, quàm versatissimum esse oportere. Nam si aut segregandos coniungit, aut coniungendos segregat, & Diuinæ obsistit legi: & cùm ab vno errore multi oriantur, fidei, sacramento, & proli, quæ præcipua in coniugio sunt, non leuem facit iniuriam. Quæ tu damna Candide Lector, nisi oscitas, & stertis hoc vno libro comparato, tam facilè vitabis, vt in re diffusissima, & labyrintho Dedali implicatiori tutiùs, ac certiùs quàm Theseus, prouinciam matrimonialẽ (per paucis quidem obuiã) & adire, & superare poteris. Cuius liboris compendium, cui ad hoc temporis acceptum referes: nisi magistro Alphonso à Vera Cruce Augustiniano, cuius indefessa studia, admiranda doctrina, singularia ingenij sui documenta, vigiliæ in omnibus disciplinis lucernam sapientes, animi candor, qui vel hostes cõciliet, hoc vno in opere (missa facio reliqua) in ipso aditu sic tibi occurrent dilucida, vt minimè obscurè cognoscas nouo huic orbi illustrando Diuinitùs ipsum à Deo concessum. Posset idem (ne tibi id non prædictum culpes) eleganter, & multò breuiùs librum cõscribere. Verùm cùm Paulum secutus debitorẽ se dignis, & indignis intelligeret, paulò fusiùs diuagatus, ne res tanti momenti, vel mediocriter institutum fugeret (crassiori quod aiũt Minerua) ad studiosorum omnium captum descendens, negotium tractauit. Bene vale, alienoq; tutus labore fruere.

Gene. 2.
Matth. 19.
Marci. 10.
Ad Rom. 1.

Præfatio

PRAEFATIO AD MODVM REVERENDI Patris Fratris ALPHONSI A VERA CRVCE Augustiniani, Theologi, & primarij cathedratici in Academia Mexicana, in suũ Speculum Coniugiorum.

***

Intentio, & institutum autoris.

VM nihil magis insitum debeat esse Christiano pectori, quàm quæ Christi, & aliorũ, & non quæ sua sunt, quærere, animũ subijt causam matrimonialẽ tractare, vt noui orbis, noui homines, nouiter inuẽti maximè iuuarentur. In hoc enim argumẽto, & materia periculosissimè erratur, & maximum fructum inuenitur. An non error grauissimus, si ex ignorantia quos disiungere oportet, cõiungere cõtingat? Vel quos cõiũgere, disiũgere eueniat? Cõsideraui enim quàm frequẽtissimè inter ministros huius Ecclesiæ de re matrimoniali versetur causa: quanq̃ sit omnibus obuium cõtractus matrimoniales audire, iudicare, & diffinire. Sed sicut non omnibus (vt aiunt) datum est adire Corinthũ: non cuilibet

cuilibet scientia necessaria de negotio est concessa: quia & Iuris peritiã, & Theologiæ sapientiã expostulat. Rei arduitas, et questionum difficilium difficultas, et doctorũ in diuino, et humano iure peritorũ varia opinio deterrebat, deprimebatq; animũ. Sed tñ Christus ipse Iesus (cuius res agitur) sic vires apposuit, & per amicos solicitauit, & per prælatorum obedientiã coëgit, vt calamo manũ admouerim. Per gratiam Dei opus inceptũ, & perfectè absoluimus, theoricã praxi coniungentes: & Pontificũ determinationes ad cõsuetudinẽ, & mores neophytorũ sic adaptãdo, vt nullus remaneat posthàc locus remorandi in ipsis iudicandis casibus occurrentibus. Atq; cũ ante decẽ annos fuerit opus elaboratũ, prælo cõmittere distuli: potissimè vt experimentũ sumerẽ, qua fronte ab alijs istæ nostræ lucubrationes reciperẽtur. Atq; spes mea nõ cedit ad irritũ, sed video ab omnibus (maximè doctis) desiderari. Quapropter differre ampliùs nõ licuit. Scripserunt multi (fateor) eleganter, grauiter, & doctè. Si tñ de Iuris Põtificij doctorib⁹ doctis pri⁹ fiat sermo, suorũ textuũ sola habita ratione, allegationib⁹ innumeris cõtenti (sicco pede transeũtes) ipsas Põtificũ determinationes nobis tradiderũt duntaxat. At Theologi nñi, qui latiùs, & ex intimis, & à primo lapide (vt aiunt) exordiri solẽt, nõnulla desideranda reliquerunt, quæ ab illis inconsiderata, quia nõ obuia, à nobis tractata in præsenti sunt, & enucleata:

Tractãs matrimoniales causas & Theologiã, et iuris peritiã requiritur habere.

cleata, vt certa ab incertis distinguētes, iura nō confunderem⁹, sed seorsum, qd iure naturæ, & qd Diuino, & tandē qd humano cōstitutū sit, exponeremus. Matrimoniū enim etsi sacramētis Ecclesię cō numeret, cōtractus quidā humanus est. Quocirca cū diuersimodè in diuersis cōtingat nationib⁹: hāc hoīm cōsuetudinē, q illorū hoīm linguā vernaculā ignorāt, exactè cognoscere minimè valēt. Quade re cū aliàs ab hinc duodeuigīti annos barbarā eorū linguā didicerim: familiaritate tam lōga (quæ ad opus hoc spectat) intelligere potui: atq; in vnū redigere sic curaui, vt dispēsatores ministeriorū Dei, et sapiētes, & insipiētes pariter iuuentur oēs. Isti qdē, qa ob oculos, quæ diffinienda in oī occurrēte casu proponim⁹. Illi, qa quæ sparsim legerūt in libris, in hoc vno cōgregata deprehendāt. Atq; cōsiliū fuit in tradendo aliquantulum materiā extendere, et latiùs vagari, vt cuilibet pateat adit⁹: quātūuis rudi, et agresti hōi. Poteram⁹ qdē (nō eo inficias) breui⁹ cō prehēdere, sed tn̄ fortè Delio indigeret natatore. Et stylo īfimo, et nō affectato tradere eō fuit in aīo; vt etiā si nō latin⁹, cū aliqntulū Grāmatices degustauerit, fructū possit reportare. ¶ Argumētūq; opis ī tres diuisim⁹ partes: in quarū prima, oīa q̄ de matrimonio in gn̄ali, atq; de īpedimētis oībus dirimētib⁹, et nō dirimētib⁹ apposita sunt. In scd̄a, de illis, q̄ ad infideles cōuertēdos spectāt, fit sermo. Atq; in tertia modum diuortij declarauimus.

Conci. Floren. & Triden.

Paulus. 1. Corin. 4.

Diuisio operis

PRIMA PARS SPECVLI Coniugiorum admodum R. P. F.

Alphonsi à vera Cruce, instituti Eremitarum. S. Augustini, Theologi, Cathedratici Primarij in Academia Mexicana in partibus Indiarum maris Oceani.

ARTICVLVS. I.

An sit matrimonium: & quid sit illud.

A QVia (teste Arist.) an est, prius est, q̃ quid est, frustrà, & incassum in quæstione poneretur quid sit matrimoniũ, nisi priùs intellexerim⁹ an sit? Qua de re tanquã fundamentũ, & primũ lapidẽ in hac nostra matrimoniali structura, & Cõiugiorũ Speculo cõstituẽtes, matrimoniũ à Deo ipso omniũ formatore esse institutũ affirmamus, in officiũ quidẽ, in illo deliciarũ paradiso ante peccatũ protoplastorũ, qñ Adæ datũ est adiutoriũ simile sibi. Ex quo quidẽ soporato Eua educta, & formata fuit, vt os ex ossib⁹, & caro ex carne, duo in carne vna essent. Post peccatũ autẽ in remediũ cõstabilitũ, & firmatũ: & tãdẽ in lege gratiæ à Christo omniũ redẽptore, & seruatore, nõ solùm confirmatũ, & roboratum esse cognoscitur, verùm etiam ad illam primęuam faciem vnius ad vnam, cũ indissolubilitate, omnibus suis numeris delinitum est, ipso dicente: Quod Deus coniungit, homo non separet. *Aris. 2. Poste. tex. co. 8. c. 9. Magist. sen. in 4. d. 26. Augu. 9. lib. super Gene. ad lite. c. 7. Gene. 2. Gene. 9. Matth. 19.*

B Iam ergò quid sit, inquiramus oportet. Et primò vtrũ sit naturale. Quãplurimũ enim iuuat hoc prænoscere. Nã si naturale est (cũ naturalia nõ sint propter peccatũ abolita, licèt remanserint sauciata) non negabimus matrimoniũ esse etiã in peccatoribus. *Magist. in. 4. d. 26. & ibi. S. Tho. Diony. 4. c. de Diui. no.*

Itẽ. Quia cũ infideles naturalia integra retineant, licèt obtenebrata, omnino & cõstanter affirmare necesse erit, apud ipsos etiã matrimoniũ esse. ¶ Pro dubij solutiõe notãda est Arist. doctrina, dicentis, q̃ necessitas in naturalibus sumenda ex fine est: ac si diceret. Dedit homini natura oculos ad videndũ, ad tuẽdũ se, & ad cauẽdũ à periculis ĩminẽtibus: necesse est ergò, q̃ oculi sint positi in capite, & nõ in pedib⁹: q̃a nõ posset homo cõmodè finẽ præoptatũ cõsequi, si in pedibus essent. Hoc supposito, sit cõclusio. *Arist. 2. Phy. tex. co. 75. necessitas in naturalibus ex fine est.*

Matri-

Conclusio. Matrimonium: coniūctio scilicet maris, & fœminę, est de iure A naturæ. Probatur ex Arist. dicēte. Homo est naturaliter magis animal coniugale, q̄ politicū. Et ideo loquendo de hac coniūctione dicit. Est societas naturalis: vt natura adimpleat suā sempiternitatē. Et tn̄ homo naturaliter est animal politicū, vt ipse ibidem dicit, & primo Politicorū. Cùm enim homo nō sibi sufficiens sit ad omnia quæ pertinent ad necessitatē eius, indiget cōmunitate ad viuendū. Natura enim cæteris animantibus prouidet in necessarijs ad vitam conseruandam, ministrando eis cibū, & pilos præbendo ad defensionem à frigore, & cornua ad pugnandum: sed homini solùm dedit rationem, per quā potest sibi hæc arte præparare. Et quod ex instinctu naturali habēt alia animalia, vt nociua fugiant, & ipsa cognoscant, homo habet per rationem. Cùm tamen vnus homo nō possit hæc omnia cognoscere, maximè cū sint particularia quædam, oportuit ex inclinatione naturali homines conuenire, vt vnus adiumentum esset alteri, quandoquidē vnus solus sibi in omnibus sufficere nō poterat. Si ergo homo naturaliter est animal politicum, seu sociale, & est magis coniugale, consequens est matrimonij cōiunctionē esse quid naturale, ad quod natura ipsa hominis inclinat. Et hac de causa idem Aristo. primam societatem dicit esse combinationem maris, & fœminę: acsi diceret, ꝙ politica Societas, vel Oeconomica, aut quęuis alia, ab ista dependeat. Igitur si natura ad politicam societatem inclinat, quantò magis concedendū est, ꝙ ad viri, & mulieris per matrimonium inclinet cōiunctionem? Sicq; iura humana matrimonium definiunt; vt in principio. ff. dicitur. Ius naturale est, maris, & fœminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus.

Arist. 8. ethi. c. 12. & 1. Oeco. ca. 3. & 1. Politi. c. 2.

Aris. 1. Ethi. c. 9. et. 3. Poli. c. 4.

B

Arist. 1. Poli. c. 1. & 1. Oeco no. cap. 3.

Quid matrimonium.

Pro perfecta intelligentia est notādum, ꝙ naturale dicitur dupliciter. Vno modo, quod causam habet ex principijs naturæ ex necessitate: sicut necessarium est lapidem descēdere propter suā grauitatem, & ignem ascendere propter suam leuitatem. Et isto modo matrimoniū non est naturale: quia non ex necessitate causatur, sed ex voluntate per liberum consensum. C

Quot modis aliquid dicat naturale.

Secundo modo id dicitur esse naturale, ad quod natura inclinat, tamen complementum accipit à libero arbitrio: sicut dicuntur virtutes naturaliter inesse homini, nō ꝙ inueniātur in nobis aliqui habitus perfecti per naturam, sed inest nobis à natura suscipere illas per operationes nostras, sicut Arist. docet: inclinari ad eas innatum esse homini, tamē habere eas perfectè genitas, non competit alicui homini naturaliter, sed per assuefactionem

S. Tho. 1. 2. q. 51. ar. 1. & q. 63. ar. 1. & q. 71. art. 2.

Aris. 2. Ethi. cap. 1.

ad ope-

ad operationes. Isto modo capiendo naturale: matrimonium dicitur naturale, siue de iure naturali, inquantum homo per naturam inclinatur ad matrimonium, licèt eius perfectio dependeat ex libero arbitrio: ex cõsensu. Sic enim sanctus Th. ait. Duplex est appetitus naturalis. Vnus, qui sequitur apprehensionem. Alius, qui non sequitur apprehensionem. Et iste secundus non est aliud, quàm natura ipsius rei cum qualitatibus naturalibus, vt inclinatio lapidis ad descendendũ. Primus verò est quædã potẽtia rei, vt est in animalib⁹. Ex hac differentia Aristo. dicit, ꝙ animalia mouẽt se, inanimata verò mouẽtur à generãte, id est à Deo dante illã inclinationẽ. Sic in proposito, licèt homo per liberum arbitrium ad matrimonium moueatur, naturale quidẽ est, quia ad illud est inclinatio naturalis, licèt compleatur per volũtatem. S. Th. 1. 2. q. 26 art. 1 Aristo. 8. physic. tex. co. 29. & 33.

A Præterea notandum est, duplicem esse finem matrimonij. Primus est propagatio, & continuatio speciei, quod est bonum commune. Alius est mutuũ obsequium, & cõmunicatio operũ. De quo Arist. lib. 2. politi. c. 3. & lib. 3. c. 3. & œco. lib. 1. c. 3. & Xeno. in œco. Cùm ergo natura necessitatem sumat à fine, & finis naturalis sit speciei conseruatio, etiam erit necessarium, & naturale matrimonium, cuius finis est speciei conseruatio. Non enim vocamus matrimonium ipsam sexuum cõmixtionem, quia hæc etiã reperitur in pecoribus, in quibus non est matrimonium, sed habitudo certa, q̃ est inter eos qui cõueniunt carnaliter necessaria. Ista vocatur matrimonium. Non enim quomodocunq; conueniendum est inter homines, sed certo modo, tam secundùm naturæ designationem, quàm secundùm rationis iudicium. Non enim debet esse cõmixtio, nisi maris ad fœminam, quod & natura docet: quia finis cõmixtionis est generatio, quę non inuenitur nisi fuerit sexuũ diuersitas. Secundò. Ad istum primum finẽ requiritur, quòd non sit commixtio ad plures fœminas, sed ad vnam solam, quod natura docet, & ratio, vt infrà dicemus. 3. notan. 2 physi. text. co. 75.

B Tertiò. Nõ debet esse commixtio ad quãlibet mulierem, sed aliquæ debent excludi à cõmixtione, quibus natura ipsa (ratione reuerentiæ) nõ patitur cõmisceri. Et hoc specialiter in hominibus, qui debita personarum cognoscunt.

C Pecora autem: quia huiusmodi attinentiã ignorant, nõ excludunt aliquam fœmellam à cõmixtione. Licèt aliqua, in quibus est cognitio parentum, abstinent ab eorum cõmixtione. Vnde Arist. dicit, ꝙ quidam equus per deceptionem matri commix- Aristo. 9. hist. animali. c. 47 & S. Th. 2. 2. q. 154. art. 9. ad. 3.

tus est, & cùm hoc cognouit, præcipitauit se, quasi si in lege na- A
turæ peccauerit. Etiã fertur, ꝙ cùm quidam artifex ingenium fa
ceret, quo Elephas matri cõmisceretur inscius, postquam depre
hendit se illusum, ingenij actorem interfecit.

Quartò. Ad istum primum finem non debet esse habitudo viri & fœminę solùm tempore cõmixtionis carnalis, sed tempore toto educationis fœtus: quia natura magis intendit educationem, & perfectionem genitorum, quàm generationem ipsam, quia propter qđ vnumquodq; tale: & illud magis. Si ergò generationem vult propter prolem, plus vult prolẽ. Et sic natura inclinat marem, & fœminam ad cõmixtionem, ad sibi simile generandum. Inclinat etiam ad se habẽdos certo modo, vt natos possint benè educare. Quæ habitudo matrimoniũ vocatur. At quia teste Aristo. dubia contingentia de re aliqua ex diffinitione soluenda sunt, & ea quæ sunt propter finem, optimè diffiniuntur per finem, dubia de matrimonio ex fine soluenda sunt, & explicanda, sicq; ad matrimonij substantiam non satis est ius conueniendi in vnum, quia vagus concubitus nõ sufficit, talis enim cõiunctio frustraretur vtroq; fine matrimonij. Nam si quilibet cõcubitus esset licitus cuiuslibet viri ad quamlibet fœminam, primus finis matrimonij non posset haberi, cùm ex concubitu tali, rarò soleat proles generari, nec posset proles cõmodè aut procreari, aut educari incerto patre, non solùm quò ad ciuilem, sed etiã quantum ad naturalẽ vitam, cũ fœmina infirmior sit, & imprudentior viro, sic vt totam filiorum curam sustinere non posit. Et si concubitus est promiscuus, certus pater esse nõ potest. Et posito esset vna vnius sine mutua obligatione, vt est in concubinarijs, adhuc nec ꝓcreatio prolis esset certa ex libera coniũctione, nec educatio à parentibus, qui inuicem conuenire non tenentur. Et instructio moralis vix esset: cùm oporteret filium apud matrẽ educari propter naturales necessitates, & rursus à patre instrui, qui tamen cum matre non habitaret, quod est primus finis matrimonij. Sic Aristo. ait. A parẽtibus tria recipimus. Esse, nutrimentum, & doctrinam. Filius autem non posset educari, nisi haberet determinatos parentes. Et sic videtur, quòd de inclinatione naturæ sit, quòd matrimonium sit vnius ad vnã, & non vnius ad plures, sicut in politia Socratica, & Platonica, vt Aristo. refert. Et requiritur quòd isti determinati parentes sint astricti, & ligati, vt conuenienter efficiatur educatio prolis.

[B and C margin letters]

Arist. 1. post. tex. comm. 5.

Arist. libr. de anima.

Arist. 8. ethi. c. 11.

Arist. 2. pol. qsi ꝑ totum.

Secun-

A Secundus finis matrimonij est mutuum obsequium à coniugibus sibi inuicem in rebus domesticis impendendum, ad quod ratio naturalis inclinat. Nã sicut ratio naturalis inclinat vt homines cohabitent, quia nemo sibi sufficit in omnibus quæ sunt ad vitam: ita hominẽ animal politicum vocamus naturaliter, quia adiacet vnicuiq; particula boni alterius, vt dicitur tertio politicorũ. Sic in operibus quæ pertinent ad conseruationem vitę, quædam sunt opera, quæ conuenienter fiunt per viros, quædã per mulieres, ideò associatio ipsorum & quantũ ad mutuam cõmunicationem operum, est de inclinatione naturali. Et idem Aristo. 1. Oeconomicæ dicit distinctas esse curas viri & fœminæ. In domo siquidem fœminæ respectu prolis est educare, & viri erudire: & viro incũbit exterioribus occupari, & fœminæ dominari omnibus quæ sunt intùs. Et loquens in lumine naturali, ponit duas causas, seu duos finis matrimonij, scilicet, procreationẽ filiorum, & operum communicationẽ, ad quæ duo inclinat natura in omnibus. Et Plato in Menone dicit, vxoriam esse virtutem: domum rectè gubernare: dum custodit domestica, viroque obedire. *2. finis. Arist. libr. 3. poli. c. 3. Gab. in. 4. di. 15. q. 3. ar. 3. du. 2. Io. An. Pano. 1. c. lite. & rest. expoli. c. 3. Arist. li. 1. Oeco. c. 3. Arist. 1. œco. c 3. et 8. ethi. c. 12 Plato.*

B Cõtra ista obijci potest, Quia quæ naturalia sunt, eadem sunt apud omnes, sed matrimoniũ nõ est eodẽ modo apud oẽs qa: secũdũ diuersas cõditiones hominũ, diuersimodè cõtrahitur, & diuersi sunt ritus & cęremonię in matrimonio cõtrahẽdo, vt patet extra, de spõsali. c. De Frãcia. ergò nõ est matrimoniũ naturale. *1. obiectio.*

Solutio. Natura humana non est immobilis sicut diuina, vt Arist. dicit. Et ob id aliqua quæ sunt homini conuenientia secũdùm naturam rationalem, non reperiuntur eadem apud omnes cùm nõ sint prima principia iuris naturæ, sicut Quod tibi non vis, alteri nõ facias, & similia. Sed in his q̃ ex istis principijs deducũtur (quale est matrimonij vinculũ indissolubile) potest cõtingere variatio, secundũ diuersa tẽpora, vel circa diuersas nationes, quod in primis ipsis principijs per se notis non potest contingere. Siquidem q̄ ista coniunctio indissolubilis sit necessaria ad p̄lem generandam, nõ est sic manifestũ, sed ex manifestis deducitur, quia si nulli malum est faciendũ, & ex hoc q̄ parentes nõ mutuo obligantur, malũ prolis sequitur, quia nõ debitè educatur, vt dictũ est, ergò matrimonij indissolubilitas, est necessaria. Et ob hoc nõ est incõueniens, quòd secũdùm diuersos status, & conditiones gentiũ varietur matrimonium, non solùm quantũ *Solutio 1. Arist. 7. ethi. c. 14. Matth. 7. C S. Th. 1. 2. q. 94 art. 4. & 5. Abulẽ. super Matth. c. 19. q. 30. in sol. ad 3. & q. 33. ad 1.*

ad cęremonialia (sicut dicitur extra de sponsalibus.c.de Francia) sed etiã quantum ad substantialia, vt quòd aliqua gens ponat in matrimonio pluralitatem, & alia vnitatem, & quidam indissolubilitatem, alij concedant repudium.

Abulen.c.19. Matth.q.28.

2.solutio. Secũdò ad argumentum. In matrimonio duo sunt considerãda, scilicet contractus ipse, vel mutua obligatio, quod est essentiale in matrimonio. Et potest considerari modus, quo iste contractus celebratur, quod quidem accidentale est. Quantum ad primum, inuariabile, & immutabile manet: quia per matrimonium omnes intelligunt illum contractum mutuò se obligandi, licèt posteà contingat, quòd vir aliam recipiat, vel quòd primæ det libellum repudij. Nam si omnia essent & perseuerarent eodem modo sicut in principio, non contingeret dissolutio. Ob id, de per accidens contingit discesio. Nam si in pactum ducerent discessum pro libito, vel repudium, post Christi aduentum non esset matrimoniũ, vt patet, extra. De conditionibus appositis.c. finali. sed quantum ad modum contrahendi (quia in eo quod accidentale est, variatio potest contigere. Neq; hoc cadit sub regula, vel arte: quia sicut dicit Aristo. Illorum quæ sunt per accidẽs, non est scientia, quia sunt infinita) potest fieri alio, & alio modo apud hos, vel illos. Et sic in istis partibus in vnaquaque prouincia erat alius & alius modus contrahendi. Imò in vna & eadem secundùm diuersitatem personarum. De quibus erit sermo in secunda parte.art.3. A

Arist.2.phy.

Diuersus modus cõtrahẽdi

2.obiectio. Secundò potest obijci contra determinationem. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit, sed matrimonium non est in omnibus animalibus, cùm in quibusdam sit cõiunctio maris & fœminæ sine matrimonio, ergo non est de iure naturali. B

Solutio. Solutio. Matrimonium licèt sit de iure naturæ, non tamẽ de iure communi omnibus animalibus, sed prout est commune hominibus C

Pro cuius explicatione notandum, quòd natura hominis inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, quia est conueniens naturæ generis. Et hoc est cõmune omnibus animalibus: quia omnia animalia participant in genere, sicut est nutrimentum capere: ex inclinatione naturali prouenit, tãquam commune ratione generis. Aliomodo natura inclinat ad id quod est conueniens naturæ differẽtię, vel speciei: sicut est homini naturale habere actũ prudentiæ, vel temperantiæ, inquantum homo, non inquantũ animal

S.Th.1.2.q.51. ar.1. & q.63. art.1.

A animal est. Sic natura inclinat hominem ad propagationẽ per matrimonium, quod est secundùm rationem. Nam & si omnibus animalibus insit inclinatio ad propagationem, non eodem modo in omnibus. Nam in homine, in quo est ratio, cõpetit propagatio secundùm rationem. Et vt taliter iungantur, qualiter ad conuenientem educationem prolis, & ipsorum conueniẽtium bonum statum competat, & quia ad hoc requiritur coniunctio viri & vxoris, & quòd personæ legitimæ sint, & commanentes longo tempore: secundùm aliquam obligationem ad commanendum: debuit esse talis modus conuentionis maris & fœminæ, quam conuentionem vocamus matrimonium. Ideò matrimonium est de inclinatione naturali, consequenti naturã humanam, & non naturam communem animalium. Et hoc est loquendo de totali inclinatione ad matrimonium. Nam ad aliquid matrimoniale est inclinatio ex natura communi, scilicet quãtum ad primum finem matrimonij, qđ est procreare filios: *Inclinatio ad propagationẽ nõ est in omnibus animãtibus eodẽ modo*

B cùm in omnibus perfectis animalibus sit ista inclinatio. Educatio autem non reperitur eadem in omnibus, cùm in quibusdã sufficiat sola fœmella, in alijs filij nati possunt statim cibũ quęrere, & sic non indigent aliqua educatione parentum. Alia sunt in quibus & si masculorum cura sit necessaria, tamẽ paruo tẽpore. In hominib⁹ verò est necessaria cura vtriusq; parentis: educãdo longo tempore. Ideò est maior determinatio necessaria ad cõmanẽdũ. Et ista cohabitatio non solùm cõpetit homini ex parte differentiæ: inquantum est ratione vtens, sed etiam ex natura generis: cùm sit cõmune omnibus animalibus: ꝙ tandiu conueniant, quandiu est necessaria ad educationem filiorum cõmoratio. *Arist.8.ethi. c.12.* *Vide Alti.in. 4.par.tracta. 9.c.3.q.2.*

C Vnde quantum ad aliquid est matrimoniũ de inclinatione naturali consequente omne animal, completè tamen est de inclinatione humana, inquantum homo est vtens ratione.

ARTICVLVS SECVNDVS. DE consensu requisito ad matrimonium.

Vide doc. Theolo.in.4.d.27.

VTRVM ad matrimonium sit consensus necessarius tanquam de essentia eius, sic ꝙ secluso eo, non possit esse matrimoniũ.

Pro solutione notãdũ, ꝙ per cõsensum nil aliud intelligimus, quàm applicationem appetitus ad aliquid agendũ,

1.2.q.15. sicut dicit.S.Tho. Cõsensus importat applicationẽ sensus ad a- A
Arist. Deme. liquid. Est autẽ ꝓpriũ sensus, vt sit cognoscitiuus præsentiũ. Et
& re.c.1. &. ex hoc tractum est hoc nomen consensus. Est enim applicatio
1.Rhe.c.11. sensus ad rem, secundũ qđ ei inhæret, quasi experientiã quãdã sumens de ea, inquantum complacet sibi in ea. Et hoc cõtingit quando appræhenso fine, & desiderato, cõsultamus de medijs, & per consilium iudicat hoc vel illud medium esse conueniens, & consentit illi medio, sicq; cõsensus est tanquã finalis sentẽtia intellectus & voluntatis, qui non potest esse in brutis, quia non habent suorum actuum dominium. Et sic non possunt appeti-
S.Tho.1.2.q.1. tum applicare quò voluerint, sed solũ est hominis, quia proposi
art.1.&.q.15. to fine, cõsultat, vel consiliatur de medijs de quibus iudicat: sicq;
art.vlt. applicat consensum, vt si alicui proponatur: bonũ esse procreare filios, vel bonum esse prouidere sibi de remedio contra libidinem, & tunc consultat de medio, & inuenit hoc, quod est ducere vxorem, & in particulari ducere istam. Et sic consultando: vtrũ ista ad finem expediat, iudicat quòd sic, & dat sententiam, & sic est consensus. His suppositis sit prima conclusio.

1. Conclu. Ad matrimonium necessariò requiritur consensus, sic quòd B stãtibus omnibus alijs, & hoc solo deficiente, non est matrimonium. Hæc conclusio probatur extra de spõsa. duorum. c. finali vbi dicitur. Cõsensus legitimus inter personas habiles sufficit ad matrimonium secũdùm canonicas sanctiones. Et si solus defue-
1. Ratio. rit, cætera etiam cum coitu celebrata frustrantur. Ratio. Potestas corporis hominis liberi non transfertur in alium sine eius cõsensu, sed in matrimonio transfertur corpus hominis liberi in pote-
1.Cor.7. statem alterius: dicente Paulo, Vir nõ habet potestatem sui corporis, sed mulier, ergo oportet sit consensus.

2. Ratio. Præterea. Omnis cõtractus requirit consensum, cùm pactum C quoddam sit, vt habetur. ff. de pactis. l. prima. sed matrimonium est contractus quidam, ergo consensus est requisitus.

3. Ratio. Sed fortiùs probatur consensum esse necessarium ex principali fine matrimonij. Procreatio enim, & educatio prolis, nul-
Matth.19. lo modo posset stare, nisi esset cõsensus, ergò necessarius est. Siquidẽ illa indissolubilitas non esset in inuitos, & nõ consentientes: nã (parentibus non bene inter se conuenientibus) nõ possent
4 filij optimè procreari, nec educari. Item. Nec esset secũdus finis matrimonij. s. operũ cõmunicatio. Nõ enim in operibus aliquo modo communicarent, cùm animo dissentirent, ipsa enim com

municatio operum præsupponit amorem.

A Item. Si non esset necessarius cõsensus, posset ergò Papa obligare aliquem ad matrimonium, vel Princeps, sed hoc non, ergò ob id quòd consensus est necessarius. Probatur quòd Papa non posit, nec imperator. Omne enim vinculum, quod potestas humana potest cõstituere, potest & dissoluere, sed Ecclesia nõ potest dissoluere vinculum matrimonij legitimè contracti, ergò nec poterit aliquo modo constituere. Quòd non possit dissolue re, patet ex illo Matth. 19. Quos deus coniũgit, homo non separet. Sed in alijs translationibus rerum sicut potest Princeps rem transferre inuito domino, ita post translationem potest iterum priori domino restituere, non obstante quacunq; possessione. Posset nihilominus Deus vtroq; renitente aliquos coniungere, quia Deus causalitatem effectiuæ causę potest supplere, vt dicitur Ose. 1. Et potest sine proprio consensu duos copulare, sicut de Adam & Eua probabile putat Palu. in. 4. d. 26. q. 2. ar. 2. 5

Victo. in relectione. de matrimonio.
Matrimoniũ legitimè cõtractũ est indissolubile.
Matth. 19.
Palude.

B Consensus sic est necessarius ipsorum contrahentium, vt ipse sufficiat, & nullus alius sit necessariò requisitus. Probatur. Quia illorũ, quorum est corporum translatio, & ad commanendum perpetuò obligatio, requiritur consensus, sed tales sunt qui contrahunt. Et quòd iste sufficiat, patet ex eo, quòd iure naturæ potest quis inire talem contractum matrimonij.

2. cõclu.
1. Ratio.

Secundò. Si alius esset requisitus, maximè parentũ respectu filiorum, sed iste non est requisitus de necessitate, sed solùm de honestate: vt patet in. c. Veniens. de sponsa. & in. c. Sufficiat. 27. q. 2. Et sic doctores intelligunt, ꝙ leges, quæ exigunt parentum consensum, de honestate sit, & non de necessitate: vt in l. Ea quę patris. ff. de spõsa. Et in. l. Vidue. Et in. l. In coniunctione. C. De C nuptijs. & l. 2. ff. de ritu. nup. & Institu. de nupti. Et sic glo. in. c. Sufficiat. & . c. Cùm virum. de regula. Et. c. vlti. 32. q. 2. 2

Ex hoc sequitur Chassanæum in suo de gloria mundi. P. 12. consi. 36. malè dixisse: matrimoniũ a filia contractum sine patris consensu nullum esse. Et similiter aberrat Coras. lib. 1. miscce. ca. 17. quando dicit, matrimonium absq; parentum consensu cõtractum rescindi posse, modò carnalis copula non sit sequuta. Similiter reprobanda venit opinio Ioan. Oldendorpij. qui in. 4. classe actionũ, actione. 26. multis rationibus nititur probare matrimoniũ à filijs absq; parentũ consensu contractũ, nullũ esse.

Catalogu Gloriæ mũdi.
Corasius.
Ioan. Oldẽdorpij.

Dubium est tamen, qualis debeat esse iste consensus. Vtrũ sit necessa

Dubium. 1.

necessarius,& si sufficit cōsensus in carnalē copulā,vel in matrimonij vinculū, vel in donationē potestatis corporis. Respō. ꝙ requiritur cōsensus explicitus,vel implicitus,in donationē potestatis corporū in vinculū matrimonij. Vnde si explicitè nō intēdūt mutuò dare potestatē suorū corporū, vel cōtrahere indissolubile vinculū matrimonij,debēt ad minus velle illū cōtractum inire,quē faciūt illi,qui volūt esse maritus & vxor. Et talis cōsensus sufficit ad substātiā matrimonij. Sicut in baptizāte,qui ignorat quid sit baptisma,sufficit intēdere vt velit circa paruulū id facere,qđ Christ⁹ instituit,vel ecclesia catholica circa paruulos baptizādos facit. Hęc Adrianus. Ex quo manifestè elicitur verū esse matrimoniū inter rudes homines,qui vix intelligūt qd sit iste cōtractus,aut quę sit ista obligatio,qđ vinculū matrimonij,quomodo indissolubile sit,dūmodo in cōtrahēdo id intēdāt facere, quod sic cōtrahentes faciunt, & sicut est vsus contrahentium. A

Solutio. *Nota in fauorē neophyto.* *Adria.in.4. de con.*

Sed an sit matrimonium verum, si vnus consentiat hodie in alium,& alter non consentiat statim, sed crastina die. Respō. ex cōmuni opinione Theologorum,& Canonistarum: quòd illud erit matrimonium,dummodo qui primò consentit,non reuocauerit consensum antequam alius consentiret. Sic Præpos. in.c. Dilectus.de spons. Idem in.c.penul.eo.ti.ibi Hosti.& Cardi. Et Zasius.2.volu.consili.consi.2.3.&.5. Et Parisi.4.volu.consi.cōsi. 45. Et est communis opinio. Etsi Abb.in di.c. Dilectus.cōtrariā opini.esse iure veriorē dicat. Et idem sentit Antoni. consi. 64. Quia hoc intelligendū venit, quando tantum fuit interuallum inter vnius & alterius consensum, vt habeatur ac si non fuisset. De quo quādo de matrimonio contracto per procuratores agemus in hac.pri.p.ar.16.dubio.6. B

Dubium. *Solutio.* *In.4.d.27.* *Præpo.* *Hostiē.* *Cardi.* *Zasius.*

ARTICVLVS TERTIVS,
Vtrùm necesse sit consensum verbis exprimi.

TRVM ad legitimum matrimonium sit necessarium consensum mutuum verbis exprimi,vel signis,vel factis. Nam cùm ista traditio mutua sit per voluntatem, poterit quis volens interius consentire, & sic esse matrimonium. C

S.THo.in. 4. d.27.q.1.art. 2.q.2. *Sco. d. 29. q. vnica.* *Conclusio.*

Consensus per verba,vel facta, vel signa æquiua-

A æquiualentia est necessarius: ita quòd interior non sufficiat. *Abu.sup gen c.29.q.11.*

Hæc est sententia omnium Theologorum. Sanctus Tho. Palude. d.28. in.4. Idem glossa super. capitulum. Tuę fraternitati. extra, de sponsalibus. Et tandem hoc videtur determinatum in c. Cùm autē. extra de sponsalibus. Et Innocentius in. c. Tuæ fraterni. de sponsalibus. dicit: quòd in valentibus loqui sunt necessaria verba: quia Ecclesia sic ordinauit in isto. c. Alioqui sequeret absurditas, videlicet., ꝙ vir & vxor videntes se inuicem, & consentientes, matrimonium celebrarent. *Vuald. de sa. c.132.* *Inno.*

Probatur cōclu. Nam in matrimonio cōfertur (virtute talis contractus) viro potestas ad petendum debitum ab vxore, & è cōtrario, vxori ad petendū debitū à viro, sed viro non potest cōstare per actū interiorē vxoris, quòd habeat potestatē supra corpus ipsius, ergo vtēdo eo. s. petendo debitū, peccat. Idē de vxore Sicut ego re aliena, quā noui alienam nō, possum pro libito vti. *Ratio cō.* *1. Cor. 7.*

B Secundò. Quia si aliquid sine consensu expresso verbis, vel signis sufficeret ad matrimonium, maximè esset traductio in domū, sed non sufficit. Probatur. extra de restitutione spoliatorū. c. Ex parte. vbi determinatur, ꝙ si fœmina ꝓpria authoritate recesserit de domo viri, non debeat restitui viro petenti, etiam si ꝓbauerit; quòd eam in domum suam traduxerit, nisi probauerit sponsalia pręcessisse illam traductionem. Etiā probatur autho. Euaristi papę in decreto suo. c.2. Et adducitur. 30. q. 5. c. Aliter. Cui⁹ verba sunt hæc. Similiter (inquit) custoditum, & traditū habemus, vt vxor legitimè viro iungatur, aliter enim legitimū (vt à patribus accepimus, & à sanctis apostolis, eorumq; successori-C bus traditum inuenimus) non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quib⁹ custoditur vxor petatur, & à parentibus propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tēpore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (vt consuetudo docet) custodita, & sociata à proximis, tēpore cōgruo petita, legibus dotetur, & solēniter accipiatur, & biduo, vel triduo &c. Quapropter filij charissimi, & meritò illustres, fide catholica suffragante, ita peracta, legitima scitote esse coniugia. Aliter verò præsumpta, non coniugia, sed aut adulterina contubernia, vel stupra, aut fornicationes, potiùs quàm legitima esse coniugia non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Et propter hoc dictū *Secundo.* *Euaristus.*

Hugo. putat Hugo.li.2.de sacra.p.11.c. 6.quòd huiusmodi consensus, A qui in occulto fiunt,cõiugiũ nõ faciũt,nisi idẽ ipsi qui sibi in oc culto cõsenserũt,eundẽ cõsensum vtriusq; in manifesto profite anf.&c.Ecce Hugo de sancto Victore istis verbis, licèt nõ neget posse esse cõiugiũ,si adsit cõsensus exp̃ssus,tamẽ insinuat quàm necessariũ sit exprimere cõsensum.Et ꝙ nõ sufficiat interior so *Hugo. de sa. li.2.p.11.* lũ,idẽ Hugo in.li. de sacramentis probat,inquiẽs. Hæc ergò societas cõiugiũ est, quę fœdere spõsionis mutuę cõsecratur, quã do vterq; volũtaria promisione debitorẽ se facit alteri, vt deinde neq; ad alienã altero viuente societatẽ trãseat, neq; se ab illa, quæ adinuicẽ constat, societate disiungat. Apertisimè affirmat *S.Tho.1.p.q. 57.ar.4.* nõ posse esse matrimoniũ,nisi volũtaria promissione,qua vnus alteri facit se debitorẽ,& obligat se alteri,sed nõ est talis promissio nisi per actum expressum exteriùs, ergò ille est necessarius: quia homo nõ potest secreta cordis alterius cognoscere, imò ne B *Sco.in.2. d.9. q.2.& Gabri. & Ma.eadẽ. dist.* q; Angelus,quicquid insinuet Scotus.Ob id nõ potest aliũ sibi habere obligatũ,nisi illud fuerit expressum.Hãc eandẽ opinionẽ tenet Ricardus,ꝙ expressus cõsensus requiratur. Sed ꝙ suffi ciãt signa,vbi signis vtuntur,& nõ verbis, idẽ Hugo ibidẽ affir- *Ric.4. d.27. art.1. q.3. & supple .Gab. d.27.q.1.* mat,dicens.Cùm ille dicit,Ego te accipio in meam,vt deinceps tu vxor mea sis,& ego maritus tuus:& illa similiter dicit,Ego te accipio in meũ,vt deinceps ego vxor tua sim,&tu marit⁹ meus. Aut.s.hoc dicũt,aut aliud quodcũq; simile illi, in quo & si non hoc dicũt,hoc tamẽ intelligũt:aut si nõ hoc dicũt, quia fortasis alicubi verba nõ exprimũtur,tamẽ hoc faciũt, ducit illã,accipit *Nota pro istis neophytis.* illã.Cùm igitur hoc(sicut mos est)dicũt,vel faciũt,in hoc sibi cõ sentiũt. Hæc Hugo.Manifestè apparet,vel verba necessaria,vel C vbi nõ possunt esse verba, vel nõ est vsus ipsorũ,sufficere signa, quę consensum explicent matrimonij. Quòd si ista defuerint, non tanquã matrimoniũ,sed tanquã stuprũ habendũ, & forni- *Si signa defuerint ad exprimendũ consensum quantũcunq; sit cohabitatio, nõ est matrimo.* cationem,etiã si adsit animus interior.Et ob id si aliquãdo casus contingat (sicut apud indigenas noui orbis contingere solet) ꝙ mutuò habitẽt, & communicent in mutuis operibus vir & fœmina:itẽ conueniant ad filiorum procreationem,si tamen coniũcti fuerint absq; aliqua promisiõe,absq; aliquo signo exprimẽte consensum,iuxta mores suos,sine hoc,ꝙ ipsorum parentes tale tractauerint matrimonium, non est præsumendum pro matrimonio, nec sunt tanquã coniuges legitimi iudicandi, nisi de nouo adinuicẽ promittant,si aliud non obstet, etiã si in animo semper

A semper habuerint se tãquam coniuges.

Ratio q̃ ad id me mouet, preter illa, quæ superiùs allata sunt, est: quia vel negandũ est matrimonium esse apud incolas noui orbis, vel si concedimus aliquod esse (sicut verè concedendum est, quãdo erant spõsiones adinuicem, & dona, sicut solebat contingere) negare est necesse huiusmodi furtiuos cõcubitus, & has coniunctiones sine promissione, & sine sponsione, esse legitimũ matrimoniũ. Non enim video, quõ per hoc, q̄ vir obuius sit fœminæ, & solũ quia placet ei, ducit in domũ, & ipsa nõ resistat, præsumendum est pro matrimonio, cũ in isto cõtractu nulla interueniat pactio, & nulla promissio. Nã si pro matrimonio esset præsumendũ, ex eo esset, quia fortè talis esset vsus matrimonij apud eos, sed non est talis, imò est modus spondendi, & donandi adinuicem inter sponsum & sponsam, ergo non est vnde cõtractus iste sine signo, vel verbo præcedenti, pro matrimonio sit iudicandus. Nam si contingat aliquem ipsorum etiam declinare in alium, & signis, vel verbis iuxta morem suum contrahere, nullus separabit, & non ob aliud, nisi quia secundum contractũ legitimum iudicabit, & non primum: quia in secundo precessẽrũt verba, vel signa iuxta mores suos, & in primo nihil tale, ex quo pro cõtractu matrimonij p̃sumi posset. Sequitur ergo primum contractum esse irritum, & nullũ, nec habere vim coniugij, sed concubinatus, cùm non possit solùm per actum interiorẽ viro constare, q̄ habeat potestatẽ supra corpus fœmine ad exigendum, & reddendum debitum. Nec similiter fœminæ supra corpus viri. Licèt fortè possent excusari à peccato propter ignorantiam inuincibilem. Nam cùm noui orbis indigenæ tam sint debilis ingenij, potuerunt fortassè ignorare inuincibiliter hanc veritatem naturalẽ: ad matrimonium esse necessariam promissionem, precedere traditionem corporum, vel signis, vel verbis.

C Quia dato natura insinuet necessarium in tali contractu, non tamen hoc est tanquam primum principium notũ in lumine naturali, sicut est, Quod tibi non vis, alteri non facias: Vel, Omne malum est fugiendum. Omne bonum est prosequendum. Et ob id quòd non tam notum est, fortè inuincibiliter potuit ignorari, sicq; excusare à peccato. Tamen etiam si excusentur, non matrimonium iudicandum est, vsq; dum de nouo exprimant suam voluntatem. Pro ista veritate (etiam si nulla alia esset probabilis ratio) sufficeret omnium doctorum, (quos ego viderim) concors

Ratio.

B

Matth. 7.

cors sententia dicentium, nō esse matrimonium, vbi non præcesserunt verba, vel signa exprimentia cōsensum in matrimonio. A

Obiectio. Nec obstare videtur quod obijci posset. s. quòd ad probandū tale esse matrimonium, sufficit quòd vicini cohabitantes talē cōiunctionem reputant matrimonium. *Solutio.* Esset satis ridiculū, quòd aliquis videns, affirmet hanc esse albedinem, cùm tamen ipse iudicet esse nigredinē. Vel quia cæcus dicit: hæc est albedo: ipse idē affirmet. Malè enim cæcus iudicat de coloribus. Imò non iudicat teste Aristo. *Arist. 2. phy. tex. co. 6.* Sic in proposito, noui orbis indigenæ in re matrimoniali iudicandi erant tanquam cæci, & solùm erāt videntes quantū ad hoc, quòd cognoscerent, ad procreationē necessarium esse conuenire virum & fœminam. Sed ꝙ esset ista corporum traditio, & obligatio ad perpetuò manendum, ꝙ nō liberè licēret alicui alium inire contractum, nec intellexerunt quidem aliquo modo. Cùm paruulos nec ad plenum instruerent, nec eis thesaurizarent, *2. Cor. 12.* ob id non iudicandū pro matrimonio quia vicini credāt matrimonium. B Et sic Hostien. *Hostien.* in. c. Aliter. 30. q. 5. dicit, ꝙ nō præsumitur matrimoniū, etiā probata cohabitatione, sed potiùs stuprū. Et idē Abbas *Abbas.* in. c. Cōsultationi. de spōsa. Et idē in. c. Illud. de præsumptionib⁹. Et dicere ꝙ sufficit solus interior cōsensus ad matrimoniū, est error dānatus Vuitcleff. *Vual. ð sacra. c. 132. Vuitcleff.* Nō tamen improbabile puto ꝙ Maio. ait. in. 4. *Maio. di. 26. q. 1. ad. 3.* quòd si cōstasset per Dei reuelationem interior consensus, ipsis contrahentibus, non essent verba, vel signa necessaria, quamuis alij putent esse falsum.

ARTICVLVS. IIII. VTRVM iste consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium ratum.

C

HOC queritur, quia in aliquib⁹ locis, vt in prouincia Michoacanēsi in noua Hispania est expresio cōsensus in matrimonio per verba ð futuro. Est ergò questio, supposito quòd non sit cōsummatio subsecuta, Vtrū sit iudicandū pro matrimonio de presenti ante talem consummationem, vel solùm pro sponsalibus. Hoc dubium, est mihi dubium. *1. argu.* Et videtur quòd sit iudicandū pro matrimonio rato. Quia verba (teste Aristo.) *Aristo. 1. peri. s. 1.* sunt explicantia conceptus interiores anime. Ea (inquit) que sunt in voce, sunt passionum note, eorum que sunt in anima Et verba non

naturaliter

naturaliter significant, sed ad placitum ex hominum impositione, quia non idem apud omnes, ergo in illo sensu debẽt capi, in quo sumuntur à communiter loquentibus: sed cõmuniter ꝓferentes talia verba de futuro, explicant consensum de præsenti, sicut contingit in illis, qui in momento post prolationem verborum coniunguntur, imò sunt iam coniuncti, & illa eadem verba proferunt, sequitur ergo quòd sunt sumẽda ꝓ de præsenti, & nõ de futuro, quãdoquidem consensum de præsenti explicant.

A Et confirmatur hoc extra de sponsalibus. c. Ex literis. vbi expressè determinatur, ꝙ in verbis matrimonij dubijs, recurratur ad cõmunem verborum intelligentiam, & cogatur vterq; verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare: sed verba ista de futuro communiter intelliguntur ab ipsis contrahentibus tanquam de præsenti, ergo videtur ꝙ sint de pręsenti, & sic matrimonium & non sponsalia: et idẽ in. c. Intelligentia verborum. de verborum significatione. *Confir.*

B In contrarium tamen est, quia verba de futuro nõ faciunt matrimonium de pręsenti, vt patet extra de sponsalibus, & matrimonijs. c. Sicut ex literis. cùm ergò verba quibus tales vtuntur sint de futuro, sequitur ꝙ non faciant matrimonium, sed solùm sponsalia. *In contra.*

C Pro declaratione huius dubij est primò notandum: ꝙ verba in matrimonio contrahendo ad hoc solùm sunt necessaria, vt explicetur consensus, sic ꝙ si de interiori consensu posset constare absq; signo, vel verbis, frustra apponerentur. Si enim vir posset cognoscere conceptum interiorem fœminæ, & similiter fœmina viri, sicut Angeli mutuò se cognoscunt, & loquuntur: non opus esset verbis, sed sufficeret interior consensus, de quo alteri constaret, vt probabile putat Maio. *1. nota.* *S. Tho. p. p. q. 170.* *Maio. 4. d. 26. q. 1. ad. 3.*

D Secundò est notandum: ꝙ iste consensus in matrimonio nil aliud est, quàm transferre potestatem sui corporis in alium, vt. s. non sit sui iuris, ita ꝙ quoties alter voluerit, poterit vti ad copulam carnalem Et similiter non poterit alteri sua opera communicare, nisi ipsi adinuicem conueniant. Itaq; virtualiter cõsensus & fertur in copulam ad procreationem filiorum, & ad operũ cõmunicationem, quod totum est futurum, & non est in præsens, quãdo fit talis contractus. His suppositis sit conclusio. *2. nota.* *1. Cor. 7.*

Verba de futuro in contrahendo matrimonium, sola ipsa per se non faciunt matrimonium, nec hucusq; fecerunt, sed solùm *Ad quaes. 1. cõ.*

sponsalia.

1. Ratio. sponsaliæ. Probatur extra de spōsalibus & matrimonijs. c. Sicut A ex literis. Verba ista erant de futuro, ergo solùm faciebant sponsalia, & non matrimonium.

2. Ratio, ex Arist. 2. de gene. tex. co. 56. Item ex Aristo. Idem inquantum idem semper facit idem, vt ignis inquantum ignis semper calefacit, sed illa eadē verba prolata in quocunq; proposito extra matrimonium faciunt sensum de futuro, ergo cùm semper debeant facere eundē sensum, cùm sint eadem, etiam prolata circa materiam matrimonij faciēt eundem sensum de futuro.

3 Si talia verba facerent sensum de præsenti, cùm tunc sint de futuro: ex hoc esset, quia nō essent alia verba de pręsenti quibus posset consensus de præsenti explicari, sed vtēdum esset illis eisdem verbis ęquiuoce, sed sunt verba de præsenti quibus ipsi vtūtur, distincta à verbis de futuro in omnibus alijs rebus, ergo etiā in matrimonio.

4 Illis eisdem verbis quibus adinuicem de futuro vir & fœmina B explicant consensum, eisdem parentes & cognati vtuntur, quando tractant sponsalia pro filijs: sed non est talis vsus, q. si illa intelligantur in sensu de præsenti, cùm sint verba de futuro, ergô nullo modo debent capi in sensu de præsenti. non enim est consuetum dicere: filius meus assumit in vxorem Mariam, sed de futuro, assumet, sequitur ergo q cùm verba parentum de futuro, semper remaneant in sensu de futuro, quòd etiam ipsorum coniugatorum intelligenda sunt de futuro secundùm se.

5 Si aliqui impuberes inter se contrahant ante ætatē legitimā, contrahunt per ista eadem verba de futuro, sed talia nō possunt intelligi de præsenti, quia non coniungebantur, nec talis erat intentio ipsorum, sed promittebāt pro futuro, ergo eadē ratione quando adulti verbis de futuro contrahunt.

6 Si vir habens legitimam ætatem, & habens vxorem (sicut solebant facere) vellet ducere puellam nondum ætatis legitimæ, C petebat eam à parentibus, & dicebat eadem illa verba de futuro, certum est, quòd illa non poterant capi in sensu de pręsenti. Primò Quia habebat tunc quando promisit, vxorem verā. Secūdò. Quia illam puellam, cui promittebat, nō poterat tūc habere propter defectū ætatis, ergo semper verba illa de futuro explicabant sensum de futuro, & non de pręsenti.

7 Si verba illa de futuro essent iudicanda de præsenti, cùm non sint nisi ista eadem, quibus omnes vtūtur in matrimonio, sequitur

A tur quòd inter eos non essent spõsalia, sed omnis cõtractus esset matrimonium de præsenti, hoc autem est absurdum dicere: cũ experientia contrarium ostendat in parentibus, qui filios spõsant ante legitimam ætatem. Etiam de ipsis qui etiam adinuicẽ sese promittebant, cùm non haberent perfectam ætatem, ergo sequitur ꝙ verba intelligenda sunt in sensu de futuro.

Si verba ipsa de futuro essent intelligenda de præsenti, sequeretur ꝙ si aliquis ætatis legitimæ promiserit alicui, nec tamẽ habuerit accessum, vel in domum suam duxerit, si alteri promisisset, & cõsummasset matrimonium, & essent simul, ꝙ esset cõpellendus relinquere istam secũdam, & redire ad primam, sed hoc est falsum. Probatur assumptum. Nam si illa verba fecerunt sensum de præsenti, quãuis non consummauerit matrimonium, illa est sua legitima vxor, & non ista secũda, & sic necessariò esset cõpellẽdus ducere primã, vt patet ext. de spõsalibus, & matrimonijs. c. Si inter virũ. Et ꝙ nõ sit cõpellẽdus, ibidẽ determinaẽ, ergo verba ista de futuro in sensu de futuro sunt intelligẽda. 8

In rebus dubijs tutior pars est eligenda. c. Iuuenis. ext. de spõsalibus. sequitur ergo posito sit dubium, vtrùm habeãt sensum de prẹsenti, vel de futuro, ꝙ tutior pars est eligenda, sed iudicãdo de futuro est tutior pars, præcipuè in causa matrimoniali, vbi debet esse tam liberum matrimonium. Et ꝙ hæc sit pars tutior, & securior, probatur. Quia capiendo omnia verba in sensu de futuro, nullum sequitur inconueniens. Si tamẽ capiantur de præsenti, maxima sequuntur. Quia si verba ista de futuro proferantur, & consummetur matrimonium per copulam (dũmodo nõ sit cõtraria voluntas) iã fit matrimonium de prẹsenti, & sic perinde est, acsi de præsenti fuerint verba prolata. Hoc patet ext. de sponsalibus. ca. Is qui fidem dedit. Ecce ex hac parte nullum sequitur inconueniens. Et si cõtingat quòd ante copulã promittat, alteri, & consumment, intelligendo primum fuisse de futuro nullum sequitur inconueniens, quia non habuit accessum, & nihil perijt illi, cui facta est promissio. *Nono.* *In dubijs tutior ps est eligenda.*

B

C Si tamen verba ipsa de futuro, capiantur in sensu de præsenti, sequũtur maxima incõuenientia. Primum, quòd qui post verba illa (posito quòd non habuit copulæ consummationẽ) si alteri promitteret, & cõsummaret, esset separãdus ab vxore, quã legitimè possidet, & cũ qua cõsummauit, & habet filios. Hoc enim est maximũ incõueniẽs, & nulla ratione firmatũ. Quo iure, qua

ratione

ratione priuabitur vxore propria, & quare per illa quæ sunt dubia, auferemus illa quæ sunt certa? Nam dubium est: vtrũ illa verba faciant sensum de pręsenti. Et est certum, quòd licèt fecerint sensum de futuro cum ista secunda, quia tamẽ consummauit cũ ea, est sua vera & legitima vxor, ergo iniustè priuatur ista, de qua certò constat esse veram vxorem, propter dubium quod habemus: vtrùm verba cum prima habeant sensum de præsenti. Et A
isto inconuenienti dato (quod est maximum) multa alia sequũtur. Primum ꝙ. s. illa, cui facta est promissio, si postea cũ alio cõtraxit, cum quo cõsummauit, & habitat, debeat compelli redire ad primum virũ, cum quo non consummauit, & vir qui eã possidet, iniustè erit spoliandus propria vxore.

Aristo. 1. phy. tex. co. 21.

10 Omnia quæ sunt in matrimonio salua consistũt, posito ꝙ verba de futuro, intelligantur de futuro, ergo nõ est necessarium intelligi de pręsenti, quia iste consensus in matrimonium est ad id qđ nondum est, sed futurum est, vt est carnalis cõmixtio ad pro B
creationem, & cõmunicatio operum: cùm ergo tempore contractus ista futura sint, sequitur ꝙ non est necesse verba ipsa de futuro exprimentia talem cõsensum retorquere vt faciãt sensum de præsenti. Et idem dici potest de illis, qui habitantes in vna domo mutuò fidem dabant, quia adhuc erat illa copula futura, & cõmunicatio operũ. Ob id (iudicio meo) verba quibus Michoacanenses vtebãtur in suis matrimonijs, cùm essent de futuro, nõ est quare necesse sit intelligere de præsenti, sed remanentibus eisdem in sua primaria, & propria significatione de futuro, omnia rectè saluantur, & est verum & legitimum matrimonium post consummationem.

Adde. Quia cùm isti essent carnales nimis, non probè intelligebant vim vinculi istius, & traditionis corporis, sed solùm carnaliter sẽtiẽtes, ad copulam carnalem referebant. Ob quod cũ illud esset futurum, promittebant de futuro.

11 Item. Quia iam vtũtur & de futuro, & de præsenti, quia sunt C
instructi à religiosis de differẽtia promissionis in præsenti, vel in futuro. Signũ ergo est, ꝙ ipsi antè nõ ꝓferebãt verba de futuro pro de præsenti, alioqui quorsum modò verba mutarent, si idem esset consensus antè, qui & modò?

2. conclusio. Si verba de futuro, quæ in alijs contractibus verè sunt de futuro, intelligerentur de præsenti, & talis esset cõmunis modus D
intelligendi, matrimonium efficerent, & non sponsalia. Hæc patet.

A tet. Quia verba sumenda sunt secũdùm cõmunem sensum, vt patet ex suprà citato. c. Ex literis. de sponsalibus.

Sed nunc restat argumentis satisfacere. Ad primum concedimus verba ad placitum ex impositione hominum significare animi conceptus. Et quando dicitis, ꝙ per ipsa verba volebãt explicare traditionem de pręsenti: negamus, quia semper intendebant post futurum. s. consummationẽ copulæ, & operum cõmunicationem. Et ob id non faciebant nisi sensum de futuro. Ad arg.

Ad. 2. Iam ex dictis patet, quomodo illi textus nõ contra nos, sed propter nos: quia cũ verba ipsa sumenda sint secundùm cõmunem intelligentiam, & ista sit communis illorum verborum in omni contractu alio à matrimonio, sequitur, ꝙ in re matrimoniali prolata, non alium habent sensum, quàm illum, quem talia verba solent facere apud omnes. Certè voluntariè diceretur, ꝙ B eadem verba eodem modo prolata in omnibus alijs à matrimonio intelligantur de futuro, & ꝙ solùm in cõtractu matrimoniali sint intelligenda de præsenti, siquidem verba illa æquiuoca essent, quibus maximum esset inconueniens vti in matrimonio: nam posset sibi facilè quilibet fingere, quòd verba sua essent sumẽda nunc in sensu de pręsenti, & interdum in sensu de futuro, sic enim daretur occasio dimittendi proprios viros, vel proprias vxores, quod est valde cauendum. Ad. 2.

ARTICVLVS QVINTVS, An consensus vnius sufficiat altero non contradicente

C

Vandoquidem requiritur cõsensus expressus ad matrimonium, Vtrùm sufficiat quãdo vnus ipsorũ exprimit, & alius nõ cõtradicit. Et videtur esse dubium. Quia cùm in matrimonio verè transferatur potestas corporum, non videtur ꝙ ille qui exprimit cõsensum, possit vti corpore alterius non exprimentis, quia cùm non constet ei de consensu, illicitè vteretur re aliena, & sic peccaret. 1

Si sufficeret consensus expresio vnius, etiã sufficeret ad matrimonium ꝙ nullus exprimeret, quod suprà probauimus falsum. 2

sum.Probatur sequela. Quia si iste potest licitè vti corpore alterius,quia ipso exprimente alius non contradicit, etiam nullo ipsorum adinuicem contradicente possent mutuò sibi exigere debitum,& reddere,quod est falsissimum. A

Pro solutione notan. Pro quo notandum: q multipliciter potest contingere, q vno exprimente consensum,alius non exprimat. Vel quia vnus exprimit,& alius nōn dissentit,neq; consentit, nec nomine ipsius aliquis dat consensum. Vel contingit, q vno loquente,alius pro se nō loquitur præbens assensum, sed tamen parētes,vel cognati,qui ipsorum curam gerunt,prębent assensum nomine ipsius, & talis non contradicit: cùm tamen posset. Vel potest contingere, q alter non exprimit consensum, sed alij, ad quos non spectat cura ipsorum,exprimunt consensum.His suppositis sit conclusio prima.

1.conclu. Si vnus ipsorum exprimat consensum altero non exprimente,nec verbo,nec signo,nec facto aliquo,nullo modo est matrimoniū. Probatur ex textu. Cùm apud. de sponsalibus. Ibi determinatur matrimonium effici ex consensu illorū duorū, qui coniunguntur, sed non loquitur de consensu interiori,quia(vt suprà probauimus) ille non sufficit, ergo loquitur de expresso cōsensu vtriusq;.Et ibidem Abbas adducit Hostiensem dicentē de muto,surdo, cæco,vtrū posit cōtrahere matrimoniū. Et respōdet. Aduertendū est,vtrùm posit exprimere suū cōsensum in contrahendo,& tunc debet admitti,aliàs autē repelli.Ex isto doctore sumitur argumentum pro conclusione. Quia si sufficeret expressio consensus in vno,alter qui non potest exprimere, non esset repellendus à matrimonio. Et conclusio probatur autho. Nicolai Papæ .27. quæst. 2.cap. Sufficiat solus secundum leges consensus, de quorum quarunq; consensu, & coniunctionibus agitur,qui solus si defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata,frustrantur. Ecce requiritur vtriusq; consensus. Et nō debet intelligi interior solùm,quia iste non sufficit, ergo est necessarius exterior vtriusq;.Hoc etiam patet autho. Hugo.de sacramentis,libro.2.parte.11. Vbi dicit ad matrimoniū esse requisitam expressam promissionem vtriusq;.Sic.S.Tho.in.4.d.27. ar.2.ad.3.q.1. Matrimonium fit ad modum aliorum cōtractuū, sed in talibus necesse est(si debent tenere) vt sibi inuicem volūtatē suam promant aliquo signo exteriori. Idem Sco.Et probatur textu illo, Consultationi tuæ. de sponsalibus.Ibidē ponitur casus B C

Abbas. *Nicola.* *Hugo.li.2.de sa.parte.11.* *Scot.in.4.d.26.& .27.*

A casus cuiusdam mulieris, quę ad valuas Ecclesiæ veniens cũ spõso suo, negauit se in eũ consensisse, & determinat Papa, ꝙ si spõsus legitimè probauerit consensum mulieris, non credatur fœminæ, alioqui non compellatur contrahere. Summus Pontifex determinat matrimonium fuisse, si consensus vxoris probetur, & eo secluso non: sequitur ergo, ꝙ ad matrimonium non sufficit expressus consensus vnius. Nam certum est, ꝙ vir expresit cõsensum suum, & non probatur matrimonium, si fœminę non probatur cõsensus, & non ob aliud, nisi quia Ecclesia præsumit, si consensum non expresit, ꝙ non cõsensit, ergo requiritur expresio consensus ex parte vtriusq;, vel per se, vel per alium.

Et adhuc probatur. Si esset matrimonium vno solo exprimẽ- *2. Ratio.*
B te consensum, altero tacente & non contradicente, ex hoc esset, quia qui tacet consentire videtur, sed non ob hoc: quia quando agitur de obligatione personali, tacens habetur pro contradicente. ff. De procuratoribus. l. filius familias. §. inuitus. vbi dicitur, ꝙ si is qui constituitur procurator est præsens, & tacet, non videtur consentire. Si ergo in tam leui obligatione personali qui tacet non videtur consentire, quantò magis in tanta & tali obligatione personali matrimonij, in qua totaliter corpus transfert suum in alterius potestatem, non est præsumendum de consensu, qñ est taciturnitas? Imò præsumendum est ꝙ contradicat.

Quãdo qui tacet non videtur cõsentire.

1. Cor. 7.

Matrimoniũ & est sacramentum, & est contractus, & inquã- *Alia ratio.*
C tum est sacramentum, nõ sufficit expresio cõsensus vnius, nec inquantum contractus, ergo nullo modo sufficit. Primum patet. c. Tuæ fraternitati. de sponsalibus. vbi dicitur: verba requisita exprimentia vtriusq; consensum. Item. Quia in sacramentis est requisitum aliquod sensibile signum, & non videtur ꝙ aliud, nisi expresio consensus. Itẽ. Inquantũ est contractus quidã, est necessaria expresio cõsensus ex parte vtriusq;, quia cõtract⁹ ciuilis, quo obligantur mutuò contrahentes, oportet quòd cuilibet contrahentium innotescat consensus, alioqui non obligaret: sequitur ergo ꝙ sic in matrimonio, cùm quidam contractus sit, ad hoc quòd teneat, & quòd verè obliget, requiritur expresio consensus ex parte contrahentium, & non sufficit quòd vnus exprimat, & alter non contradicat. Hæc est ratio Duran. qua probat, *Duran.* ꝙ in matrimonio (virtute contractus, qui fit inter duo) transfertur potestas corporum, vt. s. vir non sit dominus sui corporis, sed vxor, nec vxor sui corporis, sed vir, sed si vir solùm exprimat *1. Cor. 7.*

consensum, & non fœmina, vir non acquirit potestatem supra corpus fœminæ, ergo non verè est contractus mutuus, & sic nec matrimoniũ. Patet. Quia si acquireret potestatẽ ex hoc solo ꝙ alius non contradicit, sequeretur quòd aliquis sine peccato posset vti re aliena domino vidente, & non contradicente, sed hoc est falsum, ergo nec poterit vti vir corpore mulieris, nisi consensum cognouerit. A

Confirma. Confirmatur. Si iste licitè vteretur vxore, eò esset, quia illud credit esse suum, sed non est vnde nisi per consensum exteriorẽ, ergo secluso isto, nullo modo poterit vti absq; peccato ipsa vxóre. Nam si solùm ob id quod ipse expressit liceret, sequeretur quòd si diceret vir, vel vxor, Conueniamus simul in vnum tanquã vir & vxor, & alter non contradiceret, ꝙ ibi esset matrimonium verum, sed hoc est falsissimum, quia istis verbis non transfertur potestas corporum adinuicẽ. Hęc etiam Maio. Maximè oportet ista notare. Contingit enim apud incolas huius noui orbis, saltim apud Michoacanenses non raró, quòd vnus promittat, & consensum exprimat, alio tamen tacente, neq; contradicẽte, & posteà contrahunt cum alia. Istã sententiã affirmat Guil. dicens. Si antè nulla essent indicia de consensu eius, nisi ꝙ alter protulit verba, non credo præsumẽdum pro matrimonio.

Maio. in. 4. d. 28. q. 1. in. 1. argu.

B

Guillel.

2. conclu. Licèt ita sit ꝙ non sufficiat ad matrimonium cõsensus expressus vnius, tamen si vno exprimente, mutuò se recipiant, & consumment, & in operibus se communicent antequam cum alijs contrahant, pręsumẽdum est matrimonium, & in foro cõscientiæ est verum, si non adsit dissensus. Quia in isto contractu matrimonij non potest alter ipsorum possessionem corporis super alterum accipere, nisi altero tradente liberè. Sequitur ergo, ꝙ si viro exprimẽte consensum, alter exhibeat seipsum in possessionem sine expressione aliqua, quòd est habendũ tanquã verum matrimonium, & sicut legitimus contractus. De hoc est textus, ꝙ post sponsalia de futuro, interueniẽte copula, præsumitur matrimonium consummatũ. c. His qui fidem dedit. De sponsa. Et non ob aliud, nisi quia pręsumitur ꝙ mutuò introduxerint se in corporum possessionem, ergo a simili in proposito. Hoc expresse probatur in cap. Literas. de spon. impub. iũcta glo. Et clarius in. c. Primo. de matrimonio contracto contra interdic. Ecclesię. Et. c. Adid. de spõ. Et glo. suprà penulti. c. de sponsalibus. C

1. Ratio.

Secundò. Cùm matrimonium sit contractus, sequitur iudicium aliorũ

contra-

A contractuum, ſed ſi aliqui ciuiliter cõtrahant de aliquo mutuo, & vno loquente alter ſtatim reddat, habetur tanquã legitimus contractus, ergo & in pręſenti. vt ſi Petrus dicat Ioanni, do tibi veſtem, & tu da mihi tunicam, & Ioannes ſtatim det tunicam, & recipiat veſtem, dato non loquatur aliquid, habetur tanquam legitimus contractus: ergo ſimiliter in matrimonio, ſi vno exprimente, alter ſtatim conſummet matrimonium, & tradat ſe in poteſtatem alterius.

4 Præterea. Si ego peterem à Petro rem ſuam, & ipſe ſtatim mihi daret, licèt non exprimeret conſenſum, poſſem licitè vti illa re, & eſſet verè mea: ergo à ſimili, ſi vir exprimat conſenſum, & mulier nõ exprimat, ſed ſtatim cõmunicat viro, & ſe tradit ei, poterit licitè vir vti muliere tanquã vera vxore: ſed non poſſet, niſi verũ eſſet matrimoniũ, ergo tale eſt legitimũ etiã vno nõ exprimẽte: ſi ſtatim ſequatur copula, & operũ communicatio.

5 Vir exprimens conſenſum dicit, ego accipio te in meam, & B ipſa intelligens, ſtatim ſe tradit viro: ergo etiã ſi aliqua nõ proferat verba, nec faciat ſigna, erit matrimoniũ, cùm nullum aliud ſignum expreſsius ad conſenſum poſsit eſſe, quàm traditio ipſa, qua tradẽs ſe viro, in ipſum accipit poteſtatem. Et pro hoc nota *Nota.* qđ dicit Panor. in. c. literas. de ſponſa. impube. *Panor.* Nec iſta ſecunda concluſio primę contrariatur: nam prima loquitur ſecundũ ſe ſolum ex virtute expreſsionis conſenſus vnius, quod non eſt verum matrimonium niſi aliquid aliud ſequatur, quod tamẽ eſſet verum vtroq; exprimente, & ſi nũquã ampliùs conuenirẽt. Sed iſta ſecũda concluſio loquitur quando poſt expreſsionẽ cõſenſus ex parte vnius, ſequitur traditio ex parte alterius, quia pręſumitur pro matrimonio. Et eſt textus ad hoc. c. Ad id. de ſponſalibus. vbi illa quę per metũ cõſentit, pòſt, per ſolam cohabitatio C nem præſumitur liberè conſenſiſſe. Sic in pręſentiarũ. Ergo per ſolam cohabitationem liberam probatur matrimonium. Nã ſi ibidem Papa iudicat pro matrimonio ex cohabitatione libera quando præceſſerunt ſigna diſſenſus (ſicut eſt metus) quãtò magis hic iudicandum eſt pro matrimonio per cohabitationẽ, vbi nullus præceſsit metus, & nulla coactio, nulla violentia, ſed eſt voluntaria cohabitatio, & copulæ cõſummatio, & operum viri & vxoris mutua cõmunicatio? Sic Archiepiſcopus Florentinus *3.par.ti.1.c.19 par.1.* dicit, ꝙ altero proferẽte ſolũ, ſi alia animo conſentiat, & permittat ſe ſubarrhari, vel dotari, & ex verecũdia tacet, ipſa taciturnitate

nitate exprimitur consensus. Hoc notat Hugutius. 27. q. 2. c. vlt. A

3. conclu. Vno exprimente consensum, & alio nō exprimente, si pro tacēte parētes exprimāt consensum, tenet matrimonium, siue ille, pro quo cōsensus prębetur, sit pubes, vel impubis. Hæc est determinatio. c. vnici. de spōsatione impuberū. libro. 6. Vbi dicit. Porrò ex spōsalibus quę parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerunq; cōtrahunt ipsi filij, si expressè cōsenserint, vel tacitè, vt si præsentes fuerint, nec cōtradixerint, obligātur, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis. Idem dicit glo. sup. c. Tuę fraternitati. de spōsalibus. Et. 23. q. 2. c. Honoratur. Et ꝓbatur. Quia patri incumbit prouidere filio, quandiu est sub eius potestate. Sequitur ergo ꝙ potest pro ipso promittere, & filio non contradicente tenebit. Quia expressè videtur approbare decretū patris. Ex hoc determinari potest dubiū, quod sępe cōtingit apud indigenas huius orbis, ꝙ vno ipsorū cōiugum exprimente, parētes exprimūt pro alio: quia tunc si alter non reclamauit, vel non cōtradixit, est matrimoniū. Hanc tamen conclusionē intellige veram, dūmodò filius non tacuit, aut filia, propter metū reuerētialē patris, aliâs nō taciturus, quia sic non esset validū matrimonium, nec intelligeretur consensus liber. B

Nota pro istis neophytis.

4. conclu. Si vnus consentiat, & exprimat, & alius non exprimat, tamē interiùs consentiat, & alij pro eo, qui nō sunt parētes, nec ad eos attinet cura, licèt matrimonium teneat in foro cōscientiæ, non tamen in foro contentioso, eo ꝙ ad ipsos non spectat cōsensum præbere, nec curam habent illius. Si tamen consensit interiùs, & alio exprimente pro eo consensum, ipse non reclamauit, matrimonium erit validum. Quia eo ꝙ non contradicit, illud approbat. Tamen in foro contentioso nō cōpelletur: quia alij nō erāt parentes. Ista conclu. probatur ex suprà dictis. C

ARTICVLVS SEXTVS, Vtrùm (filijs ignorantibus) sufficiat consensus parentum ad matrimonium.

Via interdum contingit, quòd parentes viri & fœminæ inter se loquuntur de matrimonio, & promittunt pro filijs, & vtroq; ignorante, vel altero, iungūtur carnaliter, Vtrùm illud sit habendum tanquam verum matrimonium.

Pro

A Pro solutione notãdũ, ꝙ cõtingere potest hoc trib' modis. s. ꝙ ipsi iussu parentum conuenerunt adinuicem, ignorantes quidẽ de matrimonio priùs ne actum esset. Secundo modo, ꝙ antequã in vnum conuenerunt, intellexerunt quomodo parentes matrimonium promiserunt, & scienter iussu parentum conuenerũt. Et tertio modo, quando iã coniuncti sunt, intellexerunt parentes talem ordinasse coniunctionem. De quo sit. 1. conclu.

Parentibus loquentibus de matrimonio, & filijs non intelligentibus, licèt conueniant in vnum, ipsis non exprimentibus inter se consensum, nullum est matrimonium, sed potiùs stuprũ, & fornicatio. Probatur ex. c. vnico de sponsatione impu. lib. 6. Vbi dicitur, ꝙ si filij ignorãtes cùm sciuerint, ratificauerint, tenet matrimonium. Ipsis tamen ignorantibus, nequaquam valet. Et probatur. Si tale matrimonium teneret, esset ob consensum expressum, vel tacitum ipsorum filiorum, sed non est talis, nec expressus, nec tacitus, ergo nullum est matrimonium Quia consensus est applicatio voluntatis ad aliquod medium ostensum per intellectum, sed illud quod omnino est ignoratum, non est cognitum, & sic nec respectu illius potest esse consensus: sed sic est ꝙ filij omnino ignorauerũt contractum matrimonij precessisse, ergo quandiu ignorauerunt, nullo modo potuerunt habere consensum nec expressum, explicando, nec tacitum, consentiendo, & sic nullo modo fuit matrimonium. *1. conclu.* *Ratio conclusionis.* *S. Th. 1. 2. q. 15*

B

Nullus obligatur alicui cõtractui, ignorãs cõtractũ, sed tales ignorauerũt cõtractũ, ergo nullo modo tenetur ex tali cõiunctione. *2. argu.*

Item. Quia si tale esset matrimonium, sequeretur ꝙ etiam si conuenirent duo sine aliquo consensu esset matrimoniũ, quod tamen est falsum. Si enim non adsit cõsensus expressus (vt superiùs determinatum est) non valet contractus. At cùm ipsi ignorant factum, perinde est, acsi mutuò conuenirent sine expressione consensus. *Extra de spõsa. c. Si inter. Et de sponsali. duorũ. c. finali. Et. 27. q. 2. c. Sufficiat.*

C Si filij puberes priùs intellexerunt de matrimonio agi à parẽtibus, & iussu ipsorum parentum conueniant, & consummnent matrimonium: ipsis non contradicentibus interiùs, vel exterius, signo, vel verbo, est verũ matrimonium. Hęc est expressa determinatio de sponsatione impube, c. vnico. libro. 6. Ibidem quidẽ determinatur, ꝙ parentibus promittentibus, filijs intelligẽtibus & non contradicentibus, filij obligãtur. Est etiam determinatio extra, eodem titulo. c. 1. Vbi dicitur, ꝙ pater nõ potest filiũ obli *2. conclu.* *Hugo summa sen. tracta. 7. cap. 6.*

 gare

Viguerius li. institu. Theo. cap. 16. par. 7. ver. 6. garc ad matrimonium si sit adultus, si filius aliquo modo non cō- A
sentiat: ergo cùm à contrario sensu in iure sit validum argumentum, si filius consentiat, obligari potest à patre, sed qui non contradicit, consentit, vt in textu præallegato dicitur, ergo erit ratum. *Vnica ratio.* Quia licèt filij sint puberes, tamen semper sunt sub cura parentum, ergo incumbit ipsis parentibus hoc procurare filijs, ergo hoc ipsis intelligētib⁹, & nō cōtradicētibus, erit matrimoniū.

3. Conclu. Si filij puberes conuenerunt in vnum iussu parentū, quia pręcesserat contractus, si tempore quo conuenerūt ignorabāt, pòst tamen cohabitantes simul cognouerunt matrimonium esse à parentibus contractum, si liberè maneant, & interiùs consentiant, est matrimonium, & pro tali pręsumendum in foro exteriori, nisi aliud obstet. Hoc probatur ex eisdem capitulis pręallegatis. Quia si à principio ipsi cognouerunt, & nō contradixerūt, matrimonium tenet: ergo si à principio nō cognouerunt, & postea scientes, non contradixerunt, erit matrimoniū. Non enim diuer- B
sa est ratio. Nam si in tempore, quo primò cognoscūt contractū pręcessisse conuenirent, teneret, ergo etiam si antè mutuò iūcti fuerint, & pòst scientes, non contradixerūt, tenebit. Quia ꝙ antè fuerint iuncti, vel non, non obstat. Et tandē, quia ibidē libr. 6. expressa est determinatio, non est opus alia probatione. Hoc debent maximè notare ministri, pręcipuè in Michoacanensi prouincia. Quia non raró contingit casus, quòd mutuò conuenerūt duo, & parentes de matrimonio locuti sunt, & ipsi ignorantes habitant simul, & pòst discursu temporis cognouerunt, & perseuerant, & non contradicunt, & deinde casu aliquo mutuò discedunt, & contrahunt cum alijs. *Notandum.* Si ita est, primum iudicandum tanquàm verum, & legitimum matrimonium, nec facilè est credendū eis asserētibus nō cōsensisse. Quia existimabāt cō- C
sensum esse necessariū per totā vitam, & illam voluntatem bonam, semper duraturam, & cùm incipiūt odio habere se mutuò, fingunt non voluisse contrahere, licèt à principio voluerūt, pòst tamen retrocesserunt. Ob id cautela vtendum est, vt ab eis exigatur nō simpliciter de voluntate, vtrùm consenserunt, sed vtrùm tempore coniunctionis voluerunt. Vel vtrùm voluerunt aliquo modo, licèt non multùm voluerint. Quia solent explicare quo modo à principio voluerūt, licèt postea non. Si tamen postquā cognouerint parentes celebrasse contractum, dissentiunt vterque, vel alter, nullum est matrimonium.

Articulus

ARTICVLVS SEPTIMVS
Vtrùm sufficiat consensus Gubernatoris.

A ED adhuc circa cõsensum expressum est alia quęstio grauis, Vtrùm sufficiat consensus expressus ab illo qui gubernat. Verbi gratia, quã[illegible] frequentissimè contingebat, & modò sic euenit, quòd Dux ipsorum, siue Rex, vel Rector, tandem dominus ipsorum, cui ipsi erãt subditi, pro libito suo, vel quia iudicabant expedire, dicebant fœminæ: accipe in virum. N. & similiter dicebant viro: accipe in vxorem. N. Et conueniebãt mutuò sine aliqua expresione consensus adinuicem. Et aliquando non fiebat à superiori domino, sed B ab alijs inferioribus, qui tanquàm Decani, seu Cẽturiones nominari possunt, qui vni familiæ solùm præsidere solent

Videtur quòd nullo modo sufficiat ad matrimonium consensus talis. Nam quando iura disponunt consensum aliorum sufficere, intelligunt consensum parentum pro filijs, vt patet in cap. vnico. libro. 6. De sponsa. impu. Et extra. eodem titulo. cap. 1. sed tales non sunt parentes, ergo non sufficit quòd dicat. N. accipe Mariam in vxorem tuam. Et hoc patet authoritate doctorum dicẽtium, quòd in his qui sunt sui iuris, requiritur consensus per eos expressus, sed in his qui sunt iuris alieni, vt in filijsfamiliàs, sufficit tacitus cum expresione eorum, in quorum sunt potestate, vt patet. 32. quæstio. 2. cap. Honoratur. Hæc. S. Thom. In[illegible]cẽtius, Guiliel. & Petrus de Palude. Et Ioannes Andreas in Nouella dicit, quòd solùm in parentibus loquentibus, & promittentibus pro filiofamiliâs tenet verum, quòd qui tacet, consentire videtur, non autem in alijs consanguineis. Si ergo non in alijs consanguineis à parentibus, multò minùs erit verum, si solùm sit cõsensus ipsius rectoris. *1. argumentũ* *S. Tho. di. 27.* *Innocen.* *Guiliel.* *Palude. d. 27.* *Ioan. Andr.*

C

Pro solutione est prius dubium determinandum, Vtrùm Ecclesia habeat potestatem ad compellendum ad matrimoniũ aliquos inuitos. Et idem de domino temporali ad cõseruationẽ suę reip. Nam si hoc est verum, ꝙ etiã inuitũ potest obligare, quantò magis obligatur qui non inuitus, sed liberè consentit, nõ tamẽ exprimit consensum. Et videtur quòd Deus reliquerit hanc potestatẽ reip. Nam Imperator in omnibus alijs negotijs, omne ius *Dubium.* *Ratio dubitã.* *1. argumentũ*

quod alicui competit ex pacto, vel consensu, potest ordinare ꝙ conueniat ei ex lege: ergo cùm ex mutuo consensu vir & fœmina habeãt adinuicem ius, poterit Imperator ordinare, ꝙ per legem talem ius ei conueniat sine consensu. Nam habet potestas secularis potestatem trãsferendi dominium vnius in alterum ex causis certis, vt est in præscriptionibus, & in multis alijs, ergo in matrimonio etiam poterit. A

Adria. in. 4. q. de prascri.

A isto. 2. Ratio.

Item Aristoteles docet, quòd homo plus est reipublicæ, quàm sui ipsius, ergo respublica habet maius dominium supra istum, quàm ipsemet sup̃ seipsum, ergo poterit eũ obligare, si ad vsum matrimonij indiguerit isto homine. Si posset eum morti exponere propter bonum reip, quare non posset & ad matrimonium obligare? Sed tamen, his non obstantibus, sit prima conclusio.

1. Conclu.

Nulla potestas humana potest aliquem inuitum cogere ad matrimonium cõtrahendũ. Probatur. Quia ex tali coniũctione frustraretur matrimoniũ fine suo. Nõ. n. esset procreatio, seu educatio prolis debita inter eos, q violẽter cõuenirent. Similiter non esset operũ cõmunicatio. Ob id quicquid sit de argumẽto, quia matrimoniũ Deus voluit liberè fieri, nullo modo aliquis inuitus ad hoc cogendus. Et dato habeat Rex potestatẽ circa alios cõtractus inuitos obligandi, vel transferendi dominiũ in alium, non tamen in matrimonio. Quia esset maximum periculũ, si cogerẽtur, quod non sic in alijs. Et hoc est verum non solùm de seculari, sed etiã de Ecclesiastica potestate: ita vt nec Episcopus, nec Papa id posit. Nec obstat argumentũ sumptũ ex Aristo. Nã verè ita est, ꝙ posset respublica morti exponere hominẽ pro tota republica, & ad matrimoniũ non posset cogere. Quia omnino frustraretur fine suo, & si necessariũ esset, hoc spectaret ad Dei prouidentiam, ꝙ talẽ inclinaret ad matrimonium contrahendum. B C

Nulla humana potestas potest cogere ad matrimonium.

Solutio. 2. argumẽ. ex Aristote.

2. Conclu.

Licèt potestas secularis non posit aliquẽ compellere ad matrimonium, potest tamen persuasionibus ad id mouere, & pro ipso promittere, & eo non contradicente, erit verũ matrimoniũ. Probatur conclusio ex parte qua non probata est. s. quòd posit persuadere. Nam nos superiùs diximus in articulo primo, matrimonium esse naturale, quia est necessaria filiorum procreatio, & operum communicatio, quia alia ad virum, alia ad fœminã spectãt: sequitur ergo, ꝙ respub. vel qui eius vicem gerit, poterit (nõ excedendo limites suos) persuadere, & monere ad huiusmodi cõiunctionem. Et dictis eorum assentiẽtes tenentur adimplere, &

1. Ratio cõclu.

Arti. 1. suprà

A verum est matrimonium post consummationem.

Secundò. Verũ est matrimoniũ parentibus loquentibus pro filijs, ipsis non contradicentibus, vt patet ex.c. præallegato lib. 6. Ergo etiam erit verum Principe, vel Rectore promittente, si nõ adsit contradictio. Nam sicut se habet pater in ordine ad suam familiam: sic Rector, vel Prætor in ordine ad suam rempublicã, & sic sunt sui subditi velut filij patris, ergo etiam poterit ipsis prouidere de necessarijs: sed non aliud magis necessarium est ad suæ reipublicæ conseruationẽ, quàm sit matrimonialis coniunctio, ergo de ipsa poterit prouidere. Non enim posset diu stare respublica, si tale matrimonium defuisset. Dicit enim Aristo. quòd Rex gubernandi regulam debet sumere à fine: cùm ergo finis sit temporalis suæ reipublicę conseruatio, isto supposito fine debet gubernare: sed maximè ad istum finem necessaria est mariti & vxoris coniunctio, ergo ad ipsum pertinebit huiusmodi coniunctiones procurare, & ipso pro eis promittente, illis nõ contradicentibus erit verum matrimonium. *2. Ratio.* *Arg. à simili.* *Arist. in poli.*

B

Tertiò. Si Prętore loquẽte pro matrimonio inter duos, & ipsis non cõtradicentibus non esset verũ matrimonium, esset eò, quia ad ipsos nõ spectat cura, sicut spectat ad parentes, sed ad ipsos Prętores spectat tãquã si essent parẽtes. Cõstat. n. ex Arist. ꝙ naturaliter illi qui prudẽtia pollent dñi sunt illorũ, qui sunt rudiores, & tardioris ingenij. Quia prudẽtes agũt, & alij potiùs agũtur, quàm agunt, & tales ab alijs in ordine ad suos fines dirigũtur. Et qui dirigũt, habẽt se ad modũ parẽtis, cuius officiũ est ducere ad perfectũ prolẽ. Cùm ergo indigenæ huius orbis subditi, sic se habeant, ignorãtes quid eis cõueniat, poterunt à Prætore in suos dirigi fines. Et sequitur verũ esse matrimoniũ, si postquàm de matrimonio locutum est conueniunt in vnũ, non contradicentes, nec verbo, nec signo. Et sic contrahentes non minùs obligantur ad simul manẽdum, quàm si ipsi per se celebrassent cõtractum. *Tertiò.* *Aristo. 1. poli cap. 3.*

C

Matrimonium potest contrahi per procuratorem, & per nuntium, ergo à simili etiam potest contrahi per Rectorem, vel Principẽ, non contradicẽtibus subditis. Neq; obstat quòd Princeps non habeat speciale mandatum ad id. *Quartò.* *De procu. in. 6 cap. procu.*

Quintò. Muti, & non valentes aliquo modo loqui contrahũt per hoc, quòd ab alijs coniuncti, non contradicunt, ergo & similiter quando isti coniungebantur monitu sui Rectoris, erat matrimonium, nisi aliud obstaret. *Quintò.* *Extra de spõs. ca. cũ apud sedem.*

Sextò.

6.argu. Sextò. Per illa quæ sunt cæremonialia in matrimonio (vt est modus contrahēdi) non variatur matrimoniū, manēte id quod essentiale est: qđ patet ex hoc, ꝙ fermè in qualibet ꝓuincia est modus specialis contrahendi certis quibusdam signis, sed tamē quomodocūq; exprimatur cōsensus est matrimoniū, quia hoc est de essentia, vt suprà dictum est: ergo cū apud indigenas hui⁹ orbis vt in plurimū hic esset vsus, vt Rector prouideret in matrimoniali coniunctione, si ipso loquente conuenirent, neq; cōtra dicerent, esset verū matrimonium. Quia iste erat modus huiusmodi naturalis coniunctionis. A

7.argu. Septimò. Quia cùm naturali conditione sint velut serui, pusillanimes, meticulosi, erāt sic dominis suis subditi, vt neq; mouere possent pedem absq; præsidentis cōsensu, ob id in omnibus sperabatur eius cōsensus, & sic eo adhibito, fiebāt tales matrimonij cōiunctiones: ergo si ipso loquente libenter cōuenirent vir & fœmina, intùs nō repugnantes in animo, videtur habēdū tanquam verū matrimonium. Et re vera, si hoc non esset verum matrimonium, maior pars illorū, qui modò cōiuncti sunt matrimonialiter, essent in statu damnationis æternæ: cùm non aliunde matrimonialiter sint cōiuncti, nisi quia domino, seu Rectore cōsulente, conuenerunt in vnū, absq; aliqua alia expressione. B

Optimum argumentum.

Solu.ad.1. Ad argumenta. Ad.1. Concedimus ita esse, ꝙ in potētibus loqui, & habentibus liberum arbitrium requiritur consensus ipsorum, vel expressus, vel tacitus: & quia quando Domino loquente pro matrimonio, conueniunt inter se, est consensus in matrimonio, tacitus tamē. Et sic est verum quod iura disponunt, s. ꝙ patres spondeant pro filijs, sed Rectores, vel Dominos nos existimamus tanquā ipsorū patres, quia ferè omnes parentes naturales vix habebant curam instruendi filios, vel prouidendi eis: Non thesaurizabant filijs, nec sibi ipsis: ob id instinctu quōdā naturali Rectores mouebantur ad prouidendū de matrimonio quod necessariū esse iudicabāt, quibus meritò obaudiēdū erat. Nūc aūt aliter se habēt ferè omnes. Et sic patet solutio ad aliud ex doctorib⁹, ꝙ. s. parētes soli ꝓ filijs poterūt promittere. Nā verū est, quādo naturales parētes possunt, & volūt de filijs ꝓuidere, sed in defectu istorum, qui tāquā parētes sunt (vt Rectores) poterūt vrgente necessitate prouidere suæ reipublicæ de remedio ad cōseruationē. Sicut ad indiuidui cōseruationē potest ꝓuidere vel prohibēdo certū genus ciborū, vel cōsulendo, & monēdo ad C

Notādum.

2.Cor.12.

Ad.2.

A do ad aliquem cibum bonum, quod iuuat ad sanitatem. Nec minùs istis parentibus non naturalibus, sed legalibus adhibendũ est fidei, quàm naturalibus, qui in defectum naturalium introducti sunt, præcipuè inter huius orbis indigenas, inter quos vix aliquid agunt, nisi à prudentioribus dirigantur. Et ipsi huiusmodi cõiunctiones tanquã matrimoniales reputant, si fiãt per hoc quòd ipsi qui præsunt, primò loquuti sunt de matrimonio.

ARTICVLVS OCTAVVS, Vtrùm ad matrimonium sufficiat coactus consensus.

ET videtur quòd sic. Nam illud quod sufficit ad peccatum mortale, quo aliquis dæmoni, & inferno obligatur, videtur sufficere ad obligandum se pro matrimonio, sed ad primum sufficit consensus quantumcunq; coactus, ergo & ad secundum. *1. argu.*

B

Secũdò. Causa effectiua matrimonij est cõsensus, ergo eo posito, ponitur effectus, sed etiam si cõsensus sit coactus, est consensus, ergo sufficiens erit ad matrimonium. 2

Tertiò. Electio per metũ facta [illegible]t iuramẽto firmata est obligatoria. extra de his quæ vi metus cau. fi. c. Ad aures. ergo & matrimoniũ erit obligatoriũ quantumcunq; metu fuerit cõtractũ. 3

In contrarium tamen est. Quia coactio impedit vinculũ maius. s. professionem religionis, vt habetur. 20. q. 3. c. Præsens. ergo impediet & minus. s. matrimonij coniunctionẽ. *In contra.*

Pro solutione notandum duplicem esse metum, vel coactionem. Quidã qui potest cadere in virum constantem. Alius qui non cadit in constantem, sed bene in inconstantẽ. Vir constans ille dicitur, qui semper inter duo bona eligit quod melius, & propositis duobus malis, vitat quod maius, & eligit quod minus. Constans enim semper sequitur rectam rationem, secundũ quã iudicat quid pro quo. s. vtrùm maius vitandũ sit malum, & ob id quod minus est subire: quod inconstans nõ facit, sed leui quodam metu terretur, & subit quod maius est. Sicut si alicui proponantur ista duo mala pœnæ, vel quòd perdet paruam pecuniã, vel ꝗ consentiat in istam, quam tamen nullo modo vult ducere in vxo- *Notan.* C *Quis sit vir constans.* *S. Tho. in 4. d. 29. art. 2. Et Ricar. & alij.*

Fortunius in tractatu de vlti. fine. illati. 22.

in vxorē. Cōstās vir secundùm rationem rectam iudicat minus A malum esse perdere pecuniam illam, quàm in talem consentire, eligit minus malum, vt vitet maius. Inconstans tamen,& meticulosus non sic se habet, sed si proponatur ei: consentias in istā, & nisi cōsenseris,omnino percutiam te alapa, vel non eris mihi amicus,vel expellam te è domo mea, vel non tibi ampliùs bene faciam: ob vitandum ista, quæ minora sunt,eligit quod maius est:consentire.s.in matrimonium,quod antè nolebat. Talis dicitur incōstans, quia non secundùm rectam rationem iudicat.

Quis incōstās vir.

Si verò alicui viro forti, vel mulieri (quia pro eodem capitur hîc)proponatur:consentias in matrimonium, sin autē, mortem patieris,vel verbera,vel seruitutē,vel quid simile,quia ista nimis grauia sunt,secundùm rectam rationem eligit potiùs consentire inuitùs in matrimonium, quàm tantum malum, vt est mortem subire,vel verbera.

Aug.5.de ciui.& S. Tho. 1.2.q.6.ar.4. Alma. super Holcoth. q.3. Marsi.in.2.q. 16. Duran. in.2. d.24.& 25.

Secundò notandum est:ꝙ voluntas à nullo potest cogi, propriè.Potest quidem aliquis cogi ad hoc,ꝙ inuitus moueat manū vel pedem,vel alia membra, quod est quātum ad actus imperatos,sed ad hoc ꝙ interiùs velit, nullo modo, quod est quātū ad B actus elicitos. Quia nihil est tā in voluntate,sicut ipsa voluntas. Deus tamen potest mouere ipsam voluntatem,& cogere vt velit, quod antè odio habebat, vt sæpe contingit in illis qui ad ipsum conuertuntur.Sed licèt [illegible] sit, ꝙ voluntas directè nullo modo posit cogi ab aliquo nisi à Deo,potest tamen indirectè cogi: vt si modò ipsa nolit eijcere merces in mari,potest occurrere magna tempestas,ita vt sit necessarium ad mortem euitandam omnes merces proijcere. Tūc voluntas potest cogi ad proijciendū, nō ꝙ si ipsa nolit, cogatur,sed quia existente periculo,quodam modo cogitur vt velit,quod nullo modo vellet secluso periculo. C Et tale vocatur ab Aristo. Voluntarium simpliciter,licèt habeat admixtum aliquid de inuoluntario. Simpliciter quidem est voluntarium,quia de facto vult proijcere,qui alioqui non proijceret,ergo si proijcit, sine dubio vult:sed dicitur inuoluntariū aliquo modo,quia si posset periculum euitare,nō proijceret. Ob id dicitur mixtū de voluntario,& inuoluntario,licèt simpliciter tale. De quo latiùs suo loco dicemus.

Aris.3. Ethi. c.1.& S.Tho. 1.2.q.6.art.6. & 7.

3. nota.

Tertiò est notandū:ꝙ loquentes de viro constante, vel inconstante,non excludimus mulierem. Inter ipsas dicitur constans illa, quæ maiora mala vitat,& minora eligit,& maiora bona eligit,

&minora

& minora relinquit.

A Quartò notādū est: quòd mala quę possunt mouere virū cō stantē, sunt, mors, & cruciatus: vt patet. c. Cū dilec. De his quę vi me. caus. fi. Item, Stuprum, & seruitus. ff. quod metus caus. fi. l. Isti quidem. Et Instituta, eodē titulo. §. 1. 2. & 3. Similiter & vincula. ff. eodem titulo. l. Nec timorē. & additur. Et quæcunq; alia mala quæ istis æquiparantur, vt perdere statum, aut infamia grauis. Et si de alijs dubitetur, vtrùm sint talia, quæ possent virū cō stantem mouere, standum est iudicis arbitrio. quod notat glo. in l. interpositas. C. de trans. Et in. c. cùm dilect. de his quæ vi. vbi Abb. & Decius. in. l. in omnibus causis. ff. de regu. iuris. 4. nota.

Quintò. Ad hoc, ꝙ contractus valeat, vel non valeat, non eodē modo iudicandum est in foro conscientiæ, & in foro exteriori. Nam in foro conscientię stat ꝙ non teneat, cùm tamen valeat in foro exteriori Ecclesiæ, quæ iudicat de exterioribus solùm. 5. nota. Cōtra Adri. quolib. 8.

Sextò. Ista quæ diximus mouere virum constantē, non sunt ex natura rei. Nā aliqua istis leuiora poterunt mouere virū vnū B sicut grauiora virū alium: vt auarus potest tantum timere iacturam pecuniæ, quantum constans, & fortis mortem. 6. nota.

Septimò est notandum: ꝙ aliud est loqui, Vtrū cōsensus coactus iure diuino, & naturali anullet matrimoniū. Aliud, Vtrū solùm iure positiuo. Potest enim esse, ꝙ iure positiuo nullū sit, & tamen intra limites iuris naturalis teneat. Sicut testamentum defectu testium, vbi non interuenit fraus, neq; dolus, est nullū iure positiuo, & tenet iure naturali. Vt alibi est à nobis disputatum. Vel è contrario: potest tenere iure pòsitiuo, & non iure diuino, nec naturali. Sicut si quis sine consensu interiori verba protulit, in foro exteriori iudicatur pro matimonio, extra. De sponsa. c. consul. & non in conscientia. His suppositis, sit. 1. conclusio. 7. nota. Adria. quoli. 6. Panor. ext. de proba. c. Qn̄.

Metus cadens in constantem virum, iure diuino, & naturali, simul & positiuo anullat matrimonium tali timore contractū. Ad. q. 1. cōclu

C Et ꝙ sit de iure naturę nullum, probatur. Quia contractus matrimonialis est libera datio. s. do vt des, ergo requirit libertatem secundùm suam naturam, sed ista deficit quando est coactio, vel quando est metus, ergo erit nullum. Sco. d. 29. Gabri. in. 3. d. 39. q. 1. conclu. 8.

Item secundò. Ante legem scriptam solùm in lege naturę dictum est Gene. 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suę: sed non adhærebit ille qui consentit tali metu, ergo est nullum. 2. ratio.

Tertiò.

3. ex. Gē. 24.

Tertiò. Dixit Abrahā seruo suo, qui ibat quęrere vxorē filio suo Isaac, Si mulier noluerit tecū venire, tūc liber eris à iuramēto. Et cùm seruus peteret Rebeccā, parentes dixerunt. Vocemus puellam, & quęramus voluntatem eius. Ista fuerunt in lege naturæ facta; ergo eò factum: quia natura inclinabat, vt ad matrimonium summa esset requisita libertas. Nam si parentes noluerūt eam tradere, nisi ipsa respondisset, consequens est, ꝙ id faciebāt, quia erat contrarium naturæ tradere inuitam viro. A

Summa libertas requisita ad matrimonium.

Scotus in. 4. d. 29. & Gab. in. 3. d. 39.

Arist. 2. phy. tex. co. 75.

Altisio. 4. p. tracta. 9. c. 6. q. 6.

Panor.

Probatur idem ex fine matrimonij. Quia si sit consensus coactus, impeditur finis matrimonij, ergo libertas summa est necessaria ad matrimonium: necessitas enim in rebus (teste Aristo.) ex fine sumenda est: sequitur ergo ꝙ cùm finis matrimonij impediatur, nisi adsit libertas, ꝙ ipsa naturaliter necessaria est. Et probatur. Quia si non sit libertas plena, facilè adinuicē discedent coniuges, & non erit prolis educatio, nec erit operum communicatio, quæ est finis secūdarius matrimonij. Ex isto patet, quomodo sit de iure naturę, ꝙ tale matrimonium metu contractum non teneat, vt Panor. c. Cùm locum. de spōsa. Quia in matrimonio reperiuntur tria bona, fides, proles, & sacramentum, vt in. c. finali. de conditio. apposi. Et. 27. q. 2. c. Omnē. Quę omnia metus intercedens habet excludere. Nam primò matrimonium est sacramentum, quia significat vnionem inter Christum & Ecclesiam. vt in. c. debitum. de biga. Vnde sicut CHRISTVS voluntariè assumpsit carnem humanam, ita & matrimonium illam vnionem designans, debet esse voluntarium, vt signum correspondeat signato. B

Ad Ephe. 5.

Coloni. q. 252.

2 Secūdò. Metus impedit procreationē prolis, quæ est secundū bonū matrimonij, quia propter displicētiam non intenditur ꝓcreationi prolis. C

3 Tertiò. Est contra bonum fidei, nam fides est vnum ex bonis matrimonij, vt nullum sit adulterium: sed propter metum, seu inuitas nuptias, de facili coniuges labuntur in adulterium: quia quod quis non diligit, facilè contemnit, vt in. c. Præsens. 20. q. 6. Hæc ibi Abbas. Ecce habes ex istis quàm sit contra ius naturæ, & diuinum, coactio, seu violentia in matrimonio. Et propter ista in iure positiuo determinatum est, ꝙ talis matrimonij contract⁹ sit nullus, & eas declarat illegitimas personas fuisse etiam de iure naturali, & diuino. Quia est summa requisita libertas, vt patet in. c. Veniens. Et c. Cōsultationi. de sponsa. Hæc conclusio

Abbas.

S. Tho. d. 29. q. 4. ar. 3. Scot. eadem. d. & supple. Gabri. ibidem.

pri-

A prima est cõtra Palu.in.4.d.29.q.1. & Ricar.ea.d.ar.2. & Maio. ibi.q.1.Duran.q.2.

Si quis timore mortis, vel stupri, vel carceris, vel verberũ, vel seruitutis, vel grauis infamiæ sui, vel suorum, vel amissionis status, vel maioris partis bonorum suorum, vel vinculationis, consenserit in matrimonium, tale matrimonium est nullum iure positiuo, & iure diuino, & naturali. Hæc conclusio patet. Quia illa quæ metum inducunt cadentem in constantem virum, anullãt matrimonium, sed ista sunt, mors, & cruciatus, in.c. Cùm dilect. De his quæ vi metus causa fiunt. De stupro, & seruitute. ff. codẽ titulo.l. Isti quidem. Institut. eodem ti. §. 1.2.&.3. Vincula. In.l. Neq; timorem. eodem ti. Et de infamia iuris, vt in.l. finali. ff. eodem titulo. Et de amissione status, vel partis maioris bonorũ expressè Panor.in.c. Abbas. extra. eodem titulo. si non potest quis sustentari sine illis bonis, quę perdere timet. Et idẽ glo.in.l. Aduocati. C. de aduoca. diuer. iudi. Et facit pro hoc. c. Presbyte B ros.d.50.&.l.pen.C. eodem titulo. Et ibidem Panor. ait nõ solũ hoc esse verũ, quando sine illis rebus viuere non potest, sed etiã quando grauem patitur iacturam. Et sic patet, ꝙ quicunq; metu alicuius signatorum contraheret matrimonium, non teneret. Et non solùm quando ista in propriam personam, sed etiã quãdo in coniunctam, vt in patre respectu filij, & è conuerso. Nec opus est hîc alia ꝓbatione, quàm iuris determinatione. Et de vinculatione. ff. codẽ ti.l. Neq; timorẽ. c. Veniens. in.1.&.2. Et.c. Cũ locum. de spons. Hoc sit cõtra Cardina. qui in.c. Abbas. eodẽ ti. dicit, matrimoniũ quocunq; metu contractum esse verũ, sed rescinditur ab Ecclesia. Imò secluso Ecclesię præcepto, esset nullũ.

2. conclu. ob declarationẽ primæ solùm posita.

Ratio conclusionis.

Panor.

Glossa.

Panor.

Ricar. in. d. 29 arti. 1. q. 1.

Tertia conclusio. Quicunq; ob vitandũ maius malũ (quodcũq; illud sit) eligit quod minus est, dicitur id agere metu cadenti in constantẽ virum. Ille dicitur esse constans vir, qui eligit mi C nora mala, vt vitet maiora, vt patet ex.3. notabili: sequitur ergo quòd vbicunq; simul duo occurrũt mala, quorũ alterum subire necesse est, subeundo minus, ad maius vitãdum, dicitur illud subijsse timore cadente in constantem virum.

3. conclu.

S. Tho. 4. di. 29.

Sylue. in verbo metus. q. 1.

Almain. in mo. c. 3.

2

Secundò. Quia iste, qui ad vitandum maius malũ, in minorẽ consentit, timore & metu operatur, ergo vel timore iusto, & viri constantis, vel inconstantis, sed non inconstantis: cùm minus eligat, vt vitet maius, ergo est viri constantis.

Quarta cõclusio. Maius malum, vel minus malũ, quod causa 4. *conclu.*

D est

est istius timoris, non considerandum est ex natura rei, sed ex parte eius, cui infertur.

Ratio.

Quia si verum esset, ꝙ ex parte rei esset cõsiderandũ, timor in omnibus esset æqualis, & sic si in vno esset talis qui caderet in cõstantem virum, similiter in omnibus, sed hoc est falsum.

Non eadem æqualiter mouent omnes.

Nam vna res potest mouere vnum, maximè vt est verberatio, quæ tamen aliũ non mouebit, quia nõ omnes sunt eiusdẽ virtutis. Item. Aliquis poterit existimare, datis duobus malis, vnum esse minus alio, & illud subire, & sic diceretur constans. Et alius potest illud existimare maius, & illud subire, & erit inconstans, vt suprà diximus.

Coroll.

Ex quo infertur: ꝙ si vni esset maius malum percuti colapho, vel verberari parum, vel victu ad aliquos dies priuari, vel ex terra propria aufugere, aut iacturam in bonis temporalibus pati, quàm sit matrimonium ducere, ꝙ qui tali timore matrimoniũ duceret: nõ esset obligatus ob timorẽ cadẽtẽ in constãtem virũ.

Nota pro istis.

Et ista conclusio est notanda propter huius orbis incolas, qui eo ꝙ meticulosi, ex leui metu maximè mouebantur.

5. conclu.

Matrimonium cõtractum imperio, vel precibus regis, vel cuiuscunq; domini circa subditos, qui tyrãnicè tractare solet suos, non obtemperantes, est ipso iure nullum. Et dicitur cadens in constantem virum.

Panor. *Ioa. Andre.* *Bart.*

Hoc asserit Panor. in. c. vltimo. Qui clerici, vel vouẽtes. Et idem Ioan. ibidem, & Bar. in tractatu de tyrãno.

1. Ratio.

Et probatur. Ille metus dicitur matrimonium inualidare, qui virum constantem mouere potest, sed preces, vel imperium tyrãni, virum constantem mouere possunt, vt constat, ergo talis dicetur metus cadens in constantem virum, & per consequens anullans matrimonium.

2 Ille dicitur constans vir, qui subit minus malum ad vitandũ maius: sed minus est in matrimonium consentire, quàm in manus tyranni incidere, ergo qui isto timore matrimonium contraheret, liber esset à matrimonio.

Coroll.

Ex quo sequitur: ꝙ cũ apud huius noui orbis incolas olim domini essent sic sæui, & impetuosi,

Nota.

ꝙ qui imperio ipsorũ, vel precibus agerent, & matrimonium ducerent, non esset matrimonium. De quo infrà clariùs.

Quis metus sit cadens in constantem virum, vel quis non sit, si non sit expressum in iure, arbitrio boni viri in foro conscientiæ, & iudicis in foro iudiciali standum est.

Ratio.1.partis

Probatur prima pars ex iam dictis Nã cùm extra illa quæ expressa sunt in iure, alia sint quæ virũ constantem possint mouere, & non possit ex iure constare,

A constare, aliunde quærenda est veritas. Et non videtur nisi ex arbitrio boni viri.

Item. Quia quædam sunt quæ mouerent virum vnum constantem, quæ alium non mouerent, ergo cùm determinatio quę sint illa, non posit pendere ex re ipsa, sequitur quod aliunde pēdet, & non videtur vnde, nisi ex arbitrio boni viri, ergo ab eo iudicandum est. Ista est determinatio Syluestri in verbo, metus. q. 1. Et summa Tabiena eodem verbo allegat Panor. in cap. Cùm locū. de sponsalibus. idem dicentem, licèt ego non inuenerim in Panor. sed solùm hæc verba, quæ faciunt satis ad propositum. Minor metus in muliere sufficit, quàm in viro. Ex quo sequitur, quod arbitrio boni viri in cōsciētia stādū esset. *Syluester. Tabiena. Panor.*

Alia pars, quod in foro iudiciali arbitrio iudicis est standum: patet ex expressa determinatione Abbatis in. c. Continebatur. de B sponsa. impub. vbi ponit hanc determinationem: In his quæ non sunt expressa in iure, standum est arbitrio iudicis. Et vt recitat summa Rosela excōmunicatione. 19. §. 10. Petr. de Ancha. ait: quòd iudicis arbitrio relinquitur, quis timor sit intus cadens in constantem virum, quantum ad ea quæ non sunt in iure expressa. Et probant adducta in principio in notabilibus. Et ratio sit. Ad ipsum spectat de dubijs iudicare, ad quem spectat finaliter sententiam dare, sed ad iudicem spectat finaliter sententiam dare, ergo ad ipsum spectat in tali iudicio & interpretari. De quò vide Couarru. in epitome. 4. Decre. p. 2. c. 3. §. 4. nu. 8. *2. pars. probat. Abba. Roselai Ancha. S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 6.*

Ex ista conclusione infertur, quòd in foro conscientiæ licebit iudicare confessori circa huius orbis incolas nouiter cōuersos de metu eis illato ad matrimonium, siue fuerit ante fidem, vel pòst. Vtrùm fuerit cadens in virum constantem, & excusans, vel C non fuerit, sed leuis. *Corolla. Notandum.*

Matrimonium contractum ex metu leui, sed tamen timore, licèt sit validum, & firmum in foro exteriori, in foro conscientię non tenet, sed est nullum, stando solùm in iure naturali. Probatur primum, quòd in foro exteriori sit validum ex capitulis suprâ allegatis, in quibus determinatur, quòd si matrimonium fuerit metu iusto cadente in cōstantem virum contractum, sit nullum. Et à contrario sensu in iure est validum argumentum. Et si leui metu, est firmum, & ratum. *7. conclu. Hugo in summa sec. tracta. 7. c. 6. Viguerius de institu. theo. c. 16. §. 7. ver. 6.*

Secunda tamen pars, quæ difficultatem habet, probatur. Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum est *Rati. 2. p.*

nullum iure naturæ & diuino, quia non est plena libertas, quæ A
Sco.d.29. Gab.3.dist.39. q.1 in tali contractu requiritur, ergo etiam matrimonium cõtractũ ex leui metu erit iure naturæ, & diuino nullum. Consequentia est bona. Quia sicut constans vir cogitur à graui malo, vt in minus consentiat inuitus, sic inconstans mouetur à minori malo, vt in maius cadat. Ex cõditione enim diuersa vtriusq; prouenit, ꝙ res diuersa æqualiter moueat vnum, & alium. Sicut enim vir fortis posito timore mortis, timet iustè, & aliud minus malũ subit inuitus, vir inconstans timet amissionem, vel pecuniæ, vel alicuius alterius similis, & tãtò mouetur ab isto obiecto ad consentiẽdum alteri malo, quantò mouetur vir fortis à morte. Sequitur ergo, ꝙ stando solùm in iure naturali tanta sit coactio in vno sicut in alio. Quòd si vnũ est inualidũ iure naturali, & aliud erit. Et si primum est nullũ, quia plena deficit libertas ad talem contractum requisita, quòd secundum erit etiam nullum, cùm sic deficiat libertas.

2 Item Panor. dicit in.c.Cũ locum. de spon. Contractus qui requirit liberũ cõsensum ipso iure est nullus, si interueniat coactio quia licèt coacta voluntas sit voluntas.15.q.1.c.Meritò. tamẽ nõ est volũtas libera, & sic quia deficit qualitas libertatis, quæ est de substantia contractus, est nullus. B

Panor. Coacta voluntas non est voluntas libera.

Et quæ requirunt liberum consensum sunt. 8. vt assignat idẽ Panor in.c. Abbas. de his quæ vi. Primò. Omnia quæ sunt meritoria. Secundò. Matrimoniũ.c. Cùm locũ. de sponsa. Et. c. Veniẽs. &.33.q.5.c. Notificasti. Tertiò. Voti ꝓmissiò, vel solutio. ff. eodẽ ti.l. Si mulier. §. si dos. Quartò. Iurisdictio. Quintò. Authoritas tutorũ. Sextò. Absolutio ab excõmunicatione. Septimò. Testes testamẽtorũ. Octauò. Votum. Ex isto sumo argumẽtũ. Omnia ista metu facta inualida sunt, quia requirunt plenam libertatem, inter quæ matrimonium ponitur, ergo vbi non est plena libertas, non erit matrimonium validum: sed in coactione (etiam metu leui) non est talis libertas: quia cùm sit inconstãs vir, maximè mouetur quantumcunq; leui metu, ergo in iure naturali stando, tale matrimonium non valet. C

Octo sunt quæ requirunt liberũ cõsensũ.

3 Matrimonium contractum timore cadente in constãtem virum, est nullum iure naturali. Quia cum tali timore contractũ, non potest stare finis, ad quem ordinatur, siquidem ordinatur tanquã ad finem principalem ad prolẽ, quæ non procreatur ex inuitè coniunctis, vel si procreatur, non debitè fit. Quia non diu

manent

A manent iuncti. Item. Non est operum cōmunicatio. Quia dissidentes inter se, non cōmunicant in operibus. Hanc rationē assignant omnes doctores, quare irritum sit matrimonium vi cōtractum, tam Theologi, quàm iurisconsulti, vt dictū est. Ex ista ratione probo conclusionem. In illo qui metu (licèt cadenti in inconstantem virum) consentit in matrimonium, concurrunt omnia ista, ergo si ob ista primus contractus iure naturali inualidatur, & secundus similiter. Patet. Quia cùm sic inconstans vir moueatur leui metu, vt coactè cōsentiat, sicut constans graui, sequitur vel ꝙ nō erit proles, vel si sic, nō debitè educabitur. Quia nō manebunt diu simul, qui inuiti coniuncti sunt. Sequitur etiā ꝙ nō erit operū communicatio, ergo iure naturali si vnum matrimonium inualidum est, similiter & aliud erit. *In.4.d.29.*

Timor maior vel minor non assignatur ex natura rei, quia meticulosus, & auarus potest plus timere iacturam paruæ pecuniæ, quàm vir fortis mortem ipsam. Minor enim libertas est in auaro ad contrahendum matrimonium timore amissionis pecuniȩ, quàm sit in constanti, timore mortis, sed hoc secūdū est nullū iure naturæ, ergo primum. Aliòqui metus ex natura rei esset considerandus, quod non apparet. Argumentū sumitur ex dictis Panor. c. Cùm locum. de sponsa. vbi dicit, ꝙ minor metus sufficit in muliere ad hoc ꝙ sit iustus, quàm in viro. Sic glo. in ca. Cùm locum. de sponsa. & ma. Quam sequitur Anto. & Panor. & Car. Alex. & Roma. singu. 228. & Soci. cō. 64. volu. 1. & Hosti. in. c. Veniens. extra de sponsa. De quo vide Tiraquel. de legibus cōnubi. l. 9. nu. 121. Sequitur ergo, ꝙ ex qualitate persone metus metiri debet, sed huius noui orbis incolȩ sunt nimis meticulosi, & debiles, ergo metus in eis erit magnus, etiamsi leuis videatur secundùm naturam rei. 4 B *Panor.* *Anto.* *Panor.* *Cardi.* *Alex.* *Tiraquel. l. 9. cōnubi. fo. 82. nu. 121.*

Qui dicunt timorem cadentem in constantem virum inualidare matrimonium, dicunt, ꝙ quis sit iste timor, & qualis, iudicio, & arbitrio boni viri relinquitur, vt suprà dictum est. Cū ergo leuem hominē, & meticulosum, leuia possint mouere tantū, sicut grauia virum fortem, sequitur ꝙ eadem erit ratio vtriusq;. 5 C

Ex isto sequitur, si talis cōditionis sint homines, vt sunt nimis meticulosi, & inconstantissimi, & seruilis cōditionis, si metu cōtrahant, & consentiant, in foro conscientiæ stando, non est iudicandum pro matrimonio, nisi cōsensus liber adueniat de nouo, quātumcunq; causa, qua mouetur, leuis sit secundū se: quia licèt *Coroll.*

leuis secundùm se,& leuis in ordine ad virum fortem, & cōstan A
tem,est tamen grauis nimium respectu meticulosi,& inconstan
Nota. tis.Ex quo poteris multa dubia absoluere circa Indos, qui sępe
confitentur se timore contraxisse.Et satis hoc manifestant,quia
Consideradū. facilè diuertebant, eo quod inuitè contraxerāt. Habes etiam,
quòd cùm isti tempore infidelitatis non tenerentur legibus Ec-
clesiæ,matrimonium contractum inter eos est iudicandum se-
cundùm ius naturale,& ob id non fuit verum matrimonium, si
vltima ratio ad con. ex illo leui metu valde coactus est talis ad consentiendū. Et pro
batur vltima ratione.Nam si aliquis metu etiam leui acquisiuit
aliquid,non acquirit ius,sed tenetur restituere illi à quo extor-
sit per metum,etiam si sit ob timorem reuęrentiæ datum, si con
tra voluntatem fuerit datum.Sic disponunt iura.ff.qua re ac.nō
da .l.1.§.Quæ honorando. Sequitur ergo, quòd si quis timore
acquisiuit ius supra corpus alterius, quòd tenetur restituere suo
domino vero, stando in foro conscientiæ, dato in contentioso
non teneretur.Et sic iniustè posidet quod alterius est, ergo nō B
est matrimonium verum in foro conscientiæ. Quia non est ac-
Contra cōmunem opinio. quisitio iuris quando intercedit metus. Hæc conclusio est cōtra
communem opin.tamen mihi apparet vera. Et sic absq; distin-
ctione videtur sentire Viguerius.

Institutio. theologi.c.16.§.7. ver.6. Nunc restat ad iura respondere,quæ videntur contrarium so-
nare.Dicendū ꝙ intelliguntur in foro exteriori,in quo pręsumi
Ad illa quæ in contra. tur,ꝙ qui metu leui consensit, plenissimè & liberrimè cōsensit:
siquidem præsumitur quęlibet virum constantem esse, & ꝙ nō
moueretur à re leui,nisi volens.Tamen in iure naturali, & foro
cōsciētiæ,stādū est in illo quod fuit de facto,nō ad præsumptio
nem.Exemplum est in iure satis apertum. Nam.ff.de regulis iu
ris.l.Veniet.Et Quod metus causa.l.Metum. determinatur, ꝙ
acquisita per consensum metu extortum,teneāt in foro conten
Sylues. tioso,sed in foro conscieniiæ sunt irrita,vt bene notat Syluester C
in verbo,Metus.§. vltimo.Sic ergo potest esse, ꝙ iura determi-
nēt matrimoniū contractū ex leui metu tenere, quia præsumit
liberum consensum fuisse.Et tamen in iure naturali,& foro con
sciētiæ nō teneat,quia non fuit plena libertas ad id requisita: si-
cut testamentū habens defectum testium, vbi fraus non inter-
uenit,nec dolus,in foro iudiciali non tenet,sed in conscientia &
Adria.in quo li.6. iure naturali, sicut egregiè determinat do. Adria. Et si fortè a-
licui hæc opinio noua videatur,rationes tamē quibus hæc fulci

tur,

A tur,non sunt nouæ.Et verè mihi valde probabile est hoc, quòd *Duran. d.29.*
vnum istorum duorum necesse sit cōcedere:vel ꝙ vbi interueni *q.2.Maio.dis.*
at consensus,siue sit metu cadente in constantem virum,siue me *29.q.1.*
tu leui,est matrimonium iure diuino,& naturali,sed ex ecclesię *Ricar. di.29.*
statuto illud contractum metu cadente in constantem virum,a- *q.2.*
nullatur, & aliud tenet,sicut videtur tenere Durā. & Maio.Vel *Card.in.c.ab*
est dicendum,ꝙ si iure diuino,& naturali contractum ex timo- *bas.eodem ti.*
re cadente in cōstantem virum non tenet,sicut bene tenet b.Bo *Bonauē.in.4.*
na.& Scotus,& Panor.in loco allegato suprà, etiam nec contra- *Sco.in.4.d.*
ctum timore cadente in inconstantem virum tenebit de iure di *29.*
uino,& naturali,sed solùm ex statuto Ecclesiæ,quę præsumit li *Panor.*
berè consensisse. Et ratio est. Quia vtrobiq; de iure naturali est
eadem ratio,cùm non sit plena libertas. Istam opinionem vide-
tur tenere do.de Palud.qui dicit in sententia,quòd eò matrimo- *Palu.d.29. 4.*
nium contractum ex metu non iusto tenet, quia Ecclesia istum *q.1.*
B contractum irritat omnino in pœnam malefaciētis, & subueniē
do oppresso, & contractum ex leui metu non irritat,ergo sal-
tim ex isto docto.(secluso iure positiuo) eadem est ratio vtrius-
q;.Pro hac opinio.facit quod Ioa.Igneus in.l.3. eleganter.ff.ad *Ioa.igneus.*
Syllani.dicebat:quòd matrimonium contractum ob solo metu
reuerentiali, nullum esset, acsi ex metu cadente in constantem
virum esset contractum: dato alijs non placeat hæc opini. quę
& Scoti est.

Si quis metu [illegible] contraxit matrimonium,& postea manet *Sco.d.29.*
cum coniuge,& potens fugere, non aufugit, sed semper durat, *1.dubium.*
Vtrùm solùm per illam cohabitationem fiat verum matrimo-
nium, quod antè fuit nullum defectu consensus. Respōdetur:ꝙ *Solutio.*
si non interueniat nouus consensus,nullo modo per tēporis diu *Quod à princi*
C turnitatem fit validum, quod à principio fuit inualidū. Et hoc *pio fuit inuali*
probatur. Nam à principio propter metum interuenientē fuit *dum,nō fit va*
matrimonium nullum ex defectu consensus, ergo si non adue- *lidum ratione*
niat de nouo consensus,nullo modo fiet ratum, & validū,quod *temporis.*
antè fuit nullum. Quia idem sine aliqua mutatione sui semper *Aris.2.de ge*
facit idem: ergo si ille primus consensus semper manet, nullo *ne.text.co.56.*
modo ipso manente fiet validum matrimoniū, quod inualidū
est.Et patet ex.c.Accedens.de conuersione coniuga.vbi mulier *S.Bona.d.29.*
metu viro suo dederat licētiam intrandi religionem, & ipsa mā *q.2.*
sit in domo monialium non accepto habito:postea verò vir re-
trocedens,relinquens habitū,petitur ab vxore, & restituitur ei.

Viguerius in suis inst. theolo.ca.16.§.7. verbo.6. Ecce quomodo illud quod metu extortum fuit, per diuturnitatem temporis non fit validum. Et ibidem glo. Aliòqui compelleretur ad religionem, & non vt vxorem assumeret. Et idem determinatū est in.l.2. & penul. C. Qđ metus causa. Et idē *Inno.* Inno. in.cap. Super eo. de renunciatione. Et *Panor.* Panor. in cap. vltimo. de conditio. apposi. A

Instantia. Contra istam determinationem videtur textus apertus.c. Ad id. de sponsalibus. vbi est casus, ꝙ puella vndecim annorū metu cuidam viro consensit in matrimonium, postmodùm verò liberè cohabitauit per annum, & dimidiū, petebat ipsa diuortiū. Respondet summus Pontifex. Quanuis vndecim annos habens ab initio inuita fuisset ei tradita, & renitēs, tamen quia pòstmodùm per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cętero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quòd non consenserit in eundem nominauerit producendos, cùm mora tanti temporis huiusmodi probationē excludat. Mādamus igitur, vt propter hoc non omittas quominus vtrunq; compellas ad alterum maritali affectione tractandum. Ex isto textu videtur sumi argumentum contra determinationem. Quia per solam cohabitationem sine alio consensu iudicatur pro matrimonio. B

Solutio. Ad hoc respondetur, quòd textus non est contrarius, imò facit multùm pro nobis. Ibidem enim determinatio fundatur in præsumptione consensus de nouo. Siquidem ex hoc quòd liberè cohabitauit, præsumit Ecclesia de ea, quòd non manserit in peccato commiscendo se carnaliter ei, quem non acceperat in virum liberè, sed quòd pòst consentiens, cohabitauit cum eo absq; peccato. Et sic in foro exteriori iudicandum esset pro matrimonio, stante tali præsumptione consensus: sed in foro cōsciētiæ si constet non fuisse talem consensum de nouo, nunquam esset tenendum pro matrimonio, quantuncunq; per longum tempus maneant simul. Et ista est communis sententia. De quo vide *Oldra.* Oldra. consi.35. Et *Calde.* Calde. consi.1. Et *Bart.* Bart. in.l. Si ob turpem. ff. de conditi. ob turp. caus. C

Dubium.2. Sed an matrimonium blanditijs, vel importunationibus contractum, teneat?

Dilutio. Respon. quòd tale tenet, tam in foro exteriori, quàm de iure naturali, & diuino. Quia vbi est plena libertas, contractus tenet: sed in matrimonio contracto blanditijs, & importunationibus

nibus

A nibus est plena libertas, ergo matrimonium erit validum. Et probatur. Nam ibi minuitur libertas, vnde voluntarium tollitur, & tantum quantum diminuitur de voluntario, tantundem libertatis diminuitur, sed per blanditias nullo modo voluntarium tollitur, quia naturaliter fertur in huiusmodi blanditias voluntas ipsa, neq; refugit. Et nulla tollitur libertas, sed magis crescit, sicut doctor subtilis dicit, quòd inductione per blanditias, & delicias, multûm est de voluntario, & parum de inuoluntario, sic quòd si voluntas ipsa sibi dimitteretur, prosequeretur ipsas blanditias, quia ei connaturale est, ergo ipsę non causant inuoluntarium. Et ob id matrimonium hac ratione contractum, erit omnino validum. *S. Tho. 1.2.q. 6.art.6.* *Scot. 4. d.29. q.1.ad.3.*

Eodem modo contractum importunationibus posset probari. B Nam importunationes non tollunt libertatem plenam requisitam necessariò ad matrimonium, supposito quòd solùm sunt importunitates, & non comminationes. Nam importunationes aliquo modo mouent voluntatem, sed non mouent, vt aliquid adimant volũtarij, quia illas importunationes nõ existimant tãq̃ aliquid verũ, quod moueat ipsam, sed tãquam quoddã apparẽs, quod præbet incẽtiuũ eliciẽdi actũ volẽdi. Non tamen ꝙ omnino moueant ipsam voluntatẽ ad actũ volẽdi. Sicq; ex parte hac (quia quæ minima sunt, pro nihilo reputantur) habet, quòd matrimonium huiusmodi importunationibus contractum, non sit inualidum aliquo iure, dummodò non concurrant minæ. Nam si concurrant importunationes, & timor reuerentialis, impedirent, vt optimè Matthæus de Afflict. decisio. 69. *Matth. de Afflict.*

C Dubium est tertium. Si quis iustè ad supplicium ducatur, & timore mortis consentiat in matrimonium, vtrùm sit validum. Vt si alicui dicatur, qui ad mortem est damnatus: si in istam consentias, pœnam mortis euades, alióqui suspenderis, & tali metu compulsus consentit, Vtrùm sit inualidum matrimonium. Certum est, quòd si talis metus inferretur extra istum casum, quo iustè ad mortem damnatus est, quòd non esset matrimonium validum. Vtrùm ergo sit validum modò, propterea quia nulla ei fit iniuria? *3. Dubium.*

Respõdetur. Tale matrimoniũ esse validum. Probatur. Quia sic compulso ob mortis timorem nulla fit iniuria, sed adhuc condonatur ei, & pœna remittitur: sequitur ergo quòd cùm sit sine iniuria, & non propriè coactio interueniat, sed beneficium, *Solutio.*

Viguerius in suis inst. theolo. ca. 16. §. 7. verbo. 6. Ecce quomodo illud quod metu extortum fuit, per diuturnitatem temporis non fit validum. Et ibidem glo. Aliòqui compelleretur ad religionem, & non vt vxorem assumeret. Et idem determinatū est in. l. 2. & penul. C. Qđ metus causa. Et idē Inno. in. cap. Super eo. de renunciatione. Et Panor. in cap. vltimo. de conditio. apposi. A

Inno.
Panor.

Instantia. Contra istam determinationem videtur textus apertus. c. Ad id. de sponsalibus. vbi est casus, ꝙ puella vndecim annorū metu cuidam viro consensit in matrimonium, postmodùm verò liberè cohabitauit per annum, & dimidiū, petebat ipsa diuortiū. Respondet summus Pontifex. Quanuis vndecim annos habens ab initio inuita fuisset ei tradita, & renitēs, tamen quia pòstmodùm per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cętero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quòd non consenserit in eundem nominauerit producendos, cùm mora tanti temporis huiusmodi probationē excludat. Mādamus igitur, vt propter hoc non omittas quominus vtrunq; compellas ad alterum maritali affectione tractandum. Ex isto textu videtur sumi argumentum contra determinationem. Quia per solam cohabitationem sine alio consensu iudicatur pro matrimonio. B

Solutio. Ad hoc respondetur, quòd textus non est contrarius, imô facit multùm pro nobis. Ibidem enim determinatio fundatur in præsumptione consensus de nouo. Siquidem ex hoc quòd liberè cohabitauit, præsumit Ecclesia de ea, quòd non manserit in peccato, commiscendo se carnaliter ei, quem non acceperat in virum liberè, sed quòd pòst consentiens, cohabitauit cum eo absq; peccato. Et sic in foro exteriori iudicandum esset pro matrimonio, stante tali præsumptione consensus: sed in foro cōsciētiæ si constet non fuisse talem consensum de nouo, nunquam esset tenendum pro matrimonio, quantuncunq; per longum tempus maneant simul. Et ista est communis sententia. De quo vide Oldra. consi. 35. Et Calde. consi. 1. Et Bart. in. l. Si ob turpem. ff. de conditi. ob turp. caus. C

Oldra.
Calde.
Bart.

Dubium. 2. Sed an matrimonium blanditijs, vel importunationibus contractum, teneat?

Dilutio. Respon. quòd tale tenet, tam in foro exteriori, quàm de iure naturali, & diuino. Quia vbi est plena libertas, contractus tenet: sed in matrimonio contracto blanditijs, & importunatio-

nibus

A nibus est plena libertas, ergo matrimonium erit validum. Et probatur. Nam ibi minuitur libertas, vnde voluntarium tollitur, & tantum quantum diminuitur de voluntario, tantundem libertatis diminuitur, sed per blanditias nullo modo voluntarium tollitur, quia naturaliter fertur in huiusmodi blanditias voluntas ipsa, neq; refugit. Et nulla tollitur libertas, sed magis crescit, sicut doctor subtilis dicit, quòd inductione per blanditias, & delicias, multûm est de voluntario, & parum de inuoluntario, sic quòd si voluntas ipsa sibi dimitteretur, prosequeretur ipsas blanditias, quia ei connaturale est, ergo ipsę non causant inuoluntarium. Et ob id matrimonium hac ratione contractum, erit omnino validum.

S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 6.

Scot. 4. d. 29. q. 1. ad. 3.

Eodem modo contractum importunationibus posset probari. B Nam importunationes non tollunt libertatem plenam requisitam necessariò ad matrimonium, supposito quòd solùm sunt importunitates, & non comminationes. Nam importunationes aliquo modo mouent voluntatem, sed non mouent, vt aliquid adimant volũtarij, quia illas importunationes nõ existimant tãq̃ aliquid verũ, quod moueat ipsam, sed tãquam quoddã apparẽs, quod præbet incẽtiuũ eliciẽdi actũ volẽdi. Non tamen q̃ omnino moueant ipsam voluntatẽ ad actũ volẽdi. Sicq; ex parte hac (quia quæ minima sunt, pro nihilo reputantur) habet, quòd matrimonium huiusmodi importunationibus contractum, non sit inualidum aliquo iure, dummodò non concurrant minæ. Nam si concurrant importunationes, & timor reuerentialis, impedirent, vt optimè Matthæus de Afflict. decisio. 69.

Matth. de Afflict.

C Dubium est tertium. Si quis iustè ad supplicium ducatur, & timore mortis consentiat in matrimonium, vtrùm sit validum. Vt si alicui dicatur, qui ad mortem est damnatus: si in istam consentias, pœnam mortis euades, alióqui suspenderis, & tali metu compulsus consentit, Vtrùm sit inualidum matrimonium. Certum est, quòd si talis metus inferretur extra istum casum, quo iustè ad mortem damnatus est, quòd non esset matrimonium validum. Vtrùm ergo sit validum modò, propterea quia nulla ei fit iniuria?

3. Dubium.

Respõdetur. Tale matrimoniũ esse validum. Probatur. Quia sic compulso ob mortis timorem nulla fit iniuria, sed adhuc condonatur ei, & pœna remittitur: sequitur ergo quòd cùm sit sine iniuria, & non propriè coactio interueniat, sed beneficium,

Solutio.

& libertas, ꝙ tale matrimonium erit validum, si omnino consensus interior adsit. Et hoc probari potest ex consuetudine laudabili aliquarũ regionum, vbi meretrices publicæ solent tales, qui ad patibulum ducuntur, petere in maritos, & conceduntur eis, tãquam si inter eos sit verum matrimonium: dato ꝙ ille qui ad suspendium ducitur, nullo modo istam esset accepturus in vxorẽ, nisi timore mortis, quia certò scit se mortem non euasurum, nisi istam ducat vxorem. Et sic similiter si aliquis rogaret priuatum regis, vt à rege impetraret remissionem criminis capitalis, & filiã suã duceret in vxorẽ, quam alioqui non duceret, verum esset matrimoniũ, quia ibi nulla interuenit iniuria. Sic Iacob. de Bellouiso. in practica crimi. titu. de lenonibus. Et Paris de Puteo, tractatu de syndicatu, in verbo. Pœna. Et Guiliel. Benedi. in. c. Rainut. de testamen. verbo, mortuo testa. Et Chassenæus, de consuetu. Burgun. rubri. 1. §. 5. A

Meretrix potest petere illũ qui ad patibulũ ducitur.

Iaco. de Bellouiso.

Paris de Pute.

Guiliel.

Chassenæus.

Corolla.

Clarissimè ex hoc sequitur, ꝙ si aliquis timore mortis, quam debet pati, sed iniustè, tamen consentit in matrimonium, ꝙ non est validum in foro conscientiæ, neq; in foro exteriori. Vt si quis iniustè ad mortem sit damnatus, & vt mortem euadat, consentit, non tenet: secùs tamen esset, vbi iustè secundùm allegata, & probata esset damnatus, dato ipse esset innocens, quia tunc si consentiret, videtur omnino dicendũ ꝙ teneret. Nam dato ipse sit innocens, cùm secundùm allegata, & probata reperitur nocẽs ad mortem, nulla fit ei iniuria, si compellatur ad matrimoniũ. Et quod diximus de morte, intelligendum est de alia quacunq; graui læsione, vel de graui verberatione. B

4. Dubium.

Quartum dubium. Si quis tamen cõtrahat timore pœnæ pecuniariæ, vel alterius, quæ posita fuit in contractu sponsalium, Vtrùm teneat.

Dilutio.

Respõdetur. Quòd in foro conscientiæ non tenet, si ita est, ꝙ timore talis pœnę fit cõtractus matrimonialis. Et ratio est. Quia nõ videtur esse plena libertas necessaria ad matrimoniũ. Et hoc sic determinatur extra de sponsa. c. Gemina. vbi pœna apposita non obligat. Quia matrimoniũ debet habere libertatẽ: hoc dat pro causa summus Pontifex. Sequitur ergo, ꝙ si ista non adsit, si ue[illegible] parua pecunia, siue multa, ꝙ matrimoniũ nõ tenet, saltim in foro conscientiæ, & stando in iure diuino. Licèt Panor ibidem intelligat, quando est amissio omniũ bonorum, vel maioris partis, quia si paruæ rei (dicit ipse) est matrimonium. C

Panor.

Articulus

A ARTICVLVS NONVS.

Vtrùm si aliquis metu cadente in constantem virũ matrimonium promisit, posteà per copulam subsequutam fiat matrimonium de præsenti. Contingit sæpe hic casus.

Ro solutione notandum est. Quia vel loquimur in foro cõscientiæ, vel in foro iudiciali. Secũdò. Vel copula est extorta vi, vel nõ. Tertiò. Vel qui sic metu cõtraxit spõsalia, tempore copulæ habet actũ: Nolo istũ vt virum, vel habet affirmatiuum consensum. Vel nullum habet, quia de eo non cogitat. His suppositis, respondetur. *Nota.*

Si in sponsalibus fuit metus, ratione cuius non liberè consensit, per solam copulam sequutam in foro cõscientiæ nullum est matrimonium. Probatur. Quia in foro conscientiæ ille metus inualidauit contractũ, ergo quicquid posteà sequatur, nisi sit alius nouus consensus, non fiet validum. Probatur apertissimè. Quia quod à principio non valuit, sine aliqua mutatione non potest pòst valere. *1. conclu.* B *1. ratio.*

Si copula solùm probaretur inter duos, nullum est matrimonium in foro conscientiæ, si nihil præcessit, ergo etiam si sponsalia violentia contracta præcesserint, quia illa nullam vim habẽt, sed est ac si non essent, ergo. Et probatur. Extra de sponsali. cap. C Tua nos. Vbi qui sine metu verba protulit, sed interiùs consensum nõ habuit, licèt copula carnalis interuenerit, in foro cõscientiæ non iudicatur matrimonium: ergo etiam in proposito à fortiori vbi metus interuenerit, etiam copula superueniente, ex hac solùm non est matrimonium. Patet ex. c. De illis. de sponsa. impub. vbi determinatur, quòd nisi post violentiam consensus accesserit, non est matrimonium. *2. ratio.*

Si sponsalia fuerunt metu contracta, & in commixtione carnali nullus fuit actus, vel fuit contrarius, nullum est matrimoniũ in foro conscientiæ. Probatur quo ad primam partem, quæ habet difficultatem. Nam ad matrimonium in foro conscientiæ requiritur *2. conclu.*

requiritur verus, & legitimus cõsensus. cap. Tua nos. de sponsali A
bus. sed ibi non est talis: quia primò non fuit in sponsalibus, cùm metu extortus non sit sufficiens, nec in commixtione fuit, quia supponimus nullum talem habuerit, ergo nõ est verũ matrimoniũ in foro cõsciẽtiæ. Ista cõclusio elucidat magis primã.

3. Conclu. Post sponsalia contracta metu, copula carnali subsequuta, cũ actu interiori consensus, faciunt quoad Deum verum matrimonium. Probatur. Matrimonium contrahitur per consensum expressum, sed in tali fœmina fuit verus consensus interior, & expressus verbis in sponsalibus, & post factô in copula, ergo verè erit matrimonium. Quia videtur liberè consensisse, dummodò in copula nulla fuerit violentia.

Ratio.

4. Conclu. Post sponsalia de futuro contracta metu cadente in cõstantem virum, copula carnali subsequuta, etiam non violenta, nõ facit
1. Ratio. matrimonium in foro iudiciali. Probatur ex. c. His qui. de spõsa. B
vbi determinatur, ꝙ si post spõsalia copula fuerit subsequuta, nõ violẽta, sit matrimoniũ. Si ergo matrimoniũ præsumitur ex copula, quia pręcesserũt legitima spõsalia, vbi non fuerũt talia, per solã copulã etiã nõ violentam nõ potest matrimoniũ præsumi.
2. Ratio. Item probatur. Quia omnino anullat matrimonium contractũ per talem metum, ergo à fortiori etiam non iudicabit matrimonium per solam copulam, si talis metus præcesſit.

5. Conclu. Post sponsalia de futuro leui metu contracta, copula subsequuta, facit matrimonium in foro exteriori, quãtum ad præsumptionem, si copula non fuerit metu extorta. Probatur. Matrimonium de præsenti cum tali metu contractum est verũ matrimonium, ergo sponsalia illo metu contracta sunt vera sponsalia: sed vera sponsalia post copulam subsequutam faciunt matrimonium de præsenti, extra desponsali. capit. His qui fi. ergo.

1. Ratio.

2. Ratio. Item. Quia qui leui metu contrahit sponsalia, pręsumitur liberè consensisse, & quòd consensu maritali consummauerit, & nõ fornicario.

De impedimẽtis, & primò de interdicto Ecclesiæ.

Sed quia de coactione incidit sermo, quæ matrimonio impedimentũ infert, libet impedientia matrimoniũ exactè tractare.

Duplex est impedimentum matrimonij. Vnum quod præcedit ipsum matrimoniũ. Aliud quod sequitur. Item dupliciter cõsideratur: Vel quia impedit contrahendũ, si præcedat, sed factũ tenet, nec dissolui potest. Aliud est impedimentũ quod impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. De primis loquẽdo,

sunt

A ſunt vndecim, quæ quidem impediunt contrahendum, ſed contractum nõ dirimunt. Et ſunt iſta. Primò. Interdictum Eccleſię. Secundò. Votum ſimplex caſtitatis. Tertiò. Sponſalitium cum altera perſona. Quartò. Si quis eſt iũctus alteri catechiſmo. Quintò. Inceſtus cũ affinibus, hoc eſt cũ cõſanguineis cõiugis. Sextò. Vxoricidiũ. Septimò. Raptus alienæ ſpõſæ. Octauò. Proprij filij de fonte, vel ad chriſma ſuſceptio. Nonò. Presbytericidiũ. Decimò. Solẽnis pœnitẽtia. Vndecimò. Coniugiũ ſciẽter cũ moniali. Hæc omnia ſunt impedientia matrimoniũ ex ſtatuto Eccleſiæ, vt. ſ. aliquis habens aliquod iſtorũ, cõtrahere nõ poſsit abſq; peccato, ſecluſa diſpẽſatione, exceptis duobus. ſ. ſpõſalitio, & voto ſimplici caſtitatis. Quia iſta omnino impediũt, vt licitè quis cõtrahere nõ poſsit ex iure naturali. Et quia intẽtio, & votũ noſtrum hoc eſt, vt præcipuè de matrimonio diſſeramus, quantũ ad præſens negotium huius nouæ Eccleſiæ ſpectat, aliqua impedimenta prædictorũ declarabimus, quæ contingunt, & contingere poſſunt, alijs vtcunq; enodatis, vt intelligamus, quomodo miniſtri debeant ſe habere. Et primò de impedimẽto, quãdo cõ *Impedimenta quæ non dirimunt ſunt. 11.*

B tra interdictum, & prohibitionem ſanctę Eccleſię, quod eſt vnũ inter cætera recitata, quo exiſtẽte, nullus licitè poteſt contrahere, & abſq; peccato, licèt factũ teneat. Per Eccleſiæ præceptũ intelligimus: vel Põtificis interdicentis clandeſtina ſponſalia fieri, vel Epiſcopi idipſum prohibentis, vel alicuius interdicentis coniugiũ ex aliqua rationabili cauſa. Similiter intelligitur prohibitio proprij ſacerdotis: ne fiat, vel ne tali tempore fiat. *Interdictũ Eccleſiæ.*

ARTICVLVS DECIMVS.

C De clandeſtino matrimonio.

Rimò, Clãdeſtina matrimonia fieri eſt prohibitum. Oportet autem priùs ſcire, quod dicatur matrimonium clandeſtinũ. Et omiſſis ſex modis, quos Paludanus aſsignat, ſolùm duobus modis capiamus clãdeſtinum, vt capit Panor. & Ioã. Andre. in additio. ad Speculatorem. Et ſicut gloſſa. in ca. fina. de clandeſti. deſponſ. Hi verò ſunt, quãdo fit matrimonialis coniunctio ſine teſtibus. Vel quando fit teſtibus *Palu. in. 4. di. 28* *Panor.* *Ioan. Andre.* *Gloſſator.*

adhibitis

Hugo. li.2. de sa.p.11. cap.5. adhibitis, sed sine solennitatibus fieri assuetis, vel Bannis. Istis A duobus modis omnino, & propriè contingit clandestinum ma- *Matri.clande sti.pro rato & firmo haben.* trimonium fieri. Et vtroq; modo prohitum est fieri ab Ecclesia vt patet, extra, de clandes. despon. Et est peccatum hoc, vel illo modo contrahere, & si matrimonium tale sit ratum, & validum. Et sic pro certo tenendum. In quo quidā (aliâs vir doctus, & grauis) decipitur, putans sic ab Ecclesia prohibitum, vt etiam factū *S. Tho. in. 4. d.28. artic. 3.* sit irritum. Decipitur, inquam, quia ad hoc quòd illud esset nullum, requiritur personas sic cōtrahentes esse inhabiles per Eccle *Decio. ibidē.* siam. Quod, licèt docti fieri desiderent, non tamen adhuc est de *Erasmns in an nota.1.co.7.* terminatum. Ob id matrimonium tenet, vt. S. Tho. & communiter Theologi. Et Decius cōside.163. & .231. Et Prpęsitus. Rubri. *Conci. Coloni.* De clande. despon. De quo in.l. fi.ti.3.par.4. Et Conci. Coloniē se. tracta. de matri. Et vide Rainc.2.p.ver.matrimonium. cap.6.

Quaest. incidēs Sed pro maiori declaratione incidenter quæritur, Vtrùm sit peccatum mortale semper contrahere primo modo clandestinè sine testium præsentia. Sit casus. Sunt duæ legitimæ perso- B næ, conueniunt inter se, & matrimonium contrahunt, Vtrùm sit mortale.

Notandū primò. Pro solutione dubij oportet distinguere. Vel quærimus hoc esse peccatum mortale propter Ecclesię præceptum solùm, vel quòd sit peccatum mortale stando in iure naturæ. Quia si primo modo, sequitur quòd infidelis contrahendo haud peccaret, de quo nec teneretur pœnitere, si conuerteretur ad fidem. At si *Isido. in. li. Ety molo.* secundo modo, sequitur infideles contrahendo peccare, cùm ius naturæ sit idem apud omnes.

Not a.2. Est etiam.2. considerandum, quòd pœnæ quæ apponuntur contra clandestinè contrahentes, non habent locum in sponsa- *Glossator.* libus de futuro, etiam si fiant clandestinè. Sic Glossa. in Clemen *Cardina.* ti. vni. de cōsan. & affini. Idem Cardi. in. c. Cùm inhibitio. & Fe- C *Felinus.* li. in rubri. de sponsa. Quanuis Abb. in dicto. c. cōtrarium dicat, *Abbas.* & Dida. Castillo. in expositione. l. Tauri. l. 49. putet idem in spō *Didacus Casti.* salibus de futuro. Ratio ergo quòd non intelligatur est: quia spōsalia de futuro non sunt clandestina matrimonia, licèt dicantur *Contra sup. in 4.d.28.q.2.ar tic.3.* clandestina sponsalia. Et sic qui clandestinè aliquam desponsaret de futuro, non esset excommunicatus, contra supplementum Gabri. His prænotatis, respondetur.

1. conclu. & ra. eius. Contrahere clandestinè primo modo citra necessitatem vrgentem est peccatum mortale. Probatur, extra, de clandestina despon

A de spōs. c. Cùm inhibitio copu. vbi prohibētur ista fieri, sed cùm res sit prohibita, & grauis, sequitur quòd sit mortale. Sic Syluest. quia materia est ponderosa. Et probatur ratione ꝙ sit mortale. Est quidem peccatum, & non veniale, ergo mortale. Probo antecedens. s. ꝙ non sit veniale. Quia peccatum iudicatur veniale ex paruitate iniuriæ, vel ex paruitate materiæ, & è contrario, mortale ex magnitudine tali, sed in matrimonio clandestino est huiusmodi grauitas, & notabile nocumentū, ergo est mortale. Probatur ex fine matrimonij. Ordinatur. n. matrimonium ad prolem tanquàm ad finem principalē, vt non solùm sit procreatio eius, sed vt optimè educetur, & debitè, ad quod mutua vtriusq; requiritur cohabitatio. Item. Est secundariò ad operum communicationem viri & fœminæ: quia quædam sunt propria viri, alia propria fœminæ. Et sic non posset vir solus sibi sufficere, neq; fœmina. Et hac ratione est naturalis huiusmodi coniunctio viri & fœminæ, sed ex tali clandestina cōiunctione iste finis (imò vterq;) impeditur, ergo sequitur cùm sit graue nocumentū prolis, quòd erit mortale. Nam ex hoc quòd sine testibus contrahunt, deficit probatio, qua deficiente, transeunt ad alia matrimonia, verū matrimonium dissoluitur, quo dissoluto, fit maximum nocumentum proli, quia non potest debitè educari. Fit similiter nocumētum volēti cohabitare, quia non est operum communicatio. Fit iniuria Ecclesiæ, quia verum & legitimum matrimonium contemnitur, & dissoluitur, quia deficiunt probationes sufficientes. Et non quomodocunque iniuria, sed grauis fit, quæ est mortale.

Syluest. in ver. matri. 2. §. 17. *S. Tho. 12. q. 88* *Supra. ar. 1. Arist. 1. Oeco. ca. 3. & alibi sæpe.*

B

Secundò. Vbi fornicatio, & adulterium præsumitur, ibi & peccatum mortale, sed in clandestino matrimonio est huiusmodi: vt patet ex determinatione Euaristi Papæ. 30. q. 5. c. Aliter. vbi dicitur. Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere vidētur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore à sacerdote (vt mos est) benedicatur. Ita peracta, legitima scitote esse connubia, aliter verò præsumpta, non coniugia, sed adulteria, vel stupra, vel fornicationes potiùs, quàm legitima coniugia non dubitatur, nisi vota succurrerint legitima. Quod Hugo intelligit, id est, nisi publicè coram testibus se mutuò consentire profiteantur. Ecce ex ista Pontificis determinatione constare est manifestum talē

2 Euaristus.

C

Hugo. 2. de sacra. pa. 11. c.

clandestinam coniunctionem sine testibus esse peccatum mortale. Quia vel stuprum, vel fornicationem, vel adulterium præsumitur. A

3 Idipsum tertiò probatur ex decretis Hormisdæ Papæ. c.6. Et *Hormisda.* adducitur. 30. q.5. c. Nullus fidelis. vbi dicitur. Nullus fidelis cuiuscunq; cōditionis sit, occultè nuptias faciat. 4 ¶ Itē. Pœna grauior pro grauiori infligitur culpa, & pro leui culpa nō grauissima infligitur pœna, sed pro tali clādestina cōiunctione grauissima pœna excōmunicationis infligitur, vt patet. Quia in omnibus diœcesibus communiter sub excōmunicatione est interdictū. Imò in Salmantina, in constitutionibus, nu. 42. ponitur, quòd talis excommunicatus sit vitandus absq; denuntiatione (quod tamē non est tenendum, quia contra constitutionem Martini. 5. in cō- *Concilium Cōstan. sub Marti. 5. de quo. S. Anto. 3. p. ti. 21. cap. 3.* cilio Constantien. quæ dicit, oportet esse nominatim excommunicatos, vel percussores manifestos clerici.) Ergo sic contrahere non est leuis culpa, sed grauis. i. peccatum mortale. Hæc est com- B munis opinio omnium, de quo egregiè Caiet. Si quintā rationē addere velis. Scandalum. s. quod generat alijs, quia eos tanquam *Caie. in opusc. to. 1. q. 2.* concubinarios habent. Et adhuc philosophi videntur insinuare esse malum sic contrahere, vt Apuleius lib. 6. sui asini aurei, quan- *Apuleius* do adducit Venerem argumentantē non esse legitimas nuptias inter Cupidinem, & Phiscē, cùm res acta sit furtim.

2. conclu. Contrahere clandestinè sine testibus, seclusa necessitate vrgēte, secluso iure positiuo, stando in naturali, est peccatum mortale. *Ratio.* Quia seclusa Ecclesiæ prohibitione, habet in se malum graue mortale. Nā est graue nocumentum prolis, & vtriusq; coniugū, cùm possint liberè alia contrahere matrimonia, ergo etiam sine iure positiuo hoc est malum. Et quia graue est, erit mortale. Est etiam graue nimis, & nociuum reipub. & ad conseruationē quietam eius, quòd sic secretè contrahentes facilè se dimittant.

Ex quo sequitur, quòd infideles sic contrahētes peccabāt mor- C *Corolla.* taliter: quia & si lege positiua humana non obligabantur, tamen *Nota.* iure naturali sunt astricti, & si modò conuersi faciant (sicut quāplurimi faciunt) grauissimū peccatum committūt, & multò grauius, quantò faciliùs adinuicem recedūt: & deficientibus probationibus, & testibus, vno negante, alius manet frustratus legitimo coniuge. Et hoc maximè monendū, & eis cōsulendū omnibus modis, vt nō isto modo clādestino cōtrahant. Causam tamē vrgentem voco, quando posset clandestinè matrimonium fieri

A absq; peccato: vt si puella sub malignis tutoribus degens ne tradatur viro insipienti, oblata opportunitate contraheret cum viro sibi grato absq; testibus. Vel quando post excidium, & ciuitatis destructionem euadunt duæ legitimæ personæ, inter eos potest clãdestinum celebrari matrimonium absq; peccato. Et quã do duo publicè contraxerunt existente impedimento, & pòst ablato clandestinè contrahunt ad vitandum scandalum, licèt Catharinus lib. 5. contra Caie. non putet hoc clandestinum. Istis casibus seclusis, vel similibus, tenet verum esse mortale contrahere clandestinè. Et Caie. in opusculis expressè hanc tenet sententiã. Et præter hos possunt esse alij casus, qui repentinè facti clandestinè, vt statim publicentur, excusabũt. Etiam si quis in gradu prohibito contraxit, pòst adducta dispensatione licitè secretè contrahet. Dixi istos infideles contrahendo sic clãdestinè peccare mortaliter, intelligendo de se, nisi propter ignorantiam inuincibilem excusentur, quos credo excusari. Quia dato hoc sit de lege naturę malũ, tñ non est de primis principijs legis naturæ, sed est de conclusionibus, quæ eliciuntur ex principijs, quibus prohibetur quicquid difficilem facit finem, ad quem natura ordinat, vt est pluralitas vxorum, quia non commodè est communicatio operum, vbi sunt plures fœminæ. Et sic clandestinè contrahere est in malũ prolis: nõ ꝙ totaliter eã tollat, sed quia nõ facilè, imò difficulter educabitur, cùm facilè coniuges clandestinè cõtrahẽdo diuertãt adinuicẽ, & sic nõ benè educatur proles, quæ facilitas dimittendi non esset nisi propter clandestinũ. Sicq; potest esse de hoc ignorantia, & non existente, est mortale.

Catha. li. 5. cõtra Caie.

Caie. 1. to. q. 2. Henri. c. fi. eodem. ti. & præpo. ibi.

Nota.

B

Clandestinè contrahere secundo modo, id est, coram testibus sed sine bannis, vbi consueta sunt fieri, & hoc sine causa rationabili, est peccatum mortale. Probatur authoritate Inno. 3. extra de clandesti. despon. ca. Cùm inhibitio. vbi dicitur. Cùm inhibitio copulæ coniugalis sit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in alijs volumus districtè seruari. Vnde prædecessoris nostri vestigijs inhærendo, clandestina coniugia penitus inhibemus, prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialẽ quorundam locorum consuetudinem ad aliam generaliter prorogando statuimus: vt cùm matrimonia fuerint cõtrahẽda, in Ecclesijs per presbyteros publicè proponantur, cõpetẽti termino præfinito, vt infra eũ, qui voluerit, & valuerit legitimũ impedimentũ opponat, & ipsi presbyteri inuestigẽt, vtrùm

3. conclu.

Ratio conclu.

C

Innocen. 3.

E aliquod

aliquod impedimentum obsistat. Cùm autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, cōtractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis. Hęc in textu. Et Panor. ibidē dicit, Banna seruanda: vbi est cōsuetudo. Et probatur. Hæc est iuris determinatio, & præceptum, ergo obligat, nisi per contrariam cōsuetudinem sit derogatum: & non ad veniale, quia grauior videtur ex prohibitione, & ex re ipsa circa quā est, ergo obligat ad mortale. Dixi, sine causa rationabili. Quia posset casus dari, vbi non esset necesse banna pręcedere, vt notat Archiepiscopus Florentinus, vel quia est senex, & veretur, vel quia timetur ne aliquis iniustè obijciat impedimentum, tunc banna possunt dimitti, maximè de licentia episcopi, si commodè haberi potest. Sed ait idē Be. Anto. ꝙ vbi consuetum est illa seruare, est peccatum mortale omittere. Hoc tamen peccatum solùm est stando in iure positiuo propter istud. c. Inhibitio. Nam eo secluso, nullum videtur esse peccatum, si modò fiat coram testibus. Vndè infideles sine talibus contrahentes, nullum peccatum committebāt, excepto si sine testibus ipsi soli id facerent, quia tunc peccarent secluso positiuo, cùm hoc in damnum prolis naturaliter redundabat. Et hoc patet ex Panor. super. c. Nam concupiscentiam. extra de cōstitu. vbi dicit, ꝙ lex obligat sub mortali, quando loquitur per verba præceptiua, aut ęquipollentia, vt est: Inhibemus. Et sic est in præsenti. Licèt hæc non sit potissima ratio obligans, quia per verbum præceptiuum (vt bene Castro in suo de pœna legali) solet non induci obligatio ad mortale.

Panor. | *Antoni. 3. p. ti. 1. c. 16. §. 5.* | *Panor.* | *Castro. libr. 1. ca. 5.*

Considerandum tamen est: matrimonium contractum corā testibus sufficientibus etiam si sine solennitate, quæ in iure posita est fiat, clandestinum non dici propriè, vt notat Abbas ibi, in ca. Cùm inhibitio. & idem Ioan. Lupus. Sego. in tracta. de matrimonio. Sic Syluester in verbo, matri. 2. in fine. & Palatios Rubi. in. c. Per vestras. notab. 3. §. 21. & Palu. in. 4. d. 28. q. 2. ar. 3. conclu. 3. quamuis Bar. in. l. fi. ff. de ritu nup. contrarium dicat. De quo Couarru. in epitome. 4. decre. 2. p. c. 6. nu. 10.

Nota. | *Abbas.* | *Ioan. Lup.* | *Syluester.* | *Pala. Ru.* | *Palu.* | *Barto.* | *Couarru.*

Dubitatur tamen, Vtrùm vsus ipsius clandestini matrimonij sit peccatum mortale, pręter illud quod commissum est in clandestino contractu. Vtrùm tales sint in statu damnationis, vsq; dum publicè manifestent se, & promittant se. ¶ Respondet do. Caie. in suis opusculis in. q. de vsu clandestini matrimonij. ꝙ si

Dubium.

A cut & ipsum contrahere est peccatum mortale, sic & vsus eius.

Ad cuius probationem considerandum est: q in matrimonij cõiunctione dupliciter malũ reperiri põt. Vno modo: quia malum de se: sicut coniugium patris cum filia, vel filij cum matre, quia hoc cõtra legem naturalẽ est. Secũdo modo malum: quia prohibitum, vt est inter consanguineos, & affines. Et vtroq; modo vsus clandestini coniugij est malum secundùm sibi annexa. Nam licèt secundùm se clandestinum coniugium habeat omnia necessaria ad matrimonium: tamen ex hominis proprietate naturali, qua est animal sociale, atq; politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio, & in actu eius. Ex hoc nanq; quòd animal sit sociale, & politicum habet, q eius cõiugium, & actus fiat sine offensa, & periculo societatis politicæ: sed vsus clandestini coniugij habet annexũ offendiculum vitæ socialis, dũ vidẽt personas commisceri, quæ non habentur vt coniuges. Atq; etiã sine scandalo non apparet mulier grauida. Item. Habet periculũ offendendi ipsam vitam socialem. Posset enim alter coniugum alium ducere, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Et quia ista

Dilutio. d. Caie. to. 1. q. 2. Et in summa. in verbo, matrimonialis usus peccata.

Supra ar. 1.

Arist. 1. poli c. 3. Et. 3. Polit ca. 4.

B grauia nimis sunt, habet vsus talis clandestini coniugij malitiam mortalem annexam, ratione scandali, & ratione Ecclesiæ prohibitionis. 30. q. 5. quæ tales coniunctiones fornicationes vocat, & dãnabilem dicit vsum ipsius: quod non esset, nisi vsus mortalis esset. Sicq; duplici ex capite dicendum est vsum clandestini cõiugij esse mortale, & sic seclusa prohibitione Ecclesię esset malũ mortaliter. Hoc tamen oportet intelligas de clandestino primo modo, quãdo id sine testibus fit, & nullo modo probari potest, quia in eo verè sunt annexa multa mala. Et quia qui periculum amat, peribit in illo: consequens est, vt illos in statu damnationis

Eccle. 3.

C secundũ se esse putemus, nisi se prodant, & vt tales coniuges haberi se manifestẽt. Et Caie. ibidem addit, quòd nõ solũ vsus, qui frequẽtiã actuũ importat, sed etiã actus vnus est mortale, etiã cum sterili, seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcũq; occultus, est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus, propter damnationem Ecclesiæ damnantis omnem contractum, & concubitum clandestinum in sua specie. Ac per hoc omnem concubitum, & contractum clandestinum, & consequẽter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clãdestinè consummandi, damnationem incurrit. Et ibidem Caie. monet confessores dicens. Quocirca caueant confessores vidua

Caie.

Consilium Caie.

rum nobilium, ne consulant fornicariè, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturæ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tùm quia non sunt facienda mala vt veniant bona, & multò minùs vt euitentur peiora: tùm quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij: tùm quia adiungitur periculum homicidij vtriusq;, aut alteriùs coniugis, vt pluries vidimus nostra ætate. Consanguinei enim multò magis vindicāt talia coniugia, quâm si fornicatio sola fuisset. Hæc ibi Caiet. A

Paulus ad Romanos. 3.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Vtrùm etiam apud infideles hoc teneat verum, quòd vsus clandestini matrimonij sit peccatū mortale.

sta.

Ro quo est distinguēdum. Quia vel loquimur de clandestino primo modo sine testibus, vel de secundo sine bannis. Item secundò, vel loquimur de infidelibus tēpore suæ infidelitatis, vel de ipsis postquâm ad fidē sunt conuersi. Tertiò, vel loquimur de ipsis ratione præcepti Ecclesiæ, vel solùm secundùm naturā rei, stando in iure naturæ. De quo sint conclusiones. B

1. conclu.

Infideles clandestinè contrahēdo sine testibus, licèt peccent sic contrahendo, nisi ignorantia inuincibili excusentur, non tamen mortaliter peccant in vsu talis matrimonij. Prima pars superius probata est. Secunda sic probatur. Si tales infideles in vsu talis matrimonij peccarent, esset propter annexam malitiam, scilicet quia est scandalum, & quia est in præiudicium magnum communitatis, cùm de facili possent transire ad alia matrimonia, relicto vero coniuge, sed propter nullum istorum est peccatū vsus ipsius in ipsis, ergo non est mortale. Probatur. 1. Quia scādalum cessat. Nam non ampliùs isti, quos infideles nouimus, commouentur, aut scandalizantur ex huiusmodi clandestino matrimonio, quàm si esset publicum, & coram multitudine, quia nullam patiūtur offensionem. Itē. Nec alia ratione, quia scilicet possent se dimittere: quia secluso quôd esset clandestinum, & esset publicum, habebant in consuetudine repudiare ad libitum proprias vxores, & alias ducere, licèt ipsa repudiatio fieret per sententiam iudicis C

Rati. 2. partis.

A iudicis, vt aiũt, vt pòſt dicemus in ſecunda parte Nec erat in hoc aliqua querela, nec reclamatio apud derelictũ. Ex hoc ergo vſus talis matrimonij clãdeſtini nõ debet dãnari mortaliter. Vel etiã vſus matrimonij publicè cõtracti deberet damnari, quod nõ eſt dicendũ: ſiquidẽ ex vtraq; parte apparet æqualis ratio quantũ ad facilitatẽ dimittẽdi, licèt poſſet dici differẽtiã eſſe: quia ſi quiſ quã publicè duxit repudiatã, poterat probari eſſe legitimã vxorem, non tamẽ ſic de clãdeſtinè coniuncta. Hoc non conuincit, quia nunquàm cogebãtur retinere primã, nam nõ indiſſolubilitatẽ matrimonij intelligebant, imò credebant eis licitum, quãdo voluiſſent propriam relinquere, & aliam ducere, ſicut modò experientia conſtat de aliquibus: imò vt in plurimũ cognoui, ꝙ ſi vnã habeant ſolùm, licèt fuerit ſecunda prima viuente, & repudiata, nõ exiſtimabant peccatũ aliquod eſſe. Si ergò iam chriſtiani effecti hoc vix intelligunt, quantò magis in ſua infidelitate id credendum eſt ignoraſſe? De quo in. 2. p. inferiùs.

B Infideles, qui clãdeſtinè ſine teſtibus contraxerunt in infidelitate, pòſt ad fidẽ CHRISTI conuerſi, in vſu talis clãdeſtini matrimonij non peccãt mortaliter, niſi eis ſit præceptũ, ꝙ tales veniant ad contrahendum publicè. Probatur primò. In infidelitate manentes, in vſu non peccauerũt, licèt peccauerint cõtrahẽdo, & in tali matrimonio poſt fidem ſuſceptam remanſerunt: ergo ſi peccant in vſu, erit propter Eccleſiæ præceptum, vel propter ſcandalum, vel propter periculum diuertendi ad alia coniugia. Non propter primum. Quia ignorantia inuincibili talis prę cepti excuſantur. Nec propter ſcandalum. Quia inter eos nullũ eſt. Nec propter aliud periculum. 2. con. 1. Ratio.

Si tales conuerſi in vſu talis clandeſtini matrimonij peccarẽt mortaliter, ſequeretur quòd tales ob hoc ſolùm eſſent in ſtatu C damnationis, ſed non videtur dicendum, quòd tot damnentur propter hoc ſolùm, cùm maior pars ipſorum ſic clandeſtinè cõ iuncti fuerint. 2

Si ipſi continuò in tali vſu peccarent, ſequeretur quòd aliquis faciens quod in ſe eſt, damnaretur, ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur. Demus ꝙ tales conuerſi legitimè ſint coniuncti, & nullũ aliud peccatum committant, ſeruẽt legem Dei, & cętera alia Eccleſiæ precepta, tunc tales faciunt qđ in ſe eſt, nec ampliùs tenẽtur, ergo vel damnatur qui facit qđ in ſe eſt, vel ſi non damnatur, non peccat in vſu talis matrimonij. 3

4 Item. Isti ignorant inuincibiliter ꝙ sit præceptum de publicè A
contrahendo, & non possunt aliter vincere, nisi per religiosos, qui eos docent, sed nõ monentur in hoc, ꝙ qui in infidelitate cõ traxerunt, veniant, vt modô publicè contrahant, ergo inuincibi liter ignorant. Et sic excusantur.

3. Conclusio. 1. Ratio. Neophyti clandestinè contrahentes sine testibus, quibus Ecclesiæ præceptum sufficienter promulgatum est, & peccãt mortaliter contrahendo, & in vsu matrimonij nõ excusantur à mortali de se. Ista conclusio probatur. Quia lex Ecclesiæ iusta & sancta omnes obligat, & transgressores non ignorantes culpa reos facit, iuxta illud, Qui vos spernit, me spernit. (Luca. 10.) Sequitur ergo, ꝙ si tales habuerunt notitiam præcepti Ecclesiæ (cùm res sit tam grauis) esse mortale contrahere: & etiam seclusa Ecclesiæ prohibitione propter mala annexa. Secunda pars, quòd in vsu sit peccatum mortale secundùm se, probatur ex iam dictis. In omnibus christianis est mortale, ergo in istis, qui tanquàm christiani habentur. B

2 Item probatur ex decreto illo Euaristi papæ. 30. q. 5. c. Aliter. Vbi dicitur, ꝙ clandestina coniugia sunt habenda tanquàm fornicationes, vel adulteria, nisi voluntas propria suffragauerit. Quod intelligit Hugo de S. Victore. (Hugo lib. 2. de sac. p. 11. ca. 5.) vt suprà dictum est. i. nisi illi, qui secretò contraxerunt, publicè consentiant.

3 Tertiò probatur. Ille qui est in periculo cõtinuo peccati, peccat iuxta periculum in quo est: sed quilibet ipsorum est in periculo peccandi mortaliter, ergo peccat. Quia quilibet est in periculo liberè dimittendi aliam, & aliud adire coniugium. Et hoc est grauissimum. Quòd tale sit periculum patet. Quia cùm non sint testes, quibus reus conuinci potest, manebit alter cum damno sibi illato. Item. Ibi est maius & clarius peccatũ, vbi periculum est certius, sed inter incolas huius noui orbis est certius ꝙ C
vnus alium relinquet, quia soliti erant, ergo apud eos clandestinè contrahere erit grauissimũ, & semper in tali periculo manere erit mortale, quandoquidem alij christiani damnantur quantũ ad vsum talis clãdestini matrimonij: meritò & isti dãnãdi sunt. Dixi tamen de se: quia ex aliqua circũstantia posset esse licitũ, vt puta quia non sunt vbi publicè cõtrahere posint, eo ꝙ in solitudine. Vel quia non habent sufficientem notitiam pręcepti Ecclesiæ, vel non commodè possunt coram testibus conuenire. Istis seclusis, videtur propter grauitatẽ rei esse mortale, quia ex conditione

A condicione sua facilè diuertebant. Et ob id magis tenentur ad seruandum remedium appositum ab Ecclesia. s. contrahere testibus præsentibus. Verùm est differētia inter istum neophytum, qui post fidem susceptam contraxit clandestinè sine testibus, & inter alium, qui in infidelitate contraxit, & pòst conuersus est: siquidem talis à principio legem Christianorum ignorauit, nec obligabatur, pòst cōuersus adhuc inuincibiliter ignorat in peccato manere, eo quòd clandestinè contraxit, sed si audiat non licere, intelligit modò de nouo, non tamen audit quòd qui in infidelitate contraxerunt, necesse est de nouo contrahant: sed fidelis audiuit legem antequàm duceret vxorem, & si non audiuit, ignorans, nunquàm peccauit, sed postquàm sciuit, tenetur publicè corā testibus. Et sic ex hac parte potest stare, quomodo vsus clandestini matrimonij in illo, qui post fidem susceptā contraxit, sit peccatum, & non in illo, qui in infidelitate contraxit, & post baptismum manet eodem modo, dato quantum ad cōtractum ipsum vterq; mortaliter peccauerit. Et re vera licèt hoc valde sit difficilè asserere, quòd huiusmodi sint semper in peccato, tamen quia Christiani sunt (si ignorantia eos non excuset inuincibilis, quam quidem esse credo apud multos) nō video propter manifestas patrum determinationes, quo alio modo possint excusari. Et fateor verè me timore quodam tentum, quando hæc scribebam, & bis, vel ter huc ac illuc animus inclinabatur, nunc pro neophytis, quia eos noui fragiles excusando, nūc cōtra eos, quia certò scio plures dissolui vno negante matrimonium præcessisse, quia non fuerunt testes. Et ob id non potui (conscientia teste) ad excusandum eos reperire rationem conuincentem, sed potius contra eos inueni persuadentem. Tamen quia fortè alius erit, qui meliùs in istis dubijs iudicabit, placet pontificum, & doctorum decreta in medium adducere. ¶ Euaristus Papa in suo decreto. cap. 2. Et adducitur. 30. quæst. 5. cap. Aliter legitimum. iam suprà allegatum. ¶ Item Hormisda Papa. cap. 6. ibidem allegatur, qui ait. Nullus fidelis cuiuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat.

Differentia.

B

C

Euaristus.

Hormisda.

In cōcilio Arelatēsi. c. 6. Sine publicis nuptijs quisquā nubere, vel vxorem ducere non præsumat. c. Nullū. ¶ Nicolaus Papa ibidem. c. Nostrates. cuius verba (quia prolixa) non recitantur.

Leo Papa ibidem. cap. Qualis debeat vxor esse, quæ habenda est secundùm legem. Et. c. Si quis. dicitur, Coniugia quæ clā con

Conci. Arelatense.

Nicolaus. 30. quæst. 5.

Leo.

 trahun

trahuntur,non negantur esse coniugia,neq; iubentur dissolui, si A vtriusq; confesione probari potuerunt:veruntamen prohibentur,quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione fides iudici fieri non potest. Vnde publicè cùm alterius vota in alteram partem se transtulerint, pro priori coniugio(quod iudici incertum est)sententia ferri non poterit. *Sixtus.* Incerta enim(vt Sixtus Papa scribit Episcopis per Hispaniam constitutis)nemo pōtificum iudicare præsumat. Et quanuis vera sint, non tñ credēda,nisi quæ certis iudicijs comprobantur,nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur,nisi quæ iudiciario ordine publicātur. Alia non adduco, in quibus solennitates fieri solitæ in nuptijs depinguntur,ne lectorem offendamus. Si tamen vacauerit,in loco allegato.30.q.5.per totam, poterunt videri omnia de clandestina *Extra de clan dest. despōsa.* desponsatione. Et in decretalibus, eodē titulo,per totum, certè taliter sunt prohibita, vt ex ipso colligere liceat quàm graue sit peccatum huiusmodi

ARTICVLVS. XII.
De Benedictionibus nuptiarum.

De benedictio nib⁹ nuptiarū SED quia de clandestino coniugio sermo incidit,non erit ab re tractare de benedictionibus nuptiarum, vndè ortum habuerint. Et vtrùm illas omittere sit peccatum. Et vtrùm omnes neophyti teneantur ad eas, quandoquidem iam christiani sunt effecti. B

B.P. August. B. Pater Augustinus in quæstionibus no. & ve. legis.c.127.ait,Benedictiones,quæ fiunt in nuptijs,in paradiso sumpserunt initium,& deinceps in lege seruatæ,& sic transfusæ ad Ecclesiam. C

Et idem.14.de ciuitate Dei.c.22. Nos autem nullo modo dubitamus secundùm benedictionem Dei crescere, & multiplicari,& implere terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante *Gene.1.* peccatum hominis ab initio cōstituit,creando masculum, & fœminam. Cui operi Dei benedictio subiuncta est.

Ambro. B. Ambrosius lib.7. epistolarum ad Vigilium. Ipsum coniugium velamine sacerdotali,& benedictione sanctificari oportet. *Isidorus.* Isidorus lib.2. De origine officiorum. Nam quòd ipsa coniugia à sacerdote benedicuntur,hoc à Deo in ipsa prima conditione factum

A factum est. Sic enim scriptum est. Fecit Deus hominem ad imaginem Dei, & fecit eũ masculum, & fœminam, & benedixit eis dicens. &c. Hac enim similitudine fit in Ecclesia, quod antè factum est in paradiso. Hęc ille. His suppositis, sit prima cõclusio. *Gene. 1.*

Benedictiones nuptiales in Ecclesia suscipere omnibus fidelibus, qui matrimonialiter coniunguntur, præceptum est. Probatur authoritate Ciriaci papæ in suo decreto. c. 4. dicẽtis. Benedictio illa, quã nupturis sacerdos imponit apud fideles cuiusdã sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur. ergo est præceptũ. Alioqui trãsgredi nõ esset sacrilegiũ. Itẽ. Euaristus Papa. 30. q. 5. c. Aliter ait, Vxor. petatᵗ. &c. Et suo tẽpore sacerdotaliter (vt mos est) cũ precibꝰ, & oblationibꝰ à sacerdote benedicatur. Itẽ. Ibidem Hormisda Papa. cap. Nullus fidelis (cuiuscunq; conditionis B sit) occultè nuptias faciat, sed benedictione accepta à sacerdote, publicè nubat in domino. Ecce quàm clarum præceptum de benedictione. *1. conclu.* *1. argumentũ* *Ciriaci.* *Euaristus.* *Hormisda.*

Nicolaus Papa ca. Nostrates. ibidem ait. Ambo ad nuptialia fœdera perducuntur. Sic demum benedictionem, & velamẽ cæleste suscipiunt. *Nicolaus.*

Item ex concilio Carthaginensi. 4. Et habetur ibidem. c. Spõsus, & sponsa, cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus, vel paranymphis offerantur in Ecclesia sacerdoti: qui cùm acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant. *Conci. Carthaginen. 4.* *Nota.*

Et ratione probatur. Aliquid fidelibus esse ab Ecclesia præceptum, non potest nobis aliter constare, quàm per sacros canones: sed ibidem (vt constat) reperitur expressè omnibus Christianis præceptum, ergo verè suscipere benedictiones est præceptũ. Et probatur maximè ex vsu Ecclesiæ catholicæ, quæ quidem, si de consilio essent solùm, non compelleret fideles ad publicè cõtrahendum. *Ratio ad conclusionem.* C

Secundò probatur. Si non esset præceptum coniugibus benedictiones suscipere, quorsum esset opus tãto rigore in iure vti cõtra illum, qui secundas nuptias scienter benedicit? Nam suspenditur ab officio, & beneficio. extra. De. 2. nuptijs. c. Capellanum. &. c. Vir autem. Vbi dicitur, ꝙ si alter coniugum est benedictus, non sunt benedicendæ de nouo nuptiæ. Quod Panor. intelligit ibidem hoc esse: quia benedictio fuit cõmunis viro, & vxori, nõ debet iterari. Quia tunc iteraretur super personam iam benedi- *2. Ratio.* *Panor.*

Ioan.22. ctam. Licèt modò ista derogata sint per constitutionem Ioan.22 A De quo infrà. Sequitur ergo, cùm in iure tãta sit solicitudo circa nuptialem benedictionem, quòd illa est in præcepto. Et omnes Christianos obligat, qui copulari debent.

2.conclu. Vide Vual. in suo de sacra.c. 133. Has Ecclesiæ benedictiones contemnere nõ licet, cùm sit mortale: ex negligentia tamen non suscipere eas, videtur veniale. Prima pars probatur ex illa determinatione Ciriaci Papæ superiùs adducta, qui dicit, instar esse sacrilegij aliquid transgredi. Sed Ciriacus. alia maiori, clariori, & indubia determinatione probatur cõcilij Concilium Cõstan. Constantiensis, contra Vuitcleff hæreticum. Cuius verba sunt hæc. Quicunq; Christianus, qui solennizationẽ matrimonij contemnit, peccat mortaliter. Non ergo opus est alia probatione, quàm Ecclesiæ vniuersalis determinatione. Sed tamen quòd secluso contemptu non sit mortale, sed veniale, patet. Nã istæ benedictiones non sunt sacramentum, sed sacramentalia quædam: B sequitur ergo, ꝙ seruatis essentialibus si alia, secluso contemptu, omittantur, non erit mortale. Item probatur ex expressa determinatione 30.q.5.ca. Nostrates. Vbi per ordinem expositis solẽnitatibus, & sacramentalibus ad matrimonium concurrentibus, subinfertur. Peccatum autem esse si hęc omnia in nuptiali fœdere nõ interueniant, non dicimus. Vbi glo. dicit, ꝙ si dos nõ Glossa. interueniat, nullũ est peccatum, vel si aliqua alia leuia, vel modica, nõ nocẽt: etsi aliquid non leue, sicut est benedictio, omittatur, si nocet, nõ mortaliter nocebit, sed solùm venialiter. Alioqui malè determinatũ esset, ꝙ si singula non interueniãt, non sit peccatum.

2. Item. Quicunq; operatur aliquid contra præceptum, peccat, sed qui ducit vxorem sine benedictione facit contra præceptum prohibitiuũ, vt patet ex allegatis, ergo peccat, & non mortaliter secluso cõtemptu, ergo venialiter. Et ad hoc probandum C sufficeret vsus Ecclesiæ catholicæ per totum orbem dispersæ, qui sic habet, vt tales publicæ benedictiones nullo modo omit-4. tantur, ergo sequitur quòd sit peccatum omittere.

3.conclu. Infideles, qui in infidelitate contraxerunt, si pòst ad Christi fidem conuertantur, non obligantur ad benedictiones suscipiendas, nec sub mortali, nec sub veniali. Si tamen recipiant, bene fit.

1.Ratio. Probatur hoc ex capitulis allegatis. Istæ benedictiones videntur introductæ tãquàm quædã cæremonialia, & sacramentalia cõcomitãtia sacramentũ matrimonij, sequitur ergo ꝙ postquàm matrimoniũ est celebratũ, non obligãtur ad huiusmodi benedictiones, vel

A nes, vel si obligantur ad hoc, simul & obligantur ad cõtrahendũ de nouo: sed non obligantur ad contrahendũ de nouo, ergo nec ad suscipiendam benedictionem.

Istæ huiusmodi benedictiones (vt ex dictis Ecclesiæ patet) etiam sunt præceptæ tanquàm quædam dispositiones ante copulæ consummationem, sequitur ergo ꝙ postquàm iã matrimoniũ est consummatum, non tenerentur. Quandoquidẽ tunc nõ obligabantur. 2

Si tenerentur, erat quia matrimonium talibus solennitatibus debebant celebrare, sed quando celebrauerunt ad tales non tenebantur, ergo nec modò tenentur. Et quidem si ad illas modò tenerentur: quia non seruatæ sunt in sua infidelitate, similiter & tenerentur ad omnia alia requisita in matrimonio fideliũ, sed hoc nullus dicit, ergo sequitur quòd non tenentur. 3

Si ad benedictiones tales conuersi tenerentur, sequeretur similiter, ꝙ etiam ad contrahendum in facie Ecclesiæ, sed hoc nõ, 4
B vt cõstat ex. c. Gaudemus. extra de diuortijs. Et. c. De infidelibꝰ. de consang. & affini. vbi summus Põtifex approbat verum matrimonium inter infideles fuisse. Et si verum est, non est necesse de nouo contrahere. Alioqui non esset verum matrimonium, si necessarium esset de nouo contrahere. Hanc sententiã memini me legisse in quodam doctore, licèt non probet, dicens quidẽ infideles si in infidelitate cõtraxerũt, & pòst cõuertantur, nõ benedicuntur in Ecclesia. Credo istum doctorem intelligere, non benedici ex obligatione præcepti. Alioqui malè loqueretur, cùm apud huius orbis incolas sæpissimè contrariũ contingat. Et Archiepi. Florentinus dicit, ꝙ post conuersionem infidelium ad fidẽ ratificatur matrimoniũ. Nõ vult dicere, ꝙ de nouo contrahãt, vel benedicantur necessariò, sed ꝙ post conuersionem ad fidem
C sit indissolubile, vt nullo modo possit ampliùs dissolui, quod tamen antè poterat, si alter eorum conuerteretur ad fidẽ, alio nolente cohabitare cũ fideli, vel non sine contumelia creatoris, vel sine eo quòd fidelẽ pertrahat ad peccatum. In quibus casibus matrimoniũ dissoluitur infidelium, extra de diuortijs. c. Quãto. Et sic. 2. pars conclusionis remanet probata ex dictis. Quòd si tales conuersi huiusmodi benedictiones recipiant, sanctè recipiunt, & earum sunt capaces, licèt non obligentur ad id.

Apud infideles est verum matri. De quo latius in. 2. par.

Antoni. 3. p. ti. 1. ca. 7.

Quando dissoluitur matri. infideliũ. S. Anto. vbi supra.

Isti neophyti, qui post conuersionem matrimonium cõtraxerunt, sunt benedicendi, si facultas adsit. Probatur ex dictis superius. *4. conclu.*

Ratio conclu. rius. Quia cùm ipsi Christiani sint, tenentur legem seruare Christianorum, nisi cum eis fuerit dispensatum: sed in hoc non videtur cum eis esse dispensatum, ergo sunt benedicendi, si adsit facultas, secluso aliquo alio impedimento. Hoc dixerim propterea: quia mihi videtur hucusq; sanctè factum, vt non facilè sic admitterentur, ne fictè venirent ad matrimonium cum non sua, & cõtractũ in facie Ecclesię cum illis solẽnitatibus esset dissoluendũ. A

ARTICVLVS. XIIII.

Vtrùm secundæ nuptię sint benedicendæ

Argumentũ. SEd quia de benedictione nuptiali loquuti sumus, non erit ab re appendicẽ apponere, Vtrùm sint secundæ nuptiæ benedicendę. Hoc dixerim propter ius antiquum extra de.2.nuptijs.vbi prohibetur.c.Capellanus. B

In contra. Et cap. Vir. ¶In contrarium tamen est vsus Ecclesiæ propter quandam determinationem, seu reuocationem Ioã.22.qui concessit, ꝙ si alter illorũ nondum recepit benedictiones, possint ambo recipere. Et sic dicendum est ad hoc, quòd illa extrauagans, quæ Ioan.22. dicitur esse, non reperitur in corpore iuris. Credibile tamen est sic fuisse. Alioqui contra expressam decretalem nõ

Ioan.22.

S.Tho.in.4. d.28.arti.3.q.4. præualuisset consuetudo. Et.S.Tho. qui fuit temporibus Ioan. 22. dicit, loquens de secundis nuptijs, quòd si vir ducat vxorem virginS, licèt vir semel fuerit benedictus, poterit de nouo benedici: quia in eo reseruatur significatio ista, quę est vnio CHRISTI animas, quæ sunt multæ. Si tamen secunda vxor benedicta nubat viro, qui nõ fuit benedictus, nõ recipit benedictiones. Quia hìc nulla manet representatio, eò ꝙ duob⁹ viris nupsit, cùm solũ CHRISTVS sit vnus. Sed adhuc est mihi dubium: quia vel S.Tho. tunc vidit reuocationem factam à Ioan.22. iuris antiqui, vel non. Si nõ vidit, quomodo potuit dicere cõtra textũ, vbi expressè prohibetur, ꝙ si alter receperit, nullo modo de nouo benedicantur? Si tamen vidit: ergo si alter non recepit, siue sit vir, vel fœmina, quę antè recepit, denuò poterunt recipere. Verè videtur C

Sylue.in ver. nupt. ꝙ non viderit. Et tamẽ ꝙ non sit contra textum, declarat Syluester, dicens, textũ intelligi, ꝙ non sint benedicendi coniuges, quãdo vterq; benedictus est. Sed hoc non placet Panor. nec mihi.

Panor.

Sed

A Sed meliùs poteſt dici, quòd tunc erat conſuetudo tempore S. Tho. vt ſic illa decretalis ſeruaretur, vt. ſ. quando vterq; eſſet benedictus, non benedicerentur: vel quando vir ſolùm erat benedictus, & ducebat ſecundam non benedictã. Et ſic mihi relatũ eſt fieri in diœceſi Placentina. Sed in Hiſpalẽ. & in his partibus imitantes eam ſequuntur diſpenſationẽ Papæ, vt quando alter ſolùm eſt benedictus, ſiue vir, ſiue fœmina, vterq; de nouo benedicantur. Et quod antè dictũ erat, quòd ſcienter benedicentis caſus Papæ reſeruatus erat, iam Epiſcopo eſt commiſſum, vt diſpẽſare valeat, vt patet in manuali Hiſpalenſi. 2. ſolutio.

ARTICVLVS. XIIII.
De tẽpore feriarũ, quibus interdictæ ſunt nuptiæ.

B

Irca iſtud impedimentum de tempore feriarũ, quibus interdictæ ſunt nuptiæ dicẽdũ. Primò ab Aduẽtu vſq; ad Epipha. prohi. propter communio, quæ fieri ſolebat in Natiuitate. Et ſic poſt primum diem Epiphaniæ (ſicut notat Ioan. Andre.) poſſunt celebrari nuptiæ. Similiter ſunt interdictæ à ſeptuageſima vſq; ad octauam Paſchæ, quia etiam communicare ſolebant fideles. De iſtis duobus temporibus habetur. 33. q. 4. c. Non oportet. Et tribus capitulis ſequẽtibus. Et item eſt interdictum nuptias celebrare à tribus diebus ante Aſcenſionem, vſq; ad octauam Pentecoſtes. Extra de ferijs. cap. Capellanus. Et in dominica quæ eſt. 8. Pentecoſtes, in qua C feſtum ſanctiſsimæ Trinitatis celebratur, poſſunt etiam nuptiæ celebrari. Itẽ aſſerit Archi. & Petrus de Palude, & Ray. & eſt textus clarus in. c. Capellanus. Tamen in. 8. Paſchæ non poſſent celebrari, quia textus dicit: poſt. 8, Paſchæ. Et in c. Capellanus. dicitur, poſt. 7. dies feſti Pentecoſtes. Ioan. Andre. Archi. 3. p. ti. 1. c. 17. Palude. Ray.

Vtrùm in iſtis temporibus à iure aſsignatis ſit peccatum contrahere matrimonium. Dubium.

Pro ſolutione oportet diſtinguere. Quia vel loquimur de ſponſalibus de futuro, vel de matrimonio per verba de præſenti corã teſtibus, ſed ſine ſolennitate. Vel loquimur de matrimonio de præſenti, ſed cum ſolẽnitate cõſueta fieri alijs tẽporibus. Nota.

His ſup-

His suppositis, sit. 1. conclusio. A

1. conclu. Istis temporibus feriarum sponsalia contrahere per verba de futuro, est licitum. Probatur. Si hoc nõ liceret, esset propter prohibitionem Ecclesiæ factam in illis tẽporibus, sed propter hoc non, patet. Quia ibi in. c. Non oportet. dicitur. Non oportet in quadragesima nuptias celebrare. Item. In sequentibus loquitur Concilium Ilerdense, vt nuptiæ non celebrentur, sed sponsalia, quæ sunt futurarum nuptiarum promissiones, non sunt nuptię, ergo non est prohibitum illis temporibus.

Ratio. 1. Vigue. institutio. Theo. c. 16 §. 7. ver. 8. Cõcilium Ilerdense.

2 Vbi cessat ratio legis, debet & ipsius obligatio cessare (vt latè probauimus in relectione de decimis) sed lex illa data est, vt illis temporibus inordinatæ, & dissolutæ comessationes & dissolutiones euitentur, ergo cessantibus ipsis in sponsalibus, cessabit & legis obligatio. Et sic nullum erit peccatum.

Relectio de decimis.

3 Ex lege aliqua scripta, aut naturali, nulli est tempus pręfixũ, quo non possit promittere alteri quod suum est: sequitur ergo, quòd homo habens sui corporis potestatem, poterit, si voluerit, alteri promittere. Et tandem hæc est communis opinio. B

1. Cor. 7. Cõmunis opinio.

2. Conclu. Matrimonium contrahere per verba de præsenti tempore feriarum coram testibus, sine tamen solennitate aliqua, nõ est peccatum, secluso contemptu. Extra de ferijs. c. Capellanus. Ibidem Panor. dicit posse contrahi omni tempore sine solennitate. Nã extra de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesię, reprehenditur & prohibetur huiusmodi solennis contractus, ergo vbi cessaret talis solennitas, non esset peccatũ. Et. 33. q. 4. in omnibus illis capitulis nuptiæ solennes prohibentur, & non contractus ipse matrimonialis absq; solennitate, ergo cùm fauores sint ampliandi, & odia restringenda (secundùm iura) non erit prohibitum de præsenti contrahere absq; solennitate. Hoc idem affirmat Ray. Et Archiepiscopus Florentinus videtur idem asserere, licèt dicat standũ consuetudini. Et S. Tho. id videtur dicere, quãdo affirmat causam prohibitionis in isto tempore nuptias celebrare, esse: quia quando nouæ sponsæ traducuntur, animus coniugum magis ex ipsa nouitate ad curam carnalium occupatur. Ideoq; in nuptijs consueuerunt multa signa ostendi lætitiæ dissolutę. Propter quod in temporibus illis, in quibus præcipuè debent homines se ad spiritualia eleuare, prohibitum est nuptias celebrare, quæ sunt tẽpora prædicta. Hæc. S. Tho. Certum est S. Tho. affirmare, prohibitas esse nuptias, vbi talia concurrunt C

Panor. Ray. Floren. 3. p. ti. 1. c. 17. S. Tho. in 4. d. 3.

dissoluta

A dissoluta signa lætitiæ: sed in simplici contractu matrimonij nõ istа concurrunt, ergo non intelliguntur ista prohibita. Et sic non est peccatum. Hoc affirmat Caie. Idem Syluester. *Caiet. in ver. Nup. Sylue. in ver. matri. 7. §. 2.*

Temporibus feriarum solenniter contrahere, videtur esse peccatum, non tamen mortale apud istos nouiter conuersos, de se, si desit contemptus. Probatur. Hoc non est de se peccatum, sed solùm quia prohibitum, ergo intantum erit malum, inquantum prohibitio tenet: sed causa prohibitionis nõ tenet, ergo nec ipsa grauiter obligat. Probatur. Quia prohibitio facta est, vt omnes doctores fatentur, propter hoc, quòd illis temporibus consueta erat communio: sed iam talis consuetudo cessauit, ergo & prohibitio non tantam vim habet. Etsi non tantam vim habet, & nõ videtur aliquid graue fieri cõtra Dei honorem, vel Ecclesiæ preceptũ, cùm desit contemptus, simul & scandalum, ergo nõ videtur esse mortale secundùm se, stando solùm in præcepto Ecclesiæ. Sed tamen (vt dicit Caietanus,) reputatur mortale peccatum violare hoc Ecclesiæ statutum, & meritò, si scienter fiat. Quia cũ deliberatè, ac publicè hæc fiãt, & cum scandalo, non videtur posse (nisi contemptu interueniente) trãsgresionẽ huiusmodi scienter esse. Sequitur ergo, quòd vbi nõ esset scandalũ, & vbi non esset contemptus, non esset peccatum mortale. Et quia difficile est illas solẽnitates esse absq; scãdalo, asserit Guiliel. & Ray. esse mortale. Tamen si ista cessassent, sicut circa istos neophytos omnino cessant, non video quare stando solùm in iure posítiuo, secluso alio, sit mortale. Imò fortasis aliquando posset á ministro meritoriè fieri. Vt si in defectu ministrorum contingeret tali tempore prohibito esse apud aliquos, quibus nimium expediret publicè cõtrahere, & non esset spes, quòd possent alio tempore non interdicto, credo non id fore mortale. Imò nec peccatũ, sed potiùs meritum, cùm apud eos omnis dissolutio in talibus nuptijs (consueta apud nostrates) cesset. *3. conclu.* *Ratio cõclusi.* B *Caie. in verb. Nupt.* *Guiliel.* *Ray.* C

Tempore interdicto ab Ecclesia sponsam traducere in domũ etiam sine solennitate conuiuij, licèt sit peccatum, non tamen apparet de se mortale. Primum patet. 33. q. 4. ca. Nec vxorem. Vbi simpliciter dicitur, ne quis vxorem ducat, sed hoc est traducere, ergo est peccatum. Et sic tenet. S. Tho. dicens, quòd etiã cessante conuiuio, ex ipsa nouitate traductionis animus circa carnalia occupatur. Idem tenet Panor. in loco suprà citato. Idem summa Rose. Sed ꝙ nõ sit mortale đ se, patet ex superiùs adductis. Quia *4. conclu.* *S. Tho. 4. d. 32* *Panor.* *Rosela.* *Impedi. 16.*

cùm solùm

cùm solùm sit malum quia prohibitum, vbi desineret esse scandalū, vel contemptus, non videtur tanta irreuerentia temporis esse, vt posit talis circunstantia mortaliter aggrauare. Præcipuè naturales huius noui orbis non condēnarem de mortali, si istis temporibus traducerent sponsas, & consummarent, dato scirēt esse prohibitum. A

5. conclu. Istis temporibus ab Ecclesia prohibitis, sicut non est mortale traducere sponsam, sic nec matrimonium consummare. Prima pars iam probata est. ¶Secunda patet ex hoc, quòd circunstantia tēporis, vbi scandalum, & cōtemptus desit, nō videtur in hac materia aggrauare infinitum, quicquid dicat Abulē. Matthæ. 5. q. 235. Item. Quia si esset mortale consummare, esset, quia hoc esset expresse prohibitum, sed non est hoc expresse, sed solùm nō ducere vxorē, nec cum illis solēnitatibus traducere sponsam. Si ergo traducere, nec ducere de se non est mortale, ergo nec cōsummare, quod fieri potest absq; aliquo scandalo, secretè.

1. Ratio. Abulen. 2. ratio.

3 Si consummare istis temporibus esset mortale, similiter quicunq; accedēs ad suam isto tēpore peccaret mortaliter, quod. S. Tho. negat. Item. Ad hominem, contra contrarium opinātes .s. Angelicam qui dicit licere isto tempore consummare, si nō sunt virgines, sed antè contraxerunt. Et idē tenet Palu. Archie. & Panor. Si licèt ergo consummare illis, qui antè fuerunt coniugati, quare non licebit & illis, qui nunquam fuerunt coniuncti? Re vera ego non intelligo discrimen: quia vel hoc est ratione sacramenti, quod in istis præcesit, vel quia iam sunt corrupti. Non ratione sacramenti quod præcesit. Quia istud secundū non depēdet à primo. Nec propter primum habet maius ius in sponsam suam, quàm si non præcessisset. Cùm ergo si primū esset, non liceret, ergo nec si secundū, vel si secundū licet secundùm eos, ergo & primū. Item nec propter corruptionem eis licebit. Quia sequeretur, ꝙ si aliâs illicitè corrupti de nouo modò contraherent, ꝙ isto tempore interdicto possent consummare, & si ipsi possent, quare nō & quæ virgines sunt: cum hoc, ꝙ est esse virginem, vel corrumptam, non aggrauet mortaliter? Et sic (quicquid dicant isti, & Syluester) videtur mihi nō esse mortale ratione præcepti Ecclesiæ, imò videt̄ ex dictis. S. Th. hoc elici, qui ibidē affirmat nō esset ꝓhibitū his dieb⁹ debitū exigere. Sequitur ergo, ꝙ si nō est prohibitū, ꝙ cùm ista iā sit sua, debitum sibi petēs non peccabit mortaliter, siue primò fuerint cōiuncti, siue modò de nouo. B C

S. Tho. in. 4. d. 32. Angelus. Matri. 3. impe. 2. Panor. 3. p. ti. 1. cap. 17. S. Tho. in. 4. d. 32.

In nullo

A In nullo tẽpore ante benedictiones nuptiarum fieri cõsuetas consummare matrimoniũ est peccatũ mortale. Probatur. Quia si esset mortale, vel esset ex natura rei de se, vel ratione prohibitionis, vel ratiõe iniuriæ, quæ fit benedictionibus ipsis, sed nullo istorum modorũ est mortale. Non ex natura rei. Quia cùm sint veri vxorati, per legitimũ vtriusq; consensum habent potestatẽ corporum adinuicem, & possunt petere, & reddere pro libito, sicut quilibet de se posset vti re sua: vbi, & quãdo voluerit. Nec est mortale ratione prohibitionis. Quia nec ipsas benedictiones omittere, secluso scandalo, & cõtemptu est peccatũ mortale, vt suprà declarauimus, ergo à fortiori, nec antè ipsas cõsummare matrimonium. Item. Quia nullibi reperitur prohibitum, ꝙ talis matrimonij cõsummatio nõ fiat ante receptam benedictionem à sacerdote, sed prohibitum est ne aliquis sibi solẽniter ducat aliquã sine benedictione sacerdotali, de cõsummatione verò nihil. 6. *Conclusi.* 1. *Ratio.* 2 B

Nec erit ratione iniuriæ benedictionum. Quia nulla fit iniuria. Primò. Quia propter hoc nõ cõtẽnuntur benedictiones, cũ postmodũ sumantur post cõsummationem. Item. Nec quia aliquam falsitatẽ continerent benedictiones post cõsummationẽ, qua carerent, si fierent antè, quia in ipsis nulla fit mentio de virginitate, nulla fit mentio quòd antè non fuerint copulati, ergo sequitur ꝙ non erit mortale peccatum sic consummare. 3

Nec erit mortale ratione consuetudinis. Quia non vbiq; talis consuetudo seruatur. Nam nobiles in Germania ante benedictionem nocte præcedenti consummant matrimonium. Et in istis partibus etiam est in vsu. 4

Sed tamẽ à veniali peccato, tã ex parte petentis, quàm reddẽtis nõ excusantur. Quia prohibitum est, ergo contrà facere, peccatum incurritur. Quòd si non est mortale, necesse est sit veniale. Hãc sententiã tenet Caieta. Et. S. Tho. videtur insinuare, nisi sit scandalum. Idem Innocẽ. & Anto. de Butrio. c. 1. de sponsa. *Caiet. in opus.* *S. Tho. in. 4.* C *Innocen.* *Butrio.*

ARTICVLVS. XV.
De voto simplici, Vtrùm impediat.

Otum simplex continentiæ, vel religionis, est impediens matrimonium contrahendum, sed non dirimens iam contractum. Votum simplex intelligimus, quod non est solẽnizatum professione tacita, vel expressa, religionis approbatæ, aut sacri ordinis

 susceptio-

S.Tho.2.2.q.80. susceptione. Et q̄ tale impediat, habetur in decretis. dist.27. per multa capitula. Et glo. specialiter. c. Quidam nubentes. Et ca. Si vir. Et hoc sic omnes affirmant doctores, tam iuriscōsulti, quàm Theologi. Innocē. in. c. Rursus. Et. c. Cōsuluit. Qui cle. vel vouē. Et omnes Theologi in. 4. A

Innocen. Theo. in. 4. d. 38.

Et primò quæritur, Vtrùm quòd votum simplex impediat contrahendum matrimonium, & non dirimat contractum, habeat ex natura rei, vel ex Ecclesiæ statuto solùm. Et omissis opinionibus, videtur dicendum cum. S. Thom. & Durando, quòd hoc prouenit ex natura rei. Et cum Scoto, q̄ etiam prouenit ex statuto Ecclesiæ. Ex natura rei siquidem, secluso iure positiuo. Quia in simplici voto est quædam promissio Deo facta, in qua nondum interuenit traditio, seu datio rei promissæ, sed adhuc manet semper in possessione promittentis. Et ideo sicut in alijs rebus est verum, quòd si Petro tunicam promitto, teneor ipsimet dare, si post tradam de facto Ioanni, erit verè Ioannis, & nō Petri. Sic, si aliquis voto simplici vouit, promisit se Deo, sed nondum in possessionem traditus est: contrahit matrimonium, tunc non promittit solùm, sed dat seipsum in potestatē alterius. Non manet ampliùs sui iuris ad hoc quòd possit auferre quod contulit de facto. Et hac de causa videtur istis doctoribus, quòd votū simplex impediat contrahendum, quia talis peccat mortaliter (vt pòst dicemus) eò quòd frangit fidē, nec seruat promissum, sed tamen datio tenet, quia antè fuerat promissio solùm. Similiter etiam ex statuto Ecclesiæ hoc habet vim. Quia Ecclesia non videtur acceptasse votū simplex, sic, vt illegitimet ipsum ad matrimoniū: quod tamen in voto solenni fecit acceptando, & recipiendo traditionem vouentis solenniter, ita vt non possit iam alteri dare per matrimoniū, quod in potestate alterius est. Et placet hoc dictum, eò quòd dato primum appareat probabile, stando solùm in iure naturæ, secluso humano præcepto, tamen posset pati calumniam, quandoquidem per simplicem promissionem Deo factam sic homo est obligatus, & ei dicatus, sicut est in voto solenni. Ob id ratio non concludit, sed apparentiam habet. Et ex hac parte videtur ex natura rei hoc esse, vt simplex votum matrimonium contractum non dissoluat. Et fortiùs ex Ecclesiæ statuto, & ordinatione, q̄ illum qui vouit simpliciter, non fecit personam illegitimam ad contrahendum, vt eum qui solenniter, illegitimauit. Et sic vtraq; opinionum verū dicit. Nec est

S. Tho. d. 38. art. 3. q. 3. Scot. d. 38. Abulen. nu. 30. q. 62. Io. An. c. Vnico de voto & voti redemp. in. 6. 1. Cor. 7. Probatur dictum Scot. Palu. d. 38. q. 2 Caie. 2. 2. q. 88 art. 7. B C

contrarie-

A contrarietas quantum ad hoc inter doctores. Satis est iam nobis esse certum, votum simplex impedire contrahendum, sed non dirimere contractum. Et cùm iam constat de re ipsa, frustra discruciabimur contendentes argumentis, an sit solùm iure humano, vel iure naturali. Quia vtroque modo videtur esse. De quo inferiùs.

Circa hoc tamen est dubium, Vtrùm post votum simplex cõtrahens possit exigere debitum vxori. Et si non possit, Vtrùm quotiens petit, peccet mortaliter, vel solùm quando primò petit. Pro cuius solutione sit. 1. conclusio. *Dubium.* *Viguerius institutio. Theo. c.16. §.7. ver. 8.*

Contrahens post simplex votum cõtinentiæ, mortaliter peccat, sed matrimonium verum existit, quo stante, tenetur petenti reddere debitum. Probatur ꝙ mortaliter peccet. Qui agit contra votum suum, peccat mortaliter, sed talis agit contra votum B suum, quia ducendo vxorem, transfert potestatem sui corporis in aliam, & virtualiter consentit in copulam, quod est agere contra votum suum. Item. Si aliquis promisit se daturum centũ aureos Petro, & postmodũ dat Ioãni, non seruans promissum, mortaliter peccat, quia iniuriam notabilem facit Petro: ergo à fortiori qui promisit se ipsum Deo, si postea tradat se vxori, peccat mortaliter. Et hoc asserunt omnes Theologi, & iurisconsulti. *1. Conclusio.* *1. Ratio.* *Communis opin. d.38.*

Secundò. Qui facit contra iura in re graui, peccat mortaliter: sed talis facit contra iura. dist. 27. c. Si vir. Et. c. Consuluit. Et ca. Rursus. qui clerici, vel vouen. Et similiter facit contra fidem, decipiendo alterum. Sic Archiepiscopus Florenti. ¶ Secunda pars conclusionis est manifesta ex capitulis allegatis, & rationibus suprà adductis, ꝙ sit verum matrimonium: quia est ibi vera datio, C & vera commutatio. Ex quo probatur tertia pars conclusionis, ꝙ tenetur debitum reddere petenti. Quia si verum est matrimoniũ, iam vir (teste Paulo) non est dominus sui corporis, sed vxor, & sic poterit vxor vti re sua quando voluerit. Nec poterit vir negare quod suum non est, ergo reddere tenetur. *Antoni. 2. p. tit. 11. c. 1. §. 2.* *1. Corr. 7.*

Licèt post votum simplex contrahens mortaliter peccet matrimonium consummando, exigendo debitum, non tamẽ pòst quotiẽscunq; petat, mortaliter peccat. Hæc conclusio probatur. Primò, ꝙ si petat ad consummationẽ matrimonij peccet mortaliter. Talis postq̃ contraxit ante consummationem potest adimplere votũ, ergo ad illud tenetur. Sed ꝙ possit, est notum. Quia potest intrare religionẽ ante consummationẽ, etiã inuita vxore, *2. conclusio.* *Nota.* *Ratio. 1.*

ſed petendo debitum ad conſummationẽ,nõ poteſt amplius,er go peccat mortaliter petendo. Quòd non poſsit pòſt,eſt manifeſtum. Quia poſt cõſummationẽ nolente vxore non poterit religionẽ ingredi.Et ob id,quia poſuit ſe in ſtatu,in quo nõ poteſt votum adimplere,peccauit,ſicut ſi frangeret votum. Secunda pars,quæ difficultatem habet,quòd nõ toties quoties exigit,ſed quòd ſine peccato poterit deinceps exigere,ſicut & reddere,probatur.Iſte iam eſt liber à voti executione, ergo non peccat exigendo.Probatur. Poſt matrimonij conſummationẽ, viuẽte propria vxore, nullo modo poteſt cõtinẽtiam ſeruare, ergo iam eſt à voto liber.Quia ſi non eſt liber,ergo adhuc tenetur.Si ergo adhuc tenetur,ipſe non debet ſimiliter reddere. Quia ſic,facit contra votum reddendo,ſicut petendo. A

1. Ratio.

Votum continentiæ non poteſt eum aliter obligare,quàm iuxta intentionẽ vouentis:ſed illius qui vouit continentiã hæc eſt intentio,vt extra matrimoniũ continentiã ſeruet, ergo in matrimonio coniunctus ad ipſam continentiam non tenetur. Quòd ſi ad ipſam non tenetur,ergo nõ peccat exigẽdo.Nam vel continentiam vouit matrimonium ducẽdo, & hoc votum nõ poteſt ſtare,quãdo in matrimonio non ſic caſtitas,ſeu continentia ſeruari poteſt.Vel vouit extra matrimonium,vt notum eſt hãc eſſe intentionem omnium ſimpliciter vouentium, & non oblgat eum extra matrimonium. B

2. Ratio.

Si peccaret quoties exigeret debitum, eſſet, quia ad illam partem voti,quam poteſt ſeruare,ſaluo coniugio teneretur,ſed non tenetur ad partem, quando non obligatur ad totum, cuius erat pars. Quia qui vouit religionem, in qua includuntur iſta tria. ſ. obedientia, paupertas, & continentia: ſi non recipiatur in religione, non tenetur ad alia duo,quæ poteſt extra religionem ſeruare. Quia non tenetur ad continentiam.Similiter neq; ad paupertatem, ſuppoſito ſui voti intẽtio fuit religioſum fieri ſolùm: ergo à ſimili,qui continentiã vouit,ſi ipſam ſeruare non poteſt, iam coniugatus cùm teneatur reddere debitum,nõ tenebitur ad hoc quod ipſe nõ exigat,tanquàm iã liberatus ab obligatiõe voti.Et certè videtur cõſequentia bona,& antecedẽs eſt mihi veriſimile valdè,ſicut elegantiſsimè Caiet.in cõmentarijs probat.Et probatur iſta opinio ex dictis iuriſconſultorum. Hoſtiẽſis in. c. Rurſus.qui cle.vel vouẽtes.Et ſumma Angelica idem dicit.Cõiter doctores ita tenẽt,maximè Cardinalis in.d.c.Rurſus. dicens hanc C

3. Ratio.

Caie.2.2.q.88 artic.3.

Caieta. vt ſup. Hoſtienſis. Angelus. Cardinalis.

A hāc esse veriorē opinionē, ꝙ postq̄ semel peccauit exigendo, nō peccat amplius. Et ꝙ talis post votū simplex etiā exigendo nō peccet, tenet Soto in suo de iustitia lib. 7. q. 2. art. 1. & alij. Et vltimò ꝓbatur ista sententia. Quia vir, quādoquidē ligatus est vxori tenetur reddere matrimoniū nō onerosum: sed si nunq̄ exigeret, nimis onerosum redderet, ergo tenetur exigere aliqn̄. Quod si aliquādo tenetur, cùm nō sit maior ratio de vna vice q̄ de alia, semper intra limites matrimonij posset petere. Et ꝙ verè esset onerosum si mulier solùm peteret, est in aperto. Imò S. Tho. cōtrariam sententiam tenens cum cæteris Theologis dicit in. 4. senten. quādo nimis onerosum redderet matrimoniū liceret, exigere. Si ergo tūc liceret, non video quare nō semper liceat petere. Quia si exigere de se ratione voti peccatum est mortale, nullo

Soto. *Vltima ratio.* *1. Cor. 7.* *Ad Roma. 7.* *S. Tho. d. 38. art. 3. q. 2. ad. 4.* *Maio. in. 4. d. 32. q. 2.*

B modo potest bene fieri: vel si bene fit, est quia deobligatus est à voto. Hāc sententiā tenet summa Rosella, ꝙ si votum præcessit matrimonium, peccat petendo prima vice tantùm. Et quia quātum possibile est laquei animarū sunt tollēdi, placet hęc opinio. Quia certū est periculosissimū esse, ꝙ duo sint veri coniuges, & ꝙ vir nō petat debitum, sicut & mulier. Vel saltim ꝙ aliquādo non petat. Et tunc si petat, mortaliter peccat. Ob quod cùm sit (inquantum apparet) talis in cōtinuo periculo peccati mortalis, fortè esse videretur in statu dānationis, quod nō est credibile Ecclesiam in tali posuisse statu, obligans eum ad matrimoniū, cùm antè esset obligatus ad votum. Et sic qui istorum doctorum opinionē sequutus fuerit, sine scrupulo cōscientiæ poterit post primam vicē petere. Mitior hæc videtur, & sanior, & fortè verior,

Rosell. in verbo Impedimentum. 4. §. 5. *Angel⁹, mat. 3. impe. 5.*

C quanuis aliā propter tantorū virorum authoritatē magni facio. Sed considerata humana fragilitate, optimè iurisconsulti determinant. Fateor tamen argumenta pro ista opinione allata non conuincere alios, nec euidenter probare quod intendunt, persuadent tamen piè affecto ad hanc. Sed vtrùm ad hoc ꝙ possit exigere sine peccato, possit Episcopus dispensare, inferiùs dicemus. Et dic ꝙ sic, vt asserit Archi. Florenti. Et Adria. dicit communē esse opinionem, quicquid dicat Couarrubias.

Dubium. *3. p. tit. 1. c. 22. §. 2.* *2. p. epito. c. 7. §. 2.*

Dubitatur. 2. Vtrùm talis, qui post votum simplex contraxit matrimoniū, postea mortua vxore, teneatur continere, & peccet aliā secundam ducendo. ¶ Respō. secundùm oēs doctores, ꝙ talis post mortē vxoris tenetur ad votum, sicut tenebatur anteq̄ primum contraheret matrimonium. Et probatur. Quicunq; ali

Ratio.

quid promittit, tenetur illud adimplere, si commodè potest, sed A
talis se Deo vouit, ergo tenetur adimplere si potest: sed mortua vxore prima potest adimplere, ergo tenetur, & sic contrahendo peccat mortaliter, sicut quando primò contraxit. Quia aliâs sequeretur, quod si aliquis sit debitor, & modò non habet vnde soluat, quod pòst veniens ad pinguiorem fortunam non teneretur reddere alienum, sed hoc est falsum, nam tenetur reddere quãdo potest: ergo a simili qui votum fecit Deo, & vxoratus non potuit adimplere, adimplebit quando ab vxore liber erit.

Dubium. 3. Dubitatur tertiò. Si sint duo alioqui legitimi ad cõtrahendũ, & vterque ipsorum votum fecit continentiæ, Vtrùm matrimonium contractum postea sit validum, vel non. *Solutio.* ¶Respon. quòd esset matrimonium verum. Sic cõmuniter tenent iurisconsulti, sed tamen neuter illorum potest absq; peccato exigere debitum ad consummationem matrimonij, bene tamen reddere, & exigere postea iuxta superiùs dicta. B

Dubium. 4. Dubitatur. 4. Si quis non habens votum simplex continentiæ scienter contrahat cum habẽte, Vtrùm sit matrimonium, & peccet contrahendo. *Solutio.* ¶Respon. quod est verè matrimonium, & peccat mortaliter contrahẽdo cum tali, scienter. Quia socius, & particeps est peccati alterius. Qui fecit votum, non potest sine mortali contrahere, ergo qui adiutòr est huius facti, similiter peccabit mortaliter. *Agentes & consentientes par pœna constringit. 2. q. 1. c. Notum.*

5. Dubium. Vltimò dubitatur circa hoc. Si aliquis voto simplici continentiæ obligatus inquirat à me, vtrùm posit contrahere matrimonium, Vtrùm debeam ei respondere quòd sic. Hostiẽsis dicit quod debeo respondere quòd non licet. Et si iterum interroget, Vtrũ si de facto faciat, tenebit matrimonium. Dicit ipse Hostiẽ. quod nõ debet respondere, quia daret occasionem peccandi, si diceret quod sic. Sed meliùs videtur dicẽdum cum Syluestro, quòd nullo modo talis peccaret dicendo veritatem. s. tu peccabis mortaliter cõtrahendo, sed matrimonium tenebit: quia occasio peccandi non est data, sed accepta. Et tale scandalum non tenemur vitare, quia pharisæorum est. Nam si illud dicere, peccatum mortale esset, peccarent similiter doctores, qui ista scripta nobis reliquerunt, quod est falsum. Sed adde supra ipsum Syluestrũ vnum, quod ipse ibi nõ approbat, quod si aliquis habẽs votũ, non seruet ipsum, quia incontinens est, licitè possum consulere quòd ducat vxorẽ, conditionatè dicendo, Si tu non abstines à mulieribus, nube, melius *Hostien.* *Abule. nu. 30 q. 63.* C *Syluester. matri. 7. §. 5.* *Matth. 15.*

enim

A enim est nubere, q̃ vri. Nec ob hoc ego do occasionem peccādi, vt ipse Syluester dicit. Quia ego nollem aliquod istorum faceret, cùm vtrunq; peccatum sit, sed parato maius malū facere, cōsulere minus, est bonū, vt nos in expositione epistolæ ad Roma. cap. 3. latè exposuimus. Et ne videar fingere hoc, ex scripturis capiam exemplum, quæ ad nostram doctrinā scriptā esse constat. Dicitur enim in Gene. q Loth Sodomitis volentibus contra naturam cognoscere viros, qui in domo sua erant, obtulerit filias dicens, Nolite fratres hoc malum facere, habeo duas filias, necdum cognouerūt virū, educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis. Istud factum laudat. S. Ambro. vt habetur. 32. q. 7. cap. Offerebat. Vbi dicitur. Offerebat. S. Loth filiarum pudorem: nā & si illa quoq; flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundùm naturam coire, q̃ aduersus naturam delinquere. Hæc ibi. Ecce sanctus Loth dicitur in hoc facto, & laudatur ex zelo quē habuit, minus malū consulendo illis, qui parati erant maius facere. Item habes exemplū

Paulus 1. co. 7.
Consulere minus malum ad vitādum maius, licet.
Ambro.

B quando fratres Ioseph volebant eum interficere, & Iudas dixit, melius est vt venundetur Hismaelitis, & manus nostræ non polluantur. Certū est doctores omnes Iudam nō damnarent, si ipse consulēdo minus malū: ad venditionem nō operatus esset: ergo nō peccauit in cōsilio, sicut doctores fatentur, sed peccauit quia fuit criminis particeps vendendo. Itē habes &. 3. exemplum Iudicum, vbi quibusdā volentibus vti cōtra naturam, quidam probatus senex dixit. Nolite fratres, nolite facere malū hoc, cessate ab hac stultitia: habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis, tantùm obsecro ne scelus hoc contra naturam

Genes. 37.
Iudicum. 19.

C operemini in virum. Ecce quomodo iste consulebat minus malū ad maius vitandum, nec peccauit in illo, sed sanctè fecit.

Exemplum habes 4. ex Hieremia, quando quidam viri volebant interficere alios, & tales dixerunt. Nolite interficere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & olei, & hordei, & mellis, & nō interfecerunt eos. Certum est, q isti cōsuluerunt minus malum. s. rapere alienū, vt maius vitarent, mortē. s. Propter ista, & similia, quæ contingere possunt, mihi videtur dicendū: q illis, qui votum cōtinentiæ non seruant, sanctè cōsulitur vt vxorem ducant, & sanctè ad hoc maius malum paratum moneo, & consulo minus malū. Nec hoc contra Paulū dicētem. Nō sunt fa-

Hiere. 41.
Ad Roma. 3

 cienda

cenda mala, vt inde eueniant bona. Quia nec venialiter est peccandum pro vita hominis, nec pro vita omnium hominum seruãda. Placet tamẽ consiliũ B. Antonini, ꝙ in his oportet prudẽter nos habere, & eludere tales quærentes, vt docet Origenes, & habetur dist. 43. in. c. In mandatis. Vult ibidem dicere Origenes, ꝙ talibus quærentibus ista, vel similia, non oportet nos tacere, ne defectu solutionis id esse suspicetur, & audiẽtibus noceat. Ob id prudenter respondendum. A

Adri. quolib. 1. ad. 1.
Anto. 3. p. tit. 1. ca. 16. §. 1.
Orige.

ARTICVLVS. XVI.

De sponsalibus.

Ponsalia sunt futurarũ nuptiarum promissio. Si ergo quis promisit alicui nuptias de futuro, alio consentiente, non potest aliam ducere, sed tenetur seruare promissum. Si tamen de præsenti contrahat, tenet matrimonium, & soluuntur spõsalia, vt patet extra de sponsalibus. c. Si inter virum. Et. c. 1. de sponsa. duorum. B

Quid spõsalia.

Quæritur circa hoc. Vtrùm talis post sponsalia de futuro cũ alia contrahens de præsenti, peccet mortaliter. ¶ Respõdetur ꝙ sic. Omnes doctores fatentur, ꝙ si potest promissum adimplere, & non adimplet, cõtrahendo cum alia, peccat mortaliter. Ratio est in manifesto. Quia facit iniuriã, & graue damnum non dando promissum illi, cui promisit, sed graue damnum, & iniuria non est sine peccato mortali. Hoc tamẽ intelligendum est, dum modò non sit aliqua iusta causa eum excusans. De quo infrà. C

Conclusio.
Ratio.

Oportet tamen notare, ꝙ propriè sponsalia illa dicuntur, quę sunt per verba de futuro. Et de istis intendimus loqui. S. Tho. dicit sponsalia propriè trahi à sponsione coniunctionis matrimonialis per verba de futuro: quia sunt tales ꝓmissiones velut quædam sacramentalia matrimonij, sicut exorcismus baptismi. Largè tamen capiendo sponsalia, dicuntur illorum, qui per verba de præsenti contrahunt.

Nota.
S. Thom. 4. d. 27. q. 2.

Primò. Sponsalia possunt contrahi à primo septennio, & nõ antè. De spõ. impub. lib. 6. c. Si infantes. Ante istam ætatẽ si non sint nimis propinqui ad eam, nõ contrahuntur Spõsalia, etiam si paren-

De tempore cõtrahendi sponsalia.

A si parentes inter se fidem dederint pro filijs non valēt, nisi ipsi post septēnium ratum habeant. Idem in.6. Et licèt tales per verba de præsenti sponsentur, semper tenent vim verborum de futuro, quia sunt sponsalia. Extra de spon. impub. c. fi. licèt primū septennium sit requisitum ad sponsalia in fœmina, & in viro ad matrimonium contrahendum, tamen non ęqualiter in vtroque: quia in viro. 14. annus requiritur, & in fœmina. 12. vel propè. Quia quod parum distat, quasi nihil distare videtur. Huius rationē dat. S. Tho. Quia in sponsalibus requiritur vsus rationis, qui simul incipit in vtroq;, sed in cōtractu matrimoniali requiritur dispositio ex parte corporis, vt sit tempus generationi aptum, quod in puella est in. 12. anno, & in masculo in fine. 14. secundū Aristo. Hæc. S. Tho.

Vigue. c. 16. §. 7. ver. 7.

Aristo.

S. Tho. di. 27. arti. 2.

Aris. 9. d'animalibus.

Hesiodus.

Xenophō.

Licurgus.

Dubitatur. Si ante istam ætatem perfectam consumment ma B trimoniū, an sit iudicandum pro matrimonio. Dicendum ꝙ sic, vt bene. S. Tho. ibidem affirmat. Quia tunc malitia supplet ętatem. De quo infrà dicemus.

Dubium. 1.

Dubium est secundùm. Quot modis sponsalia contrahi possunt? Dico quòd multis modis contrahi possunt. Per verba de futuro. Secūdò de præsenti inter impuberes, quæ habeant vim de futuro. Tertiò cōtingit per anuli subarrhationem. 27. q. 2. Si quis despōsauerit. Quartò per arrharum dationem, putà iocaliū, aut pecuniarum. Tamen circa ista duo est notandum, vt notat Panor. in. c. fi. de spō. impub. quòd ista possent dici matrimonium, sicut sponsalia, vt in ca. Fœminæ. 30. q. 5.

2. Dubium.

Solutio.

Panor.

Pro cuius clara intelligentia oportet notare, quæ præcesserūt verba. Nā si de præsenti, & pòst sequuta est subarrhatio, est ma C trimonium: sed si de futuro, sunt sponsalia. Et si nulla verba præcesserunt, tunc oportet stare consuetudini. Nam si fuerit consuetudo, ꝙ sine verbis præcedentibus huiusmodi donis sponsalia solebant fieri, vel matrimonium de præsenti, sicut apud Mexicanos est solitum fieri apud quosdam, subarrhatio deberet capi secundùm consuetudinem, quia sic illi exprimere solebant huiusmodi spōsalia. Si verò nō sit aliqua cōsuetudo, sola ipsa dona nō probant sponsalia, eo quòd talia signa non sunt determinata ad vnam rem solùm significandam, sed ad plura possunt applicari.

Nota.

Dubitatur. 3. Si solùm vnius verba pręcesserunt, vtrùm in missione anuli, & receptione arrharum denotet consensum alterius expressum, licèt taceat verbis, sed arrhas recipiat. Respō. ꝙ sic.

3. Dubium.

Solutio.

Nam quando verba præcesserunt, & subarrhatio, & receptio, ha A
Gloss. betur pro consensu expresso. Sic notat. Glos. super cap. penulti. de spōsalibus. Hoc oportet notare pro declaratione dubij suprà
suprà ar. 5. positi: vtrùm vno exprimēte consensum, alio nō cōtradicente, sed consentiente in copulam, sit matrimonium. Ibi diximus, ꝙ sic, si non sit actus contrarius in animo. Sic contingebat apud incolas huius orbis, quòd vnus solus verba consensus exprimeret, & alius taceret, & deinde simul manebant in vnum tanquàm cōiuges. Nam solitum erat apud eos, vt vnus diceret: Ego accipiam te in meam, & tunc alter respondebat, Accipies me, & non ampliùs.

4. dubitatur. Dubium. 4. Vtrùm fieri possint per procuratorē. Respon. ꝙ
solutio. possunt sponsalia contrahi per procuratorem: sicut & matrimonium de præsenti, & per literas absentes possunt sponsari, vel contrahere. ff. de sponsalibus. l. Sufficiet. Et ꝙ possit per absentes, & per procuratores fieri, ex scriptura exemplum sumitur, B
Gene. 24. quādo Isaac cōtraxit cū Rebecca ꝑ nūciū. 32. q. 2. c. Nō oīs mulier.

Dubi. 5. Sed vtrùm sufficiat ad hoc, quòd sit missus ad spōsalia, vel ad matrimonium contrahendum. Respon. ꝙ est necessarium procurator de hoc habeat specialissimum mandatum, & exprimatur persona, cū qua debent sponsalia, vel matrimonium contrahi. vt in. l. generali. ff. de ritu nuptiarum. Nec talis potest alium substituere, nisi de hoc habeat speciale mandatum.

Dubi. 6. Dubitatur adhuc, Si postquàm cōmissum est procuratori vt contrahat cum aliqua, vel aliquo, & interim dum vadit exequi mandatum, qui misit eum ductus pœnitentia reuocat mandatum antequàm procurator contrahat, tamen ignorante procuratore, & persona, cum qua fit contractus, contrahunt de facto,
Solutio. vtrùm teneat. Respon. ꝙ non tenet, siue ignorauerint, siue sciuerint. Sic est determinatum. c. Procurator. de procuratoribus lib. C
Ratio. 6. Et ratio ad id est. Quia matrimonium essentialiter dependet â legitimo consensu, ita vt ipso deficiente, nullum sit. Cùm ergo tempore contractus defuit ex parte illius, qui procuratorem misit, eò quòd reuocauit antequàm contractus fieret, ergo
Hostien. dato alia pars consentiat, nihil fiet. Sic Hostiensis tenet in cap. suprà dicto.

7. Dubium. Sed maius dubium est. Si quis consentiat in absentē per verba de præsenti, posteà mittat procuratorem ad illam, & antequā alia persona consentiat, ille qui priùs consensit in absentē dissentit: vtrùm

A tit: vtrùm sit matrimonium ipsa consentiente, putans ꝙ semper durauerit in primo consensu. Et videtur ꝙ tale sit matrimoniũ. *Argumentũ.* Præcessit legitimus cõsensus vnius, & pòst sequutus est alterius, ergo erit matrimoniũ. Quia postquàm quis consensit in aliquẽ, habuit actũ volũtatis transferendi potestatẽ in alium, & sic pòst alio acceptante tenebit, quantuncunq; posteà reuocauerit. Hoc non obstãte, respõ. ꝙ si antequàm illa consentiat, reuocatio cõ- *Solutio.* sensus veniat ad procuratorem, nihil actũ est: quia consensus deficit. Sed si peruenit postquã iam illa cõsenserat, & potest Ecclesiæ fieri fides, quòd antè alius dissentit, non tenebit: quia nec verè, nec interpretatiuè concurrit consensus. Si tamen non constaret de dissensu priuato, cogeretur per Ecclesiam vir eam ducere: quia iudicans de exterioribus solùm, non constat ei de dissensu. Si tamen de dissensu cõstaret Ecclesiæ, antequã alia cõsenserit,
B licèt ipsa ignorans consentiat, non est matrimonium, dato reuocatio ad procuratorem non perueneritt. E hoc est speciale in matrimonio, vt dicit Innocen. in cap. Iuuenis. de sponsa. Et de pro- *Innocẽ.* curatori. in. 6. cap. fi.

Sed dubitatur, vtrùm quantum ad Deum in foro conscientię *Aliud dubiũ* teneant sponsalia, vel matrimonium, quando quis consentit in absentem, & mittit procuratorem, & pòst reuocat antequã alia consentiat, & talis reuocatio est solùm interior. Respon. non valere. Quia dato ita sit, ꝙ talis consenserit, talis consensus solus nõ *Dilutio.* facit matrimonium, nec sponsalia, nisi adueniente cõsensu alterius. Nam à duabus causis ex ęquo dependet, & vna existente solùm, non est verus contractus. Nam quandò vnus effectus à duabus causis dependet simul, & æqualiter, vna solùm concurrente, non fit. Ergo cùm solùm adsit consensus vnius, quia alterius nõ est, non erit matrimonium, nec contractus sponsalium. Nec ob-
C stat quod superius adducebamus. Quia iam talis per primum cõ- *1. Cor. 7.* sensum videtur transtulisse potestatem sui corporis in illum, cui consensit. Ista enim translatio dependebat ex alterius consensu, si acceptaret. Sequitur ergo, quòd effectum non habuit antè cõsensum alterius: sed tunc quando alter consentit, iam primus nõ manet, quia reuocatus est, ergo nullo modo tenet in conscientia. Et adhuc probatur. Si quis in pręsentia fœminę diceret: Accipio te in meam, & ipsa non statim responderet, sed remoraretur parũ, & antequàm ipsa responderet, ille rursus diceret: Nolo te accipere in meã: certũ est, nullum esset matrimonium, neq; spõsalia.

Ergo

Simile. Ergo à simili, quando misso nuncio contradicit, antequàm alter A consensum adhibeat. Et hoc patet. 27. q. 2. c. Sufficiat.

6. Dubium. Sed quid si primò consensit, & nunciũ misit, & pòst nunquã dissentit, nec assentit, sed distractus ad alia non aduertit, Vtrùm alio consentiente sit matrimonium. *Solutio.* Dicendum, in foro conscientiæ, & Ecclesiæ tenere. *Ratio.* In conscientia patet. Quia ibi re vera fuit assensus, & non reperitur dissensus, ergo tenet. Sicut si quis voluit consecrare, & postea ad alia distractus non aduertit, non tamen habet nolitionem, verè consecrat. *S. Tho. 3. p. q. 64. arti. 8. & docto. Theo. in 4.* Ergo similiter in proposito. Idem probatur de baptismo. Si quis voluit recipere baptismum, & pòst non cogitat, neq; habet actum contrarium, est baptizatus. in. c. Maio. de Baptismo, & eius effectu. Et in foro Ecclesiæ standum est pro matrimonio in fauorem ipsius. Extra de re iudicata. c. Duobus. *Raymun.* Et in dicto. c. idem Ray. Et si non fuerit interiùs, vel exteriùs facta reuocatio primi consensus, etiam si non aduertat, Pòst adueniente expresso consensu alterius partis, est matrimonium verum in vtroq; foro, si sit per verba de præsenti B factum, & si de futuro, erunt vera, & legitima sponsalia, si aliud non obstat.

7. Dubium. Sed de modo, quo matrimonium contrahi potest per nuncios, per literas, est aliud dubium. Si aliquis misit in literis cõsensum suum, dicens, Ego te accipio in meam. Et ipsa legat, & consentiat, Vtrùm sit matrimonium, supposito ꝙ consensum nulli explicet, sed solùm interiùs habeat. *Solutio.* Respon. ꝙ non erit matrimonium. *Ratio.* Probatur. Si præsentibus duobus, vnus diceret alteri, Ego te accipio in meam, & illa nihil respondet, sed interiùs consentit, tamen postea ambo diuerterent, & non simul manerent, nec in vnum conuenirent, nullum esset matrimonium, neq; in foro Ecclesiæ, nec conscientiæ, vt suprà de consensu loquentes determinauimus: *Suprà arti. 5.* ergo dato per literas promittat quis, & alter cõsentiat, non erit matrimonium. Quia ad hoc est requisita expresio consensus vtriusq; verus, vel vnius verus, & alterius interpretatiuus, C vt ibidem probatum est.

Ratio. 2. Secundò patet. Per solum interiorem consensum (de quo viro non potest constare) non posset licitè vxore vti tanquàm sua sed peccaret. Hanc sententiam tenet Ray. & dicit, quòd tunc solùm erit matrimonium, quando exprimat consensum vel illi, à quo missæ sunt literę, vel alteri. *Roden.* Et facit pro hoc. c. Cùm apud. de sponsa. Et. 3. q. 2. c. Honorantur. *Aste.* Et idem Roden. & Asten. Ista nota pro-

A nota pro illis, quæ suprà dicta sunt: ꝙ interior consensus amborum, nec vnius cum expresione alterius sufficit ad matrimoniũ. Et idem est de sponsalibus, & matrimonijs.

Pro complemẽto dubitatur, Vtrùm si mittens literas vel procuratorem, iurauit non reuocare, & pòst reuocet, teneat matrimonium. Respon. quòd non, sed est periurus. Sic dicit directorium. Probatur. Sic se habet iuramentum de non reuocando, sicut se habet iuramentum de adimplendo: sed iuramentum adhibitum in sponsalibus non impedit, quin contrahendo cum alia soluantur sponsalia, vt patet de spon. c. Sicut ex literis. Ergo à simili: si quis adhibuit iuramentum de non reuocando, si reuocet, periurus erit, sed tamen contractus secundus tenebit. *8. Dubitatur.* *Responsio.*

De modo contrahendi matrimonium vel sponsalia per procuratorem, dicit Ioan. And. in c. Procurator. de procuratoribus. libro. 6. ꝙ si contrahantur sponsalia, dicendum est sic. Promitto B tibi de mandato talis domini mei, & nomine eiusdem, ꝙ ipse te ducet in vxorem, & hoc in animã suam iuro. Et versa vice puella respondebit. Promitto tibi nomine domini tui recipienti, & sibi per te, ꝙ ego ducam ipsum in virum, nisi steterit per ipsum. Et hoc iuro. In matrimonio verò de præsenti dicitur, Talis dominus meus mãdat tibi, ꝙ ipse per me, siue mediante me, & tibi nũtiante accipit te, & consentit in te tanquàm in vxorẽ suam. Et è contrario respondet puella. Et ego te mediante dominum tuum recipio in meum virum, cùm ipse te mediante me in suam recipiat, & in eũ consentio tanquàm in dominum, & maritum. Hęc sunt verba, quibus oportet vti, quando sponsalia, vel matrimoniũ per procuratorẽ cõtrahũtur. ❡An sit sacramentũ, quãdo per procuratores contrahitur. Aliqui dubitant, vt Caie. & alij, quicquid Catharinus. lib. 5. contra Caie. dicat. De quo Couarru. *Modus contrahendi per procuratorem de futuro.* *Modus contrahendi p procuratorẽ de præsenti.* *Coua. 2. p. Epito. 1. c. &c. 4*

C

ARTICVLVS. XVII.

De verbis, quibus sponsalia contrahuntur.

Irca verba, quibus sponsalia contrahuntur, quæritur, Vtrùm istis verbis, Ego volo te accipere in meã, contrahantur sponsalia, vel matrimonium. Et quidem in prouincia Michoacanensi sic habet frequẽs vsus.

Pro so

Nota.1. Pro solutione dubij notandum est: q per hoc verbum, volo, A potest solùm denotari velle desiderij inefficax. Vel potest dicere velle eligentis efficax, quod est actu ponere rem antè desideratam, & conceptam.

2. aduerten. Oportet aduertere etiam quæ sint illa verba, quæ præcesserũt contractum matrimonij, tanquàm quid de præsenti fiendum, vel si solùm de futuro fuerunt illa, quæ de matrimonio tractata sunt. His suppositis, ad dubium respondetur.

1.Conclu. Si aliquis proferat ista verba: Ego te volo accipere in meã, & constat de intentione, in foro conscientiæ standum est intentioni. *Ratio conclu.* Quia ista verba secundũ se possunt referri ad desideriũ, quod habet capiendi ipsam, quòd nondum exequitur. Vel possunt referri ad exequutionem facti. Sequitur ergo, quòd si ipsa ęquiuocè ad vtrunq; referri possunt, & de intentione constat, quòd in B foro conscientiæ standum est intentioni. Sic quòd si per illa verba de præsenti voluit illam sumere, sit matrimonium, & si in futurum, erunt sponsalia solùm.

Conclu.2. Si non constat de intentione, per illa verba secundùm se: Volo te accipere in meam, non est iudicandum pro matrimonio, nisi per alia verba accipiatur. Probatur. *Ratio.* Quia ipsa verba non dicũt certò actum exequutiuum, sed solùm desiderium. Et ob id solũ videntur habere sponsalium vim, & non matrimonij. Sic tenet Paludanus. *Palu. in.4.di. 27.q.2.ar. 4.*

Conclu.3. Licèt verba ista secundùm se non explicent cõsensum de pręsenti magis quàm desiderium de futuro, ex præcedẽtibus tamẽ potest præsumi pro matrimonio, vel pro sponsalibus. Nam si præcesserunt verba de matrimonio de præsenti, & ista fuerunt C subsequuta, præsumi potest pro matrimonio. Si tamen verba de sponsalibus, pro sponsalibus præsumendum. *Ratio conclu.* Et ratio ad hoc non potest alia dari, quàm arbitrium boni viri. Quia si de intentione nõ constat, pręsumendum est, quòd vbi contractus de pręsenti præcessit, quòd per ista verba voluit proferens ea exequutionem manifestare. Istam sententiam tenet do. Adrianus, limitans dictum domini de Palu. *Adria.in.4.* Et quidem placet ista pręsumptio, vbi non esset aliud obstaculum.

Dubium.1. Sed est dubium, Vtrùm istis verbis: Volo te esse vxorem meã, & illa respondente: Volo te esse maritum meum, contrahatur matrimonium, vel sponsalia. *Solutio.* Respõ. Aliqui sunt dicentes non esse matrimoniũ simpliciter. Verùm melius videtur distinguẽdũ,

quomodo

A quomodo vtantur illo verbo, Volo. Vel explicat appetitũ, seu desiderium quoddam, quod est velle inefficax. Et isto modo, illis verbis nec contrahitur matrimonium, neq; contrahuntur spõsalia. Si verò illo verbo, Volo, explicetur velle eligentis, seu velle efficax, quod est actu velle, tũc est matrimonium. Probatur. Verum matrimonium est, quando est consensus expressus de præsenti mutuus inter personas legitimas: sed istis verbis in isto sensu dicto verè explicatur consensus de præsenti, ergo est matrimoniũ. Quòd verè explicetur, patet. Quia dicẽs: Volo te esse vxorẽ meam, nihil aliud est quàm dicere, Capio te in vxorẽ meã: sed istis verbis verè explicatur consensus de præsenti, ergo & alijs æquiualentibus. Hanc sententiam affirmat Do. Adrianus in quarto. *Ratio.* *Adria. in. 4. de sponsa.*

Restat inquirendum, Quid agendum est, quando non constat de intentione. Ad hoc respondet dominus de Palude, ꝙ in hoc, & in omnibus verbis dubijs an faciant matrimonium, vel spõsalia, attendendum est de quo inter partes actum fuerit: an de spõ B salibus tantùm contrahendis, vel de matrimonio: quia secundũ intentionem iudicandũ est pro sponsalibus tantùm, vel pro matrimonio. Intelligentia enim dictorum (secundùm Hilarium) ex causis est assumenda dicendi: quia non res sermoni, sed rei sermo subiectus est. Extra de verbo. significatione. c. Intelligentia. Si dubiũ sit de quo agebatur, si ille, qui primò loquutus est, dixit verba, de quibus constat, cui determinatè deseruiunt, vel sponsalibus, vel matrimonio: secundùm intellectum illorum debent intelligi verba sequẽtis, qui videtur ad interrogata respõdere. Hæc sic affirmat Adrianus. Verùm hoc est sanè intelligendum, quando verba sunt ęquiuoca, & possunt intelligi pro matrimonio, vel pro spõsalibus: quia si verba essent determinata pro sponsalib⁹, C vno loquente de præsenti, & alio respondente de futuro, nõ debent intelligi pro præsenti. *Dubium. 2.* *Dilutio.* *Palu. 4. d. 27. q. 2. ar. 4. con. 5.* *Hilarius. 13. de Trini.* *Adria. in. 4. q. vltima.*

Sed an istis verbis, Contraho tecum, vel Do tibi fidem si vis, & altero respondente eodem modo, contrahantur sponsalia, vel matrimonium. Pro solutione est notãdum, quòd hæc cõditio, si vis, potest facere duplicem sensum. Vel Do tibi fidem, & Cõtraho tecum si vis. i. si tu vis vt cõtraham, vel si tu vis vt dem tibi fidem. Secundo modo potest intelligi: Contraho tecum si vis. i. si tu similiter vis mecum contrahere *3. Dubium.* *Nota.*

Respõ. ꝙ primo modo intelligendo, est contractus conditionatus: *Solutio.*

natus:& existente conditione, stat matrimonium,& ea non exi A
Ratio. stente,non stat. Quia contractus emptionis,& venditionis colla tus in ementis,vel vendentis volũtatem,non tenet,nisi in euẽtu cõditionis,vt patet in.l. Vendentis.C.De contrahen.emp.Ergo à simili in præsentiarum. Si ego dicam Mariæ:Contraho tecum si tu velis vt contraham, non erit matrimonium, etiam si ipsa re spõdeat:Cõtraho tecum si tu velis, nisi ipsa Maria habeat actũ, quo velit ipsum contrahere. Et probatur clariùs.

Alia ratio. Nam matrimonium, vel sponsalia sub conditione honesta,& posibili contracta, non habent vim obligandi, nisi in aduentu conditionis: sed iste contractus sic est conditionatus,ergo non obligat, nisi cõditione adueniente.

Adria. in.4. q.penul. Istam sententiam tenet do. Adrianus. Si tamẽ illa conditio, si velis, capiatur in secundo sensu.s.Contraho tecũ si velis, vel si tu mecum velis contrahere: dico ꝙ ipsa aduertente & respõdente:Contraho tecum,si per verba de præsenti, est matrimonium:si per verba de futuro,sunt spõsalia. Hoc in foro exteriori, quia tunc iudicaretur conditio tanquàm adimpleta. Patet.ff. de fide instru.l. Cùm delanionis.§.Asinam. B Sed tamen in foro conscientiæ standum est intentioni cõtrahentium. Si enim ipsi intendebant se obligare mutuò.s. ꝙ Ioannes volebat se obligare Mariæ, Maria ipsa volente,& Maria se obligauit, erit verus contractus.

Adria. vbi supra. Istam intentionem solent communiter habere, qui huiusmodi verbis loquuntur. Et sic dum aliud de intentione nõ constet,in vtroq; foro iudicandum est pro matrimonio.

Dubium. 4. Adhuc est dubium, Vtrùm istis verbis:Habeo te in vxorem, & muliere respondente: Habeo te in virum, sit matrimonium, vel sponsalia solùm.

Nota. Pro cuius explicatione nota: Si istis verbis addit aliquid determinatum, vel non. Si addit: vt si diceret,Habeo te in vxorem ab C isto instanti in perpetuũ. Vel solũ absolutè profert verba ipsa.

1.Conclu. Si istis verbis de futuro, Habebo te in vxorem meã : additur ista particula:ab isto tempore,vel ab isto instanti:est verũ matrimonium,& non sponsalia. Nam licèt ipsa verba de futuro exprimantur, & secundùm se sponsalia denotẽt cum tali conditione, iam videtur quòd consentiant de præsenti in matrimonium. Hoc est expresè determinatum in cap.Ex parte.de spõsa. Quia ibi iudicatur pro matrimonio. Vir enim iurauit, quòd ab eo tempore eam pro coniuge teneret,& sicut vxori fidem seruaret,& illa similiter. Sic omnes iurisconsulti tenent ibi matrimonium es-

se.Ratio

A se. Ratione probatur. In illo qui talia verba profert cum intentiõne, explicatur consensus de præsenti, ergo verum est matrimonium. Quia explicatur ab isto tempore, habebo, ergo ab isto tẽpore iam capio, ergo verè capit. Et est idem acsi diceret: Accipio te in meam: sed istis verbis fit matrimonium de præsenti, ergo & simili modo alijs verbis, posita clausula: ab isto instanti, vel deinceps. *Ratio ad cócl.*

Illis verbis: Habebo te in vxorẽ, & ipsa respondẽte: Habebo te in virum, solùm contrahuntur sponsalia secundùm se, & non matrimonium, sicq; in foro iudiciali, & conscientiæ iudicandũ. *2. Conclu.*

Probatur. Verba quæ denotant exequutionem matrimonij in futurum quanuis inducant obligationem ad statim, non tamen pro tempore prolationis, sed pro futuro. Aliâs idem esset dictu: Habebo te pro vxore, & Habeo te pro vxore: ergo ex hoc q statim contrahitur per illa verba obligatio, non habetur quòd eo ipso, & per illa verba contrahitur matrimonium. Consequentia B tenet. Quia satisfacit vtriq; obligationi, si immediatè post hoc incipiat consentire, & sic eam habere pro vxore. *1. Ratio.*

Eadem penitus significant ista duo: Aliquo futuro tempore habebo te pro vxore, & Habeo te pro vxore, sed sub prima forma non contrahitur matrimonium, ergo nec sub secunda. *2. Ratio.*

Per verba exequutiua in præsenti concepta non contrahitur matrimonium, sicut nec per actionem facto subsequutã, nisi inter partes agatur de matrimonio contrahendo, & non refert quibus verbis exprimant suum consensum de præsenti, quãuis aliâs sint inepta. Patet. Cùm quis contraxit cum serua, quam putauit liberam, deinde donata est libertate, quantũcunq; vir etiam post libertatem tractat, cognoscit, & habet pro vxore, siue etiam verbis, siue factis exprimat, non iudicatur pro matrimonio, nisi detecta fuerit mutatio status, vel constiterit aliâs de animo, quòd C de nouo contrahere velit, vbi matrimoniũ nõ fuerit rectè contractum: nam intelligitur omnia facere ex primo consensu, quem habuit contrahendo cum ea, dum ipsa erat serua. per capit. primum. de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. & per ca. 2. de coniugio seruorum. Imò si moueatur vxori quæstio status, si vir cognoscat eam, & tractat vt vxorem ex mandato Ecclesiæ, quousque lis decisa fuerit, non facit sibi præiudicium, vt de nouo dicatur cõtraxisse matrimonium, vt dicit Hostien. & est cõmunis opinio iuristarũ. A simili ergo in proposito. Si ex *3.* *Nota.* *Hosti. cum cõi opinione.*

G

Nota. sito. Si ex hoc, quod tunc non fuit matrimonium, dato postea tractet eam vt vxorem non est matrimonium, sic dato illis verbis postea obligetur ad contrahendum, cùm tẽpore prolationis nõ obligatur, sequitur quòd non est matrimonium. Hæc est opinio A

Magi. sen. 4. d. 27. *Palu. ibi. q. 2. arti. 4.* *Hugo.* *Lauren.* *Archi.* *Adria. in 4. de sponsa.* *Nota.* Magistri sen. & Palu. ibidem dicentium, quod prædictis verbis: Habebo te in vxorem, solùm contrahuntur sponsalia, etiam si iuramento firmentur. Et est communis Theologorum. Imò inter Iuristas tenet eam Hugo, Lauren. 20. d. & plures alij. Et Archi. in c. Ex parte. de sponsa. Et tenet dominus Adrianus. Et vt refert ibidem Doctor, Angelus de Vualdio Perusinus ait. Si quis in Ecclesia, vel alio loco sacra tangens eloquia, iurauit se in vxorẽ aliquã habiturum, & eam in domum traduxit, vxor legitima efficitur, quam de domo expellere sine iusta causa ei non licet. Consentit ergo, quòd per verba: Habebo te in vxorem. &c. sub iuramento prolata, solùm sunt sponsalia, & traductione, præsumitur matrimonium.

Dubium. 5. Vtrùm: Non capiam aliam in vxorem nisi te. Vel, Non habebo aliã nisi te, sit matrimonium. B

Solutio. Respondetur, quod istis verbis: Non contraham cũ aliqua quàm tecum. Et istis: Non habebo aliam in vxorem nisi te. Et istis: Nõ

3. Ratio. contraham cum aliqua alia muliere à te. Et: Non contraham cũ aliqua alia muliere nisi tecum: non ex verborum vi contrahuntur spõsalia. Quia si essent sponsalia, sequitur quod ex hoc obligaretur eam ducere aliquandò, sed hoc non, vt patet. ff. de act. emp. & ven. l. Si sterilis. §. Si tibi fundum. Est casus ibi: Si tibi fundum vendidero cum pacto, vt nulli alij venderes quàm mihi, actio eo nomine etiam vẽditio est si alij vendideris, sed secũdùm omnes non obligaris mihi vendere.

2. Ratio. Item. Si quis diceret. Promitto nihil aliud dare ex bonis meis, quàm vineam, vel oliuetum: nõ obligatur dare oliuetum. Sequitur ergo à simili, quod istis verbis: Non habebo aliam nisi te solam. Vel, Non accipiam aliam nisi te solam: quod non contrahitur obligatio aliqua. Probatur. Quia sicut propositio negatiua nihil ponit in esse, ita promittẽs factũ negatiuũ nõ obligat se ad aliquid C

Palude. d. 27. 4. q. 1. ar. 1. positiuè faciendum. Vnde Palud. deducit: sponsalia solùm cõtrahi propositione affirmatiua, non autem negatiua. Quia si dicat, Promitto tibi quòd nunquam ducam aliam à te, non tenetur eã ducere, si velit continere: sed si velit contrahere, non licet aliã ducere. Sicut cùm alicui prohibetur alienare seruum extra familiã,

non tene

A non tenetur alienare, sed si alienet, tenetur in familia. Hæc asserit do. Adria. *Adria. in. 4. de sponsa.*

ARTICVLVS. XVIII.
De contractu sub conditione impossibili.

QVæritur, Vtrùm contractus matrimonij teneat, si fiat sub conditione impossibili, vel turpi. Vtrùm vitietur. Pro cuius solutione oportet primò notare: quod impossibile capitur dupliciter. Vno modo Impossibile: quod per nullum potentiam fieri potest, nec ponitur in conditione tanquam faciendum. Aliud est Impossibile, quod idem est, quod difficile. Vt est hoc. Impossibile est diuitem intrare in regnum cælorum. i. difficile. Sicut dicere solemus. Impossibile est quòd. N. sit summus Pontifex, quia difficulter erit. *Nota. 1. Ex Aristo. 1. Cali tex. co. 111* B *Matth. 19.*

Notandum etiam, quòd conditio turpis, quæ apponi potest contractui, est duplex. Vel turpis, quæ est contra bona matrimonij. Vel turpis, quæ non est directè contra illa, sed præter illa, 2.

Notandum. 3. Contractum esse irritum, vel validum, stat dupliciter. Vno modo in foro conscientiæ. Alio modo in foro exteriori. Et item dupliciter. Vno modo stãdo in iure naturali. Alio modo stando in iure positiuo. His notatis, sit prima conclusio. 3.

Contractus matrimonij, seu sponsalium, sub conditione impossibili, quod impossibile non est factibile, non est validus in foro conscientiæ, nec stando in iure naturali: vt si quis contrahat C sub ista conditione impossibili: Ego accipio te in meam, si Deus non est, vel si solẽ pugno clauseris. Si tales verè voluerunt cõtrahere, existente conditione, stabit: & non stante, nullum est matrimonium in foro conscientiæ, nec in iure naturali stando. Nã matrimoniũ de essentia sua requirit consensum liberum. extra de spon. c. Tuæ frater. sed in tali contractu deficit consensus, ergo nullum est matrimonium. Patet ex hoc, quod consensus fertur stante conditione, ergo ipsa non stante, non est talis consensus. *Conclu. 1. Supplementũ. d. 28. q. 2. 1. Ratio. Suprà arti. 2. Docto. d. 27.*

Si aliquis diceret: Ego vendo tibi hanc domum, si Deus non est: nullus dicet hunc contractum esse venditionis, ergo à fortiori cùm ad matrimonium magis requiratur, non erit contractus matrimonij sub tali conditione impossibili. 2

3 Si quis contrahat hac conditione: si pater consenserit. Stante A conditione, est verus cōtractus: & non stante, non stat: ergo etiā si quis contrahat cum hac conditione, si Deus non est, nō stante conditione, non tenebit secundùm se. Probatur. Quia non maior consensus est in vno, quàm in alio contractu: nam totum ex euentu cōditionis pendet, ergo quomodocunq; apponatur conditio, ipsa non stante, non erit matrimonium.

4 Cùm impossibilis conditio adijcitur obligationi, nihil valet stipulatio. vt ex tex. Institu. de inuti. stipu. §. Si impossibilis. Idē l. impossibilis. de verbo. significa. Et. l. impossibilium. ff. de regulis iur. dicitur, quòd impossibilium non est obligatio: ergo sequitur quòd nec in proposito.

2. Conclu. Contractus sponsalium, seu matrimonij, sub conditione impossibili faciendi quod non est possibile ex natura rei: stando in foro conscientiæ, & in iure naturali, stat stante conditione, & nō B stante, non stat: vt si aliquis contrahat sic: Ego contraho tecum, si dederis mihi regnum, vel si filio meo dederis Episcopatum. Si consensus talis contractus feratur in aduentum conditionis: stante ipsa, stabit: & non stāte, nō. Patet ex suprà dictis. Quia ad matrimonium est requisitus consensus, talis deficit non stante conditione, ergo nullo modo tenet. *Ratio.*

3. Conclu. In foro Ecclesiæ nullo modo est præsumptum matrimonium contractum sub conditione impossibili ex natura rei, si contrahentes exprimunt nolle obligari nisi in euentu cōditionis. Ecclesia enim non facit quod nō est matrimonium, esse matrimoniū: ergo cùm ille contractus non sit matrimoniū, nō facit eum esse. Sed tamen potest præsumere, quia iudicat de exterioribus, ergo debet ex ipsis contrahentibus iudicare pro matrimonio, tanquā C præsumens, ꝙ liberè se voluerunt obligare, sine euentu conditionis, & quòd iocosè apposuerunt eam: sed hoc non potest, quando constat conditionē seriò positā, & noluisse obligare nisi conditione stante, ergo non est matrimoniū præsumptum. Hanc determinatio. singularem tenet do. Adrianus, vbi ait secūdùm commu. docto. sententiam. Constito, quòd animus vtriusq;, vel alterius contrahentium non fuit contrahere nisi sub existentia conditionis, non esse in foro iudiciali pro matrimonio iudicandum. vt si exprimant, & nisi conditio euenerit, nolumus inuicem esse obligatos. Vt si diceret. Si est possibile stellam liquescere, & sic ruere in terram, non laqueatur matrimonio propter cōditionis

Probatio.

Ecclesia iudicat de exterioribus solùm.

Adria. in. 4. de sponsa.

impos

A impoſsibilis adiectionem. Hæc Adrianus. Vide ibi.

Et probatur adhuc. Quia adijciens conditionem, non obligat ſe, niſi in conditionis euentu. Cõtractus enim ex conuentione legem accipiunt. c. Contractus. de regulis iu. lib. 6. Ergo cùm euentus cõditionis ſit impoſsibilis, non eſt vnde in iure præſumatur pro matrimonio. Hanc ſententiam ponit quidã doctor Stephanus in ſacramentali Neopolitano, dicens. Si adijciens conditionem ſimpliciter impoſsibilem, addat quòd aliter contrahere nõ intendit, quia mens certa eſt, non eſt locus coniecturis. Et ſic in neutro foro iudicandum eſſet pro matrimonio. Iſtũ docto. allegat do. Adria. 2. *Stephanus.*

Matrimonium contractum ſub conditione impoſsibili faciẽda, Eccleſia reputat, & præſumit eſſe verum, etiam ſine conditionis euentu: quia reputat pro non adiecta, Vt ſi aliquis cõtrahat ſic, Contraho tecum, ſi regnum mihi dederis, eſt conditio impoſſibilis tanquã faciẽda: Eccleſia habet tanquã ſi nõ adiecta, quia B præſumit, ꝙ conſenſus ex tali non dependeat conditionis euentu. Item. Quia nõ vult iſtum obligari ad talem conditionẽ ponẽdam, ſed approbat conſenſum tanquã ſi abſolutè eſſet datũ. Sicut & in conditione turpi facit: quia non vult Eccleſia iſtum teneri ad talem ponendam conditionem, nec facit matrimonium quod non erat matrimonium, ſed illud quod erat matrimoniũ, ſtante conditione facit, ꝙ etiam ſi non adueniat, ſit tanquam ſi eueniſſet. Quia non credit omnino velle aſtringere alium ad tãtum onus ſubeundum. Hoc patet ex. c. vltimo. de condi. apposi. vbi determinatur, ꝙ impoſsibilis, & turpis conditio habẽtur pro non adiectis, & non inualidant matrimoniũ, ſed in fauorẽ ipſius hoc factum eſt. Et hoc patet ex hoc, ꝙ pro eodem reputatur, ꝙ ſit contractus ſub conditione turpi non contraria bonis matrimonij, vel impoſsibilis, ergo loquitur de impoſsibili iſto modo. C Item. Quia Eccleſia non vult obligare ad hoc impoſsibile. 4. *Conclu.*

Si Eccleſię conſtat de vtroq; contrahentiũ, vel ipſorũ altero, ꝙ conſenſum ſuũ in conditione poſuerint, ꝙ ipſa ſtãte, eſſet matrimoniũ, & ipſa nõ ſtante nõ, nullo modo pręſumeret pro matrimonio, ſed potiùs ecõtra. Probatur ea ratione, qua ſuperiùs in 3. diximus de cõtractu facto ſub cõditione impoſsibili, ſecũdùm naturã rei. Quia quãdo conſtat de volũtate contrahentiũ, nõ habetur pro non adiecta conditione impoſsibili. A ſimili ergo nec quãdo illud fit ſub conditione. Quia vtrobiq; par videtur ratio. 5. *Conclu.* *Ratio.*

Caie. in opus. Hoc expressè affirmat do. Caie. respõdens ad textum illum vlt. A de conditio. apposi. vbi dicit. Ad rationes ante oppositũ respondeo vnica respõsione. Quomodo in foro iudiciali ob fauorẽ matrimonij præsumitur contrahens omnem conditionẽ turpẽ non cõtrariam substantiæ matrimonij, vel imposibilem, habere pro non adiectã, sicut in testamentis, seu vltimis volũtatibus: nisi colligi posit, & doceri, contrahentium animos, vel eorum alterius animum fuisse non contrahere: nisi sub cõditionis euentu, & aliter non. In alijs autem contractibus non est talis fauor inducens ad hoc præsumẽdum. Et sic procedunt textus ante oppositũ induci. Ecce sententiã istius doctoris, ꝙ quomodocunq; constet Ecclesiæ de intentione contrahentium sub conditione imposibili. s. ꝙ seclusa illa voluerint contrahere, nec est matrimoniũ in foro conscientiæ, nec in foro iudiciali est iudicandum pro tali.

Sic Adria. in 4. & Palu. d. 27. q. 2. con. 5. Et Medina. de contrac. q. 23.

6. Conclu. Sponsalia, vel matrimonium contractum sub conditione turpi, & non contra substantiam matrimonij tenet ante aduentum conditionis. Vt si aliquis dicat: Ego contraham tecum si furtum committas, sunt sponsalia sine aduentu conditionis. Hoc probatur ex. c. vltimo. de conditio. apposi. vbi Ecclesia determinat verum, & absolutum esse contractum. Quia talem conditionẽ habet tanquã si non esset adiecta. Ratio est. Quia illa conditio licèt de facto sit factibilis, non tamen de iure, quia nulli licet furari: & qui sub tali conditione contrahit, videtur absolutè contrahere, quia nõ potest aliquem ad peccatum obligare, sicq; Ecclesia habet illam tãquã si adiecta non esset, quia imposibilem reputat. B

Ratio.

Conclu. 7. Sponsalium, vel matrimonij, contractus sub conditione turpi, contra bona matrimonij, est nullus. Vt si quis dicat: Contraho tecum, si venena sterilitatis procures, vel si generationem prolis euites, vel vsq; dũ aliã te ditiorem, vel pulchriorem inueniam. Hæc conclusio est expressa determinatio. c. suprà allegati. C Et ratio est. Quia si contractui apponatur conditio talis, ꝙ posita ipsa, contractus tollitur, non habet talis contractus vigorem. Vt si diceret aliquis: Vendo tibi hanc rem sub conditione, quòd nõ sit tua, nõ valet cõtractus: quia cõditionis positio repugnat essentiæ cõtractus. Ergo à simili, ponere: Cõtraho tecũ si prolẽ euites, nõ tenet: quia matrimonij cõtract⁹ hoc in se necessariò includit, ꝙ ad prolẽ, vel propter prolẽ sit. Et similiter de alijs bonis.

Conditio cõtra bona matrimonij apposita vitiat contractum.

8. Conclu. Si conditio contra bona matrimonij apposita sit per modum assertionis, & non per modum obligationis, sub tali conditione contractus

A contractus tenet. Quia habetur pro non adiecta. Vt si dicat aliquis: Contraho tecum, si generationem prolis euitabis, sic vt cōditio nō apponatur, vt ipsa stante sit obligatio, & ipsa non stante, non sit, sed additur in modū assertionis. Huius ratio est. Quia talis conditio cùm sit turpis, habetur pro non adiecta, quādo nō fuit posita, tanquā ex ipsa dependeret obligatio, sed fuit addita. Si ergo turpis est, & non contra bona matrimonij, erit matrimonium talibus verbis contractum. Sic textus interpretari debet, ꝙ quando apponitur conditio contra bona matrimonij, non valet contractus, intelligitur, quando apponitur conditio per viā obligationis obligantis ad illud. Si tamen ponatur in modum assernis, tunc valebit matrimonium. Quia conditio turpis, quæ non est contra essentiam matrimonij, habetur pro non adiecta. Hoc asserit Adria. vbi suprà. *Ratio.* *Adria.*

B Circa textum illum, quando apponatur conditio contraria boni smatrimonij, est notāda limitatio Ioan. And. in dict. c. qui ait, quòd intelligitur. c. illud. quando vterq; contrahentium consentit, quia tunc contractus est nullus. Vt si aliquis dicat: Cōtraho tecum, si prolis generationem euites. Si enim vterq; consentiat, non est matrimonium. 32. q. 2. c. Aliquādo. Si enim vnus dicat: Contraho tecum, si generationem euites, vel donec aliam ditiorem inueniam, si alius contradicat, est matrimonium, vt in primo. c. Idem si taceat, quia præsumitur ꝙ contradicat in fauorem matrimonij, vt supra dictum est. Idem Hostiēsis. Et tandem circa conditiones appositas diligens esto: quia vel conditio est possibilis, vel impossibilis. Si possibilis, aut ex natura rei, & tunc nullum est matrimonium, nec ratum, nec præsumptum. Si verò sit conditio impossibilis facienda, & non constat de intentione contrahentis, habetur pro non adiecta tanquam turpis, propter authoritatem Ecclesiæ irritantis, acsi ex natura rei esset irrita. Si verò est possibilis. Aut est necessaria. Et sic semper cōtrahit. Aut est contingens. Et sic si est turpis, & non contra bonum matrimonij, tenet matrimonium, quia habetur tanquam non adiecta. Si autem est honesta: aut est de futuro, aut de præsenti. Si de præsenti, tenet matrimonium, ea stante. Si de futuro: habetur vice spōsalium. Volo tamen notetur, quòd Angelus in verbo, Matrimonium, impedi. 3. §. 2. dicit: Contraho tecum si te adulterandum prostitueris: licèt canonistæ communiter teneant quòd nō est matrimonium, tu tamen dic ꝙ sic, & conditio recipitur: quia *Ioan. Andr. limitatio.* *Hostien.* C *Angelus.*

non est cõtra essentialia matrimonij. Iste doctor nõ aduertit textum expressè dicentem contrarium. De condi.ap.c.finali. A

ARTICVLVS. XIX.

De conditionibus appositis.

Trùm si aliquis dixit hęc verba: Capiã te in vxorẽ si patri placuerit, & pater primò dissentit, deinde consentit, Vtrùm sint sponsalia.

Solutio. Respon. quòd posito semel contradixit, verè spõsalia sunt soluta, & ampliùs non tenetur. Hoc patet ex.c. Per tuas. eodẽ ti. Vbi ex copula carnali non iudicatur pro matrimonio: si probatur patrem aliquando contradixisse ante copulam carnalẽ, vt patet ex fine.c. Aliâs oporteret sic contrahentẽ spectare ad totam vitam patris, priusquã extinguerẽtur sponsalia. Vnde sicut copula carnalis non facit vinculum matrimonij, si inuenit extincta sponsalia: sic in proposito, superueniente consensu patris, non erunt sponsalia, si primò dissentit, dato postea consentiat. Hoc oportet notare propter publicã honestatẽ, quæ ex spõsalibus oritur. B

Ex sponsalib⁹ oritur publica honestas.

Dubium Sed postquã semel pater dissentit, & pòst cõsentit, vtrùm manentibus ipsis in prima promissione, & volũtate priori, sint spõsalia, etsi iungãtur carnaliter, sit matrimonium. *Cardi* Ad hoc do. Car. in.c. Super eo. de spon. dicit, tenere matrimonium, vel sponsalia, *Ange* si partes manserint in eodem proposito, vt refert Angelus. Tamen hoc est sanè intelligẽdum. i. si habeant animum se obligãdi, vt priùs obligati sunt. Nam si solùm sint in proposito perficiendi id ad quod obligabantur ex primo contractu, non sunt spõsalia, neq; matrimonium, cùm illud primũ iam inualidum fuit per dissensum patris. Nec potest validari nisi per nouũ consensum. Cuius similitudo est. Si quis per errorem conditionis cõtraxit spõsalia, vel matrimoniũ cũ serua, & eo manente eiusdem propositi fit libera, nõ est matrimoniũ, etiã si tractet eã vt vxorẽ, & eam vocet vxorẽ, si de nouo non consentiat: quia ex publico contractu nulla obligatio orta est, & de nouo non potest oriri, nisi adsit nouus consensus interior, vel exterior. Sic quidẽ sufficeret interior, quãdo præcesserunt verba exteriora. Quod pro C

batur

A tur per. c. primũ. de eo qui dux. in ma. eam, quam pol. per adulteriũ. Et. c. 2. De coniugio seruorum. Et singulariter Panor. c. vlt. de cõditio. appo. Et tene menti hanc determinationẽ, quia iuuabit multùm ad iudicandum de isto casu. De quo infrà. Vtrùm si quis contraxit cum consanguinea intra quartum gradũ, & pòst dispensatum est à Papa, & mutuò habitant ex primo consensu, & pòst contrahit cum alia, debeat redire ad primam. Ex ista em̃ determinatione respondendum est, quòd secundus non est dissoluendus, quia primus nunquàm fuit verus contractus, ex quo â principio non valuit. De quo infrà. *Panor.* *Nota.* *Victo. in relec. de matri.*

¶Sed quid si pater neq; dissentit, neq; consentit? *Dubium.*

Respõ. quicquid dicat Angelus: ꝙ sicut dicit Hostiẽsis, & do. Cardi. in. cap. Super eo. esse matrimonium, & ꝙ hoc est speciale in matrimonio in fauorẽ ipsius. Et probatur. Vbi in conditione nõ fit specificatio de cõsensu expresso, vel verbis insinuato, videtur sufficere pro cõditionis impletione tacitus consensus: sed B quando pater non cõtradicit est tacitus cõsensus, ergo ipse videtur sufficere. Quod probatur in. c. vnico. de sponsa. impub. in. 6. Vnde in casu quo parentes contrahunt filio præsente, & non cõtradicente, est verum matrimonium, vel vera spõsalia, iuxta modum contrahendi. Ergo à simili in proposito. Si aliquis cõtrahat sub conditione, si pater consentiat, & ipse nihil loquatur, nec cõsentiat, neq; dissentiat, in fauorem matrimonij est pro matrimonio iudicandum. Sicq; patre testificante tunc interiùs consensisse, iudicaudum est pro matrimonio, licèt expressè non consenserit exteriùs. sic do. Adria. vbi suprà. *Solutio.* *Hostiens.* *Cardin.* *Ratio.* *Adria. in. 4. de sponsalibus*

Quid de isto contractu. Capio te in vxorem, si es virgo: supposito ꝙ non sit virgo: an sponsalia contrahantur. Et videtur ꝙ C sic. Quia cõditiones impossibiles adiectæ cõtractibus, & legatis, habentur pro non adiectis. l. Obtinuit. ff. de condi. & demon. & prçcipuè in fauorem matrimonij, vt patet in. c. fi. de cõdi. appo. sed impossibile est corruptam esse virginem, postq̃ semel corrupta est: vt dicit. D. Hieronymus. Ob hoc dicit Hosten. ꝙ si quis tali conditione contrahat, erit matrimoniũ, etiam si nõ inueniatur virgo, sed corrupta. ar. ff de contrahẽ. emp. l. Alioqui. Et. 29. q. 2. §. 1. Sed meliùs dicitur, ꝙ talis contractus non existente conditione non tenet. Et si non inueniatur virgo, non valet. Quod probatur. Iura enim disponentia, ꝙ conditiones impossibiles in legatis habentur pro non adiectis, loquuntur de impossibilibus *1. dubium.* *1. argumẽ.* *Hierony.* *Hostien.* *Dilutio dubij.* *1. Ratio.*

G 5 per se,

Sylu.in matri mo.3.q.8. Couarru.2.p. epitho.c.8. per se,& ex natura rei:hoc autē impossibile, ꝙ virgo sit:iam corrupta, est impossibile de per accidens. Propter hoc tenet contractus adueniente tali conditione. Deficiēte verò, minimè. Sic Syluester,& Couarrubias. A

2 Præterea. Si cum aliqua contraham sub hac conditione: Ego contraho tecū, si es nobilis, talis, vel talis generis, sic ꝙ nō habeo consensum nisi adueniente conditione, certum est ꝙ si conditio desit, non erit matrimonium, si tn̄ sine cōditione, dato quis absolutè ignoret eam esse ignobilē, sed existimet nobilem, tenet. Tamen si sub cōditione id faciat, non tenet. Impossibile est em̄ hãc esse nobilē, cùm ignobilis sit. Hic casus cōtingit in istis partib⁹.

3.Ratio. Item. Si ego lego Bertæ decē, si ante mortem meam fornicata non fuerit, si fornicata est, legatum non tenet, & tamen conditio est impossibilis.s. ꝙ non sit fornicata, cùm fuerit, quia ad præteritum non est potentia. Sequitur ergo in proposito: ꝙ nō stante cōditione, non erit obligatio cōtractus. Hãc tuetur Petrus de Palude, & do. Adrianus in.4. qui citat pro ea Stephanum de Caieta. in sacramentali Neapolitano addentem: ꝙ si adijciens conditionē simpliciter impossibilem, addat ꝙ aliter contrahere nō intendit, quia mens certa est, non est locus coniecturis, & sic in nullo foro pro matrimonio iudicandum esset secundùm eum. B

Aris.6.Ethi. c.2. S.Tho.p.p.q. 25.arti.4. & cōmuniter do cto.d.22. Palu.in.4.d. 36.q.2.ar.5. Adria.in.4. Pisa.matri.6.

Ad motiua Hostiensis respondet do. Adria. vbi suprà, quia q̃ plurima vitant contractum in modum conditionis, seu ratione erroris. Idem finaliter tenet summa Pisana.

2.Dubium. Quòd si quæras. Vtrùm istis verbis, Contraho tecum, si Papa dispenset, sint sponsalia, Papa dispensante.

Solutio. Inno. Abbas. Cardi. S.Thom.4.d. 29.ar.3. Maio.4.d.28 q.4. Respondetur ꝙ non. Nullum enim vinculum ex cōtractu oritur, qui fuit nullus. Sic Innocen. Abbas. Cardi. ca. Super eo. Ita vt adueniente dispensatione sit requisitus nouus cōsensus, vt ait. S. Th. Maio. & Adria. & Victor. in relelec. đ matrimo. Quãuis Calderinus, & Anto. & Præpo. in. d.c. Super eo. teneāt contrarium. existimant enim, ꝙ adueniente conditione nō requiritur nouus consensus. De regulis iuris. De quo in.3.p. huius operis latiùs, & diffusiùs agemus Deo dante. C

Nauarro. in manu. conf. c. 22.nu. 87. Sotrius deci. Dubitatur.3. Vtrùm sponsalia sint istis verbis, vno dicēte: Ego accipiam te in vxorem, & alio respōdete: Fortè ego accipiam te in virum, Vel parentibus loquētibus filio sic: Duc istam in vxorem, ipso respondente: Fortè capiam: & alia absente, dicente: Capiã. Hoc dubium peto non sine causa, eo ꝙ apud Michoacanenses sit

A ſes ſit in vſu iſte modus, ſiquidem vno abſente loquente, alius reſpondere ſolet per verbum (*notero*) quod ſignificat, fortè, vel lingua vernacula (*por ventura*) & contingebat eos ſtatim iungi. *Cõtra Prape. Calde. & Anto.*

Prima concluſio ad dubium. Per iſta verba dubitatiua ſecundùm ſenſum quem videntur facere dubitantis, non eſt præſumendum matrimonium, neque ſponſalia. Quia ad ſponſalia requiritur promiſsio certa de futuro, ſicut ad matrimonium cõſenſus de præſenti: ſed vbi ſunt talia verba dubitatiua, non eſt talis promiſsio, nec conſenſus, ergo nullus eſt contractus. *1. Conclu. 1. Ratio.*

Ex ſponſalibus oritur obligatio ad matrimonium ſub peccato: ſed talis qui per verba dubitatiua reſpondet, non tenetur ad ducendum talem, cui illa verba dixit, ergo nulla fuerunt ſponſalia. 2

Iſta verba cum alijs abſolutè prolatis, ſi ſtatim ſequatur traductio in domum, & copula, niſi aliud obſtet, matrimonium verũ faciunt. Matrimonium enim ſtat per mutuum cõſenſum expreſſum verbis, vel ſignis: ſed ſi poſt illa verba ſit traductio, & copula, eſt talis conſenſus, ergo eſt matrimoniũ. Patet. Quia vno pronunciante expreſſè: alio dicente: fortè ita erit, & tunc de facto qui protulit verba traducit, & conſummat, videtur alter in factũ conſenſiſſe, & ex virtute conſenſus alterius proceſsiſſe ad opus, ergo eſt matrimonium. Dico, niſi aliud obſtet. Quia ſi interiùs non haberet conſenſum conſummandi matrimonium, in foro conſcientiæ non eſſet. *2. Conclu.* B *1. Ratio. Suprà. ar. 3. Nota.*

Et probatur adhuc. Si vnus loquatur per verba de præſenti exprimens conſenſum, & alius interiùs non contradicat, & nec exteriùs diſſentiat: ſi permittat ſe tractari ſicut vxor, eſt verè vxor: & ſi conſumment matrimonium, in vtroq; foro præſumitur pro matrimonio. iuxta ſuperiùs dicta ſecundũ ſe: ergo & in C caſu iſto quando ille qui per verba dubitatiua reſpondit, ſi conſummet, erit iudicandum pro matrimonio. 2 *Suprà. art. 5.*

Si traductio iſta in domum, & copulæ conſummatio non fiat ſtatim poſt verba illa expreſſa vnius, & dubitatiua alterius; ſed longum tempus, vel ſaltim aliquod tẽpus interueniat, vt eſt mẽſis, vel annus, non præſumitur pro matrimonio, nec in foro conſciẽtiæ, neq; exteriori, ex virtute verborum quæ præceſſerunt. Quia cũ illa ſecundũ ſe non habeant vim ſponſaliũ, niſi aduenięte aliquo exteriori ſigno: ſequitur ꝙ poſtꝗ non fuit ſtatim ſequutum, vt eſt traductio in domũ, vel copula, ꝙ dato pòſt ſequatur, non *3. concluſio. Qñ nõ præſumitur pro matrimo.*

Ratio. non præsumetur pro matrimonio in virtute verborum præcedētium. Patet. in. c. Per tuas. de condi. appo. Vbi per copulā carnalē non iudicatur matrimonium, vbi spōsalia extincta sunt. Si tamen de nouo tunc consenserunt interiùs, virtute illorū verborū præcedentium, licèt multum temporis trāsierit, poterit iudicari tanq̄ verum matrimonium. *Nota.* Et hoc oportet notare propter incolas huius orbis, inter quos contingebat post prolationem vnius, Ego accipiam te: & alio respondente, Fortè capiā te, vel Forte capies me (quia his duobus modis fiebat aliquando) statim iungi, & cōsummare matrimoniū. Ob quod suspicatus sum, ꝙ illa verba, quæ dubitatiua videntur, ibidem non capiantur, sed tanquā affirmatiua. Tamen oportet cautè in istis procedere, & ex adiūctis tollere ambiguitatē, & aliquando de ipsis iudicare velut dubitatiuè dicta, aliquando velut affirmatiuè. A

Dubium. 4. Quid de istis verbis. Quando tu morieris sepeliam te, an contrahantur sponsalia? Istud dubium petimus propterea, quia aliqui ex Michoacanensibus solent istis verbis contrahere. B

Solutio. Respon. absq; dubio illa esse spōsalia, & cum carnali copula fieri matrimonium. *Nota.* Quia, vt nouimus, illi per talia verba volunt explicare mutuam cohabitationem futuram inter eos vsque ad mortem, ac si vellent dicere sic: Volo te capere, & quando morieris, ego te sepeliam, quia simul erimus: Et similiter si ego moriar primò, tu me sepelies, quia simul cohabitabimus in vnum.

ARTICVLVS. XX.

Vtrùm sponsalia de futuro per cōsummationem copulæ transeant in matrimonium de præsenti, vel per traductionē in domū, vel per aliquid simile. C

Nota.

Ro solutione notandum est: ꝙ vel loquimur in foro cōscientiæ, vel in præsumptione Ecclesiæ. Secundò oportet notare: quia vel quærimus, vtrùm per solam traductionem, vel per solam copulam sine nouo cōsensu fiat matrimonium. Vel, vtrùm interiori consensu cum istis fiat matrimonium ex sponsalibus. His consideratis respondetur.

Sponsa-

A Sponsalia de futuro mente, & verbis, non transeunt in matrimonium de pręsenti per cohabitationē, nec per traductionē ad domum, nec per oscula, nisi adsit nouus cōsensus. Probatur. Sola cohabitatio, nec in domū traductio, nec oscula, sunt sufficientia ad matrimoniū, vt patet, ergo nec ipsa si sequantur post sponsalia de futuro sunt sufficientia ad matrimonium secundū se. Quia ad matrimonium verum requiritur cōsensus de pręsenti, sed per illa verba solùm fuit de futuro, ergo si nō adueniat nouus consensus, non probatur matrimonium in foro cōscientię. *1. Conclusio. 1. ratio conclu. Suprà arti. 4.*

Si aliquis consentiat de pręsenti in aliquam, cum qua ėst legitimum impedimentum, & maneant pòst simul, ablato impedimēto, nullū est matrimonium, nisi adsit nouus cōsensus, vt affirmat Panor. c. Super eo. de cōdi. appo. Et Adrianus, & alij. Et nō B ob aliud: nisi quia à principio non fuerunt posita necessaria ad matrimoniū, pòst quicquid fiat, si nouus cōsēsus non fit, qui necessarius est, non tenet. Sequitur ergo, quòd cùm sponsalia de se matrimonium non faciant ob defectum consensus: quòd quantuncunque sequatur traductio, & oscula, nullum erit matrimonium in foro conscientię. Hoc doctores Iuristę in cap. 1. de matrimonio contracto contra interdi. Ecclesię. Expressè Panor. ca. fin. de sponsa. *2. Panor. & Inno. & alij. & asserit esse cōmunē opi. Lea zes in tractatu de matrimo. 12. dubio. Panor.*

Si post sponsalia de futuro sequatur traductio in domum, & oscula, est matrimonium præsumptū ab Ecclesia. Probatur determinatione expressa. Extra. de restitutione spoliatorum. cap. Ex parte. vbi dicitur, Per solam traductionem, quā non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec etiam fuerunt sub C sequuta, nullū inter eos est obligatorium vinculum: ergo ex textu à cōtrario sensu, si traductionem in domū sponsalia præcesserunt, faciunt matrimonium quantum ad Ecclesiæ præsumptionem, quæ iudicat istum traducere istā vt suam affectu maritali. Oscula enim, & alios similes tactus honestos solùm inter coniuges iudicat solitos fieri. *2. Conclusio. Ratio.*

Post sponsalia de futuro verbis, & intentione, copula subsequuta, non interueniente alio consensu, non facit in foro consciētiæ matrimonium: in foro tamen Ecclesię facit præsumptum. Prima pars probatur ex suprà dictis. Quia si consensus ad matrimonium necessarius non præcesit, & de se copula talem non facit, nullo modo est matrimoniū: alioqui copula sola, etiam seclusis sponsalibus, esset sufficiens ad matrimonium. *3. conclusio. 1. p. probatur.*

Secundò

Secundò probatur. Quia iste actus cómixtionis, nec ex natura rei, nec ex lege diuina est forma sacramẽtalis, nec matrimonij, vt constat: sequitur ergo, ꝙ ipsa copula per se, etiam si præcesserint sponsalia, non facit in foro conscientiæ matrimonium. Et sic Scotus tenet istam primam partem conclusionis tãquàm veram, & Theologi omnes, inter quos. S. Tho. ponit istam conclusionem, & probat eam sic. Carnalis copula in foro conscientiæ, vbi solùm sponsalia præcesserunt, nõ facit matrimonium: quia etiam verba de præsenti vbi consensus mentalis deficit non faciunt, ergo nec de futuro. Et adducit Nicolaum Papam dicentem. Si consensus in nuptijs defuerit: cætera cum ipso coitu celebrata frustrantur. De quo latè suprà. artic. 5. Et doctè valde probat Ioan. Arboreus. A

Scot. d. 28.
S. Tho. in. 4. d 28. ar. 2. et quo li. 5. art. 15.
Nicola⁹ Papa.
Ioa. Arbo. in theoso. lib. 11. cap. 15.

Corolla. Ex quo sequitur, ꝙ si cõsensum interiorẽ nõ habeant cõsummandi matrimonium, vel solùm habeant persistendi in sponsalibus, non est matrimonium in foro conscientiæ. B

2. p. probatur. Secunda pars probatur. Extra. de sponsalibus. c. Is qui fidem. determinatur, ꝙ si post spõsalia fuerit copula subsequuta, & nõ constat de dissensu, ꝙ præsumendũ est matrimonium consummasse, cõtra Hostiẽ. qui dicit nõ præsumi ꝓ matrimonio. Cuius ratio est. Quia cùm Ecclesia iudicet de exterioribus, & iudicet in bonam partem, præsumit talem accedere tanꝗ ad suam, cùm præsumit eum nõ velle peccare. Et ob id, stante tali præsumptione, iudicat matrimoniũ cõsummasse. Quia ita est, ꝙ si tale quod præsumitur in veritate sit, est matrimoniũ, cùm sit consensus verus de præsenti. Sed tamen cessante tali præsumptione, quia cõstat de cõtrario, nõ pręsumeret Ecclesia pro matrimonio. Quod (vt docet Adrianus) ex circunstantijs cognosci poterit, vtrùm ex animo consummandi conuenerint tales, nec ne. Ex quo patet: ꝙ si de consensu non constat, in foro cõscientiæ non iudicandum pro matrimonio solùm ex copula. C

Sylue. in verbo matri. 2. §. 15. Maio. d. 28 q. prima.
Adrianus.

Dubium. 2.
Dilutio. Sed quid si coniuges dubitant, vel ignorant quem habuerunt consensum, quãdo matrimoniũ consummauerũt? Videtur dicẽdum: ꝙ si non habuerunt expressè intentionem non cõsummãdi, vel actũ contrariũ, sed solùm sine actu aliquo formali accesserunt, in vtroq; foro esse pro matrimonio præsumendum. Quia dubia sunt interpretanda in meliorem partẽ. Et sic cùm talis accessit, probabile est accessisse tanꝗ ad suam, quia nõ creditur peccare voluisse. Item. Quia omnia quæ fecit post circa spõsam, ex quo

De regulis iuris. & S. Tho. 2. 2. q. 60. art. 4. & ibi. do. Caiet.

A quo non reuocauit intentionem, videtur egisse in virtute primæ intentionis, & promissionis. Et ob id in dubio pro matrimonio præsumendum est, quãdo copula sequuta est: si ignoret, vtrùm habuerit, vel nõ habuerit. Quia si certò scit nullum habuisse consensum, non est in foro cõsciẽtiæ matrimoniũ, vel si habuit actũ non consummandi. Est consideratione dignum quod dicit Albertus Magnus, ꝙ si post spõsalia carnaliter cõueniunt habentes ętatẽ, & potentiam coëundi, puto ꝙ esset matrimonium: nisi dissensus ab vtroq;, vel altero exprimatur. Hæc Albertus. Quæ notanda pro istis neophytis. *Nota pro neophytis.* *Albertus Magn⁹. d. 28. ar. 2*

4. Conclu. Sponsalia verbis, & mente de præsenti: sed secundùm iuris interpretationem de futuro propter ætatem minorem vtriusque,
B vel alterius, post legitimam ætatem transeunt in matrimonium de præsenti per amplexus, vel oscula, vel iocalia, vel similia. Probatur. Quia fuerunt antè de pręsenti, & solùm fuit defectus ex ætate: ergo postq̃ peruenerunt ad ætatem, & se tractant vt coniuges, in vtroq; foro est matrimonium: nisi interior dissensus adsit. Hanc conclu. ponit Panor. in cap. vlt. de sponsa. Et est determinatio in c. Si infantes. de spon: impub. lib. 6. *Ratio.* *Panormit.*

Dixi, secundùm iuris interpretationem. Quia posset esse, ꝙ post legitimã ætatem esset dissensus interior, etiam si essent amplexus, & oscula, & similia: & tunc nõ esset matrimonium verũ.

ARTICVLVS. XXI.

Quæritur quot modis sponsalia de futuro dissolui possint.

C

Spõsalia legitima dissolui possunt duodecim modis. Primus. Quando alter ipsorum religionẽ ingreditur cũ effectu, vt est qñ religionẽ de approbatis aliquã profitetur. Extra. de cõuersio. coniu. c. Verũ. &. c. Ex publico. *Alber. Mag. in. 4. d. 26. ar. 16.* *Ex pfessione. 1*

Secũdus Qñ cõtraxit cũ alia per verba de pręsenti. Quia minus vinculũ soluitur per maius. Extra de sponsa. c. Si inter. Imò etiã si sint sponsalia de futuro, & subsequuta fuerit copula, dissoluũtur spõsalia, quæ præcesserunt, vbi nõ interuenit copula, cùm in spõsalibus solùm sit promissio, sed in istis duobus casibus est datio, vel exhibitio. *2. ratione ma-*

Tertius

3. *Q̃n ad loca longinqua se transfu.* Tertius. Quando alter sponsus transtulit se ad loca lõginqua ante carnalem copulam, & cõuenienti tempore spectatus, & debito modo requisitus non reuertitur. Extra de sponsa. cap. Ex illis. Ratio huius est. Quia tunc virtualiter non vult recipere promissum, quandoquidem non vult venire in patriam, vbi recepturus erat, A

4. *Ob grauem morbum.* Quartus. Quando alter ipsorum incurrit grauẽ morbum, vt paralysin, aut lepram, aut aliam enormem læsionem, quæ ipsum nimis debilitant. Extra. de iureiuran. cap. Quemadmodum. §. Quòd si. Et in glo. vbi innuitur: ꝙ etiam si iurasset ducere, nõ tenetur ducere, sed tamen ductam iam non posset dimittere, etiã si infirmaretur.

5. *Ob forni.* Quintus. Quando alter ipsorum fornicatur, eo quòd talis habetur suspectus de non seruanda fide, quæ est vnum ex tribus bonis matrimonij. Et quia tunc iam ductam propter fornicationem liceret quantum ad thorum dimittere: ergò à fortiori si nondum factum est, soluitur promissio, & sponsalia non manent in suo vigore. B

6. *Ob affi.* Sextus. Quando superuenit affinitas, vt si cognouit consanguineam sponsę, vel sponsa consanguineum sponsi. Quia tunc propter illam affinitatem superuenientẽ sponsalia tollũtur, nec tales possunt de cætero coniungi. Extra. de consan. & affi. c. Super eo. Est enim impedimentum adimplendi promissum: vt si quis promiserit alicui dare certam pecuniam, & pòst lege præcipiatur ne talis fiat datio, deobligatur à solutione.

7. *Quia mutuò se absoluunt.* Septimus. Quando alter alterum absoluit: ne deterius contingat, vt ducat illam quam odio habet. Sicut solet accidere: quòd duo facilè spondent, facilè promittunt adinuicem, sed tamen pòst pœnitet facti, & odio habent se: tunc ista sponsalia per mutuam ipsorum voluntatem dissoluuntur. Extra. de sponsa. cap. Præterea. §. Si autem. Nec ob id peccant: quicquid alij dicant, vt docet Celaia. C

Celaia in. 4. d. 27. q. 3.

8. *Q̃n in ætate legitima reclamatur.* Octauus. Quando impuberes contrahunt sponsalia, & pòst ad legitimam ætatem peruenientes, non consentiunt reclamantes: quia concessum est eis propter defectum ætatis, vt possint sponsalia contrahere, & post adultam ætatem reclamare: liberum est enim eis tunc acceptare, vel reclamare.

9. *Ob famã de impedimento.* Nonus. Si fama sit, ꝙ inter eos sit aliquod impedimentũ consanguinitatis, vel affinitatis, etiam si non sit certũ tale esse impedimentum

A dimentum, sed aliquod est scandalum de huiusmodi coniūctione, ad tollendum istud scandalum, etiam si non constet de impedimēto, dissoluūtur sponsalia. Extra de spōsa. c. Cū in tua. Et de consan. et affini. c. 2.

Decimus. Quando quis promisit contrahere intra certū tempus, vt infra vnum annū, nec stetit per eum, quin illo tēpore adimplesset promissum: ipso facto tempore transacto soluuntur spōsalia, quia promissio solùm facta est in tali tempore signato. Extra de spōnsa. c. Sicut. *10. q̄n non stat condi.*

Vndecimus. Quādo superuenit cognatio spiritualis, vel legalis, putà adoptio. Extra. de cognatione spiri. c. Veniens. *11. Ob cognationem spiritualem.*

Duodecimus. Vt ait Ricardus, & cōmuniter docto. si sponsalibus superuenit simplex votum continentiæ. Nam sicut votum B solennizatum in religione soluit matrimonium ratum non consummatum: ita votum continentię soluit sponsalia. *12. Ob votum simplex.*

Preter istos sunt alij casus, in quibus spōsalia dissolui possunt, & sit dicimustertius.

Decimustertius. Si superueniat capitalis inimicitia inter sponsos, quia alter potest petere separationem, secundùm sentētiam Hostien. in summa, per rationē cap. 2. Et cap. Requisiuit. de spōsalibus. Meliùs est enim tunc dissolui, quàm quòd iungātur, qui odio habent se mutuò. *Hostiens. 13. Ob inimicitiā capitalem.*

Decimusquartus. Si sponsalia fuerunt contracta ante annos pubertatis, & alter post pubertatem petit absolui ante tacitum consensum: vt determinatur in. 6. de sponsa. impub. ca. De illis. Et ca. A nobis. Hoc est verum, etiā si nulla causa sit resiliendi. vt C bene notat Panor. in. c. De illis. Secùs tamen est, si pubes contraxit cum impubere, quia ipse pubes resilire non potest, similiter neq; impubes ante pubertatem. *14. Ob contractū sponsa. ante ānos puber. Panor.*

Decimusquintus. Propter sæuitiā sponsi. Nā tunc meritò sunt soluenda sponsalia, quando timet sibi sponsa de damno futuro. Neq; tenetur promissum adimplere cū tali iactura: vt bene notat Panor. in. c. Veniens. qui cle. vel vouen. *15. Ob sæuitiā. Panor.*

Decimussextus & vltimus. Possunt etiā dissolui propter quācunq; aliam causam rationabilem superuenietem: quæ si à principio fuisset excogitata, impedimentum præstasset. *16. Ob quācunque causam rationabilem.*

Verùm pro ampliori elucidatione est inuestigandum circa septimū modum. Vtrùm sponsi sola sua voluntate posint legitima contracta sponsalia dissoluere, liberè adinuicem remittēdo, *Dubium.*

Argumen. Et suppono ipsa esse iuramēto firmata, vt dubium sit maius. Et videtur ꝙ non. Quia Ecclesia nudum pactum compellit obseruare. Extra de pactis. c. 1. ergo matrimonij pactum iuramēto firmatum non potest rescindi voluntate contrahentium. De quo sit prima conclusio. A

1. Conclusio. Sponsalia legitimè contracta de futuro dissolui possunt per solam voluntatem ipsorum contrahētium sine alia causa. Quia in sponsalibus solùm est promissio de aliquo faciendo, neq; est aliqua exhibitio: ergo si nō est exhibitio, adhuc manet in potestate, & iure promittentis quod ꝓmissum est. Si ergo manet, poterit voluntate alterius, cui debetur, sibi retinere.

Celaia. d. 27. q. 3. Alber. Mag. d. 26. arti. 16.

Promissio facta alicui, dependet ex voluntate ipsius cui fit, ad hoc quòd transferatur dominium: nam si alius nō acceptet, non transfertur: sequitur ergo, quòd si vir promissionem foeminæ nō acceptet, adhuc foemina potest alteri suum corpus dare, & similiter si foemina viri promissionem. Istam sententiam tenent inter iuristas. Ray. Gof. Spec. & Panorm. Et inter Theo. S. Tho. Petrus de Palude. B

Spec. Panormi. S. Tho. d. 27. Palu. ibi.

2. conclu. Sponsalia de futuro legitimè contracta, etiam iuramento firmata, soluuntur per solam voluntatem contrahentium remittētium sibi promissionem. Quia quamuis quis in aliquo promisso iuret se adimpleturum, dependet adimpletio ex volūtate ipsius cui fit: ergo ipso remittente, non tenet tale promissum, etiam si fuerit iuramentum adhibitum.

Ratio conclu.

2 Item. In alijs contractibus ita est: ꝙ siue societas, vel quid simile fuerit iuramento firmatū, per voluntatem contrahentium dissoluitur, non obstante iuramento: ergo etiam in præsentiarū non obstante iuramento per solam voluntatem cōtrahētiū spōsalia poterunt dissolui. Istam sententiā tenet Specula. in ti. de legatis. §. Nunc ostēdendum. Et Panor. in c. Pręterea. eod. ti. qui dicit, hanc opini. esse communem. Et idem tenet Innocen. C

Spec. Panor. Inno.

Nota. Notandū propter hoc: ꝙ inter huius noui orbis indigenas ꝗ facilis est promissio nuptiarū. Est etiā libera ad inuicē remissio, vt eos non damnes de mortali, si solùm fuit simplex promissio de futuro. Hoc est speciale in matrimonio, vt. s. non compellat promissionem de futuro seruare alio remittente, vt sit liberum matrimoniū. Arg. c. Requisiuit. de spon. & Innocē. in. c. Veniēs de iure iuran.

Inno.

2. Dubium. Sed adhuc est dubium, Vtrùm ipso facto existente aliquo casuum

A suum supra positorũ dissoluãtur sponsalia, vel iudicio Ecclesiæ
sint soluenda. Respon. primò, ꝙ quando quis contrahit cũ alia *Solutio.* 1.
de præsenti, ipso facto soluuntur. Item per ingressum religionis.
Item si alter fornicatur, et est notoriũ. Et idem de quacunq; alia
causa dici posset. Veruntamen quia scandalum suboriri posset,
loquamur oportet distinguẽdo. Vel ipsa publicè sunt contracta 2.*solutio.*
sic ꝙ probari possunt: & tũc propter illud scãdalum dissolui nõ
debent, nisi iudicio Eclesiæ, quæ habet de omnibus iudicare pro *Palu.d.* 27.*q.*
pter scandalum infirmorum. Si tamen secretè: in conscientia po *p.*
test esse remissio adinuicẽ sine iudicio Ecclesiæ: quia ob id requi *S.Tho. in.* 4.
situm est iudicium Ecclesię, ne scandalizentur infirmi. Sed qñ se *d.*27.*q.*2.*ar.*5.
cretè, nullum sequitur scãdalum.

Ex hoc habes, ꝙ cùm isti sæpissimè secretè contrahebant in- *Corolla.*
ter se: si post sponsalia de futuro remittunt se adinuicem, sunt
dissoluta. Istam sententiam apertè insinuat Ricardus in.4. Et sic
tenendum. Et (vt dixi) inter huius noui orbis incolas non contin *Ricard. d.*27.
B git rarò, & quantò faciles sunt in promissione mutua pro matri- *art.*3. *q.*4.
monio, tantò etiam faciliter diuertunt, & recedunt à promissio-
ne. Imò & consilium est pro ministris: vt si contingat post hanc *Consilium au-*
de futuro promissionem, quòd vnus recedat, & alius perstet in *thoris.*
promisso, vt consulat persistenti, vt etiam remittat, vt ma-
neant liberi.

ARTICVLVS. XXII.
De impedimento catechismi.

C

Iam sequitur de alio impedimento, quod
contrahitur ex hoc, quod tenuit aliquem
in catechismo, qui fit ante baptismum: nã
tunc videtur contrahi quædam cognatio
spiritualis. Et in præsentiarum loquimur
solùm, qñ quis tenet in catechismo, etiã si
non teneat in baptismo. Et ꝙ per solũ cate
chismum contrahatur: vt ꝙ qui tenet in catechismo non possit
ducere quã tenuit, neque filij eius, est textus expressus, Extra *Per solũ cate-*
de cognatione spũali.c.Cõtracto. ex hoc ꝙ ibi Papa determinat *chismum orit*
ꝙ matrimoniũ legitimè contractũ nõ dissoluatur: licèt vir tenu- *impedimen.*

erit antè filium vxoris, quam antè habuit vt concubinam, quia A
ista res vix matrimonio contrahendo impedimentum affert. Si ergo non affert ad dissoluẽdum contractũ, & vix affert, aliquod impedimentum causat. Sic Panor. dicit impedimentum contrahi, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

Panor.

Sed expresſiùs determinatum est in. 6. de cognatio. spirituali. cap. Per catechismum. cuius verba sunt hæc. Per catechismum qui præcedit baptismum sacramentorum fundamentum, & ianuam reliquorum: cognatio spiritualis contrahitur, per quã contrahẽdum matrimonium impeditur: vt ex prædecessoris nostri Clementis Papæ. 3. decretali colligitur euidenter: dicẽdo enim, ꝙ talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, velle videtur ꝙ afferat. Nam qđ vix fit: fieri tamen dubium non B
existit: Per illam tamen cognationẽ matrimonium post eam cõtractum minimè separatur. Hæc in textu. Ibi iuncta glossa. Ex quo apparet esse impedimentum, vt impediat contrahendũ, & non dirimat contractum. Hanc sententiã tenent omnes Theologi cõmuniter. Et huius. S. Tho. rationem asſignat. Quia in catechismo fit profesſio futuri baptismi, ob quod oritur impedimẽtum aliquod, sicut ex sola promisſione nuptiarum sine aliquo alio etiam insurgit impedimentum, quod dicitur publica honestas: de quo infrà. Sic suo modo per solam promisſionẽ, quæ fit in catechismo, oritur ista cognatio spiritualis, quæ impedit cõtrahendum, sed non dirimit contractum.

Glossa.

Dist. 42.
S. Tho. in. 4. d. 42.

1. Dubium. Circa hoc mouentur aliqua dubia. Primum, Vtrùm ista cognatio spiritualis sic contracta impediat, vt etiam contractum dirimat. C

2. Dubium. Secundum est, Vtrùm contrahatur verè secluso baptismo, vt si fiat post baptismum.

3. Dubium. Tertium est. Si contrahitur solùm per catechismum. i. per responsionẽ de credẽdis. Vel etiam per omnia alia, quę baptismũ præcedunt: vt est salis impositio, & saliuæ, & aliorum.

Ad. 1. pro affirmatiua pte. Et de primo videtur esse determinatio expressa. 30. q. 1. c. Peruenit. Vbi decretum est, ꝙ tantum sit in catechismo impedimentum contractum, vt etiam dissoluatur matrimonium post cõtractum, ex hoc quod ibidem dicitur, ꝙ tales separẽtur post matrimonium contractũ, & ꝙ à primo pabulo salis vsq; ad confirmationem per chrisma oritur tale impedimẽtum. Videtur ergo determinasse, ꝙ in catechismo est tale impedimentum, vt etiã dissoluat

A soluat iam contractum. Tamen ad dubium dicendum: ꝙ licèt sit impedimentum in catechismo, solùm est de illis, quæ impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. Et ad textum dupliciter respondendum. Vel ꝙ intelligit tale impedimẽtum, ꝙ etiam cõtractum matrimonium dissoluat ibi ortum, nõ ex solo catechismo, sed ex baptismo. Hoc enim est verum: quia per cognationem spiritualem venientem propter baptismũ impedimentum oritur, quod non solùm impedit contrahendum, sed dirimit etiã contractum, vt infrà. Non tamẽ ibi summus Põtifex intelligit, ꝙ solùm ex catechismo oriatur, sed ex omnibus illis septem ibidem numeratis. *Responsio. 1.* *Intelligentia textus.*

Secundò dici potest, & fortè meliùs: ꝙ supposito intelligat impedimentũ ortũ ex catechismo, & alijs, quæ baptismum præcedũt, & ꝙ tales separentur, non intelligitur ꝙ fiat separatio quantũ ad vinculũ matrimonij, quia solùm impedit cõtrahendũ: sed intelligit, ꝙ separentur quãtum ad thorum, vel quantum ad exactionẽ debiti: cùm talis, qui tenuit in catechismò puerum, non possit debitum exigere à matre filij, etiam si sit vxor propria. Et iste est modus loquendi sanctorũ patrum. Sic etiam determinatur, ꝙ si quis duxit vnã, & post habuit incestum cũ sorore vxoris, ꝙ nullam habeat. Certum est, ꝙ post contractum per incestum superuenientem, nõ soluitur matrimonium primum legimè contractũ, tñ dicitur, ꝙ nullam habeat, intelligit quantũ ad exactionẽ debiti, quia exigere non poterit absq; dispensatione. Et sic manet verum, ꝙ per catechismum oritur impedimẽtum, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. *2. solutio.* B *d. 34.*

Ad. 2. dubium, Vtrùm per solum catechismum contrahatur istud impedimentum. Et videtur quòd nõ, Quia huiusmodi impedimentũ est compaternitas quædam, sed hæc non est, nisi vbi est regeneratio, in solo aũt catechismo non est talis regeneratio, neq; in aliquo alio sacramentali, ergo in ipso nõ contrahitur huiusmodi impedimentum, nisi sit simul cum baptismo. *Ad secundũ dubium.* C *1. ratio contra verita.*

In contrarium tamen sunt textus allegati, in quibus expressè determinatur, quòd per catechismum, qui est ante baptismum, contrahitur tale impedimentum. *In cõtrarium est verita.*

Ad dubium respondet Albertus Magnus, & dicit, quòd catechismus non completur nisi in baptismo, ob id nõ impedit nisi cũ baptismo existẽs, & sic eo solo nõ cõtrahitur impedimentũ: Sed tamen opinio communis est verior, quòd per catechismum *Solutio ex. Alber. Mag. d. 42. ar. 5. ad 6.* *Opi. cõm. d. 42*

solùm impedimentum contrahitur, tamen debile, eò q impedit A contrahendum, non dirimens contractũ. Sicq; intelligendi sunt qui id videntur negare, vt illi, qui concedunt dispositiuè solùm oriri impedimentum ex catechismo. Quia alioqui expressè dicerent contra textum suprà allegatum. Et idẽ Albertus Magnus fortè sic posset intelligi, eo quòd non impedimentum præstat, sic vt etiam contractum dirimat.

Ad.3. dubiũ. Ad.3. dubium, Vtrùm contrahatur huiusmodi impedimentũ per solum catechismum. Vel, vtrùm etiam per alia quæ præcedunt ipsum. Respondetur vnica conclusione.

Conclusio. Per solum catechismum, & non per alia quæ ipsum præcedunt, insurgit istud impedimentum. Quia secũdùm regulam iuris, Fauores sunt ampliandi, & odia restringenda, ergo tantundẽ *Ratio conclu:* erit impedimenti, quod est odiosum, quãtum in iure est expressum: sed in iure solùm exprimitur, quòd per catechismum contrahitur, ergo non insurget per aliud, quod non est catechis- B mus: sed vt cõstat ex ipso nomine, salis pabulum, & saliuæ appositio, & olei perunctio, & his similia, nõ sunt catechismus, sed potiùs exorcismus, ergo non contrahitur in ipsis, vel si contrahitur per aliquod illorũ, & per quodlibet cõtrahetur. Et sic tot insurgerent impedimẽta, quot cæremonialia præcedũt ipsum baptis*Quid catechismus.* mum. Et quidem per catechismum ego intelligo instructionem illam, quę præcedit baptismum, per quam solã contrahitur hoc *Palu.4.d.42.* impedimentum. Et licet do. de Palu. dicat etiam per exorcismũ, *S.Tho.quolib. 12.arti.19.* meliùs intelligit. S. Tho. & Durandus eadem. dis. De quo nos dicemus inferiùs quãdo de cognatione spirituali.

Duran.d.42. Obiectio. Sed contra istam conclusionem est argumentum.30.q.1. cap. Peruenit. Vbi summus Pontifex determinat contrariũ, dicens. Scitis quòd quomodo sunt septem dona spiritus sancti, ita sunt septem dona baptismi. A primo ergo pabulo sacrati salis, & in- C gressu Ecclesiæ, vsque ad confirmationem per chrisma, hoc est à primo vsque ad septimum nullus Christianus suam commatrẽ in coniugium suscipere debet. Hæc sunt verba textus, quæ videntur contraria conclusioni, scilicet, quòd contrahatur per omnia quæ præcedunt, quæ sunt. Primum. Salis collatio, secundũ aurium, & narium linitio cum sputo. Tertium, in pectore, & in fronte facta signatio. Quartum, olei sacrati perunctio. Quintũ, Baptismi ablutio. Sextum in vertice chrismatis perunctio. Septimum in fronte signatio.

Responde-

A Respondetur tñ, ꝙ textus hic non est contra conclusionẽ positã. Pro cuius solutione maximè oportet notare, vt intelligam⁹ quid summus Pontifex, seu Ecclesia velit diffinire in suis determinationibus; Quæ nã fuit quęstio mota. Quia illud quod motũ fuit in quæstione, illud voluit determinare. Cętera quidẽ quę iungũtur, apponũtur tanq̃ quædã probabilia vera, non tanq̃ determinationes Ecclesiæ, nisi ibi exprimantur. Exẽpli gratia. In. c. Maiores. de baptismo, & eius effectu. determinatur, ꝙ in baptismo cõfertur gratia, & cõferũtur virtutes. Et clariùs in Clemẽ. vnica. De summa Trini. & fide catho. Non tñ est fide tenendum tanq̃ si Ecclesię esset determinatio, ꝙ in baptismo simul omnes infundantur virtutes, neq; hæreticus esset dicendus, qui negaret fortitudinem infundi (quæ est habitus) puero baptizato, sicut videtur dubitare Sco. Tamen esset hæreticus, qui negaret gatiam infundi, quia id determinatũ est ibi. Et similiter qui nunc negaret aliquid infundi, & nobis inhærere, & formaliter in nobis esse, esset anathema, vt patet ex concilio Tridentino sub Paulo. 3. celebrato. B Hæc dicimus nõ ob aliud, nisi quia quæstio ibidem mota fuit, Vtrũ gratia infunderetur in baptismo. Et respondet summus Pontifex ꝙ sic, & virtutes. Istud ꝙ virtutes, apponit tanq̃ verum, non tanq̃ determinatè verũ, ꝙ non liceat contrariũ opinari, sed tñ primum determinat vt verũ, quia illud fuit quæsitũ. Sic (& bene) Picus Mirandulanus theoremate. 8. de fide. Ita in ꝓposito. In. c. Peruenit. fuit relatũ summo Pontifici, ꝙ quidã viri, & mulieres, ex magno cõcursu in sabbato sancto proprios filios susceperunt ex lauacro sancto, & consulitur Papa quid faciendum, & respon. ꝙ separentur quantum ad thorum, & cõcludit: quia à primo pabulo salis, vsq; ad chrisma nullus recipiat cõmatrem in matrimoniũ. Per ista verba solùm determinatur, quod C propositũ erat in quæstione, sed in quæstiõe solùm fuit de illis, qui proprios filios de sacro fonte leuarũt, & hoc determinat summus Põtifex, ꝙ fuit ortum impedimentum. Et hoc est verum: quòd in baptismo oritur, & in catechismo, non tamen sequitur ꝙ sit determinatum, quòd in pabulo salis solùm tale impedimẽtũ oriatur, sed ꝙ incipiat ibi, & perficiatur perfecto catechismo, & baptismo. Hæc est sententia Durandi.

Solutio. *Nota.* *Sco. in. 3. d. 26.* *Duran. d. 23. q. 6.* *Conci. Tridẽ. Sess. 5. cano. 11.* *Mirandula.* *Duran. d. 41. q. 1.*

Sed adhuc dubitatur circa hoc impedimentum, Vtrùm oriatur, quoties matres, vel patres tenent proprios filios apud istos neophytos, propter multitudinem puerorum baptizandorũ, & *4. Dubium.*

quia aliter commodè fieri non potest. Sic tamen tenent quãdo fiunt istæ cærimoniæ: vt ipsi in catechizatione non respondeãt, sed illi qui sunt patrini cõstituti totius multitudinis. Nec etiam parentes de sacro fonte leuant puerum, sed solùm illi patrini. Tamen contingit, quôd ipsis matribus tenẽtibus proprios filios, minister apponat sal, & saliuã, & oleum, & cætera alia omnia. Vel cõtingit ꝙ nõ apponat nisi solùm duobus, vel tribus pro omnibus, & istos non tenent matres, sed tales destinati patrini. Multũ iuuat pro scrupulosis ista scire. Contingit enim magna confusio aliquando, & ob id nõ contemnendus scrupulus. Ad hoc respõ. per duas conclusiones. A

1.conclusio. Viri, vel fœminæ proprios tenentes filios in pabulo salis, in appositione sputi, & crucis signo, imò & in appositione olei, nõ contrahunt impedimentum hoc, siue scienter, siue ignoranter B
Prima ratio. faciant. Probatur. Si hoc oriretur impedimentum, esset propter Ecclesiæ determinationem, sed non est talis determinatio, ergo nec tale impedimẽtum. Quia si esset, ob hoc esset, quôd dicitur, ꝙ propter catechismum, sed nullum istorum est catechismus, vt constat ex nomine, ergo non ob id cõtrahitur. ¶Secũdò. Vel esset per decretum. c. Peruenit. 30. q. 1. iam allegatũ, in quo dicitur, quòd à primo pabulo salis. Sed non ob hoc, vt diximus. Quia ibi solùm determinatur iuxta dubium propositum de illis, qui tenuerunt in fonte baptismatis, ergo verè ex Ecclesiæ determinatione non habetur, quòd tales proprios filios tenentes contra-
Confirma. hant impedimentum. ¶Et cõfirmatur ex superiùs dictis. Quia odia restringẽda sunt, & fauores ampliandi. Neq; oportet fingere impedimentum, vbi non est expressum in iure. C

2.conclusio. *Matres tenentes in catechismo, si non respondent, non incurrunt impedimentum. S.Tho. in 4. d.42.* Viri, vel fœminæ proprios filios tenentes in catechizatione quando exigitur ab eis fides, ipsis solùm tenentibus, sed illis, qui patrini sunt, respondentibus pro illis, non contrahunt tale impedimentũ, sed solùm patrini respondentes in catechizatione. Probatur. Istud impedimentum contrahitur in catechismo per hoc quòd est quædam promissio baptismi suscipiendi, vt dicit. S. Tho. Et est quædã regeneratio per fidẽ, quã pro testatur patrinus pro paruulo, ergo cum illo erit impedimentũ contractum, qui promittit baptismum suscipere, qui & fidem protestatur: sed hoc non facit parens tenens filium, sed patrinus, vt supponimus, sequitur quòd cum illis non contrahitur aliquod impedimentum.

Et

A Et confirmatur. Nã sicut in baptismo solùm contrahitur, quia tangit leuãdo de fonte, & non quia assistit leuanti: sic in catechismo, quia promittit, & fidem protestatur, & non quia proprijs manibus tenet. Sequitur ergo, quòd cùm in baptismo impedimẽtum non oriatur inter astantes, nisi tangãt, quòd etiã non oritur in catechismo inter tenentes, nisi fidem profiteantur pro paruulo, & baptismi responsionẽ faciant. Et sic est sublatus scrupulus, qui cruciat nonnullos in istis partibus, putantes tale oriri impedimentũ, si solùm habeant matres filios proprios, ipsis tamen matribus non respondentibus: quia si non respondeant in catechizatione, perinde est, acsi in terra paruuli iacerent, vel q aliæ mulieres haberent, quia nec sic cũ illis (si non respondeant) tale vinculum contrahitur, sed solùm cum patrinis profitentibus fidem, per quã est quodammodo quædam spiritualis regeneratio, quia iustus ex fide viuit, sine qua impossibile est placere Deo. *Confirma.* *Ad Hebr. 11.* *Ad Roma. 1.*

B Ex istis patet, quòd à fortiori nullum erit impedimentum per hoc, quòd proprios habeant filios, & cæremoniæ omnes fiant cum duobus, vel tribus pro omnibus, sicut fit ob Pauli. 3. dispensationem. *Dispensatio Paul. 3.*

ARTICVLVS. XXIII.
De impedimento incestus.

Onsequenter agendum de incestu. Pro cuius declaratione aduertendum est: q incestus dupliciter committitur. Primò cum cõsanguineis proprijs. Secundò potest committi cum affinibus, qui sunt consanguinei propriæ vxoris, vel viri. Tanta est hæc
C differentia incestus: vt secundùm iura vnũ impedimentũ sit, & aliud non. Pro cuius recta intelligentia sit. 1. conclusio.

Incestus commissus cum consanguineis proprijs non est impedimentum, quominus talis incestuosus possit matrimonium cõtrahere. Probatur. Si esset impedimentum, vel esset iure naturæ, vel iure Diuino positiuo vel iure humano: sed nullo istorum, ergo nullum est impedimentum. Primò. Non iure naturæ, vt est apertissimum. Nec Diuino iure: quia in Leuitico solùm prohibetur matrimonium cum affinibus, & consanguineis, tamen non *1. conclu.* *Ratio.* *Leuit. 18.*

determinatum est, quòd incestuosus non posit aliam ducere. A
Nec est impedimentum iure positiuo. Probatur. Quia.c. Trásmissæ. & ca. Ex literis. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. solùm ponitur impedimentum de incestuoso cum affinibus. Item. 32. q. 7. in pluribus capitulis solùm ponitur de affinibus. Sequitur ergo, quod cùm nõ sit in iure expressum tale impedimentũ, quod nullo modo est asserendũ. Hæc. S. Tho. & Ricardus, & Archie. & omnes Theologi, licèt contrarium Palu. in. 4. distin, 34. q. 1: & Angelus in sua suuma in verbo, Incestus. §. 5.

Caie. 2. 2. quastio. 154. ar. 9

S. Th. d. 34. q. 1
Ricar. d. 34.
Archi. 3. p. ti. 1. c. 16. §. 4.

Sed contrà istam conclusionem sunt valida argumenta ex determinationibus sacrorum Canonum. In primis est illud ex Cõcilio Agathensi. 35. q. 3. c. De incestis. vbi dicitur. Incestuosos verè nullo cõiugij nomine deputandos. Et nominat qui sint tales, dicẽs. Si quis consobrinæ, sobrinæq; se sociauerit. Et subdit. Aut qui a ex propria consanguinitate aliquam habuerit, vel concubitu polluerit. Sequitur ergo ex huius concilij determinatione, quod prohibitum sit matrimonium generaliter omnibus incestuosis. B

Contra Palud. & Ange. & contra legem 13. ti. 2. p. 4. et contra Abba. ca. 1. de eo qui cogno. consan. vxo.

Ad hoc dicendum ex ipso textu, in cuius calce subditur. Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem. Hæc ibi. Apertè textus insinuat, quod non interdicatur coniugium omnibus incestuosis, sed quòd interdicatur ex incestu cum affinibus.

2. obiectio.

Secundum argumentum est ex alio textu. 35. q. 6. c. Si duo viri. vbi dicitur, quòd tales incestuosi cum proprijs consanguineis si iuuenes fuerint, posint alia inire coniugia. Videtur ergo quòd sit ibi dispensatio cum iuuenibus, & sic saltim quòd senes non poterunt contrahere sine dispensatione, si incestum commiserunt cum consanguineis proprijs. C

Solutio.

Respon. quôd ex isto textu colligitur solutio expressa. Nam dicens, quôd iuuenibus liceat matrimonio iungi, non interdicit senibus. Sicut si quis diceret, iuuenes non ieiunent, non dicit quod senes ieiunent.

2. Conclus.

Secũda conclusio. Incestus commissus cũ consanguineis vxoris, vel si fœmina sit cum consanguineis viri, est impedimẽtum, sic vt altero decedente, qui incestũ cõmisit, non posit alteri matrimonio coniungi. Ista conclusio est expressa determinatio Ecclesiæ. Extra. de eo qui cognouit consan. vxo. c. Transmissæ. & 32. q. 7. per multa capitula. Sed tamen contractũ tenet, cõtra glo. c. 2. de pœniten. & remissi. regiã. l. 14. & 13. tit. 2. par. 4. Ratio diuersita-

Ratio conclu.

A uersitatis istarum conclusionum hæc potest esse: quia dato peccatum grauius sit cõmissum cum propria consanguinea, quàm cõmissum cum consanguinea vxoris, propriè tamen per incestũ cum consanguinea vxoris matrimonio ampliùs contrariatur. Et quia talis incestus ex sua ratione habet, ꝙ impediat exactionem debiti à proprio coniuge, quia per incestũ factus est affinis. Hæc conclusio non solùm tenet quando cognouit consanguineã vxoris, sed etiam si cognouit illam, cum qua habet publicæ honestatis iustitię impedimentum. c. Duo pueri. de sponsa. impuberum. vt notat Couar. in. 2. par. epito. c. 6. *Couarru.*

Sed circa istud impedimentum dubitatur, Vtrùm dato sit impedimentum hoc in iure, liceat sic incestuoso contrahere absq; dispensatione. Et quis est qui cum eo dispensare possit. Sit prima conclusio. *Dubium. 1.*

B Incestuosus cum affinibus sciens impedimentum, contrahens matrimonium absq; expressa, vel interpretatiua dispensatione, peccat mortaliter. Quia hoc est in iure prohibitum, vt patet ex c. allegatis. ergo contrà faciens scienter, peccat, & non venialiter solùm, cùm sit res grauis, ergo mortaliter. Ex hoc enim maximè cognoscitur contrauenire præcepto Ecclesiæ, vtrùm sit mortale aut veniale. Dixi, scienter: quia si ignoranter id faciat, nesciens tale impedimentum expressum in iure, contrahens non peccat, nã ignorantia inuincibilis eum excusat, quam puto inuincibilẽ in illo, qui nũquàm audiuit tale esse impedimentum. Hæc sententia est Petri de Palu. in. 4. *1. Conclu.* *Ratio conclu.* *S. Th. 1. 2. q. 76 ar. 13.* *Palu. d. 34. q. 1*

Dixi etiam, sine dispensatione: quia vbi interuenit dispensatio, tunc nullum est peccatum. Nam qui sic contrahit, non contrauenit alicui præcepto. Quia iã cũ eo dispensatũ est. Dixi etiã expressa, vel interpretatiua. Quia si ille qui potest dispensare, videat incestuosos communiter contrahere, neq; prohibet, videtur tacitè dispensasse. Et sic vbi talis esset consuetudo, nullum esset peccatum contrahere. Vt patet à simili in alijs Ecclesiæ præceptis, vbi ex hoc solùm, ꝙ Episcopus permittit aliquid, in quo potest ipse dispensare, videtur dispensasse, vt est, ꝙ sacerdotes adinuicẽ se absoluant, quod est contra expressum ius, sed tamẽ quia ipse videt, & consentit, videtur dispensasse. Sic in præsentiarum S. Thom. Hoc idem Petrus de Palude, & Archiepisc. Floren. Et est Theologorum communis opinio. Et qui talem incestũ commisit, nõ potest exigere debitum, licèt possit reddere. Sed tamẽ *Doctores in. 4 dist. 17.* *S. Tho. di. 34. arti. vlti.* *Palu. d. 34. q. 1*

C

Episcopus

S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 16. §. 4. Episcopus potest dispensare vt infrà dicetur. Oportet tamen q scienter cognoscat consangnineam vxoris, nam si ignoranter, potest exigere. De quo Soto. de Iusti. lib. 1. q. 7. ar. vlti.

2. Conclu. In huiusmodi impedimento, q incestuosus cum affinibus possit contrahere, potest Episcopus dispensare. Probatur sententia omnium doctorum, tam Theologorum, quàm Iurisperitorum. Imò & secundùm Veruecensem, sufficit proprij sacerdotis licentia. Et idē Monal. & Roden. Et Ioan. And. in. c. In adolescentia. 33 q. 2. ait: quòd iuuenis incestuosus potest contrahere sine dispensatione, sed non senex. Et ita tenet summa Angelica. Huius ratio est. Quia est periculum incontinentiæ in iuuene. Ob id iuueni absq; dispensatione conceditur: quod negatur seni, vbi nullū iminet periculum. Et expressè q Episcopus possit dispensare, vide in Palu. Couar. in Epito. p. 2. cap. 7. nu. 6. & idem Nauarro in manuali confesso. c. 22. nu. 86.

Ratio. opi. communis. Monal. Ioan. Angelus. S. Anto. 3. pa. ti. 1. c. 16. §. 4. Palu. d. 42. q. 1. & d. 34. q. 1

3. conclu. Huius orbis incolæ incestuosi contrahentes absque dispēsatione, nullum peccatum (saltim mortale) committūt. Probatur. Ignorātia inuincibilis excusat actum à toto, qui aliâs seclusa ignorantia esset peccatum, vt apertè constat in facto Iacob cognoscente Lyam, & in multis alijs: sed huius orbis indigenæ incestuosi, sic contrahentes, inuincibiliter ignorant, ergò dato esset mortale seclusa ignorantia, cùm ipsa adsit, non peccāt mortaliter. Maior est nota. Et probatur minor. Quia dicitur inuincibiliter ignorare, qui faciendo quod in se est, adhuc ignorat: sed isti faciunt quod in se est, & audiunt prædicatores, nec eis adhuc est declaratum, ergo ignorant inuincibiliter.

Gene. 24. S. Th. 1. 2. q. 76 ar. 3. Doct. in. 2. di. 22.

2. Ratio. Probatur secundò. Iuuenes qui timent de incontinentia, non peccāt mortaliter, licèt sint incestuosi, contrahendo sine dispensatione, sed apud istos nephytos timetur incontinentia, ergo licebit eis sic contrahere, etiam sine dispensatione. Maior probatur ex capit. In adolescentia. 33. q. 2. vbi dicitur, quòd solenniter pœnitens, si timens incontinentiam iuuenilem, copulam vxoris elegerit, videtur rem fecisse venialem. Ex isto sic probatur. Solennis pœnitentia est impedimentum, sicut incestus, sed tali impedimento non obstante, quando timetur de incontinentia, non est mortale contrahere; ergo nec incestuosus similiter etiam sine dispensatione.

Confirmatio. Confirmatur ex. c. Antiqui. vbi dicitur. Si continere non potest, redeat ad coniugium. 33. q. 2. Imò hoc expressè determinant doctores

A doctores Iuristæ suprà allegati. Minor est clarissima, quòd sit talis timor de incontinentia, cùm vt in plurimum eos nouerimus tam debiles, quòd vitam non possint ducere, nisi vxorem habeant apud se.

ARTICVLVS. XXIIII.

De impedimento vxoricidij.

EST aliud impedimentum impediens quidem contrahendum, sed non dirimens contractum, & est, quando quis interficit propriam vxorem. Tunc enim in pœnam huius peccati interdicitur ei, ne secundò ducat vxorem. 33. q. 2. c. 1.

B Sed circa hoc dubitatur, Vtrùm hoc verum sit quotiescunq;, & quomodocunque vir occidat vxorem. Item si ita verum est, si mulier occidat virũ. Et vt certa ab incertis segregemus, est aduertẽdum, quòd hìc loquimur simpliciter, quando vir occidit vxorem, & non quando cum intentione ducendi adulteram: quia tunc est impedimentũ non solùm impediens contrahendum, sed dirimens contractum cum tali, quam voluit habere vxorem, vt infrà dicemus. Itaq; solùm loquimur quando occidit vxorem, quia odit eam. *Nota*

Secundò est notandũ, ꝙ vir potest occidere vxorem, vel quia adultera est, & in adulterio deprehensa, vel quia alioqui molesta est viro suo. His habitis respondetur.

Vir occidens propriam vxorẽ sine intentione ducendi concu C binam, quam non deprehendit in adulterio, peccat mortaliter contrahendo cum alia sine dispensatione expressa, vel interpretatiua. Probatur ex textu. 33. q. 2. ca. 1. vbi interdicitur illud, ergo sequitur quòd contrà faciens peccat, & nõ venialiter, quia res est grauis, ergo mortaliter. *1. Conclu.* *Ratio conclu.*

Vir occidens vxorem propriã deprehensam in adulterio, non incurrit tale impedimentũ. Patet d. 37. in fine: leges enim dant authoritatem ad hoc faciendum impunè. Et non solùm in foro exteriori (vt omnes fatentur) sed etiam in foro animæ, quandoquidem lex est iusta, & per legem talis facultas datur, vt probat Soto de Iustitia, & iure. lib. 5. q. 1. ar. 3. quam opini. sequimur, etiam si olim contrariam. *2. Conclu.* *Palu. d. 34. q. 1* *Soto de Iusti.*

Vxor

3.conclu. Vxor occidens proprium virum, non incurrit talem pœnam. A Probatur. Quia non est ponendum impedimentum, vbi in iure expressum non est, sed non est in iure expressum de muliere sicut de viro, ergo non est asserendum. Quia fauores sunt ampliā di, & odia restringenda. Et ratio diuersitatis hæc potest esse. Quia magis timetur, quòd vir occidat propriam vxorem, quàm ꝙ vxor virum, propter debilitatem sexus. Hinc videtur pœnā apposuisse viro ad cohibendum iram, & non fœminæ, quæ ex natura sua videtur fragilis, nec facilè audaciam habet ad tantum facinus committendum.

De regulis iuris.

De impedimento vxoricidij, vel viricidij, quando fit ob aliud ineundum coniugium, inferiùs ex proposito tractandum est: nā (vt diximus) est impedimentum alterius conditionis, cùm impediat contrahendum, & dirimat contractum. At hoc impedimentum vxoricidij sic est, vt non sit viricidij, neq; dirimat iam B contractum, licèt contrahendum impediat ad sensum declaratum, vt non liceat contrahere sine dispensatione expressa, vel interpretatiua.

ARTICVLVS. XXV.
De impedimento raptus.

Liud impedimentum in iure est, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum, & est, quandò quis rapit alienam sponsam. 27.q.2.c. Statutum.

Sed circa hoc dubitatur, Vtrùm hoc verum sit de raptore etiā virginis non sponsatæ, vel solutæ, vel etiam sponsatæ, sed nō C virginis. Et vtrùm quomodocunq; sit raptor virginis, licèt non fuerit desponsata, possit ducere vxorem.

Item, dubium est, Vtrùm dato non possit ducere vxorem illā sponsam alterius raptam, possit cum alia contrahere. Pro solutione horum sit prima conclusio.

1.conclu. Raptor alienæ sponsæ, siue sit virgo, siue corrupta, non potest absq; dispensatione contrahere cum ipsa, neq; cum alia sine peccato, dummodò non ignoret inuincibiliter. Probatur ex textu suprà allegato. Nam ibi non est determinatum, nec limitatum quòd sit corrupta, vel sit virgo, sed quòd sit sponsa alterius, ergo

Ratio conclu.

sequitur

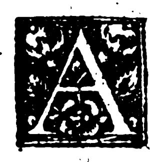
A sequitur ꝙ talis raptor alienæ sponsæ non potest eam ducere. Et quòd non posſit etiam cum alia, patet in. c. Statutum. 27. q. 2. vbi dicitur, quòd si quis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Si ergo sine spe coniugij debet manere, nullam potest ducere. Alioqui maneret cũ spe coniugij. Item sequitur, & si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licẽtia nubẽdi alteri nõ negetur: ergo si ipsa cõsenserit raptori, cũ alio nõ potest matrimonio cõiugi. Aliâs si posset, quorsum solũ cõceditur non consentienti? Et ob id cũ raptor sit mali perpetrator, ex ipso textu apparet nõposse absq; peccato aliquã ducere. Dixi in cõclusione, absq; licẽtia exp̃ssa, vel interpretatiua ad sensum suprà declaratũ. Itẽ. Nisi ignoret inuincibiliter tale B impedimentum, quia tunc etiam excusaretur à peccato. *S. Tho. 1. 2. q. 77. art. 4.*

Rapiens virginem solutam licèt secundùm ius ciuile nõ possit contrahere cum ea, potest tamen secundùm ius canonicum sine aliqua dispensatione. Prima pars probatur. C. de raptoribus virginum. l. vnica. *2. conclu.*

Secũda pars patet. Extra de raptoribus. c. 1. Et de adulte. c. 1. Et in. c. Placuit. Et. c. de puellis. 6. q. 2. Et qa ista pœnalia sunt sic intelligẽda prout iacent, & declaranda vt verba sonant: siquidẽ tã ius ciuile, ꝙ̃ canonicũ antiquum correctum est per nouum. *Palu. d. 34. q. 1.*

Raptor corruptæ solutæ verè secundùm omne ius potest cũ ea contrahere absq; peccato. Probatur ex superiùs dictis. Quia nullo iure videtur interdictũ matrimoniũ inter huiusmodi personas, ergo poterunt contrahere inter se absq; aliquo peccato, & C à fortiori cũ quacunq; alia. Et non solũ potest cũ rapta postꝙ̃ restituit, sed etiã anteꝙ̃ eã restituat. Sic Maio. In quo Martinus de magistris deceptus est in suo de tẽperantia. Q. de raptu, qui opinatus est contrarium. Et conclusionem tenet Couarrubias. *3. conclu. Ratio conclu. Maio. d. 29. q. 2. Cõtra Martinum. Couarru. 2. p. epi. c. 3. §. 9.*

ARTICVLVS. XXVI.
De impedimento cognationis spiritualis per leuationem à sacro fonte.

Aliud est impedimentum, quando quis insidians matrimonio, proprium filium leuauit in baptismo, vel in confirmatione. Sic est expressum. 30. quęstione. 1. capi. De eo.

Sed

Sed pro intelligentia istius impedimẽti notandum est, quòd vel loquimur de illo, qui tenet proprium filium non malitiosè, vel de illo qui tenet, sed inaduertenter. Et hoc dupliciter: vel necessitate, vel ea seclusa. His suppositis, sit .1. conclusio. A

1. Conclu. Malitiosè tenens filium proprium in baptismo, vel in confirmatione, vt insidietur matrimonio, & ius exigendi debitum perdit, & non potest matrimonium contrahere absq; dispensatione. Probatur expressè in dicto ca. De eo. 30. q. 1. vbi dicitur. Si autem coniuges legitimi vnus, aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susciperent, si innupti permanere voluerint, bonum est, sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant. Et si præuaricator cõiugij superuixerit, acerrima pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Hęc ibi. Ecce quomodo qui filium suscipit, pœna hac mulctatur, vt non ducat aliam. Et ꝙ non possit exigere debitum, est manifestum. B Quia contracta est spiritualis cognatio inter ipsum, & matrem filij, quem leuauit, quæ est vxor propria, ergo stante tali compaternitate, nullo modo exigere poterit.

2. Conclu. Qui proprium filium tenuit in baptismo, vel confirmatione, seclusa necessitate, scienter, sed non vt insidietur matrimonio, licèt perdat ius exigendi debitum, potest mortua ea cum alia sine dispensatione aliqua contrahere. Probatur quo ad primam partem, quòd priuetur iure petendi debitum. Quia verè contrahitur compaternitas inter virum, & vxorem, & per consequens talis, per cuius actum impedimentum ortum est, priuatur iure exigendi. Sic affirmant doctores. S. Tho. Petrus de Palu. & Ioã. An. & Anto. c. Si vir. De cog. spi. & Hostien. & Gofe.

Ratio. 1. p.

S. Tho. d. 42. Palu. ibi. Ioã. And. Gof.

Et generaliter ponitur regula, ꝙ regulariter omne impedimẽtũ quod facit matrimonium esse nullum simpliciter, si illud præcedat, facit etiam illud esse nullum secundùm quid, ex parte eius qui est in causa, si tale impedimentum sequatur, inquantum impedit exactionem C

2. p. proba. Secunda pars conclusionis probatur, ꝙ non priuetur alio matrimonio. Quia in iure non est expressum, ergo non est ponendum. Solùm enim oportet ponere in illo, qui malitiosè id fecit, ergo sequitur ꝙ si simpliciter fecit, dato scienter, ꝙ non erit tale impedimentum quominus mortua prima possit absq; dispensatione aliã ducere. Tamẽ alter coniugũ, qui non fuit in causa, poterit vtendo iure suo exigere, quia sine culpa non debet priuari tali iure.

A tali iure. Intelligo scienter, scilicet, si sciat tale esse impedimentum, nam licèt sciat factum, si tamen ignorat inuincibiliter ius, potest exigere absq; peccato. Ignorãtia enim iuris excusat eum. 1.2.q.77. ar. 4.

Tenens scienter ad baptismum, vel baptizans proprium filium, sed in necessitate, quia aliàs non potest sine periculo saluti paruuli prouidere, nec peccat, neque perdit ius petendi debitũ, nec aliud impedimentum incurrit. Ista conclusio est determinata.30.q.1.cap. Ad limina beati Petri. vbi determinatur, quòd talis, qui in necessitate filium baptizauit, bene fecit, & quòd nullo modo debet separari. Et sic doctores intelligunt in nullo contraire matrimonio. *3. Conclu.*

B

ARTICVLVS. XXVII.

De impedimento presbytericidij.

IN cap. presbyterium. De pœni. & remiss. Et l.14.tit.2. part.4. Et de pœnitente solenniter. Et de illo, qui scienter cõtraxit cum moniali professa.32. quæst.1.&.27. nihil speciale videtur notatu dignũ, ad alia difficiliora properantes, intelligentes quòd hęc omnia impedimẽta suprà dicta vndecim, sunt quę impediunt contrahendũ, sed minimè dirimunt contractũ. Et omnia præter duo, quę sunt, votũ simplex castitatis, & spõsalitiũ cũ altera persona. Sũt enim omnia inquã (istis duobus exceptis) impedimenta ex statuto Ecclesiæ. Et tamen ista duo videntur vim habere à iure naturæ, secũdum quod seruandũ est promissum, & fidelitas alicui data. Et in omnibus (istis duobus exceptis) potest Episcopus dispensare. Quia cùm nõ habeat aliud robur, nisi ex iure positiuo, Episcopus potest in omnibus dispẽsare, ad hoc quod sine peccato possit quis contrahere, in quibus dispẽsatio reseruata non est. Et hæc est opinio cõmunis. Verùm dominus de Palude in.4. absolutè dicit, quod Episcopus potest dispensare in omnibus criminibus quæ impediũt, & non dirimunt. Idem tenet Nauarro in Manuali cõfes. c.22. nu.86. Et credo idẽ esse quod Caie. dicit, quia sponsalia, & votum non sunt crimina: & ibidem dicit quòd nõ videtur ei, quòd possit dispensare in impedimento

C

Couarru. 2. p. epito. 4. decre. c.6.§.1.nu.5.

De omnib' impedimentis supràdictis nota

Anto. flo. 3. p. tit. 1. c. 16.

In. d. 34. 41. & 42.

Nauarro.

Caie.

Dubium. quod oritur ex catechismo. ¶ Sed pro solutione, & fine istorum A quæritur, Vtrûm sit mortale peccatum contrahere sine dispensatione in omnibus istis impedimentis. Expedit hæc scire propter confessores, vt sciant cognoscere quando sit mortale. Nam dictum est, quòd absque expressa dispensatione, vel interpretatiua non licet.

1. conclusio. *Ratio.* *Suprà. ar. 15.* Contrahere post spósalia cum alia, vel post votum simplex, est peccatum mortale, nisi cum dispensatione. Quia qui promisit aliquid, si est graue, tenetur reddere ei, cui promittit sub mortali, sed sic est in votó, & in sponsalibus, nam in voto promisit se Deo, & in sponsalibus sponsæ, ergo tenetur reddere. Sicut qui tenetur aliquid reddere, & se impossibilitat ad illud, peccat mortaliter, si est aliquid graue, quia ponit impedimẽtum restitutioni. Sed qui cum alia contrahit post votum, vel post sponsalia, quantum in se est, se impossibilitat ad implendum quod promisit, ergo peccat sic contrahendo. Istam opinionem tenet expressè do. B *Palu. d. 34. q. 1* *Caie.* de Palude, & Caie. in summa.

2. conclusio. In omnibus alijs impedimentis: vt est Interdictum Ecclesiæ, Incestus, Catechismus, Vxorcidium, Raptus alienæ spõsæ, Proprij filij de fonte, vel ad chrisma susceptio, Insidiosa matrimonio, Presbytericidium, Solennis pœnitẽtia, Matrimonium cum moniali, contrahere sine dispensatione, absque contemptu tamen, non videtur esse mortale, nisi consuetum sit petere dispensationem. Sed tamen quia non est in vsu hominum hanc petere: videtur quòd non sit mortale. Caieta. in summa, in verbo, *Caie.* Matrimonium.

Corolla. Ex istis sequitur, quòd cùm neophyti isti, in quibus interuenire solet incestus non raró, ob occasiones quas habent vehemẽtes ex modo conuiuendi, quòd licèt contrahant cum alijs absq; Episcopi dispensatione, vel curatorum, aut religiosorum, qui eorum conuersioni intendunt, non peccãt mortaliter, maximè ad C eorum fragilitatem attendendo.

ARTICVLVS. XXVIII.

De impedimentis impedientibus contrahendum, & dirimentibus contractum.

Impedi-

A IMpedimenta quæ impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt cõtractũ sunt duodecim. Primum. Error personę. De quo Theologi. d. 30. Secũdũ. Cõditio seruitutis. d. 36. Votũ solenne. d. 38. Cognatio carnalis. d. 40. Cognatio legalis. d. 42. Crimẽ. d. 35. Cultus disparitas. d. 39. Vis, vel metus. d. 29. Ordo sacer. d. 37. Ligamen. 33. Honestas publicæ iustitiæ. d. 41. Si sit affinis. Ibidem. Si fortè nequit coire. d. 34.

De primo impedimento, scilicet, errore personæ, primò dicendum. De quo oportet notare, quia error potest esse, vel circa personam quantum ad substantiam, vel error conditionis, vel fortunæ: Vt si existimat Petrum, & sit Ioãnes. De secũdo. Vt si sit impotens, vel seruus. De tertiò. Vt si quis cõtrahat cum aliqua, putans quòd sit diues, & est pauper. Sed tamen antequam ad dubium respondeamus, oportet circa omnia ista impedimenta notare, quomodo sufficienter talia sint, quæ impediant contrahendum, & dirimant contractum. Nam in matrimonio quædam sunt de essentia eius, alia sunt de solennitate, sicut & in alijs sacramentis. Et sicut in alijs sacramentis remoto id quod est de solennitate, non tollitur quin sit verum sacramẽtum, sic erit & in matrimonio. Et huiusmodi sunt impedimenta superiùs allata, quæ impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. Sed impedimenta quæ contrariantur his, quæ sunt de essentia matrimonij, faciunt vt non sit verum matrimonium, impediunt quidem contrahendum, & dirimunt contractum, qualia sunt duodecim assignata, quorum sufficientia, & numerus sic accipi potest. Matrimonium enim potest impedimentum habere, vel ex parte contractus, quia ipse non est legitimus, & deficiunt necessaria in contractu. Vel potest impedire ex parte ipsorum contrahentium. Potest siquidem esse, quòd ipse contractus legitimus sit, & tamen quòd personæ sint inhabiles ad contrahẽdum. Vt si duo religiosi inter se contractum faciant emptionis, vel venditionis, vel commutationis, sine licentia sui superioris, non valet. Quia personæ inhabiles sunt ad contrahendũ. Et potest esse, quòd personę sint habiles, tamen contractus non valeat. Nam interfuit deceptio, vel aliquid simile.

No. circa omnia impedimẽta q̃ dirimũt.

B

Differentia inter impedimẽta.

Sufficiẽtia impedimẽtorum quæ dirimunt

C

Primo modo ex parte contractus. Cùm matrimoniũ fiat per voluntariũ consensum, si nõ adsit iste cõsensus, impeditur matrimoniũ. Et talis volũtarius consensus tollitur, vel per ignorantiã,

S. Tho. 1. 2. 7. 6

vel per coactionem, seu metum. Et sic ponuntur duo impedimẽta. s. Error, & Violentia. A

Secundo modo impeditur ex parte contrahentium. Et tunc potest aliquis impediri à matrimonio cõtrahendo, vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Simpliciter, vt cum nulla possit matrimonium contrahere. Et non potest esse, nisi quia impeditur à matrimoniali actu. Et hoc contingere solet, vel quia omnino non potest. Ponitur impedimentum, Impotẽtia coeundi. Siue quia liberè non potest. Et sic ponitur seruilis conditio. Nam cùm seruus sit aliquid domini tanq̃ pecunia, velut instrumento animato potest eo vti ad libitum, quocirca liberè non poterit exercere actum matrimonialem cum vxore. Vel est, quia licèt possit, non tñ licitè. Et hoc contingit in obligatis ad continẽtiam, quod euenit dupliciter. Vel quia obligatur ad continentiam ex officio suscepto. Et est impedimentum Ordinis. Vel ex voto emisso. Et impedit votum solenne.

d. 34.

Aris. 1. poli. ca. 3.

Si autẽ quis impeditur à matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personæ, vel propter obligationẽ ad aliquam personam: sicut qui vni matrimonialiter iunctus est, non potest alteri cõiungi, & est ligamen matrimonij. Vel potest impedimentum esse, quia deficit proportio ad aliquam personã. Et hoc tripliciter. Vel propter magnã distantiã. Et ponitur Disparitas cultus. Vel propter nimiã propinquitatem. Et ponitur cognatio, & publica honestas. Et tertiò contingit non esse proportionẽ propter indebitam coniunctionem ad ipsam factam, & ponitur impedimentum criminis. His suppositis, nũc de primo impedimẽto. s. errore agamus. Et sit prima conclusio. B

1. conclu.

Error personæ quantum ad substantiam. s. q̃ quis putet contrahere cũ Iohãne, & talis sit Petrus, anullat matrimoniũ. Quia nõ est matrimoniũ, vbi deficit cõsensus debitus: sed vbi est talis error personæ deficit consensus, ergo non est matrimonium Patet. Quia nihil volitum, quin præcognitũ: sed vbi est error, persona non est cognita, ergo nec volita. Et sic nec est consensus sufficiens ad matrimonium. Et hoc quidem apparet verum ex facto Iacob, quando Lyam cognouit, putãs Rachelem. De quo dicunt doctores non fuisse matrimonium per concubitum. Quia error præcessit personæ, sed fuit pòst per consensum sequutum. Et sic in. l. Non idcirco. C. de iuris & facti ignorantia. C

Suprà de consensu.

Aris. 3. de anima. com. 39.

Gene. 29.

Vigue. in suis institu. c. 16. §. 7. versi. 9.

2. conclusio.

Error qualitatis personæ non euacuat matrimonium: vt si quis

A quis contrahit cum hac, quam putat esse virginem, vel diuitem, vel admodum nobilem, sed tamen nec est virgo, nec diues, neq; nobilis, tenet matrimonium. Quia error qualitatis non variat aliquid quod est de essentia matrimonij: ergo etiam si adsit talis error, erit matrimonium. Nam si consensus sit in illam personam, siue sit virgo, vel non, siue pauper, siue diues, potest nihilominus in matrimonium consentire, & verum habere cõsensum. Sequitur ergo, q verum erit matrimoniũ, cùm nihil desit, quod est de necessitate matrimonij. Secùs tamen est, quando est error personæ, quia tunc deest consensus. Et sic si aliquis consentiret in filium regis, quia diues est, si alius apponeretur pro eo, nõ est matrimonium, quia interuenit error: non quidem qualitatis, sed personę, eo q pro filio regis appositus sit alius infimæ sortis. Secùs tamen est, si contraheret cum ea sub conditione, si est nobilis, quia si aliàs non habet animum contrahendi, non existente conditione, non valeret. quod est notandum. 29. q. 1. §. Non omnibus. Vigue. vbi supra.

B Sed circa hoc impedimentum est difficultas, nam conclusio proposita vera videtur de errore antecedente, quia tunc verè euacuat consensum. Vt si aliquid consentiat in Mariam, & apposita sit Magdalena, eo quòd tũc deficit consensus necessario requisitus ad matrimonium. Sed nunc quæro de errore concomitante: vt si aliquis consentiat in Ioannẽ, & apponitur Petrus, sed tamen etiam si cognosceret eum esse Petrum cõsentiret in eum, tunc est error concomitans, Vtrùm esset matrimonium. Et videtur quòd sic, ex eo q tunc non est error, qui euacuare dicitur cõsensum. Nam si sciret Petrum, verè in eum consentiret, ergo adhuc manet consensus. Item ex Aristo. 3. Ethicorum, Non est ibi inuoluntarium simpliciter, cùm esset volitum, si sciret. Respon. non esse matrimonium, existente tali errore cõcomitante. Quia licèt non sit simpliciter inuoluntarium, non tamen est voluntarium, quod requiritur ad matrimonium. Nam nihil volitũ quin præcognitum, sed non ibi est cognitio, ergo nec volitio. Dubium. 1. Error concomitãs euacu. matrimonium. Aris. 3. Ethi. ca. pri. S. Tho. 1. 2. q. 6 ar. 8. Solutio.

C Aris. 3. de anima co. 39.

Ex quo sequitur, q si quis contrahat cum ancilla, quam putat liberam, nihilominùs tantum exardescit in eius amorem, quòd si cognosceret ancillam, adhuc consentiret in eam, non est verũ matrimonium, nisi adsit nouus consensus, postq̃ sciuerit eam ancillam, etiam si Palu. in. 4. d. 36. q. 1. ar. 2. dicat contrarium, & Ricard. d. 36. q. 1. ar. 1. Corolla. Ricar.

Adhuc dubitatur. Si mulier contraheret cum Ioanne, quem Dubium. 2.

optimè nouit, sed decepta putat eum esse primogenitum comi- A
tis Beneuentani, vel quid simile, Vtrùm teneret matrimonium.
Solutio. Respondetur ꝙ sic. Quia ibi non est error personæ, cùm optimè nouerit ipsum, sed solùm error conditionis, vel qualitatis, quia putat eum esse primogenitum, & non est. Hoc enim non sufficit ad euacuandum matrimonium: nisi contractus esset sub tali conditione, vt in conclu. 2. dictum est.

ARTICVLVS. XXIX.

De impedimento conditionis seruilis.

VTrùm matrimoniũ cõtractũ inter liberũ, & ancillã, ignorata conditione seruitutis teneat, vel sit nullũ. *Solutio.* Respõdetur esse impedimentũ quod impedit contrahendũ, & dirimit contractum: ita ꝙ si conditio seruitutis ignoretur, non tenet B
matrimoniũ. Hoc patet, Extra de coniugio seruorũ. c. Proposuit. &. c. Ad nostrã. *Ratio.* Ratio est. Quia liber ex tali errore nimis læditur cõtrahens cũ ancilla. Primò in bono prolis, ex hoc, ꝙ eã nõ habet in sua potestate. Et in bono fidei. Quia ancilla nõ poterit ei debitũ reddere, & fortè tunc dñs posset eã alio negotio impedire. Læditur in bono sacramenti. i. in cohabitationis inseparabilitate. Quia dominus ancillæ posset eam vendere, & ad terras longinquas mittere. Ponit tñ Palu. tres cõditiones ad hoc requisitas. *d. 36. quæst. 1. conclu. 3.* Prima, ꝙ qui cõtrahit sit liber. Secũda, ꝙ ignoret seruitutẽ. Tertia, ꝙ ignorantia duret. Quæ declarantur infrà.

Sed anteq̃ dubia emergentia circa hoc impedimentum absoluamus, oportet non ignorare, vtrùm hoc impedimentum etiam C
impediat, stando in iure naturali, & Diuino, aut solùm sit impedimentum stando in iure positiuo. Expedit scire propter huius noui orbis incolas, qui in infidelitate contraxerunt liber cum ancilla, & fortè conditione ignorata. Nam si hoc impedimentum etiã in iure naturæ impedit, sicut error personę, inter illos etiã infideles non teneret matrimoniũ. Si tamẽ est impedimentum solùm in iure positiuo, cùm infideles non teneantur legibus Ecclesiæ, verum esset matrimonium, etiam conditione ignorata.

1. Conclusio. Impedimentum erroris conditionis solùm est impedimentũ stando in iure positiuo. *Ad Gala. 4.* Quia de iure naturæ quilibet est liber ad contra-

A ad contrahendum matrimonium. Neque in hoc est aliqua serui tus, cùm ipse seruus etiam inuito domino possit contrahere. Sequitur ergo, ꝙ si est impedimẽtum, non erit de iure naturali. Itẽ. Neque est de iure Diuino positiuo. Nullibi enim reperitur tale ius Diuinum simpliciter vetans seruum cõtrahere, ergo sequitur quòd solùm est de iure positiuo humano. Quanuis Almayn dicat iure naturali esse.

Vuandelinus. d. 36. q. 1. ar. Ioã. Arbo. li. 11. theo. c. 15. Viguerius. ca. 16. §. 7.

Si tempore infidelitatis liber contraxit cum ancilla, etiam cõditione ignorata, verè teneret matrimonium. Tales enim nõ obligantur legibus humanis. At quòd istud impedimẽtum solùm iure positiuo impedit, ita vt Ecclesia posset facere, ꝙ non impediret, si tolleret prohibitionem, sic Petrus de Palude in. 4. vbi B dicit. Aliter impedit error personæ, quàm conditionis, quia ille ex natura matrimonij. Vnde Ecclesia non posset facere, ꝙ error personæ non impediret matrimonium, cùm desit consensus, sed error cõditionis impedit ex statuto Ecclesiæ. Vnde Ecclesia posset statuere quòd non impediret. Posset etiam statuere, quòd error qualitatis, vel fortunæ impediret. Hæc ille. Aduertendum, vt in istis impedimentis sciat quilibet quæ impediunt solùm ex statuto Ecclesiæ, & quæ ex iure naturæ, vt circa istos neophytos rectum sit iudicium.

2. conclusio. contra Almayn. d. 36. Palu. d. 36. Nota.

Dubitatur. Vtrùm seruus contrahens cum serua, putans ꝙ sit libera, verè contrahat. Videtur ꝙ non. Eo ꝙ sit error cõditionis. Respon. ꝙ verum esset matrimonium. Seruus enim non potest cõqueri de conditione ancillę, cùm eiusdẽ sint conditionis, ob id nullam patitur iniuriam. Quocirca nullum est impedimẽtum, C Nam impedimentum erat in primo casu, propter iniuriam quã patiebatur liber, contrahendo ignorãter cum serua, sed seruo sic contrahente cum serua nulla fit iniuria, ergo tenet matrimoniũ. Sic determinant doctores. Idem si liber cum illa quam putat seruam, & est libera, quia non patitur iniuriam.

1. Dubium. Supplemẽ. d. 36. q. 1. art. 2. Corolla. 3. Doctores in. 4 d. 36.

Dubitatur adhuc. Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & pòst donata libertate, manet cum ea, & habet accessum ad ipsam sicut antè, vtrùm sit verum matrimonium sine consensu de nouo adueniente. Videtur quòd sic. Eo quòd cessauit impedimentum, quo stante, non tenuit à principio, matrimonium erit verum & firmum, quando nihil obstat. ¶ Et confirmatur. Ad verum matrimoniũ sufficit consensus legitimus ex vtraque parte inter personas legitimas, sed talis fuit inter istos duos, qui

2. Dubium. Argumẽtum Confirmatur.

In contrariū. iam sunt legitimę personę, ergo verum est matrimoniū. ¶ In cōtrarium tamen est veritas. Pro quo sit prima conclusio. A

1. conclusio. *Supplem. d. 36 q. 1. art. 3.* *Victo. in relec. de matrimo.* Quando duo contraxerunt, & à principio matrimonium nō tenuit, quantūcūque post se tractent tāquam cōiuges, & mutuò cōmisceantur, non erit verum matrimonium, etiam cessante impedimēto, si nō adsit nouus consensus. Hęc probatur. Vbi nō est consensus inter personas legitimas, non est matrimoniū, etiam si sit traductio, et copula: sed in casu posito non adest cōsensus, ergo copula nō sufficit. Probatur. Primus cōsensus fuit nullus: quia fuit inter personas illegitimas, ergo non fecit matrimoniū, & sic non erit matrimonium, nisi adsit de nouo. Istam conclusionem expressè ponit glo. in. c. Ad nostram. Extra de cōiugio seruorum. Hæc est determinatio Ricardi. in. 4. Et probatur per. c. primum. de eo qui duxit in matri. quam pollu. per adul. Et per c. 2. de coniugio seruorum. Ita tenet doctissimus Adrianus in. 4. de sponsalibus. Et vt Iurisperitos adducamus, hæc est sententia Panor. in. c. Super eo. de conditio. appo. post determinationem Innocentij. Quia ex regula iuris, ex contracto irrito aliâs, nulla nascitur obligatio. Hanc conclusionem maximè cōmenda memoriæ, propter dubia emergentia inter istos neophytos. Cōtingit enim ꝙ duo inter se contraxerunt more solito, & fuit impedimentum, vel disparitas cultus, vel quia viuebat propria vxor, vel primus vir, post verò, ablato impedimento, manent simul sine alio nouo consensu, non est iudicādum pro matrimonio, quātuncunq; simul fuerint per multum temporis, & se tractauerint vt vir, & vxor, si non fuerit nouus cōsensus. * Intantum hoc est verum, ꝙ si quis cum aliqua contraxerit, cum qua nō tenuit matrimonium: vt si sic contraxit: Cōtraho tecum, si Papa dispēset; & Papa dispensante, dicunt periti, ꝙ tenetur ducere sine nouo consensu, sed ipse aliâs non vellet, & ex illo errore cōsentit, & ducit eā, postq̄ inuenerit ꝙ non tenebatur ducere, poterit relinquere: quia ille contractus in errore fundatus est. Et hoc magnoperè aduertēdum, eo quòd sæpe cōtingit apud istos neophytos, quia in principio præbebant consensum ad consilium religiosorum, qui putabant astrictos esse: ipsi tamen si scirent aliâs non teneri, non consentirent.*

Glossa. *Ricar. d. 36. q. 2. ar. 2.* *Adria.* *Panor.* *Innocen.* *Regula.* *Nota pro Indis.* B C

2. conclusio. *Ricar. d. 36 art. 2. q. 2.* Si tamen post ablatum impedimentum, ob quod ante matrimonium non tenuit, intus in corde denouo consentiant, verum efficitur matrimonium, etiam nullo exprimente cōsensum. Probatur

A batur. Matrimonium verè contrahitur per consensum mutuum inter personas legitimas: sed ablato impedimento interuenit talis consensus, ergo sufficit cum expressione verborum, quæ præcessit. Hæc Ricardus in. 4. Eandem sententiam tenet do. de Turrecremata, & est communis opinio doctorum. Cum hoc ponit consiliū: q̄ quādo alter coniugum nō consensit in matrimoniū, si velit manere iunctus matrimonialiter absq; peccato, debet cōsentire intùs in anima. Vel si viuente prima coniuge contraxit, putans q̄ esset mortuus, postquā constiterit de morte eius, si interiùs consentiat, verum est matrimonium, si maneant in matrimonio. Hanc dicit esse opi. cōmunem Loazes in tractatu de matrimonio. dubio. 12. Idem Ioā. And. & Baldus, & Nouellus in tractatu de dot. c. p. 11. Sed tamen requiritur ad hoc, quòd sciat persona, quæ de nouo consentit, impedimentum ablatum, sicut Ho B stien. & Præpo. & alij explicant in. c. 1. De eo qui duxit in matri.

Tur. cre. Loazes. Ioan. And. Baldus Nouellus. Hostien. Panor. Præpo.

ARTICVLVS. XXX.

An posit seruus contrahere matrimonium contra voluntatem domini. Et si cum voluntate eius, vtrùm fiat liber.

ET videtur quòd non posit. Quia qđ est alterius, non potest quis alienare inuito vero domino: sed seruus est aliquid domini, C sicut pecunia (vt ait Aristo.) ergo nō potest per matrimonium alteri dare sine consensu veri domini.

Argumentū. 1. Poli.

In contrarium tamen est autho. B. Pauli dicentis. In CHRISTO IESV nō est seruus, neq; liber. Acsi diceret, q̄ ad sacramēta suscipiēda nulla impedit seruitus. Sicq; determinatum est, Extra de coniugio seruorum. c. 1.

Ad Gala. 3.

Seruus, vel ancilla potest matrimonium contrahere inuito, vel ignorante, vel sciente domino. Patet. Matrimonium est de iure naturæ, inquantum maris & fœminæ coniunctio ordinatur ad conseruationem speciei. Et seruitus est de iure positiuo, & non naturali; sed non potest per ius positiuum derogari iuri naturæ. Nā sicut non potest seruitus impedire, quominus seruus co-

1. conclu. Sco. d. 36. Ar. 2. q. vni. Ad Ga. 3. Suprà arti. 1.

Supple.di.36. q.1.ar.3. medat, vel aliquid aliud ad sui conseruationẽ operetur: & hoc ex eo, q̄ est de iure naturæ conseruatio indiuidui: sequitur à simili, quòd nec poterit ius positiuum tollere id quod est de iure naturæ ad conseruationem speciei, quale est matrimonium. Et tandẽ est expressa determinatio in.c. suprà dicto. Et.29.q.2.c. Omnib⁹ nobis. Et.c. Dictum. Et.c. Prudentia. De officio delegati. *Ioã.arbo. li.11 Theoso.ca.15.* A

2.conclu. Seruo, vel ancilla contrahente matrimonium contra voluntatem domini, non priuatur dominus debito seruitio, sed potest eo vti, sicut ante matrimonium vtebatur. Ista conclusio determinata est in.c.1. de coniugio seruorum. Ratio est. Quia si verus est dominus serui, vel ancillę, nō debet suo iusto seruitio priuari per aliquid superueniens. Ergo sequitur, quòd poterit eo vti eo modo quo antè vtebatur, etiam si per hoc impediatur debitum maritale: quia qui scienter cum tali seruo contraxit, tali conditione videtur contraxisse: sicq; non fit ei iniuria. *Ratio conclu.* B

3.conclu. Dominus serui, contra cuius voluntatem matrimonium contractum est, licèt posit vti seruo suo sicut antè, vt impediat interdum debitum coniugale, non tamen potest licitè vendere eũ in regionem longinquam, vbi impediretur coniunctio maritalis. Probatur pro.2. parte, quia pro prima iam patet. Nam si seruus quantum ad contrahendum, vel non contrahendum est liber, sequitur quòd dominus non potest eum impedire, impediret autem si post contractum matrimonium posset vendere in longinquas terras, ergo sequitur quòd non potest sic vẽdere. Nam aliâs seruus nō esset liber quantum ad matrimonium. Frustra enim esset talis libertas, si non posset exequi actum matrimonialẽ. Hoc Ricardus. Idem videtur asserere do. de Palude, & est contra Scotum, & Almayn.d.36. *Viguerius ca.16.§.7.ver.9. Ricar.d.36.arti.4.q.2. Palu. ibi.q.2. Supple.d.36. q.1.ar.3. Scotus. Almayn.* C

4.conclu. Ioan.arbo. vbi suprà. 1.Corin.7. Si dominus velit seruum, vel ancillam contrahere, licèt non eo ipso liberum efficiat, non tamẽ potest eum impedire à redditione debiti, quoties exigatur ab eo. Probatur. Nam eo ipso, quo consentit eum ducere vxorem, videtur dedisse licentiam alteri vtẽdi seruo suo quoties voluerit ad illũ actũ, & sic videtur cessisse iuri suo. Quare petenti vxori debitum, plus tenetur seruus, q̄ domino tũc aliud præcipienti. Sic Ricar. in loco suprà allegato. *Ricar.*

Quòd tamen non fiat liber, eo quòd dominus consentiat, est sententia omnium doctorum. Neq; in iure Canonico contrariũ habetur. Ob id tanquã certum tenendum. Secùs tamen est, si seruus ordinetur, vel religionem profiteatur domino volẽte, & nō contradicente *Ioã arbo. et Vigue. vbi suprà*

A cōtradicente. Quia tunc cùm ipse posit impedire ne seruus suus ordinetur, vel profiteatur, eo ipso ꝙ consentiat, videtur eum manumittere. Sed tamen quia matrimonium non potest dominus impedire, non eo ꝙ consentiat iure Diuino, aut Canonico manu mittit, licèt secundùm ius ciuile videatur manumittere. Hanc cōclusionem in sententia ponit Petrus de Palude in. 4. *Palu. d. 36. q. 2. con. 2.*

Sed est dubium circa hoc, Si dominus dat ancillam, vel seruũ in matrimonium alteri libero, & ipse liber ignorat conditionem seruitutis, vtrùm sit matrimonium. Et videtur ꝙ nõ, ex superiùs dictis. Quia cõditio seruitutis ignorata, ex iure positiuo anullat matrimonium. Respon. Dominus dans ancillam, vel seruum in matrimonium alteri liberæ conditionis, facit ꝙ verè teneat matrimonium, si adest legitimus consensus contrahentium. Hæc conclusio est determinatio Panor. in cap. Ad nostram. de coniugio seruorum. Et iure ciuili. In authentica de nuptijs. §. Si verò. &. l. 1. titu. 5. parti. 4. Et sic in. l. 5. titu. 22. Cuius ratio est. Quia in pœnam illius fraudis lege statutum est, quòd ipso facto sit libera illa serua. Idem si fuerit seruus, & dominus tradat alicui liberæ. Et sufficit ad hoc determinatio iuris ciuilis. Potest nanq; ius ciuile sic punire volentes defraudare liberos conditione. Si tamen ita est, quòd dominus ancillam, vel seruum tradit matrimonialiter libero, & manifestat seruitutem, non ob hoc facit eam liberam, vt suprà dictum est. Quod benè probat Couarruuias in epitome. *Dubium. 1.* *Argum.* *Solutio.* *Panor.* B *Couar. 2. p. ca. 3. §. 7.*

Dubitatur adhuc. Vtrùm ad hoc quòd dominus ancillæ incurrat hanc pœnam, sufficiat quòd dominus taceat, & nolit impedire matrimonium, cùm posit. Vel vtrùm requiratur, quòd ipse actu det ipsam libero in matrimonium. Responde. Ad hoc quòd dominus incurrat hanc pœnam iuris, non sufficit, quòd taceat, vel non prohibeat, cùm prohibere posit, sed requiritur ꝙ actu eam tradat libero in matrimonium, quicquid dicat Panor. Quia taciturnitas eius, cuius non requiritur consensus, nón debet reputari consensus: sed non requiritur consensus domini ad contrahendum matrimonium, ergo eius taciturnitas non debet reputari consensus. Item. Quia fauores ampliandi sunt, & odia restringenda, ex regulis iuris, sed hoc est maximè odiosum, ergo non ampliandum est, sed restringendũ: sed solùm dicit de dominis tradentibus ancillas suas liberis, ergo de illis solùm intelligi debet, & non de alijs tacentibus, & non contradicentibus. Istam *2. Dubium.* *Solutio dubij.* *Supple. d. 63. q. 1. ar. 3. con. 2.* C *Ratio. 1.* *2. Ratio.*

conclusionē

conclusionem tenet Paludanus in loco suprà allegato. Sed tamē probabile est, quòd sufficiat sit ipso præsente, & non contradicente. Quod probat Couar. in suo epitome.2.p.c.3.§.7. A

Couarru.

Dubium.3. Sed quid erit dicendum, si dominus præcipit clerico, vel religioso, vel alteri vt tales coniūgat, an tunc habeat locum hæc pœna. *Solutio.* Respon. q̀ si dominus conditionem non manifestet illi, cui præcipit, vel illi, cui vult tradere (eadem enim est ratio vtrobiq;) perinde est, acsi ipse faceret. Et sic maneret seruus liber, & verū esset matrimonium.

ARTICVLVS. XXXI.
De voto solenni.

Via propositū nostrū est de matrimonio loqui, præcipuè quantum spectat ad incolas huius noui orbis, sub breuitate illa quæ non admodum ad eos attinent, transcurremus, quale hoc est impedimentum devoto solenni, quod quidem impedit matrimonium contrahere, & contractum dirimit. d.27.c.Presbyteris. Item. Qui clerici, vel vouentes. c. Insinuāte. Nec de hoc aliquod dubium est apud catholicos. Cuius ratio est. Quia qui alteri est obligatus, & non habet in sua potestate, nulli potest alteri dare: sed huiusmodi est qui votum solenne fecit, quia iam obligatur, & datus est in possessionem illi, cui se vouit profitendo, ergo non potest absolutè dare alteri seipsum in matrimonium. B

Ratio quare votum solen. impe. & diri.

Sed circa hoc est dubiū non contēnendum, vtrùm hoc sit iure Diuino, vel naturali. Vel solùm sit præceptum Ecclesię. C

Conclu. Quòd votum solenne matrimonium impediat contrahendū, & contractum dirimat, habetur iure positiuo Ecclesiastico, & non Diuino, vel naturali. Probatur. *Ratio cōclu.* Quia si ex natura rei votum solenne dirimeret iam contractum, eodem modo votum simplex dirimeret, sed non dirimit iam contractum, licèt impediat contrahendum (vt suprà dictum est) ergo neque solenne sic dirimeret. Quòd sit idē quoad Deum, patet ex eo, q̀ illa cæremonia, & modus solēnizandi solū est quid de iure positiuo introductū. Sequitur ergo, q̀ cū primū nō impediat de iure Diuino, neque naturali quominus matrimoniū cōtractū sit validū, sic etiā de

Votū solenne ex iure positiuo impedit.

Supra arti. 15.

voto

A voto solenni dicendum. Sicq; habes solum istum impedimentũ voti esse de iure positiuo, eo quòd iam videtur transtulisse corpus suum in manus prælati: ita vt nullo modo posit alteri dare quod non habet in possessione. Istam sententiam tenet doct. sub. in. 4. Idem Caie. Plura alia dici possent de voto, quæ doctores in. 4. tractant, de quibus quia non ad propositum, tacendum censui. Sto. dist. 38. q. vnica. Caie. 2. 2. q. 88 ar. 1 Dist. 38. 4.

Non tamen est negandum probabilem esse opinionem illã, quæ tenet, votum solenne matrimonium dirimere iure Diuino. Quia mutatio est status inferioris in superiorem. Et quidem in voto solenni est traditio. Et dato solennitas ipsa sit iure positiuo, ratione traditionis factæ habet quòd non posit matrimonium contrahere: sicut Magister Soto in suo de Iustitia, & iure probat esse à docto. S. A quo tamẽ cùm aliàs eius angelicã potiùs quàm B humanam sequamur doctrinam, in præsenti liceat digressionẽ momentaneam facere, quamuis ab eo in scriptis nõ fiat recessus. De quo suprà, quando de voto simplici agebamus. Soto de Iust. et iur. lib. 7. q. 2. ar. 5. Vigue. c. 16. §. 7. verbo. 9. Docto. in. 4. d. 38.

ARTICVLVS. XXXII.

De disparitate cultus.

Est nunc disserendum de impedimento disparitatis cultus, Vtrùm ita sit quòd impediat contrahendum, & dirimat contractũ. At vt exactè hoc tractemus, notandum est quòd hic loqui possumus de isto impedimento, vtrùm sit impedimentum stando C in iure naturali, vel vtrùm per legem scriptam Diuinam, an solùm per legem positiuam humanam. Nota. 1. Hugo in summa sen. tract. 7. c. 8.

Secundò notandum, quòd aliud est loqui de infidelitate in genere. Aliud de infidelitate vt dicit priuationem sacramenti fidei. s. baptismatis. 2.

Tertiò notandum, quòd non est idem quærere, vtrùm fidelis posit contrahere cum infideli, & quærere, vtrùm illi qui disparis sunt cultus posint contrahere. Potest enim esse, quòd nullus sit fidelis, & tamen quòd sint disparis cultus. 3.

Tempore legis naturalis, ante legẽ scriptam, licebat fideli contrahere 1. Conclu.

Cont. Vigue. in suis insti. theo. c.16. §.7. ver. 9.

trahere cum infideli. Liceret quidem tunc fideli Abrahæ contrahere cum infideli.i. cum illa quæ non protestabatur fidem venturi aliquo signo, vel aliquo sacrificio. Quia vbi nulla est prohibitio personarum, manet matrimonium in iure naturali: sed in iure naturali non videtur talis prohibitio, quominus possent fidelis, & infidelis iungi: ergo. A

2. conclu. S. Th. in. 4. d. 39. Ricar. ibi. q. 1. Palu. ibi. Exo. 23. Deutero. 7.

Post legem scriptam datam populo Israeli nõ licuit fideli cõiungi in matrimonio alicui ex Cananeis, bene tamen cum alijs infidelibus licuit. Quia sic lege præceptum est in Exo. Et expresse in Deuterõ. Imò quòd omnes interficerentur. Et ratio huius erat: quia nimium timebatur de euersione fidelis per infidelem. Et ob id nisi cõuerteretur Cananeus, nullo modo licebat inire foedus matrimonij.

Ioan. Arbo. lib. 11. theoso. ca. 11. Gene. 41. Hester. 2. Viguerius. Ioan. Arbor.

Secunda pars conclusionis probatur. Quia nullibi in lege præceptum est, quòd non liceret ex alijs infidelibus capere in matrimoniũ, imò constat id sanctos fecisse. Sic Ioseph, Moyses, & Hester cum infidelibus contraxerunt, quia non erat timor de auersione à vera fide. Hæc dicta sint cõtra Viguerium Granatẽsem qui in suis institutionibus Theologicis. c.16. §.7. ver. 9. dicit, iure Diuino esse nullum matrimonium inter fidelem, & infidelem contractum. In hanc etiam sententiam videtur declinare Ioã. Arboreus. lib. 11. Theosophiæ. c.15. quamuis non dicat apertè. Quod ex Paulo nititur probare. B

3. conclu. Cypria. ser. de lapsis. Ambro. etiã in episto. Teo. 1. Cor. 4. Taranta. d. 39. Ray. libr. 2. de matri. c. 21. Palu. Scotus. Echius. 1. Corin. 6.

Fidelis cum infideli cuiuscunq; ritus sit, dummodò non sit baptizatus, non potest contrahere matrimonium. Et si contrahat, iure humano positiuo est nullum matrimonium. Probatur. 28. q.1.c. Sic enim. Et ibidem in. c. Caue. Quæ sunt verba. B: Ambr. in lib.1. de patriarcha Abraham ca.9. Cuius ratio potest esse, quã assignat Ricardus ibidem. Quia non deceret Christianum contrahere matrimonium, in quo non esset ratio sacramenti, sed inter fidelem, & infidelem non esset ratio sacramenti: quia nõ posset habere rationem sacramenti ex parte coniugis non baptizati, ergo non potest inter eos esse verum sacramentum matrimonij. Sic canonistæ in ca.1. de sponsa. Et est conclusio Theologo. in. 4. dist. 39. Ibi Palu. q.1. Et Sco. Et Ioan. Echius Homi. 71. De sacramentis. Et quidem videtur fuisse à tempore Apostolorum hæc prohibitio. 1. Corin. 6. Noli coniungi cum infidelibus. Et. 2. Corinthi. 6. Idem. Et in Concilio Toletano. 3. ca.14. & . 4. c.61. C

4. Conclu.

Licèt in iure non habeatur expressa determinatio, vel concilij vel Pon-

A vel Pontificis, quòd fidelis non possit contrahere cum infideli, habet tamẽ ista prohibitio vim iuris positiui expressi. Probatur primò quòd non habeatur expressè talis determinatio. Quia solùm reperitur authoritas. B. Ambro. suprà allegata lib. 1. de patriarcha Abraham. c. 9. Et D. August. & Hieronymi lib. 1. aduersus Iouinianum. Et Cypria. lib. 3. aduersus Iudæos. c. 62. Nam dato in Concilio Toleta. 3. & 4. ibi tamen solùm de Iudæis est sermo. D. Aug. de adult. coni. c. 2. et de fide & operibus. c. 19.

Secunda pars manifestatur, quòd habeat vim legis expressæ. Quia vel olim fuit determinatum, & perijt talis determinatio. Et tunc non est dubium, quin modò vim teneat, sicut si scripta esset. Sicut & multa alia sunt in Ecclesia, quæ tamen scripta non apparent, quæ fuerunt determinata. Sicut & multa ore tenus habet Ecclesia ab Apostolis, quæ licèt scripta non sint, habent tamen eandem vim, sicut si scripta essent, vt catholici fatetur. Vel B non fuit facta determinatio, sed solùm fuit in Ecclesia in consuetudine, sicut si esset determinatum, quæ habet vim legis, & quomodocunq; sit, tenet. Et credibile est (quandoquidem omnes doctores catholici sic loquuntur de huiusmodi impedimento, tanquàm si sit iure positiuo determinatum) sic fuisse determinationem factam, licèt nobis non constet in scripto, sed solùm ex dictis doctorum, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ ad illuminandum, & docendũ alios. Et hæc consuetudo non est intelligenda esse contra Apostolum. In quo errauit Ioã. Igneus in l. fideicommissum. §. ad Syllani. qui dixit prædictam Ecclesiæ prohibitionem de dispari cultu esse contra Paul. Aposto. 1. Cor. 7. Damas. S. Tho. 3. p. q. 25. ar. 3. ad. 3. Ad Ephe. 4. Celaia. d. 37. q. 1.

Secluso isto iure positiuo, stando modò in iure naturali, nulla C lex est quæ impediat huiusmodi coniunctionem. Hoc patet ex dictis. Quia lex vetus iam cessauit. 5. Conclu.

Licèt in Concilio Toletano. 4. & Agathensi sit prohibitum fideli contrahere matrimonium cum hæretico (cùm iuxta Paulũ vitandus sit post primam, & secundam admonitionem) si tamẽ quis attentet cõtrahere, verum erit matrimonium. Probatur. Nã si non teneret, esset propter ius positiuũ: sed nullũ tale est de hæretico irritans factum, nec talis consuetudo, vt asserunt doctores. Sanct. Thom. in locis allegatis, Ricardus, Paludes. Nam posito quòd sit baptizatus, siue sit apostata, siue hæreticus, tenebit matrimonium. Sicut si quis contraheret cum excommunicato. Licèt esset mortale cõtrahere. Sequitur ergo, q erit verum matrimonium. 6. Conclu. Ad Ti. 3. Hoc cõtra glo. in c. si. de con. appo. & regia l. 15. ti. 2. p. 4. S. Tho. d. 39. q. 1. ar. 1.

Videtur

7.Conclu. Videtur probabile, quòd posset teneri, si non sit prohibitum in iure, sed solùm ex consuetudine, inter huius noui orbis incolas matrimonium tenere, quamuis sint disparis cultus. Cuius pro-
Ratio.7.cõcl. babilitas sic persuadetur. Vbi cessat ratio legis, ibi & obligatio legis. De quo nos aliâs, maximè in relectione de decimis. Ergo multò magis vbi cessat ratio consuetudinis, & ibi obligatio cõsuetudinis cessabit. Vt si sit lex, q propter pericula nocturna nul-
Adria. quot lib.6. lus portet arma noctu. Cessat ista ratio, cessante scandalo, & sic
Medina. cessat in conscientia legis obligatio. Ita à fortiori de cõsuetudine. Ratio istius cõsuetudinis esset timor, q vir fidelis subuerteretur ab infideli, sed inter huius noui orbis indigenas cessat: cùm experiẽtia cõstet eos sic cõuiuere, quorũ alter fidelis, & alter infidelis, & q nunq fidelis dicat infideli vt cõuertatur, nec ecõtrariò, infidelis fideli vt fidẽ neget, vel quid simile in cõtrariũ fidei agat. Sequitur ergo, q probabiliter posset dici, si nõ est determinatio iuris, sed solùm consuetudo, quòd esset matrimonium inter tales. B

2.Ratio Item secundò. Quia consuetudo solùm obligat illos, qui eã receperunt: sed isti nunquàm receperunt, neq; aliquid audierũt de illa, ergo videtur quòd excusentur.

Eccl.7. & ad Roma.12. Sed tamen quicquid sit de hoc, non oportet sapere plusquam oportet sapere, sed teneo cum omnibus doctoribus catholicis: q Ecclesia irritat, & anullat tale matrimonium, & fidelem facit personam illigitimam ad contrahendum cum infideli non baptizato, etiam si sit catechumenus. Et si contrahant, quantuncunque ignorauerint ius, licèt excusentur à peccato in contrahendo, & si in permanendo, quando tamen constiterit de impedimento, separãdi sunt, nisi alter iam ad fidem conuersus sit, & de nouo contrahant. Et facit ad hanc iustã prohibitionem, quòd iure ciuili cautum est, Christianum contrahẽtem matrimonium cum Iudęo, vel Iudæum cum Christiano, poena adulterij mulctari, quæ erat mortis in. l. Ne quis. C. De Iudæis. & ibi Salicetus. C

Salice.
8.Conclu. Infideles inter se quantuncunq; sint dispares cultu, & religione, possunt contrahere matrimonium, nisi suis legibus prohibitum fuerit. Nam cùm sint extra Ecclesiam, non arctantur legi-
Ratio concl. bus humanis, nec Diuinis positiuis veteris testamenti. Quia illis solùm tenebantur Iudæi, qui eam legem receperunt, ergo si lege tenentur, erit naturali, sed lege naturali non est prohibitum inter gentes diuersorum rituum inire foedus matrimonij, vt suprà probatum est.

Secunda

A Secũda pars, quòd intelligitur, nisi suis legibus aliter fuerit prouisum, probatur. Quia potest dominus infidelium leges, & edicta ponere (quandoquidem verus est dominus) pertinentia ad suam rempublicam, & bonum communitatis, sed tale edictum i. quòd infideles non iungantur alijs alterius ritus, potest pertinere ad bonũ suorũ ciuium, ergo poterit legẽ ferre de illo. Et si lex sit lata, tenentur omnes illã seruare. Et contra faciens, nihil facit. Sequitur ergo, ꝙ si legibus suis fuisset prouisum, non possent infideles diuersi ritus, & cultus contrahere, sicut nec modò fidelis potest cum infideli non baptizata, vel catechumena, ex lege, vel cõsuetudine approbata Ecclesiæ. Et videtur ꝙ maximè circa matrimoniũ possent dñi infideles has cõdere leges. Quia est quidã cõtractus necessarius, sine quo est impossibile rempublicã posse constare. Quod videtur asserere post. S. Tho. B. Antoni. dicens. B Possunt infideles vnius ritus cõtrahere cum infidelibus alterius ritus, putà Sarraceni cũ Tartaris, nisi per aliquod ius positiuum prohibeantur. Idem allegat Syluester. Certum est, quòd non loquitur de iure positiuo Ecclesiastico. Quià nõ subduntur tales legibus Ecclesiæ, sed loquitur de iure positiuo humano regali, cui subduntur etiam infideles.

Ratio. 2. p.

Vide relectio. nostram de dominio infidelium, & iusto bello.

S. Th. d. 39. ar ti. 1.

S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 6.

Syluest. verbo matri. 8. §. 10.

Sed circa hoc quæritur, Dato ita sit, quòd matrimonium contractum inter fidelem, & infidelem non baptizatum sit nullum, Vtrùm si post conuersionem infidelis ad fidem maneant simul, verum sit matrimonium sine alio nouo consensu, sed solùm ex C communi cohabitatione. Hoc est vnum dubium dignum profectò scitu, propter neophytos huius orbis. Et quidem in parte in præcedentibus discussum est, sed tamen operæpretium cẽseo in isto impedimento diffinire clariùs.

Dubium.

Pro solutione dubij priùs oportet distinguere, quòd potest esse, ꝙ tales post conuersionem infidelis cohabitẽt sicut antè, ignorantes ius, & impedimentum quod fuit à principio, vel quòd scienter. Et adhuc dupliciter. Si sciẽter. Vel ignorãter, vel de nouo exprimendo consensum verbis, vel signis, vel interiùs consentiendo, vel merè priuatiuè se habendo, id est, neq; consentiendo, neq; dissentiendo. Quibus prælibatis, respondetur.

Nota.

Si fidelis contraxit cum infideli ignorans ius, & post conuersionem infidelis cohabitet, & exigat debitum, non de nouo consentiendo, sed eadem fidem sicut priùs, nullum est matrimoniũ vsq; dum adsit nouus cõsensus. Nam ad matrimonium requiritur consen

1. Conclu.

Suprà ar. 2.

K

tur consensus mutuus inter legitimas personas: ita q altero isto A
rum deficiente, non est matrimonium: sed sic est, q quãdo affuit consensus à principio, non fuit inter legitimas personas, ergo nõ fuit matrimonium tunc, nec modò est. Quia modò solùm sunt personæ legitimæ post conuersionem infidelis, sed non adest cõsensus, qui est ad hoc necessarius. Sequitur ergo quòd nõ est matrimonium.

2 Secundò. Si esset matrimonium, per solam cohabitationẽ probaretur esse tale, sed non sufficit sola cohabitatio, imò neq; traductio sponsæ in domum, vt determinatum est, Extra de resti. spolia. cap. Ex parte. Sic Panor. in cap. Super eo. de conditio. apposi.

Panor. *Adria.*

Et eandem tenet do. Adria. Et est singularis determinatio glo. in 6. desponsa. impub. cap. vnico. dicentis. Solo temporis cursu non firmatur quod à principio non valebat, sed nouo subsequenti consensu, interdum tacito, vt suprà adduximus. Idem Ricardus. B

Suprà ar. 3. *Ricar. vt sup.*

Nam vbi semper est iuris ignorantia, & facti, semper videtur cõuenisse ex illo priori consensu, qui non fuit sufficiens propter personas illegitimas. Sicque quandoquidem à principio suum non est sortitus effectum, neque pòst poterit, nisi adsit de nouo. Alioqui sequeretur, quòd si quis ducit aliquam de præsenti, & ipsa non consentit, vel est impedimentum, si pòst successu temporis iungantur, sine alio nouo consensu exteriori, vel interiori esset verum matrimonium, quod est falsum, & si conuenirent inde ad decimum annum, deberet iudicari pro matrimonio, quod tamen nullus audebit dicere. Ratio huius est. Tunc enim à principio ille cõsensus viri nullum habuit effectum. Et ad hoc quòd pòst sortiatur effectum, est necessarium, quòd adsit de nouo. Et C
hoc in ca. Veniens. Extra de eo qui dux. in matrimo. quam po. per adulte. Hoc tenet doct. sub. in. 4. Imò est expressus textus de sponsa. impub. in. 6. capit. vnico. vbi dicitur, quòd si impuberes ipsi, vel parentes pro eis sponsalia contrahunt: si post ætatem completam ipsi iuuenes non cõsentiãt verbo, vel facto, propter mutuam cohabitationem simul solùm non est validum, quod antè non fuit validum. Et sic ibidem glos. dicit, quomodo solùm per cursum temporis non fit validum, quod antè fuit inualidũ. Et idem determinatur de matrimonio ibidem, vbi fuit contractum inter minores. 14. annorum.

Sco. dis. 35. q. vnica. *Glossa.* *Abu. 1. regũ. 8. q. 140.*

2. Conclu. Si post conuersionem infidelis, fidelis consentiat interiùs actu directo in matrimonium, vel exteriùs exprimendo, etiam ignorando

A rando ius, est verum matrimonium. Probatur. Quia ad verum matrimonium requiritur consensus inter legitimas personas: sed ista concurrunt in casu, dato sit ignorantia iuris de facto iam prę terito, ergo verum erit matrimonium. Nam ad matrimonium non requiritur quòd contrahentes sciant se posse contrahere, sed satis est constet eis non posse non contrahere, quod potest facilè cognosci. Imò dato opinentur se non posse, sed decipiuntur. Et tamen de facto si contrahunt, verum est matrimonium, licèt ipsi peccent contrahentes. Quia sunt ibi omnia necessaria, & sufficientia ad verum matrimonium. *Ratio concl.* *Suprà arti. 2.*

Si post conuersionẽ infidelis constet fideli de impedimento quod præcesſit, & habitent, & commisceantur, consentiendo interiùs, est verum matrimonium. Probatur. Quia est verum, etiã si ignorẽt impedimentum, vt in proximo articulo probauimus: B ergo à fortiori erit verum matrimonium, si post detectam conditionem simul cohabitent interiori consensu. Quia nihil deficit ad rationem matrimonij. Sic affirmant doctores citati, cum quibus & Ricar. *3. Conclu.* *Ratio.* *Ricar.*

Si fidelis post conuersionem infidelis cohabitet, & debitum exigat, cognoscens impedimentum præteritum, sed tamen neque consentiens, neque dissentiens, sed indifferenter se habens, non est verum matrimonium quantum ad Deum in foro conscientiæ. Quia ad matrimoniũ requiritur expressus consensus inter personas legitimas: sed in casu non est talis consensus, quia merè priuatiuè se habet, ergo non est matrimoniũ. *4. Conclu.* *Suprà arti. 2.*

Confirmatur. Quia si ad aliquam accederet non considerando, neque promittendo, neque exteriùs consentiendo, nec C interiùs, non esset verũ matrimoniũ quoad Deum, ergo neq; in proposito: quoniam nullus est consensus post legitimationem personarum. *Confir.*

Si fidelis post conuersionem infidelis sciens impedimentum cohabitet sicut antè, etiam si non exprimat cõsensum exteriùs, vel interiùs, licèt quãtum ad Deum non iudicetur verum matrimonium, est tamen verum secundùm Ecclesiæ præsumptionẽ. Quia Ecclesia præsumit in bonam partem hunc sic scientem impedimentum præcedens nolle peccasse, & sic accesſisse ad vxorẽ tanquã ad verã, & consensisse interiùs. Hoc videtur expressè determinatum in c. Ad id. Extra de sponsa. Vbi determinatur, ꝙ puella quæ ante ætatem legitimã coactè nupsit viro, si post ætatem com *5. Conclu.* *Ratio.*

tem completam non reclamauerit statim, licèt pòst dicat se non A consensisse, non est credendum ei, sed simul debet cohabitare. Quia eo q potuit contradicere, & non contradixit statim, videtur consensisse. Sicq; præsumit Ecclesia, quòd ipsa non voluerit peccare, quæ tamen peccasset, si coniugeretur viro, non consentiendo in eum matrimonialiter. Sic in proposito. Ex quo fidelis nouit impedimentum præteritum, & nō diuertit, sed adhuc manet sicut priùs, est matrimonium præsumptum, & si non sit nouus consensus. Quia Ecclesia præsumit eum non voluisse peccare. Pro hoc verò notandum, quod Abulen. dicit, quòd non solet de nouo consentire, qui matrimonialiter coniuncti sunt, quando fuit impedimentū, nisi constet postea eis de impedimēto quod præcesit. Ex quo patet, quòd ad præsumptionem matrimonij in foro Ecclesiæ inter illos, qui non poterant coniungi, non sufficit impedimentum cesset, sed requiritur scientia, quòd à principio præcesit. B

Abu. 1. re. 8. q. 38.

Posset etiam circa hoc impedimentum hîc adduci, qualiter per conuersionem vnius ad fidem dissoluatur matrimoniū, alio non volente cōuerti. At quia specialis occasio sese offert, cùm in 2. p. huius speculi agendum erit, ibi reseruabimus. Tractabimus nanque de matrimonio infidelium. Et ob id lectorem illic mittendum duximus.

Ab. ar. 28. vsque ad. 32.

ARTICVLVS. XXXIII.
De impedimento criminis.

Equitur nunc de alio impedimēto. s. criminis, quod etiam impedit contrahendum, & dirimit contractum. Hoc impedimentum est expressum in iure, per totum titulum, C Extra de eo qui duxit in matrimoniū, quā polluit per adulterium.

S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 5.

Et quidem tria sunt crimina. s. Homicidium in facto. Secundum est, adulteriū cū promissione. Tertium, contrahere de facto cum secunda viuente prima. At vt debitè, & clarè procedamus, vnūquodq; istorum seorsum tractandum statui. Et. 1. de homicidio. Illud autem sic intelligimus esse. Vt si quis vir occidat virum alterius, vt habeat eius vxorem in matrimonium.

Tria crimina in isto impedimento.

Vigue. c. 16. §. 7.

Et pro

A Et pro intelligentia huius impedimenti omnia dubia simul proponamus. Vtrùm sufficiat ad hoc impedimentum machinatio solùm mortis sine effectu. i. ꝙ non sequatur mors. Item si sufficit præcepisse homicidium fieri. Præterea. Si casu factũ est homicidiũ, vtrùm impediat. Item. Si alius interfecit, sed qui duxit vxorem ratum habuit. Et vtrùm similiter intelligatur impedimentum ex parte fœminæ, vt si machinata est ipsa in mortem vxoris illius, quem vult in virũ, vel si machinata est ipsa in mortem proprij viri. His suppositis, ad dubium respondetur.

Vir qui machinatus in mortem verè occidit, vel propriã vxorem, vt aliam ducat, vel virum alterius, vt vxorem ducat in matrimonium, post tale homicidium non poterit talem fœminam ducere, & si duxerit, sunt separandi. Ista conclusio habetur in B titulo suprà allegato. c. Significasti. Et. 31. q. 1. c. Si quis viuente. Dixi, si verè occidat: quia (quicquid dicant aliqui) si verè non sequatur homicidium, nõ est impedimentum. Sic tenet inter Iuristas Vgutius. Quæ est communis opinio Theologorum, quos contigit videre. Dixi præterea in conclusione: si interficiat animo ducendi vxorẽ illius: quia si non ipso animo faciat, sed odio, vel in bello, nullum est impedimentum, vt patet, Extra de conuer. infi. in. c. Laudabilem. vbi determinatum est, quòd illi, qui in bello interfecerunt viros proprios quarundam mulierum, non animo ducendi vxores, quòd possint eas matrimonialiter sibi copulare. Ad hoc enim crimen incurrendũ requiritur actualis occisio, & similiter actualis intentio ducendi adulteram: ita ꝙ si id non intendat, non erit impedimentum. 30. q. 1. c. Si quis viuente.

1. Conclu. *Ang. in Ver. Matri. 3. impedi. 9. Basso. in. 4. d. 34. ar. 2.* *Vgutius in. 4. d. 3.* *Nota hæc.*

C Vir non occidens vxorem propriam, vel virum alterius, sed tamen præcipiens occidere, vt adulteram ducat, nõ poterit post mortem propriæ vxoris, vel alterius viri eam habere in matrimonio. Quia quod consilio, & mandato eius factum est, ei imputatur secundùm iura, ita ꝙ est impedimentum ad contrahendum, & dirimitur contractum.

2. Conclu *S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 5. §. vni.*

Cõfirmatur. Quia in textu dicitur. Si quis fuerit machinatus in mortem viri, sed talis cuius consilio fit, machinatus est. *Confir.*

Vir ratum habens homicidium viri ab alio perpetratum non suo consilio, aut fauore, poterit ducere eius vxorem. Quia cùm hoc sit odiosum, non debet extendi ampliùs, quàm verba textus sonant. De regulis iuris. lib. 6. At solùm dicitur in tex. quando est machinatus. &c. sed qui ratum habet factum in nullo est

3. Conclu. *Tur. cre. 30. q. 1. c. Si quis.*

S. Anto. vbi supra. machinatus, ergo sequit ꝙ nō est tale impedimētū. Hæc est cōis opinio Iuris consultorum, & Theologorum. Sic & Tur. crema. A

Conclu. 4. In casu posito in prima, & tertia conclusione, vir non poterit ducere vxorem, cuius virum interfecit, etiam si non commiserit adulterium cum ea. Ista conclusio posita est propter Ricardum, *Contra Ricardum. d. 35.* qui videtur tenere, ꝙ hoc impedimentum debeat intelligi, si interueniat adulterium, & aliàs non. Sed probo conclusionem. *Ratio conclu.* Nā hoc impedimentum habet ortum, & vim ex iure positiuo, sic diffiniente: sed in textibus allegatis solùm fit mentio de homicidio ergo si interueniat homicidium, etiam si non sit adulterium erit impedimētum. Sic Inno. Hostiē. & Archie. Floren. *Inno. Hostien. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 5.* Verum tamen est, ꝙ doct. tenētes cōtrarium, vt est Ioan. An. & Panor. & Ricardus intelligunt iura, quādo vterq; machinati sunt in mortem viri, vel vxoris, tunc enim non est necessarium interueniat dulterium. *Ioa. And. Panor. Ricar.* Attamen, quando alter tantùm machinatus est, tunc requiritur adulterium. B Secundùm eos hoc habet apparentiam. *S. Tho. D. 35. in expo. litera.* Sed dicendum videtur nullomodo requiri adulterium, sed suffi cere mortem. S. Tho. tamen vtrumq; recitat requiri.

5. conclu. Fœmina, quæ machinata est in mortem vxoris adulteri, vt eū habeat in matrimonio, pòst non poterit ei nubere. Ista conclusio est determinata in ti. suprà allegato. c. Super hoc. vbi dicitur, ꝙ si mulier fuerit machinata in mortem vxoris adulteri, non poterit ei nubere. Et in. c. Significasti. eodem titulo.

6. conclu. Mulier, quæ viri proprij mortē cum effectu est machinata, vt adultero nubat, non poterit post mortē proprij viri adultero nubere. Hæc conclusio ponitur propter quēdam magistrū non vulgariter doctū, qui reputat non idem esse de viro, qui machi- C natur in mortē vxoris, & de vxore, quæ machinatur in mortem viri. *Ratio contra conclu.* Ratio quæ illū mouet est: quia non sic iure dispositū est. Cōtra eū pono cōclusionē. Et ni fallor, nō indiget probatione: quia expressè videtur determinatū. 31. q. 1. c. Si quis viuente. Vbi est casus, ꝙ quis adulteriū cōmisit cū muliere, quæ habebat virū propriū, & pòst mortuo viro proprio, duxit eam in matrimonio, & ad casum istis verbis dicitur, & respondetur ibi ex concilio, ꝙ si ita est, pœnitentiam agat, & non dissoluatur matrimonium, dūmodò vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, non occiderit. Sequitur ergo, ꝙ si mulier proprium virum occiderit, non poterit nubere adultero, cùm ad paria similiter obliget determinatio virum, & fœminam. Hęc est sententia Petri de Palude in 4. vbi dicit sic.

A dicit sic. Sunt autem tria, quæ dirimunt matrimonium pôst con tractum. Primum est, cùm vxor machinatur in mortem viri, vt postea contrahat cum adultero, vel econuersò. Hæc ille. Ecce ergo habes de hoc primò, quomodo hoc crimen homicidij impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractũ. Si tamen hac intentione fiat, vt alteri nubat. Habes etiam esse impedimentum etsi non interuenerit adulterium, sed solùm sit homicidium cum effectu: siue hoc sit ex parte fœminæ, quæ machinata est in mortem alterius vxoris, vt suum virum habeat: siue quæ machinata est in mortem proprij viri, vt alium habeat, siue si vir machinatus est in mortẽ viri alterius, vt habeat eius vxorem, siue in mortem propriæ vxoris, vt aliam ducat, etiam si nõ interueniat adulterium, secundùm probabiliorem opinionẽ. Et requiritur ad hoc, ꝙ sit vera vxor, vel verus vir: & non sufficit ꝙ sit existimatio de vera vxore, sed quòd in veritate sit. *Palu. d. 34. q. 1. con. 1.*

B Dubitatur tamen. Si aliquis occidit vxorem propriam, vt aliã ducat, non intendens hanc, vel illã, sed solùm in generali, Vtrùm post mortem possit aliquam ducere. De quo sit. 7. conclusio. *Dubium.*

Vxorem propriam occidens vt aliam ducat, non signando quam, sed indifferenter aliquam, licèt peccet contrahendo, tenet matrimonium. Quia cùm hoc sit iuris positiui impedimentum, intantum erit, inquantum iure expressum: sed in iure solùm est expressum, quòd ille, qui vxorem suam odio interficit, si tamen non id faciat intendens ducere adulteram, quòd solùm sit impedimentum impediens, sed non dirimens, quo stante, qui contrahit peccat. Sequitur ergo, ꝙ cùm qui simpliciter nullam signat, sed confusè vxorem occidit, vt aliã ducat, non est simpliciter inhabilis ad matrimonium, sed si contrahat, tenet: quia est solùm impedimentum quod impedit, sed non dirimit. *Conclu. 7.* *Ratio. 7. con.*

C Si quis occidat vxorem vt aliquam ducat, in intẽtione signãs istam, vel illam: siue illæ omnes sint plures, siue paucæ, dummodò omnes sint specialiter, & expressè intentæ, nullam poterit ipsarum ducere. Etsi duxerit, dirimendum est matrimoniũ. Probatur. Quia est expressa determinatio, vt ille qui vxorem occidit intendens aliam habere, nullo modo illam possit habere, quã intẽdit consequi: sed talis expressè intendit illam habere, siue de illa sola tunc cogitet, siue de ipsa cum alijs, ergo non poterit eam habere. Nihil enim refert, quòd simul alias cogitet ducere. Nam tunc intentionem actualem habet, quæ sufficit. *Conclu. 8.* *Ratio conclu.*

ARTICVLVS. XXXIIII. A

De impedimento criminis propter adulterium.

Equitur impedimentum de crimine adulterij.s.quando quis adulterium commisit, & fidẽ dedit de matrimonio contrahendo post mortem propriæ vxoris. Et vt clariùs ista pateant, oportet notare, posse contingere quòd solùm sit adulterium sine fide, vel promissione de matrimonio. Item. Dato sit promissio, & adulterium, potest esse quòd primò fuerit adulterium, & pòst promissio. Vel quòd solùm sit promissio, & non adulterium. B

1.Nota

2.Nota. Item notandum, Omnia ista contingere posse altero ignorante, quòd adulter habeat proprium virum. Vel vtroq; sciẽte. Vel quòd à principio fuerit ignoratum, & pòst scitum. Et tamen ꝙ eodem modo adulterentur, sicut priùs. Pro solutione sint conclusiones, Quarum prima.

1.Conclu. Qui viuente propria coniuge adulteratur solùm, sine fide, vel promissione de matrimonio: post mortem propriæ coniugis poterit ducere illam, cum qua commisit adulterium. Sic in titulo suprà allegato in cap. Significasti.

Syl. ver. Matrimo..8.q.9.

2.Conclu. Qui commisit adulterium cum fide, vel iuramento de matrimonio contrahendo, non poterit post mortem propriæ coniugis ducere cum qua adulterauit. Hæc etiam est expressè determinata in iure, in cap. Cùm haberet. eodem titulo. vbi præcipitur, ꝙ & si per decenniũ cohabitauerunt, & plures filios genuerunt, separentur: quia priùs adulterium fuit cum fide, viuente legitimo coniuge. C

3.Conclu. Licèt ita verũ sit, quod dicunt duæ conclusiones propositæ, requiritur tamẽ ad hoc ꝙ sit tale impedimentũ, ꝙ sciat vterq; se habere proprium coniugẽ. Verbi gratia. Si Ioannes habens legitimã vxorem promittat alteri, & habeat accessum, & tamen illa cui promittit, ignorat Ioannem habere veram vxorem. Vel etiã si ipse Ioannes ignorat se habere propriam vxorem. Vel si Ioannes est solutus, & promittit Mariæ, & ignorat eam habere proprium virum, poterit post mortem viri coniungi Ioanni. Et ecõtrà. Hæc etiã est expressè determinata in iure. Ibidem. c. Propositum. Et sic intelligunt omnes doctores. Et cap. Veniens. Extra de sponsa.

S. Anto. 3. p. ti.1.c.5.

Theologi.d.35

A de sponsa. Et de concess. præben. cap. 1.

Si à principio quādo interuenit fides de matrimonio, & adulterium, ignorauit alter ipsorum, quod habuerit adulter legitimū coniugem, & postquam sciuit, rursus adulterium commisit, etiam si non interfuerint verba de nouo, est impedimentum, & non poterit post mortē legitimi coniugis iūgi ei. Probatur ex. 2. cōclusione. Quia quando quis cum fide adulteratur, vtroq; sciente, est tale impedimentum, sed ita est, quando postquam cognouit habere legitimum coniugem, adulteratur. Quia ibi est adulterium, & concurrunt verba, vel promissio præcedens, in virtute cuius semper iunguntur, ergo semper erit impedimentum. Hanc conclusionē attende, propter illa quæ statim dicturi sumus. Et est sententia Archiepiscopi. 4. conclusio. S. Anto. p. 3. tit. 1. c. 5. Ratio conclu. S. Anto. vbi suprà.

Si solū sit fides de matrimonio, & non interueniat adulteriū, nullum tale oritur impedimentum. Probatur. In titulo allegato. B c. Si quis. vbi est expressum, quod si quis viuēte propria vxore promisit alteri quod ducturus esset eam, non tamen cognouit eam, post mortem propriæ vxoris poterit eam ducere. 5. conclusio.

Ad hoc quod tale impedimentū incurratur, non sufficit promissio, seu fides de matrimonio contrahendo post mortem vxoris, simul & copula carnalis, sed requiritur quod talis adulter verè habeat legitimam vxorem. Vel si ipse solutus promisit habenti virum, quod ipsa habeat legitimum virum. Nam si non est vir legitimus, vel vxor legitima, non incurritur impedimentum. In cap. Significauit nobis. eodem titulo. Et ratio est. Quia non interuenit adulterium, cùm non fuerit verum matrimoniū. 6. conclusio. Ange. in ver. Matrimo. 3. impe. 9. §. 1.

Si promissio præcedat, siue sequatur, dummodò sit promissio, simul & adulterium, dato vnum istorū aliud præcedat, siue sequatur, oritur hoc impedimentū. Quia iura dicunt impedimētum incurri, quando interuenit adulterium cum fide, & iuramēto de promissione. Nec tamen aliquid disponunt quòd sequatur, vel illud præcedat. Ergo sequitur quod siue primò cōmissum sit adulteriū, & pòst sequatur promissio, etiam si post promissionē non ampliùs iungantur, erit impedimentum. Do. Archie. Florē. in loco citato. Et Caie. Et Palude in. 4. 7. conclusio. C Archi. 3. p. ti. 1. q. 5. Palu. d. 35. Caie. in sum.

Si quis verè vxoratus habens propriam vxorem secundā duxerit, ipsa ignorante, postquam ipsa sciuerit, si mortua fuerit propria vxor, potest (si velit) cum adultero contrahere, & ipsa volente, cōpellitur stare matrimonialiter. In. ca. Veniens. eodem titulo. 8. conclusio.

Hoc quidem optimè factum est in pœnam fraudis: quia fraus, & dolus nulli debent patrocinari. A

9.conclusio. Simãcas in insti.catho.c.42 Almayn. d. 10. S.Th.1.2.q.91 art.4. Durã.in.4.d. 11.q.8. Palu.in. 4.d. 13.dicũt Eccle. nõ iudicare de occul. contra. Adria.quoli. 8.& Alber. pibi. Eccle. hie.c.ap.6. et Medi. de pœni.tract.6. Ricardus.d.35 ar.3.et.S. Anto. vbi suprà.

Si quis viuente proprio coniuge alteri promisit matrimoniũ, simul cum adulterio, sed tamen interiùs dissensit, incurritur hoc impedimentum. Probatur. Quia Ecclesia, quæ posuit impedimentum, iudicat talem veram esse promissionem, non curans de interiori consensu. Et cùm ipsa disponat illum, qui fidem dedit de matrimonio simul cum adulterio tale incurrere impedimentum, quia non iudicat de occultis, erit impedimentum, etiam si non sit assensus interior. Idem dicendum si fœmina, viuente viro, cum adultero talia verba proferat, etiam si id non habeat in animo. Quia eadem est ratio.

Sed pro intelligentia perfecta est bonum dubium. Quid si interueniat solùm promissio cum adulterio, & non fides, vel iuramentum? Eò dubitatur, quia in tex. Significasti. dicitur. Quãdo interuenit fides, sed potest esse ꝙ interueniat noua promissio solùm. Vt si diceret: Accipiam te in meam post mortem vxoris. Ecce nuda promissio est. Vel si dicat, Do tibi fidem quòd accipiã te. Ecce fides data. Vel iuramento iuro. Hoc dubium mouet Ricardus in.4. & refert quosdam dicere ꝙ impediret, alijs dicentibus ꝙ non, & relinquit dubium. Et.B.Anto. loco suprà allegato refert eandem sententiam, & dicit ꝙ in casu esset Papa consulendus, vel petenda dispensatio ad cautelam. Nec faciliter dirimendum matrimonium cõtractum. Hæc ille. Existimo tamen Summum Pontificem, qui determinauit hoc fore impedimentum ad vitanda adulteria, nõ fecisse vim in hoc, ꝙ cum promissione addatur fides, vel iuramentum, vel ꝙ sit simplex promissio. Sed quia communiter promissio de re tanta fide firmatur, vel iuramento, addidit illud. Tamen eius intẽtio fuit obuiare malis, quæ solent euenire propter tales cõmixtiones, vt homines terrerẽtur ab adulterio perpetrando. Videretur enim gratis dictũ, ꝙ vis solùm esset in hoc, ꝙ addit fidem promissioni, vel non. Et sic existimo per solam nudam promissionem sine fide, vel iuramento (dummodò adsit adulterium) incurri tale impedimẽtum. Et ꝙ per fidẽ de matrimonio intelligatur etiã nuda promissio, ita expressè tenet Palude in.4. idem Rosela. idem Patauinus, qui ædidit additiones Angeli. At, quia contingit sæpissimè casus apud istos neophytos, eo ꝙ ante habebant consuetudinẽ dimittendi proprias vxores, & ducendi alias, vel dandi fidem: dico, ꝙ si con- B C

Rosela impedimentũ.8.q.2. Palu.d.34.q.1 Patauinus matrimonium. 8 impe.o. §.1.

tingeret

A tingeret casus, posset quis sequi opinionem, & sentētiam. B. Antonini. Et probabilitatem quam affert Ricardus non reprobādo posset facilè cum eis dispensare, & non dirimere iam contractū. Nec peccaret sequendo hanc opinionem. *Nota in fauorē Indorum.*

Sed adhuc dubitatur circa hoc. Si aliqua coniugata permitttit se cognosci ab alio, & hac lege, quòd ipse ducet post mortem vxoris illam, quam soror eius signauerit, intendēs in hoc quòd soror designabit eā, Vtrùm pòst possint iungi in matrimonio. Hoc dubium mouet Ricar. & B. Anto. in locis suprà allegatis, & respondent, ꝙ si ipsa prætendat in conditione, ꝙ ipsam iubebit soror sumere in matrimonium, oritur tale impedimentum: & ꝙ perinde est, sicut si promitteret eam ducere, & adulterium committeret. Si tamen non prætendat hoc, sed solùm ꝙ soror prouidebit ei de vxore, & soror casu dicat ipsi ꝙ sororem capiat, poterunt coniungi. Sed (bona venia istorū doctorum) crediderim in vtroq; casu nullum esse impedimētum. Probatur. Si aliquod est impedimentum, hoc solùm erit ex determinatione Pontificis, ergo intantum incurritur, inquantum sonant verba textus: sed solùm ibidem dicitur, ꝙ est impedimentum, si fidem dederit adulteræ, & adulterium commiserit, at in præsentiarum ipse non dat fidem adulterę, sed sorori, ergo non videtur quòd incurratur impedimentum. Fauores enim ampliandi, odia autem sunt restringenda, secundùm regulam iuris. *Dubium. 2.* *Ricar. d. 35.* *S. Anto.* B *Ratio contra Ricar. & S. Antoni* *Fauores ampliandi, odia restringenda.*

Confirmatur. Si solùm sit adulterium, & in mente solùm promissio de matrimonio, non erit impedimentum: hoc autem non ob aliud, nisi quia concurrunt quæ textus explicat, scilicet, promissio exterior. Ergo eodem modo licèt interueniat C adulterium, si promissio non fiat ei, videtur quòd non sit impedimentum. Et fortè dicentes contrarium, in fundamento ponunt, quòd fraus, & dolus nulli debent patrocinari, quod est verum. Sed tamen requiritur in odiosis, quòd seruentur quæ scripta sunt prout iacent. *Confirma.*

Dubitatur. 3. Si aliquis infidelis habens legitimam vxorem, contrahat de facto cum aliqua fideli, adhuc vera vxore viuente, vtrùm post mortem illius primæ possit contrahere cum illa, cū qua adulterium commisit. *3. Dubium.*

Respon. distinguēdo. Vel legitima vxor mortua est anteq̃ vir baptizaretur, vel nō. Si sic, ex parte viri nullū est impedimentū: quia cū esset infidelis, nullo modo incurrit tale impedimētū criminis. *Ad dubium.* *Nota.*

minis. Si verò post baptismum adhuc viuēte legitima vxore habebat adulteram, erit impedimentum, & non poterit post mortem primæ eam ducere, vt pòst dicemus in sequenti dubio. Veruntamen dato ante baptismum prima moreretur, si ipsa, cum qua contraxit, viuente prima erat baptizata, & constabat ei illū virum (dato esset infidelis) habere legitimā vxorem, licèt non sit impedimentum respectu viri, quia posset de nouo ducere illam adulteram, erit impedimentum respectu fœminæ. Nā cùm esset fœmina fidelis, incurrit impedimentū criminis. Quia scienter cō traxit cum adultero habente legitimam vxorem. Vnde etiam si vir baptizetur, non poterit ei nubere. A

Hæc considerā d?, quia cōtingunt frequenter.

4. Dubium.

Dubium. 4. Quid si quis tempore infidelitatis viuente legitima vxore promisit adulteræ matrimonium, & tunc non habuit accessum, sed post baptismū, non tamen promisit, Vtrùm mortua legitima vxore posit talis ducere illam adulteram in matrimonium. Dubium est ex eo, q̃ cùm hoc impedimentum non sit ex natura rei, sed solùm ex iure positiuo humano, & infidelis nō teneatur huiusmodi legibus, videtur q̃ non sit impedimentum. Quia baptizatus solùm cōmittit adulteriū, neq; interuenit promisio, & quando hoc euenit, iam diximus non esse impedimentum. His non obstantibus, respondetur. B

Ratio dubij.

1. Conclusio.

Si aliquis tempore infidelitatis promittit matrimonium, & post baptismū committit adulteriū, verè insurgit impedimentum, neque tales poterunt contrahere inter se etiam mortua prima, dūmodò in virtute talis promisionis iūgatur adulteræ post baptismū. Probatur ex superiùs dictis. Quia quādo promissum est ei, & ignorauit impedimentū, & cognita est, & posteà sciuit & permisit se cognosci, sine noua promisione incurritur impedimentū, vt suprà diximus, & non ob aliud: nisi quia in virtute illorum verborū videntur iungi, & quę adhuc manet in effectu, licèt tunc nullū causarunt impedimentū propter ignorantiam. Ergo etiam à simili, quando interuenit post baptismū adulteriū, etiā si promisio tūc nō sit, sed pręcesit tēpore infidelitatis, quādo nullū causauit impedimentum, quia non erat fidelis. Sequitur ergo quòd impedimentū orietur. Quia tūc sic habentur verba illa præterita, sicut si de nouo dicerentur. Videtur quòd non sit potior ratio de vno, q̃ de alio. Nam si illud quod à principio nō causauit impedimentū propter defectū sciētię, pòst impedit adueniente scientia: etiam quod non impediuit propter defectū C

Ratio.

Scotus. d. 35.

baptisma-

A baptismatis, incipient impedire post baptismum susceptum. Sic que erit impedimentum. Probo illam adhuc ex iure. Extra de conuersione infideliũ. c. vnico dicitur, ꝙ infideles quidam Sarraceni interfecerũt quosdã Christianos, & Christiani Sarracenos, & pòst Sarraceni conuersi ad fidẽ duxerunt in matrimoniũ illas vxores, quarũ viros occiderant, & similiter Christiani duxerũt Sarracenas conuersas, pòst cùm mulieribus cõstauit de morte virorum, petunt diuortiũ, ad quod summus Pontifex, ꝙ cùm tales non procurauerint mortẽ virorum, non debet diuortium celebrari, sed matrimoniũ tenet. Sequitur ergo ꝙ si mulieres procurassent mortem virorũ, esset impedimentũ, sed inter eas erant Sarracenæ, quæ pòst fidem susceperunt. Sequitur ergo ꝙ si infidelis aliquid agat illo tempore prohibitum iure positiuo, pòst cõuersionem nocebit ei tale factum, etiam si quando fecit nulla B lege teneretur. Alioqui quorsum determinatur de illis, si nõ procurauerunt mortem? Dato enim procurassent tempore infidelitatis, nullum incurri videbatur impedimentum. *supple. d. 27. q. 3.*

Posset aliquis dicere hoc argumentum non probare conclusionem. Ibidem enim videtur intelligi in textu fidelẽ simul cooperatum esse infideli ad mortem legitimi coniugis. Et ob id impedimentum causatum est, sed casu nostro operatus est fidelis. *Obiectio.*

Ad hoc dicendum. 1. ꝙ non solùm propter argumentum probatur conclusio. *Solutio. 1.*

Secundò dico, quòd dato in textu allegato non dicatur, quòd Christiani operati sunt ad occisionem illa intentione, sed intelligamus factum esse vt intelligunt aliqui docto. sic similiter in casu aliquid operatus est fidelis: quia ponimus etiã post baptismũ retinuisse adulterã, vel accessisse, vel promisisse. Et sic manet argumentum in sua firmitate. C A simili ergo dicendũ, ꝙ si aliquis infidelis fidem dedit adulteræ, & pòst conuersus maneat cũ ea, viuente legitimo coniuge, etiam si post fidẽ susceptam non det fidẽ, sed maneat cum illa cum adulterio, erit impedimentũ, quo stante, non poterit post mortem veri coniugis eã habere. Et hoc patet. Quia hoc impedimentũ oritur, quando quis de facto contrahit cum adultera, & adulterium cõmittit, sed qui tempore infidelitatis promisit alicui, & habuit accessum, & pòst conuersus semper retinet eam, de facto talem habet, & committit adulterium, etiam si non sit noua promissio. *2. Solutio.*

Et confirmatur hoc. Quia tale impedimentum non tollitur *Confir.*

per

Duran.in. 4. d.4.q.3.

per baptismum. Nã sicut dicit, & bene, Duran. in baptismo ipsis A baptizatis remittitur omnis pœna, quantum ad Deum. Et quo ad Ecclesiam solùm remittũtur illæ pœnæ, quæ sunt determinatæ ab Ecclesia vt remittantur baptizatis. Cùm ergo nõ sit determinatum, ꝙ talis criminis pœna remittatur baptizatis, sequitur quòd non tollitur per baptismum, sed semper manet. Et ita videtur dicendũ, si aliquis istorum tempore infidelitatis promisit alicui adulteræ habenti proprium virum, & pòst fidelis factus anteq̃ ad alia diuertat, in virtute illius promissionis cõmiscetur ei, esse impedimentũ criminis, dummodò aliud non obstet. Et idẽ esse si de facto aliquam tempore infidelitatis accepit in vxorẽ, quæ habebat legitimum virum, & post baptismum mansit adhuc cum illa, viuente proprio, & legitimo viro, non poterit pòst mortem illius ipsam adulteram habere in vxorẽ. Siue hoc fiat, quando quis per propriam promissionem aliquam ducebat, siue per hoc ꝙ parentibus, vel alijs loquẽtibus de matrimonijo secundùm mores suos iungebantur. Oportet hæc notare propter neophytos, quibus erat vsus. Hanc sententiam tenet Palude in 4. d.27. Vbi loquens de bigamia, quæ nõ tollitur per baptismũ, dicit. Neque obstat, quòd Ecclesia non iudicat de his, quæ foris sunt: quod verum est, quandiu foris sunt, sed postq̃ intrauerũt, iudicat eos, etiam secundùm ea quæ foris habuerunt, vt patet in conuersione infidelium. Hæc Palude. Videtur profectò nostrã tenere sententiam. Et quod verè noceat infideli illa quæ fecit tẽpore infidelitatis, postquàm conuersus est, intelligendum est verum esse, quando tẽmpore infidelitatis qui contraxit cum adultera adulterium existimauit, & idem etiam post baptismũ semper reputauit. Alioqui si tempore quo facta est promissio, nunquàm existimauit adulterium, & post baptismum quãdo reputauit adulterium, ampliùs non commisit, in virtute primæ promissionis non erit impedimentum.

Notandum.

Nota propter Neophytos.

Palu. d.27.q. 4.

Supple.d. 27. q.3.

B

C

Sed tamen pro debita, & plena intelligentia istorum oportet notare ad hoc impedimentum incurrendum: quòd sicut requiritur scientia de alio legitimo coniuge, sic etiam requiritur existimatio de adulterio. Volo dicere. Si quis inter infideles duceret repudiatam, quam certò scit repudiatam, & tamen ducit eam, quia putat per repudium solutum fuisse matrimonium, quia talis erat vsus apud eos, videretur tunc dicendũ, ꝙ qui ante baptismum talem acciperet in vxorem, etiam viuente legitimo viro,

Existimatiore quiritur de adulterio ad incurrẽdum crimen.

&post

A & post baptismum adhuc maneret cum illa, q̄ non esset impedimentũ, quandiu perseuerasset talis existimatio, & q̄ non esset adulteriũ, sed matrimoniũ. Ad id autẽ me mouet. Quia si ad impedimentum hoc requiritur, q̄ vterq; cognouerit alium habere virum, vel aliam vxorem, & quandiu est ignorantia ex parte illius qui ignorat, nunq̄ est impedimentum. Cùm ergo qui post repudium solui matrimoniũ credebãt, & talem semper habebãt ignorantiam de vero coniuge, nunq̄ erit impedimẽtum. Si enim sufficit ad impedimentum incurrendum, q̄ quis, vel sciat certa scientia verum habere coniugem, vel q̄ sit de hoc probabilis opinio, vt patet in cap. Inquisitioni de sententia excõmunicatio. vt docto. dicũt: sufficiet etiam ad non incurrẽdum impedimentũ, q̄ habeatur probabilis opinio, q̄ talis, cum qua contrahit, nõ habeat virum, quia repudiata est à viro, & credit dissolui matrimonium per tale repudium. Et quia ista probabilis existimatio potet esse, & quando tempore infidelitatis quis ducebat repudiatam â legitimo viro, & post baptismum eam retinebat primo viuente. Et etiam post est cõtingere quãdo post baptismũ aliquis sic repudiatã accipiebat in vxorem, qui idipsum existimãt, propter hoc: quia nihil audiuit de hoc, sed credit per repudiũ matrimoniũ dissolui sicut antè. Et q̄ esset apud aliquos talis existimatio patet. Quia (vt pro cõperto habem⁹, omnes qui mores Indorum cognoscimus) cõtingebat aliquẽ illorum qui postq̄ repudiauerat legitimã vxorẽ, & aliã duxerat, si ad suã repudiatã accederet, dicere tale peccatũ cõmisisse, q̄d non esset: nisi quia habebat existimationẽ matrimoniũ solutum per repudiũ, & sic non licere de nouo accedere ad eam. Quia non erat iam sua. Videtur idẽ dicendũ de vtroq;: & nunq̄ insurgere tale impedimentũ, quandiu est talis opinio probabilis, seu existimatio, aut inuincibilis C ignorãtia q̄ illa cum qua cõtraxit, aliũ habeat virũ: dato verè sit alius vir eius, quãuis nõ sic creditur. Quia semper quandiu est talis existimatio, videtur esse ignorantia inuincibilis, qua stante, nullum est impedimentum. Videtur enim existimatio praeualere veritati. Hoc apparet tenere do. Abulen. in solutione cuiusdã argumenti. Vtrũm qui duxit repudiatam à legitimo viro, post mortem legitimi viri possit per nouum consensum ducere. Et arguit q̄ non. Quia est crimen quod impedit.

Habebant incolæ nouæ Hispaniæ matrimonium dissolui per repudium.

Abulen. 1. regum. 8. q. 38.

Respondet Abulen. non esse tale crimen. Quia nõ putabatur adulterium ducere repudiatam inter gentiles, sed credebant dissolui

Solutio.

ſolui matrimonium per repudiũ. Et ſic præualebat exiſtimatio A veritati, & non erat tale impedimentum criminis. Hæc Abulen. Sunt notanda iſta pro neophytis. Nam ſi verum eſt non eſſe impedimentum quando eſt exiſtimatio contraria veritati, quando creditur non eſſe legitimum alium virum, dato verè ſit, cùm frequenter contigerit apud huius noui orbis incolas, ꝙ aliquis ante baptiſmum acciperet in vxorem repudiatam, quam credebat repudiatam ab alio, & alium nõ eſſe ſuum virum, quia aliam habebat ſecum fœminam, licèt non eſſet talis vera vxor, ſed concubina. Tamen ſic erat in exiſtimatione apud eos, vt conſtat nobis ex modo loquendi ipſorum, vt vxorem illam nominent, quam ſibi primò duxerunt: ſi fuerit cum promiſsione, & cum cæremonijs, ſiue ſine eis, eodẽ modo reputatur, & intelligunt vxorẽ, & pòſt ſecundã credunt, etiam ſi fuerit cum promiſsione, non eſſe B veram vxorem, ſed concubinam, quãdo accepta eſt cum prima: quod in tali caſu qui talem repudiatam duceret (quæ tamen legitima vxor erat, & ipſe legitimus vir) non eſſet impedimentũ criminis. Talis enim qui ducebat ipſam repudiatã, & ipſa repudiata non credebat primum eſſe ſuum virum, eo ꝙ primò aliam haberet, etiam ſi non eſſet talis vera vxor, ſed concubina: attamen quia ſic erat in opinione ipſorum. & idem videtur verum eſſe, quando per repudium credebatur diſſolui. Et ſic habebant in vſu ſtatim aliam ducere. Imò talis erat exiſtimatio, vt vxorem illam crederet, quæ primò cognita eſt, & virũ illum eſſe, qui vxorem cognouit, etiam ſi nulla eſſet promiſsio, nec loquutio de matrimonio. Exiſtimabant etiam nunq̃ eſſe verum matrimonium, dato interueniret promiſsio, & copula, ſi non ſimul in vnam do C mum conuenirent, vel vir in domum vxoris, vel vxor in domũ viri. Et hac de cauſa decipi poſſunt tyrones in lingua. Nam ſi ſolùm interroget quis, quæ eſt illa, quã primo accepiſti in vxorẽ? non deſignat illam, cui primò promiſsio eſt facta, & quã cognouit carnaliter, ſi ſimul non conuenerũt in vna domo. Et ſic oportet eſſe cautos, & attentos. Et tandem pro dubij huius declaratione pleniori dico, ꝙ ad ſciendum inter neophytos quando eſt tale impedimentum criminis, ſiue quia ante baptiſmum coniũctus eſt quis illi, quæ alium virum habebat, & poſt baptiſmũ ſic manſit, vel ſi poſt baptiſmũ id factum eſt, nõ debemus attendere vtrũ ille primus fuerit legitimus vir, vel non, nec vtrùm talis, qui duxit repudiatam, ſciuerit alium virum primò viuere: ſed oportet

Notãdum diligenter.

A oportet attendere, Vtrùm in existimatione istius, qui istam duci repudiatam, fuerit alius primus vir legitimus. Nam si alium non existimat verũ virum esse, licèt decipiatur, non incurritur impedimentũ. Quia tunc sic est, sicut si ignorasset vèrum habere virum, & siue ex ignorantia inuincibili, siue ex rusticitate, ille qui est vir legitimus, non creditur legitimus, etiam si sit alioqui legitimus, nunq̃ erit impedimentum criminis, quandiu durat talis existimatio. Sine dubio multa dubia erunt clara, & aperta ex isto vnico, si aduertamus ad ipsorum existimationem, quæ varia est, & non eadem apud omnes. Nam quidam illum credunt virum legitimum, quem primò cognouerunt carnaliter, etiam si nihil de matrimonio præcesserit. Et illam legitimam vxorem, quæ primò cognita est. Alij autem illam dicunt vxorem esse solùm, quæ tantùm traducta est in domo, etiam si sit cognita, & facta promisio: si traducta non fuerit, non credunt vxorem. Et similiter de viro. Alij verò credebãt illam esse solùm vxorem, quę in domo habebatur, siue fuisset affectu maritali ducta, siue nõ. Et idem de viro. Alij deniq; credebant tot esse vxores, quot habitæ fuerunt in domo, siue fuerint habitæ vt concubinę, siue cũ promissione, vel alijs cæremonijs. Itaque apud huius noui orbis indigenas, tot modis existimatio variatur, quot capita. Contingit aliquando sic, quòd aliquis, qui habebat fœminam domi sine promissione aliqua, vel aliquo alio signo, sed modo concubinario, si alius accessit ad eam, dicat sibi adulterium factum. Ex C quo videtur tales existimasse matrimonium cõiunctionem maris & fœminæ, etiam si esset sine consensu expresso suo, vel aliorum pro ipsis. Itaq; apud neophytos saltim prouinciæ Michoacanensis, non est alia regula certa danda, quàm debita existimatio cuiuscunque. An nõ existimabat, etiam si esset vir legitimus? Tunc enim non erit impedimentum, quandiu durauit talis existimatio. At, quia vt in plurimum erat in vsu olim, & modò, etiã post baptismum, vbi non sunt religiosi, facilè qui cõiuncti sunt, disiungi, & tales disiuncti, statim ad aliud matrimonium transire, & sine scrupulo aliquo manebant, & manent, putantes licere, vsque dum à religiosis reprehenduntur: probabile certè mihi est inter illos, qui non sunt instructi sufficienter circa matrimoniũ, ob quod non putant adulteriũ, si viuente legitimo coniuge aliũ ducant, non esset impedimentum criminis, etiam si post baptismum fiat, sicut videmus fieri. Et hoc quandiu durat illa probabi

Notandũ quãtũ facit existimatio ad hoc impedimentũ

Varia existimatio de vero viro et vera vxore.

B

Et idem vide apud alios, vbi eadem sit existimatio.

lis existimatio quòd sit licitum hoc, & non adulterium. Præcipuè tenet verum apud eos, qui vix possunt esse absque fœmina. Hæc notanda ad debitè iudicandum de isto crimine, quod maximè est in vsu, A

Dubium notãdum. Sed est dubium. 5. An ita verum sit, quãdo existimatur legitimus vir, sed non est. Verbi gratia. Isti in multis casibus iudicant matrimonium verum, & ita credunt, sed tamen non sic est, sed decipiuntur. Vtrùm si quis ducat vxorem relictam, & credit virum habere legitimum, an talis existimatio sufficiat ad incurrendum hoc impedimentum. Vt si quis ducat relictam ab alio, & sciat priùs alium habuisse, & credit legitimum virum, & tamen non est, & eam ducit, Vtrùm incurratur impedimentum criminis.

Argumentũ. Videtur ꝙ sic. Quia eadem ratione, qua existimatio, vel probabilis opinio ꝙ non sit verus vir sufficit ad non incurrendum impedimentum, dato sit verus: ita existimatio ꝙ alius sit vir legitimus, dato non sit, sufficiet ad impedimentum. B

Solutio. Respon. Nunquàm esse impedimentum criminis, nisi quando quis aliam ducit viuente legitimo viro. Neque sufficit existimatio, sed requiritur rei veritas. Quia sic iura disponunt. Et dicimus dissimile esse in hoc, & in primo. Nam fauores sunt ampliãdi, & odia restringenda. Ob quod ad non incurrendum sufficit sit existimatio probabilis talem non esse verũ virũ, dato sit deceptio. Quia hoc est fauorabile. Et tñ ad incurrendum impedimẽtum (cùm sit odiosum valde) requiritur non solùm probabilis existimatio ꝙ sit alius vir, sed ꝙ ita in rei veritate sit.

Pro neophytis consideratio. Ex hac determinatione poterimus dubia emergentia diffinire inter Indos, qui aliquãdo adinuicem se promittunt, & contrahũt, habentes existimationem, & opinionem probabilem, ꝙ habeat fœmina alium virum, & ipse vir aliam vxorem, & tamen non est ita verus vir, sed est secundùm suam existimationem, & opinionem, qui credebant matrimonium esse, quod verè non erat. Et comperta veritate talem non fuisse legitimũ virum, non erit impedimentum. C

ARTICVLVS. XXXV.

De eodem impedimento criminis, quãdo est dubium, an fuerit legitimus vir.

Quæri-

A Væritur circa idem impedimẽtum. Quid faciẽdum in dubio, quando contingit casus, quòd aliquis baptizatus copulatus est vni, quam credebat habere virum legitimum, & semper fuerũt iuncti, & moritur primus vir, & adhuc ipsi manent simul in vnum. Venit dubium in notitiã iudicis Ecclesiæ, vel confessoris, quid faciendum? Vtrùm apud istos debeat iudicari impedimentum per hoc, quòd dicat fœmina: ego habebam tunc alium virum, & volui, & consensi. Et similiter ipse. Tamen cum hoc dicit: nos non ad inuicem fidem dedimus, sed loquutum est de matrimonio, & sic coniuncti sumus, & pòst diuertimus. Vtrùm debeat tunc iudicari impedimentum, quia ille fuit legitimus vir, vel non. Certè est dubiũ, supposito quòd vir sit mortuus, nec est aliquis de quo possit plena notitia haberi.

Pro solutione dubij notandum posse hoc contingere multi- *1. Nota.*
B pliciter. Primò. Quando tales, qui sic viuente alio iuncti, post mortem primi nihil de nouo fecerunt, neque consenserunt exteriùs, neque de nouo interiùs, sed sic manserunt in virtute primorum verborum. Vel potest esse, quòd statim post mortẽ viri primi de nouo promiserunt, & cõsenserunt, sicut cõtingit apud huius noui orbis indigenas non raró.

Secundò etiam notandum, ꝙ potest esse, quòd fœmina ipsa, *2. Nota.*
quę dicit se habuisse verum virum, & loquutum fuisse de matrimonio, dicat illum talem virum habuisse antè fœminam, quæ tunc viuebat, quando eam accepit, vel ꝙ nullam habebat. His suppositis, sit. 1. conclusio.

Quando duo coniuncti sunt in matrimonio fideles, & vtroq; *1. conclusio.*
C sciente alium habere coniugem viuum, si post mortẽ primi nullus de nouo interuenerit cõsensus, quandocunq; venerit ad notitiam, separandi sunt, si constare non potest non fuisse primum legitimũ virũ. Vt si fœmina dicat in illũ iam mortuum cõsensisse, & ipse similiter quãtum exteriùs apparuit. Item, & dicat illũ virum aliam non habuisse priùs vxorem. Tunc enim licèt certũ non sit fuisse legitimũ, quia tamen probabile est, & non aduenit post mortem viri nouus consensus, non videtur fuisse matrimonium aliquando. Cùm ergo in dubijs tutior pars debeat elegi, videtur tunc talibus inhibendum de nouo cõtrahere. Et probatur à simili. Nã ex sponsalibus contractis ad hoc ꝙ non sit matrimo- *In. c. Iuue Extra. de sponsa.* *Ratio.*

nium sufficit fama leuis de impedimento, etiam si nõ probetur. A
Sequitur ergo, ꝙ ad impediendum ne de nouo tales contrahãt, sufficiet dubium probabile tales contraxisse viuente legitimo, & vero cõiuge, & fuisse inter eos ortum impedimentũ criminis. Imò crediderim id etiam verum esse, etiam si post mortem primi de nouo tales contraxerint, sicut solitum erat apud istos. Ratio quæ me mouet ad hoc est: quia cùm Ecclesia non iudicet de occultis, sed de manifestis, & ex exterioribus, illum primũ iudicat verum virum (dato potuerit non sic esse) verum etiam iudicabitur primum matrimonium. Et sic impedimentum criminis interuenisse, dũmodô constet Ecclesiæ contractum talẽ interuenisse, etiam si ignoret interiorẽ consensum. Sequitur ergo, ꝙ etiã in foro conscientiæ quando casus se offert, & quis dicat aliquam duxisse post baptismũ, quę habeat virum, & hoc sciẽter, & ipsa interrogata de viro proprio confitetur sic esse, & ꝙ ipse vir nullam aliam priorem habebat, & exteriùs ostendisse consensum, in foro cõscientiæ etiam iudicandum impedimentum interuenisse. Alioqui si hoc non sufficeret, nullo modo posset constare hoc criminis impedimentũ interuenisse quando iam mortuus est primus vir, cuius contrarium determinatur Extra, de eo qui duxit in matri. quam pollu. per adult. cap. Cùm haberet. Vbi etiã postquàm mortuus est legitimus vir, etiam si per decẽnium simul fuerint, separantur. Ergo etiam in proposito idẽ dicendũ siue in foro conscientię, siue iudiciali: cùm cõstet eo modo, quo vterq; forus requirit de viro legitimo, sic probabiliter existimato primo, etiam si non sit euidentia, impedimentum iudicandũ. C
Neq; hęc conclusio contrariatur dictis in proximo pręcedenti art. Ibi nanq; intelligitur, quando constat quòd non fuit verus coniux, licèt fuerit existimatio. Sed tamen quando existimatio est de vero coniuge, & non potest contrarium probari, oportet impedimentum recognoscere.

Ratio. *Durand. d. 11. q. 8. in. 4. Palud. d. 13.*

2. conclusio. Si duo fideles contraxerunt scienter, sic ꝙ ipsa fœmina habebat priorem virum legitimum secũ dùm mores suos, vel ipse vir vxorem aliã, & ipsa interrogata de priore, respondet ipsum aliã tũc habuisse tempore quo ipsam accepit, eo modo, quo isti neophyti loqui solent, & existimare de coniugibus, non sufficit ad iudicandũ pro certo verum esse matrimonium inter tales, qui viuẽte primo coniuncti sunt, & nullum fuisse impedimentũ criminis, supposito constet, quòd cum illa fœmina fuerit contra-

ctum

A ctum verè secundùm mores suós, & assensus fuerit aliquibus signis exterioribus probatus. Primò in foro cõscientię nõ sufficit. Quia constat illis, qui ipsorũ mores callent, vxores vocari etiam cõcubinas, si modô solùm vna fuerit domi, etiam si sine promissione, & cæremonijs fuerit accepta. Item. Etiam cõstat non raró cùm tam facilè coniungebantur, q̃ dimittebãtur, illas tales, quas dicit priores habuisse, ꝙ ipsæ alios priores habuerint viros. Ob quod nõ erat aliqua vxor legitima illius, & sic in cõscientia cùm cõstet cũ ista fuisse verũ matrimonium, per hoc, ꝙ talis fœmina dicit illum virum habuisse, aliâs non est credendum illegitimũ matrimonium, & sic nec definiendum istum secundum contractum viuente illo viro esse verum, sicq; nõ fuisse impedimentũ. Eodem etiam modo in foro iudiciali. Nam cùm iudici oporteat constare de modo contrahendi istorum, nõ potest iudicare re B ctè verum esse matrimonium primũ, vel nõ esse, quia fœmina dicat virum, quem accepit, alias habuisse tũc vxores. Solent eñ vxores nominare illas, quæ cõcubinæ sunt. Vel quia nõ sunt acceptæ affectu maritali, sicut moris erat. Vel quia ipsæ fœminæ alios priores habebãt viros. Aduertat obsecro lector ad hæc. Dubiũ certè frequenter reddit perplexos ministros. Et fateor aliqñ me tenuisse hunc scrupulũ, sic, vt vix posit veritas diffiniri, sed tanq̃ si detur processus in infinitum, & non posit deueniri ad legitimum virum, vel legitimam vxorem, quis sit, sed dicunt, accepi istam, & ipsa alium accepit. Tunc quæram de illo, & aliam accepit priùs. Tunc de illo, & ipsa alium accepit priùs. Sicq; non est aliquãdo finis. Quomodo ergo poterit in similibus casibus iudicari certum matrimonium non esse hoc? quia priùs ipsa fœmina alium habebat virum, & ipse vir aliam priùs habebat vxo- C rem, quando iam vir est mortuus, & ipsa alia prima vxor. Sine dubio non potest euidens esse, & certum iudicium. Pro quo sit tertia conclusio.

Ratio conclu.

In tali casu, quando dubium est de priori matrimonio, & de isto secundo constat, cùm in dubijs pro matrimonio præsumendum sit, tam in foro conscientiæ, quàm iudiciali, tenendum tanquàm matrimonium hoc, dummodò non sit contra aliud matrimonium, de quo constat. Probatur. Extra de testibus. in cap. Licet. in fine. vbi dicitur. Tutius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm legitimè coniunctos contra statuta domini separare. Et sic est in casu, posito dubiũ esse, vtrùm

3. conclu. In dubijs pro matrimonio iudicandum.

tale matrimonium contractum inter duos, quando alter habebat legitimum virum, sed ille vir aliam priorẽ tunc habebat vxorem: cùm sit dubium vtrùm verum fuerit primum, vel nõ. Dixi si sit dubiũ, vtrùm ille talis primus fuerit vir eius, nã si cõstaret eo modo quo constare potest, fuisse virum, non deberet secundum iudicari matrimoniũ. Quia tunc verum est, quod in prima conclu. dictum est. Et posset tunc probabiliter virum iudicari priorem, quando esset notitia illas priores vxores non acceptas fuisse secundùm mores suos affectu maritali, sed vt concubinas: vel si sit notitia, quòd illæ tales fœminæ alios habebant viros tunc, qui secundùm legitimum modum fuerunt coniuncti. Sed tamen quia istorum non potest haberi notitia, cùm maneat probabile illum primum non esse legitimum virum, quia priùs dicunt habuisse vxorem, iudicandum est in dubio pro isto secundo matrimonio: dummodò non fiat iniuria alteri, de quo magis constat. Et sic cùm secundum pendeat ex primo, etiam vtrùm secundum verum sit, nec ne, iudicare oportet pro matrimonio in vtroq; foro. Et illos, quos legitimè constat copulatos, non oportet disiungere, existente dubio de priori matrimonio.

Notandũ val de pro neophytis.

A B

Dixi tamen in cõclusione, dum hoc non sit contra aliud matrimonium, de quo constat, & nullum est dubium. Exempli gratia. Ioannes duxit vxorem Mariam, ipso sciente Mariam habere alium virum legitimum, sed ipsa Maria post mortem illius primi viri mansit cum illo secundo, & pòst ad aliquos dies contrahit cum Petro: venit in iudicium iste casus, siue in conscientia siue in foro iudiciali, vnde Maria interrogata, Vtrùm quando Ioãnem accepit in virum haberet alium priorem, fatetur quod sic, sed dicit ipsum antè habuisse vxorem. Tunc est dubiũ, Vtrũ matrimoniũ tenuit cum Ioanne. Et sic si essent simul Ioannes & Maria, deberet iudicari pro matrimonio, quia dubium est, & nõ fit iniuria alteri matrimonio de quo constat, sed tamẽ Maria est cõiuncta Petro, de quo matrimonio constat, & nullũ est dubiũ. Tunc nõ debet iudicari matrimonium fuisse verum cum Ioãne: quia fieret iniuria matrimonio contracto cum Petro, de quo cõstat, nec dubium est, sed in quocunque foro standum matrimonio Petri, de quo nullum est dubium. Vnde conclusio stat in veritate, in dubijs præsumendum pro matrimonio. Hoc autem, dũ non fiat iniuria alteri matrimonio, de quo non est dubium, & magis constat.

Notandũ quia cõtingit casus.

C

Articulus

A ARTICVLVS. XXXVI.

Quando de facto quis adulteram ducit.

Oc etiam impedimentum incurritur, quando quis de facto in matrimonium adulteram ducit. Et quidem differentia est, quòd quis viuẽte prima vxore promittat, & adulteretur, vel ꝙ de facto contrahat cum adultera. Qui cõtractus potest esse, vel per propriam promissionẽ, seu expressionem consensus. Vel potest per hoc, ꝙ alijs loquentibus de matrimonio, iungũtur inter se. Sic enim apud noui orbis incolas erat solitum.

Item potest esse, ꝙ simul cum tali contractu sit nolitio interior, & dissensus in matrimonium, licèt exteriùs appareat cõsensus. Vel potest esse quòd sit consensus.

Si quis viuente prima, & legitima vxore de facto contrahat B cum secunda, & habeat accessum ad eam, non poterit post mortem primæ eam habere: si vterque fuit sciens primam viuere. In cap. Significasti. Et cap. Cùm haberet. Et cap. Si quis vxore. eodem titulo. *1. Conclu. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 5. Sylu. matri. 8. q. 9. nu. 7.*

Si quis viuente prima vxore de facto cõtrahit cum alia, sit tamen nõ cognouit eam vsq; ad mortem primæ, poterit illam habere, cum qua de facto contraxit. Nam ad hoc impedimentum incurrendum requiruntur duo. s. De facto contractus matrimonialis, et adulterium, vt patet in tribus. c. proximè allegatis. Si ergo solùm adsit contractus, & non adulterium, non erit impedimentum. Impedimentum nanq; hoc solum est ex iure positiuo: ergo quandiu concurrunt illa, quæ expressa sunt in iure, tandiu C erit impedimentum, sed vtrunq; istorum est expressum. Cõclusionem hãc sic Palude expressè intelligit. Quam etiam determinat glo. in. c. Si quis vxore. eodem titulo. dicens, ꝙ de facto contrahere sine adulterio, nullum est impedimentum. Imò est expressa determinatio. 31. q. 1. c. Relatum. *2. conclu. Supple. d. 35. q. 1. con. 10. Palu. d. 35. Glossa. Ang. matri. 3. imp. 9. §. 1.*

Si quis habẽs legitimam vxorem iungatur adulteræ sine promissione, & stando cum illa, parentes, vel alij loquuntur de matrimonio, & tamen talis vir non consentit, neq; ostendit consensum verbis, vel signis, sed eodem modo manet cum adultera, nõ incurritur impedimentum, sed potest post mortẽ propriȩ vxo- *3. conclusio.*

Ratio. ris illam adulteram ducere. Ratio est. Quia tale non iudicabitur matrimonium. Vnde nec aliquod impedimentum. Idem dicendum de fœmina, quæ iungitur alteri viro. A

4. conclusio. Si aliquis habens propriam vxorem, parentibus loquentibus de matrimonio cum alia, ipse statim iungatur adulteræ, sicut cæteri iungi solent in matrimonio, licèt interiùs nolit in animo, sed tamẽ coniunctione explicet velle, incurritur hoc impedimentũ, si secluso timore id faciat. Probatur. *Ratio.* Ecclesia em̃, quæ posuit impedimentum, iudicat matrimonium, quia talis est modus cõtrahendi, vt in sexto determinatur, de sponsa. impub. cap. vnico. ꝙ parentibus loquentibus pro filijs, ipsis non cõtradicentibus, obligantur. Cùm ergo tale iudicat matrimonium verum, oritur impedimentum. Sicut quando verba protulit, sed interiùs non cõsensit. Secùs tamen si timore coniungatur, vel signis ostẽdat dissensum, quia nõ iudicaretur matrimoniũ, quare nec impedimẽtum. B *Duran. 4. d. 11 q. 8. Palu. d. 13.* Horum ratio potissima est. Quia Ecclesia de interioribus non iudicat, vt suprà dictum est sæpe, & alibi dicetur latiùs.

5. Conclusio. S. Anto. vbi suprà. Si qua mulier ignoranter contraxit cum adultero, putans ꝙ non haberet vxorem: pòst ipsa volente contrahere, poterit esse matrimonium: vel ipsa petente, celebrabitur diuortium. Hęc est expressè determinata ibidem in cap. Propositum. eodẽ titulo. Ita ꝙ ea petente celebrabitur diuortium, dicitur ibi. Et à contrario sensu, ipsa non petente, non celebrabitur diuortiũ, sed in pœnam fraudis compellitur adulter manere in matrimonio, quod potest bene Ecclesia facere in pœnam illius peccati. Et ipse tenetur consentire in eam de nouo. *Scot. d. 35. q. vnica.*

6. conclusio. Gerson i. 2. p. in cõpen. The. Suprà de consensu. Post contractum matrimonium viuẽte prima, ipsa, cum qua cõtrahitur, ignorãte, ad hoc ꝙ post mortẽ primæ teneat cum secunda, requiritur nouus consensus, nec sufficit prior, vt suprà dictum est. C Nam ad verũ matrimoniũ requiritur legitimus cõsensus inter personas legitimas, nec sufficit vnus sine altero: sed tũc quia personæ nõ fuerunt legitimæ, nõ habuit cõsensus effectũ, & pòst sunt personæ legitimæ solũ, ergo requiritur cõsensus ad matrimonium de nouo, quia nunq̃ fuit matrimonium antè: ergo si de nouo modò debet esse, necessariũ est cõcurrant necessaria, *Scot. d. 35. q. vnica. Ricar. d. 35. Flor. vbi sup. Corolla.* s. cõsensus inter personas legitimas. Istam conclusionẽ tenet doctor sub. in. 4. Et est Ricardi. Est etiam expressa determinatio in titulo eodem cap. Veniens. Vbi dicitur, ꝙ poterit vxor ignorãs ducere, quia poterit de nouo cõsentire. Ex quo infertur, quòd si de nouo

A de nouo non consentiat, non erit verum matrimonium in virtute primi consensus, qui nullius fuit valoris.

Contra hoc posset obijci. Quia vel illud fuit matrimonium quando præcessit contractus, vel non. Si fuit, quomodo ergo poterit celebrari diuortium ipsa volente? Si non fuit, quomodo cõpellitur vir manere cum adultera? *Obiectio.*

Resp. sicut dictum est, quôd compellitur in pœnã fraudis stare contractui, & verbis, & promissioni. Et debet omnino in matrimonium consentire de nouo ad hoc quòd non peccet cõmiscendo se ei. Alioqui semper peccaret. Quia omnia videtur facere in virtute primi consensus, qui nullus fuit, sicut ille qui fictè protulit verba. *Solutio.* *Gerson in. 2. p. in compen. The.*

Mulier ignorans virum adulterum cum quo contraxit habere propriam vxórem, & postquàm sciuit, non reclamans, sed li-B berè consentiens, impedimentum incurrit, vt mortua propria vxore viri, non possint manere simul. Hanc conclusionem supe riùs probauimus. Quam tenet B. Antoni. Floren. vbi suprà. Tũc enim perinde est, sicut si à principio sciuisset. *7. Conclu.* *Supple. dis. 35. q. 1. arti. 2. con. 12.* *S. Anto.*

Sed tamen pro hoc impedimento quantum ad hoc si est ignorans alter ipsorum, valde notanda est sententia Hostien. vt adducit B. Anto. ꝙ intelligitur de muliere inscia, quæ habet iustã causam ignorandi, vt quia vir de remotis veniens, asserebat se nõ habere vxorem. Extra de spon. Cùm in Apostolica. Valde cõmendanda est ista limitatio. Ex ea enim sequitur, ꝙ vbi non est iusta causa ignorandi, ꝙ licèt ignoretur, incurratur impedimentum: vt contingit apud huius noui orbis indigenas, in eadem villa, & in eodem vico aliquando. Et tamen vel ipsa, cum qua contrahit de facto, nihil interrogat, vel si interrogat, statim credit simplici C verbo dicenti ꝙ non habet aliam, quæ sit vera vxor, quod tamẽ falsum est. Et ipsa tunc credit ei, & videtur ignorare impedimentum. Attamen secundùm istum docto. quia non habet iustã causam ignorãdi, nõ videtur excusari. Potest quidẽ certiorari, cùm habitent in eodem oppido. Hoc obsecro notent, qui huic negocio operam impendunt. Nam sæpe continget casus, in quo facilè propter ignorantiam iudicabitur non esse impedimentum. Tamen si altiùs consideremus non fuisse iustam causam ignorãdi, rursus dicemus fuisse impedimentum. Sed quicquid dicat iste doctor, quia textus solùm dicit, si ignorat non esse impedimentum, probabiliter credo verum sic esse, siue ignorantia sit iusta, *Hostien.* *S. Anto.* *Corolla.* *Nota.*

 siue non,

siue non, dummodò ignoret. A

8. conclu. Ad hoc, ꝙ hoc oriatur impedimentum, requiritur ꝙ verè vir habeat propriam, & legitimam vxorem, vel ꝙ vxor habeat proprium, & legitimum virum. Hoc iã probatum est suprà ex expressa determinatione ca. Significauit.

9. conclu. Si quis viuente propria vxore de facto contraxit cum alia, tamen non habuit accessum, & statim post mortem primæ ducit tertiam, qua viuente habet accessum cum secunda, cum qua contraxit, mortua tertia poterit secundam ducere. Patet. Quia si nõ posset ducere, eo esset, ꝙ cũ ea cõtraxit, & pòst habuit accessum, sed nõ ob hoc. Ad hoc enim, ꝙ ista duo impediant, requiritur ꝙ concurrant, siue vnum præcedat aliud, siue sequatur, quando viuit prima vxor. At in casu solùm concurrit viuente prima cõtractus, qui non sufficit sine adulterio. Et quando habet tertiã legitimam, solùm interuenit adulterium, quod nõ sufficit, ergo poterit post mortem tertiæ ducere de nouo secundã. Hoc intelligẽdum est, si quis viuente legitima vxore promisit, & fidem dedit de matrimonio, licèt non cõmisit adulteriũ, & post mortem veræ vxoris contraxit cum alia de facto, & durãte matrimonio habuit accessum solùm cum qua promiserat, poterit mortua legitima vxore eam ducere. Nam cùm duxit tertiã, videtur recessisse à promissione, sicq; nullum est impedimentum. Quia nunquàm viuente legitima vxore ista duo concurrerunt, & promissio, & adulterium, sed solùm alterum eorum, quod non sufficit. B

S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 5.

Dubium. 1. Circa hoc impedimentum dubitari posset de illa, quæ putat adulterum veram habere vxorem, & non est. Similiter si adulter existimat. Respon. ꝙ non erit impedimentum, cùm textus dicat, dùmmodò sit legitima vxor. Et nõ sufficit ꝙ legitima existimetur, sicut suprà tetigimus. C

Supplementũ. d. 35. q. 1. ar. 2. cõclu. 12.

Dubium. 2. Quid dicendum de illa, quę alicui commiscetur, qui non habet legitimã vxorẽ, ipsa tamẽ sic putat non legitimã, & fit ei promissio, & talis est parata, ꝙ si esset vera vxor, adulterium cõmitteret, Vtrùm sit impedimentum. Respõ. ꝙ nõ. Solùm enim hoc impedimentum tenet ex iure positiuo. Vbi solùm exprimitur esse, quando habet legitimam vxorem, vt suprà dictum est.

Solutio.

De impedimẽto metus, seu volentia. De impedimento, quod dicitur metus, suprà sufficienter dictũ est, quando loquuti sumus de consensu necessario in matrimonio. ar. 8. Vide ibi. Vbi notabis, stando in iure naturæ, omnẽ metum impedimentum esse. Quia liberrima voluntas est requisita, vt

A sita, vt notat Ioan. Arboreus in lib. 11. Theosophiæ. c. 15. De quo latè ibi disputatum est. *Altisio. 4. p. tract. 6. q. 45.*

ARTICVLVS. XXXVII.
De impedimento ordinis.

Equitur de alio impedimento, quod ordinis dicitur, quod impedit contrahēdum, & dirimit iam contractum.

Pro cuius declaratione notandum est primò, q̄ potest esse hoc impedimentum, vel de omnibus ordinibus, vel solùm de tribus sacris, scilicet, subdiaconatu, diaconatu, pres B byteratu. *Primum notabile.*

Notādum. 2. aliud esse, q̄ ordo impediat matrimonium, sic, quòd post susceptionem ordinis non liceat matrimonium cōtrahere. Aliud, quòd sic impediat, quòd etiam vxoratus antè non posśit ordines sacros recipere. *2. nota.*

Notandum etiam, quòd hoc impedimentum potest esse, vel ex iure positiuo tantùm, vel ex iure diuino simul & positiuo. His suppositis, ad dubium respon. *3. nota.*

Nullus ordo ex minoribus quatuor, nec prima tonsura, impedit matrimonium contrahendum, neq; dirimit contractum, nec post contractum impedit vsum matrimonij. Hęc est determinatio. in. 6. de clericis coniugatis. c. vnico. Sicq; non indiget probatione. Si enim non sint tales religiosi profeśsi tacitè, vel expresśe, nulli dubium est, quin posśint ducere vxores liberè. *1. conclu. S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 8.*

C Initiatus sacris, siue sit diaconus, siue subdiaconus, siue presbyter, nullo modo potest contrahere matrimonium. Etsi de facto contrahat, dissoluitur. Hæc est etiā determinata. d. 32. Si quis eorum. Et. c. Erubescant. Quæ est conclusio omnium catholicorū. Quod non solùm est verum de clerico occidentali, sed etiam de orientali, vt ait Ioan. Andr. in nouella, & plures alij, & Ricardus in. 4. Et idem. P. de Palude. Maio. in. 4. dist. 24. Et Albertus Pighius controuersia. 15. Ioan. Arbore. lib. 5. Theosophiæ. c. 7. Robertus Arboricēs. in tractatu de sacerdotij cœlibatu. *2. conclu. Castro in sum. de hære. lib. 13. verb. sacerdo. Echius contra Luth. c. 19. Virue. in phili. 19. Ioan. And.*

Ordinatus aliquo trium sacrorum ordinum si matrimonium contrahat, non solùm est nullum, sed est excommunicatus, & irregularis. Quòd sit excommunicatus, patet. In clementina de cō *3. conclu. Maio. d. 24. q. 21. & d. 27.*

san. &

ſan.& affi. Eſt etiam irregularis. Sic do. de Palude in. 4. Et cap. 1. A
&. 2. Qui cleri. vel voue. Et alijs pœnis puniẽdus. De quibus Ioã. Ber. de Lugo in ſua praxi.

4. conclu. Palu. d. 37. q. 1. Vxoratus apud Latinos ſi ordinetur, verè ſuſcipit ordines. Si tamen fiat ſine conſenſu vxoris, nõ recipit exequutionem, imò eſt irregularis. Probatur. Quia non eſt aliquod impedimentum quominus coniugatus poſsit ad altiorem gradum aſcendere, & ordinari. In nullo enim repugnat, cùm talis poſsit continere. Et ſic eſt vſus apud Græcos, quòd vxorati ordinentur.

In. c. Quæſitũ. de pæ. & remiſsi. Cathari. cõtra Caieta. Couar. in. 2. p. epit. ca. 6. §. 3. Nullus tamen ordinatus ducit vxorem, ſed bene vxoratus ordinatur. Verè tales ſunt ſacerdotes. Et hoc non aliunde nobis cõſtat, quàm ex hoc, ꝙ non eſt iure diuino prohibitum. In Eccleſia autem primitiua (vt nos ſtatim dicemus) fuit iſte vſus. Sed quòd ſi fiat propria vxore contradicente exequutionem non recipiat, patet. Nam cùm matrimonium verum fuit, non poteſt ipſa mulier priuari iure vtendi marito ipſa inuita, ſed priuaretur, ſi habe C ret talis ſic ordinatus exequutionem ordinis. Tunc enim nõ poſſet vti marito ſuo quãdo exequeretur. Et quòd ſit irregularis, patet in extrauagan. Antiquæ. de voto.

5. concluſio. Sylue. matri. 8. impedi. 12. q. 12. Vxoratus apud Latinos ordinem ſacrum ſuſcipiens de licentia vxoris, & recipit ordinem, & exequutionem. Et vxor tenetur ad perpetuam continentiam. Prima pars iam probata eſt. Secunda eo patet, quòd nihil impedit ordinis exequutionem, niſi redditio debiti propriæ vxori: ſed quando fit de eius conſenſu ipſa non poteſt exigere, neq; ipſe tenetur reddere, ergo verè habet ordinis exequutionem. Iſta concluſio etiam eſt omnium catholicorum in. c. Coniugatus. de conuerſ. coniu. Ibi Abbas.

Theolo. d. 37.

6. conclu. Palu. d. 37. q. 1. conclu. 4. Vxoratus apud Græcos, licitè habet vſum matrimonij antè cõtracti extra horam miniſterij: apud Latinos autẽ interdictus B eſt vſus. Nã ſic moris eſt apud Græcos, vt vxorati accedant ad ordines ſacros, etiam vxoribus volentibus, & in nullo defraudẽtur actu matrimoniali, niſi tempore miniſterij. Et hoc non aliunde probari poteſt, quàm ex ſanctorum patrum determinatione. di. 31. c. Quoniam. vbi in calce videtur concedere ſacerdotibus Græcis vſum matrimonij, niſi tempore miniſterij. Et alijs interdicit vſum ibidem. c. Nicæna. Quæ decreta diligens lector poterit videre, ex quibus noſtram colliget concluſionem, quam etiam po

S. Tho. d. 37. Ricar. nit. S. Th. & Ricar. & cęteri oẽs Theologi. Dixi apud Latinos vſum interdictũ: nã ſi fiat cũ licentia vxoris, neq; exigere, neque

reddere

A reddere. Quòd si fiat sine licentia, nullo modo debet exigere, licèt debeat reddere.

Quòd sacer ordo impediat contrahendum, & iam contractũ dirimat, solùm est ex iure positiuo humano. Probatur, vt probat doct. sub. in. 4. Vel est impedimentum iure humano positiuo, vel Diuino: sed non Diuino, ergo positiuo. Probatur. Quia in Ecclesia primitiua non erat tale impedimentum. Hanc sententiam tenet. S. Tho. Ricar. Archie. Floren. & omnes Theologi, excepto Maiore, qui dicit impedimentum iure Diuino. & Clictho. At quia eorũ argumẽta non probant, quod deberent probare, omittimus. Et hoc esse verum satis apparet ex hoc, ꝙ fertur aliquando papam dispensasse, ꝙ sacerdos ducat vxorem, quod nõ potuisset facere, si de iure Diuino esset. In quo Viguerius videtur defecisse, qui dicit esse de iure Diuino, & naturali, licèt etiam dicat esse de iure humano.

7. conclu. *Altisio. 4. p. tract. 9. q. 4.* *Sco. d. 37. q. 2.* *S. Tho. dis. 37.* *Clicthoueus de cælibatu cleri. c. 13.* *Vigue. c. 16. §. 7. ver. 9.*

B Sed pro maiori intelligẽtia huius conclusionis libet in præsentiarum paucis ostendere, quando hoc incepit impedimentum. Primùm, inuenio in concilio Auriacensi ca. 22. ꝙ coniugati non ordinentur diacones, nisi qui priùs conuersionis proposito professi fuerint castitatem. Item & in concilio Synodorũ Græcarũ. cap. 39. idem ferè determinatur. Et quidem ex istis concilijs antiquissimis colligere licet, & ꝙ continentia clericorum res sit antiqua, & ꝙ non sit ex iure Diuino. Quod patet clariùs in concilio Anchiritano. cap. 10. Habetur enim, ꝙ diaconus si quando ordinatur, & profitetur se velle habere vxorem, & non posse continere, vt post si ad nuptias venerit, maneat in ministerio. Certũ est, ꝙ si esset de iure Diuino, ꝙ talis non admitteretur ad ordines, qui dicit se non posse cõtinere, quin vxorem ducat. De hoc optimè Viguerius in suis theologicis institutionibus. Et Ioã. Ar

Conci. Auria. *Vide Hiero. cõtra Iouinia. li. 1. c. 19. 28. d. c. Diaconi.* *Et d. 32. et. 84*

C boreus lib. 5. Theosophiæ. Item in concilio Neocæsariensi. c. 1. dicitur. Presbyter si vxorem duxerit, ab ordine illum deponi debere. Et in Canonibus Apostolorum ca. 6. ꝙ Episcopus non abijciat propriã vxorẽ sub obtentu religionis. Et. 25. permittitur vxores ducere. Et quidam non pœnitendus autor dicit probabile, ꝙ circa Apostolorum tempora cunctis sacerdotibus vxorum vsus fuit interdictus, quamuis mos fuerit postea corruptus. Tandem ne prolixitate videar limites transgredi, & metas materiæ præsentis, videtur à tempore. B. Gregorij fuisse cõtinentiam præceptam subdiaconibus. Et tenentur ordinati ad continentiam, siue sit ex

Vigue. c. 16. §. 7. ver. 9. *Ioan. Arbo. li. 5. Theoso. c. 7.* *Regist. in epistola. Grego.*

ne sit ex voto expresso, vel interpretatiuo. Quare sequitur manifestè, cùm sit ius humanum, Papam posse dispẽsare cum sacerdote, vt contrahat. Idem affirmat Panor. in ca. Cùm olim. de clericis cõiugatis. dicens, quòd bene faceret Ecclesia, si permitteret coniugatos ordinari. Veruntamẽ hoc abhorrent Christianæ aures. Plurima fiunt siquidem mala, fateor, sed plura alia enormia euenirent, si omnibus id esset concessum. A

Panor.

ARTICVLVS. XXXVIII.

De impotentia.

Sequitur de alio impedimento, quod dicitur impotentia, quod quidem impedit cõtrahendum, & dirimit contractum. Pro cuius elucidatione notandum, quòd hoc impedimentum est impotentia, non quæcunque, sed solùm impotẽtia coëundi, siue hoc sit ex parte viri tãtùm, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusq;, quomodocunq; quis habeat impedimentum, quo non posit alteri carnaliter cõmisceri, impotentia dicitur. B

1. Nota.

2. Nota. Secundò notandũ, quòd huius impotentiæ duæ sunt species: quædam est naturalis, proueniens ex causa intrinseca, vt est frigiditas in viro, & similiter nimia caliditas, & arctatio in muliere, qua stante, nullo modo possunt ad actum generationis commisceri. Et idem est naturalis ex defectu ætatis in vtroq;, vt est ante pubertatem. Alia est accidentalis, ex causa extrinseca, vt castratio, maleficium. Permittit enim Deus aliquando dæmones ista operari propter peccata hominum, vt suo maleficio tãtum ipse valeat, vt qui naturaliter possent iungi ad actum generationis, non coniungantur. C

De hoc impedimen. vide Altisiodorẽ. 4. p. tracta. 9. c. 6. q. 3. S. Tho. 1. p. q. 111. art. 4.

3. Nota. Notandum tertiò, quòd impotentia quæ est naturalis, potest esse vel ad tempus, vel perpetua. Item. Potest esse, vel cum vna muliere, vel cum omnibus.

4. Nota. Notandum quartò, quòd ista naturalis impotentia potest esse, ꝙ præcedat matrimonium, vel ꝙ sequatur. Item. Si præcedat, potest esse scita à contrahẽtibus, vel ignorata. Et maleficium potest esse temporale, aut perpetuum.

1. Conclu. Impotentia ad actum generationis, siue ex parte viri, siue ex parte

A parte fœminæ: si præcedat matrimonium, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Hanc conclusionem probat. S.Th. Ricardus, & cæteri Theologi. Matrimonium enim est quidam contractus, quo aliquis obligatur ad debitum carnale soluendũ: sed non tenet contractus, vbi aliquis se obligat ad reddendum quod non potest, ergo nec hîc tenebit: ille autem qui est impotens, reddere non potest illud debitum (vt supponimus) ergo sequitur ꝙ non valet contractus, neq; tenet matrimonium. Conclusio hæc determinata est Extra de frigidis, & malef. c. Accepisti. &. c. Quod sedem. &. c. Ex literis. Quã omnes Theologi tractant in. 4. Dixi in conclusione. Impotentia ad actum: quia & si sit impotentia ad effectum generationis, potest esse matrimo- B nium, dum tamen sit potentia ad actum. Vnde senes contrahere possunt, licèt non possint generare, dummodò possint actũ illũ exercere. Similiter steriles aptæ sunt ad matrimonium, licèt effectum generationis non habeant, habentes tamen actum. Et similiter si sit sterilitas ex parte viri, non impedit quominus matrimonium sit. Dixi si præcedat. De quo sit secunda conclusio.

S.Tho. d. 34. *Ricardus.* *S.Anto. 3. pa. ti. 1. c. 12. §. 2.* *Vigue. in suis insti. Theolo. c 16. §. 7. ver. 9.* *Doctores in. 4 d. 34.*

Impotentia ad actum generationis, siue sit ex parte viri, vel ex parte fœminæ, vel vtriusq;, dummodò sequatur post matrimonium de præsenti, nullo modo impedit, nec iam contractum tollit, siue fuerit consummatum, siue non. Constat enim ex scriptura sacra Matth. 19. Quos Deus coniungit, homo non separet. sed quando isti duo conuenerunt in vnum Deus coniunxit eos, & verum fuit matrimonium inter eos, cùm essent personæ habi- C les ad contrahendum, ergo homo non potest separare, separaret autem homo, si solùm ex determinatione alicuius doctoris id fieret. Imò nec determinatione Ecclesiæ possent separari. Quia solùm fit Ecclesiæ determinatione separatio in matrimonio cõtracto non consummato per ingressum religionis. Hoc equidẽ aliunde habet vim, quàm ex iure positiuo humano, quia ex iure Diuino deductum, eo quòd Ioannem vocauit ex nuptijs.

2. Conclu. *Patet ex reg. in. 6.* *Et Card. extra de con. & affi ni. ca. De infideli.* *Marc. 10.* *Matth. 19* *Ioan. Arbo. li. 11. theoso. c. 16.*

2. Secundò. Si propter frigiditatem, vel arctationem superuenientem matrimonio legitimæ contracto posset matrimonium dissolui, sequeretur quòd etiam pariformiter per quãcunq; aliã infirmitatem, si propter ipsam vir non posset illum actum carnalem exercere. Vt si morbo graui iaceret in lecto, nec esset aliqua spes sanitatis, vel aliquo alio modo. Hoc verò est falsum, & nulla ratione firmatum.

Tertiò.

3. Tertiò. Quãdo cõtractus ille matrimonij præcessit inter personas legitimas, verè fuit traditio corporum adinuicem, & nullum impedimentum fuit in illa datione, ergo quicquid superueniat, non anullat cõtractum legitimè factum: alioqui redderetur matrimonium vinculum solubile. Hæc est ratio doct. sub. in. 4. tenentis istã sententiam. Aliqui tamen ausi sunt affirmare, ꝙ matrimonium consummatum dissoluatur per impotentiam superuenientem, quod videtur esse impium, & malè sentire de tanto vinculo, & de eius indissolubilitate. Et dicere, ꝙ saltim ratum nõ consummatum dissoluitur per talem impotentiam (sicut aliqui ex Theologis audent dicere) existimo falsum esse, nec bene probari, aut defendi posse. Satis est hoc concedamus voto solenni, quod maius vinculum est. Conclusionem hanc etiam tenet Panor. in. c. Ex literis. de frigi. & male. Idem Ioan. de Tur. crema. c. Quod autem. in solutione ad. 3. Idem do. Palu. in. 4. & Ricar. in quo deceptus est Celaya, qui tribuit Ricardo, quòd impedimentum superueniens dirimat matrimonium. A B

Sco. d. 34. *Matth. 19.* *Mar. 10.* *Contra nõnullos ex Theologis.* *Panor.* *Tur. cre. 33. q. 1* *Palu. d. 27. q. 3.*

Et contra contrarium affirmantes adhuc argumentatur, corroborando conclusionem. Si impedimentum superueniens matrimoniũ legitimè cõtractum solueret, sequeretur, ꝙ si quis post matrimonium castraretur, quòd esset solutus à matrimonio, sed hoc non, vt bene. B. Anto. & est determinatũ. 32. q. 7. Hi qui matrimonium. Sic determinat Palu. & do. de Tur. crema. vbi suprà. Quare manet ista conclusio in veritate, quòd quomodocunque impedimentum contingat post matrimonium legitimè contractum per verba de præsenti, siue sit post consummationem, siue antè, nunquã dissoluitur matrimoniũ. Nã quod legitimè prius factum est, non potest dissolui per quodcunq; eueniens. C

Ricar. d. 34. q. 2. *Cela. d. 34. q. 1.* *Anto. Flo. 3. p tit. 1. c. 12. §. 3.* *Palu. d. 27.* *Matth. 19.*

Obiect. 1. Contra hanc conclusionem videtur esse tex. in titulo allegat. ca. Ex literis. vbi dicitur in textu, quòd cùm quidam vir quandã duceret mulierem, & cum ei debitum reddere viro sit facta inutilis. &c. Respondet ibi summus Pontifex, quòd si vitium illud à natura cõtraxit, neq; ope medicorum poterit adiuuari, viro aliã accipiendi liberam tribuas facultatem. Ex isto textu videtur opinio aliorum dicentium contrarium roborari. Hic enim dicitur, quòd post matrimonium grauem contraxit infirmitatem, ita vt inutilis facta sit viro, & nihilominus summus Pontifex dicit dissoluendum matrimonium.

Solutio. Respon. ꝙ nõ est textus contra conclu. sed pro ea. Nã si bene intelligatur

A intelligatur, expressè ibi dicitur, quòd vir non potuit cognoscere eã, & quòd grauem contraxit infirmitatem. Ex quo apparet, quòd impedimentum impotentiæ actus carnalis præcesśit matrimonium, & quòd quandiu simul fuerunt, magis apparuit per infirmitatem, & morbum subsequutum, sicq; solùm dissoluitur quando impedimentum præcesśit. Et ibidem in tex. glos. sic declarat, quòd intelligatur de impedimento præcedẽti. Quia si de sequenti, non dissolueretur. Et absq; dubio in omnibus capit. in titulo citatō semper fit mentio, quando agitur ad dissolutionem de impedimento quòd præcesśit. *Glossa.*

Secundò potest etiam opponi determinatio expressa Gregorij.3. iunioris.2.q.7.ca. Quòd proposuisti. vbi determinat Gregorius, ꝙ propter infirmitatem superuenientem in fœmina, si non potest reddere debitum, poterit vir aliam ducere. *2.obiect.*

B Respon. Hoc dictum esse falsum, & non tenendum, quia contra doctrinam Euangelicam. Et Gratianus sic dicit ibidem. Si autem obijciatur, quòd omnia dicta Grego. iunioris sunt approbata per Leonem quartum.20.d.c. De libellis. Dicendum approbata esse illa, in quibꝰ benè dixit. At quia in hoc apertè malè loquutus est, reprobatur ab omnibus. *Solutio* *Gratianus.*

Si impotentia ad actum carnalem non sit perpetua, sed ad tẽpus, & talis, quæ artificio medicorum curari potest, nullo modo impedit matrimonium. Expressè ex.c. Laudabilem. vbi determinatur, quòd per triennium maneant coniuncti, vsq; dum videatur, si impedimentum est perpetuum. Sequitur si non est perpetuum, non dissolui. Et probatur. Quia si per hoc dissolueretur, quòd ad tempus est impedimentum, sequeretur, quòd etiam si C impotens esset ad actum carnalem propter aliam infirmitatem, posset dissolui, & talis infirmus non posset matrimonium contrahere, quod est falsum. *3.conclu.* *Scot.d.34.* *1.Ratio.*

Item. Probatur ex expressa determinatione in.c. Fraternitatis tuæ. eodem tit. vbi dicitur, quòd si fuerit matrimonium dissolutum propter hoc, quòd iudicatum est esse impotentiam perpetuam: quòd si pòst contrarium appareat, debet matrimoniũ redintegrari. Quia Ecclesia fuit decepta, iudicans perpetuum, quod verè non erat perpetuum. Sequitur ergo, quòd si temporale sciret, nullo modo dissolueret. Istam conclusionem tam de impotẽtia, quàm de maleficio, tenent communiter doctores Theologi. Et Iurisconsulti eodem titulo. *2.Ratio.* *Doct.theo. d.34.4.senten.*

M Si quis

4. conclu. Si quis contraxit cum muliere arcta, cui subueniri potest per inscisionem sine periculo, tenet matrimonium: neq; ipsa volente potest solui. Probatur ex præcedenti. Quotiescunq; enim impedimentum est temporale, non impedit, sed tale est cui per inscisionem sine periculo subueniri potest. Sic Palude, & communiter doct. Dico, sine periculo. Quia si esset cũ periculo suo, nõ teneret matrimonium, ipsa reclamante. Iudicaretur enim perpetuum. Hæc conclusio videtur expressè determinata in.c. Ex literis. suprà allegato. A

Palu. d. 34. q. 2.

5. conclu. Mulier iuncta viro matrimonialiter, à quo cognosci non potest per opus medicorum, nec per vsum proprium, si celebrato diuortio ab alio cognoscatur, cum quo contraxit matrimonium, non debet reddi primo, sed stabit cum secundo. Hæc probatur. B

1. ratio. Quia impotentia si est perpetua, cum quocunq; sit perpetua, impedit, neq; matrimonium tenet, sed tunc talis est perpetua, quãdo per actum suum non potest quis mulieri carnaliter cõmisceri, vel artificio medicorum.

Palu. d. 34, Sylue. in verb. diuor. §. 19. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 12.

Præterea. Matrimonium primum non tenuit, & secundũ fuit validum, quandoquidem cessauit talis impotentia: ergo sequitur ꝙ si validum fuit, non potest dissolui quod fuerit validum, cùm nullum interfuerit impedimentum. Sic expresse Palude in. 4. d. suprà dicta. Idem tenet Syluester, & dicit esse de mente. S. Tho. quod credo ita esse. Idem Archie. Floren.

obiectio. Sed contra istam conclusionem videtur textus expressus in iure, titulo eodem. c. Fraternitatis. vbi dicitur, quòd celebrato diuortio propter impedimẽtum mulieris, si post fuerit cognita ab alio viro, debet reddi primo, etiam si cũ secundo cõtraxit. Quia C

solutio. Ecclesia fuit decepta, iudicans impedimentum esse perpetuum, quod non erat. Respondetur, quòd si bene intelligatur textus, non est contra conclusionem. Quia textus intelligitur, quando de facto ita est, quia potuit cognosci à primo viro, licèt id fuerit successu temporis. Tunc enim verum est, quia primum fuit validum, eo ꝙ impedimentum non fuit perpetuum. Et tamẽ si nullo modo ab eo possit cognosci per actum proprium, est perpetuum impedimẽtum. Quôd autem iste sit sensus, apparet ex eo, quod in litera dicitur. Quia sententia per errorem licèt probabilem nouimus esse latam. Sequitur ergo ex istis verbis, quòd eo iubet reddi primo: quia existimauit impedimentum perpetuum, sed inuentum est contrarium. Sic ergo per proprium vsum semper est

A per est perpetuum, intelligitur quòd non dabitur primo, quia nunquàm fuit matrimonium cum primo, sed bene cum secundo. Et probatur ex glo. super eadem verba dicente. Intellige ꝙ error iste euenit in aspectu corporis, in quo matronæ deceptæ fuerunt, quia manus, & oculus obstetricum sępe fallitur. De probationibus causam matrimonij. Et. 27. q. 1. Nec aliqua. Glo. ibidē. Sicq; tenendum tanquàm verum, quòd si impotentia est circa omnes, impotens est inhabilis ad contrahendum. Si tamen impotentia sic circa vnam personā tantùm, erit talis inhabilis ad illam personam, sed habilis ad alias: siue hoc sit ex parte viri, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusq;. Nam ad paria quantū ad hoc iudicātur. *Glossa.*

Vir, siue sit spado, siue senex, qui potest actum exercere carnalem, & seminare, licèt inualidè ad generationem, cōtrahere potest: non tamen si semen nullo modo emittere potest. Conclusio B hæc prætendit, ꝙ dato aliqui sint impotētes propter hoc, ꝙ nō mittunt semen validum ad generationem, sed tamen seminant, & actum carnalem exercent, sunt apti ad matrimonium. Si tamen nullo modo seminare possint, vel dato possint, nō tamē in vase naturali, tales sunt impotentes, & non possunt matrimonio cōiungi. Probatur quantum ad primam partem. Quia tales possunt matrimonium contrahere, qui possunt talem actum exercere, ad quem obligantur per matrimonium, huiusmodi autem qui seminare possunt, licèt debiliter, actū illū exercere possunt. *6. conclu. Vigue. in suis insti. theolo. c. 16. §. 7. ver. 9. Docto. dis. 34. Ratio. 1. p.*

Secunda pars, quòd alij qui non possunt emittere semen, sint inhabiles, patet. 32. q. 7. Eò enim talis est impotens ad contrahendum, qui nō potest actum reddere, ad quē obligatur: sed qui nullo modo seminare potest, non potest reddere actū ad quē obligatur, quia non potest efficere actum generatiuæ virtutis. Hæc C Palu. in loco suprà allegato. Vnde nō contrahitur per hos affinitas. Hanc etiam sententiam tenet Scotus, Ricar. q. 1. ar. 2. dūmodo nullo ingenio, vel arte mederi possit vt habeat copulā. Quanuis Panor. teneat contrarium, quia putat esse accidentale. *Ratio. 2. par. Palu. d. 27. et 34. Sco. d. 34. Ricar. contra Panor.*

Impotentes scienter contrahentes, vel etiam quando alter est impotens solùm, sed tamen scienter, si sint impotētes perpetua impotentia, nullo modo contrahunt, & separari possunt. Hæc conclusio videtur habere difficultatem, sed eam probo contra asserentes contrarium, ex iure positiuo fundato in iure naturali & diuino. Impotentes sunt personæ inhabiles ad contrahendū, *7. conclu. Cōtra Palu. d. 34. q. 2. cōclu. 3. & cōtra Celaia. d. 34. q. 1. & alios doct.*

M 2 ergo siue

ergo siue ignoranter, siue scienter contrahant inter se, non est va A lidus contractus, & matrimonium non tenet. Consequentia est bona, & antecedens est verum, ergo & consequens.

Confirma. Et confirmatur. Si esset hoc verum, q inter eos esset matrimonium, sequeretur, quòd si duo consanguinei in gradu prohibito scienter contraherent, teneret matrimonium, cùm non sit potior ratio de vno, quàm de alio: consequens autem est falsum, ergo & antecedens. Nam siue scienter, siue ignorãter personæ inhabiles contrahant, non tenet contractus. Et si in istis impotentibus esset validum quia scienter, & in alijs similiter. Hanc opinionem videtur sequi expressè Ricardus in. 4. Idem tenet Innocentius in eodem titulo. qui dicit, quòd si cum alio contrahat, tenet matrimonium. Sequitur ergo quòd primum non fuit validum.

Ricar. d. 34. ar. 2. q. 2. *Innocen.*

2 Item. Quia hoc impedimentum (vt infrà nos dicemus) nõ est B solùm ex iure positiuo, sed ex diuino, & naturali. Quare siue sciẽter, siue ignoranter tales impotentes contrahant, non est verum matrimonium.

obiectio. Sed tamen contra istam conclusionem videtur esse expressa determinatio summi Pontificis in. c. Consultationi. eodem titulo. vbi habetur, quòd tales impotentes contraxerunt, & petierũt diuortium. Determinatum est, quòd nõ fiat diuortiũ, sed q quã non potest habere vt vxorem, habeat vt sororem. Ex quo sic arguitur apertè. Quandoquidem nõ est celebratum diuortium, sequitur quòd fuit vinculum indissolubile contractum, quod non est nisi per matrimonium.

Matth. 19.

Solutio. Respon. Quòd in illo textu dicitur, quòd sint velut sorores, non tamen declarat esse matrimonium, sed loquitur consultiuè, & non præceptiuè. Quia ibi dicitur, quòd incredibile est matri- C monium esse inter tales impotentes. Nihilominus autem Ecclesia Romana in talibus consueuit iudicare. i. consueuit, vt tales se habeant sicut soror, & frater. Ex verbis textus apertè declaratur, quòd sit consilium, & non præceptum, sicut intelligit Ricardus in loco allegato. Idem. glo. in dicto capitulo. Alij respondẽt ad textum, vt intelligatur quòd sit ibi, vbi est impotentia, & matrimonium initiatiuum, sed non consummatiuum. Quod est dicere, quòd maneant vt soror & frater. Et quidem mihi contigit casus in istis partibus, & quia impotens tactus habebat impudicos, præcepi vt fieret diuortium.

Ricar. vbi suprà. *Glossa.*

8. conclu. Mulier quæ de pręsenti contraxit, si ex sententia medicorum

sine mortis

A sine mortis periculo parere non possit, ipsa petente, matrimoniũ dissoluitur. Quòd si pòst reperiatur aliunde peperisse, primo viro restitui debet. Probatur. Quia in facti contingentia euenit in Hispania. Nam talis dicitur impotens ad contrahendum, quæ non potest sine detrimento vitæ reddere actũ ad quem obligatur per matrimonium, sed sic est quod talis est huiusmodi. Patet ex eo, ꝙ si reddat debitum, iam hoc est naturale ipsam concipere, sed ex hoc quòd concipiat, mors sequetur in partu. *Ratio conclu.* *Casus qui in Hispania cõti.*

Confirmatur ex superiùs dictis. Mulier quæ non potest cognosci à viro nisi cum periculo inscidatur, non verè cõtrahit, sed dissoluitur. Ergo à fortiori quæ non potest parere sine mortis periculo. Idem dicendum, si debitum non potest reddi sine periculo mortis. *Confir.* *Palu. d. 34. q. 2.*

Sed quòd debeat reddi primo, si pòst inuenta fuerit peperisse, vel debitum reddidisse, patet ex. c. Fraternitatis. iam allegato. B

Mulier quæ seminare non potest, si cum viro contrahat qui potest seminare, tenet matrimonium, & dissolui non potest. Probatur. Quia ex sentẽtia communi medicorum, ad generationem sufficit semen viri, neq; requiritur semen mulieris: ergo etiam si ipsa seminare non possit, nullum est impedimentum, quominus matrimonium valeat. Quod secùs esset, si vir non posset, & ipsa sic. Nam non posset tunc esse generatio. Hanc sententiam tenet quidam grauis doctor, & alij communiter necessariò debent dicere. *9. conclu.* *Aristo.* *S. Th. 3. par. q. 32. artic. 4.* *S. Th. in. 4. d. 34. ar. 2. ad. 6.*

Impuberes contrahẽtes ante tempus, quo possint generare, etiã si habeant vsum rationis, verè habent impedimentum, quo matrimoniũ est nullum, sicut est. 14. annus in viro, & in fœmina. 12. Extra de desponsatione impuberum. c. Attestationes. Et in alijs capitulis, eodem titulo. Ratio est. Quia impotentia impedit, cùm non possint habere actũ illũ, ad quẽ conuenerunt: sed impuberes non possunt talẽ habere actũ (vt supponimus) regulariter loquendo. *10. conclu.* *Aris. 9. de animali.* C

ARTICVLVS. XXXIX.
De matrimonio impuberum.

Qvia fortè alibi non erit locus aptus tractandi exactè de matrimonio impuberum, & de sponsalibus, cùm materia sit valde necessaria, præcipuè illis, qui inter istos neophytos ministeriũ exercẽt, eo ꝙ apud ipsos moris sit iungi ante pubertatem, hic tractandum duximus.

Et primò de materia ista loquendo, quęritur. Vtrùm si aliqui

habentes vsum rationis, tamẽ ante pubertatem coniuncti sunt in A matrimonio, impediat de iure Diuino, vel naturali, iuuat scire. Quia cùm isti non tenerētur legibus humanis, sed naturalibus, si solũ in iure positiuo esset impedimentũ, non teneret in ipsis vim.

1. conclu. *Vigue. lib. insti. Theo. c. 16. §. 7. ver. 9.*

Licèt impedimentũ sit cõtrahere ante pubertatem, etiam si adsit vsus rationis, hoc tamen solùm est de iure positiuo humano, & nõ Diuino, seu naturali. Probatur. Quia illud, quod nõ est impedimentũ perpetuũ, de iure Diuino, aut naturali non impedit, sed hoc nõ est perpetuũ, sed tẽporale. Quia statim poterit esse generatio. Hãc conclusionẽ tenet cõmuniter omnes Theologi, & *Panor.* Panor. in c. Puberes. cõtra glossã. ¶ *Confir.* Cõfirmatur. Si de iure Diuino impedimentũ esset, etiã si duo per duos annos cõuenire nõ possent propter aliquã infirmitatẽ, sequeretur, ꝙ non possent cõtrahere vsq; ad illud tẽpus, sed hoc est falsum etiã secũdũ ius positiuũ, ergo B sequitur ꝙ hoc impedimẽtũ solũ est đ iure positiuo humano. Nã si adest vsus rationis ad cõtractũ celebrandũ, etiã si post duos vel tres annos nõ posit esse actus, erit verum matrimonium secũdùm ius Diuinũ, cùm iudicetur impedimentũ tẽporale, & nõ perpetuum. *Corolla.* Quare sequitur, ꝙ si qui inter huius noui orbis indigenas tempore infidelitatis iuncti sunt, quando habebãt vsum rationis, licèt non posint conuenire propter defectũ ętatis, ꝙ erat verũ matrimoniũ: existimo. n. apud aliquos eorũ antè esse ætatẽ ad generandũ, quàm ad deliberandum, vt experientia constat.

Tiraque. lib. 6. tonu. nu. 26.

2. Conclu. *Arist. 5. de ani. lib. c. 14. et 7. c. 1.* *Macro. lib. 1. de som. Scipi. c. 6. & lib. 7. Satur. c. 7.*

Impuberes, qui ex iure positiuo contractũ matrimonij non possunt facere, illi sunt, qui generare non possunt, siue sint minoris, vel maioris ætatis supra. 14. siue infrà. Hæc determinatur in ca. Puberes. vbi tales puberes vocat, qui generare possunt. Attamen quia vt in plurimum homo generare potest. 14. anno, & fœmina concipere. 12. determinauit ætatem in viro esse. 14. annum, C & in fœmina. 12. ad contrahendum. Extra, eodem tit. ca. Tuæ nobis. Et ca. Ex literis. Et ca. Continebatur.

3. conclu. *Suppl. d. 36. q. vnicar. 3. in fi. Floren. 3. p. ti. 1. c. 19.* *Nisus ad copulã ante pubertatem non suf*

Minores. 14. anno. &. 12. qui de facto contraxerunt, si matrimoniũ cõsummẽt ante legitimã ætatẽ, verũ est matrimoniũ. c. A nobis. eo. ti. Ratione sic probatur. Tota ratio, quare tales à iure inhabiles reddũtur ad cõtrahendũ, est propter impotentiã ad illũ actũ. Sequitur ergo, ꝙ si antè cõsummauerũt, ꝙ sunt potẽtes, & per consequẽs ꝙ matrimoniũ tenet. Est enim præsumptio iuris, & iure, cõtra quã nõ admittitur probatio in contrariũ. Sic intellige tamẽ, vbi verè interuenit copula, secùs si solùm fuerit nisus ad

A sus ad copulā: nā tūc nō valet, vt patet eodē tit. c. Attestationes. *ficit ad matri·*

Impubes desposata, & traducta, ad annos nubiles veniēs, & diuortiū petēs, dicēs se nō cōsensisse, nō auditur, si vir affirmat eā cognouisse, & iuramēto firmauerit. Patet, eodē ti. c. Cōtinebat. Hoc verò intelligendū, vt Panor. in isto loco, ꝙ ista sit proxima pubertati, vt attingēs. 10. annū. Alioqui si minor septēnio, nullo modo matrimoniū est, nec standū verbo viri affirmātis. Item, si maior septennio, sed tamē nō apta ad concipiendū, nō est credēdum verbo ipsius viri, etiā si iuramēto affirmet, sed adducendæ sunt matronæ, quæ id ipsum testificētur. Potest enim vir virginē deflorasse, & ipsa inuita, ob quod nō esset matrimoniū. Hæc Panor. Quæ intellige in foro exteriori: in foro autem conscientiæ non sic. De quo sit quinta conclusio. *4. conclu.* *Panor.* *Couar. 2. p. epito. c. 5.* *Panor.*

Si ante pubertatē vir cognouerit puellā, quā traduxit, & ipsa B in animo nō dissensit, verum est matrimoniū, etiam si nō habuerit tunc expressum consensum, dummodò fuerit apta ad concipiendum. Probatur. Impedimentum hoc solùm est ex iure positiuo, vt suprà diximus, ergo tandiu tenebit, quātum expressum est in iure, in iure autē expressum est, ꝙ si fuerit cognita à viro, & sic affirmet vir, quòd ei credatur, ergo verum est matrimonium. Nam stando in iure naturæ erat matrimonium, & ius positiuum non contrariatur, quia declarat illud matrimonium. Et quidē ꝙ ante annum. 12. posit aliqua puella esse apta ad generationē, fatetur Albertus Magnus, qui in. 4. sen. d. 27. ar. 13. ait se vidisse anno. 9. concipere, &. 10. parere. Et Iacobus de Forliuio. sen. prima doctrina sup̄ primi canonis. dicit se audisse à quoddā fide digno quòd puella solùm. 8. annorum fuit prægnans Papiæ. Dixi, si nō B dissentit, quia si dissentit, in iure naturæ stando, non tenet tale matrimonium. Et in foro conscientiæ nullum erit. *5. conclu.* *S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 19.* *Maio. d. 28. q. 2.* *Vigue. in suis insti. theolo. c. 16. §. 7. ver. 9.* *Alber. Magnus.*

Impuberes minores. 14. in viris, &. 12. in fœminis, etiam supra septēniū vterq; nō debet matrimonialiter iūgi, etiā si alter ipsorū solùm sit pubes, nisi aliqua vrgentissima necessitate interueniēte Hoc est determinatū extra de sponsa. impu. c. Vbi non est consensus. Ratio huius textus. Quia cùm ibi deficiat ætas, potest postea impubes reclamare cùm venerit ad ætatem, & matrimoniū dissolueretur. Ob hoc vitandum optimè prohibitum. Et necessitatem vrgentem explicat, vt si esset pro bono pacis. Ex quo patet, ꝙ est pessimus vsus, ꝙ in ætate incongruenti copulentur, sicut apud incolas huius orbis fieri solet. *6. conclu.*

ARTICVLVS.XL. A

De impedimento maleficij.

1.nota.
Ro debita intelligentia huius impedimenti notandum est, quod dæmon est tantæ potestatis, vt (Deo permittente) possit hominem impedire ab omnibus operationibus suis exterioribus. Habet quidem, ex hoc quòd spiritus est, potestatem supra creaturam corporalem ad motum localem prohibendum, vel faciendum, adhuc ipsa inuita. Et potest impedire ne simul appropinquent directè, vel indirectè, interponendo se in medio, aliquo corpore formato, sicut accidit spōso, qui B sibi Idolum desponsauerat, & nihilominus contraxit cum quadā iuuencula, nec propter hoc potuit eam cognoscere. Vnde potest ipse dæmon (Deo permittente) semper interponere se, aliquo corpore formato, ne vir possit propriam vxorem cognoscere. Vel potest facere, quod ipse vir, etiam si velit, non moueatur ad illud.

S.Tho.p.p.q.110.art.2.& 4.

S.Tho.p.p.q.111.ar.4.

De hoc suprà art.38.nota.2.

2.nota. Item: potest interiùs inflammare ad actum, mouēdo humores. Et potest refrigerare ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, quas ipse nouit validas.

3.nota. Potest etiam hoc facere mouendo, vel turbando imaginationē viri circa mulierem, qua reddat ipsam exosam viro suo, vt nūquā accedat ad eam.

4.nota. Item.4.potest contingere quòd impediat, prohibēdo missionē spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel si descēderit, ne recedat, vel ne excidatur: & impediatur actus generationis per huiusmodi maleficium. De quo vide Palu.in.4.dist.34.q.2.ar.3. His suppositis, sit prima conclusio. C

Paludes

1.conclu. Maleficium si perpetuum sit, & matrimonium præcedat, impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Conclusio hæc videtur fuisse expressè determinata in eodem titulo. Siquidē, dato non sit expressum de maleficio, cùm tamen sit expressum de impotētia coeundi, sequitur, quod siue ipsa impotentia naturalis sit, siue accidentalis, dummodò perpetua sit, & præcedat, impedit matrimoniū. Sic intelligunt omnes docto. vno excepto Inno. qui dicit contrarium. Sed tamen Panor. in eodem ti. cap. Literę. reprobat opinio

Contra. Inno.

Panor.

A bat opinionem Innocen. & motiua, & ponit secundũ communẽ opinionem hanc sententiã. Dixi. Si præcedat. Nam si sequatur, nullo modo impedit, sicut suprà determinauimus, & est sentẽtia Panor. in eodem ti. & omnium Theologorũ, quos contigit vide re. Dixi. Si sit perpetuũ. Quia si sit tẽporale, nullo modo impedit: sicut iam suprà probauimus de impotẽtia naturali coeundi, quę si erat temporalis, nullum pręstabat impedimentum. *Suprà ar. 38. D. 34.*

Ad cognoscendum, vtrùm maleficium sit perpetuum, nec ne, sufficit si per trienniũ simul cohabitauerint, nec cõsummare potuerunt. Hęc expressè ibidem in ca. Laudabilem. vbi pręsumitur esse perpetuum, si per triennium non potuerunt simul cõuenire. Imò si antè appareret esse perpetuum per aliqua signa, esset antè dissoluendum, vt ibidem patet. Hęc conclusio est notãda, quia datur quòd per triennium det operã ad cognoscendum B eam. Dixi notandã cõclu. propter illa, quę nos in fine tertiæ partis sumus dicturi, quomodo stante dubio de legitimo cõiuge, potest quis non solùm reddere debitum, sed petere. Vide ibi. art. 18. *2. conclu. Sco. d. 34. Nota.*

Quando dubium est, vtràm maleficium præcesserit, an sequutum fuerit matrimonium, præsumendum est præcessisse. Hanc conclusionem tenet Panor. in eodem tit. c. Fraternitatis. Nam ex quo non consummauerunt matrimoniũ, & nunquam coniuncti sunt, ne maneant tales illaqueati, iudicatur præcessisse. *3. conclusio. Panor.*

Sed contra istam conclusionem est tex. in ca. Licèt. in fine. Extra de testibus. ꝙ in dubijs est sententiandum pro matrimonio. Sequiter ergo quòd quandiu hic est dubium, vtrùm pręcessit impedimẽtum maleficij, vel sequutum est: quòd debet iudicari pro matrimonio. Resp. Panor. ibi, quòd ille textus intelligitur, quan C do matrimonium potest habere suum effectum, scilicet, euitationem fornicationis, vel bonũ prolis, quod hic non est, propter impotentiam coeundi. Et nota singularem limitationem ad illud. c. vt nunquam præsumatur pro matrimonio in dubio, quando nõ potest habere suum effectum. Et do. An. in cap. Literæ. eodem titulo. Idem tenet Ricardus in. 4. & Syluester. Et tandem est communis opinio. *Obiectio. In dubio sentẽtiandũ pro matrimonio. Solutio. Anto. Ricar. d. 34. Syluest. in verbo matri. 8. §. vltimo.*

Si maleficium solùm est ad vnum, vel ad vnam, licèt matrimonium non sit inter illos, inter quos est impedimentum, poterit tamen esse, si cum alijs contrahant, cum quibus non est tale impedimentum. Conclusio hæc est manifesta. Nam si propter impedimentum maleficij non potuit matrimonium esse, vbi non sit tale *4. Conclu.*

impedimentum, sine dubio si personæ sunt legitimæ, poterit & A talis contractus celebrari.

ARTICVLVS. XLI.
De furia & amentia.

PRo complemento huius impedimenti quæritur, Vtrum furia, & amentia impediant matrimonium, sic φ si de facto contrahant, nullum sit, sicut diximus de maleficio.

Nota.1. Pro solutione notãdũ, posse esse, φ furia, vel amentia sint continuę in homine, vel quòd sint lucida interualla.

2. nota. Item: potest contingere, φ pręcedat ipsum matrimonium, vel φ sequatur. Et idem de ebrietate. Pro quo sit. 1. conclusio. B

1. conclusio. Furia, vel amentia in illo qui nõ habet lucida interualla, si matrimonium præcedat, impedit contrahendũ, & dirimit iam contractũ. Ad matrimonium enim verum requiritur consensus, vt suprà latè probatum est: sed vbi est amentia, vel est furia, deficit *Art. 2. & per omnia de consensu.* cõsensus, ergo nullum est matrimonium. Antecedens patet pro maiori. Et minor probatur. Vbi est furia, vel amentia perpetua non potest esse verus consensus. Patet. Vbi non est plena libertas, ibi non est plena cognitio, nec potest esse aliquo pacto verus *S. Tho. d. 34. art. 4.* consensus: sed sic est in amente, vel furioso. Sic S. Tho. in. 4. Et est communis opinio. Nam si puer non potest matrimoniũ contrahere, cùm sit puer, quia non potest tali se vinculo obligare, C quantò magis furiosus, vel amens? Et nostris temporibus conti- *Dux Methina* git. Nam dux Methinæ Sidoniæ contraxit, cùm esset primogenitus, & pòst dissolutum est matrimonium, & contraxit secundo loco natus cum eadem. Si quidem declaratum fuit, quòd primogenitus erat amens, & non potuit cõtrahere, neq; iura primogenituræ habere.

2. conclusio. Ratio. Furiosus, vel amens habens lucida interualla, potest in illis cõtrahere, & contractus tenet. Tota enim ratio, quare dicebamus esse impedimentum, erat, quia non poterat esse in amentia, & furia perfectus, & requisitus consensus: sed tamen in illo qui habet lucida interualla, potest esse perfectus consensus, quando nõ est in amentia, ergo contrahere potest.

Si ta-

A Si tamen furia, vel amētia etiam perpetua sequatur ipsum matrimonium, nullo modo dissolui potest. Nam illud quod à principio tenuit, nullo modo dissolui potest, nisi per aliquid in iure expressum: sed in iure solùm est expressum de voto religionis, per quod matrimonium ratum non cōsummatum dissoluitur. Et inter infideles in casibus traditis ab Apostolo, vt in .2. par. dicemus in fine, vt in c. Gaudemus. Extra de diuor. *3. conclusio.* *Matth. 19.* *1. Corint. 7.* *Artic. 28. & vltrà.*

Si quis tempore quo ebrius est contrahat, matrimonium non est validum, si tempore quo sanus fuit, de nouo non contraxit. Ratio est. Ad matrimonium requiritur deliberatus consensus, sed talis deliberatus consensus non est in ebrijs, sicut & de furia dictum est. Hoc dummodò posteà nō ratificet, quia valebit. Nō tamen prout antè, sed vt pro tunc, cùm tunc debitus, & sufficiēs affuit consensus. Nec sufficit ad hoc mutua cohabitatio, vel aliquid simile, nisi adsit de nouo consensus interior. Nota valde B illam conclusionē pro Indis, quia frequenter contingebat, quòd tempore infidelitatis ebrij sumebant sibi vxores, & posteà relinquebant. *4. conclu.* *Ratio.* *Nota pro huius noui orbis incolis.*

Si aliquis habens liberum vsum rationis cōsensit in matrimonium, sed non explicuit consensum verbis, aut signis, nisi quādo in ebrietate, vel amentia positus est, non est matrimonium validum. Nam ad matrimonium perfectum requiritur consensus deliberatus, expressus signis, vel verbis: sed sic est, quòd in tali casu non interuenit talis consensus. Quia à principio & si fuit consensus deliberatus, tamen cùm fuerit solùm interior, non fuit sufficiens, vt nos in principio probauimus, ergo tunc non fuit matrimonium. Nec secundò fuit, quando in amentia verba protulit. Verba enim non sufficiunt, nisi adsit interior consensus. At cùm C tunc defuit, sequitur non esse matrimonium. Omnia ista notanda sunt propter Indos. Contigit enim, ꝙ tempore infidelitatis, quando egregiè biberant, sibi sumerent hanc, vel illam in vxorē, & promitterent matrimonium. *5. conclu.* *Suprà ar. 2. et. 3. et per omnia de consensu.* *Theolo. d. 26. & 27.*

Hic circa amentes dubium posset esse. An amens posit petere debitum. Nam videtur ꝙ non. Quia concubitus innaturalis, & velut brutalis videretur. Respon. ꝙ amēti licet petere, sicut & ebrius potest. Sed an ille ꝗ est sanæ mētis posit denegare, dubiū est. Sed videtur ꝙ teneatur reddere petēti. Nam ex quo alter habet ius, non est denegandum. *Dubium. 1.* *Solutio.*

Sed adhuc est dubium. An dato inter illos, qui sunt perpetuò amen- *Dubium. 2.*

amentes non possit esse matrimonium, liceat eos coniungere. Scio A aliquando factum in istis partibus. Et videtur ꝙ sic, ad modum quo duo bruta possunt commisceri. Respon. quòd non licet. Esset enim nocumentum prolis nasciturae, quae non est necesse sit amens, sed potest esse sanae mentis, quae à parentibus insanis non posset educari.

Viguerius in institu. theo. c. 16 §. 7. ver. 10.

ARTICVLVS. XLII.

De impedimento ligaminis.

INcipit aliud impedimentum, quod dicitur ligamen, qđ ex eo incurritur: ꝙ aliquis, qui est ligatus vni matrimonialiter, impeditus B est ne possit cum alia cōtrahere. Quòd si de facto cōtrahat, nihil fit. Et quidē si hoc sciēter fiat, iam superiùs diximus quomodo sit impedimentum. Sed dubium potest esse si ignoranter fiat. De quo sit prima conclusio.

1. conclusio. Scinus. Barbatius. Abbas. c. Quoniam. lite non con. l. 7. tit. 15. lib. 8. ordina. Hoc etiā patet ī. c. dn̄s. extra. de. 2. nup. Couarru. in. 2. p. epi. c. 7. §. 3. in fine. l. 14. ti. 14. p. 3 Praepo. in. c. citato. In praesē. Boeri⁹ decisio. 288.

Verè matrimonialiter coniunctus, altero recedente in remotis, non debet contrahere, vsq; dum constet de morte veri cōiugis. Et si de facto contrahat, non valet matrimonium. Ex quo enim matrimonium primum valuit, non sui iuris est, ergo nō potest alteri dare quod suum nō est. Quòd si de facto det, nō tenet datio, vt cōstat. Nec in hoc dubium est. Dixi, Vsq; dū cōstet: sicut si audiuit à fide dignis de morte, vel recepit literas: tunc videtur sufficienter constare de morte, vt patet Extra de spons. cap. In praesentia. Et ibidem glo. Quicquid dicat do. An. vt refert ibidem Panor. C ꝙ sufficit fama, cùm longo tempore maritus fuerit absens. Hoc enim non sufficit in re tam graui, sicut est matrimonium. Sic tenet Panor. ibidem iuxta textum, ꝙ requirit certum nuntium. Et ait. Pondera verbum certum: nam fama procedit ex authore incerto, & plerunq; fallaci. vt in cap. Vestra. de cohabi. cle. & muli. Etiā in persona nuntij deberet considerari qualitas personae. Et vtrùm deponat per verba verisimilia. Nā agit non de modico praeiudicio absentis. Et in summa, hanc materiam relinquerem arbitrio iudicantis, vt diligenter omnibus ponderatis consideret, vtrū de morte sit facta certificatio. Haec Panormi. Ergo ridiculum est illud vulgare, ꝙ vsq; ad septennium teneatur spectare.

Mulier

A Mulier certificata de morte proprij viri, licèt non peccet contrahendo cum alio, & filij sint legitimi quos habuerit, si tamen vir eius viuebat, matrimonium est nullum, etiam si mortuus sit pòst, si modò non adsit nouus consensus post mortem viri. Hæc conclusio patet. Nã sic certificata, probabiliter secũdùm iuris dispositionem non peccat contrahendo cum alio. Ignorans enim inuincibiliter ꝙ habet virum, licitè cõtrahit cum alio: sed mulier sic certificata, licèt non ita sit, inuincibiliter ignorat, ergo nõ peccat sic contrahendo. Sic do. An. in. c. suprà allega. Et glo. Quod pro certo tenendum est. 2. conclusio. Ratio.

Quòd filij iudicentur legitimi, patet ex. c. Ex tenore. Et Extra. Qui filij sint legitimi.

Sed quòd si vir viuebat nullum sit matrimoniũ, patet ex eo, quòd non potuit mulier illa viuente proprio viro matrimoniũ B inire cum alio. Et quod à principio non valuit, non potest retro trahi, nec habere valorẽ, nisi adsit nouus consensus, vt suprà probauimus latè. 1. Corin. 7. Suprà de consensu.

Mulier habẽs proprium virum, qui in remotis profectus est, si certificata de morte proprij viri cum alio contraxit, quam primùm cœperit dubitare de morte proprij viri, tenetur debitum reddere illi, cum quo cõtraxit. Extra. de. 2. nuptijs. c. Dominus. Et. c. Inquisitioni. de sententia excommunicationis. 3. conclu. S. Anto. 3. p. tit. 1. cap. 9. Panor. in. c. In præsentia. de sponsalibus.

Sed an in casu quo dubitat, manente tale dubio possit etiam exigere, est dubium graue, & valde necessarium scire, propter confessores istorum neophytorum, quod nos reposuimus tractandum in fine tertiæ partis, vbi de actionibus coniugum sermo erit. Et in casu conclusionis ostendemus licitum esse non so- C lùm reddere, sed exigere. Inferi. 3. par. ar. 18.

Mulier, quæ probabiliter credens virum mortuum, cum alio contraxit, cùm primùm nouerit eum viuere, tenetur ad eum redire, relicto secundo. 34. q. 2. Cùm per bellicam. Et cap. Cùm in captiuitate. vbi determinatum est: quòd si ad primum nõ redierit, iudicabitur adultera. 4. conclu.

Mulier putans virum suum viuere, si cum alio cõtrahat, & vir tunc mortuus sit, licèt ipsa ignorãte, tenet matrimoniũ, si fuit in ipso cõtractu verus cõsensus. Nã ad matrimoniũ requiritur mutuus consensus inter legitimas personas, sed talis est in casu posito, & personæ sunt legitimæ, cùm nullum sit impedimentũ, quia vir primus mortuus est, ergo videtur ꝙ teneat. Dixi, si adsit verus con- 5. conclu. Suprà. arti. 2.

verus consensus. Nam si mulier credens impedimentum, non intendebat contrahere, licèt verba proferret, nō esset matrimoniū, vt satis constat ex suprâ dictis. Sic Archi. Floren. in loco proximè allegato ex mente Guiliel. Hanc puto esse veram, neq; requiritur alius nouus consensus. Quia primus à principio effectum habuit, cùm nullum interuenerit impedimentum. A

Florē. vbi sup.

De pœna illius, qui viuente vxore aliam ducit, multa sunt apud doctores. Et quod sit suspectus de hæresi dicit Ioa. Lupus in repetitione in. c. Per vestras. §. 17. Sic do. Fran. in. c. Accusatus. de hæreticis. in. 6. Et Villadiego in tractatu de hæresi. q. 9. Et quidam putat esse ipso facto excommunicatum, vt est Paulus Gilardus in suo de pœnis omnifaraim coitus. q. 14. Deceptus est tamen. Et de pœnis vide Par. 7. l. fi. tit. 17. & lib. 4. fori. l. 7. tit. 15. & lib. 8. ordinamenti. l. 6. vbi dicitur quod ferro in fronte imprimatur. De quo Couarrub. in epitome. 2. p. c. 7. §. 3. B

Ioā. Lup.
Villadie.
Gilardus.
Couarru.

ARTICVLVS. XLIII.

De impedimento consanguinitatis.

Definitio consanguinitatis

Equitur impedimentū consanguinitatis, quod quidem difficultatem aliquam habere videtur. Et primò ponamus eius definitionem. Consanguinitas, est vinculum personarū, ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractū. Dicitur vinculū. Quia consanguinei magis se diligunt, q̄ extranei, affectu & effectu. Dicitur ab eodē stipite. Intelligitur de stipite propinquo, non de remoto. Aliâs cū omnes ab eodem stipite descendant, omnes essent consanguinei: siquidem (vt nos infrâ dicemus) in gradibus cōsanguinitatis à stipite proximo incipiendum est. s. à parente, nō ab Auo. Dicitur, ꝙ est illorum, qui descendunt carnali propagatione. Nam aliâs non est consanguinitas: vt si descendant ab vno per creationem, nec reperitur talis consanguinitas. C

Pro debita intelligentia huius impedimēti libet in principio aliqua ponere documenta, quæ à doctoribus ponuntur, præcipuè à Ricardo in. 4.

Ricar. d. 40.
Notabile. 1.

Linea, est ordinata collectio personarum consanguinitate cōiunctarum, ab eodem stipite descendentium, diuersos gradus habens.

A bens. Et hæc est triplex. Ascendentium, descendentium, & trãsuersalium. Et non eodem modo gradus computantur. Nam secũdùm lineam ascendentiũ cõputatur sic. Pater, & Mater. Auus & Auia. Proauus, & Proauia. Atauus, & Atauia. Secundũ lineã descendentium. Filius, & Filia. Nepos, & Neptis. Pronepos, & Proneptis. Abnepos, & Abneptis. Secundùm lineam transuersalem. Duo fratres. Filij duorum fratrum, & Nepotes duorum fratrum. Pronepotes duorum fratrum. *Triplex linea*

Gradus, est habitudo distantium personarum, qua cognoscitur, quota generationis distantia duæ personæ differũt inter se. Et hoc differenter. Secundùm ius Canonicum. s. & secũdùm ius ciuile. De quo nos infrà. *Quid gradus.*

Item notandũ, ꝙ contrahentes in gradu consanguinitatis prohibito sine dispensatione, nulla longinquitate defenduntur annorum: quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget. Extra de consang. & affi. cap. Non debet. Et de eo qui duxit in ma. quam. pol. cap. Cùm haberet. *2. nota.* B

Tanto gradu personæ descendentes â proximo stipite distãt inter se, quanto à stipite distant: vt filius à patre distat in primo gradu, & filia à patre similiter in primo gradu. Isti duo fratres distabunt inter se in primo gradu, & filij istorum fratrum distant à stipite. s. ab Auo duobus gradibus, & eodem modo distant inter se. Et sic consequenter procedendo, ita ꝙ debet sumi principium computationis à communi parente, à proximo vno stipite, & tunc secundùm distantiam ab alio debet iudicari distantia graduum inter descendentes.

Notandum etiam, ꝙ quando aliquis distat in tertio gradu ab stipite, & alius in secũdo, debet distantia inter tales tãta esse, quãta est illius, qui magis distat. Vt filius Petri distat à patre eius per duos gradus, & filius filij fratris eius distat per tres, filius Petri, & filius filij fratris distabunt etiam per tres, dato filius Petri solùm distet per duos â stipite. Huius assignatur ratio. Quia ratio consanguinitatis in linea transuersali ortum habet à stipite. Vnde Aristo. communis cognata amicitia dependere videtur ex paterna. Ideo nullus in linea transuersali potest alteri propinquior esse, quàm sit stipiti. Quare si vnus distat à stipite per duos gradus, & alius per quatuor, dicuntur tales distare inter se per quatuor gradus. C *3. nota. Tanta est distãtia ad inuicem, quãta est illius qui magis distat à cõi parente. Arist. 8. ethi. cap. 12.*

Est præterea notandum: ꝙ in gradibus consanguinitatis quidam

dam possunt esse prohibiti iure naturali, alij iure Diuino positiuo iudiciali, vel cæremoniali, alij iure Diuino positiuo Euangelico, alij iure solùm humano. A

5. nota. Præterea, Supponendum est consanguinitatem esse causam cuiusdam amicitiæ naturalis. Quia inter cõsanguineos maximè viget vnitas, & similitudo. Vnde ex tali vnitate, & similitudine causatur amicitia. Quia simile diligit sibi simile Sed tamẽ huiusmodi coniunctio, & similitudo non in infinitum extenditur, sed suos habet limites. Ob id & cõsanguineorum amicitia habet terminos. Nec vocantur consanguinei, eo ꝙ omnes ab vno cõmuni parente procedant: alioqui omnes homines vocarentur consanguinei, quod non est in vsu: sed illi se tractant vt consanguinei, qui ab vno descendũt stipite proximo non nimium distanti, inter quos adhuc manet quędã vnitas, vel similitudo ad cõmunẽ parentem. Quod verum est, siue sit in linea recta, siue in tansuersali. quicquid dicant alij. Dequo sit. 1. conclusio. B

Arist. 1. Rheto. ca. 11. Et. 8. Ethic. ca. p. Et. 2. mag. mora. cap. 11.

concl. p. Iure naturali in linea recta prohibitum est matrimonium inter personas ascẽdentes, & descendentes, aliquo certo gradu, nõ in infinitum. Quòd in iure naturali sit prohibitum, patet. Iure naturę filius tenetur reuerentiam pręstare matri, ergo eam non poterit habere in vxorẽ, cùm oporteat vxorẽ subditã esse viro. Item. Nec pater filiam, cùm eam debeat habere vt sociam, & filia debeat in omnibus subijci mandato patris. Idem de Nepti, & Amita. Sed ꝙ non in infinitum iste gradus extẽdatur, patet. Experientia enim constat inter tales ascendentes, & descendentes amicitiam perdi, & communicationem. Sicut certum est, ꝙ etiã si Adam modò viueret, non haberemus ampliorem familiaritatem, vel amicitiam ratione consanguinitatis, ꝗ haberemus cùm Noe, vel habemus cũ illis, qui maximè à nobis distant. Sic Caie. Imò rigurosiùs, dicens ꝙ solùm de iure naturali est prohibitus gradus iste primus consanguinitatis in linea recta. s. patris, & filiæ, filij, & matris. Id ipsum contendit probare ex dictis S. Tho. ibidem ad. 3. qui id affirmare videtur ex Arist. 9. de animalibus. cap. 47. Et Aelianus lib. 5. & Pli. lib. 8. cap. 42. & Varro de re rustica lib. 2. cap. 14. solùm esse debitam istam reuerentiam naturalem filiorum ad parentes, inter quos matrimonium videtur esse prohibitum. Et quidem Caie. in ista sententia pugnat cõtra plures Theologorum, & Canonistarum, qui vna voce cõfitentur in linea recta nullum esse gradum, nec posse cõnubia esse inter tales. C

Vide qua Xenophon. li. 3. de Socrate, qui dicebat à dijs positum, ne parẽtes filijs miscerentur.

Paul.

Domi. Caie. 2. 2. q. 154. ar. 9. Idem. B. Bona. d. 40. q. 1. et Ricar. q. 2. Et Alexã. 2. par. q. 169. m. 2.

Plinius li. 8. c. 42.

Plato. lib. 5. de republica.

Aelianus. li. 5. cap. 22.

A les. At (vt verum fatear) ego credo opinionem omnium veram, & Caie. & aliorum similiter. Et quòd in re non contraria sentiāt, sed solùm nomine discrepent. ¶ Et primò adduco contra ipsum Caie. sententiam S. Tho. vt probem meam. Nam id affirmat in 4. d. 39. art. 3 in solutione ad. 3. Verum est, quòd standum est vltimæ sententiæ in partibus, sed ego credo quòd vtrunque est verum in S. Tho. licèt videatur sentire contrarium. Et probo opinionem communem, quòd in linea recta non sit graduum computatio, nec matrimonium possit esse inter tales. Primò. In primo gradu fatetur ipse Caie. & nos in conclusione etiam concedimus de aliquibus alijs verum esse. Et similiter probo de alijs, loquendo quidem naturaliter. Abauus non poterit ducere Proneptem. Probatur ex suprà dictis. Quandocunque est impotentia naturalis ad actum coniugalem, est impedimētum quominus sit matrimonium, sic quòd si non possit esse seminatio, etiam si possit esse coniunctio carnalis, non valet matrimonium, vt est in senibus: sed communiter ita est, quòd tales illius ætatis impotentes iudicantur ad seminandum, ergo & impediti ad contrahendum matrimonium. Et sic est verum quod dicit communis opinio. Et sic de alijs: ita quòd probabiliter, & piè possumus intelligere id velle doctores dicere, quando affirmant non posse stare matrimonium in linea recta, quod ideo sit, non quia non sunt verè gradus, sed quia non est proportio aliqua, sed est impotentia quædam naturalis, quæ impedimentum præstat matrimonio ex parte senis.

Suprà art. 38.

B

Cōcordia opi.

Et dictum Caie. est verum, q̀ nullum esset impedimentum ex parte graduum, in lege naturæ loquendo, quominus Abauus posset ducere Abneptem, sed tamen est impedimētum ex parte naturalis impotētiæ. Hæc dixerim doctoribus materiam, & argumentum præbens veritatis inueniendæ, eis iudicādum relinquēs, solùm opinatiuè loquens. Et quidem hoc ipsum facio lubens, ne videar cōtra tot graues viros aliquid asserere: licèt B. Bona. & Ricard. & Alexan. & Caie. fuerint huius sententiæ. Et adhuc præter ipsos habeam magistrum meum, Theologorum sui tēporis facilè principem, fratrem Franciscū à Victoria. Nolo tamen conclusionem sic intelligi, vt putemus esse intrinsecè malum parentes, & filios copulari. Nam posset bene fieri in casu necessitatis. Imò Martinus de temperantia. circa. q. 154. apud S. Tho. in 2. 2. tenet, quòd in casu, quo solùm esset pater, & filia, sine dispensa-

C

B. Bona. d. 40. *Ricardus.* *Victoria.* *Vi. Alex. de diebus genia.* *Martinus de magi.*

N tione

tione possent coniungi in matrimonio. Et quicquid dicat Caie. A ibidē, puto verum. Nam maior esset obligatio, maximè quia à nullo posset expectari dispensatio, nisi à solo Deo. Et mihi est certum (vt in.2.p.dicemus) Papam non posse in primo gradu dispensare, quia de iure naturę, & Diuino est.

Ar.27.

2. conclu. *Ratio.*

In linea transuersali de iure naturæ prohibitus est primus gradus.s.fratrum inter se, & non ampliùs. Quia illud videtur esse iure naturæ prohibitum, quod communiter est eodē modo apud oēs: sed q̄ non coniungantur fratres inter se, videtur esse apud omnes tanq̄ inhonestum, & reprobatum, etiam quantuncunque sint barbaræ nationis, ergo probabile videtur. Et quidē præter illa, quæ doctores dicunt circa hoc, est mihi vnū huius conclusionis fortissimum argumentum, q̄ experientia didici apud huius noui orbis indigenas, inter quos erat improbatissimū fratres cōiungi. Et inter omnes solùm duos reperi cōiunctos. De casu cōsu B lens antiquos, certò cognoui, vitio datam talem coniunctionem. Ob quod separandos iudicaui. Credibile enim est, si natura non abhorreret huiusmodi cōiunctionē inter fratres, q̄ isti tēpore infidelitatis suæ cæci, & ferè lumine naturali destituti, huiusmodi frequenter celebrarent cōiunctiones. Idipsum obseruabatur etiā apud omnes ferè in isto nouo orbe. Sic concl. dit. S. Tho. dicens, esse prohibitam hanc cōiunctionem de iure naturali secundario. Et hoc expressè tenet egregius doctor Thomas de Argētina Augustiniensis. Est etiam sentētia (vt cæteros sub silētio transeā). D. P. Augusti. lib.15. de ciuitate Dei. c.16. Et contra Faustum lib.22. ca.35. Ita Diuus Hieronymus super Iob in principio. Et dicit. B. P. Augustinus nunq̄ licuisse sine dispensatione fratres matrimo C nialiter coniungi. Etiam si Caie. 2.2.q.154.art.9.ad.3. dicat cū Sco. d.40.& Bona.& Ricar.& Maio.ibidem contrarium. Tamen dato esset de iure naturæ, non tamen de primis principijs, sed de secundis, vt infrâ in secunda.p.dicemus latiùs.art.22.

Præter iter Indos iungi non erat cōsuetū.

Alex. Hale.2 p.q.169.ī priā. S.Tho. in. 4. d.40.arti.4. Et.2.2.q.154. art.9.ad.3. Tho.de Argētina.d.40. Augu. Hierony.

3.conclu. *Tiraquel.7.l. conubi.nu.30.*

Licèt inter fratres matrimoniū prohibitum esset lege naturali, à principio tamen propagationis generis humani, licitè facta est inter fratres coniunctio maritalis, etiam si nulla fuisset dispensatio. Probatur. Necessitas in naturalibus sumenda est ex fine, vt Arist. probat. Et sic est, q̄ semper bonum cōmune præfertur bono particulari, & bonum totius, bono partis. Nec dicitur aliquid fieri malè, & contra naturam, licèt fiat contra naturam.i. contra propriam inclinationem particularem. Si tamen fiat ad bonum

Arist.2.Phy. tex.com.75.

totius

A totius conseruandum, quemadmodum naturale est aquæ descẽdere, & propter bonum totius, ne detur vacuum, faceret contra illã naturalem inclinationem ascendendo, in quo conseruat aliã naturalem inclinationem quam habet, & necessitatem id faciendi ex fine. Quòd si aqua ageret ex electione illud, non peccaret, licèt faceret contra naturam. Quia semper bonum totius præferendum est bono particulari. His suppositis, probo conclusionẽ. Qui facit contra particularem inclinationem naturæ propter bonum totius, bene facit, neque in aliquo arguendus: sed fratres in principio commiscendo se matrimonialiter, faciebãt propter bonum vniuersi, cùm aliter non posset conseruari species humana, ergo faciendo contra illud ius naturale, cùm fuerit necessitas respectu finis vniuersalis, licuit. Quare nullum fuit peccatum fratres sic iungi, etiam sine aliqua dispensatione. Imò tenebantur ad B illud. Maius enim est bonum commune, quàm particulare. Nec propter hoc sequitur non esse prohibitam de iure naturæ talem coniunctionem, sicut in exẽplo posito, Dato aqua ascendat propter bonum vniuersi, non sequitur quòd non sit contra suam inclinationem illud, & contrarium sit secundùm suam naturalem inclinationem. Sic in proposito. Dato ita sit, quòd à principio fratres iungerentur, non sequitur illud non esse contra naturalem legem, & contrarium esse secundùm legem naturæ. Solùm sequitur, ꝙ tunc non fuit seruatum ius naturale, secundùm propriã inclinationem, & obseruatum est commune, ad quod quilibet tenetur. Et sic dicitur, ꝙ de lege naturæ iste gradus sit prohibitus, et ꝙ alij tenentes contrariam sentẽtiam, innixi huic fundamento. s. quia tũc à principio iuncti sunt, trepidauerũt timore, vbi nullus erat timor. Et fortè non exactè cõsiderauerunt quomodo potuit illud à principio sic fieri propter bonum totius, & ꝙ illud nõ esset cõtra ius naturæ, prout respicit propriũ, & particulare bonũ. C Hoc dixerim propter hoc, ꝙ illi, qui dicunt hanc coniunctionẽ nõ fuisse de lege naturæ prohibitã, solùm innituntur, quia à principio non fuit obseruata. Dixi in conclusione. Etiam sine dispensatione. Quia cum dispensatione, nulli dubiũ erat posse fieri. Fuisse tamen factam dispensationem, nõ apparet. Sed videtur quòd fuit solùm ille naturalis instinctus luminis interioris, quo mouebantur ad cõseruationem totius speciei, & propagationem, quæ non poterat aliter fieri. Hoc autẽ maximè probat factum. Quia postq̃ cessauit illa necessitas, nunq̃ facta fuit ampliùs illa cõiun-

Aris. 4. Phy. *Ratio.* *Bona.* *Sco.* *Ricard.* *Maio.* *Caie. sup. Leuiti. 18.*

ctio fratrum. Imò neque post diluuium, vbi paucissimi erant, talis facta est, eo quòd aliter poterat genus humanum conseruari. Si tamen quis affirmet dispensationem tunc factam, non contendo. Satis est probasse non fuisse tunc necessarium, sed absque ea posse fieri talem coniunctionem, etiam si esset de iure naturæ prohibitum. A

Obiectio. Sed contra istam nostram sententiam posset fieri vnum validum argumentũ. Tempore quo nõ fuit talis necessitas cõseruandi genus humanum, facta fuit cõiunctio matrimonialis inter fratres, ergo non videtur fuisse de lege naturali talis prohibitio. Alioqui cessasset talis coniunctio, cessante causa. Consequentia videtur bona. Probatur antecedens. Tempore enim Abrahæ facta est talis coniunctio, quo tempore haud dubiè genus humanum sufficiẽter fuit multiplicatum. Patet de ipso Abraham, qui contraxit cum sorore sua Sarra, cùm tamen posset cõtrahere cum alia. Sic dicit ipse Abraham de Sarra. Nam & ipsa soror mea est, filia patris mei, & non matris meę, ergo sequitur ꝙ contraxit cum sorore.

Gene.12.et.20

B

Solutio. Respon. quòd Abraham non recepit in coniugem sororem, sed recepit Sarram, quæ non erat soror: vt esset ex eodem patre, vel ex eadem matre nata. Vocatur verò soror, cõsuetudine: quia qui sunt filij duorum fratrum, dicuntur fratres. Sic & vir vocat sororem. Et vulgo dicimus, *mi prima hermana*. Et apud huius noui orbis indigenas (vt optimè nouerunt, qui linguam eorum callent) est iste mos, vt vocent sorores, quæ in secundo gadu eis iunctæ sunt. Imò etiam si in tertio. Econtrariò etiam fœminæ vocẽt fratrem. Et Patruum vocent patrem, & Amitam vocent matrẽ. Sæpe audiui ab eis: ita vt à principio deciperer in tali modo loquendi. Sic in proposito dicendum, quòd tunc apud Hebræos ille fuit mos nominandi sororem filiam Patrui, & sic fuit Sarra soror Abrahæ: non tamen sic soror, quòd ex eodem patre, vel matre procederent. Quòd autem fuerit mos, scriptura testatur, quã dossidem Abraham vocat Loth fratrem. Certum enim est eos nõ fuisse genitos ab eisdem parentibus, sed à diuersis. Tamen quia parentes eorum erãt fratres, vel cognati, & ipsi fratres dicebantur. Sic Pater Augustinus testatur, cognatos vocari fratres, & ponit exemplum de Abraham, & Loth. Idem do. Abulen. super Gene. expressè dicit. C

Gene.20.

Augusti.
Gene.20.
Abulen.
Gene.20.

Ad illud quod magis vrgere videtur, ꝙ ipse Abraham dixerit,

A xerit, Filia patris mei est, & non matris, dicendum, quòd. 70. interpretes id declarauerunt, addendo illa verba, vt ostenderent cognationẽ Sarræ, & Abrahæ esse ex parte patris, & non ex parte matris. Vnde illis verbis insinuauit Abraham, quòd Sarra soror eius vocaretur, quia filia erat patrui sui, sic quòd ex parte patris ad eum attinet, & non ex parte matris. Tandem idem pater Augustinus ait. Mirum esset, qđ Abraham acciperet sororẽ in matrimonio, cùm iam recessisset necessitas, sicut in tempore Cain. *Augu.*

Et quidem doctores asserentes, qđ tactum est in argumento. s. quòd Abraham verè sororem Sarram duxerit in matrimoniũ, moti sunt ad opinandum ex hoc, quòd in Gene. vbi fit mentio quòd Abraham duxit vxorem, non fit mentio quòd Sarra fuerit filia Aram, tamen fit mentio de Melcha, quæ nupsit Nacor. *Gene. 11.*
B Prçterea, vt patet ex serie textus, Abraham fuit priùs genitus, q̃ Aram, quomodo ergo tandiu spectasse filiam Aram est credibile, vt eam duceret in vxorem?

Ex dictis ergo suprà patet solutio ad argumẽtum, quòd Abraham non duxit in matrimonium sororem legitimam, sed cõsanguineam, quod fuit licitum. Imò addo ampliùs. Dato ita esset, quòd sua esset legitima soror, non ob hoc cõclusio falsa est. Quia potuit esse dispẽsatio interior, ad hoc quod bene fieret. Quòd si absq; dispensatione, reprobandum erat tale coniugium: sed non fuit reprobatum, neque constat talem factam dispensationem, ergo conuenientiùs est dicere non fuisse suam sororem legitimam, sed consanguineam. Quanuis. D. Hieronymus super Gene. putet sororem fuisse veram ex parte patris. Contrarium tamen ibi Abulensis. *Ad argumẽ.* *Hierony. Gene. 11* *Abulen. Gene. 20.*

C In iure naturæ stando, in linea trãsuersali, in omnibus alijs gradibus consanguinitatis, dempto primo, licitum est matrimoniũ celebrari. Hæc probatur. Illa esse prohibita iure naturæ non potest nobis aliter constare, q̃ ex ipsa ratione naturali dictante, q̃ fugimus quod natura abhorret, & ꝑsequimur quod natura amat. Signatum est enim lumẽ super nos, eo ꝙ ista nullo alio exteriori prçceptore docẽte cognoscere possumus. Sequitur ergo: ꝙ illud maximè iudicabitur esse prohibitũ naturaliter, à quo omnes naturaliter (vt in plurimum) abstinent. Ius enim naturale est idem apud omnes, & est tale, quod semper, vel frequenter contigit. Sequitur ergo, quòd cùm cõiunctio in alijs gradibus cõsanguinitatis, dempto primo, non fuerit exosa, imo satis vsitata apud omnes, *4. conclu.* *Ratio.* *Psal. 4.* *S. Tho. 1. 2. q. 94. art. 4.*

 nes,

ner, ꝙ illud non est prohibitum de iure naturæ. Verisimile quidẽ A est, ꝙ si illud esset naturali iure prohibitum, non esset sic in vsu frequenti, imò continuò: sed sic est (vt patet ex scriptura sacra) ꝙ fuerit in vsu, etiam quando genus humanum fuit multiplicatum sufficienter per totam legem naturæ, vbi nulla lex fuit scripta exteriùs, ergo non videtur esse prohibitum in alijs gradibus. Alioqui sicut multiplicato genere humano cessauit coniunctio in primo gradu inter fratres, etiam cessasset in secundo, & tertio gradu inter consanguineos: sed cessauit prima coniunctio post multiplicationem generis humani, & non cessauit secunda (vt patet tempore Abrahæ) ergo signum est, ꝙ primum fuit iure naturæ prohibitum, & non secundum. Imò etiam secundùm legem Moysi licuit filios duorum fratrum iungi.

Florẽ. vbi sup.

Item hoc patet, cùm apud alias nationes, vbi solùm lege naturali viuebant, primus gradus coniunctionis non erat in vsu, tamẽ omnes alij sic. Hoc experientia nobis constat in isto nouo orbe, inter istos morem fuisse, vt in primo gradu minimè matrimoniũ celebraretur generaliter. Bene tamen in omnibus alijs. Argumentum ergo est valde efficax, quòd nulli alij gradus consanguinitatis prohibiti fuerint lege naturali ad matrimonij coniunctionem, dempto primo. Quare miror de doctoribus grauissimis aliâs (quos propter eorum authoritatem nominare non licet) ꝙ sic affirment, alios fuisse gradus consanguinitatis prohibitos de lege naturali, dempto primo. Et quod amplius mirandum, quòd S. Tho. adducant auctorem suæ sententiæ: quod non credo doctorem. S. intellexisse, cùm ipse expresse in loco citato ponat fratres solùm prohiberi de lege naturali coniungi. Imò adhuc addit hos prohibendos iure naturali secundario. Quomodo ergo dicecet sanctus doctor alios gradus prohibitos? Et. 2. 2. expressè videtur contrarium dicere. Cuius verba propter studiosos suę doctrinæ adducam. In responsione ad tertium dicit sic. In cõmixtione personarum coniunctarum aliquid est quod est secundùm se indecens, & repugnans naturali rationi: sicut quòd commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio. Nam filij naturaliter honorem debent parentibus. Vnde philoso. dicit, quòd quidam equus quia deceptus fuit vt matri cõmisceretur, seipsum præcipitauit, quasi præ honore, eo ꝙ etiam animalibus aliquibus inest naturalis reuerentia ad parentes. Alię verò personę, quæ non coniunguntur secundùm seipsas, sed per ordinem

S. Tho. in. 4. d. 39. B C

2. 2. q. 154. ar. 9. ad. 3.

9. de animalibus. c. 47.

A ordinem ad parentes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc indecentia, vel decentia, secundùm consuetudinem, & legem humanam, vel Diuinam. Quia (vt dictũ est) vsus venereorum, qui ordinatur ad bonũ commune, subiacet legi. Ideo sicut. P. Augustinus dicit, cõmixtio sororum, & fratrum quantò fuit antiquior compellente necessitate, tantò postea facta est dãnabilior religione prohibente. Hæc. S. Augusti. referente. S. Tho. Ecce dicit, ꝙ exceptis parentibus, & filijs, aliæ personæ decenter, vel indecenter coniunguntur, quia secundùm consuetudinẽ, vel contra, vel secundùm legem Diuinam, vel contra. &c. Sequitur ergo, ꝙ non est indecens coniunctio, vbi non contra consuetudinẽ, nec contra legem naturæ. Cùm ergo ita sit, ꝙ nunq̃ fuerit cõsuetudo abstinendi in matrimonio ab alijs gradibus cõsanguinitatis, *Augu. 15. de ciuita. c. 16.*
B excepto primo, nec tunc fuit aliqua lex prohibens, sequitur ꝙ talis cõiunctio fuit decens, & licita. Vnde nec iure naturali reprobata. Itaq; tenendum est in linea transuersali ex lege naturali in consanguineis solùm fuisse primum gradum inter fratres prohibitũ, saltim secundùm ius naturæ secundarium, vt pòst in secunda parte dicemus art. 22. Et alij gradus pòst fuerunt prohibiti lege Diuina. De quibus statim. Et per consequens manifestè elicitur, ꝙ in omnibus alijs gradibus (excepto primo) Papa posset dispensare. Imò & in primo, vt inferiùs fiet notum. Nam cùm non habeant vim ex iure naturę primæuo, sed solũ ex iure positiuo, ad sensum quem declarabimus in secunda parte, & Papa qui legem condidit, potest in eam dispensare: sequitur ergo, quòd Papa poterit in omni gradu dispensare. Istam eandem sententiam approbat do. Caie. Et sic intelligit. S. Tho. expressè. Cõtra eam tenet Petrus de Palu. De quibus plenè in secunda parte dicemus, quando dispu- *In omni gradu transuersali potest Papa dispensare.* *Caietanus. 2. 2 q. 154. art. 9.*
C tabimus in quibus gradibus consan. & affi. potuerunt infideles contrahere. Artic. 22. *Palu. d. 40. q. pri.*

De iure Diuino positiuo veteri prohibiti fuerunt plures gradus consanguinitatis vltra primum gradũ. Hoc probatur Leui. 18. vbi in consanguinitate prohibentur isti gradus. Primò dicitur. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat. Et infert. Nõ cum patre, non cum matre, nec cum sorore, nec cum nepti, nec cum nepote, nec cum amita, nec cũ patruo. Ibi cõstat fuisse præceptum Diuinũ, & legem prohibitiuam illorum graduum vltra primum. Diximus in cõclusione. De iure Diuino positiuo. Quia (vt infrà probabo) illa oĩa, quæ ibi sunt scripta, & expres- *5. conclusio. Leui. 18.*

se prohibita, non sunt de iure Diuino naturali. Dixi etiã, de iure A Diuino veteri, vbi personę sunt duodecim, Mater, nouerca, soror, neptis, amita, matertera, vxor patrui, nurus, vxor fratris mortui cum liberis, priuigna, filia priuignę, vel priuigni, soror vxoris. Quia in lege naturali permittebatur: vt in Iacob qui duxit Lyam & Rachelem. De quo in.2.p.latiùs.

6.conclusio. De iure Diuino Euangelico (quod omnes obligat) nullæ personę sũt prohibitę in matrimonio, nisi solùm pater, & filia, filius & mater. Quia nusquã in Euangelio de matrimonio aliud reperitur circa personas nisi illud *Math.19.* Matth.19. Vbi Dominus Iesus hoc declarans sacramẽtum, dixit. Ab initio masculum, & fœminam *Gene.2.* creauit Deus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrã, & adhęrebit vxori suę. Sequitur ꝙ Christus redemptor noster voluit istis verbis insinuare, ꝙ in matrimonio alia debeat esse vxor q̃ mater, & alius vir quàm pater. B Alioqui si patrem, vel matrem liceret ducere, quomodo relinquendus esset propter vxorẽ? Et sic declarant omnes doctores de iure Diuino Euangelico, imò & naturali esse prohibitum, quòd filius ducat matrẽ, vel filia patrem. Et meritò, cùm videãt in Euãgelio expressum, dicunt esse de iure naturali, & Diuino. Quia nihil reperitur in Euãgelio pręceptum, vltra illud quod est de credendis, & sacramentis, quod *S.Tho.1.2.q.108.art.1.* non sit de iure naturali: vt benè. S. Tho. ait. Cùm ergo istarũ personarum prohibitio non sit de credendis, neq; de sacramentis, sequitur ꝙ sit de iure naturali.

Coroll. *Notan.* Ex quo sequitur (vt infrà dicemus) ꝙ infideles iuncti in alijs gradibus (etiam prohibitis iure Diuino veteri) bene contrahũt, eo quòd illud ius nos obligabat gentilem populum, qui non suscepit legem. Sed lege Euangelica omnes tenentur. Nec tamen in C ea aliquid præceptum est vltra primum gradum, vt suprà diximus. Sic do. Abulen. *Abulen.p.regum.c.8.q.63*

ARTICVLVS. XLIIII.

De prohibitione graduum consanguinitatis. iure positiuo facta.

1.conclusio.

Nunc restat tractemus de prohibitione iure positiuo facta. De quo sit prima conclusio. De iure positiuo antiquo prohibiti erant coniungi matrimonialiter consanguinei vsque ad septimum gradum.35.q.5.c. Ad sedem. vbi expressè determinatur, ꝙ intra septimum

A mum gradum consanguinei non iungãtur. Hîc non opus est alia probatione, nisi fortè propter studiosos rationem adducere, quare tot prohibuerit gradus Ecclesia. Cuius rationem S. Tho. in. 4. assignat, ea enim est: vt amor, & dilectio hominum inter se diffunderetur in lege noua, quæ lex amoris dicitur. Vnde spiritu sancto inspirante suæ Ecclesiæ determinatum est, quòd intra septimum gradum sic consanguinei non iungerentur, eo quòd cùm inter consanguineos naturalis sit quædam amicitia, & etiam ad extraneos extenderetur coniunctione maritali, quæ coniunctio maximè causa est dilectionis. Et facta est prohibitio in illis tẽporibus vsq; ad septimum gradum rationabiliter, & nõ vltra. Quia non maneret vltra memoria consanguinitatis. Non enim stipitis B facilè haberetur vltrà memoria. Item, id factũ est, vt septiformis gratia Spiritus sancti congrueret, quæ gratia tunc maximè manifestata est in lege noua. *S. Tho. d. 40. ar. 4.*

Ista lege reuocata, solùm vsq; ad quartum gradum in consanguinitate, generaliter ad omnes fideles prohibitio extensa est. c. Non debet. extra de consan. & affi. vbi dicitur. Non debet reprehensibile iudicari, si secundùm varietatem temporũ statuta quãdoq; varientur humana. Præsertim cùm vrgẽs necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Hęc in textu. In fine cuius determinatur, ꝙ prohibitio vltra quartum gradum non extendatur: quoniam in vlterioribus gradibus iam nõ potest C absq; graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius verò numerus bene congruit prohibitioni coniugij corporalis. De quo dicit Apostolus, ꝙ vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. Neq; mulier habet potestatẽ sui corporis, sed vir. Quia quatuor sunt humores in corpore, qui cõstãt ex quatuor elementis. Et sequitur. Cùm ergo iã vsque ad quartũ gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstãtibus constitutionibus super hoc dudũ æditis, vel ab alijs, vel à nobis, vt si quis cõtra prohibitionẽ huiusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum, cùm diuturnitas temporum nõ diminuat peccatũ, sed augeat. Hęc in textu. Quę libuit hîc ascribere: quia omnia valde sunt notanda. Et quidẽ ratio huius restrictionis, quæ in textu assignatur, bona est, sub illis verbis, Quia homo ex quatuor humoribus cõstat. Nã vsq; ad quartum gradũ homines consangui- *2. conclu.* *Ad. Roma. 7. & 1. Corin. 7* *Quare vsque ad. 4. gradũ restrictio facta.*

nei cognoscunt, & amant se mutuò, & vsque ad talem gradum vi A dentur aliquid simile portare ex parentibus, quod est causa amicitiæ. Communiter enim filij imitantur parentes, & similes eis sunt in aliquo quatuor humorum, ex quibus homo componitur, quæ similitudo paulatim diminuitur. Quare postquàm excedit quartum gradum, jam penè nulla est. Et non maior habetur amicitia, & familiaritas inter tales consanguineos post quartum gradum, quàm habeatur ad extraneos. Propter quod cessauit ratio illa prohibitionis vsque ad septimum, & optimè ad quartum restricta est. Item (vt D. Thom. dicit) sanctè valdè restricta est illa prohibitio. Periculosum enim valde erat: quia cócupiscentia, & negligentia prævalente, numerosam consanguineorum multitudinem homines non obseruabant, & laqueus damnationis multis inijciebatur ex remotorum graduum prohibitione. Quare optimè facta est vsq; ad quartum gradum prohibitio: quia vsque ad B quartam generationem homines solent viuere. Sic que non poterit consanguinitas à memoria aboleri, quòd si vsque ad septimum esset, facilè posset.

S. Tho. d. 40. ar. 4.

3. conclu.

Post istam legem prohibentem solùm vsque ad quartum gradum, ex speciali priuilegio cum omnibus illius noui orbis incolis concessum est in tertio & quarto gradibus etiam matrimonialiter coniungi posse, vt patet ex expressa extrauaganti summi Pontificis Pauli. 3. ex speciali priuilegio. Dixi, ex speciali priuilegio. Nam non existimo legem fore, vt aliqui opinantur, quando quidem lex omnes ligat, & omnibus vniuersaliter fauet. Tamen hæc dispensatio non ad omnes christicolas se extẽdit, sed solùm ad neophytos huius noui orbis. Sequitur ergo manifestè esse pri C uilegium, & dispensationem quandam. Et hoc priuilegium tam in gradu consanguinitatis, quàm affinitatis intelligitur. Per nouũ orbem, intelligas omnes prouincias Indorum.

Priuilegũ Pauli tertij.

Sed antequàm vltrà progrediar, propono per modũ argumẽti contra istam conclusionem, in quà diximus fuisse priuilegium istis concessum, vt in tertio, & quarto gradibus possint iungi. Sequitur ergo si vnus distat in tertio gradu à stipite, & alius in vno vel in duobus, quòd isti duo inter neophytos, non possent matrimonio iungi, hoc autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Et probatur sequela expressa determinatione. extra de consan. & affi. c. Quod dilectio. vbi sunt hæc verba. Si alicui data est intelligentia, quòd in sexto gradu possit contrahere, intelligitur si vterque

Dubium. An quando vnus per duos, & alius per tres distant, coniungi possint.

Argumentũ.

A si vterq; distet in sexto gradu. Alioqui si vnus in sexto, & alter in quinto, dispensatio non tenet. Sequitur ergo in proposito, quòd si hoc est priuilegium, & non lex, quòd si vnus distet in secundo à stipite, & alius in tertio, quòd non poterunt isti duo contrahere, cùm ad priuilegium requiratur, quòd vterque eodem gradu distet, in quo sonat dispensatio. Argumentum vrget. Et patet esse expressam determinationem. Attamen, nos non ob id obseruari videmus, eo quòd cùm tales quando vnus in secundo, & alter in tertio dicuntur distare in tertio (vt dicemus) iudicamus posse iungi, quia in tertio consanguinei possunt. Et quidem si esset lex, verum esset. Si tamen est priuilegium, contrarium est determinatum in loco allegato.

B Respon. ex mente Iurisconsultorum, quibus in hoc maximè credendum. Innocen. intelligit verum esse quod in argumento proponitur, & intelligẽdum vt textus disponit. Et probat. Quia priuilegium contra ius commune (cũ sit odiosum) strictè intelligẽdum est, sed priuilegium non sic odiosum debet latissimè interpretari. At cùm hoc priuilegium odiosum sit, debet strictè interpretari. Hæc Innocentius. Verùm hæc opinio non placet Panor. in eodem ca. qui tenet contrarium, dicens. Quomodocunque priuilegiũ sit, vel facta sit dispensatio, quòd quis in tertio gradu possit ducere consanguineam, poterit ducere. Quòd si alia ab stipite solùm distet per vnum gradum, dum ipse per tres, tales in iure dicuntur distare in tertio gradu. Et dicit contra Innocen. quòd licèt dispensatio sit stricti iuris, debet recipere interpretationem à iure communi, ex quo loquitur in materia iuris. Facit cap. Ad au- *Solutio.* *Inno.* *Panor. contra Inno.*
C dientiam. de deci. Et cap. In his. de priuile. Nam statuta (licèt sint odiosa) capiunt nihilominus interpretationem à iure, vt not. Innocen. in cap. Causam. de rescrip. Et Bar. in l. Omnes populi. ff. de iustitia & iure. Quòd autem hoc sit verum, induco finem huius cap. vbi Papa fundat se super consuetudine. Nam ex causæ expressione colligitur mens disponentis, vt in cap. Intelligentia. de verborum signifi. & l. Cùm pater. §. dulcissimis. ff. de legi. Et per Din. in reg. fi. de reg. iur. lib. 6. Ex istis manifestè apparet solutio ad argumentum. Dato quidem hoc sit priuilegiũ, qui à stipite distat in tertio gradu, poterit ducere consanguineam, quæ distat à primo, eo quòd secundùm ius isti tales in tertio gradu dicuntur distare. Et quidem cap. solùm fundat se in consuetudine. Quia talis erat consuetudo, vt semper priuilegium, seu dispensatio *Inno.* *Bar.* *Dinus.* *Solutio.*

intelligeretur,

intelligeretur, quando vterque eodem gradu distabat à stipite. A
Ob quod est notandum quod do. Panor. ibidem notat, consuetudinem tantum valere, vt personas habiles ad matrimonium reddat inhabiles. Notandum (inquam) propter illa quæ nos dicturi sumus, quando de matrimonio infidelium differemus. Hanc sententiam Panor. tenet Ioan. Cal. quòd computatio in iure intelligatur secundùm illum qui magis distat. Expressum est in ca. fi. eode titulo. Potest etiam hæc solutio confirmari, eo quòd dispensatio facta in materia matrimoniali debet largè intelligi in fauorem matrimonij, sicut notat Abb. in ca. Non debet. de consan. & affini. Et Felinus in ca. Postulasti. de rescriptis. Et Guilielmus de mõte Lauduno in suo sacramentali, ad finem. quòd quando dispensatio est facta super impedimento affinitatis, extenditur ad impedimentum publicæ honestatis, licèt de eo non fuerit facta mentio. Sic B tenendum, quidquid dicat Ioan. An. in Arbore affini. de quo vide Hieronymum Curiel in matrimonio regis Angliæ. dubio. 8. p. 2. argumento. 7.

Nota. *2. par. art. 22.* *Ioan. Cal.* *Abbas.* *Felinus.* *Guiliel.* *Ioan. Andr.* *Hiero. Curiel.*

2. Dubium.

Dubitatur. 2. circa hoc. Vtrùm illi qui iuncti erant in. 3. vel. 4. gradu ante dispensationẽ, iam facta dispensatione, necessariò matrimonium teneat, ita vt non posśint separari. Item. Dato facta sit dispensatio, sed ipsi ignorant impedimentum, vtrùm quoties nouerint, posśint separari ad libitum. Hoc dubium potest aliquos decipere, nisi aduertant.

Non potest Ecclesia nouũ sacramẽtũ instituere. *S. Tho. 3. p. q. 64. ar. 4. Contrarium.* *Sco. in. 4. d. 1. q. 3. & alij.*

Pro solutione notandum primò, quòd summus Pontifex, aut concilium generale totam Ecclesiam repraesentans, non potest aliquod sacramentum instituere de nouo. Quia à CHRISTO omnia instituta sunt. Nec hanc potestatem, quæ est excellẽtiæ, reliquit Ecclesiæ suæ, licèt potuisset. Et ob id nõ potest facere quod C non est baptismus, sit baptismus, & quod non est confirmatio, sit confirmatio. Et sic de alijs. De quo in. 4. sen. quando de sacramentis in genere disputabimus in nostris resolutionibus, Deo dante.

Secundò notandum, quòd licèt hoc ita verum sit, tamen Ecclesia potest circa sacramenta multa præcipere, & prohibere, & sacramentalia quædam addere, & alia tollere. Item, & circa personas quæ debent recipere ipsa sacramenta. Itaq; potest declarare has personas legitimas ad tale sacramentum suscipiendum, & alias non esse idoneas, maximè in matrimonio, quia contractus est pertinens ad conuictum humanum. De quo sit prima conclusio.

Coniũ

A Coniuncti in.3.vel.4.gradu, ante dispensationem factam (dū- modò fuerit tempore fidelitatis ipsa coniunctio) non sunt verè coniuges, & vno, vel altero volente recedere, celebrabitur diuortium. Probatur. Quando tales iuncti fuerunt, non fuit verū matrimonium, quia personæ illegitimæ erant, ergo non poterit esse adueniente dispensatione, nisi ipsi voluerint de nouo contrahere. Patet. Quia constitutiones matrimonij ad præterita non retrahuntur.13.dist.c.Ante triennium.Et.35.q.3.de incestis.Et de consangui.& affini.cap.Non debet.vbi dicitur.De cætero liberè copulentur. 1.conclu. Ratio.1.

Idem patet ex notabilibus. Summus Pontifex Paul.3.per dispensationem in.3.&.4.gradu non facit matrimonium, quod nō erat matrimonium, cùm non possit, sed solùm manifestat personas legitimas ad contrahendum consanguineos in.3.&.4.gradu. B Sequitur ergo quòd etiam facta dispensatione, quocunque petēte diuortium, celebrabitur. Sic glo.in allegato.c.Non debet. Hæc etiam sententia est doct. sancti in loco allegato, & Ricardi, & Celaya. Ratio.2. S.Tho.d.40. ar.4. Ricar.d.40. q.6. Celaya.d.eadem.q.1.

Etiam si facta dispensatione, qui contraxerunt in.3.&.4. gradu se simul tractauerint vt vxor, & vir, eodem modò sicut antè, siue scientes, siue ignorantes impedimentum, si non affuit nouus consensus (saltim interior) nullo modo est quantum ad Deū matrimonium. Probatur. Primò. Si sciuerint impedimentum præteritum, & iam nullum esse, à principio non fuit matrimonium, ergo nec modò, per cohabitationem, neque per copulam. Quia ad hoc quòd sit verum matrimonium, requiritur mutuus consensus, expressus inter personas legitimas, sed iste nō est, quia à principio quando fuit, non valuit, cùm personæ fuerunt illegitimæ. Nec est consensus, sed solùm cohabitatio, & copula, ista autem non sufficiunt ad matrimoniū, vt nos superiùs latè probauimus. Et patet extra de restitu.spolia.c.Ex parte. 2.conclu. Ratio.1. Suprà ar.2. Docto. in.4. sent.d.26. & 27.

Si ista cohabitatio mutua sufficeret sine nouo consensu, sequeretur quòd sola ipsa, & accessus carnalis facerent matrimonium. Patet. Quia consensus non retro trahitur, vt patet ex.c.allegatis proximè: ergo perinde est, acsi non præcessisset. Ex hoc patet: quia si ignorat impedimentum, à fortiori matrimonium non validatur per solam cohabitationem mutuam. Dixi. Si non adsit nouus consensus, saltim interior. Nā quando verba expressè præcesserunt, sufficit nouus consensus interior, vt probauimus suprà arti.3. 2.Ratio.

ar.3. Dixi. Quantum ad Deum. Quoad Ecclesiam verò erit præsumptum matrimonium in illo, qui sciuit à principio interfuisse impedimentum. Et cùm iam nullum sit, manet eodem modo sicut antè. Quia Ecclesia præsumit eum nō velle peccare. Expressè hoc est determinatū in.c. Ad id. de spōsa. Et pro clariori intelligentia sit tertia conclusio. A

3. conclu. Inter illos qui contraxerunt in gradu prohibito post dispēsationem factam, si interueniat nouus consensus interior, ipsis sciētibus, vel ignorantibus impedimentum præteritum, verū est matrimonium, vbi expresio consensus præcessit antè, quando non valuit matrimonium. Quia ad hoc ꝙ matrimonium valeat, sufficit consensus expressus inter legitimas personas: sed sic est quando dispensatio facta est, quòd interuenit consensus, & expresio est antè, & personæ sunt legitimę, ergo verum erit matrimoniū. Dixi, Siue sciant impedimentum, siue nōn. Nam quomodocūq; interueniat de nouo consensus, sicut solet sæpissimè contingere, quando homines reflectūt se supra se, tūc solent de nouo se obligare, ille est consensus sufficiens, & iam personæ sunt legitimæ, licèt à principio non fuerunt, ergo verum est matrimonium. Quia si non esset verum, maximè, quia non est consensus expressus, sed hoc non obstat, cùm expresio à principio facta fuit, ergo est verum matrimonium: siue sciant impedimentum, siue ignorent. Illud enim non obstat quominus sit. Dixi. Dummodò præcesserit expresio cōsensus: quia si non præcesisset (vt nos in principio, quādo agebamus de cōsensu, probauimus) nō esset verū matrimonium per solum consensum interiorem. Itaque illis qui expressè contraxerunt cum impedimento, ob quòd tunc matrimonium non tenuit, damus quòd per solum interiorem consensum de nouo contrahant cum illa, cum qua expressum habuerunt, & si tunc non valuit. Quod tamen non concedimus in illis, qui nunquàm habuerunt talem expresionem consensus. Sententiā hāc expressè tenet Ricardus, & multi alij, quos nos suprà recitauimus. Sic ob fauorē matronij affirmat glo. in.ca. Non debet. suprà allegato, quam approbat Panor. ibidem. B

Ratio. Suprà ar.2. Suprà ar.3. Ricar. dis.27. & d.40.q.6. Panor.

4. conclu. Si postquàm duo coniuncti sunt matrimonialiter in gradu prohibitio, ante nouum consensum alter eorum, vel vterque trāsierit ad aliud matrimonium, secundum est validum, etiam si antè fuerit facta dispensatio, & ablatum fuerit primum impedimētum. Hæc conclusio est tam manifesta ex suprà dictis, vt probatione

A tione non egeat. Eò enim quòd primum nullo modo tenuit, si non adsit nouus consensus, consequens est quòd secundum sit ratum, & verum matrimonium. Alioqui si secundum non teneret, esset, quia primum fuit validum, sed non valuit, vt suprà probauimus: quia non erant personæ legitimæ, neque pòst valuit: quia non fuit consensus. Hæ conclusiones mente tenẽdæ sunt, passim quidem inueniet quilibet casum contingere, neque facilè poterit minister expedire, nisi perpenderit primum non valuisse, nec sufficere dispensationem factam, nisi post dispẽsationem nouus interuenerit consensus. Huic sententiæ adhærent quàm doctissimi viri, tam ex nostris Theologis, quàm ex iuris doctoribus. *Ricar. dis. 40. q. 6.*

B

ARTICVLVS. XLV.
De computatione graduum.

Vomodo gradus sint computandi in consanguinitate, quatuor conclusionibus declaratur. Quarum prima est. ¶ Cõputatio graduum secundùm ius Canonicum sic est, vt tot sint gradus consanguinitatis, quot personæ descendentes à stipite, vna dempta, ita quòd si personæ sunt quatuor cum ipso patre, à quo trahitur origo, gradus erunt tres. *1. conclu.*

Probatur. Gradus in consanguinitate ex eo attẽditur, quòd vnus est ab alio, ergo tot erunt gradus, quot sunt isti respectus vnius ad alium: sed inter quatuor personas solùm sunt tres respectus, & inter tres personas solùm duo respectus, ergo similiter & gra- C dus erunt. Capio patrem. Certum est, quòd pater secundũ se gradum non constituit, nisi in ordine ad illum, qui ab ipso descẽdit. Ergo ipse cum filio, qui ab ipso, primum constituit gradũ, & ipse filius in ordine ad illum, qui ab ipso, alium gradũ, iam duo sunt gradus, & tres sunt personæ. Et sic consequenter in alijs. Sequitur ergo veritas cõclusionis. Vnde si velis in aperto cognoscere quot sint gradus consanguinitatis, numera personas omnes vsque ad cõmunẽ parentẽ, & quot sunt personæ (vna dẽpta) tot sunt gradus consanguinitatis. Nec potest esse aliqua deceptio, in qua oẽs conueniunt computando gradus, secundùm ordinem ascendentium, vel descendentium, quando vnus ab alio. Sed tamẽ in linea collaterali, in qua non vnus ab alio, sed vterq; ab vno stipite de- *Ratio.*

scendunt,

scendunt, est aliqualis difficultas in compoto. Aliter enim secundùm canones, & aliter secundùm leges. De quo sit. 2. conclusio. A

2. conclu. In linea transuersali tali gradu duo distant inter se, quantò distant à communi parente proximo. Probatur. Filij duorum fratrum sunt consanguinei, neq; vnus est ab alio, sed tamen vterque sunt ab vno, quia à patre suorum patrum. s. ab Auo habent vterque principiũ. Tales duo erant consanguinei in gradu illo, in quo distant à parente proximo, sed ab ipso distant duobus gradibus s. à communi Auo vtriusq;, ergo ipsi filij duorum fratrum eodẽ gradu distabunt inter se. Nam conueniunt in illo communi parente, & vnius ad alium distantia solùm penes distantiam ad illũ communem parentem iudicanda est. Et hoc in æqualiter distantibus. Sed de inæqualiter distantibus sit tertia conclusio.

Ratio.

B

3. conclu In linea collaterali inæqualiter distantes à communi parente, tali gradu distabunt inter se, quantò illi, qui magis distant à communi parente. V. g. Capio filium filij sororis, & me ipsum. Si volo cognoscere quo gradu distem ab illo, videbo quo gradu ipse distat à communi parente. Et sic est, quòd à parente proprio, qui erat filius sororis meæ, distat vno gradu, & à sorore per duos, quæ erat Amia sua, & à patre Auię suæ, qui est Auus meus, & Proauus suus, per tres gradus distat, & ego disto à patre meo per vnũ & ab Auo meo, qui erat suus Proauus per duos, ille distat per tres à communi parente, ego per duos, nos distamus tribus gradibus consanguinitatis. Et hoc probatur expresse. Inter me, & filium filij sororis meæ non est alia propinquitas, nisi in ordine ad communem patrem, à quo vterque descendimus, ergo non potest inter nos maior esse propinquitas, quàm sit in ordine ad illum parentem: sed alter distat per tres gradus ab illo communi parente, ergo & vterq; inter se est necesse talem habere distantiam, & nõ maiorem propinquitatem. Alioqui non consideraretur propinquitas in consanguinitate ratione illius communis parentis. Eadem ratione si vnus distet per quinq; gradus, & alius solùm vno, isti duo dicuntur inter se quinque gradibus consanguinitatis approximare, vel distare: quia non est distantia, neque propinquitas nisi in ordine ad illum, à quo proximè procedunt. Et non potest esse maior propinquitas, quàm sit illius, qui magis accedit: vt si Petrus iunctus esset Ioanni, & Martinus distaret ab illo eodem Ioanne per duas leucas, certũ est ꝙ Petrus à Martino distaret secundùm illam distantiam, secundùm quam distat à Ioanne ipse

Ratio.

C

Martinus

A Martinus, dato Petrus sit Ioanni appropinquans. Itaq; in eis nō oportet aliud cautiùs attendere, quàm deuenire ad parentem cōmunem proximum. Quo vento, videre oporteret, quot sunt personæ descendentes vsque ad illam, de qua quærimus, & dempta vna, tot gradus erunt, & videre ex alia parte, quot sunt similiter gradus, & si æqualis distantia sit, tot gradus erunt, quot sunt vsq; ad proximum parentem: quòd si fuerint gradus inæquales inter ipsos collaterales, erit tanta distantia inter eos, quãta est illius qui magis distat.

Secundùm ius ciuile gradus tot sunt, quot sunt personæ ipsę descendentes ex vtraque parte: vt duo fratres sunt in secundo gradu, cùm tamen (secundùm canones, & iam dicta) sint in primo: & filij duorum fratrum sunt in quarto gradu secundùm leges, cùm (secūdùm canones) sint in .2. gradu, & sic cōsequēter. Ita ꝙ dupli B cantur gradus ad ius canonicū, secundū ius ciuile: vt qui sunt in secundó gradu secūdùm ius canonicū, secūdùm ius ciuile dicātur esse in quarto gradu. Ratio diuersitatis est. Quia leges attendunt discessum à communi patre ex vtraque parte. Sed rationabilior est computatio canonum. Nam non est intelligibile, quòd detur secundus gradus sine primo, vel quartus sine tertio: sed secundùm leges ita est, ꝙ primus gradus non datur, neque tertius, sed secundus, & quartus, & sextus. Veruntamen modus computandi legū non caret ratione, cùm respectum habeant ad successionem hęreditatis vnius post alium. Et ob id talem seruãt in gradibus computationem. 4. conclu. Ratio.

Cætera alia quæ ad consanguinitatē spectant, in gradibus prohibitis in iure naturæ stando ipsis infidelibus, spectanda sunt in C secunda parte, in qua (Deo duce) de matrimonio infidelium disputabimus, & de gradibus consanguinitatis prohibitis iure naturæ, & iure Diuino, latissimè. Ar. 22. & vltrà.

ARTICVLVS. XLVI.

Vtrùm summus Pontifex valeat dispensare in omnibus gradibus consanguinitatis.

Qvanquàm in. 2. parte de hac dispensatione sumus dissertari latè, pro nunc non erit ab re aliqua prælibare. Pro quo sit conclusio.

Papa in omnibus gradibus prohibitis iure positi- 1. conclu.

O uo hu-

uo humano dispensare potest, non tamen in prohibitis iure natu- A
Ratio. rali, vel Diuino Euangelico. Hæc cõclusio patet. Qui ille solùm potest in lege dispensare, qui legem condidit, at summus Pontifex legem condidit de gradibus consangui. quia olim de septimo nunc de quarto (vt suprà dictum est) ergo poterit dispensare. Hac etiam ratione probatur secunda pars à contrario sensu. Sed ipse de gradibus prohibitis iure naturali, vel iure Diuino nihil condidit, ergo in eis non poterit dispensare. Qui autem sint
Suprà ar. 43. isti, iam nos diximus suprà, & infrà in. 2. parte latiûs disputabimus.

Dubium opti. Dubitatur. Vtrùm si Papa sine causa rationabili, sed solùm ad libitum, modò prohiberet vsque ad octauum, vel nonum, vel
Dilutio. decimum gradum, & aliqui iungerentur, esset matrimonium. Ad hoc dubium (quicquid dicat quidam grauissimus, & doctissimus vir) dicēdum, quòd quomodocunque Papa prohiberet quintū, B
sextum, vel septimum, vel octauum gradum, dum tamen in alijs gradibus posset matrimonialiter coniungi, verè teneret prohibitio: & qui cõtra legem iungerentur, non essent veri coniugati. Sūmus enim Pōtifex potest circa personas ad matrimoniū aptas illegitimas efficiendo, vel legitimas declarãdo, cùm primô vsq; ad septimum gradum esset prohibitio, & modò vsq; ad quartū solùm. Sequitur ergo, ꝙ cùm hanc potestatem fateamur ei concessam, ꝙ etiam si in gradu vlteriori id faciat, tenebit factum, licèt ipse fortè peccaret. Probatur à simili. Nam sicut plurima alia approbamus ab eo facta, quia potestatem habet, licèt ipse malè faciat, vt si dispenset solùm pro libito in iure positiuo, concedimus factum tenere, & si ipse absque causa faciendo peccet. Quare ergo à simili non concedemus in matrimonio, quandoquidem eū C
concedimus habere potestatem prohibendi nonnullas personas & illegitimandi? Ego nescio quo iure, si potuit vsq; ad septimum gradum olim, modò non posit, si velit, etiam vsque ad vndecimum: & sicut ille qui intra septimum contrahebat, tunc non verè contrahebat, quia erat illegetima persona, & qui post vndecimum prohibitum, si intra ipsum contraheret. Primum autem necesse est concedant omnes, ergo & secundum. Dixi tamen in conclusione. Dūmodò posit matrimoniū celebrari cum alijs. Quia tot gradus prohibere posset, vt non manerent personæ aliquæ legitimæ ad matrimonium, & sic nullatenus teneret prohibitio.
Nota. Quia non habet ad hoc facultatem, nec potest ipse destruere, & impedi-

A impedire quod Deus ordinauit, & ad quod natura inclinat. At cùm Deus matrimonium instituerit, & ad id natura inclinet, sequitur quòd summus Pontifex non potest id in vniuersum impedire, impediret tamē, si nullæ personæ manerent legitimæ ad matrimonium. Et sic probabiliter credo verum esse, eum qualēcunq; gradum probibere posse, licèt malè faceret pro libito prohibendo. Si tamen matrimonium aliàs posset celebrari cum alijs, oporteret talem tenere, & obseruare prohibitionem. Et si qui cōtra ipsam iungerentur, non essent veri coniuges. *Gene.2.* *Matth.19.* *Suprà.ar.1.*

ARTICVLVS. XLVII.
De impedimento affinitatis.

B
Ost impedimētum consanguinitatis sequitur affinitatis. Cuius definitio communiter asignatur à doctoribus hoc modo. Affinitas est attinentia, vel propinquitas personarum ex carnali copula proueniēs, omni carens parentela. Definitionis huius veritas sic declaratur. Ex carnali quidem copula fit quædam propinquitas, quæ vocatur affinitas, carens parentela. Quia si parentela esset, consanguinitas esset, & non affinitas. *Affinitas definitur.*

At verò, vt more solito procedamus, oportet primò notare, q in affinitate gradus sunt, sicut in consanguinitate. Et eodem modo computari debent. Nam illo eodem gradu sum affinis illi, cui habuit consanguineus meus accessum, quo gradu ei sum consanguineus: ita q si sum ei in secundo gradu consanguineus, ero vxo- C ri suæ, vel illi, cui ipse copulatus est, affinis in secundo gradu. *1. Nota.*

Est etiam notandum, gradus affinitatis aliquos esse de iure naturali, alios de iure positiuo Diuino, alios de iure humano. *2. Nota.*

Et pro fundamento principali oportet priùs quærere, vtrùm affinitas verè sit vinculum naturale, sicut & consanguinitas. Pro quo sit prima conclusio,

Affinitas est quoddam naturale vinculum, sicut & consanguinitas, causatum ex coniunctione ordinata ad carnis propagationem. Probatur ex Aristote. Super communicationem naturalē fundatur amicitia naturalis. Quæ cōmunicatio naturalis fit duobus modis. Vno modo secundùm carnis propagationē, se- *1. conclu.* *Arist.8. Ethi. c.12.* *S. Th. lec.12. super.8. Ethi.*

cundùm quam vnus est ab alio, vel ambo ab vno tertio. Alio modo causatur per coniunctionem ordinatam ad carnis propagationem, quæ coniunctio est per matrimonium, vel per carnalem copulam. Propter quod Aristo. ibidem dicit, quòd amicitia viri ad vxorem est naturalis, eo quod sit quædam communicatio naturalis inter ipsos, ex qua naturaliter sequi necesse est talem amicitiam. Et ob hoc sicut per propagationē carnis causatur quædam naturalis amicitia, & quoddam vinculum naturale, quod consanguinitas dicitur, ita per carnalem copulam, vel coniunctionem ad hoc ordinatam (vt est matrimonium) causatur vinculum quoddā naturalis amicitiæ, quod affinitas dicitur, quo homo æqualiter se habet ad consanguineos vxoris, sicut ad suos, eo modo quo vxor est vnum corpus cum viro. At quia non est simpliciter vnum cū viro, sed quasi ab extrinseco: ideo quicunque attinet viro, attinet vxori, non autem in eodem genere attinentiæ, sed attinet viro cō sanguinei vinculo consanguinitatis, & ipsi vxori vinculo affinitatis. Et quòd sit hoc vinculum naturale, expressè. 35. q. 10. c. Fraternitatis. De quo infrà.

Arist. 8. Ethi. c. 12.

Matth. 19.

Ista naturalis amicitia, quæ affinitas dicitur, licèt ex omni copula carnali, quæ ex commixtione seminum oriatur, maximè tamen causatur ex matrimoniali coniunctione. Probatur quòd causetur ex omni copula etiam illicita, & fornicaria. Sic Pau. Qui adhæret meretrici, vnum corpus fit cum ea. Sequitur ergo, quòd quamuis sit per copulam illicitam, nihilominus est illud naturale vinculum. Idem patet. 35. q. 1. Nec ea. Extra de eo qui cogno. consan. vxo. suæ. c. Discretionem. Et. c. Tuæ fraternitatis. Hoc omnes doctores affirmant. Ex eo enim quòd sit verè coniunctio talis ad propagationem, naturaliter huiusmodi causatur vinculum. Hæc conclusio est contra Coras. lib. 1. miscel. c. 3. qui ait. Ex concubinatu affinitatem non oriri, quæ sit impedimentum ad matrimoniū. Quia concubinatus lege permissus est. Sed valde deceptus est hic doctor. Nam coitus coniugalis est licitus, & tamen oritur affinitas ex eo. Et dato concubinatus lege ciuili sit permissus, illicitus tamen est. Dixi in cōclusione, dummodò sit seminum commixtio. Nam si vir extrà seminat, nisi à fœmina recipiatur, non contrahitur affinitas, cùm non facta fuerit carnis vnitas, quæ fundamentum est talis vinculi naturalis. Ita expressè determinatur. 35. q. 3. c. Extra ordinariam. Et de eo qui cog. cons. vxo. suæ. c. Fraternitatis. Sic communiter intelligunt doctores. Vide Ferdinādum Loazes in

2. conclu.

Contra Coras. lib. 1. misce. c. 3

1. Corin. 6.

Ferdinā. Loa.

A

B

C

A zes in tractatu de matrimonio, dubio. 1. & dubio. 15. Latè Couarru. in epitome. *Couar. 2. par. epito. c. 6. §. 7.*

Probatur vltima pars conclusionis, q̄ maximè causetur ex copula maritali. Nam hoc vinculum fundatur in amicitia quadam naturali, qua amamus coniunctos nostris cōsanguineis, sicut ipsos consanguineos, sed hoc maximè apparet in matrimonio. Imò & sunt nomina imposita ad id, vt socer, gener, *mi cuñado, cuñada.* Et apud istos neophytos etiam tempore infidelitatis id ipsum reperitur. Tamen in coniunctione fornicaria (licèt sit vinculum naturale) non est ita naturalis amicitia. Imò ex tali copula potiùs generantur odia, rixæ, contentiones, dissensiones. Nec sunt nomina imposita ipsis affinibus ad declarandam aliquam amicitiam. Ex quo probabiliter dici posset, discrimen esse inter coniunctionem maritalem, & fornicariam: quòd in maritali est quoddam vinculum naturale, seclusa omni lege positiua, quod vinculum se extē-
B dit ad certos gradus, sicut & de cōsanguinitate suprà dictum est, in quibus eodem modo oportet iudicare, sicut in consanguinitate. Vnde Papa in eis potest dispensare, sicut & in gradibus consanguinitatis dictum est. Tamen quòd per coniunctionem fornicariam hoc vinculum naturale non extendatur vltra illam personam, cum qua facta est coniunctio. Non (inquam) deriuatur ad consanguineos talis affinitas ex tali illicito concubitu proueniens. Hoc solùm est stando in lege naturali, seclusa omni lege positiua: eo quòd non videtur esse naturalis amicitia inter cōsanguineos mulieris, & viri, qui copula fornicaria iunctus est mulieri. Imò potiùs sunt inimicitiæ. Quare tales gradus per copulam
C illicitam causatos possemus dicere esse solùm ex iure positiuo merè, & Papā posse in illis ad libitum dispensare. Et pro hoc videtur facere tex. Deus qui. Extra de diuortijs. vbi prohibet Papa nequis ducat illam, quam frater tempore infidelitatis duxit vxorem. Quod non dicit de concubina fratris. Lectorem obsecro aduertat hæc. Nam ex istis poterit vnum dubiū graue, vsq; ad ista tempora desideratū in proprijs terminis, exactè diffinire. Si quis inter huius orbis indigenas tempore infidelitatis cognouerit vnā, & pòst baptizatus duxerit sororem, vel consanguineam in secūdo gradu illius, quam cognouit tempore infidelitatis, an poterit retinere, vel sint tales separandi. Legant diligenter Theologos Scholasticos, Legāt & Iurisperitos, in quibus nō inuenient apertè dubium elucidatum, neq; poterit solui, nisi priùs ob oculos ha-

Nota differentiā inter affinitatē contractā ex illicita copula, & ex licita

Dubium.

beamus, nunquid hoc vinculum affinitatis sit naturale, vel solùm sit iure positiuo? Quia si iure positiuo sit, clarum est tale matrimonium non debere dissolui. Si ex naturali iure ortum habet, sicut consanguinitatis, quomodo poterit stare matrimonium? A

Item oportet considerare: si eodem modo nascitur hoc vinculum per matrimonium, & per fornicariam copulam. Et quærere de tali infideli, si fuit vxor eius illa, cum qua habuit accessum, vel non. Quod dubium proximè iam enodabitur plenè.

obiectio. Contra illud quod dictum est, quòd sit ad affinitatem necessaria seminum commixtio, videtur expressus textus, Extra de sponsa. c. Iuuenis. vbi dicitur, ꝙ cùm quidam contraxit sponsalia cum puella, & nisus corrumpere eam, nō potuit, postea ille iuuenis duxit consanguineam illius puellæ: de quo consultus Papa: determinauit, hoc matrimonium secundum esse dissoluendum. Ex isto sic arguitur contra conclusionem. Hoc matrimonium secundum est dissolutum, & non nisi per affinitatem contractam cum puella, cum qua non fuit seminum commixtio, ergo sequitur quòd non est necessaria. B

Solutio. *Arist. 1. de gene. anima. c. 2. & 2. de gen. ani. c. 4. dicit, ꝙ non requiritur ꝙ mulier actiuè agat. Et s. Tho. 3. p. q. 32. ar. 4. Contra docto. sub. in 3. sen. d. 4. q. 1. & alios.* Respon. dupliciter. Primò, vt respondet quidam doctor, ꝙ præsupponitur in illo cap. ꝙ iuuenis ingressus fuerit claustra virginalia, & seminauerit. Qui concubitus de se erat sufficiens ad commixtionem seminum. Imò non oportet ad conceptionem quòd puella seminet. Hæc ille. Fateor quòd sufficiens sit solutio. Et sic nihil contra conclusionem. Nam ex quo sententia summi Pontificis fundatur quòd fuerit seminantio, ex hoc præcepit matrimonium postea contractum cum consanguinea illius, quam cognouit, esse dissoluendum

Sed tamen quia fortè aliquis acutiùs præponderans verba textus, instabit dicēs, quòd ibi sit expressum iuuenem attentasse cōsummare, & non potuisse, potest secundò dici ad argumentū, ibi impedimentum ortum fuisse cum secunda, non propter affinitatem: quia nulla fortè fuit causata, quandoquidem non fuit seminis emissio, sed fuit ortum impedimētum publicæ honestatis ex hoc, quòd ille iuuenis illam puellam post septennium sibi sponsauerat: quod impedit contrahendum, & dirimit contractum. C

Palu. d. 40. q. 1. Sic intelligit textum Panor. ibidem. Idem affirmat Palude, & addit, quòd ibi fuit impedimentū ortum ratione certa, propter spōsalia, quæ post septēniū ille approbauit. Vel quia maritali affectu attētauit. Nā attētatio quę fieret maritali affectu, maximè cū illa

cū qua

A eũ qua posset matrimoniũ contrahi, causaret affinitatem ratione dubij. Vnde si constaret de copula carnali, non esset credendum nisi in foro conscientiæ, ꝙ non esset seminis receptio. Quare si in illo foro cõstet nõ fuisse seminis receptionẽ, neq; attẽtationẽ factam maritali affectu, nullũ vinculum contractum esset. Hæc de Palude.

Et vltimò circa ista nota, non esse sic necessariã seminũ cõmixtionem, quòd si fœmina non seminet, non insurgat tale impedimẽtum (quicquid dicat Archidi. super. c. Extra ordinariam. 35. q. 3. & Hug. Lau. Vicen. & Innocẽ. quòd requiritur fœminę seminatio, & ꝙ cõmisceatur semini viri) quandò semen mulieris non est necessarium ad prolis generationem. Alioqui virgo Maria nõ diceretur mater Christi. Sed sufficit, ꝙ ipsa fœmina ministret B materiam, quę disponatur ad fœtum ratione seminis viri. Imò dicunt aliqui, ꝙ sine carnali copula potest causari, si sit receptio seminis. De quo S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 11. *Aris. 2. de gen. animali. c. 19. & Plato. Et Auice. p. c. de menbris. Idem Commẽ. 5. metaph. c. 9. Et S. Tho. 1. 2. q. 81. a. 5. Florenti.*

Ex hoc etiam habes, ꝙ si vir intra sclaustra, seminat extra vas, ꝙ non oritur impedimentum affinitatis, nec oritur ex cõcubitu spadonis, quia non emittit semen. *Corolla.*

ARTICVLVS. XLVIII.
In quo declaratur, quo iure affinitatis gradus sint prohibiti.

IAm restat diffiniẽdum, quo iure gradus affinitatis sint prohibiti, & quot sint. Ad quod respondendũ C erit, eodem modo, sicut suprà diximus de consanguinitate, distinguendo iura. s. ius naturę, ius Diuinũ positiuũ vetus, & Euangelicum, & ius purè humanum. Et sit prima conclusio.

Stando solùm in iure naturę, si aliquis affinitatis gradus est prohibitus, in quo non licet alicui matrimonium cõtrahere, solũ est filij cum nouerca. Quia si aliquis est gradus prohibitus, maximè ille, qui rationi naturali bene institutę repugnat, sed sic videt̃ repugnare, quòd aliquis in vxorem capiat illam, cum qua pater vna caro facta est. *Lincoln. 1. Ratio. Matth. 10. 1. Corin. 6.*

Secũdò. De iure naturę debetur debita reuerentia vxori patris, & obedientia: ergo maximè secundùm tale ius repugnat illam du *2. Ratio.*

cere in vxorem: quia ipsa deberet præstare obedientiam ipsi filio viri sui, cùm vxor teneatur naturaliter viro suo obedire. Hãc sententiam videtur. S. Tho. approbasse ex illo Pauli. 1. Corin. 5. Auditur inter vos fornicatio, qualis neq; inter gentes, ꝙ quis acceperit vxorem patris. Acsi velit B. Paulus dicere. Tam enorme factum esse, vt sic iuri naturali repugnet, quandoquidem gentes id obseruãt, quæ nullam aliam habent legem. Satis probabile est hoc, maximè ex obseruantia quam habent in prouincia Mexicana, ꝙ vitio detur, si quis vxorem patris, seu nouercam ducat in vxorẽ post mortem patris. Sic Viruesius episcopus Canariensis in illo suo opusculo pulchro de matrimonio regis Angliç, in probatione. 6. Hypothesis tenet, iure naturæ prohibitum nouercam habere in vxorem. A B

S. Tho. 1. Cor. lectio. 1. *Nota de Mexicanis.* *Viruesius episcopus.*

Dixi in conclusione, quòd si aliquis gradus est prohibitus, est iste, tanquàm dubitatiuè loquens: quia dubiũ est: vtrùm iste gradus sit iure naturæ prohibitus. Et probabile est ꝙ non (etiã si Soto de iust. & iu. lib. 2. q. 3. ar. 1. teneat quòd sic & in. 4. d. 41. q. vnic. ar. 3.) non obstantibus suprà dictis. Ratio est. Nam si hoc esset naturale, idem esset apud omnes: sed nõ est idem apud omnes, cùm talis consuetudo non seruetur apud omnes gentes, ergo videtur id non esse naturale. Hoc probatur experimento. In prouincia Michoacanensi nunquàm tempore suæ infidelitatis id obseruatum est, vt certò intellexi ab ipsis, qui antiquitus erant sacerdotes celebrantes matrimoniũ. Verum est tamen, ꝙ si viuente patre filius accedebat ad nouercam, occidebatur: post mortem autẽ patris capiebat in vxorem, siue fuisset vera vxor patris, siue concubina. Credibile ergo est, nõ esse talem gradum affinitatis iure naturæ prohibitum. Aliâs, quomodo in istis duabus prouincijs, quç confines sunt, nõ idem seruatur? Imò (vt Plutarchus refert) apud ciuiles homines gentiles fuit consuetum, quòd filius nouercã duceret in vxorem. Et Valerius Maximus etiam id narrat. Et B. P. Augustinus super Leuiticum. q. 16. affirmat non esse de iure naturç. Quare omnino hoc remanet dubium, vtrùm sit talis gradus affinitatis prohibitus iure naturæ: & remanet certum, quòd si aliquis est prohibitus, iste maximè. Et do. Abu. absolutè dicit non esse de iure naturali, sed de positiuo. Vnde Papa posset dispensare, licèt non expediat. Idem Caie. C

Contra Soto. *Michoacanen. cũ nouerca cõtrahebant.* *Plutar.* *Valerius.* *Aug. super Leuiticum. q. 16.* *Abul. p. Reg. 8. q. 152.* *Caie. 2. 2. q. 154 ar. 9.*

Nec hoc contrariatur illi sententiæ superiùs allatæ, quòd affinitas sit de iure naturæ: siquidem potest esse, ipsam affinitatẽ natu-

ralem

A ralem esse, tamen ꝙ nullus gradus talis affinitatis sit prohibitus, sed liceat in omni gradu cōtrahere. Exemplum est in manifesto. Nam consanguinitas inter filios duorum fratrum naturalis est, tamen non est apud gentiles prohibitum in tali gradu contrahere. Imò cōsanguinitas in istis infidelibus est vinculum naturale amicitiæ, sic, vt vix ad alios haberent amicitiam, nec alicui subuenirent, nisi coniunctis sanguine. Experientia didici, & modò post baptismum perseuerat in eis, vt illos intimè diligāt, qui sunt eiusdem sanguinis, tamen inter eos non erat prohibitum matrimonium: ergo ista duo non sunt cōtraria, & quòd affinitas sit quoddam vinculū naturale, & ꝙ in nullo gradu de lege naturæ sit prohibitum contrahere matrimonium.

Sed restat respondere ad illud Pauli, ex quo videbatur probari hunc affinitatis gradum esse prohibitum inter nouercā, & priuignum. Tenendo non esse prohibitum, potest dici. D. Paulum loquutum de illo, qui viuente patre proprio duxit vxorē nouercam. Quod nunq̄ auditū est adhuc inter gentes. Ob id Paulus tātum increpat factum. Sic sentit Petrus de Tarātasia Paulum sensisse. Idem Sedulius in eodem loco. Et ex ipsa litera. 1. Cor. 5. videtur inferri. Vbi dicitur. Auditur inter vos fornicatio, qualis neque inter gētes. Et quidē si id factum fuisset post mortem patris, simile auditum esset inter gentes. Et quanquā non inter omnes, saltim fuit apud aliquas, vt ex suprà dictis patet. Et. 2. Cor. 7. apertè insinuat esse factum, viuente patre. Quia dicit. Scripsi nō propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eū qui passus est. Sic do. Roffen. in libro quē ædidit de matrimonio regis Angliæ. Et facit ad propositum consuetudo in prouincia Michoacanensi, ꝙ quis desponsabat sibi puellam, & quia nō erat tantæ etatis, vt ad concubitum esset apta, loco illius suffecta erat mater. Et ipsa mater volens loco filiæ se tradebat, & cùm esset in ætate sufficienti, cessabat à cōcubitu cum suo genero. Secūda conclusio sequitur.

Solutio ad Pauli authoritatē

B

Tarantasia

Sedulius.

2. Cor. 7.

Roffen.

C

De iure diuino positiuo veteri plures gradus affinitatis fuerūt prohibiti in matrimonio, dempto isto primo. Hæc conclusio probatur ex illo Leuiti. 18. vbi prohibetur nouercam ducere, & vxorem patrui, & nurum, & vxorem fratris mortui cum liberis, sororem vxoris, & filiam priuigni, vel priuignæ. Ratio huius prohibitionis fuit, vt concupiscentiæ modus adhiberetur inter illas personas, quæ simul cohabitare cōtingebat. Nam cùm electio sit possibiliū, quando ei sibi prohibitū matrimonium credebat, ab-

2. concl.

Aris. 3. ethic. c. 2. et. 3. Et. 6.

ethi.c.2. stinebat à concubitu. De quo nos superiùs. Tamen hæc lex Diui A
S.Tho.1.2.q.13 na positiua legis veteris nō omnes obligabat, vt nos dicemus, sed
ar.5.&q.98. solùm ligabat populum Iudaicum, qui talem legem recepit, nō
ar.5. Gentilium, cùm Gentiles solùm tenebātur obseruare gradus pro
Abu.Exo.30. hibitos lege naturali. At quia tales gradus (vt diximus in prima
q.15. conclusione) non sunt prohibiti iure naturali, sequitur ꝙ non te nebātur obseruare. De quibus latiùs in secūda pte huius speculi.

3.conclu. Iure Diuino positiuo Euangelico (quod omnes obligat) nul-
Viruesi⁹ intra lus gradus est prohibitus affinitatis. Probatur. Non reperitur ta-
cta.matri. le præceptum in toto nouo testamento, sed solum illum locum
S.Tho.1.2.q. Pauli citatum legimus. Dixi, de iure Diuino positiuo obligante
103.ar.3.et.4. omnes: nam ius positiuum vetus non omnes obligabat. Quod
Abu Matth. cessauit in aduentu nostri redemptoris IESV. Ob id non habet
18.q.90. vim aliquā illud vetus præceptū. Translato eñ sacerdotio, neces
Ad Heb.7. se est legis translatio fiat. Et quidē in lege noua, quæ oēs obligat B
cuiuscunq; cōditionis, etiā infideles, nō reperitur talis ꝓhibitio.

4.conclu. Iure positiuo purè humano Canonico licèt olim fuerint prohibiti septē gradus affinitatis, intra quos non poterat quis contrahere, postea tamē solùm vsque ad quartum prohibitio restricta
S. Tho.in.4. est. Probatur eodem modo sicut diximus de consanguinitate, ex
d.40.ar.4. cap, Non debet. de consang. & affi. Nam eodem modo, & ijdem gradus ab Ecclesia sunt prohibiti in consanguinitate, & affinitate, neque aliqua est differentia. Patet de antiqua prohibitione, vsque ad septimum gradum factam similiter de vtroque. 35. q. 2. cap. De affinitate.

5. conclu. Sed tamen cum neophytis huius noui orbis per Paulū. 3. sum-
Anno.1537. mum Pontificem restrictio facta est vsq; ad secundum, sic vt in C
S.Tho.in.4. tertio, & vltra gradibus affinitatis eis coniungi liceat. Hęc non in
d.40. diget probatione, sed solùm videre expressam super hoc factā es
Ricar.ibi.q.6. se dispensationē. Quam volo intelligas factā esse, sicut de consanguinitate declarauimus: ita ꝙ summus Pōtifex in tertio, & quarto gradu antè cōiunctos non compellit manere per talem dispēsationē, sed præbet facultatē vt possint simul cōtrahere de nouo, faciens eos personas legitimas, quæ antè erant illegitimæ.

Tamen (ne fortè aliquis offendiculum habeat in isto impedimento affinitatis) libet ꝙ breuissimè declarare affinitatis gradus, quos modo prohibitos ab Ecclesia affirmamus: & hìc adducere illos, qui antiquitùs prohibebantur, licèt modò nullam habeant
Pri.mod⁹ affi. vim. Equidem modus affinitatis, qui nunc in vsu is est. Quòd si qui

A qui iunguntur matrimonio, vel accessu carnali, fiunt caro vna. Et ex tali cõiunctione surgit, ꝙ omnes cõsanguinei viri sunt affines illi mulieri in eodem gradu, in quo erant consanguinei viri, vt supra diximus. Ita ꝙ si erant in secundo, siue tertio cõsanguinei viri, in eodem sunt affines vxori illius consanguinei. Idem de copula carnali illicita. Eodem etiam modo ex parte fœminæ omnes consanguinei illius fiunt affines ipsi viro in eodem gradu, in quo fœminæ erant consanguinei, sed tamen cõsanguinei vxoris, & consanguinei viri non sunt affines inter se aliquo gradu, vt patet de consan. & affi. ca. Quòd super his. sicut duo fratres ducunt duas sorores. Sicq; de reliquis. Ratio huius est. Quia ista affinitas causatur ex coniunctione cum consanguineo. Qui ergo non est iunctus meo consanguineo per matrimonium, neque per copulam carnalem, non est aliquo modo mihi iunctus. Qua de re inter me, & ipsum nulla erit affinitas, sed solùm erit affinitas cum illo qui iunctus fuit meo cõsanguineo. Hæc est affinitas, quæ modò est in vsu, & ab Ecclesia præcepta. Et omnia quæ superiùs dicta sunt, de ista intelligũtur. *Gene. 2.* *Matth. 19.* *1. Cor. 6.*

B

Modus secundus affinitatis olim prohibitus erat, vt patet. 35. q. 10. per totam, quòd impediebat, sicut iste primus modus, sed ablatum est per. c. Non debet. eodem tit. *2. Modus affi.*

Secundus autem modus est hic: vt si ego sum affinis vxori fratris, si post mortem fratris alius ducat ipsam, ille dicitur esse mihi affinis in isto secundo modo affinitatis: quia videtur mihi magis attinere quàm vnus extraneus. Et eo quòd talis fit vna caro cum affine mea, videtur mihi aliquo modo iungi. Itaque hæc affinitas insurgit ex coniunctione cum affinibus, sicut prima consurgebat ex coniunctione cum consanguineis. Et tãdem omnes qui iungerentur eidem affini meæ, sunt in eodem gradu mihi affines, in quo est ipsa.

C

Modus tertius affinitatis olim prohibitus, & in vsu erat, quando quis iungebatur affini in secundo, isto modo erat mihi affinis in tertio modo. Verbi gratia. Ille qui duxit mihi affinem in primo gradu, factus est per illam coniunctionem mihi affinis in secundo modo, vel gradu. Et ille qui iungeretur isto meo affini in secundo modo, fieret mihi affinis in tertio genere. Et sic deinceps. Reuertentes ergo ad rẽ, sit. 6. conclu. *3. modus.*

Affinitas sic est vinculum naturale, vt etiam mortua illa persona, per quam contracta est, adhuc semper maneat. Hæc patet. *6. Conclu.*

tet.35.q.10.c.Fraternitatis. Vt si frater meus coniunctus est matrimonio, vel copula carnali cum Maria, ipsa mihi est affinis: & etiã mortuo fratre adhuc ipsa semper mihi affinis est. Ratio est. Hæc affinitas insurgit ex illa præterita coniunctione: quia facti sunt duo, caro vna. Sequitur ergo, quòd cùm illa actio semper maneat in facto, nunquàm poterit desinere esse vinculum ex huiusmodi coniunctione causatum. Nam ad præteritum non est potentia. Quare non potest non factam fuisse talem vnionem, etiam si fratrer meus moriatur. Sicque non potest fieri, ꝙ talis affinitas non fuerit causata. A

Matth. 19. p.cor.6. Arist.6.Ethico.ca.2. S.Tho.p.p.q.25.arti.4.& doct. theo.in p.d.32.

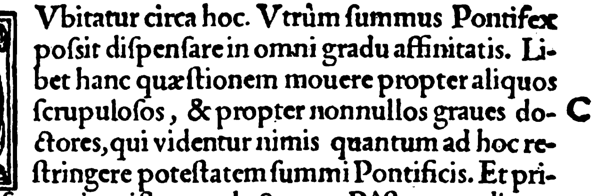
7.conclu. Caie.2.2.q.154 art.9. B.Bona.d.40. q.pri. Ricar.ibi.q.2.

Licèt affinitas sit vinculum naturale, sicut consanguinitas, non tamen in infinitum extenditur, sed suos habet limites, ita vt vltra non progrediatur: siue sit in linea recta, siue in linea transuersali. Quia consanguinitas non in infinitum extenditur, sed suos habet limites, vt experientia constat: cùm post quintum, vel sextum gradum non plus tales se ament, quàm extranei. Saltim habet finem. Alioqui omnes nos amaremus, tanquam si essemus consanguinei, cùm verè simus consanguinei. B

ARTICVLVS. XLIX.

De dispensatione in gradibus affinitatis.

Vi. Cona.2.p. Epi.ca.6. §.9.

Vbitatur circa hoc. Vtrùm summus Pontifex posit dispensare in omni gradu affinitatis. Libet hanc quæstionem mouere propter aliquos scrupulosos, & propter nonnullos graues doctores, qui videntur nimis quantum ad hoc restringere potestatem summi Pontificis. Et primò declarabo sententiam istorum doctorum. Pôst autem dicam quid tenendum probabiliùs. Oportet priùs in memoriam reuocare, quomodo aliquis gradus est prohibitus iure naturali, aliùs iure positiuo Diuino veteri, alius iure Diuino Euangelico, alius iure humano canonico, C

Palu.d.40.q.1 1.conclu.

Ad hoc dubium respondet Petrus de Palude, quem sequitur ad literam. B. Anto. Et ponit conclusiones. Quarum prima est.

S. Anto. 3.p. tit.1.c.11.

In primo gradu affinitatis, sicut & consanguinitatis dispensari non potest, eo ꝙ sit contra ius Diuinum, & naturale: cùm vxoribus

A ribus patris debeamus eandem reuerentiam, sicut & parentibus.

In linea transuersali in primo gradu affinitatis non potest dispensari, vt. s. aliquis contrahat cum vxore fratris iam mortui. Hoc probant isti doctores. Quia est contra ius Diuinum, & naturale. Et sic Papa non potest dispensare. Imò & post multiplicationem generis humani, ante, & post diluuiũ creditur hoc prohibitum naturaliter, nisi secũdum, qđ in lege Moysi permissum est ad suscitandum semẽ fratris mortui sine liberis, sicut patet in Gene. in Thamar, & filijs Iudę. 2. conclu. Ratio. Palu. et Floren. Gene. 13.

Papa potest dispensare in secundo gradu, & sic in alijs: vt quis contrahat cũ filia fratris, quod non erat prohibitum in lege. Et ꝙ filij duorũ fratrum contrahant, & sic de alijs. Eodẽ etiam modo de affinitate. Nec probãt hanc conclusionẽ aliunde, quàm eo ꝙ nõ est de iure naturę, ꝓhibitũ, nec in lege veteri, nec noua. B Quod videtur esse plenè de iure positiuo humano, in quod potest summus pontifex. 3. conclusio.

Et ad hæc addit. B. Antoninus, quòd cùm affinitas ita contrahatur per fornicationem, sicut per actum coniugalem, ille qui cognouit aliquam mulierem fornicariè, non potest contrahere cũ filia eius, vel germana eius, sicut nec posset contrahere matrimonium cum filia vxoris suæ ex alio viro, nec cum sorore eius ea mortua. Et secundùm Petrum de Palude, in hoc Papa dispensare non potest. Qui tamen casus sæpe peruenit ad audientiam confessorum. Palud.

Reperitur tamen Papa Martinus. 5. dispẽsasse cum quodam, qui contraxerat, & consummauerat matrimonium cum quadã germana eius, quam cognouerat fornicariè, cum magna tamen C difficultate. At verò quia res erat occulta, nec ille erat aptus ad religionem, vel ad remota eundum, vnde scandalum esset ex diuortio, si factum fuisset, priùs ordinauit plures Theologos, & Canonistas super hac re habere collationem, vtrùm ipse posset in hoc dispensare: nec conuenerunt in conclusione, sed aliqui dixerunt quòd poterat, alij contrarium affirmauerunt. Et quia tenendum est certum, & dimittendum incertum, secundùm. D. Augustinum, de pœnitẽtia. d. 7. Si quis. nulli consulendum est, sed potiùs prohibendum procurare dispensationem, etiam à papa, contrahendi cum tali, cuius, scilicet matrem, vel germanam carnaliter cognouit. Sed si post contractum, & multò magis consummatum tale matrimonium obtinuit dispensationem remanendi cũ illà, S. Anto. Augusti.

illa, dimittendum est negotium iudicio Dei, nec condemnandũ. A

S. Anto. vbi suprà. §.1. Hæc. S. Anto. Ex istis doctoribus habemus, vel summum Pontificem non posse dispensare in primo gradu affinitatis in omni linea, siue recta, siue trãsuersali, vel difficulter posse, eo q̃ ipsi credant, vel esse iuris naturalis, vel esse iuris Diuini, in quod non potest summus Pontifex. Sed tamen bona venia istorum sit. 4. conclusio contra eos.

4. conclu. *In oĩ gradu af finitatis potest Papa dispẽsare* In omni gradu affinitatis in quacunq; linea, siue ascendentiũ, siue transuersalium potest summus Pontifex dispensare. Probatur. Si summus Pontifex non posset dispensare in istis gradibus affinitatis, maximè esset (vt ipsi dicunt) quia est de iure naturali, vel de iure Diuino, sed nullum istorum obstat, quominus possit dispensare. Non eo q̃ sit de iure naturali talis affinitas. Quia licèt tales gradus sint de iure naturali, saltim per matrimonij coniunctionem, non tamẽ est iure naturali prohibitum matrimonium B in omnibus, sed solùm in isto, q̃ quis ducat nouercã, sicut suprà probaui. Ergo sequitur, q̃ etiam si sit iure naturali talis affinitas, poterit dispensare. Nam non est prohibitum stando in iure naturali copulari in illis gradibus, sicut patet in secũdo, & tertio, & quarto gradibus consanguinitatis, qui gradus licèt sint de iure naturali, tamen quia non est iure naturæ prohibitum matrimoniũ contrahere in illis gradibus, summus Pontifex licitè potest dispẽsare, sicut & ipsi fatẽtur. Sequitur ergo, q̃ esse tales gradus affinitatis de iure naturæ, non impedit quominùs possit summus Põtifex dispẽsare, cùm illi non omnes sint iure naturæ prohibiti. Aliud enim est dicere, talem gradum esse de iure naturæ, & aliud talem gradum esse prohibitum de iure naturæ. Nam in primo C posset dispensare, & in secũdo crediderim q̃ non. Sed isti doctores (iudicio meo) pro eodem sumunt ista duo, cùm tamen multũ differant. In quo deceptus est Viguerius Granatensis.

Vigue. in. c. 16 §. 7. ver. 9.

2 Item. Nec q̃ sit de iure Diuino prohibitum obstat quominùs possit dispensare. Quia si est ius Diuinum prohibẽs tales gradus affinitatis, non est aliud, nisi illud vetus Leuiti. 18. vbi tales gradus prohibentur, sed hoc nõ obstat: quia cùm illud fuerit ius Diuinum vetus, abrogatum est per ius Diuinum nouum, & nullam vim habet ex se. Trãslato namq; sacerdotio, necesse fuit legis trãslationem fieri. Sed si vim habet est, vel quia id erat naturale, vel quia id in Euãgelio est præceptũ. At non erat illud naturaliter prohibitũ, vt probatum est, nec in Euangelio est tale præceptũ.

Ad Heb. 7. S. Tho. 1.2. q. 103. ar. 3. & . 4

ergo

A ergo illud ius Diuinum nõ est alicuius valoris, & obligationis secundùm se, nisi de nouo fuerit approbatum, sicut inferiùs in secũda parte probabimus. Ergo sequitur ꝙ poterit summus Pontifex dispensare in omni tali gradu affinitatis. Imò potest dispensare vt quis ducat nouercam. Quia dato sit de iure naturæ, nõ tamen est de primis principijs, vt pòst erit manifestum. *Infrà arti.24. 25.& 26.* *Viruesius hypothesi. p.*

Ex quibus omnibus patet, non esse tantæ difficultatis, ꝙ summus Pontifex dispenset, vt quis ducat in vxorem illam, cuius sororem priùs cognouit carnaliter, sicut. B. Antoninus refert. Nam temporibus nostris dispẽsatum est cum domino Petro de Aluarado gubernatore prouinciæ de Guatemala. Nec esse dubitandum, quin potuerit dispensare, vt quis ducat vxorẽ fratris mortui, sicut dispensatum cum rege Angliæ. Quod negotium diebus nostris ventilatum, & diffinitum fuit per Clemẽtem.7. quòd in B omni gradu, & impedimento lege positiua humana constituto potest summus Pontifex dispensare. Quòd si dispenset absque causa, peccabit ipse, tamen dispensatio tenet. In quo deceptus est Fortunius in.l.Gallus.§.Quid si tãtùm.ff.De libe, & posthu. putans dispensationem in huiusmodi cõtra ius humanum, si absq; causa, nullã fore in foro interiori. Deceptus (inquã) est. Quis enĩ audeat dicere: si quis cum dispensatione cõtraxit cum affine, etiã sine causa rationabili, ꝙ nõ sit eius vxor, sed debeat relinquere? Et Felinus in.c.Ad audientiam.2.de rescript.dicit ipsum, cũ quo facta est dispensatio, etiam si fiat sine causa, tutum esse. Quanuis hoc non approbet Couarru. *Anto. Flo.* *Fortunius Garcia.* *Felinus.* *Couarru.in epito.2.p.c.6.§.7*

ARTICVLVS. L.

Vtrùm tempore infidelitatis contrahatur affinitas.

C

Ro complemento huiusmodi impedimenti restat dubium, in quo satis dubitatũ etiam à doctis in istis partibus. Nec tñ satis explicatũ, aut diffinitũ est. Et quidem docto. quærentes, vtrũ per baptismũ tollãtur oẽs defectus, vt irregularitas. &c. cõcludunt ꝙ irregularitas quæ ex peccato causata est, tollitur per baptismũ, & non alia quæ sine peccato. Hoc tamen impedimentũ irregularitatis, quod est purè positiuum, non est vinculum naturale, & sic non ad propositum de affinitate, quod est vinculũ naturale. *S.Tho.3.p.q.69.* *Et cõiter Theolo.in.4.d.4.*

Dubium

Dubium ergo hoc est. Si quis tempore infidelitatis duxit vxorem Bertam infidelē, vtrùm mortua ipsa, & ipso baptizato, possit contrahere cum sorore illius, quam priùs habuit, vel cum consanguinea in secundo, & alijs gradibus, vsque ad quartum ante dispensationem Pauli. 3. vel vsque ad tertium post dispēsationē. Et si contraxit, vtrùm sit dissoluendum, vel non. At vt dubium magis appareat, quæro. Si fuit accessus tempore infidelitatis, nō per matrimonium, sed per actum illicitum fornicarium. A

Nota. Pro solutione dubij oportet in memoriā reuocare quæ suprà dicta sunt. s. q̄ affinitas sit quoddam viculum naturale, & nō solùm vim habens ex iure positiuo, siquidem summus Pontifex præcipiens q̄ affines in tertio, vel quarto gradu non iungātur matrimonialiter, non facit gradum affinitatis de nouo, sed declarat præexistentem ante omnem prohibitionem, & supposito gradu, præcipit. Et quidem quòd sit vinculum naturale, sicut & cōsanguinitas, omnes doctores affirmant ex Arist. Saltim si sit per coniunctionem maritalem, nullus dubitat. Hoc adnotato, sit prima conclusio. B

The. doc. d. 41 4. sent.

Aris. 8. Ethi. c. 12.

1. conclusio. Qui tempore infidelitatis habuit vxorem, & illo tempore durante mortua est, post baptismum non poterit ducere consanguineam illius intra quartum gradum absque dispensatione. Probatur. Affinitas est quoddam vinculum naturale, ergo tale non tollitur. Quia quæ naturalia sunt, eadem sunt apud omnes, siue fideles, siue infideles. Sequitur ergo, quòd tale vinculum naturale tempore infidelitatis ortum est cum consanguineis vxoris. Si ergo ortum est, & per fidē non est ablatum, durabit semper: sed ipso manente fideli, non potest ducere affinem intra quartū gradum, ergo sequitur, quòd nec talis post baptismum poterit ducere, cùm iam sit factus fidelis. C

Ratio.

S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 4.

Confirmatio. Et confirmatur. Talis infidelis iam baptizatus non potest ducere in vxorem consanguineam intra quartum gradum sine dispensatione, ergo nec potest ducere affinem intra eundem gradum. Consequentia est bona. Antecedens est verum, ergo & consequens. Patet à simili. Sicut vinculum consanguinitatis est naturale, sic & affinitatis, vt ex dictis patet. Si ergo non potest intra quartum consanguinitatis, sic nec intra quartum affinitatis, postquā est fidelis, & tamēn antè poterat in infidelitate. Antecedens patet. Quia fidelis tenetur obseruare leges fidelium Christianorum, hæ autem sunt leges, vt nullus ducat affinem intra quartū gradum.

Aris. 8. Ethi. ca. 12.

A gradum, ergo idem quod priùs.

Si talis factus fidelis posset ducere vxorem cõsanguineam intra quartum gradum illius, quam duxit vxorem tempore infidelitatis, ex eo esset, quia tunc quando habuit accessum, erat infidelis, nec tenebatur legibus Christianorum, & poterat tunc ducere affinem in secundo, vel tertio gradu, imò & in primo, sed nõ obstat: nam dato ita esset, q legibus Ecclesiæ talis infidelis tempore infidelitatis non esset obnoxius, erat tamẽ legibus naturalib⁹. Lex verò naturalis est, vt per talem maritalem coniunctionem oriatur vinculum naturale inter consanguineos vxoris, & ipsum virum, & tunc etiam pôterat ducere cõsanguineam in secundo, vel tertio gradu, sed tamen pòst fidelis factus minimè poterit, & non propter aliud, nisi quia hoc vinculum naturale est, & fidelibus prohibitum, licèt infidelibus concessum. Et intelligo, etiam B si nunquàm talis infidelis cognouerit, iam factus fidelis, suã primam vxorem, sed solùm loquor, quando solùm durante infidelitate cognouit vxorem, & ipsa illo tẽpore mortua, post baptismum vir accipit vxorem consanguineam illius mortuæ in primo, secũdo, tertio, vel quarto gradu. Si enim cognouisset priorẽ vxorem post baptismum, nullum esset dubium. Nã non posset ducere affinem intra quartum gradum. Dixi in conclusione, absq; dispensatione: quia cum dispensatione bene potest, vt modò facta est in tertio, & quarto gradu per Paulum. 3. 3. ratio.

Ad idem. Si posset talis factus fidelis ducere consanguineam intra quartum gradum illius, cum qua habuit accessum quando infidelis, esset, quia per baptismum ablatum est tale impedimẽtũ, vel talis pœna, sed ipsa affinitas non est ablata per baptismũ: C quia non tollitur omnis pœna quantum ad homines, licèt tollatur culpa: nam adultera potest accusari etiam si baptizetur, homicida, fur, raptor, sacrilegus, sicut ait glo. Extra de diuor. c. Gaudemus. Et Duran. dicit. Baptismus tollit omnem pœnam, quo ad Deum: & quo ad Ecclesiam illam solùm, quæ est constituta remitti baptizatis: sed non est constitutum, vt affinitas cõtracta in infidelitate remittatur baptizatis, ergo non remittitur. Et sic semper manet. 4. ratio. Glossa. Durã. in. 4. d. 4. q. 3.

Si talis posset ducere vxorem post baptismum affinem intra quartum gradum maximè esset, quia illa quæ fecit in tẽpore infidelitatis, non debent ei nocere, cùm nulla lege tenebatur, sed nõ propter hoc excusatur: quia (vt suprà diximus, cũ loquebamur 5. conclu. Supple. d. 27. q. 3. Sup arti. 32.

 de dispa-

de dispa. cult⁹ & arti. 34. de impedi. crimi nis. de disparitate cultus, & de impe. criminis) facta tẽpore infidelitatis nocẽt post fidẽ susceptã. Nam si quis tẽpore infidelitatis promitteret alicui fidẽ de matrimonio, viuente propria vxore, & haberet accessum ad eam, pòst fidelis factus, mortua prima vxore, non poterit illam cui promisit habere vxorem, etiam si post fidem susceptam nunq̃ promiserit, sed solùm habuerit accessum. Hoc probaui ex cap. vnico. de conuersione infidelium. A simili ergo in præsentiarum. Propter hoc quòd tẽpore infidelitatis habuerit accessum, non excusabitur quo minùs factus fidelis non posit ducere vxorem affinem intra quartum gradum. A

Probatur etiam. Extra de diuor. cap. Deus qui. vbi Papa dicit, ꝙ infidelis factus fidelis nõ contrahat cũ illa, quam frater duxit tempore infidelitatis. At quia text. expressus, nulli licèt dubitare. Sic supple.

supple. d. 27. q. 3.

2. conclusio. Qui tempore infidelitatis habuit propriam vxorem, & ipsa illo tempore mortua, fidelis iam factus ducit consanguineã illius prioris intra quartum gradũ absq; dispensatione, separandus est statim ab illa. Hæc conclusio differt à prima: vbi dicebamus, ꝙ non poterat ducere consanguineam primæ. Multa enim nõ possumus de iure facere, quæ tamen facta tenent: vt qui emisit votum continentiæ, non potest de iure ducere vxorem: si tamẽ ducat, factum tenet, & non sunt separandi. Ob quod ponimus secũdã conclusionem, ꝙ tales, si contraxerunt, sunt separandi. Probatur ex expresis determinationibus. In. c. Ex literis. de consan. & affini. Et. 35. q. 10. ferè per totam. Et patet ratione. Quando matrimonium est cõtractum inter illegitimas personas, est separandũ: sed tale contractũ inter affines intra quartũ gradum est inter illegitimas personas (vt notum est) ergo est dissoluendum. B

p. ratio ad conclusio.

C

2. ratio. Et adhuc probatur â simili de consanguinitate. Si talis infidelis post fidem susceptam contrahat cum consanguinea in secundo gradu, sunt separandi ex determinatione Ecclesiæ, & sentẽtia omnium: ergo etiam si contrahat in eodẽ gradu affinitatis sunt separandi, cùm eadem sit prohibitio vtriusque, & vtrumque sit vinculum naturale, vt sæpe dictum est.

Et pro clariori intelligentia, & fide istarum conclusionum, videtur textus expressus. 35. q. 10. cap. Fraternitatis vestræ. vbi Gregorius Papa probat affinitatem esse vinculũ naturale, quod quidẽ causatur, quomodocunq; sit coniunctio, siue tempore infidelitatis, siue fidelitatis. Cuius verba hîc non inseruntur ob vitãdam

Gregori⁹ papa

proli-

A prolixitatem. Fūdat autem sententiam suam in illo dicto. Erunt duo in carne vna, quod dictum fuit ante omnem legem positiuam, vt constat. Et secundùm communem opi. docto. dicentiū, quòd in baptismo non tolluntur defectus, qui naturales sunt, posset dici esse opi. communem, quòd & affinitas duret post baptismum: quia est quoddam vinculum naturale. Et nullo modo est sequela peccati. Affinitas enim causatur ex illa cōiunctione, quæ est communis matrimonio, & copulæ illicitæ. Quare S. Tho. dicit hæc verba. In fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est cōmune fornicationi, & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat. Aliud est ibi inordinatum, per quod à matrimonio differt, & ex hac parte affinitas nō causatur. Vnde affinitas semper honesta remanet, quamuis causa sit aliquo modo inhonesta. Hæc. S. Tho. Ex istis verbis satis probari videtur hæc nostra sententia, quòd pòst baptizatus nō posit ducere illam, quæ est ei affinis, sicut nec consanguineam.

Matth.19. *S.Tho.3.p.q.69.& cæteri Tho.i.4.d.4.* *S.Tho.in.4.d.41.ar.p.q.2 ad primum.*

B

Si quis tempore infidelitatis copula illicita habuit accessum cum aliqua, pòst fidelis factus, non poterit ducere consanguineā illius mulieris intra quartum gradum absq; dispēsatione. Probatur primò, si teneamus affinitatem hanc esse naturale vinculum, siue fiat per copulam illicitam, siue licitam. Patet ex iam dictis, cùm eadē sit vtrobique ratio. Si tamen teneamus (sicut probabiliter posset defendi) ꝙ non sit tam naturale vinculum (saltim quo ad alios cōsanguineos per copulam illicitam, cùm potiùs sint inimicitiæ, & odia, quàm amicitiæ) sicut de consanguinitate, dico ꝙ nihilominus conclusio est vera. Quia iste fidelis factus tenetur legibus Ecclesiæ: sed Ecclesia præcepit, vt nullus cōtrahat intra quartum gradum cum consanguinea illius quā cognouit carnaliter, ergo sequitur, ꝙ talis non potest cōtrahere. Alioqui daretur hoc inconueniens, ꝙ aliquis fidelis baptizatus non teneretur obseruare leges Ecclesiæ sine dispensatione.

3.conclu. *1.ratio.*

C

Secūdò. Si iste posset ducere consanguineā illius, cum qua tempore infidelitatis habuit accessum, maximè, quia tunc habuit copulam, quando non tenebatur legibus Ecclesiæ: sed hoc nō impedit, quominus postea noceat ei factum. Maior est nota. Et minor probatur. Minùs est homicidium machinari in mortem viri, vt habeat vxorem tempore infidelitatis, q̄ accessum habere ad mulierem: sed post baptismum primum impedit, vt non posit talem vxorem ducere, ergo & secundum impediet, vt non posit

2.ratio.

ducere consanguineã illius, cum qua habuit accessum. Cõsequen A
tia bona est. Et antecedens probatur in. c. vnico. de conuer. infi. Quod aũt minùs sit mortẽ machinari in virum, certè est quantũ ad impedimentum minùs, licèt peccatũ sit grauius. Nam per copulam carnalẽ videtur esse vinculum naturale, quod non est per machinationẽ mortis alterius viri: & tamen illud impedit, etiam si fuit factum tẽpore infidelitatis. Ergo à fortiori impediet, si copula fuit tempore infidelitatis. Et sic post baptismum nullo modo potest ducere consanguineam illius, cum qua tempore infidelitatis habuit accessum intra gradum prohibitum.

4. Conclusio. ¶ Qui tempore infidelitatis cognouit carnaliter aliquã, & pòst baptizatus duxit consanguineam illius intra gradum prohibitũ, debet eam relinquere. Quia est impedimentum impediens contrahendum, & dirimens contractum. Ergo quandocunque constet, est diuortium celebrandum. B

5. conclusio. Affinitas superueniens matrimonio iam contracto, licèt eum non dissoluat, priuat tamen illum, per quem causata est iure exigendi debitum ab alio, vsque dum dispẽsetur cum illo. Vt si quis cognouit consanguineam vxoris, fit affinis propriæ vxori, & debitum ab ea non potest exigere, nisi dispensetur cum illo: quod potest Episcopus, vt suprà dictum est, & inferiùs dicetur in secũda parte. * Et quidẽ videtur in hoc Erasmus in annotationibus 1. Cor. 7. deceptus, qui putat Zachariam Pontificem asseruisse, vinculum matrimonij solui per concubitũ cum sorore vxoris. Et cũ Magister senten. interpretetur dictũ Papæ, non probat Erasmus, sed pro certo credit licentiam, & facultatem datam vxori vt cũ alio contrahat: quia concubuit vir eius cum sorore. *

(Margin: Palude. Anto. Adria. — Deceptio Erasmi.)

C

ARTICVLVS. LI.

De impedimento publicæ honestatis.

POst impedimentum affinitatis sequitur de alio proximo illi, quod dicitur publicæ honestatis: quando quis habuit sponsam, & per illã coniunctionem, licèt non fuerit sequuta copula, nec matrimonium celebratum, ortum fuit quoddam vinculum affinitati simile, per quod iste vir non potest ducere consanguineam illius sponsæ intra quartum gradum. Et similiter cõsanguinei viri nõ

pos-

A ſunt intra quartum gradum ducere illam ſponſam ſui conſangui nei. Cuius definitio eſt. Publicę honeſtatis iuſtitia, eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione propter eius honeſtatem. *Definitio publica honeſtatis.*

In primis oportet ſcire, vnde hoc impedimentum ortum habeat. Vtrùm ſit impedimentum ſtando in iure natnrali, vel ſit de iure Diuino, vel tantùm ſit de iurę humano. Nã ſi ex ſtatuto Eccleſiæ ortum habet, infidelibus non erit impedimentum, qui nõ tenebantur legibus Eccleſiæ. Pro ſolutione ſit prima concluſio. *Quo iure hoc impedimẽtum introductum.*

Impedimentum hoc, quod dicitur honeſtas publicæ iuſtitiæ, quod impedit matrimonium contrahendum, & cõtractum dirimit, non habet vim ex iure Diuino, nec natutali, ſed ſolùm ex ſtatuto Eccleſiæ præcipientis. Quia nuſquàm adhuc in lege veteri, B vbi aliqui gradus cõſanguinitatis, & affinitatis ꝓhibiti ſunt, fuit mentio facta de tali impedimẽto, nec in lege Euãgelica tale quid fuit conſtitutum, vt conſtat. *1. concluſio.* *Publica honeſtas ſolũ impedit iure huma.*

Item. Nec de lege naturæ. Nam cùm per ſponſalia non fuerit facta coniunctio naturalis, non videtur aliquod impedimẽtum ortum ſolùm propter promiſsionem de futuro matrimonio. Vnde vtrunque patet ex hoc, ꝙ Adonias petijt in vxorem Sunamitem virginem à patre relictam: quod nõ feciſſet, ſi fuiſſet impedimentum, vel legis naturę, vel legis Diuinę. Sequitur ergo, ꝙ cùm ſit impedimentum (vt patet Extra. de ſponſa. c. Ad audientiam. Et de ſponſa impub. c. Literas. Et. c. Continebatur. Et lib. 6. eodẽ titulo) erit impedimentum ſolùm de iure poſitiuo Canonico inhabilitãte has perſonas ad matrimoniũ. Nec habet aliũde vim, niſi ex Eccleſiæ authoritate potentis id præcipere, vel prohibere C Hæc eſt ſententia omnium Theologorum, & Canoniſtarum. *3. Regũ. 2.* *Theo. i. 4. ſen. d. 41.*

Impedimentũ hoc licèt ſimile videatur affinitati, tñ differt ab ea, eo ꝙ ſit merè poſitiuum. Aliud tamen. ſ. affinitatis, aliunde trahit vigorem, & obligationem. Quanuis impedimentũ quod oritur ex matrimonio rato, ſed non conſummato, quidam vocent affinitatem, cùm in veritate ſit publica honeſtas. *Similitudo, et diuerſitas ĩter publi. honeſt. & affini.* *Abulen.*

Ex hoc habes, ꝙ circa infideles tempore infidelitatis non eſt opus de iſto impedimẽto aliquid interrogare, aut perſcrutari, cũ ſolùm tenerentur legibus naturę, & Diuinis Euangelicis. Et nihil in his de iſto impedimento. Quare ipſos nõ ligabat aliquo modo: ſed ita poterãt ſponſam relictam à fratre ducere, & cõſanguineam in primo, & in alijs gradibus, ſicut ſi non fuiſſet prohibitũ. *Matth. 18. q. 90.* *Impedimentũ publicæ honeſ. in infidelitate nõ cõtrahitur*

Imò (quod magis notandum eſt) ſi tēpore infidelitatis fuit ſponſata alicui,& relicta,poterit frater illius, cui fuit ſponſata,pòſt fidelis factus,illam ducere vxorem. Quod fortè alicui apparebit repugnare ſuperiùs dictis de affinitate,ſed minimè repugnat. Cuius ratio eſt diuerſa hîc,& ibi. Non hoc contrariatur (inquā) illi determinationi ſuperius datæ, quando loquebamur de impedimento criminis:vbi diximus,ꝙ ſi quis tēpore infidelitatis promiſit alicui matrimoniū viuente legitima vxore, & poſt baptiſmū habuit acceſſum,ſed non promiſit, ꝙ tale erat impedimentum, quia nocebat ei quod factū fuit tēpore infidelitatis. Nec cōtradicit illi dicto ibidem, ꝙ ſi quis tēpore infidelitatis machinatus eſt in mortem viri alicuius, vt vxorē eius habeat in matrimonium, ꝙ non poterit pòſt fidelis factus eam habere. Nam illud eſt expreſſum in iure.De cōuerſione infideli.c.vnico.Ob quod nos cōformiter ad iura determinauimus. De iſto autē impedimento nihil tale reperitur ſcriptū,ſed ſolùm ꝙ eſt merè humanū.At cùm fauores ampliādi ſint,odia verò reſtringēda, videtur non eſſe aliquod impedimentū hoc poſt baptiſmū, ſed poſſe tales adinuicē coniungi,ſicut ſi nō pręceſsiſſet.Et ſic exiſtimo iſta,& alia ſimul ſtare in veritate,nec cōtrariari, vſq; dū Eccleſia cōtrarium determinet:cui omnia dicta,& dicenda,tam in iſto ſpeculo coniugiorum,q̄ alibi libenter eius cenſurę ſubmittimus, neque aliquo modo ab ea deuiare in animo eſt.Sed contra dicta eſt argumentum. A B

Concordantia dicti.

Suprà art.34. & 49.

Proteſtatio authoris, in quo rectitudo volūtatis dignoſcitur.

Argumentū contra dicta.

Hic eſt iam fidelis factus: ergo tenetur ſeruare leges fidelium, & conſequenter Eccleſiæ præcepta tenetur obſeruare,ſicut & cęteri Chriſtiani.Lex autem Chriſtianorum hæc eſt:vt nullus accipiat in coniugiū ſponſam fratris, vel conſanguinei intra quartū gradum,vt patet in.c.allegatis, eodē titulo. Et clariùs ibidem ca. Continebatur.vbi ſunt hęc verba expreſſa in fine.Si verò puella ante nubiles annos alicui deſponſata fuerit, non licet alicui de cōſanguinitate ipſius, cui deſponſata fuerit, eam ducere in vxorē, nec fas eſt eidem ſponſo de conſanguinitate ſponſæ aliquam ſibi copulare.Hęc in tex.Sequitur ergo ex iſtis,ꝙ cùm iſte iam ſit factus fidelis,nullo modo poterit ſibi copulare illam, quam ſpōſatam reliquit frater,vel conſanguineus, cùm verè fuerint ſponſalia etiam tempore infidelitatis. Vel ſi poteſt eam ſponſam relictam ducere,ſequitur ꝙ aliquis eſt fidelis,& non tenetur obſeruare leges Eccleſiæ abſque diſpenſatione, C

Supple. d.27. q.3.

Solutio.

Argumentum vrget.Nec video quo pacto poſsit ſolui,tenendo ſen-

A dò sententiam hanc. Sed videtur dicendũ, ꝗ præsupponit talem sponsaliorũ coniunctionẽ factam fuisse tempore fidelitatis. Et illo tempore facta, præstat impedimẽtum. Nec textus loquitur de sponsalibus contractis tempore infidelitatis. Quia de his quę foris sunt, non pertinet Ecclesiæ iudicare, nec legem condidit de eis. Quòd aũt hoc præsupponat textus, patet. Ibi enim loquitur summus Põtifex cũ fidelibus, qui desponsauerant puellam, & infert, quòd si fuerit despõsata. &c. nulli ex cõsanguineis licebit accipere eã in vxorẽ. Quare apertè ostẽditur totam illã prohibitionem, & illud tale mandatũ loqui cum fidelibus, & nõ cum infidelibus. Sequitur ergo, ꝗ cùm in casu à nobis posito spõsalitia facta fuerint tẽpore infidelitatis, ꝗ nõ nocebit. Nã sponsus pòst fidelis factus posset ducere consanguineã spõsę intra gradũ prohibitũ alijs Christianis. Et similiter nõ prohibet, quin cõsanguinei viri posint sibi ducere in vxorẽ sponsam illã, quãdoquidem spõsalia fuerunt tẽpore infidelitatis. Tũc enim vinculũ naturale nõ causatũ est, sed planè sic est, ac si nullo modo factæ fuissent tales sponsones. Videtur solutio sufficiens, tenendo quod superiùs diximus. Nec video quo pacto aliter posset solui argumentũ, nisi tenendo sententiam contrariã, quam qui vellet defendere etiã iuxta textum, posset impunè. Etiã posset probari ex illo quod Supple. d. 27. q. 3. dicit. Ecclesia nõ iudicat de his quę foris sunt. Verum est, quandiu foris manẽt, secùs cùm intrauerint Ecclesiã: quia tunc etiã iudicat de his quæ foris habuerũt. Hæc ille. Equidem graue nimis videretur, ꝗ istis tẽpore infidelitatis noceret vnũ factum, quod merè positiuũ est, neq; aliquã habet iuris naturalis, vel Diuini obligationẽ, sed solùm Ecclesiæ statuẽtis beneplacitum. Vnde magis pia videtur nostra sententia, quãdo nõ est in contrariũ Ecclesię determinatio, vel authoritas doctorum, siquidem alia est ratio in affinitate: quia tempore infidelitatis facta est cõmixtio: & alia ratio in impedimento criminis: quia iniuria legitimo fit coniugi. Obid illa quæ facta sunt in infidelitate nocent, sed tamen in publica honestate nihil tale apparet. Quapropter non videtur nocere iam fideli facto.

Paulus. 1. cor. 5

B

Supple.

C

Suprà ar. 34. & 50.

ARTICVLVS. LII.

An hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus quomodolibet contractis.

Trùm hoc impedimẽtum (quod quidẽ sic est, quòd impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum) oriatur ex sponsalibus quomodocũque contrahantur, siue ante septennium, siue post, siue cũ metu, vel sine metu, siue sit inter consanguineos, vel affines non potentes contrahere. A

De ætate ad cõtra. Sup̃ ar. 16. pag. 88. et. 89 & arti. 38. pagi. 181. B. et ar. 39. per totum.

Pro solutione cuius est notandum, ꝙ in iure ad cõtrahendum sponsalia assignatum est certum tempus in viris, & fœminis. Et est septennium, vt patet in cap. Literas. eodem tit. & in pluribus alijs. Ad contrahendum autem matrimonium in viris est. 14. annus ætatis, & in fœminis. 12. Quia (vt in plurimũ) talis ætas apta est ad generationem. His suppositis, sit prima conclusio. B

p. conclusio.

Ex sponsalibus legitimè contractis post septennium, vbi interuenit legitimus consensus, verè oritur hoc impedimentum: q̃d dicitur publicæ honestatis iustitia. Conclusio est in iure expressè determinata, Extra de sponsa. impube. per multa cap. Et lib. 6. eodem tit. cap. vnico. Extra de sponsa.

2. conclu.

Propter sponsalia cõtracta ante septenniũ non oritur tale impedimentum, nisi post septenniũ minor consenserit. Cõclusio est expressè determinata, Ext. de sponsa. imp. c. Literas. vbi est casus. Quidam sponsauit puellam in cunabulis, & pòst duxit in vxorẽ matrem puellæ: requisitus Papa dicit, ꝙ si matrem puellæ accepit in vxorem, anteq̃ puella septennium cõpleuerit, minimè est matrimonium separandum. Quia talia spõsalia ante septenniũ non inducunt impedimentũ publicæ honestatis. Si verò postq̃ puella septennium cõpleuit, cui tunc complacuerunt sponsalia, matrem duxerit, sententiam diuortij non differas promulgare: nec filiam, nec matrem talis vir habere poterit. C

Dubium.
Solutio.
Panor.

Sed quomodo intelligitur iste consensus; Vtrùm sit necessarium quòd exprimatur verbis. Ad hoc Panor. in eodẽ titulo dicit, Tene menti, quòd sponsalia contracta cum minori septennio conualidantur per superuenientem ætatem, si tacitè spõsalia prçcedentia approbauit: vt quia sponsus venit ad domum sponsæ, seu mittit sibi iocalia, vel quid simile. De hoc vide bonum tex. in cap. vnico. eodem tit. lib. 6. vbi idem statuitur in matrimonio cõtracto per minores.

Corolla.

Ex istis ergo satis patet, si post septennium non adsit consensus expressus, vel interpretatiuus, quòd per sola sponsalia ante

septennium

A ſeptennium contracta non oritur tale impedimentum.

Sponſalia contracta poſt ſeptenniū inter conſanguineos, vel affines, in gradu prohibito, ignorātes impedimentum, & ſi nulla ſint iure, cauſant hoc impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Hæc concluſio eſt expreſſa. lib. 6. de ſponſalibus. ca. vnico. Cuius ratio aſsignatur. Quia licèt talia ſponſalia nulla ſint propter hoc, quòd perſonæ ſunt illegitimæ, tamen ſunt vera, & valida ſecundùm præſumptionem Eccleſiæ. Ob quod præſtant impedimentum ſequentibus ſponſalibus, & matrimonio. Dixi in concluſione. Ignorantes impedimentum: nam ſi contrahentes inter ſe ſcirent impedimentum, videtur quòd non inſurgeret tale: quia talia nulla ſunt, & ſecundùm veritatem, & ſecundùm præſumptionem. Vt ſi monachus in habitu monachali alicui fidem de matrimonio contrahendo daret, rè vera illa ſponſalia, & nulla eſſent ſecundùm veritatem, & ſecundùm præſumptionem. Similiter ſi duo conſanguinei, ſeu affines in gradu prohibito contraherent omnibus aſtantibus, ſcientibus tale impedimentum, ibi nullum oriretur. Quòd ſi de iſtis etiam intelligit ſummus Pontifex, quando dicit oriri impedimētum in ſponſalibus contractis inter affines: ſic tenendum eſſet, & ſi nulla appareat alia ratio, niſi ſola voluntas ſtatuentis. Videtur tamen rationi conſonum, ſolùm oriri, quando impedimentum eſt ignotum. Hanc ſententiā tenet Duran. & Petrus de Palude in. 4.

3. conclu. *Nota.* B *Duran. d. 41.* *Palu. ibi. q. 2.*

Sponſalia quæ ſunt nulla propter defectum conſenſus, vt eſt furioſorum, & non conſentiētium, nullū cauſant impedimētū publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Sic expreſſè eſt determinatū in. c. vnico eodè ti. lib. 6. Ratio diuerſitatis, quare in iſtis quæ nulla ſunt propter defectū conſenſus non oriatur, bene tamen in alijs, quæ etiā nulla ſunt propter aliud impedimentū, aſsignatur ab aliquibus. Quia illud quod eſt principaliſsimum in cōtrahendis ſponſalibus, & matrimonio, eſt conſenſus, quo deficiente, ſponſalia nullius ſunt efficaciæ, nec in obligādo ad cōtrahēdū, nec in impediēdo ſequentē contractū. Exiſtēte autē conſenſu, & concurrente quocunq; alio impedimento, ſponſalia nullius ſunt efficaciæ in obligando ad cōtrahendū propter impedimentū concurrēs. Sunt tamen efficacia ad impediendū ſequentia ſponſalia, & matrimonium, inquantum cauſant publicæ honeſtatis iuſtitiā. Habet equidem hæc ratio apparentiam, & deſcrimen, vt refert dominus de Palude. Quia vbi ſunt ſpōſalia nulla, etiā ratione iuris

4. conclu. C *Ratio conclu.* *De cōſenſu ſupra art. 2. & per omnia de conſen.* *De ſpōſalibus ſupra ar. 16.* *Palu. vbi ſup.*

 natura-

naturalis,& iuris positiui, congruũ est,imò necessariũ,quòd nul A
lum causetur impedimentum, vt est in sponsalibus contractis,
& nullis propter defectum consensus,cùm illa nulla sint de iure
naturæ.Attamen alia quæ sunt nulla solùm de iure positiuo, vt
est inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito, meritò
causant impedimentum publicæ honestatis. Sicut vbi nulla est
professio, de iure positiuo æquipollet voto simplici. Nam iure
naturali obligatio naturalis oritur, quãuis impedire non potest.
Quemadmodum in contractibus rerum,quæ nulla sunt iure ciuili,oritur obligatio naturalis,quandoq; habens aliquos iuris effectus. Vbi verò non esset nec naturalis,nec ciuilis,ibi nullum haberet effectum.Sic in proposito.

S.Tho. d.41. Tamen aduertere oportet.S.Th.in.4.absolutè dicere,ꝙ quomodocũq; sponsalia sint nulla,hoc vel illo modo,nullum impedimentum causant. B Et verum dixit,loquendo in lumine naturali,nisi esset determinatio Ecclesiæ, quæ suo tẽpore non erat, sed postea Bonifacius determinauit, quòd illa quæ solùm iure positiuo nulla sunt, vt est inter affines, & consanguineos,si adsit cõsensus, causent impedimentũ. Alia verò quæ nulla sunt propter defectum consensus,nullum causent.

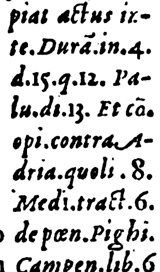
Post tẽpora.B. Thomæ determinatio per Bon. 8.lib.6. ca. vni. de spon.

Nota

Palu.d.41.q.2.

Circa istam quartam conclusionem est maximè notandum, quod notat de Palu.& bene,verã esse conclusionẽ,quando sponsalia sunt nulla propter defectum consensus apparẽtis:vt in pueris,& furiosis,& conditionaliter consentiẽtibus. Secùs tamen est de sponsalibus nullis propter defectum consensus latentis.Vt si quis sponsalia contraxit verbis exteriùs exprimẽdo cum aliqua, sed tamen interiùs non consensit, sed protulit, volẽs decipere,in foro conscientiæ illa sponsalia nulla sunt,quanquam causent impedimentum publicæ honestatis iustitiæ: C quia illa spõsalia sunt præsumpta vera ab Ecclesia,& tantum scãdalum esset,si postea talis contraxit cum consanguinea sponsæ,etiam si non consensit interiùs,sicut si consensisset. Et quia Ecclesia voluit isto impedimento scandalum vitare, consequenter videtur dicendum,quòd ex talibus sponsalibus orirctur impedimentum.Patet manifestè ex hoc,ꝙ Ecclesia condemnabit eũ ad matrimonium contrahendum,& obligatum iudicabit.Et ad hoc est argumentum.Contrahens enim cum secunda,volens decipere,& non cõtrahere,fit bigamus.Ergo à simili, si quis non intendit sponsalia contrahere, &si exprimat consensum,oritur tale impedimẽtum.Hęc est sententia

A tentia do. Palu. & quidem conformiter ad ea quæ dicta ſunt. Nã Eccleſia præſumit vera eſſe huiuſmodi ſponſalia: quia non iudicat de occultis, ſed de manifeſtis. Et per manifeſta iudicat verum eſſe conſenſum.

Quòd Eccleſia non præcipiat actus interiores. Durã. in. 4. d. 15. q. 12. Palu. di. 13. Et cõ. opi. contra Adria. quoli. 8. Medi. tract. 6. de pœn. Pighi. Campen. lib. 6 Eccle. hierar. c. 16.

ARTICVLVS. LIII.

Vtrùm oriatur publica honeſtas, quando parentes loquuntur pro filijs.

QVæritur. Vtrùm ſi parẽtes loquantur pro filijs, ipſis filijs non exprimentibus conſenſum, oriatur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Meritò dubium venit determinandũ, cũ frequẽter eueniat apud noui orbis indigenas, ꝙ parentes, vel cognati loquãtur de matrimonio, ipſis tacentibus.

B

Pro debita quæſtionis ſolutione oportet notare, poſſe contingere hoc, vel quia parentes contrahunt ſponſalia pro filijs puberibus, vel impuberibus. Itẽ. Vel quia non contrahunt parentes, ſed alij cognati pro ipſis iuuenibus. Vel nec cognati, nec parẽtes, ſed ipſi qui præſunt illis, vt ſunt illi, qui eos habent ſub tutela ad exigendum tributum, & præcipiendum alia ſeruilia opera. Nota. 1. 2. nota.

Poteſt etiam contingere, ꝙ iſtis ſponſalia promittentibus, ipſi adoleſcentes non intelligant, vel ſi intelligant, ꝙ non conſentiãt, neq; diſſentiant, vel ꝙ contradicant. Tunc ſic reſpondetur. 3. nota.

Parentibus contrahentibus ſponſalia, ſiue pro puberibus, ſiue C impuberibus, nõ oritur huiuſmodi impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, ſi ipſi filij ignorauerint huiuſmodi ſpõſalia. Probatur ex expreſſa determinatione in. 6. eodem ti. c. vnico. Ratio eſt. Ad hoc ꝙ verè oriatur hoc impedimentum, requiritur, ꝙ ſpõſolia ſint vera, vel præſumpta talia, ſed quantuncunq; parentes ſponſalia contrahant pro filijs, ſi ipſi filij ignorant, quãdiu ignorant, non ſunt vera ſponſalia: quia deficit conſenſus. Nam nihil volitum, quin præcognitum. Ergo vbi non eſt ſciẽtia, nec poteſt eſſe voluntarium, quod requiritur ad ſponſalia. Nec habentur tã quã ſpõſalia præſumpta. Nam vbi nulla eſt filiorum ſcientia, nõ prçſumũtur ſpõſalia. Quare ſequit ꝙ nõ orit tale impedimẽtũ. 1. conclu. Ratio Ariſt. 3. de anima. tex. co. 39

Parentibus contrahentibus ſponſalia pro filijs, ſiue puberes, ſiue impube- 2. conclu.

siue impuberes sint, ipsis ignorãtibus, si pòst sciẽtes eadem spõsa A
lia ratificauerunt tacitè, vel expressè, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ à tempore ratificationis. Ista conclusio
Ratio. est etiam expressa in.c.allegato suprà. Ratio cuius est. Vbicunq; sunt vera sponsalia, oritur hoc impedimentum, sed quando filij ratificauerunt factum parentum, vera fuerunt sponsalia (vt constat ex dictis) ergo tunc fuit ortum tale impedimentum. Patet. Quia ratificatio spõsalium præcedentium est consensus in ipsis sponsalibus, sed hoc sufficit ad sponsalia. Dixi tamẽ, quòd tunc à tempore talis ratificationis oritur impedimentum: quia cùm antè non fuerint vera sponsalia, cùm defuerit consensus, non ortum est impedimentum, sed tunc oritur, quando aduenit de nouo. Dixi, Si ipsi filij ratificent factum expressè, vel tacitè. De expresso consensu non est dubiũ, sed de tacito posset esse. Pro quo
sit.3.conclusio. B

3.conclu. Ad hoc quòd tacitè consensisse dicantur filij in sponsalibus contractis à parentibus, sufficit si interiùs consentiant in mente, & exteriùs non contradicãt. Probatur. Ille dicitur tacitè consen-
1.Ratio. sisse, qui alio loquente, ipse interiùs consentit, vt patet in cõmuni vsu loquendi, licèt verbis non exprimat consensum. Sequitur ergo, ꝙ ad tacitum consensum sufficiet interior assensus.

2.ratio. Item. Sicut nos suprà (quando de matrimonij consensu ageba
Suprà ar.5. mus) diximus, ad matrimonium sufficit, si vno exprimente cõsensum, alter interiùs cõsentiat: ergo à fortiori in sponsalibus ita erit, ꝙ parẽtibꝰ exprimẽtibꝰ pro filio, & ipso interiùs cõsentiẽte, erũt vera spõsalia quantũ ad Deũ, imò & quantum ad Ecclesiæ præsumptionem, si exteriùs non contradicat: quia si contradiceret, licèt sponsalia essent quantum ad Deum, non tamen quan- C
tum ad Ecclesiæ præsumptionem. Pro quo sit quarta conclusio.

4.conclu. Si parẽtibus contrahentibus sponsalia pro filijs, ipsi filij postquàm sciuerint, interiùs consentiãt, verùm exteriùs contradicãt, nõ oritur impedimẽtũ publicæ honestatis iustitiæ. Patet ex illis
1.ratio. quæ diximus, & quæ doctores affirmãt. Illa spõsalia Ecclesia iudicat esse nulla, & inualidat: quia exteriùs expressum dissensum Ecclesia cognoscẽs, tãquàm nulla debet reputare. Si ergo iudicat sponsalia nulla, etiam iudicat liberè hunc posse contrahere cum cõsanguineis illius spõsæ. Nam eo quòd iudicat nulla, & determinat non ortum fuisse impedimentũ publicæ honestatis iustitiæ,

vt patet

A vt patet in c. allegato, vbi expreſſè dicitur, ꝙ ſi ſunt ipſa ſponſalia nulla, quia deficit conſenſus (vt eſt in furioſis, & paruulis ante ſeptennium) quòd non oritur impedimẽtum. Clarum eſt, quòd Eccleſia ſic determinans, intelligit, ꝙ vbi nulla probantur ſponſalia, nec impedimentum oritur: ſed hic nulla probantur ab Eccleſia, vbi exteriùs oſtẽditur diſſenſus, etiam ſi ſit interior aſſenſus: ergo nullum oritur impedimentum.

Probatur adhuc. Si hoc oritur impedimentum ex huiuſmodi ſponſalibus, ex eo eſſet: quia verè ſunt ipſa ſponſalia quantũ ad Deum, licèt Eccleſia eſſe nulla iudicet, ſed non propter hoc oritur: quia licèt ipſa eſſent nulla quantum ad Deum, ſunt tamen præſumpta quantum ad Eccleſiam: vt in illo qui exprimit cõſenſum, ſed intus diſſentit, oriretur hoc impedimentũ, vt ſuprà probauimus, & non ob aliud, niſi quia Eccleſia præſumit ea eſſe ſpõſalia. Ergo ſequitur, quòd impedimentum oriri, vel non, non pendet ex hoc, ꝙ ſint vera, vel nulla ſponſalia quantum ad Deũ, ſed ſolùm pendet ex hoc, quòd ſint ab Eccleſia præſumpta ſponſalia. Cùm ergo illa ab Eccleſia non ſint pręſumpta vt talia: nõ oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. *2. ratio.* B *Impedimentũ pendet ex hoc, quod ſpõſalia ſunt præſumpta vera.*

Confirmatur. Impedimentum hoc (vt ſuprà diximus) non eſt de iure naturali, nec de iure Diuino, ſed ſolùm de iure canonico, ergo tantùm habebit vigoris, quantùm cõſtat ex iure canonico. At ſecundùm ius canonicum nullum impedimentum talis incurrit, cùm liberè ei facultas cõcedatur ducendi conſanguineam illius, quam exprimit nolle in ſponſam: ergo ſequitur, quòd nullum tale inſurgit impedimentum. *Confir.*

Fortè aliquis ingenioſus inſtabit cõtra hæc. Tunc enim Eccleſia decipitur in tali iudicio, putans hunc non conſentire. Ob id cùm eius ſentẽtia fundetur in falſa præſumptione, videtur quòd in veritate inſurgat impedimentum. Reſpondetur, quòd eodem modo quando quis verbo conſentit, & mente diſſentit, decipitur Eccleſia iudicans ſponſalia, ita dicemus impedimentum oriri, quia ſic determinat. Tamẽ in iſto ſecũdo quando nõ iudicat ſpõſalia eſſe, eo quòd ſit expreſſus diſſenſus, licèt decipiatur, nõ tamen impedimentum oritur: quia nõ ſic diffinit, vt tunc oriatur. Et tandem ratio differentiæ clara eſt ex eo, quòd vbicunq; fuerunt præſumpta ſponſalia, licèt non vera, vult impedimentum hoc oriri, tamen non vbi nullo modo ſunt præſumpta, & ſi eſſent vera. Tunc quidem illa ſolùm manent ſponſalia, non ſecundùm C *Obiectio.* *Solutio.* *Vbi ſunt præſumpta ſponſalia, oritur impedimen.*

iudicium

iudicium Ecclesiæ, sed solùm secundùm ius naturę, & Diuinum, A
secundùm quod non oritur tale impedimentum

5. conclu. Si ipsi infantes ante septennium, vel parentes pro ipsis sponsalia contrahant, & ipsi post septennium non explicent verbo, vel facto se in eadem voluntate permanere, in qua antè, non oritur impedimentum publicę honestatis iustitiæ. Cõclusio est expressa in ca. suprà allegato. Cuius ratio hæc est. Vbi non sunt vera sponsalia, nec præsumpta ab Ecclesia, ibi nullum oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, sed sic est in proposito, quãdo infantes sunt minores septennio, qui non habent consensum, quo possint vera facere sponsalia, & postea non ostendunt talem voluntatẽ (vt supponimus) ergo non sunt vera, nec præsumpta vera: imò sunt ab Ecclesia anullata. Sequitur ergo, quòd non oritur tale impedimentum. Dixi in conclusione. Nisi verbo, vel facto consentiat de nouo: nam non sufficit diuturnitas temporis B ad hoc, vt ibi declarat Glo. & sic sonat textus, sed requiritur quòd præteritum consensum explicet verbo, vel facto. Verbo autem explicatur (vt ibidem Glo.) quando ipsi post septenniũ vocant se sponsos. Et facto, quando dona ad inuicem dant, & recipiunt, sicut iocalia, vel quid simile, quod consuetum est inter veros spõsos. Vel si simul iacent, & deosculentur. Ex istis quidem factis per virtutem consensus præcedentis ratificatur, & exprimitur consensus de nouo: & causatur impendimentum publicæ honestatis iustitiæ, vt ibidem expressum est. Quia sunt præsumpta sponsalia ab Ecclesia. Si tamen non fiat expresio consensus de nouo, verbo vel facto, nullo modo oritur tale impedimentum publicæ honestatis iustitiæ C

1. ratio. (margin)

Glossa. (margin)

6. conclu. Parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs, ipsis præsentibus, si ipsi filij nec dissentiant, nec consentiãt, nec contradicant, sed taceant, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Cõclusio est expressè determinata in c. suprà allegato. Cuius verba sunt hæc. Porrò ex sponsalibus quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerunq; cõtrahũt: ipsi filij si expressè cõsenserint, vel tacitè: vt si præsentes fuerint, nec cõtradixerint, obligantur, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis. Hæc ibi. Ratio potest esse ad conclu. Ex quo enim parentibus incũbit cura filiorũ, quãdiu sunt sub tutela parentũ, & ipsi tanquã procuratores filiorũ, ipsis filijs præsentib⁹ tractãt sponsalia, si filij nõ cõtradicãt, videntur approbare factum parentum. Et sic Ecclesia iudicat eos

Ratio (margin)

obligatos

A obligatos ad id, ob quod oritur impedimentum hoc.

Sed tamen hîc aduertendũ, quôd licèt ita ſit, ſicut determinatũ eſt, quantum ad hoc, ꝙ impedimentum oriatur, non tamen ob hoc ſolùm, ꝙ non contradicant, ſponſalia ſunt quantum ad forum conſcientiæ. Nam (vt nos ſuprà diximus) ad hoc quòd corã Deo ſit obligatio, neceſſariô requiritur conſenſus, nec ſufficit non habere expreſſum diſſenſum. Verum eſt tamen, ꝙ hæc ſunt ſpõſalia quantum ad Eccleſiæ præſumptionem. Eò enim ꝙ non cõtradicit, præſumit Eccleſia conſenſum: tamen ſi verè non fuit, nõ erunt ſponſalia quo ad Deum, quouſq; ſit talis conſenſus. *Conſiderandũ*

Non ſolùm parentibus contrahentibus ſponſalia pro filijs, & ipſis præſentibus, non contradicentibus, oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, ſed etiam alijs conſanguineis contrahentibus in defectu parentũ oritur ſimiliter. Quia vbicunq; ſunt ſpõſalia præſumpta vera ab Eccleſia, ibi oritur hoc impedimẽtũ: ſed ſic eſt, ꝙ in caſu, quo alij conſanguinei loquuntur pro paruulis, eſt præſumptum ſponſalitium, vt ſuprà determinauimus, ergo verè oritur impedimentum. Probatur minor, ꝙ ibi ſit pręſumptum: quia conſanguinei alij vicem habeãt parentum in defectu parentum. Ergo ſequitur, quôd præſumuntur ſponſalia. Sicut quando loquuntur ipſi parentes, licèt quantum ad Deum nõ ſit niſi per conſenſum interiorem. *7. conclu* *Ratio.* B

Si apud aliquos ſit conſuetum, vt contractum ſponſaliorum, vel matrimonij contrahant non parentes pro filijs ſolùm, vel cõſanguinei pro conſanguineis, ſed alij qui præſunt reipublicæ, vel qui præſunt illis, pro quibus contrahunt: ſi ſponſalia celebrẽtur ipſis præſentibus, pro quibus cõtrahunt, & non contradicẽtibus, oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitię. Probatur ex textu, & ex iã dictis. Oritur quidẽ impedimentũ, ſi parẽtes cõtrahãt, vel cõſanguinei pro filijs nõ ob aliud, niſi quia ad eos ſpectat cura, & tutela paruulorum, ergo etiã orietur impedimentũ in caſu cõcluſionis. Nã nõ minor cura ex conſuetudine, & modo ſuæ politiæ incũbit dño, vel magiſtratui reſpectu ſuæ politiæ, quàm incũbit patri reſpectu ſuæ familiæ, vt experientia cõſtat apud incolas noui orbis. Imò nulla ferè, niſi in tenera ætate incũbit parẽtibus, nec ipſi curã habẽt de proprijs filijs, ſed potiùs qui præeſt. Sequitur, ꝙ ſi inſurgit parentibus loquẽtibus, & filijs nõ contradicentibus, inſurget etiam ipſis maioribus loquentibus pro paruulis ſuæ familiæ, ſi ipſi paruuli nõ cõtradicãt. Hæc cõcluſio poſita eſt *8. conclu.* C *Ratio.*

ſita eſt propter neophytos, qui degunt per familias, & vnus præ A
eſt vni familiæ, & ipſe habet merum imperium, & omnem curã omnium illorum qui ſunt in familia. Sic habet eorum conſuetudo, & politiæ modus, etiam poſt fidem ſuſceptam. Videtur ergo, ꝙ huiuſmodi loquentibus pro paruulis, ipſis præſentibus, & non cõtradicentibus, ex ſponſalibus tale oriatur impedimentũ. Hæc dixerim: quia quantum ad præſumptionem Eccleſię iudicabuntur ſponſalia. Nec obſtat, ꝙ textus ſolùm loquitur de parentibus, & non de alijs: quia iam nos diximus in defectu parentum intelligi de conſanguineis. Similiter intelligi poteſt de iſtis patribus familiâs, quòd poſſunt intelligi ſub nomine parentum. Quia talibus incumbit ipſis paruulis prouidere in matrimonio. Et quidem poteſt hoc optimè fieri ſecũdùm leges ſuas, & mores, inquã B
tum matrimonium eſt quidam contractus neceſſàrius in politia ad conſeruationem communitatis. Ob quod poſſunt iſti patres familiâs (licèt non ſint parẽtes) curam gerere tradẽdi nuptui paruulos, & ineundi huiuſmodi contractum matrimonialem.

ARTICVLVS. LIIII.
Vtrùm oriatur publica honeſtas ex ſponſalibus conditionatis.

Ro complemẽto huius impedimenti reſtat diſſerere, Vtrùm hoc impedimentũ etiam oriatur in ſponſalibus contractis ſub conditione. Nam hucuſq; loquuti ſumus de contractis abſolutè, & cum certa perſona. Sed poteſt contingere, quòd licèt ſint abſoluta, non ſit cum determinata perſona, ſed ſic in confuſo: Ego capiam in vxorem vnam ex filiabus, nõ ſignando quam: vel vnũ ex filijs, non ſignando quẽ. His ſuppoſitis, ſit. 1. concluſio. C

1. conclu. Ex ſponſalibus ſub conditione contractis nullo modo oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, vſq; dum adimpleta ſit conditio, dummodò conditio non habeatur pro nõ adiecta. Hæc concluſio patet ex cap. Ex ſponſalibus. in. 6. Cuius verba

Verba textus. ſunt hæc. Ille verò qui ſponſalia cum aliqua muliere contraxit ſub conditione, ſi poſtmodum ante conditionis euentum cũ alia

prioris

A prioris conſanguinea contraxit per verba de præſenti, cum ſecũda remanere debebit, cùm ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionem, ſicuti conſenſum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honeſtatis iuſtitia oriatur. Hæc ibi. Ratio huius capituli eſt. Impedimentum enim non oritur, niſi quando ſunt vera iudicata ſponſalia: ſed nunquã conditionata ſponſalia ſunt iudicata vera ante aduentum conditionis (vt conſtat) ergo nunquã inſurgit tale impedimentũ, vſq; dum conditio adimpleatur: quia quãdo adimpletur, tunc incipiunt eſſe vera ſponſalia, & oritur impedimentum. Vnde patet, quòd ſi ante conditionem adimpletam contrahit cum ſorore eiuſdem primæ ſponſæ, ſtabit cum ſecũda, & non cum prima, ex quo ex primis ſponſalibus nullum fuit ortum impedimentum. Dixi in concluſione, niſi conditio habeatur pro non adiecta. Et quia tunc habentur tanquã ſi eſſent abſo- Ratio contra
B lutè contracta, ſic oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Pro quo ſit. 2. concluſio.

Ex ſponſalibus contractis ſub cõditione impoſsibili, vel turpi, & non contra bona matrimonij: vt ſi quis dicat: Ducã te in vxorem, ſi cælum digito tetigeris, vel ſi hominem occideris, oritur ante aduentum conditionis impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Nam vbi ſunt ſponſalia abſolutè contracta, oritur tale impedimentum (vt ſuprà dictum eſt) ſed iſta ſic contracta ſub iſtis conditionibus ſunt abſolutè contracta: quia habẽtur cõditiones acſi non eſſent adiectæ, vt patet Extra de conditio. appo. capitu. vltimo: ergo. 2. conclu. 1. ratio

Præterea. Ibi inſurgit hoc impedimentum, vbi Eccleſia iudicat vera eſſe contracta ſponſalia: ſed quando quis contrahit cum cõditione turpi, vel impoſsibili, abſolutè Eccleſia iudicat contracta
C eſſe ſponſalia, ergo inſurgit impedimentum. Et quidem ꝙ ſic iudicet, patet ex tex. Iudicat enim matrimoniũ eſſe, ſi fiat per verba de præſenti cum tali conditione, quantò magis iudicabit eſſe ſpõſalia? Dixi in concluſione, niſi conditio ſit contra bona matrimonij: nam tunc vitiat contractum, & nullum eſt impedimentum, cùm ſponſalia ſint nulla ex determinatione Eccleſiæ, ibidem. 2. ratio.

Sponſalia contracta ſub cõditione quæ ſubintelligitur, etiam ſi non exprimatur: ipſa expreſſa, non cauſatur impedimentum, vſquedum conſtet de conditione: tamen tacita, ſtatim oritur publicæ honeſtatis iuſtitia. Verbi gratia. Si aliqui ſponſalia contrahant ſub hac conditione: Ego contraham tecum, niſi ſit contra 3. conclu.

iura, vel nisi displiceat Deo, vel Ecclesiæ: licèt tales conditiones ta- A
citæ subintelligantur, & si non exprimantur, faciunt sponsalia ab
soluta, & sic ex eis oritur impedimentum: tamen si exprimātur,
faciunt conditionatum, & non causant impedimentum, nisi ad-
ueniente conditione. Quare si inter tales fuerit inuentum impe-
dimentum, poterit talis absolutè contrahere cum consanguinea
Ratio. primæ sponsæ. Probatur. Vbi non sunt vera, seu præsumpta spō
salia, non oritur impedimentum, sed ante aduentum illius condi-
tionis expressè non sunt iudicata sponsalia ab Ecclesia, ergo non
causant impedimentum vsq; dum adimpleatur conditio. Istam
Hostien. conclusionem tenet Hostien. in ca. Ad audientiam. de sponsa. Et
Ioan. And. Ioan. An. in. 6. c. vni, de spon. & alij Iuristæ. Quod etiā approbat
Syluest. matrimo. 8. §. 10. Syluc. in summa. Ratiō quare non oriatur tale impedimentum,
solùm est: quia in talibus sponsalibus deficit cōsensus absolutus,
sine quo sponsalia non inferunt publicam honestatem. B

4. conclu. Sponsalia contracta cum incerta persona, vt sic: Ego ducam
vnam de filiabus tuis. Vel si sit mulier: Ego accipiam vnum de fi
lijs tuis, supposito quòd talis plures habeat, non causant impedi
mentum publicę honestatis iustitiæ. Hæc est expressè determi-
nata in. 6. ca. allegato. vbi dicitur, quòd tunc oritur impedimen-
tum, quando est consensus purè, ac determinatè cum aliqua: se-
Ioan. An. quitur ergo, ꝙ si non sit determinatè cum aliqua, sed indetermi-
natè (vt in casu) non insurget tale impedimentum. Sic Ioan. An.
Ratio. ibidem intelligit textū. Et probatur ratione. Vbi nulla sunt spō-
salia, etiam quantum ad iudicium Ecclesiæ, non oritur tale impe
dimētum: sed in casu ita est, ꝙ talia spōsalia sunt nulla: quia vel
sunt aliqua, & certa cū omnibus simul: hoc non potest esse: quia
repugnat, vel si cum aliqua vna sola, signetur illa: nō erit aliqua C
ratio quare potiùs cum illa signata, quàm cū alia, ergo vel cum
omnibus erunt sponsalia contracta simul, vel cum nulla: sed non
cū omnibus, ergo cū nulla: sequitur ergo nulla esse sponsalia: sic-
que nullum oriri impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.

Corolla. 1. Ex hoc sequitur manifestè, ꝙ talis sponsalia contrahens in in-
certam, posset ducere in sponsam, vel vxorem, consanguineā ista
rum, in quas in incertum consenserat. Patet ex conclusione. Nā
si ex prioribus sponsalibus nullum ortum est impedimentū, nō
Corolla. 2. obstat quominus possit contrahere cum qua voluerit. Etiam se-
quitur, quòd in isto impedimento ad libitum poterit Papa di-
spensare, cùm solùm sit ex iure positiuo.

Articulus

A

ARTICVLVS. LV.
De cognatione spirituali.

Am sequitur tractemus de cognatione spirituali, quæ quidem insurgit ex propagatione spirituali. Nam sicut ex carnali propagatione insurgit vinculum quoddã naturale, etiã suo modo ex spirituali insurgit vinculũ quodãmodò naturale, quod dicitur cognatio spiritualis. Quemadmodũ enim homo per generationem carnalem accipit esse naturale, seu naturæ, sic per regenerationem spiritualem accipit esse gratiæ. Eo etiam pacto, quo per carnalem generationẽ generatus contrahit vinculum cum parentibus, quod est cognatio carnalis: B sic per generationem spiritualem cum dante sacramentum, per quod fit talis generatio spiritualis, qui Dei personam representat tanquam pater. Etiam contrahitur vinculum cum tenente, qui repræsentat matrem spiritualem. s. Ecclesiam. Et hoc est cognatio spiritualis. Vnde sic definitur. Cognatio spiritualis est, proximitas quædam personarum, proueniens ex datione sacramenti, vel tentione ad illud. *Quid cognatio spiritualis.*

Notandum præterea, quòd solùm per illa sacramẽta istud vinculum causabitur, quæ verè generationem causant spiritualem. Et ex carnalibus, & sensibilibus capiendo similitudinem, declarabimus istam spiritualẽ cogantionem. In carnali generatione tria sunt. Primũ, quod disponit ad ipsam generationem. s. seminum commixtio. Secundum est, ipsa generatio, quæ est fœtus animatio. C Tertium est, huius generationis manifestatio, quæ est, quando fœtus iam apparet egressus matris vterum. Sic similiter in generatione spirituali tria consideranda sunt. Primũ, dispositio ad ipsam regenerationem, quæ fit per catechismum, vbi disponitur homo regenerandus in vita spirituali per professionem credulitatis, & fidei expositionem, simul & baptismi desiderium. Secundum est ipsa regeneratio, quæ fit per actualem susceptionem baptismi. Tunc enim regeneratur homo, CHRISTO dicente, tales renasci aqua, & spiritu sancto. Tertium est, ipsa manifestatio regenerati, quæ fit per sacramentum cõfirmationis, per quod homo vngitur tãquam Dei athleta, & in publico ponitur ad manifestandam, & confitendam veram fidem absq; pauore aliquo. *Nota.* *Tria in generatione humana vnde spiritualis regeneratio sumitur.* *Ioan. 3.*

 In omni

In omnibus istis tribus, & ex quolibet seorsum oritur vinculum, A
quod dicitur cognatio spiritualis, & ex nullo alio sacramẽto, cùm per nullũ aliud trahatur similitudo generationis spiritualis, quæ fit per gratiam, ex qua oritur ista cognatio spiritualis. Sed tamẽ licèt ita sit, quòd ex tribus istis oriatur, differenter tamen. Nam ex primo, scilicet, catechismo, quia solùm est dispositio ad regenerationem, debile oritur vinculum, vt solùm impediat contrahendum, & non dirimat contractum. Verùm in alijs duobus, scilicet, baptismo, & confirmatione, quia plena fit regeneratio, plenũ & fortissimũ oritur, vt impediat matrimoniũ cõtrahendũ, & dirimat iam contractum. At verò quia meliùs poterimus singula percipere, si singula distinguamus, de catechismo libet primò aliquid loqui, de quo plenè poterit qui voluerit videre suprà de impedimento catechismi. Sed omnia quæ ibi latè diximus sub breui comprehendentes, sit. 1. conclusio. B

Suprà art. 22.

1. conclu.

Per catechismum qui præcedit baptismũ. i. per illã fidei protestationem, & baptismi promissionem solùm, & per nihil aliud, quod baptismum præcedit, oritur istud vinculum, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Volo dicere in conclusione, quòd non contrahitur per exorcismum, non per saliuam, non per salem, non per crucem, non per oleum, sed solùm propter catechismum. i. propter illam fidei instructionẽ, quæ præcedit ipsum baptismum. Et probatur primò ꝙ per catechismum. Est expressus textus in. 6. eodem ti. c. Per catechismũ. Et extra eodem ti. c. Contracto. Sed ꝙ per catechismum solùm illud intelligatur, patet ex vi nominis vocabuli. Nam catechizo, idem est quod instruo. Sed adhuc clariùs ex S. Tho. Ricar. & Duran. Per hoc contrahitur impedimentum in catechismo: quia est quodammodò ibi quædã generatio spiritualis, licèt imperfecta, quæ dispositio est ad perfectam: quæ quidem non fit per sputum, nec per sal, nec per oleum: sed fit per fidei professionem, & instructionẽ. Iustus enim ex fide viuit: sine qua quidem impossibile est placere Deo. Sequitur ergo, ꝙ per solam istam fidei expressionẽ cõtrahitur, & non per alia. Hoc expressè tenet. S. Tho. vel ego non intelligo illum. Quòd si contrarium dicentes nõ sic intelligant doctorem sanctum, non poterunt non intelligere Durandum, qui expressissimè tenet, per nullum illorum, quæ baptismum præcedunt, impedimentum hoc causari, nisi solùm per fidei protestationem, quod nos vocamus catechismũ. Et sic respondet C

S. Tho. d. 42.
Ricar. ibi.
Duran.

Ad Roma. 1.
Ad Habr. 11.

Duran. d. 41.

respondet ad textum, qui contrarium sonare videtur, sicut & nos iam suprà soluimus. Vnde non placet dictũ domini de Palude dicentis, ꝙ quando dicitur per catechismum oriri impedimentum, debet etiam intelligi, & per exorcismum. *Dictum Pal. non placet in d.41.q.1.conclu.2.*

Et probatur contra ipsum, confirmando conclusionem ex regula iuris. Fauores quidẽ ampliãdi sunt, & odia sunt restringẽda, sed quòd insurgat hoc impedimentum est maximè odiosum, ergo restringendũ. Si restringendum, & textus solùm dicunt per catechismum, quorsum ergo & ad exorcismum debet extendi? Sic Glo. super ca. allegatum in. 6. dicit, ꝙ catechismus est instructio, quæ fit communiter ante fores Ecclesiæ, vbi interrogatur de articulis fidei. Et addit. Et propriè deberet fieri solis adultis. *Confirma.* *Gloss.*

Probabile valde est, si solùm fieret catechismus sine baptismo (quia fortè antè infans baptizatus est sine solennitate) quòd non insurgit per talem catechismum aliquod impedimentum inter tenentes, & catechizatum: & parentes ipsius. Probatur ex dictis. S. Tho. Ricar. Durandi, & aliorum. Ob hoc oritur impedimentum hoc in catechismo: quia est quædam præparatio ad perfectã regenerationem, quæ fit in baptismo: sed quando iam puer est baptizatus, non est talis præparatio, cùm regeneratio facta sit, ergo non videtur quòd oriatur tunc impedimentum. *2.conclu.* B *S.Tho.d.[?]42. Ricardus. Duran.*

Si oritur hoc impedimentum, est ex determinatione Ecclesiæ in.6. eodem titu. sed ibidem dicitur per catechismum, qui pręcedit baptismum, ergo si sequatur (ponderando verba textus) non oritur tale impedimentum. Hoc videtur sentire Albertus Mag. vt suprà dictum est ar.22. *Confirma.* *Alber.d.42. ar.5.ad.6.*

Adhuc arguo. Illa quę sunt odiosa, restringenda sunt, & non amplianda. Cùm ergo loquatur textus de catechismo, qui præcedit baptismum, videtur quòd non præstet impedimentũ. Et sic probabiliter posset teneri conclusio prædicta, licèt contrariam teneant graues doctores, inter quos magister sententiarum. *3.* C *Magist.d.42.*

Sed antequàm vltrà progrediamur in isto impedimento, operæpretium erit scire, vtrùm impedimentum, quod cognatio spiritualis dicitur, impediat matrimonium ex iure Diuino Euangelico, quandoquidem ex iure naturali cõstat, & Diuino veteri nõ esse, cùm in lege naturali, nec in veteri fuerit baptismus, aut confirmatio. Attamen quia ista fuerunt à CHRISTO instituta in lege noua, refert scire, vtrùm istud impedimentum, quod oritur ex huiusmodi sacramentis, sit ex iure Diuino, vel sit ex Eccle- *Dubium.*

siæ statuto. Pro solutione sit.3.conclusio. A

3.conclu. Istud impedimentum, quod cognatio spiritualis dicitur, quæ impedit contrahendum, & dirimit contractum, quæ causatur in baptismo, & confirmatione, non habet impedire aliquo alio iure, quàm humano. Probatur. Non impedit iure naturali, vt cõstat: nec iure Diuino veteri, cùm tunc non fuerint talia sacramenta instituta: nec Diuino Euangelico. Patet. Nusquàm in toto Euangelio reperitur talis prohibitio facta, nec ab Apostolis institutum: ergo si impedimentũ est, non est aliunde, quàm ex iure humano, vt patet, Extra, eodem titu. per multa capitula. Et in 6.eodem titu. Ob quod summus Pontifex potest in omni tali impedimento dispensare pro libito.

Ratio.

4.conclu. Cùm per catechismum multò minus vinculum oriatur, quàm per baptismum, & confirmationem, quod solùm impedit contrahendum, & non dirimit contractum, & solùm ex iure positiuo, non solùm summus Põtifex potest in eo dispensare, sed etiã Episcopus. At verò cùm hæc clara ex dictis sint, transeo ad alia. B

ARTICVLVS.LVI.

Inter quos sit huiusmodi impedimentum, id est, cognatio spiritualis.

IAm ergo ad particularia descendendo, impedimentum declarantes, ponimus cõclusiones, quomodo sunt tres species istius cognationis. Quædam dicitur paternitas, seu maternitas spiritualis, cui respondet similiter filiatio spiritualis. Secunda dicitur cõpaternitas, quæ est parentum inter se. Tertia dicitur fraternitas, quæ est inter fratres spirituales. C

1.conclu. Inter baptizantem, & baptizatum tenẽtem, & ipsum baptizatum, oritur ista cognatio spiritualis, quæ paternitas dicitur, per quam impeditur matrimonium contrahere inter ipsos, & iam contractum dirimit. Hæc conclusio probatur ex decreto Nicolai.30.q.3.c.Ita diligere. Et in.6.eodem ti. Cuius ratio est ex similitudine generationis naturalis. Nam sicut ex eo ꝙ aliquis alium generat, pater eius dicitur, & inter ipsum, & filium tale vinculum oritur: sic pariformiter ex Ecclesiæ statuto ex regeneratione spirituali, quæ fit per baptismum, causatur ista paternitas ex parte generantis in ordine ad regeneratum. At quia iste, qui se habet

Nico.papa.
Ratio.

tanquàm

A tanquàm concurrens actiuè ad generationem, est qui baptizat, similiter & qui tenet infantem in baptismo, sequitur q̄ vterque ipsorum sit tanquàm pater, & sic baptizatus est filius vtriusque.

Hoc idem vinculum paternitatis oritur inter vxorem cognitā à baptizante, & ipsum baptizatum, & inter vxorem cognitam à tenente, & ipsum baptizatum, seu tentum. Probatur ex expressa determinatione in. c. vnico. in. 6. eodem titu. Et extra, eodem ti. c. Martinus. Horum ratio est. Quia postquā sunt per copulam carnalem facta vna caro (CHRISTO dicente, Erunt duo in carne vna) si vir efficitur pater tenentis, vel baptizantis, & similiter vxor debet effici sic mater: quia vna caro sunt ipsa, & vir eius. Hanc rationem asignat textus allegatus in decretalibus. Quod intelligitur, si sit carnaliter cognita à viro: nam aliàs non oritur tale vinculum, vt patet ex textu, qui dicit, quòd oritur cum vxore B carnaliter cognita: & intelligitur q̄ sit cognita ante talē baptismū *2. conclu.* *Ratio.* *Gene. 2.* *Matth. 19.* *d. 42. in. 4. sententen.*

Ista cognatio spiritualis, quæ paternitas vocatur, licèt descendat à viro in vxorem cognitā carnaliter, & ei communicetur, non tamen ascendit ad patrem ipsius baptizantis, vel leuātis. Impedimentum quidem hoc, & ista cognatio (vt ex suprà dictis patet) solùm habet vim ex iure positiuo, & non aliunde. Ergo tantūdem insurget, quantum in iure determinatum est. At in iure non est determinatum, quòd baptizans, vel tenēs communicet illam paternitatem patri proprio, vel matri, sed solùm quòd vxori cognitæ: sequitur ergo quòd non deriuatur ad alios. Vnde pater tenentis, vel baptizantis nullam habet cognationem spiritualē, nec vinculum aliquod cum baptizato. Patet hoc. Quia ista cognatio non habet gradus, sicut consanguinitas, vel affinitas. Imò nec de C riuatur ab vno coniugum in alterum, si vnus fidelis, & alter infidelis sit. *3. conclu.* *Ratio.* *Istud impedimentū non habet gradus.*

Licèt ita sit, q̄ paternitas tenētis in baptismo, vel baptizantis deriuetur ab ipso ad vxorem cognitam carnaliter, non tamen deriuatur ad mulierem cognitam illicito concubitu. Conclusio habet difficultatem propter diuersitatem opinionum. Probatur. Impedimētū hoc non oritur nisi solū ex iure humano, vt diximus: ergo intantum insurget, inquantum constat expressum in iure. At in. 6. in eodem titulo solum est expressum de vxore cognita, ergo solùm ad vxorem cognitam transit. Concubina autem, vel alia fornicariè cognita, minimè vxor dicitur, sed concubina. Ergo ad ipsam sic fornicariè cognitam nō extenditur tale vinculū. *4. conclu.* *Impe. cog. spiri. non transit ad mulierem illicito coitu cogni.*

Oportet quidem in odiosis non aliquid addere, quod expressum non sit in iure, vel ex expresſis euidenter, vel nimis apparenter sequatur. Et ita est, ꝙ iura loquẽtia de huiusmodi cognatione, quo modo transit à viro in vxorem, loquuntur de vxore, & non de alijs mulieribus cognitis. Et vbi expressa mentio facta est in .6. dicitur, cum vxore. Quorsum ergo extendendum hoc impedimẽtum est ad mulieres, quæ non sunt vxores? Hanc conclusionem credo veram cum Ricardo, & Petro de Palude, & cum Archi. & Ioan. And. in c. primo. eodem titulo. lib. 6. in Noue. & Panor. in d. cap. Martinus. vbi ait Panor. quòd hæc est communis opinio, & quòd est notanda. Licèt Syluc. de mente. S. Thom. contrarium asserat, qui dicit, quòd omnes, quos allegauit, tenentes quòd non contrahitur cum concubina, decipiuntur, non aspicientes ad rationem legis. Quia (dicit ipse) ratio quare vir in vxorem, vel è cõtrario, cognationem istam transfundat est, quia sunt per cõnubium vna caro, vt patet per capitulum. Sciscitatur. 30. q. 4. & per ca. Martinus. Extra eodem titu. Sunt autem vna caro per cõnubium, non ratione vinculi, quod. s. coniungit animos, sed rationẽ copulæ carnalis. Vnde Gloss. in d. cap. Sciscitatur. & in d. ca. Martinus. exponit. per cõnubium, id est, per carnalem copulam, allegans. c. Agathosa. 27. q. 2. vbi hoc expressè patet in fine. Quia igitur hæc ratio legis locum habet in coitu fornicario: quia qui adhęret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea, oportet & ibi locũ habere & legem. Hæc Syluester. Qua ratione existimat conclusisse intentum, & quòd contrarium dicentes decepti sunt. Miror de viro tam docto, quòd hac ratione suffultus, dicat tot viros deceptos. Et probo (bona venia ipsius) ex sua ratione, & suo argumento, quòd ipse fuerit deceptus. Nam si propter hoc, quòd naturaliter fit vna caro per concubitum fornicarium sicut & per licitum inter coniuges deberet hoc impedimentũ oriri, vel ab vno ad alium deriuari, sequeretur ꝙ quomodocunq; esset talis coniũctio carnalis, si vinculum contraheret vnus, contraheret & alter naturaliter, secluso alio præcepto, sed hoc est falsissimum, vt ipsemet Syluester asserit, & omnes alij doctores. Sequela profectò est manifesta ex suis dictis: quia illud fundat solùm in naturali coniunctione. Quòd sit falsum, patet. Potest enim esse, ꝙ vxor contrahat tale vinculum, & non vir carnaliter cognitus, & econtrà. Patet. Si mulier habeat filium ex alio viro, contrahit vinculum cum baptizante filium, vir autem suus non contrahit. Attamen si de-

Margin notes: Ricar. dis. 42. Palud. ibi. q. 1. Ioann. Andr. Panor. Sylue. matri. 8 §. 7. — 1. Cor. 6. — Ratio contra Sylue.

Margin letters: A, B, C

A men si deriuatio istius vinculi solùm ratione copulæ, & coniunctionis deberet esse, contrahente vxore, contraheret & vir.

Secundò sic ex suis dictis. Nã si tota ratio quare hoc impedimentũ deriuatur ab vno in aliũ est cõiunctio carnalis, & hæc est naturalis, sequitur ꝙ hoc impedimẽtum nõ esset purè humanũ (sicut ipse fatetur) sed esset naturale. Hoc verò est falsum, vt suprà diximus. Est equidem purè humanum, ex humana institutione vim habens. Sequitur ergo ꝙ non habebit amplius, quàm in iure sit expressum. Solùm autem est expressum de vxore cognita, ergo non est opus extendere ad cognitam fornicariè. Et licèt ita sit, ꝙ ratio huius pręcepti humani sumatur ex naturalibus, non tamen propter hoc non est purè humana constitutio. Ob id non sequitur, quòd si ratio legis inueniatur in coitu fornicario, quòd & ibi inueniatur præceptũ. Patet. Quia potest esse, B ꝙ ratio cesset, in qua fundatur præceptum, & adhuc pręceptum tenet, quemadmodum & ieiunij præceptum fundatur in ratione naturali, vt quilibet habeat moderatas, & subiectas passiones appetitus, insurgentes ex nimio cibo, tamen potest esse, ꝙ ratio cesset circa aliquẽ, qui sic habet refrenatas, vt fortè non insurgãt, vel si insurgãt, debiliter. At talis adhuc tenetur ieiunare, qa adhuc manet alia ratio legis. Ergo in simili, ꝙ illa ratio legis concurrat, vel cesset, non facit ad hoc, ꝙ præceptum teneat, vel non, sed solùm faciunt ad hoc verba ipsius præcepti. Possent & alia exempla adduci, sed hæc sat sint. *2. ratio aduersus Syluestrũ.* *S. Tho. 2. 2. q. 147.*

Ex istis sequitur, ꝙ cognita illicitè ab aliquo, poterit matrimonio copulari, & cum tenente in baptismo filium illius, cum quo fornicata est, & cum baptizante eundem similiter. Hoc patet ex dictis. Nam cùm nulla inter eos sit cognatio spiritualis, nõ est impedimentum ex hac parte. *Corella.*

C Licèt paternitas viri communicetur vxori cognitæ, & econtrariò vxoris ipsi viro per actionem, quando vir, vel vxor tenent in baptismo, vel baptizant, non tamen communicatur per passionem, quando ipsi non agunt aliquid, sed patiuntur. Declaro cõclusionẽ exemplo, postea verò probabo. Sint duo vxorati legitimi, & vir habeat filios ex alia vxore, vel vxor ex alio viro, & aliꝰ teneat in baptismo, vel baptizet filium viri ex alia vxore, talis vir est coniunctus cognatione spirituali illi, qui baptizauit proprium filium, vel tenuit, sed tamen non ipsa vxor coniuncta est. Vnde mortuo proprio viro posset matrimonialiter cõiungi viro *5. conclu.* *Exẽplũ ad declarationẽ.*

alteri, qui baptizauit, vel tenuit filium prioris viri. Hoc non ob aliud, nisi quia proprius vir nihil egit, sed passus est, quia alius baptizauit. Et ob hoc non transiuit ista cognatio ab ipso in vxorem. Probatur ex expressa determinatione. 30. quest. 4. cap. Qui spiritualem. Et per glo. ibidem, & do. de Turre Cremata sic intelligentem: et. c. 1. Extra, eodem tit. lib. 6. Ratio ad hoc est. Sufficere debet voluntas sic instituentis, vt notat Panor. in. c. Martinus. Extra, eodem titulo. A

Glo. *Turre Crema.* *Panor.*

6. conclu. Baptizans, vel leuans de sacro fonte, nullo modo efficitur pater spiritualis, nec aliquam cognationem spiritualem contrahit, si ipse non sit baptizatus. Ista conclusio est contra Ange. & Roselam, & glo. quandam. Probatur. Nõ potest esse cognatus carnalis in generatione carnali, qui nondũ est carnaliter natus: ergo à simili in regeneratione spirituali, nõ potest quis esse spiritualiter cognatus, qui non est spiritualiter renatus: sed non baptizatus nullo modo est spiritualiter renatus, ergo nullo modo contrahit paternitatem, licèt baptizet, vel leuet. Secùs tamen si esset hæreticus: quia tunc bene contraheretur. Similiter & contraheretur, si quis baptizatus teneret, vel baptizaret filium infidelis non baptizati. Tunc enim non posset talis contrahere cum matre paruuli, etiam si cõuerteretur ad fidem. Archidia. & Glo. in cap. primo. 30. q. 1. post. S. Tho. & Ricardum. tenent hoc. B

Contra Ang. & Ro. & Hugo. 30. q. 1. ca. Peruenit. *Palu. d. 42. q. 1. conclusio. 3.* *S. Tho. d. 42. art. 3. q. 1. ad. 3* *Ricardus.*

7. conclu. Ista cognatio spiritualis, quæ paternitas dicitur, ex parte leuãtis non causatur per assistentiam in baptismo, sed solùm per tactum baptizati. Probatur. Omnia iura, quæ loquuntur de huiusmodi paternitate, quæ causatur in matrimonio, dicũt, ꝙ cõtrahitur per hoc, quòd tenet, vel per hoc, ꝙ leuat de sacro fonte, quod fieri nõ potest sine tactu: ergo ad hoc impedimentum requiritur tactus. Et ꝙ nõ sufficiat assistẽtia, patet. Quia requiritur ꝙ leuet, vel teneat: sed qui assistit, non ob id quia assistit leuat, vel tenet, nisi tangat. Hæc est cõmunis opinio omniũ. Archi. in. c. 1. eodem tit. Et. S. Anto. 3. par. tit. 1. c. 15. §. 3. & Henricus in. c. Veniens. eod. tit. & Syluest. in verbo Matrimo. 8. impedi. 7. C

Ratio. *Florenti.* *Henri.* *Syluest.* *Vide Couar. in epi. p. 2. c. 6 §. 4.*

Ex quo sequitur, ꝙ etiam si plures vocati sint tanquam patrini, vt alicubi honoris causa fit, quòd si solus vnus tangat, alijs solùm astantibus, cum viro illo solùm contrahitur cognatio spiritualis, & illa paternitas. Sic. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 3. & Decius cõsi. 51. Et est tex. in. c. Veniens. eodem tit. in. 6. & Glo. Et Præpo. in dict. cap. Roma. in sing. 53. Et ob id non contrahitur per procuratorem.

Florenti. *Decius.* *Glossa.* *Præposi.*

A torem. Sed aduerte obsecro istum tactum sic requiri, non quòd immediatè tangat carnes pueri, sed quòd tangat eum immediatè, vel mediatè, mediante vestimento ei coniuncto. Et sic communiter dici solet, quòd talis alium tangit, quando vestimentũ, quo talis operitur, tangit. Hæc omnia cõmuniter cencedunt doctores. Ex quo etiam sequitur apertè, ꝙ licèt nõ plures q̃ vnus sit adhibẽdus patrinus in baptismo. De cõsecra.d.4.c. Non plures. tamen si plures adhibeantur; & omnes tangant, cum omnibus contrahitur cognatio spiritualis, & omnes sunt patres spirituales baptizati, vt patet in.6.eodem tit. *2. Corolla.*

Qui leuando de fonte puerum tangit, & non respondet, ne patrinus efficiatur, licèt per talem actum non intendat fieri patrinus, verè efficitur pater spiritualis, & oritur cognatio spiritualis. *8. conclu.*

B Probatur. Facit quod est de essentia illius paternitatis. s. tãgere in baptismo: ergo licèt non respondeat, verè erit pater spiritualis. Responsio quidem non est de essentia, sed solùm tactus, vt diximus. Hoc tamen intellige, dummodò intendat facere quod patrinus solet facere, licèt ipse non intendat esse patrinus. Sic Archi. & Pisana. & Panor. in. c. fi. Extra, eodem tit. Idem dicendum de illo qui baptizat, & vult baptizare, licèt ipse non intendat esse pater spiritualis. Nec obstat ius ciuile in. l. Cõsensu. Et. l. In omnibus negocijs. ff. de actio. & obliga. Quia istæ leges habent veritatem, quando nihil volũtariè fit. Hic autem licèt iste nolit esse cõpater, tamen vult baptizare, vel tenere, quod sufficit ad hanc cognationem spiritualem. *Ratio.* *Archidi.* *Pisana.* *Panor.*

Ex ista conclusione sequitur determinatio cuiusdam dubij, vtrùm si aliquis apud istos non prætendat esse patrinus, tamen respondeat vt patrinus, & leuet, vel tangat in baptismo, teneatur

C vt patrinus? Aperta est solutio ex cõclusione. Talis quidem tenetur ad omnia vt verus patrinus, licèt ipse nõ prætendat. Eò enim quòd voluit ea agere, quæ veri patrini agere solent, obligauit se, sicut alij patrini obligantur. Quòd si id quod maius est inest, necessariò inerit quod est minus. Volo dicere. Si ex tali casu oritur cognatio spiritualis, quod est maius, à fortiori & oritur obligatio ad alia quæ sunt minora, quæ conueniunt patrino. *Corolla. p.* *Dilutio.* *Aris. 2. Topi. c. 4.*

Sequitur etiã ex dictis, ꝙ si quis respondeat, & fingat se tangere in baptismo, & non tangat, ꝙ non est verè patrinus, nec oritur talis cognatio spiritualis per talem actum. Patet ex dictis. Quia ad hoc quòd oriatur tale impedimentum, requiritur quòd faciat id quod *2. Corolla.*

id quod est de essentia patris spiritualis: sed de essentia est vt tangat (vt constat ex dictis) ergo si non tangit, licèt fingat, non oritur ista cognatio spiritualis, nec aliqua obligatio. Sic tenet Verucce. & Ioan. An. in reg. Qui per alium. in. 6. & Archi. in cap. 1. eodem tit. lib. 6. Ad hoc facit cap. De his. & cap. Ad limina. & cap. Omnes. & cap. 1. 30. q. 1. A

Verue. *Ioa. An.* *Archi.*

ARTICVLVS. LVII.

Quomodo compaternitas oriatur.

1. conclusio.

Ompaternitas, cognatio. s. spiritualis, impediēs matrimonium contrahendum, & dirimens cōtractum, causatur inter leuantem de fonte, seu baptizantem, & patrem carnalem baptizati. B Idem respectu vxorum, ad sensum iam declaratum. Probatur conclusio ex expressa determinatione Extra, eodem tit. c. Martinus, & eodem ti. in. 6. c. Necdū, & 30. q. 4. c. Si quis. vnde non est opus alia probatione.

Theologi. d. 42.

2. conclusio. Inter leuantem, & baptizantem, qui sunt spirituales patres baptizati, nulla oritur compaternitas, nullum est cognationis spiritualis vinculum. Quia cùm impedimentum hoc, siue ista cognatio solùm habeat vim à iure positiuo, non aliunde oritur, nisi in quantum in iure expressum est: sed nō inuenitur, ꝙ inter patres spirituales oriatur aliqua cognatio spiritualis, ergo nullo modo asserenda est, vel ponenda. Et sic ad hoc quòd impedimentum, quod dicitur compaternitas, oriatur inter duos, requiritur ꝙ alter sit pater carnalis. Sequitur ergo, ꝙ si nec leuans de fonte, nec baptizans sit pater carnalis ipsius baptizati, licèt vterque sit pater spiritualis, inter ipsos tamen non est aliqua compaternitas, quæ est cognatio spiritualis. C

Ratio.

3. conclusio. Si pater teneat, vel baptizet proprium filium carnalem, contrahitur inter ipsum, & propriam vxorem ista compaternitas, seu cognatio spiritualis. Conclusio expressè est determinata Extra, eodē tit. c. Martinus. & in. 6. similiter, sicut in prima cōclusione de paternitate adduximus. Ratio est. Quia semper leuans de fonte, vel baptizans, contrahit compaternitatem cum patre, vel matre carnali baptizati.

Ratio.

4. conclusio. Si pater, vel mater scienter proprium filium teneat, vel ba-

ptizet,

A ptizet citra necessitatem extremam, ratione cognationis spiritualis id faciens, nõ potest debitum exigere ab alio. Probatur per.c. De eo.30.q.1.vbi dicitur, q talis, mortua coniuge, debet manere sine spe coniugij, ergo ante mortem saltim non poterat exigere. Sic intelligit istum textum Panor. Extra eodem tit.c.Si vir. Dixi, si scienter, nam si ignoranter, non priuatur iure petendi debitum. Patet expresse in.d.cap.Si vir.eod.tit.vbi dicitur, Nec alter alteri debet debitũ subtrahere: quia si ignorantia id factum est, eos excusare videtur. Dixi præterea, si fiat extra necessitatem, aliâs si in necessitate, licèt fiat scienter, non priuatur id faciens iure exigendi debitum, sed potest exigere, vt patet expresse. 30. q. 1.c.Ad limina.vbi ponitur casus expressus. Conclusionem communiter tenent doctores. Nam cùm matrimonium legitimè cõtractum per nullum tale vinculum superueniẽs dissoluatur quãtum ad vinculum, oritur talis cognatio spiritualis, & causat hoc impedimẽtum, quando est certa scientia, q talem sic facientem, cuius causa ista compaternitas introducta est, priuat iure exigẽdi debitum à coniuge innocente. Sed quid si vterque coniugum id scienter operẽtur? *panor.* B

Si vterque coniugum scienter filium baptizet, vel teneat extra necessitatem, vterq; manet priuatus iure exigendi debitum, nisi cum eis fuerit dispensatum. Probatur ex præcedenti. Si vnus manet quando ipse scienter id fecit, sequitur à simili, q si vterq;, & priuatus vterque erit iure exigendi debitum, licèt vterq; teneatur reddere petenti. Conclusionem hanc expresse tenet Ricardus, & Panor.in loco citato, contra Gof.& Vincen. qui dicunt, q quando vterque sciuit, nullus esset priuatus. Quia esset compensatio. Contra istos tenet ibi do.Panor. dicens, q compensatio fit, vbi agitur de vtilitate, & commodo delinquentium: sed in casu posito priuatio exigendi debitum non fit ad vtilitatem alterius, sed ob reuerẽtiam cognationis spiritualis, quare vnius delictum, alium non excusat. Ante Panor.tenet Hostien. *5.conclu.* *Ratio.* *Ricar. d.42.* *Panor. contra Gof. & Vincẽ.* *Adria.in. 4. de resti.* C *Hostiens.*

Sed contra istam conclusionem videtur expressus textus in cap. Si vir. Extra, eodem titulo. vbi expresse dicitur, q alter alteri non debet debitum subtrahere, vbi loquitur textus & de ignorantibus, & de scientibus. Respondetur quòd textus non est contrarius, si rectè intelligatur. Nam est sensus, quòd sciens non debet ignoranti debitum subtrahere. Vel potest dici, quòd intelligitur indistinctè respectu ignorantium. Et sic est, quòd vnus alteri *Obiectio.* *1.solutio.* *2.solutio.*

Panor. teri non debet debitum ſubtrahere. Iſtam textus intelligentiam A dat do. Pano. ibidem in textu. Cui fides meritò adhibenda eſt in expoſitione iuris Canonici, ſicut & Theologo in expoſitione ſacræ ſcripturæ. Diſpenſatio tamen in iſtis facilis eſt, quæ per Epiſcopum fieri poteſt.

Per epm diſpenſa. quo ad exigendū debitum.

Confirmatur. Iſta ſententia confirmari poſſet per. c. Peruenit. 30. q. 1. vbi dicitur, quòd matres, quæ proprios filios tenuerunt in baptiſmo, ſeparentur à viris ſuis. Certum eſt, ꝙ ibi non loquitur ſummus Pōtifex de ſeparatione matrimonij quantum ad vinculū: eſſet quidem error dicere, ꝙ matrimonium legitimè contractum diſſolui poſsit, niſi per mortem carnalem, vel ſpiritualem, ergo de alia ſolutione loquitur. Et non videtur alia, niſi hæc, ꝙ debitum nō exigatur ad inuicem, ſi in culpa vtriuſque ſtetit. Et ſi vnus, ille per quem ſtetit, non poteſt exigere. B

Matth. 19.
1. Corint. 7.

Et quidem meritò inter iſtas perſonas, inter quas compaternitas iſta oritur, prohibetur matrimonium. Quia inter tales ratione talis vinculi eſt amicitia quædam. Et ob id Eccleſia ad dilatandam amicitiam voluit prohibere cōnubium iſtis, vt cum alijs cōtraheretur amicitia ratione matrimonij. Quia ex tentiōne in fonte, vel ex baptizatione oritur familiaritas inter patrem, & matrē carnalem pueri, & tenentem, vel baptizantem. Ex quo volo notent religioſi, quòd ſit prohibitum eis tenere infantes in baptiſmo, ne contrahant hanc familiaritatem cum fœminis. Prohibitum eſt ſiquidem eis cōmatres habere. 16. quæſt. 1. c. Placuit. Et de conſecra. diſtin. 4. Non liceat. Vbi dicitur, quòd non licet monachis, & abbatibus. Idem dicit, & bene Raymun. intelligendum de canonicis regularibus, & alijs religioſis. Argumen. Extra. de C poſthu. capit. Ex parte. vbi dicitur, quòd prohibitio facta monachis, extenditur ad canonicos regulares. Et ad hæc Petrus de Palude in. 4. addit, quòd ſi religioſis non licet leuare, nec baptizare, quia prohibitum eſt commatres habere, ne ſint mulieribus familiares: fierent autem magis familiares eis baptizando, quàm tenendo. De conſecra. diſt. 4. c. Monachi. Si autem prohibentur hoc facere, multò magis nubentes benedicere, quando illud ſacramentum eſt magis alienum à ſtatu monachorum, & cōnubia reconciliare. Dico autem, niſi ex iniuncto officio habeant, ſicut religioſi baptizant, & benedicunt nubentes. Hæc Palude. Libuit hæc hic ponere, vt religioſi qui iſta, iure prohibita nobis, exercemus officia, cognoſcamus non eſſe nobis propria, ſed ſub diſpenſatione

Notent miniſtri religioſi.

Raymun.

Palud. d. 42. q. 1. concl. 3.

A satione commissa: Ob id tantundem oportet commissione vti, quantum necessarium videtur ad salutem proximorum. Atque vtinam tanta esset fidelium ministrorum copia clericorum, vt religiosi eo modo quo in Hispania antiqua degunt, & in nouo orbe sua sorte contenti manerent: siquidem tunc apertè Pontifices huius orbis obseruandi cognoscerent, religiosos necessitate vrgẽte indorum tam peculiarem curam habere, & nõ ambitione, aut dominandi libidine (vt putant aliqui æmulatores) esse. *Notent præsules obseruãdi.*

ARTICVLVS. LVIII.

Quomodo contrahatur fraternitas

B IAm sequitur tractemus de ipsa fraternitate, quæ cõtrahitur ex huiusmodi sacramentis. Nam nõ solùm ibidem inuenitur paternitas, & compaternitas, sed etiam reperitur fraternitas inter filios tenẽtis, & filios illius, qui est pater, vel mater carnalis baptizati. Pro quo sint cõclusiones.

Per hoc quòd quis baptizat, vel tenet in baptismo, oritur vinculum cognationis spiritualis, qđ fraternitas dicitur, inter ipsum baptizatum, seu leuatum, & omnes filios carnales leuãtis, vel baptizãtis, quo stante, non possunt matrimonialiter coniungi. Ista conclusio est expressa, Extra, eodem titulo, ferè per totum. Et in 6. cap. Nedum. eodem ti. In decretis. 30. q. 3. c. Pystatium. & c. Nõ oportet. Et. c. Ita diligere. Cuius ratio est. Eo quidem ꝙ talis pater genitor est carnalis suorum filiorum, & illius quem tenet, vel C baptizat, similiter suo modo & genitor dicitur spiritualis. Consequens ergo est, vt vbi vnus est pater cõmunis, ibi & omnes tales fratres dicantur: vnde non possunt matrimonialiter iungi. Conclusio nòn solùm intelligitur de filijs natis ante illam tentionem, sed de omnibus natis ante, vel post, ita ꝙ omnes filij carnales patris baptizantis contrahunt hanc cognationem cum illo, quẽ pater tenuit in baptismo, vel baptizauit. *1. conclusio.* *Ratio.*

Licèt verè contrahatur talis fraternitas inter baptizatum, & omnes filios baptizantis, vel leuantis, non tamen cõtrahitur hęc cum alijs fratribus carnalibus ipsius baptizati, si non fuerint leuati, vel baptizati ab eodem parente. Conclusio est expressè determinata, Extra, eodem tit. cap. Vtrùm autem. Et cap. Super eo. *2. conclusio.*

Ratio. eo. Et. c. Tua nos. Ratio potest esse. Quia fraternitas eò dicitur inter aliquos esse, quia est communis eis vnus pater, vel mater: sed sic est, ꝙ fratres carnales baptizati, & filij carnales baptizantis, vel leuantis non habent vnum patrem communem, ergo nō sunt fratres. Nam non eundem habent patrem, scilicet spiritualem, vt notum est, sed distinctos, vt supponimus. Nec habent eundem carnalem, vt constat, ergo nullo modo sunt fratres inter se. Eò nẽpe inter ipsum baptizatum, & omnes filios carnales baptizātis, vel tenentis est fraternitas, quia vnum videntur habere patrem, Et ob hoc fratres dicuntur. A

Obiectio. Sed tamen contra istam conclusionem, & primam est textus in contrarium. 30. quæst. 3. cap. Post susceptam. vbi dicitur, quòd filij commatrum, vel compatrum non possunt iungi matrimonialiter inter se: ergo falsum dicit secunda conclusio. Respondetur primò sicut in. 1. c. eodem tit. quòd iam est talis canon abrogatus per posteriorem. s. per illum, quem nos in conclusione allegauimus. Secundò potest dici, & bene, sicut respōdet Hugo. & do. de Turre Cremata ibidem in decretis, ꝙ non est ille textus cōtrarius conclusionibus: quia intelligitur, quòd illi, qui nati fuerint, coniungi nō possunt illi suscepto, vel susceptæ, sed omnibus alijs fratribus suscepti, vel susceptæ coniungi possunt. Sic intelligendo, non est contra conclusiones, sed pro eis, vt constat. Vnde tanquàm verum tenendum, ꝙ filij leuantis, vel baptizantis, & fratres baptizati, vel leuati possunt cōiūgi inter se matrimonialiter, illo solo excepto, per quem deuentum est ad compaternitatem. Itaq; omnes filij leuantis, vel baptizātis, possunt coniungi cū omnibus alijs, quos pater, vel mater non baptizauit, vel de fonte leuauit, tamen non cum leuato, vel baptizato.

Solutio. p. B

2 solutio. Hugo. Turre. Cre.

C

3. conclusio. Licèt ita sit, quòd filij leuantis, vel baptizantis posint coniungi matrimonialiter cum fratribus leuati, vel baptizati, illo solo excepto, qui baptizatus est: tamen si cōsuetudo sit, ꝙ nullo modo debeant iungi filij oēs leuantis, vel baptizantis, & fratres oēs baptizati, seruanda est, neque iungi debent. Hoc patet expressè eodem tit. c. Super eo. vbi habetur casus, vtrùm filij duorum cōpatrum deberent iungi. Sumus Pontifex respondet. Si tales filij fuerunt, per quorum alterum, vel vtrunq;, parētes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione sustineas, & coniunctos non differas separare. Cæterùm, si per neutrum eorū ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinē tuę

metropo-

A metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarũ inquirere, & diligentiùs imitari: ita q̃ si eiusdem Ecclesiæ consuetudo habeat, inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi cõmissa cõiugiũ huiusmodi fieri non permittas. Et si quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare adinuicẽ non omittas. Hæc ibi. Ecce q̃ expressa est determinatio omniũ quæ diximus de fraternitate. Et quomodo standũ est cõsuetudini. Quod obsecro notẽt, sicut notat, & bene, do. Panor super eodẽ.c. ponendo quatuor intellectus textui, sed approbando quartũ, vt.s. sit sensus textus, q̃ dato ita sit, q̃ secundũ ius commune possint filij duorũ compatrũ, per quorũ neutrũ deuentũ est ad compaternitatem, iungi inter se: tamen si consuetudo habet contrariũ, vt tales separentur quantũ ad thorum, vel quantũ

Cõsuetudo facit psonas alias habiles inhabiles ad matri. & econtra.

Panor.

B ad vinculũ (præcipuè quia scandalum generaretur) debẽt separari. Hoc intellige, si consuetudo est approbata iam per summum Pontificem: quia cùm ipse possit personas inhabiles, habiles reddere ad matrimonium, vel econtrariò, tale matrimonium contra talem consuetudinem contractum non valeret, cùm esset sicut si esset cõtra ius expressum. Hęc est sententia Hostien. vt refert ibidem do. Panor. & in fine dicit Panor. vnũ, quod placet hic inserere, propter ea quæ inferiùs in secunda parte in principio dicturi sumus de matrimonio infideliũ. Inquit ille. Et notabis Glo. singu. quia nescio alibi vnũ dictum, quod sentit. Dicit enim, q̃ si in aliquo loco esset hodie cõsuetudo, vt in quinto gradu nõ possit

Hostiens.

Glossa.

C cõtrahi matrimoniũ, & ex contractu generaretur scandalũ, q̃ nõ valeret matrimoniũ. licèt cap. Non debet. de consan. & affini. hoc permittat. Et potest esse duplex ratio. Quia hæc cõsuetudo concurrit cum iure antiquo, nec censetur sublata per ius nouum, ex quo non reprobatur per illud ius. Concurrit etiam scandalum. Hanc rationem sentit Glo. Secunda ratio colligitur ex his quæ prædixi. Quia consuetudo continens in se scandalum ex præteritione, potest inhabilitare aliâs habiles: sed vbi à principio nullum fuisset impedimentum, solùm scandalum superueniens nõ posset dissoluere matrimonium. Hęc Panor. ibi. Notãda ista, propter illa quæ dicemus, quantùm consuetudo valeat in matrimonio contrahendo apud infideles.

Nota.

Filij leuantis, & filij baptizantis, inter se nullam fraternitatem, seu cognationem spiritualem contrahunt, quominus possint in

4. conclu.

R

Ratio. ſint inter ſe coniungi. Quia iſti tales inter ſe non habent patrem communem ſpiritualem,& carnalem: ergo nullam contrahunt. Item. Non eſt ſic expreſſum in iure: ergo non eſt talis cognatio ponenda. A

5. conclu. Filij ſpirituales vnius patris qui baptizat, vel qui leuat, nullo modo inter ſe contrahunt aliquam fraternitatem, nec aliquam cognationem ſpiritualem. Probatur. Cùm hoc odioſum ſit, nullo modo eſt aſſerendum, niſi ſit expreſſum in iure, ſed nõ eſt expreſſum in iure: ergo.

Epilogatio. Et ſic habes huiuſmodi impedimentum. Has eſſe etiam perſonas ligatas per paternitatẽ, ille. ſ. qui tenet in baptiſmo, cum illo quem tenet, ſed nõ cum fratribus, vel ſororibus illius quẽ tenuit. Eodem modo qui baptizat pater efficitur illius, quem baptizat, & non aliorum fratrum, quos non baptizauit. Et ſic poſſet ſoror baptizati iungi ipſi baptizanti. 30. q. 3. c. Illud etiam. Et cũ eius filia, & cum eius vxore, & cum filia ſpirituali ſui filij carnalis. Nã licèt cognatio ſpiritualis à patre in filium tranſeat, non tamen econtrariò, â filio in patrem. Quia illam, quam filius alicuius baptizauit, poteſt pater ducere. Non enim huiuſmodi cognatio habet ramos, aut tranſit ad nepotes, aut ad alias perſonas non expreſſas. Hoc quod diximus de baptizante, vel tenẽte, dici poteſt, & debet de vxore legitimè cognita: nam ipſa efficitur etiam mater ſpiritualis illius, quem vir ſuus tenuit, vel baptizauit, non tamen eſt mater aliorum, ques vir non tenuit, ſicut neque pater efficitur vir eius. B

Per compaternitatem coniunguntur iſto vinculo ipſe qui tenet in baptiſmo, & vxor eius cognita, ſimul cum patre, & matre carnali tenti, vel baptizati. Et ſimiliter baptizans, & vxor eius efficitur compater patris carnalis, & matris baptizati. Sed tamen ipſe tenens, & baptizans inter ſe nullam cognationem habent. Quod intellige, ſiue vnus teneat, ſeu baptizet, ſiue plures. Per fraternitatem enim coniuncti ſunt vinculo cognationis ſpiritualis omnes filij carnales leuantis, vel baptizantis cum ipſo baptizato, vel leuato. Non tamen cum alijs fratribus baptizati. Hoc intellige etiam, ſi filij ſint illegitimi ipſius tenentis, vel baptizantis, vt dicunt docto. Et eſt tex. in. c. fi. eodem tit. Et. 30. q. 3. Tamẽ filij baptizantis, vel leuãtis poſſunt in matrimonio cõiungi cum fratribus, vel ſororibus baptizati, niſi contrarium teneat conſuetudo, ad ſenſum iam declaratum. Attamen, cùm hoc impedimẽ- C

tum

A tum solùm constet ex iure positiuo humano, Papa potest in omni tali cognatione dispensare, vt dictum est.

ARTICVLVS. LIX.

De vltimo impedimento, quod dicitur cognatio legalis, quæ est adoptio.

Oc impedimentum definitur sic à doctoribus. Cognatio legalis, est propinquitas quædam ex adoptione proueniens. Adoptio verò est extraneæ personæ in filium, vel nepotẽ, & deinceps legitima assumptio, quandoquidẽ inuenta est B ad supplendum defectũ generationis naturalis, sic, vt filium, vel nepotem, quem quis nõ potest habere per naturã, habeat per artẽ. Ars enim imitatur naturã inquantũ potest, & supplet defectũ eius. Quare sicut per generationẽ naturalem aliquis filiũ sibi generat, & procreat, sic per ius positiuũ (quod est ars æqui, & boni) aliquis sibi generat, vel procreat prolẽ per adoptionẽ. Hoc autem ad supplendũ defectum naturalem naturalis prolis. Vnde sicut per generationem carnalẽ causatur quædam propinquitas carnalis, quæ consanguinitas dicitur: sic etiam ex generatione ista ficta (quæ adoptio dicitur) causatur quædam propinquitas, seu cognatio legalis, quæ ideo legalis, quia per legẽ causatur, sicut alia naturalis, quia à natura ortum habet. *Definitur cognatio legalis* *Arist. 2. Phy. tex. co. 79. & 4. Metaph. Tex. co. 28.*

Adoptio est duplex: quædam perfecta: alia imperfecta. Perfecta est illa, per quam transfertur adoptatus in potestatem adoC ptantis: sicut filius naturalis est positus sub patris potestate, & sub tutela eius, quo ad certum tempus. Hæc dicitur in iure, Arrogatio. Alia est adoptio imperfecta, per quam non transfertur adoptatus in potestatẽ adoptãtis. Hæc vocatur in iure, Simplex adoptio. Et est differentia inter adoptionem, & arrogationem: q arrogari non potest nisi ille, qui est sui iuris: nam cùm debeat trãsire in potestatem adoptantis, necesse est quòd talis, qui arrogatur, sit sui iuris. Adoptari tamen potest qui est iuris alieni. Quia cùm per adoptionem adoptatus non transeat simpliciter in potestatem adoptantis, adoptari potest etiam ille, qui est sub alterius potestate. Est etiam differentia. Quia arrogatus habet de necessitate legitimã in bonis arrogatoris. Vnde siue emancipetur, *Adoptio perfecta.* *Adoptio imperfecta.* *1. diffe.* *2. discri.*

siue non, debetur ei quarta bonorum ad minus, si legitimã nollit arrogãs dare. Adoptatus autem non habet in bonis adoptãtis legitimam. Quare adoptans nõ tenetur ei aliquid relinquere. Si tamen ab intestato moritur adoptans, succedit adoptatus. A

3. differentia. Est tertia differentia. Arrogatio enim non fit nisi authoritate Principis: at adoptio fit authoritate cuiuslibet magistratus competentis.

4. discri. Quartum verò discrimen est, q̃ arrogatio requirit verbum expressum vtriusque. Ob quod infans non potest arrogari, quoniã loqui non potest ad consentiendum, sed tamen adoptari potest. ff. de adopt. l. 1. & 2.

5. diffe. Et tandem res arrogati liberè omnes transeunt in potestatem arrogatoris. ff. eodẽ. l. Si pater. nõ autẽ adoptantis, nisi esset auus maternus, vel paternus. His suppositis, oportet nunc scire quis possit adoptare, posteà autem disserere, quomodo impedimentũ extendatur ad alios consanguineos adoptantis, & adoptati. B

1 conclusio. Minor natu, alium maiorem, & frigidus, seu impotens, aut sexagenario minor, aliquem sibi in filium adoptare non potest.

Ratio. p. p. Probatur quantum ad primam partem. Ista quidem adoptio (vt diximus) inuenta fuit ad supplendum defectum naturæ, quam ars imitatur inquantum potest. Et tantò ars melior, quantò magis accedit ad naturalem. Sequitur ergo, quòd ille per artem poterit habere filium, qui per naturam posset, sed non habet. Et qui per naturam habere non potest, neque poterit per artem. Alioqui ars nõ imitaretur naturã. At secundũ naturam minor natu nõ generat maiorẽ natu, ergo nec poterit adoptare. Verbi gratia. Homo viginti annorum, vel sexaginta adoptare eum qui est sexagintaduorum annorum, vel eiusdem ætatis non potest: quia illum non posset habere filium naturalem, & sic non potest eũ habere per adoptionem. Sic determinatur Insti. de adop. §. Si minorem. Imò debet præcedere ætate adoptans ipsum adoptatum decem & octo annis. C

Arist. 2. Phy. tex. co. 79. & 4. Metaph. Tex. co. 28.

Etate superat adoptans adoptatũ. 18. ãnis

Ratio. 2. p. Secunda pars conclusionis probatur, q̃ impotens nõ potest. i. qui non potest exercere actum generationis. Ista enim adoptio, seu arrogatio inuenta est ad supplendum defectum naturalem, & illis conceditur, qui naturaliter filios habere possent, sed qui impotens est, & actum generationis exercere non potest, nullo modo per naturam filios habere posset, ergo nec per artem ei cõceduntur. Solùm nanque conceditur illis, qui steriles sunt, potẽtes tamen

A tes tamen exercere actum generationis.

Vltima pars, quòd ante sexagesimum annum non cōceditur, probatur. Adoptio hæc, siue arrogatio inuenta est ad supplendū defectum filiorum naturalium: ergo quandiu potest esse spes quod erunt filij naturales, non potest fieri adoptio: sed vsque ad sexagesimum annum semper est spes de prole, ergo vsque ad talem ætatem non potest quis adoptare, vel secundùm aliquos vsq; ad quadragesimum. Itaque oportet hoc habere ob oculos, quòd solùm conceditur adoptatio, vel arrogatio illis, qui possent secundùm naturam filios habere, sed aliquo accidentali impedimento carent: ob id in solatium conceditur per artem. Vnde qui perpetuum habent impedimentum naturale procreandi filios, nō possunt adoptare, vel arrogare. Ratio. 3. p.

Mulier, nisi à principe sibi sit specialiter indultum, licèt adoptare non posit, sicut neque vir minor viginti quinq; annorum, potest tamen adoptari minor tali ætate, siue fœmina, siue vir, dū modò non sit propinquus, qui necessariò succedat in hæreditatem adoptantis. Probatur. Quia ista adoptatio, seu arrogatio à iure concessa est ad supplendum defectum generationis carnalis, sed fœmina minimè potens est ad generandum, sed solùm est potens ad concipiendum: ergo sequitur quòd fœminæ habenti perpetuum impedimentum ad generationem, non conuenit adoptatio: tamen conceditur interdum specialiter à Principe in solatium amissorum filiorum in bello reipu. C. De adop. l. Iuris. 2. conclu. B Ratio. p. p.

C Secunda pars, quod minor vigintiquinque annorum non posit, patet. Quia hæc adoptio adinuenta est, vt etiam hæreditatis successio sit adoptantis in adoptatum, ergo illi conuenit (vt ait. S. Tho.) adoptare, qui sui iuris est, ad disponendum de suis bonis. At iste non est minor vigintiquinque annorum. Et ob hoc seruus, nec filiusfamiliâs non possunt aliquem adoptare, cùm non sint sui iuris ad disponendum de bonis. Ratio. 2. p. S. Tho. d. 42.

Tertia pars est, quòd adoptari potest quilibet, qui filius naturalis esse potest, siue fœmina, siue vir. Sic est expressum. ff. eod. l. Nec absens. Dicitur, dummodò non sit propinquus: nam non est opus adoptare talem, cùm succedat in hæreditatem, si non sit talis. Ratio. 3. p.

ARTICVLVS. LX. A

De impedimento cognationis legalis.

Consideratio. SEd iam ſequitur ad propoſitum, quomodo iſta cognatio legalis, quæ adoptio dicitur, impediat. Pro quo notare oportet, ꝙ tripliciter contingere poteſt illud vinculum. Eſt quidem vna cognatio quaſi deſcēdentium inter patrem adoptantem, & filiũ, & inter ipſum filium adoptiuum, & filium ſuum, & nepotem. Et ſic de reliquis. Secunda cognatio eſt collateralium. ſ. inter filium naturalem, & filium adoptiuum. Tertia eſt tanquam affinitas quædam, quæ eſt inter filium adoptiuum, & vxorem adoptantis: vel è cõuerſo, inter adoptantem, & vxorem filij adoptati. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. B

1. conclu. Cognatio legalis in linea recta deſcendentium impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, ſicut in conſanguinitate dictum eſt, ſic, ꝙ adoptans non poteſt contrahere cum adoptato, nec cum filio eius, nec cum nepote, & ſic de alijs. Probatur. ff. De ritu nuptiarũ. l. Quando. Et. l. Adoptiuus. Cuius prohibitionis ratio à S. Tho. datur. (S. Tho. d. 42.) Quia meritò à matrimonio contrahendo prohibendi ſunt illi, qui ſimul conuiuunt in eadem familia, vt concupiſcentia reprimatur: cùm ergo contingat, ꝙ ſimul habitent pater adoptans, & adoptatus, & filij ipſius adoptati, ſequitur ꝙ iuſtè prohibitio talis facta eſt. Itaq; quantũ ad hoc impedimentum in linea deſcendentium eodem modo loquendum eſt, ſicut in conſanguinitate. Hæc autem cognatio, & prohibitio perpetuò durat, cùm ſemper debeatur reuerentia ex parte filiorum ipſi patri adoptanti. C

2. conclu. Cognatio legalis, quę eſt inter filium adoptatum, & filiũ naturalem, impedimentũ prę̨ſtat matrimonio tandiu, quãdiu inter ſe ſimul cohabitare contingit. (Ratio.) Eſt textus Extra, de cognatione legali. c. Si qua. Ratio. S. Tho. ad hæc eſt. (S. Tho. d. 42.) Quia ob id impedimentum eſt, quia eos ſimul cohabitare cõtingit: ergo vbi ceſſat iſta ſimul cohabitatio, vel propter mortem parentum, vel propter emancipationem, ceſſat communis cohabitatio, & ſic ceſſabit impedimentum: ob id poſſunt inter ſe contrahere poſt mortem parentum. Et propter emancipationem. (Emancipatio quid.) Eſt enim emancipatio, patriæ poteſtatis relaxatio, facta corã iudice competẽte. ſic dicta, eò ꝙ extra

A extra potestatem patris filius ponitur. Inst. Qui. mo. ius. pa. po. sol. §. Præterea. Sed filius naturalis arrogantis contrahere potest cum filia arrogati, & filij adoptiui inter se, cùm inter eos nulla sit cognatio legalis.

Sicut est impedimẽtum perpetuum cognationis legalis inter adoptantem, & filium adoptatum, & filios omnes adoptati: sic etiam est inter vxorem filij adoptantis, & patris adoptantis, & inter vxorem filij adoptati, & inter ipsum filium adoptatum, & vxorem patris adoptantis. Et quemadmodum cognatio ipsa est tanquam quædam cõsanguinitas, erit etiam eodem modo impedimentum cum vxoribus ipsorum, sicut suprà dictum est de cõsanguinitate. Verbi gratia. Si alicui aliquis est iunctus per istam adoptationem in gradu, quo ei est iunctus, erit vxor illius: quia B videtur naturalis quædam reuerentia debita ex parte vxoris adoptati, ipsi patri adoptanti, sicut & eam debet vir suus. Denique de isto impedimento non libet ampliùs disserere, quia nunquã cõtingit apud noui orbis indigenas, pro quibus præcipuè ista scripsimus. Item nec facilè contingit apud Hispanos. Ob quod sufficiat hæc dixisse, vt non sit ignotum tale etiam esse impedimentũ matrimonij, quod quidem impedit, & dirimit cum illis personis iam suprà signatis. 3. conclu. Suprà ar. 43.

Sciendum tamen, hoc impedimentum non esse tale stando in iure naturali, vel Diuino, sed solũ ex ecclesiæ ordinatione. Quocirca si cõtingeret in vsu esse talem adoptationem apud aliquos infideles, & esset matrimonium contractum inter personas iam suprà signatas, verum esset matrimonium, neque dissoluendum esset, si ad fidem conuerterentur: quia si solùm impedit ex iure positiuo humano, cui infideles non subdantur, matrimonium C contractũ nõ posset dissolui. Et sic est finis primæ partis, in qua de matrimonio, & eius impedimentis generaliter dictum est, inquantum ad fideles attinet. Faxit Deus ꝙ ad profectum fidelium, & ad eorum vtilitatem dicta sint: vt Deus ipse in omnibus glorificetur.

FINIS PRIMAE PARTIS.

SECVNDA PARS SPECVLI CONIVGIORVM

edita per. R. P. F. Alphōsum à vera Cruce, instituti eremitarū. S. Augustini, artiū, ac sacræ Theologiæ magistrum, cathedraticum primarium in Academia Mexicana.

Ost primam partē, in qua disputauimus de matrimonio, & eius impedimētis omnibus in particulari, quantum ad fideles spectat, qui subdūtur legibus Ecclesiæ, restat in hac secunda disserere de ipso matrimonio, inquantū ad solos infideles attinet. Differt enim nō parū loqui de fidelibus, et infidelibus, eo quòd illa quæ in matrimonio valida sunt apud infideles, apud Christianos irrita habentur. Ob id cū diuersum sit iudiciū, diuersum requirit tractatū. Vnde pro virili cōtendā ea oīa, quæ à doctoribus scripta sunt, in medium afferre. Si quæ autē fuerint obscura, & indigesta digerere. Dubia verò, quæ nos apud noui orbis indigenas cognouimus, à doctoribus nō scripta, quia non fuerunt dubitata, eo quòd ignota, etiam disseremus. Hoc solum obsecro, vt nullus ob prolixitatem scripturæ ab eius lectione desistat: nam si quæ scripta fuerint bona, & vtilia, nullo modo sunt contēnenda, si tamen nullius momēti sunt, etiam si vna sit scripta pagina sola, non expedit legere. Nec ideo contēnat, quia aliqua scripta sint alibi: non noua edere intendo, sed quæ à magistris loquētibus, & mutis accepimus, & cōgerere, & elucidare, si opus est & extēdere, et ampliare, qn̄ res expostulauerit, quod non semel, atq; interum, sed frequenter eueniet.

Articu.

A ## ARTICVLVS. I.
Vtrùm inter infideles ſit verum matrimonium.

ANte omnia proponitur tanquàm fundamentũ
huius partis, Vtrùm inter infideles ſit matrimo
nium verum, vel ſolùm nomine tenus, & coniũ
ctio ſit vaga, & incerta viri ad fœminam.
Pro ſolutione cuius oportet reducere in me- *Nota quæ ſu-*
moriam, quod nos in principio primæ partis, *prà.1.par.ar.*
in ipſo primo ingreſſu diximus, matrimoniũ eſſe quid naturale,
licèt nõ ſit naturale tanquã quid cauſatũ ex principijs naturæ ex
neceſsitate quadã, tamen naturale: quia ad id inclinat natura, & ſi
compleatur mediante libero arbitrio. Sicut virtutes dicũtur ho- *S.Th.1.2.q.51*
mini ineſſe naturaliter, non ꝙ in nobis inueniãtur habitus perfe- *ar.1.& q.63.*
B cti per naturam, ſed ineſt nobis à natura, ꝙ poſsimus tales virtu *ar.1.& q.71.*
tes ſuſcipere, & ꝙ perficiantur per operationẽ noſtrã. Vnde Ari *ar.2.*
ſto. ait. Inclinare ad virtutes innatum eſt homini, tamen habere *Ariſt.2.ethi.*
eas perfectè genitas, non competit homini naturaliter, ſed per aſ *ca.1.*
ſuefactionẽ ad opus. Sic de matrimonio: naturale enim eſt: quia *Ale. ha.3.p.q*
natura inclinat ad iſtam coniunctionẽ maris, & fœminæ, licèt *27.ar.3.m.4.*
ipſa perficiatur per voluntatem. Hinc Ariſto. dicit, hominem eſ *Ariſt.8.ethi.*
ſe naturaliter magis animal coniugale, quàm politicum: quippe- *ca.12.*
qui coniunctionem maris, & fœminæ ponit inter coniunctiones *Ioan.Stobæus.*
naturales. De quibus ibi in principio diximus. His ergo ſupposi *ſer.65.*
tis, cùm infideles propter infidelitatẽ naturalia nõ amiſerint, ſe- *S.Th.2.2.q.10.*
quitur nõ eſſe negandũ eis matrimoniũ. Pro quo ſit. 1. cõcluſio.
C Contractus matrimonialis viri certi ad certam fœminã ſicut re *1.conclu.*
peritur legitimus inter fideles, ſic & inter infideles. Hæc con- *Hug. lib.2.de*
cluſio ſupponit, ꝙ inter fideles reperiaẽ, quod nõ eſt opus proba *ſa.p.11.c.13.*
re, ſed dicitur, quòd reperitur inter infideles. Antequàm venia- *Idem in ſum.*
mus ad huius probationem oportet ſcire, quando fuerit matri- *ſen.tra.7.c.1.*
monium inſtitutum, vtrùm præceſſerit infidelitatẽ. Et ad quid
inſtitutũ. Et à quo inſtitutum. Et quidem, quando fuerit inſtitu
tum, conſtat ex ſacra ſcriptura in principio Geneſeos, quando *Gene.2.*
dominus dedit Adæ adiutorium ſimile ſibi, quod non inuenie- *Alex.Halen.*
batur inter omnia animalia. Miſſoq; ſopore in Adam, formauit *4.p.q.1.ar.2.*
ex coſta eius Euam verè, & realiter, & non metaphoricè, vt Ca- *Digreſsio in*
ieta. aliâs catholicus, & ad miraculum doctus exiſtimat, quem ſi *fauorem Caie.*
inter claſsicos ſcholaſticos, ſimul & orthodoxos doctores appo-

neret aliâs grauis, & non mediocriter doctus, & mihi obseruandus F. Alfon. à Castro, optimè, cũ inter hæreticos in catologo, in illa sua summa ascribat, stomachũ mouet. Et ab hæresi tantũ vindicare doctorem potest facilè quilibet etiam mediocriter eruditus. Atq; nisi viri religiositas, & sanctitas, aliâs nobis cum Salmanticæ essemus, cognita esset: bilem concitatã existimaremus. Quã credimus nimis ebullisse, & plus iusto in Ambrosio Catharino Senensi, aliâs eiusdem instituti, qui sua illa virga Cẽsoria, qua nemini parcit, non leniter, sed ad sanguinem vsque tetigit virum benemeritum de re Theologica, & per quem omne ferè huius ætatis Theologi profecerũt.* Verùm nunc in vltima sua editione in multis eũ redarguit, quæ ab errore nõ possunt defendi, cùm per Ecclesiam in sacro Tridentino concilio sint definita: vt est de necessaria, ac pꝛæuia confessione ante sumptionem Eucharistiæ sacramenti: & de dissolutione matrimonij ob fornicationem. De quo infrà latiùs in hac. 2. p. ar. 7. in fine articuli.* At reuertẽtes vnde digressi sumus: quia alibi erit locus amplus, quando contra Catha. scribemus, dicimus tunc illa coniunctione fœminæ, & maris facta primò, institutum fuisse matrimoniũ: vt cõstat Ext. de frigi. & malefi. c. fi. & c. 1. & c. Ante peccatũ. 32. q. 2. Ergo ante omnẽ infidelitatẽ matrimoniũ institutũ est, cùm in paradiso ante omne peccatũ facta dignoscatur coniunctio maris, & fœminæ, quod institutum est in officium naturæ .i. ad multiplicandũ genus humanũ, ad conseruationem speciei. Si nõ esset tunc talis maris, & fœminæ coniunctio, absq; dubio cùm non esset generatio, in totũ periret humana species. Ob id tunc institutũ in officium naturæ. Et quidẽ dato non esset peccatũ, sed primi parentes manerent in statu innocentiæ, & omnes filij eius, matrimoniũ esset. Cui⁹ ꝓmissio fuit illis verbis, dicẽte Deo, Nõ est bonũ hominẽ esse solũ, faciam⁹ ei adiutoriũ simile sibi. De facto aũt instituit, quãdo Adã soporato, ex costa Euã formauit. Per verba etiã ista: Crescite, & multiplicamini, nõ fuit institutũ, vt aliqui dicunt, sed talia verba fuerũt benedictio ipsius matrimonij iã instituti, & perfecti. Vnde Pater Augustinus. Nos nullo modo dubitamus benedictionẽ Dei: Crescite & multiplicamini, & replete terram, donũ esse nuptiarũ, quas Deus ante peccatũ hominis ab initio constituit creãdo masculũ, & fœminã. Et matrimonij perfectio inter Adã, & Euã facta est per illa verba: Hoc nũc os ex ossibus meis, per quæ videtur consensus expressus, sine quo matrimoniũ minimè

Castro.

Catharinus.

Conci. Tridẽ.

Error. Caieta.

Ioan. Steb. in sermo. 65. eleganter ex Musione philosopho.

Gene. 2.

Benedictio matri.

Alex. Ha. 4. p. q. 2. ar. 1.

D. Augu. 14. de ciui. c. 22.

Gene. 2.

A

B

C

A nimè fit. Quæ protulit Adã, & non ipse Deus: vt intelligamus matrimonium licèt naturale sit, perfici tamen mediante consensu. Quòd autẽ talia verba prolata ab Adã fecerint matrimoniũ, maximè videtur ex hoc: quia sunt dicta per os Adæ, significãtia vnitatẽ carnis inter virũ, & vxorem. Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. §. Quia verò. Et. 33. q. 5. c. Mulierem. Et in verbis illis prolatis ab Adã. Hoc nũc os ex ossib⁹ meis, & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, declarata sunt tria bona matrimonij. Bonũ inseparabilitatis, inquantum dicit. Propter hãc relinquet homo patrem, & matrem. Bonũ fidei, quãdo dicit, & adhærebit vxori suæ. Bonũ deniq; prolis, cùm dicit, Erũt duo in carne vna, scilicet vnius pueri procreandi. Attamen post peccatum fuit matrimonium in remedium, vt. s. carnis vitium cohiberetur, & posset fieri absq; peccato. Per peccatum nãq; facta est rebellio maxima carnis, & spiritus, & concupiscentia vehemens, quæ vix cohiberi potest. Ob quod Dominus voluit in remedium esse matrimoniũ, vt homini liceret accedere ad mulierem absq; peccato, vt contineret se respectu aliarum, & posset concupiscentiam explere cum propria vxore absq; peccato. Quod Apostolus declarat dicens. Vnusquisq; habeat suam propter fornicationem. 33. q. 2. §. His itaq;. Et quidẽ hæc institutio in remediũ facta est implicitè â Deo, cùm dixit mulieri. In dolore paries filios, & sub viri potestate eris: qui dominabitur tui. Adæ verò dixit. Quia audisti vocem vxoris. &c. Ex quibus verbis & sequentibus simul in vnum collectis, videtur insinuasse eorum copulam non esse in officium tantùm, sed etiam in remedium. Expressiùs hoc instituit post diluuium, quando dixit Noë, & filijs: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quibus prælibatis, probatur conclusio.

Necessarius consensus. 4. d. 26. Supra. 1. p. ar. 2.

Gene. 2. Matth. 19.

Matrimoniũ in remedium. Alex. 4. p. q. 4. ar. 1. et. 88. ar. 2.

1. Cor. 7. 32. q. 4. c. Nemo. & c. Sicut.

Gene. 2.

Gene. 9.

B

C

Inter illos poterit esse matrimonium, inter quos inueniri potest vera ratio matrimonij. At inter fideles potest inueniri vera ratio matrimonij. Matrimonium enim est maris, & fœminæ legitima coniunctio, indiuiduæ vitæ consuetudinem retinens. Inter infideles autem reperitur legitima coniũctio maris, & fœminæ: quia non omnis fœmina, omni viro coniungitur, sed abstinent ab aliquibus gradibus: vt est inter patrem, & filiam, filium, & matrem. Nec aliqua gens est tam barbara, quæ non habeat aliquem gradum prohibitũ in matrimonio, à quo abstinet. Est etiam indiuidua vitæ consuetudo. Nam licèt contingat inter infideles,

1. ratio. S. Bona. d. 39. ar. 1. q. 2. Definitio matrimo.

S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad 3. ibi. Caie.

B. Bona. d. 40. & .41. Ricar. ibi Alex. 2. p. q. 169. m. 2.

infideles, quod pòst diuertant, & contrahant cum alijs, dimissis legitimis coniugibus, de peraccidens contingit, & non est intentum de per se. Eo nempe quo conueniunt, animo conueniunt non diuertendi, si omnia sint grata, sicut à principio, & seruandi in hoc suam antiquam consuetudinem. A

2. ratio. Secundò. Omnis concubitus inter personas, quæ non sunt cõiuges, est fornicarius, infideles autem esse fornicatores non asserimus, qui inter se copulati sunt, vt constat: & proles eorum legitima iudicatur, quod non esset, si matrimonium verum inter eos non esset.

3. ratio. Tertiò. Matrimoniũ est institutum à Deo in principio: ergo ibi erit matrimonium, vbi inuenitur coniunctio, eo modo, quo Deus instituit. s. quod copulentur vir, & fœmina, & propter hanc relinquat homo patrem, & matrem, cum legitimo consensu: sed sic est, quod infideles, qui mutuo consensu iunguntur, matrem & patrem relinquunt propter vxorem, cùm nõ copulentur parentes filijs, ergo inter eos erit matrimonium. B

Gene. 2. Matth. 19.

4. ratio. 1. Cor. 7. Quartò. Idem probatur ex Paulo dicente. Si quis frater vxorẽ habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illa, non dimittat. Ex istis verbis aperta est conclusio, vbi Paulus loquitur de illis, qui coniuncti sunt, quando vterq; erat infidelis. Alioqui, si loqueretur de fideli, & infideli, nõ posset esse matrimonium ratione disparitatis cultus: vt in prima parte dictũ est: ergo loquitur de infidelibus, & dicit, quòd non dimittat iam fidelis infidelem coniugem. Vnde verè fuit matrimonium inter ipsos infideles. Cõclusio patet ex Ecclesiæ determinatione. Extra de cons. & affinit. cap. De infidelibus. Et de diuortijs. cap. Gaudemus. Et quidẽ nuptiarum singularis consideratio, quæ apud antiquos lumine fidei priuatos fuit, sufficientissimum est argumentũ. De quo multa ex antiquis congesta per Ioan. Stobæum in suis sermonibus, sermone. 65. ex Menandro, Euripide, Demosthene, Musione, & alijs. Et sermone. 83. eleganter multa ex Pythagoreorum documentis. C

Suprà. 1. p art. 32.

Ioann. Stobæ.

Communis opinio. Est etiam sententia hæc omnium catholicorum. Nec infidelitas in vtroq; nocet, quominus posset esse ista coniunctio matrimonialis, quæ à Deo fuit instituta ante omnẽ infidelitatẽ, & ante omnẽ infidelẽ. Neq; ab aliquo est vnquã dubitatũ, quin inter infideles possit esse matrimoniũ. Neq; obstat quod B. Hiero. dicit, vt refert B. Bona. in. 4. quod tota vita infidelium est peccatum, & quòd non ha-

Hieronym. B. Bona. d. 39. at. 1. q. 4.

A non habent matrimonium verum, imò eorum coniungium est peccatum: ideo baptizatis ipsis non imputatur, neq; computatur, sed in baptismo deletur, sicut & cætera veteris hominis opera. In istis enim. B. Hiero. opinatiuè loquutus est, non assertiuè. Hæc Bonauen. * Est ergo matrimoniū apud infideles, licèt non sit ratum, sicuti apud fideles: eo quòd dissolui posit per conuersionem vnius ad fidem: vt dicemus infrà, in hac. 2. p. art. 28. 29. & 30. vsque ad. 34. In quo errauit pestilentissimus Lutherus, qui adæquauit infidelium matrimonium fidelium matrimonio, cùm lōgè distent, vt patebit inferiùs. Quod bene probat Castro in suo de hæresi. lib. 11. verbo Nuptiæ. hæresi. 3. * *Error Luthe.* *Castro.*

ARTICVLVS. II.
Vtrùm inter infideles noui orbis sit matrimonium.

B

Osito, & concesso, q inter infideles legitimum reperiatur matrimonium, quæritur, vtrū inter infideles noui orbis sit matrimonium legitimum. Ratio dubitandi (iudicio meo) non est parui momēti. Nam si ita est, quòd matrimonium requirit ad sui veritatem legitimam coniunctionem, simul cum indiuidua vitæ consuetudine, cùm ista indiuidua consuetudo vix inter noui orbis indigenas fuerit reperta, propter facilitatem quam habebant inter se dimittendi vxorem primam, & ducendi aliam, videtur quòd non sit matrimonium. *Ratio. 1. dubi.*

Præterea. Matrimonium est vnius ad vnam, sed inter eos non hoc obseruabatur, cū vnus vir plures ducebat vxores, & retinebat eas simul. *2. Argumen.*

C

Ad idē. Ad matrimonium legitimum requiritur quòd sit cognitus talis contractus, & quòd sit expresio consensus inter tales qui coniunguntur. Inter eos autem tempore suæ infidelitatis nullo modo cognitus erat talis contractus, imò iungebātur, sicut pecora solent iungi, nec magnifaciebant aliquo modo, & vix erat expresio consensus. His non obstantibus, respondetur. *3. Argumen.*

Inter infideles Prouinciæ Mechoacanensis erat legitimū matrimonium, vbi coniuncti fuerunt secundùm mores suos vir, & fœmina, voluntariè, ad prolis procreationem; & operum communicatio- *1. conclu.*

nicationē. Probatur ex suprà dictis. Inter illos reperitur matrimoniū, inter quos inuenitur vera ratio matrimonij, sed inter tales vera ratio matrimonij inuenitur, ergo & verū matrimoniū. Inuenitur quidē inter eos cōiunctio maris, & fœminæ, vnius ad vnā, cōiunctio inter legitimas personas secundū suā cōsuetudinē, & etiā indiuisa vitæ cōsuetudo, quia aliqui reperti sunt, qui postq̄ semel à principio iuncti fuerūt, nūquā separati sunt, ergo nō est dubitandū esse matrimoniū inter aliquos ipsorū. At quia dubiū est circa modos particulares diuersos, quibus coniūgebantur, de singulis in particulari libet disputare, vt omnia sint in manifesto. A

Consuetudo in matrimonio cōtrahēdo inter primates.

Primò erat mos inter Principes ipsorum, vt antè inter se parentes loquerentur, & pater filij quem volebat tradere nuptui mittebat nuncium in domum patris puellæ, quám volebat tradere filio suo, simul & dona, & narrabat quomodo talis Princeps volebat vt filius eius duceret filiam suam in vxorem. Respondebant tunc parentes puellæ: sic fiet. Nuncius reuertebatur, & loquebantur inter se omnes consanguinei puellæ de matrimonio futuro, & diffiniebant futurum, & ornabant puellam, simul & pedisequas famulas. Puella verò portabat vestem pro sponso, & alia donaria. Et secum deferebat vtensillia, simul & falcem ad ligna scindenda pro templis Deorum, & stramen vnum ex iuncis factum. Cum istis mulieribus ibat vnus sacerdos idolorum in domū spōsi, vbi etiam omnia pro nuptijs ornata erant. Panis nuptiarum quem faciebant distinctus. Et muliebria ornamenta quæ parata habebat sponsus pro sponsa, & cætera dona vtrinq; parata, recipiebat sacerdos in manu sua, & dabat sponso, & sponsæ, quibus dicebat sic: Dij velint vt vos bene cōueniatis in vnū: fidem seruantes ad inuicem inter vos. Parentes autem ipsorum iuuenum dicebant eis. Videte vt ad inuicem vos diligatis, & ad inuicem dona detis, & recipiatis. In hac coniunctione non aliquid leuitatis admiscebitur. Nullus vestrum alicui adhærebit concubitu adulterino. Videte ne aliquis vos interficiat ob aliquod adulterium. Peculiariter autem dicebat puellę. Vide ne inueniaris ab aliquo in via loquens cum alio viro, quia infamabunt nos. Sacerdos verò virum in hæc verba alloquebatur. Si mulierem tuam in adulterio deprehenderis: relinque eam, & mitte in domum propriā, pacificè, sine hoc quod ei iniuriam inferas: quia ipsa pœnitentia ducta, dolebit. His dictis, omnes consanguinei, & alij vicini comedebant simul in vnum, & signabat pater sponsi prædia, in quibus deberent agricul B C

Quæ parentes ad inuicem dicebant filijs.

propter adulteriū diuortiū concedebatur.

A rent agriculturam exercere. Et præbebat sacerdoti, & alijs mulieribus quæ venerant cum sponsa vestimenta quædam. Et simul mittebat donaria patri sponsæ. Hic erat modus matrimonij inter nobiles infideliũ in prouincia Michoacã: vt didicimus ab ipsis senioribus, & sacerdotibus dæmonum. Nullus equidem sanæ mentis est, qui non affirmet huiusmodi contractum matrimonium esse, cùm præcesserint verba ipsorum parentum, & simul donaria ex vtraq; parte, & admonitio de fide seruanda in matrimonio. Et tandem omnia alia quę planè explicant consensum matrimonij. Nam & fiebat per manus sacerdotum, & non licebat eis aliquo modo disiungi, nisi propter adulterium, vt aiunt: ergo erat matrimonium. *Ratio.*

Verùm non idem modus seruabatur inter infimos homines in reliqua plebe, sed varij admodum erant modi. Dicam tamen vnum satis vsitatum: qui talis erat.

B Primò parentes proprij ipsorum iuuenum, qui coniungendi erant, vel cognati, si mortui erant parentes, loquebantur inter se de matrimonio, & cõueniebant, tamen non mittebant adinuicẽ dona, nec sacerdos comitabatur sponsam, sicut inter nobiles, sed ipse sponsus communiter dabat sponsæ aliqua donaria, vel vestem, vel panem, vel quid simile, quo ipsi vtuntur in victu, vel vestitu. Et similiter sponsa quando non adeò erant pauperes, vt id non possent facere. Et sine expressione aliqua vocali consensus conueniebant iuuenes inter se ad dictum parentum: & pater spõsæ monebat filiam dicens. Nullo modo relinquas proprium virum in lecto noctu, & vadas alibi aliquod adulterium committere. Caue tibi ne facias maleficium, eris mihi augurium. Et non diu viues super terram: si malum feceris. Occident te, simul & me, si adulterium commiseris. Istis modis (vt in plurimum) infimi homines iungebantur: vel quia parentes loquebantur inter se, vel quia ipsi domini, seu patres familiâs conueniebant loquentes de matrimonio sine expressione consensus ipsorum qui iungebantur. Dubium quippe non est talem contractum esse matrimonium, quandoquidem tales inter se conueniebant animo nõ diuertẽdi, sed perpetuò manẽdi in vnum. Et iste erat mos inter eos, vt postquã parẽtes, vel cognati cõuenerant de matrimonio, ante quã carnaliter iungerẽtur sponsus & sponsa, ipse spõsus quatuor diebus continuis ibat in montẽ, & adducebat ligna, quę cremabãtur in templis idolorũ. Et spõsa ipsa verrebat domum, & magnã partem

Modus contrahendi popularium.

C

Ecce quomodo indissolubilitas declarabat

partem viæ, qua perueniebat sponsus in domum sponsæ. Hæc erant tanquàm precationes quædam, quibus orabāt Deos suos, vt bene inter ipsos cōiugatos eueniret. Et istis consummatis, quā do carnaliter conueniebant, primò dicebat sponsus sponsæ, vt eum cooperiret veste, & remanebant tanquàm vxorati. Aliqui verò non expectabant quartū diem, sed in secundo, vel tertio cō ueniebāt. Alij verò plures expectabant dies. Hoc enim ad libitū fiebat. Ex omnibus his ostenditur inter eos esse matrimonium legitimum: quia non vaga erat coniunctio, & incerta inter eos, sed erat certi viri ad certam fœminam. A

Alij modi con trahendi. Præter istum cōmunem modum coniunctionis erant alij plures, quando inter se secretè cōueniebant duo, ipsis parētibus proprijs, & cognatis ignorantibus. Primò, quando duo, vir & fœmina amore incitati dicebant inter se, tu mihi prædium coles, ego tibi vestimenta texam, ego tibi similiter panes decoquam, & alia victui necessaria ministrabo. Et tandem, vel vir, vel fœmina sic conueniebant, vt vellet inter se iungi ad communicationem operum. Aliqua quippe sunt quæ pertinent ad fœminas, quæ masculus nescit operari. Et similiter aliqua pertinent ad masculos, quæ fœmina nescit. Ob quod Arist. vocat istam coniunctionem naturalem viri & fœminę. Sicq; erat consuetum inter eos iste modus coniunctionis, vt vno hæc loquente, siue masculus, siue fœmina, alio tacente, simul statim coniungerentur, & conuenirent in vnum, tanquam maritus, & vxor, sine expresione alia consensus, & sine hoc, ꝙ parentes, vel consanguinei loquerentur de matrimonio. Fortè iste modus cōiunctionis posset esse dubius apud aliquem, nunquid per hoc sit matrimonium sine expresione alia consensus. Sed credo pro certo esse huiusmodi coniunctionē matrimoniū, etiam si non fuerit expresio alia consensus, dummodò inter se tales conuenerint voluntariè ad cōmunicationem operū. Nā coniunctionē maris, & fœminæ in matrimonio dicimus esse naturalē, quia id natura docet, ob quod affirmamus & reperiri inter infideles, inter quos naturalia adhuc manent integra: ergo inter illos, inter quos fuerit coniūctio maris certi ad certā fœminā, ad opus ad quod ipsa natura inclinat, & cum expresione talis finis, erit matrimoniū: sed sic est, ꝙ natura inclinat hominem, vt sit operum cōmunicatio inter virum, & fœminā, quia non eadem vtriq; conueniunt: ergo vbi propter hoc cōuenitur inter tales cū animo perseuerandi, verè erit matrimonium. B C

Arist. libr. 1. Occo. c. 3.

Ari. 8. ethi. c. 12. & 1. poli. c. 2. & 1. Occo. c. 3.

Quādā nō erat expresio consensus verbo.

De hoc suprà 1. p. ar. 3.

S. Th. 2. 2. q. 10

Ari. 1. Oec. c. 3.

Secundò

A Secundò. Si vir diceret fœminæ: Ego te accipio in vxorem, vt mihi pares cibum quotidianum, & vestem, fœmina dicente viro: Ego te accipio in meum virum, vt quæras aliunde vnde tibi texam vestem: item, vt agrum colas, ex quo habeamus alimẽtum: & ipsis hæc dicentibus conuenirent simul animo perseuerãdi in perpetuum, verum esset matrimonium absq; dubio: ergo etiam erit, si solùm dicant inter se: Tu mihi coquas cibos: ego vero colam agrum, & hoc animo conueniant inter se: quia siue dicat: Accipio te in meam ad hoc, vel non dicat expressè, sed solùm: Conueniamus in vnum, tu mihi hæc facies, & ego hæc tibi: intelligitur sub istis verbis, quòd mutuò se recipiãt, & idem significat talis coniunctio. Cùm ergo per primam verum, & legitimum celebratur matrimonium, & per secundam coniũctionem similiter, B quia in tali coniunctione id intendunt facere, quod solent alij coniugati. 2. ratio.

Tertiò. Si parentes ipsorum iuuenum dicerẽt filijs suis hæc verba: Tu fœmina, & tu vir, adinuicem conuenite, & communicate adinuicem opera, sicut vir, & fœmina solent, & iuuenes coniungerentur, id volẽtes facere, esset verum matrimonium, vt suprà probatum est in prima parte (quod maximè erat in vsu apud eos.) Ergo sequitur, quòd etiam si inter se ipsos hæc loquantur, erit verum matrimonium. 3.

Quartò. Si duo inter se conuenirent, masculus & fœmina dicẽtes: Conueniamus in vnum ad operum communicationẽ, simul & ad filiorum procreationem: esset matrimonium, si animo perpetuò permanendi conuenirent: sequitur ergo, quòd si solùm sit explicatio communicationis operum, erit matrimonium. Proba- 4.
C tur consequentia. Ad hoc quòd sit verum matrimonium, non requiritur consensus expressus, aut intẽtio in carnalẽ copulam, nec in filiorum procreationem: nam sine tali consensu est legitimũ, vt inter illos qui habent in animo seruare castitatem. Ergo sequitur, quòd dato non exprimatur hoc secundum, cum expressione primi sufficit ad matrimonium Suprà. 1. p. art. 2. dubio. 1.

Si sine verbis, solùm aliquibus signis esset consueta ista maris, & fœminæ coniunctio in matrimonio, est verum matrimonium, vt suprà in. 1. parte determinauimus, & in sequentibus dicemus, & est textus expressus suprà allegatus. Alioqui mutus non posset contrahere. Sequitur ergo, quòd si vbi consuetum est, sola signa faciunt verum matrimonium, quòd à fortiori talia verba, qui- 5. P. p. ar. 3.

Sola signa cõsensus sufficiunt.

bus communicatio operum explicantur, faciunt matrimonium, vbi consuetum est illis vti ad coniunctionem istam maris & fœminæ. Maior enim manifestatio est talis coniunctionis per talia verba, quàm si solùm essent signa. Quòd sit frequentissimus hic modus conueniendi in vnum in prouincia, constat omnibus callentibus linguam ipsorum: quia nihil frequentiùs. Imò suspicor ante aduentum Christianorum non fuisse alium, sed quod modus esset vt dicerent: Iste vir agrum colet, & ibit quærere illa, ex quibus vestes fient, & ipsa fœmina decoquet cibos, & vestem parabit viro: quia inter eos hæc est consuetudo, vt fœmina vestẽ faciat pro viro suo. Verũ est tamen, quòd modò non omnes explicant istis verbis modum quo tradebant nuptui, dicentes: Capies vxorem talem, quæ tibi hæc, & hæc faciet. Et simili modo respectu viri, cùm iam à religiosis audierint modum contrahendi. A B

Modus contrahendi cum nihil præcessit.

Alius modus coniungendi erat non rarus, vt sine hoc quòd parentes, vel cognati aliquid loquerẽtur de matrimonio, nec ipsi inter se, sed cùm mutuò se aspicerent, iungerentur, sine aliqua promissione præuia, neq; aliqua ceremonia, & manerent ad annos plurimos, sine hoc, quòd aliquid loquantur de matrimonio, & pòst successu temporis manentes simul, dicit vir fœminæ. (*Hipirandesca thunguini tembuni.*) Quod latinè sonat: Ego accepi te in vxorem. Vel alijs verbis: Ego gaudeo quòd te acceperim in vxorem. Et ipsa aliquando respondebat (*enquam.*) Quod significat: ita sit. Vel vt in plurimum nihil respondebat, & sic manebant simul tanquàm vir & vxor. Modus hic maximè contingebat, quando vel vir aliam primò habuit, quæ adhuc viuebat, quando huic cõiunctus est, & cùm prima moriebatur, quam primò acceperat, tunc solebant dicere talia verba. Vel si ipsa fœmimina alium habebat virum, & moriebatur, eodem modo solebãt dicere illa verba. Vel quando venit in notitiam cognatorũ, quòd erant iũcti. De hoc etiam nõ dubitandũ est, quin erat matrimonium, quando illa verba sic proferebant: Ego accepi te in meam, licèt à principio nulla fuerit promissio. Probatur. Vbicunq; est cõiunctio maris & fœminæ inter legitimas personas, cum expressione consensus, est verum matrimonium: sed in casu est talis coniunctio inter legitimas personas, vt suppono, & cum expressione consensus, ergo est verum matrimonium. Quòd sit expressio consensus per illa verba, probatur. Verba nõ significant naturaliter, sed ad placitum ex impositione hominũ, & inuẽta sunt ad C

Ratio.

expri

A expri mendum interiores animæ conceptus, vt ait Aristo. Cùm ergo per talia verba ipsi proferentes intelligant expreſsionem cõsensus in matrimonium, sequitur quòd verum erit matrimoniũ. Et ꝙ ipsi contrahentes intelligãt, imò & omnes audientes, est manifestum & ipsis & nobis, qui linguam ipsorum non ignoramus. Perinde enim est apud eos dicere (*Hipirandesca tunguini tembuni*) id est: Ego accepi te in vxorem, sicut si diceret: Scias ꝙ dato à principio non dixi tibi, Accipio te in vxorem: & dato coniuncti fucimus sine hoc, ꝙ aliquid præceſsiſſet de matrimonio, tamen ego habui in animo te accipere in vxorem, & sic te habeo ex nunc velut vxorem. Sequitur ergo in aperto, ꝙ talis modus contrahendi est verum matrimonium ex illo tempore, quo illa verba prolata sunt, si adsit consensus interior ex vtraq; parte. Quod maximè B hoc probat, est: quia dicebant (vt in plurimum) illa verba, quando sublatum cognoscebant aliquod impedimentum, quod putabant obstaculum fuiſſe à principio. *Arti. 1. peri. c. 1*

Secundò ad idem. Si eſſent solùm signa aliqua, & non verba explicantia consensum, illis signis eſſet matrimonium, vt suprà determinatum est. Sequitur ergo, ꝙ vbi fuerint verba ad id sumpta, qualiacunq; fuerint, efficient matrimonium, si ipsi audientes intelligunt expreſsionem consensus. *P. p. ar. 3.*

ARTICVLVS. III.

Vtrùm quando in modo contrahendi secundùm mores suos non exprimebatur consensus, erat matrimonium.

C

Lius modus contrahendi apud aliquos noui orbis indigenas est, quando coniunguntur vir, & fœmina, sine hoc, quòd aliquis loquatur de matrimonio, nec ipsi adinuicem se promittunt, sed obuij sunt. Et cùm omnia bona sua secum portent, adeò pauperes sunt, vt simul maneant in vnum, nihil loquentes: hoc excepto, quòd communicant se in operibus, sicut vir, & vxor, & seruãt fidẽ adinuicem, & sic intus in corde se reputant tanquam si eſſent veri coniugati. Et respondent interroganti, Vbi est vir tuus? signando virum. Et si virum interroges, Vbi est vxor tua? ipsam fœminam designat. Et nihil præceſsit. Sed quando interrogamus eos: quomodo vos primò in vnum conueniſtis: vtrùm fidem adinuicem de

matrimonio dedistis? respõdere solẽt (*Exeh pera parincuhche pihpe-rapihca*) Vel sic (*Erateh pera parincuhche pihchuperapihca*) quod significat Latinè. Cùm nos adinuicem videremus, simul iuncti sumus. Vel sic. Cùm adinuicem nos in faciem aspiceremus, coniuncti sumus carnaliter, nihil aliud loquentes. Imò aliqui sunt adeò rudes, vt interrogati: quid tunc cogitabatis? respondeant: nihil, tã quàm si voluntatem suspensam habuerint ab omni actu, quod credo cõtingere posse apud aliquos neophytos, qui magnoperè sunt phlegmatici, vt vulgò dici solet. Quod difficile credo apud nostrates. Tamen alij respondent: quòd tunc cogitabãt in matrimonium coniungi, & nõ ad peccãdum. Alij dicunt quòd ad peccandum. Ad hoc dubium: quia & inter doctos, & indoctos dubitatum est, respondetur vnica conclusione: quæ talis est. A

Conclu. Iste modus coniunctionis, quando nullum præcessit signum expressiuum consensus, nec præcessit aliquod verbum, nec aliquid aliud de matrimonio: nullum facit matrimonium, neq; pręsumptum, etiam si ad mille annos simul maneant tanquàm maritus, & vxor, siue in animo habeant velle cõiungi matrimonialiter, siue nihil cogitent, siue solùm cogitent peccatum. Hæc conclusio probatur solùm in lumine naturali loquẽdo, omittẽdo expressam iuris determinationem. Nos enim loquimur de illis, qui tempore infidelitatis iungebantur, qui astricti erant legibus naturæ, & Diuinis Euangelicis, non Ecclesiæ determinationibus. Ratio ergo prima sit. B

p. ratio. *1. Corin. 7.* Hæc coniunctio naturalis maris, & fœminæ, est ad hoc, quòd vir potestatem habeat vtendi muliere absque peccato, & mulier potestatem habeat vtendi viro similiter, sed non potest in tali cõiunctione viro constare, ꝙ mulier se tradiderit viri potestati, nec mulieri, quòd vir se tradiderit eius potestati: ergo nullo modo potest eo vti absque peccato. Cõsequẽtia est bona. Nam aliâs, sequeretur ꝙ ego possem vti pallio Petri, sine expresso cõsensu eius, vel interpretatiuo, quod nullus sanę mentis dicet. Nec sufficit ꝙ sit actus interior voluntatis in matrimonium. Dato quidem per solũ actũ interiorem trãsferatur dominium in alterum, tamen alter in quẽ trãsfertur, nullo modo potest licitè vti, vsque dum ei cõstet, quòd in eũ trãslatum fuerit dominium, quod nõ potest ei cõstare per solum actum interiorem. Ergo non sufficit actus interior, quia mala fide vtetur re aliena, licèt verè sit sua, cùm ei non constet quòd sit sua. Sicut si quis furatus est vestem, vtitur ea cũ peccato, & do- C

S. Tho. d. 27. *Sco. d. 29.* *Abulen. Gen. 29. q. 11.* *Vual. de sacramen. c. 132.*

A cato, & dominus verus videns vestem propriam, in animo donat illi qui furatus est: certum est, quòd adhuc ille qui vtitur veste, peccat: quia non constat ei quòd sit sua. A simili ergo in proposito.

Præterea. Stando in iure naturæ, matrimonium est quidã cõtractus, scilicet, do, vt des: ergo sequitur naturam aliorum contractuum: sed sic est in alijs contractibus, quòd non est verus per solum actum interiorem, nisi constet de consensu verbis, vel signis: ergo. Et quòd non sit præsumptum, patet etiam stando in iure naturali. Præsumptio enim debet fundari in aliquo, quod reputatur sic esse, ex aliquibus quæ apparent, ex quibus eliciuntur alia de quibus non constat. At in casu nostro non est aliquid, ex quo eliciatur esse præsumptum matrimonium: ergo non præsumitur. Nam si esset aliquid, maximè coniunctio carnalis, sed ex illa nõ B præsumitur apud ipsos matrimonium. Nec etiam ex hoc, quòd diu maneant iuncti: quia ferè solùm illud matrimonium reputabant, quando antè loquutum erat. Etsi non erat loquutum apud parentes, vel cognatos, vel alios qui erant tanquàm patresfamiliâs, matrimonium non reputabant validum. Item. Vbi alia erãt signa exprimentia cõsensum, & in vsu apud ipsos, & verba, quo modo poterat esse præsumptum matrimonium, vbi constat nihil horum præcessisse.? Etsi fortè apud vicinos tale esset præsumptum, ideò esset, quia putabant inter eos sic coniunctos aliqua verba fuisse, vel signa exprimentia consensum. *Suprà.1.p.ar.3 Hugo de sacramen. li.2.p.11. cap.6. Ricar.d.27.artic.1.q.3. Supplemen.ibi q.1.*

Sed contra istam sententiam est argumentum. Quando aliqui duo inter se commutãt triticum pro vino, vel alia similia, sufficit quòd vno accipiente vinum, alter accipiat triticum, sine aliquo alio signo, & sine alia expresione cõsensus: ergo cùm in pro C posito sit quædam mutuatio, sufficit quòd vir vtatur fœmina, & ipsa fœmina vtatur viro sine alio consensu, vel verbo, vel signo. *Obiectio.1.*

Respon. esse dissimile. Et ratio est. In commutatione enim duarũ rerum sufficeret talis modus commutandi: quia tunc sic dando liberè vinum pro tritico, constat illi qui recipit triticum, quòd alius verè dat, & quòd vult dare, cùm vinũ recipit, & ad hoc habebat triticum expositum: nec potest in alium vsum dare triticũ nisi ad vtendum eo in suam vtilitatem: ob quod sufficit talis modus commutandi: sed non sic est in contractu matrimonij: quia per hoc quòd Ioanni iungitur Maria, non potest constare Ioanni, an Maria Ioanni iungatur in matrimonium, vel ad peccandũ, *Solutio.1.*

 cùm vtroq;

cùm vtroq; modo possit iungi,& in bonum vsum,& in malum. A
Similiter etiam non potest fœminæ constare,dato vir iungatur ei carnaliter,vtrùm iungatur ei ad matrimonij vsum, vel solùm ad fornicandum. Quare non potest mulier vti viro, nec vir fœmina,nisi constet de expresione consensus,ad quem vsum velit vir iungi, vel fœmina. In commutatione autem aliarum rerum: quia vnus est vsus,scilicet,ad vtilitatem hominum, sufficeret exterior commutatio sine alia expresione.

2.solutio. Potest secundò dici,quòd iste contractus matrimonij licèt sit quædam cõmutatio:tamẽ adhuc quod cõmutatur manet in potestate commutantis, & solùm per cõmutationem conceditur vsus ad tempus: quia vir non vxore vti potest in quocunq; tẽpore,& in quocunq; loco,nec vxor viro. Vnde necesse est,quòd in B tali cõmutatione adueniat consensus expressus, per quẽ constet viro,ꝙ posit fœmina vti tempore, & loco congruo: similiter & fœminę vt posit viro vti. At in cõmutatione aliarum rerũ,quod cõmutatur,transit in potestatem alterius,& ampliùs non manet in potestate commutantis:quare sufficit datio adinuicem,vel cõmutatio ipsarum rerum sine aliqua alia expresione.

2.obiectio. Sententia Caiet. Contra hæc videtur esse sententia domini Caie. qui interrogatus de dubio,vtrùm esset matrimoniũ inter noui orbis homines infideles,etiam si non esset aliqua expresio cõsensus, dixit hæc verba. Scrupulus autem de consensu expresso,pro nihilo reputatur,quando certum est,quòd vir, & mulier coniugali affectu se coniunxerunt. Sufficienter exprimitur consensus in coniugium C per carnalem copulam,cum affectu coniugali: hoc est, quod vir non cognoscit illam vt fornicator,sed vt coniux. Hæc Caie. Tamen,vel ipse Caie.(vir nostræ tẽpestatis eruditissimus)deceptus est:noui orbis hominum ignorans mores, vel si sufficienter (saltim auditu)cognouit,non rectè iudicauit. Sed quia mihi persuadere non possum, quin rem certò cognoscens, rectè sententiam ferret,existimo deceptum fuisse,eo quòd ipse putauerit inter noui orbis infideles nullum alium esse modum contrahendi matrimonium,& exprimendi consensum,nisi per solam traditionẽ in domum,& per copulam carnalem,& mutuam cohabitationem.

Explicatur sententia Caieta. Haud dubiè vera esset sententia domini Caietani,si ille modus esset contrahendi solùm: quando sic duo contraherent, vnus cum vna,& simul remanerent illo animo maritali coniugum, verum enim esset matrimonium, eo quòd per talem modum secũdùm

consuetudi-

A consuetudinem ipsorum exprimeretur verus consensus in matrimonium: tamen vbi sunt alij modi contrahendi expressè per verba, & per signa exprimentia consensum, nullo modo potest stare sententia eius. Per talem quippe coniunctionem, etiam si sit affectus interior maritalis, non explicatur sufficienter talis contractus, cùm sint alij modi clari, & manifesti contrahendi. Sequitur ergo, quòd cùm apud eos alij sint modi, sicut diximus suprà, & apud Mexicanos similiter, quòd nullo modo matrimonium erit per hoc quòd sic iungantur, sine signis, & sine promissione, sine aliqua loquutione, etiam si in animo habeant conueniendi vt maritus, & vxor. Sufficit pro ista sententia esse cõmunem opinionem Theologorum, nemine excepto. Dicere verò B quòd ad matrimonium sufficeret consensus interior, est error Vuitcleff damnatus in concilio Constantiensi. De quo in prima parte, de consensu, ar. 3.

Suprà. p. p. ar. 3.

Error Vuitcleff Vual. de sacramen. c. 132.

Sed tertia pro ista opinione est ratio. Si esset verum, quòd talis modus contrahendi inter huius noui orbis homines efficeret matrimonium, quando conuenirent maritali affectu, & non fornicario, sequeretur quòd si pòst contraherent cum alijs, vir cũ alia fœmina, cum expresione consensus, & fœmina cum alio viro, quòd compellendus esset redire ad primam vxorem, & quòd vxor rediret ad priorem virum, quod videtur falsum. Et quòd sequatur patet. Quia si verum fuit primum matrimonium, vbi nõ fuit expresio consensus per verba, nec per signa, pòst secundũ contractum non erit ratum, ob id cogendi sunt redire ad primũ C matrimonium. Sed quòd hoc sit falsum, ex eo patet: quia certa non sunt dimittenda propter incerta, sed de[illegible] secundo constat & est certum: ergo non dimittendum propter primum, quod est incertum, & constare non potest. Fateor quidem si qui conuenerint affectu maritali adinuicem, & suos cognoscerent interiores conceptus, sicut angeli se cognoscunt, non esset necessarius expressus consensus, vt dicit Maio. Sed tamen quia non sic se possunt homines cognoscere, nullo modo per solum interiorẽ cõsensum erit matrimoniũ, sicut suprà dictũ est. p. p. ar. 3. nota. 1.

Alia ratio.

Vide Lapũ alle ga. 57.

Maio. in. 4. d. 26.

Alius erat modus contrahendi inter eos satis vsitatus, vt quis acciperet fœminam in vxorem, interim dum filia esset nubilis, & pòst cùm filia peruenit ad ætatem, iungebãtur sine alio cõsensu de nouo. Vel cõtingebat si essent duæ sorores, vna iam prouectæ ætatis, alia puerilis ætatis, accipiebat in vxorẽ illã, quæ erat

S. Tho. p. p. q. 57. ar. 4.

Tiraq. de legi. connubi. Glossa. 5. fo. 162. nu. 17

prouectæ ætatis spectans infantulã, vsq; dum posset concipere, A
& sic eam capiebat sine alio nouo consensu. De quo videtur di-
Notan. cendum esse verum matrimonium, si affectu maritali iungeban
tur inter se vir, & puella, dummodò ipsa puella intellexerit ꝙ
Ratio.1. mater tradiderit eam illi viro in matrimonium: vel si soror erat, ꝙ soror. Hoc sic probatur communi argumento. Quando est cõ iunctio aliqua viri & fœminæ, qui sunt legitimæ personæ, cum expresione consensus, verbis, vel signis, est verum matrimoniũ, sed in præsentiarum est talis coniunctio inter legitimas personas, cũ expresione consensus, cùm sufficienter exprimatur quã do talia præcesserunt verba. s. si mulier habens filiam puellulam diceret viro: Accipies hanc puellam in vxorem, cùm prouectæ fuerit ætatis, & interim me habebis velut vxorem, & ipse cõsen tiebat, & pòst puella iam nubilis intellexit matrem eam matrimonio copulasse, & illo affectu iungitur viro: haud dubiè satis expressus videtur consensus, ergo erit matrimonium. Et per inde erit, siue sit mater, siue soror fœmina quæ sic matrimoniũ tractauit, quandoquidem talis erat mos. B

Ratio.2. Secundò. Non possumus meliùs intelligere talem coniunctionem esse matrimonium, quàm ex vsu ipsorum, & communi intelligentia eorum qui iungebantur, sed (vt nobis constat ex ipsorum consuetudine) per talem modum matrimonium contrahi credebant, sicut si ipsi inter se conuenirent, & adinuicem se promitterent: ergo habendum est tanquàm matrimonium, si tali affectu maritali iungebantur, dato id non exprimerent voce, vel aliquo signo. Dixi tamen, si puella intellexit verba, quæ præcesserunt de matrim[redacted]o: nam si nunquàm intellexit matrem, vel sororem loquutam de matrimonio, & ipse vir, eo quòd audiuit C verba, iungitur puellę sine noua expresione, vel promisione, & ipsa puella consentit in copulam, & communem cohabitationem, ignorans tamen quòd aliquid præcesit de matrimonio inter matrem, & virum, nunquàm erit matrimonium, vsque dum cognouerit verba præcesisse, vel quid simile inter cognatos, & postquàm sciuerit, liberè voluerit viro cohabitare, tãquàm vera vxor: & ex tũc matrimoniũ habet vim. Sed tamen quãdiu ipsa ignorauit factum, & sic temerè coniuncta est viro, sine aliqua expresione consensus, nullum erit matrimoniũ, vt patet ex dictis.

Dubium. Sed quid si puella iam sciens factum quod præcesit, liberè
Solutio. cohabitat viro, sine cõsensu interiori, nihil de illo cogitãs. Respõ.

Videtur

A Videtur tunc virtualiter consensisse. Nam ex quo sciuit contractum præcessisse, & non reclamat, nec dissentit, videtur approbasse factum, quod præcessit: quare habendum esset tanquàm matrimonium. De quo etiã in prima parte latiùs disputauimus. Omnes modi ij contrahendi erant in vsu apud hos infidelitatis tempore, & ipsorum omnium vsitatior erat: vt parentes, vel nobiles, seu patresfamiliâs loquerentur de matrimonio pro iuuenibus, & ipsi iungerentur sine aliqua expresione consensus, & sine aliqua cæremonia. Et licèt alij modi essent in vsu, iste tamen frequentior, & præ manibus habebatur. *Qñ nec puella consentit neq; dissentit.*

Ex istis in aperto est, quod à principio probare contendebamus, inter hos infideles esse matrimonium, quandoquidem habebant suos modos coniungendi, quibus ipsi intelligebant coniũ-
B ctionem naturalem viri, & fœminæ perfici. Dato in modo non omnes conuenirent in tota prouincia, imò nec in vno oppido, quia erant varij modi, tamen ista signorum variatio non variat matrimoniũ, dummodò per talia signa ipsi contrahentes intelligerent coniunctionem naturalem viri, & fœminæ velle perficere. Nec mirandum est de hoc, cùm constet non eundem modum fuisse contrahendi apud antiquos, sed alium, & alium, secundùm diuersas nationes, vt adducit Florentinus de nuptijs. Apud Cimbros hæc erat expresio consensus, quòd postquam parentes loquerentur de matrimonio, sponsus scinderet vngues, & mittebat in domum sponsæ, & sponsa similiter. Teutonij radebant capita ad inuicem sponsus, & sponsa in consensu matrimonij. Apud Armenos erat in vsu, vt sponsus scinderet aurem dexteram sponsæ, & sponsa sinistram sponsi. Elamitæ hunc seruabant ritum, vt sponsus digitum cordis sponsæ gladio percuteret, & sangui-
C nem lamberet, sic & sponsa. Numidiani certum est habẽt in vsu, vt luto facto adinuicem linirentur sponsus, & sponsa. Macedones per hoc, quòd panem gladio diuisum degustasset vterque coniugum. Panonij noua nominum impositione coniungebantur. Galatæ contrahebant, quia eodem poculo vir, & fœmina potabant. Thracij, ferro ignito, characteribus in fronte signabant sponsum, & sponsam. Tarenti, nisi sponsus id comederet quod sponsa porrigebat, & sponsa quod sponsus, velut coniuges non se putabant. Apud Scythas tamen, quòd adinuicem se mutuò tãgerent sponsus, & sponsa in pede, in cruribus, & manibus, & capite. Et de multis alijs, & varijs modis, & admirandis legat, qui *Cimbri.* *Teutonij.* *Armeni.* *Elamitæ.* *Numidiani.* *Macedones.* *Panonij.* *Galatæ.* *Thracij.* *Tarenti.* *Scythæ.*

Alexan. Boemus.

voluerit, Alex. ab Alex. Genialium dierum. lib. 2. cap. 5. & Ioan. A Boemũ de moribus gentilium pertotum. Et sic non miremur de istis, quòd signa quædam haberent, & vix verba, quando tã varius modus apud varias nationes fuit contrahendi. Et quidem apud quosdam Michoacanensis prouinciȩ, qui sunt alterius idiomatis, erat mos, ꝙ adinuicem se tangerent in capite sine alio consensu exteriori. Sufficiat tamẽ, ꝙ omnes nationes hãc habẽt naturalem coniunctionem maris, & fœminæ.

Apud Mexicanos vt fert.

Libet hȩc adduxisse ad probandum inter hos verum esse matrimoniũ. Idem apud Mexicanos probatur, licèt alius esset modus contrahendi. Quippe qui talis erat. Primò inter filios nobilium sic fiebat, vt parentes iuuenis, vel cognati, si non erant parentes, quando iam decreuerant dare iuueni vxorem, consulebant Astrologos, seu diuinos, & petebant ab eis, vt viderent per B astra, seu signa, vtrùm talis iuuenis cum tali puella, quam volunt ei dare in vxorem, conuenient bene in vnum. Vtrùm pacificè victuri essent simul, & mutuò se perpetuò dilecturi. Et vtrùm filios procreaturi. Tunc Astrologi, seu diuini, aspicientes quibusdam signis, & incantamentis, vtrùm bene conuenient, nec ne, responso dato quòd non, cessant ab incepto. Si respondebant fœlicem exitum, mittebãt parentes, vel cognati iuuenis in domum puellæ matronas, petere puellam pro tali iuuene. Parentes verò solebant se excusare quibusdam ambagibus, vel eo quòd puella non esset nubilis ætatis, vel aliquo alio argumẽto, dicentes matronis illis, quòd renunciarent parentibus iuuenis, esse valde gratũ, ꝙ voluerint ponere oculos in filiam suam. Hȩc verba ad literam. Et ꝙ filia sua adhuc non poterit commodè viro suo ministrare, C nec domum regere. Matronæ autem reuertebantur pòst, aliquibus diebus præteritis. Rursus mittebantur in domum puellæ, vt renunciarent eis, qua causa non velint dare puellam? Et dicunt, ꝙ iuuenis est filius nobilium, & parentes habere diuitias, & prædia. Et parentes puellæ respondebant, rem narraturos per ordinem omnibus cognatis, & ipsi puellȩ, & ꝙ si ipsa voluerit, tradẽt ipsam illi iuueni. Et conueniebant cognati puellæ in vnum: ꝙ si decernebant eam sponsare, mittebant ipsi similiter matronas in domũ iuuenis, renunciare iam conuentum esse inter eos, vt puella iungatur adolescẽti. Parẽtes verò adolescentis vocabãt ipsum, & renunciabant ei velle tradere vxorem talem puellam, & monebant vt esset vir, & paterfamiliâs, & quòd conueniant bene inter se,

A ter se, ipse, & puella, quòd mutuò se diligant. Eodem etiam modo parentes puellæ renunciabant. Similiter ei hortabantur, & dicebant, vt seruiret viro suo: alioqui relinquet te, & ducet aliã, & non bene conuenietis in vnum. Quibus peractis, signabãt diẽ in in quo nuptiæ erant celebrandæ: & certis cæremonijs in humeris portabant puellam in domum sponsi, vbi simul sedebant supra stratũ paratum coram igne, & ibidem duæ mulieres diuinatrices quadam veste linea ligabant sponsum, & sponsam. Sponsus verò dabat sponsæ tunicam, & ipsa sponso vestem, qua ipsi viri vtuntur. Ciboq; posito coram eis, spõsus comedebat per manum spõsæ, & spõsa per manum spõsi. Et quatuor diebus integris manebãt, & ibi ardebat ignis in præsentia ipsorum, & ibidem dormiebant illis quatuor diebus: & ad superflua naturæ expellenda nõ longè progrediebantur, eo ꝙ si contingebat spõsum, vel spõsam foras egredi illis diebus, dicebant esse signum, ꝙ non diligerent se B mutuò, vel quid simile. Illisq; quatuor diebus, parentes, & cognati omnes egregiè bibebant vsque ad ebrietatem. Sponsus tamen & sponsa ieiunabant, deprecantes Deos suos, vt fœlix esset coniunctio, & bonum haberet exitum. Transactis denique quatuor diebus: mulieres diuinatrices deferebant spõsum, & sponsam in lectum ornatum, & paratũ. Hic erat modus cõiungendi inter nobiles. Quare nulli dubium est, quin talis modus coniungẽdi efficiat matrimonium, quandoquidẽ tam solicitè curabãt scire, vtrũ bene esset conueniendum in vnum, existimãtes per talem vnionem perpetuò manendum in societate, & ꝙ nullo modo licebat eis diuertere. Et ferè (vt aiunt) idem modus seruabatur apud cęteram plebem, hoc vno excepto, ꝙ non omnes poterãt omnes obseruare cęremonias, propter eorum magnam paupertatem. Consuetũq; erat apud aliquos sine huiusmodi cęremonijs iungi, quippe qui nõ se habebant velut vir, & vxor, sed tanq̃ concubinarios, C eo ꝙ postea (qñ eis libebat) iungebãtur istis cæremonijs. Ex quo manifestè constat, inter eos verũ fuisse matrimoniũ. Aliâs, quorsum differentiam haberent inter coniuges, & concubinas, vt concubinam dicerent illam, quam temerè absq; solennitate cõiunxerunt sibi, & vxorem, quam cum cæremonijs? Si verò cõtingeret, ꝙ amore cæco iuuenis cum puella iungeretur, parentibus ignorãtibus: postea successu tẽporis adolescens adibat parentes puellę, petens veniam de commisso delicto, ꝙ filiam acceperit ipsis inuitis, quibus dicebat, se velle de nouo eam accipere vt vxorem, &

Nota quomodo apud nobiles Mexicanos matrimoniũ celebrabatur.

Illa erat concubina qua ducebatur absq; caremonijs.

sic

sic solenniter iungebantur. ¶ In prouincia de Nicaragua (vt aiũt) A
matrimonium celebrabatur per hoc, quòd sacerdos Idolorum ex minori digito manus, vtrunque apprehendebat sponsum, & introducebat in locum, vbi erat ignis accensus: & cùm consummaretur ignis, erant nuptiæ celebratæ.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm si plures quis duxit, sit matrimonium cum omnibus, an solùm cum vna.

Via apud Mexicanos audio fuisse consuetudinem, vt nobiles aliquando vnam acciperent in vxorem cum cæremonijs, & habẽt quidem in animo eam accipere in vxorem veram, sed tamẽ cum hoc nolunt, ꝙ filij illius mulieris sint hæredes, sed firmant in corde aliam recipere, B
cuius filij succedant in principatu paterno. Et dato istam secundam reciperet, prima semper habebatur tanquã vxor, & dominabatur domi. De isto modo coniungendi posset esse dubium, eò ꝙ quando iungebatur primæ, habebat in animo nõ habere solùm eam, sed simul cũ ea aliam accipere in vxorẽ, ex quo videtur agere contra essentialia matrimonij. s. contra bona ipsius: quia fides non poterat seruari.

Dubium.

Et vt dubiũ augeatur amplius pro omnibus infidelibus, ponimus, ꝙ quicunque infidelis quando coniungebatur secundùm ritum, & morem suum habebat in animo, si sibi non placeret illa aliam ducere, vel ꝙ dato placeret, repudiaret eã, & sumeret aliã: C
an esset verum matrimoniũ? Equidem multùm iuuat scire, eò ꝙ incolæ noui orbis infidelitatis tempore frequenter isto animo iũgebantur. Solutio huius dubij erit declaratio illiusmodi contrahendi quem proposuimus.

Nota. Pro solutione oportet primò distinguere, ꝙ vel habebant solùm in animo accipere aliam, vel non solùm habebant in animo, sed exteriùs ducebant in pactum. Et sic fit prima conclusio.

p. conclusio. Infidelis cõtrahens cum aliqua muliere, in animo habens aliã recipere simul cum ea, verum contrahebat matrimonium cũ prima. Probatur. Vbi est cõsensus inter personas legitimas, ibi est verum matrimonium: sed in casu inter illas duas personas est talis consensus: ergo & matrimonium.

p. ratio.

Si

A Si nõ esset verũ matrimoniũ, ex eo esset, quia habet in animo aliam ducere simul, sed hoc non obstat quominus sit matrimonium: finis enim principalis matrimonij, qui est procreatio prolis, cõmodè stat, etiamsi aliam ducat: imò meliùs, q̃ si vnam solã. Finis etiam secundarius, qui est operum communicatio, non tollitur propter hoc, ꝙ secũdam ducat simul cum prima: ergo dato id habeat in animo, non per hoc tollitur matrimonium. *2. Ratio. Cõtrahens cũ vna animo accipiendi aliam simul, verè cõtrahit.*

3 Ad idem in. c. Gaudemus. Extra de diuortijs. vbi compellitur infidelis conuersus ad fidem primam recipere, si plures habuerit. Sequitur ergo, ꝙ cum prima verum fuit matrimonium, etiamsi animum habuerit accipere aliam, vel alias.

B Infidelis contrahens cum aliqua, animo repudiandi quando ei displiceat, contrahit matrimonium. Si non esset matrimoniũ, maximè quia repudiũ tolleret essentiam eius, sed stãte repudio, stat matrimoniũ, ergo non tollitur essẽtia eius. In. c. Gaudemus patet, vbi summus Põtifex pręcipit, ꝙ infidelis cõuersus, quã primò repudiauit retineat: sequitur ergo, ꝙ etiam stante repudio in opere, manet matrimonium: vnde à fortiori etiam si solùm stet in intentioue. *2. conclusio. Ratio. p. Qui contrahit animo repudiãdi, verè cõtrahit.*

Secundò. Illud habitum in intentione non vitiat contractum, quod post exhibitum in exequutione non vitiat: sed repudium post sequutum non tollit contractũ, ergo nec etiam si sit in intentione. *2. ratio.*

Item. In pacto positum repudium non vitiat, ergo nec in intẽtione. Consequentia est bona. Et probatur antecedens. Si aliquis Iudæus duceret vxorem tali pacto, ꝙ posset repudiare quando voluerit, verè cõtraheret, quidquid alij dicant. Quia ex omni causa poterat repudiare, vt postea probabimus. Ergo & infidelis gẽtilis, si id in pactum duceret, cõtrahebat. Nam si licuit Iudæo per Dei dispensationem, licebit Gentili per consuetudinem habentẽ vim legis, vt infrà dicemus, qñ de pluralitate vxorum loquemur in hac. p. art. 17. Ergo sequitur ꝙ etiam infidelis cũ tali pacto contrahens, verè contrahet. Ergo etiam si haberet id in voluntate, si non exprimeret. Hanc sententiam tenet Panor. cum multis alijs contra Glo. in. c. De infide. de consan. & affini. dicens sic. Ex quo lex eorum hoc permittit, licitè deducitur in pactum. *3. ratio.* C *Panor. Glossa.*

Vltimò. Si aliqui duo facerent contractum, & vnus haberet in animo post mẽsem retrocedendi, esset verus contractus, ergo etiã in præsentiarum: dato talis haberet in animo relinquere vxorem, *4. ratio.*

esset

esset matrimonium, si voluit eam vt vxorem accipere, sicut tenet A
Glossa. Glossa, vbi supra. Et in. c. vnico. lib. 6. de sponsa. dicens, ꝙ cõditio contra substantiam matrimonij, si fuerit in mente, non vitiat cõ-
Innocen. tractum. Idipsum fatetur Innocentius, sicut refert Panor. in. c. Si
Panor. conditiones. de conditio. appo. qui dicit, quòd quando conditio apponitur contra substantiam matrimonij: si vnus cõtradicat, & processum est ad consummationem, non vitiat: ergo à fortiori, si solùm sit in animo, dum volũtariè illam accepit in vxorem. Hoc
Abulensis. etiam videtur affirmare do. Abulen. super Matth. licèt super. p.
Matth. 19. q. 28. & 1. Regũ 8. q. 214. Regum sentiat contrarium. Ergo consuetudo apud infideles Mexicanos, ꝙ vnam reciperent in vxorem cũ cæremonijs, tamen in animo haberent aliam ducere, verum erat matrimonium cũ prima, etiam cum tali intentione: imò existimo etiam si duceret in
Ratio. p. pactum illud. Ratio est. Quia id cõsuetum erat apud eos. Quod B inferius declarabimus latiùs. Dato enim iam hęc sint contra legẽ Christi, tamen non constabat eis ante diuulgationem. Itaq; apud infideles gentiles nec intentio de pluralitate vxorum admittẽda, nec de repudiãdo vxorem vitiabat matrimonium, si aderat aliâs consensus, & non ob aliud, nisi quia per consuetudinem illis licebat. At cùm solùm ista duo sint, quæ viros graues dubios reddiderũt in hac quæstione: vtrùm apud huius noui orbis infideles esset legitimum, & verum matrimonium, considerantes vnitatẽ vxoris esse de essentia matrimonij, ex CHRISTI pręcepto, simul & indissolubilitatem: aliqui non solùm dubitauerũt de matrimonio ipsorum, sed in aperto asseruerũt nullum esse inter eos. Quare duas solennes quæstiones: primam de libello repudij: secũdam de vxorum pluralitate, proponemus. Et primò dicemus, C quid circa vtranq; fuerit in vsu apud infideles huius noui orbis, deinde quid generaliter tenendum circa vtranque quæstionem. Et duabus tertiam adijciemus: vtrùm eo ꝙ in gradibus Diuina lege prohibitis isti contrahebant, etiam sit ratio, quominus matrimonium non valeat. Sicque declarabimus ferè omnem huius secundæ partis materiam, istis tribus absolutis quæstionibus.

ARTICVLVS. V.

De libello repudij apud Indos maris Oceani, & primo de repudio Michoacanorum.

Circa

A Circa repudium in prouincia Michoacanensi, vt habui à sacerdotibus idolorum, hæc sunt. Quã primũ duo coniugati inter se non conueniebãt, renunciabant sacerdoti maiori idolorum, qui vocabatur lingua ipsorum (*Petamuti*) & sacerdos admonebat tales cõiugatos, vt inter se bene conuenirent, & diligerent se mutuò, & reprehendebat illum qui erat in culpa, & cessabãt à querela. Et si secũdò pdurãtes erãt in odio, sacerdos rursus monebat dicens. Nõ vultis desistere ab odio? Iam non poterit bene cõueniri inter vos: Discedite ad inuicẽ. Atq; sic mutuò se repudiabant, virq; aliã ducebat, & fœmina aliũ virum. Post istã verò sententiã nulli licebat secundã repudiare, quam secundò acceperat: sed si deprehenderet eã in adulterio, renũciabat sacerdoti, & adultera interficiebatur. Quòd si ipse vir iũgebat se alijs fœminis, parẽtes fœminæ auferebant filiã de potestate viri, B & causa proposita corã sacerdore, vir qui primò repudiarat, ponebatur in carcere publico, & si post primũ repudium nõ conueniebãt inter se, non permittebatur eis repudiũ celebrare, sed manebant iuncti inuiti in carcere publico. Hæc sunt quæ illi dixerunt. Itaq; si istorum vera sunt dicta, probatur verũ esse matrimoniũ inter tales infideles, quandoquidẽ iungebantur animo in perpetuum perseuerandi. Nec facilè repudium concedebatur. Tamen non credo de omnibus verum, quia contrarium constat, cùm ferè maiorem partem ipsorum videamus repudiasse primas vxores, & liberè sine aliqua sententia, vel iudicio sacerdotum. Et interrogati de causa, quare repudiarunt, dicit vir, reliqui eam, quia non me diligebat, vel quia non coquebat, & parabat cibum, vel quia non texebat vestem. Et mulier similiter repudiabat virum. C Causam solent asignare, quia nimium reprehendebat eam vir suus, vel verberaret eam, vel quid simile. Ex quo probabile credo apud naturales prouinciæ Michoacanensis, saltim apud plebem esse in vsu repudium, sine aliquo iudicio, vel sententia sacerdotum, sed solùm suo arbitrio. Et fortè quod illi sacerdotes dixerunt, erat verum in ciuitate, quæ caput erat prouinciæ, in qua habitabat qui dominabatur omnibus. Crediderim tamen eos quando iungebantur matrimonialiter, bono animo coniungi ad permanendum, licèt postea contingeret contrariũ. Hæc de repudio apud Michoacanenses.

Modus repudiãdi Michoacanorum.

Nota quo modo adulteriũ fuit reprobatũ apud eos.

In prouincia de Nicaragua (vt aiunt) ob adulterium repudium

Modus repu-

diandi apud Nicaragua.

dium concedebatur. Er quando sponsam ducebat in existimatione ꝙ esset virgo, si inueniretur corrupta. A

Modus repudiandi apud Mexicanos.

Apud Mexicanos (vt ferunt) repudium erat per sententiam iudicum ad hoc signatorum. Vel (vt alij referũt, & credo veriùs) id fiebat solùm, quòd aliquibus inter se malè conuenientibus in matrimonio, denunciabatur quibusdam iudicibus, & ipsi admonebãt eos: quòd si semel, & bis admoniti, noluissent acquiescere, ipsis non contradicentibus inter se, coniuges disiungebantur. Ferunt etiam, ꝙ propter repudium oriebantur bella, & dissensiones inter parentes, & consanguineos: & affirmãt ꝙ in prouincia Mexicana, quæ satis magna est, non dabatur sententia diuortij, nisi in ciuitate metropoli Mexicana, vel in Tezcuco, vel in alia quæ dicitur Tlacupa, quæ sunt prope ciuitatem ipsam Mexico sitæ, in quibus locis erant per principem positi quidam seniores, qui B iudicarẽt in causis matrimonialibus. Et si agebatur de adulterio, mortis pœna erat. Si ob aliud contentio oriebatur inter coniugatos, iudices eos pacificabant. Quòd si secundò conquerebantur, sententiam ferebant diuortij. Hoc dicebant esse in vsu. Alij verò dicunt, ꝙ absque sententia separabantur, ipsis iudicibus non contradicentibus. Nonnulli secretè sine iudicis sententia, aut monitione adinuicem disiungebantur. Hunc modum dicunt fuisse in repudio. Ex quibus colligitur repudium non esse facile apud eos.

ARTICVLVS. VI.

De indissolubilitate in matrimonio, vtrùm sit de iure naturæ.

C

PRima, & solennis quæstio in ista materia sit, vtrùm indissolubilitas matrimonij, quæ repugnat repudio, sit de iure naturæ.

S. Tho. in. 4. d. 33. Gabr. in. 3. sen d. 37. Alex. ha. 3. p. q. 27. mem. 4. art. 3.

Pro solutione quęstionis notandum, quid sit ius naturale, seu lex naturalis. Quot etiam modis capiatur. Pro cuius elucidatiõe etiã aduerte, quòd omnibus rebus mundi insunt naturaliter quædam principia, quibus non solùm proprias, & sibi cõuenientes operationes, sed quibus eas cõuenientes fini suo facere possunt. Verbi gratia. Homini conuenit comedere ad vitę sustentationẽ, quod fieri nõ potest,

A potest, nisi per digestionem cibi. Habet ergo ob hoc quædã principia à natura, quibus perficiat operationem. Habet enim os, & dentes: non solùm hoc habet à natura, sed cum hoc habet, quòd conuenienter ad finem talem, habeat operationem. Ob quod habet dentes acutos: vt sic meliùs cõteri possit cibus. Hoc ideo est, quia cùm natura sit optimè instituta (vt Arist. ait) non solũ prouidet rebus vt agant, sed etiã vt cõuenienter agant. Et tunc dicendum naturale, quicquid à natura datur. Et talia principia ad reddendũ operationes cõuenientes fini, naturalia dicũtur. Reddere etiam operationes cõuenientes fini, naturale dicitur. Hoc autem siue sint operationes quæ conueniunt rei ratione generis, vel sint quę cõueniunt ratione speciei. Verbi gratia. Si sit in homine principium ad comedendum, quod cõuenit ei ratione generis, inquã B tum animal est. Eò quippe ꝙ animal est, naturale est ei sumere cibũ. Item. Et est principiũ in ratione ad bonũ prosequendum. Hoc naturale est, quod sequitur naturã speciei, inquantũ homo est. Siue hoc, siue illud, naturale dicetur ipsi homini, cùm à natura principiũ habeat ad vtranq; operationẽ. Itẽ. Lapis habet principium ad cõplendam hanc operationẽ. s. descẽdendi deorsum, quod principium est grauitas, quod habet à natura insitum per formã suam. Sicut ergo in rebus inanimatis cognitione carentibus, quę ex necessitate naturæ agunt, principiũ actionũ est forma ipsa, à qua operatiões procedũt cõueniẽtes fini: ita in his, quę cognitione participant, principiũ agendi sunt cognitio, & appetitus. At quia naturale est habenti cognitionẽ agere ex his principijs, necessariò dicendũ est, ꝙ illa sunt principia naturalia: nam eo modo, quo lapidi conuenit descẽdere deorsum à forma sua. s. C propter grauitatem: sic & animali conuenit operari operã cõuenientia ei per cognitionem, & appetitũ: & hæc naturaliter agũt: quia à natura habent mouere animal ad operationes conuenientes ei. Ob quod necessariò oportet ponere in vi cognoscitiua, naturalem conceptionem rei, quam cognoscit, & in vi appetitiua quandam inclinationem. Hoc quidem est in appetitu inclinari, quod in vi cognoscitiua cognoscere. Per huiusmodi verò actus potest reddi operatio conueniens rei cognoscẽti: sicut & per grauitatem lapidis redditur actus, qui est descensus conueniens ipsi lapidi. Et hoc est verum in cognoscente, siue operatio sit quæ cõuenit cognoscenti ex conditione generis. s. inquantum animal, vel ex conditione speciei, in quantum tale animal est. Sicque reperiuntur

S. Tho. 1.2. q. 65. ar. 3.

Arist. 12. metaphy. in fine.

S. Tho. 1.2. q. 94. ar. 2.

S. Tho. vbi supra.

periuntur hæc principia, scilicet, cognitio, & appetitus in brutis, & in hominibus. Est tamen differentia inter homines, & bruta animantia: licèt enim omnia animata suos habeant proprios fines ex inclinatione naturæ, & consequantur ipsos fines, non tamen attingunt ad cognoscendum proportionem operis ad finẽ, seu mediorum in ordine ad finem: nam & si finem consequãtur, non tamen intelligunt suum finem esse. Et quanquam contingat finem ipsum cognoscere, nesciunt quis sit modus perueniendi in finem. Homo tamen habet per rationem, vt non solùm finem suum cognoscat, sed & media fini conuenientia, & proportionem ad ipsum finem. Verbi gratia. Brutum animal coniungitur alteri in diuersitate sexuum, scilicet masculus, & fœmina, & inclinatur ad illum, non tamen cognoscit finem, quòd sit ad prolem generandam: dato quidem cognosceret, verum medium nõ cognoscit proportionatum fini, sed instinctu, vel appetitu fertur in talem coniunctionem, cùm ad id inclinetur. Attamen homo non sic: quia non solùm cognoscit finem, scilicet, procreationem prolis, sed etiam mediũ proportionatum tali fini. Ob quod dato in homine, & in animalibus sit naturalis conceptio, & inclinatio, tamen cognitio naturalis indita homini dicitur lex naturalis, vel ius naturale, quo dirigitur ad operandum. Eademq; naturalis cognitio in brutis dicitur naturalis extimatio, & non lex naturalis. Ratio diuersitatis hæc est. Lex quippe dicit regulam ad aliquid agẽdum, per quam regulamur in operationibus, & talis regulatio solùm potest illis competere, qui ad regulam aspicere possunt: cùm ergo homo solus ad regulã posit aspicere, eo ꝙ est dominus suarum operationum, & potest in regulam dirigere, in eo dicitur lex naturalis, & non in brutis. Bruta nanq; non habent dominiũ suarũ operationum, sed ex vi insita naturæ mouentur ad exercẽdum suas operationes, quasi impulsa. Ob quod in homine dicitur lex naturalis, & nõ in brutis. Vnde lex naturalis, est quædam cõceptio naturaliter homini indita, qua dirigitur ad agendum in actionibus proprijs: siue competant ei ex natura generis, inquantum animal est, vt comedere, & gignere: siue inquãtum homo est, vt ratiocinari, legere, vel simile quid. Ex quo patet, ꝙ cùm lex naturæ sit, qua homo dirigitur ad consequendũ suum finem per operationem cõuenientẽ fini: omne illud quod reddit operationem non conuenientem fini, quem natura intendit, erit contra ius naturale.

Nota. 1. A

Differentia inter rationalia & irrationalia.

S. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 2.

B

S. Tho. vbi supra.

Naturalis extimatio est in brutis.

S. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 2. ad. 3.

C

Quid lex naturalis.

Præterea

A Prӕterea. Dupliciter actio potest esse nō cōueniēs fini: vel quia omnino impedit ipsum finē: vel quia dato non impediat, tñ difficilem facit consequutionem eius: sicut per comestionem natura intendit sanitatem, & conseruationem animalis. Superflua verò, & inordinata comestio impedit finem, quia non erit sanitas cum superflua comestione. Si tamen sit temperata comestio, sed non sit congruo tempore, licèt non impediatur finis, qui est sanitas, tamen facit difficilem consequutionem finis, eo ꝙ non bene conseruabitur sanitas cum tali comestione. Nota. 2.

Item notandum, ꝙ natura intendit in actionibus duos fines: vnum principalem: alium sub isto minùs principalem, sicut in exemplo posito. Per comestionem enim in homine non solùm natura intendit sanitatem, & cōseruationem ipsius hominis, sed etiam intendit bonam habitudinem in negotijs gerendis: vt. s. homo habeat robur, & fortitudinem, & nō deficiat in exercitio negotiorum. Vnde potest esse, ꝙ actio impediat finem principalē quem natura intendit, vel ꝙ non principalem tollat, sed secundarium, & minùs principalem. Vel potest esse, ꝙ difficultet, vel operationem difficilem reddat ad consequutionem finis secundarij, & non ad consequutionem finis principalis, vt nō recedamus ab exemplo posito. Superflua enim comestio non solùm tollit finem principalem. s. sanitatem, sed & secundarium. s. bonam habitudinem in negotijs gerendis. Et idem de nimio defectu cibi. Cibatio verò inordinata quantum ad tempus, non tollit finem principalem, sed difficilem reddit secundarium. Nam non existente bona valetudine, non potest homò commodè negotia exercere. His suppositis, sit prima conclusio. Nota. 3. B C

In actionibus humanis si sit aliqua operatio, quæ omnino tollat finem principalem, quem intendit natura in suis operationibus, illa talis operatio est ꝓhibita iure naturæ, per prima principia iuris naturæ. Verbi gratia. Intendit natura conseruationē hominis. Homicidium autem directè tollit istum finē. Ob hoc homicidiū dicitur esse prohibitū de lege naturæ, per prima principia legis naturæ. Item. Natura intēdit bonū cuiuslibet. Si aliquis alicui malū inferat, tollit omnino istum finem, quem natura intēdit. Quare est de primis pricipijs iuris naturæ hoc, nulli malū esse faciendū. Talia enim sunt principia prima legis naturæ, quę sunt nota omnibus statim sine aliquo discursu, quæ audita, statī quilibet approbat. Sicut etiam est hoc, Omne bonum est prose- p. conclu. Matth. 7.

quendum, & omne malum est fugiendum. Quia ergo natura intendit finē primò, prohibet primò quod omnino tollit illū finē. A

Conclu. 2. *Vigue. in suis insti. Theo. c. 16. §. 7. ver. 11 Quæ sunt de. 2 principijs iuris naturæ.*

Omnis operatio faciens difficilem peruentionem ad finem, quem principaliter intendit natura in suis operationibus, vel faciens eam minùs decentem, est prohibita iure naturæ, de secūdis præceptis iuris naturæ, quæ quidem præcepta sunt tanquā quædam conclusiones, quæ deriuantur ex primis principijs. Probatur. Quia cùm natura (vt diximus) non solùm det operationem ad consequutionem finis, sed etiam ad conuenientem consequutionem: illud quod impedit istam conuenientem consequutionē finis, erit contra ius naturæ, sed non est contra prima principia: nam per tales operationes finis principalis non tollitur: ergo erit de secundis principijs, quę sunt velut cōclusiones deriuatæ à primis. Verbi gratia. Stando in exemplo proposito, comestio inordinata quātum ad tempus, licèt non tollat finem principalem. s. B sanitatem hominis, quam intendit natura, reddit tamen cōsequutionem finis difficilem, quia non cōmodè habetur: ob quod est iure naturæ prohibitū comedere ante tempus: non quidem est de primis pręceptis, quia non est de per se notū non comedendū ante horā: vnde non est de primis pręceptis iuris naturæ, sed fit notū ex primo principio sic, Cuilibet est necessarium cōseruare vitam, sed ex inordinata comestione, quantū ad tempus, non bene conseruatur vita, seu salus hominis, ergo non est comedendū ante horam. Ecce quomodo hoc, quod difficilem reddebat finē intentum à natura, est prohibitum iure naturæ, tanquā quędam conclusio, quæ probatur ex principijs per se notis in natura, quę sunt de primis principijs, ex quibus deriuantur cōclusiones: quæ dicuntur esse de lege naturæ, vel prohibita, vel præcepta de secūdarijs pręceptis. Hęc sunt valde notanda in omni materia, præcipuè in hac matrimonij, ad exactè intelligendum quid sit contra legem naturæ, & quid non. C

Conclusio. 3. *Abu. Matth. 19. q. 45.* *P. ratio.*

Omnis actio, quæ tollit finem secundarium naturæ, vel difficilem facit peruentionem ad ipsum, est prohibita de iure naturę, per secundaria pręcepta iuris naturæ, & non per prima. Probatur. Natura in suis operationibus post finem principalem intendit debitam peruentionem ad ipsum, & ad finem secundarium: ergo illis pręceptis iuris naturæ erit prohibitum, quod impedit finem secundariū, quibus est prohibitū quod impedit debitā peruentionem in finem, quia eadem omnino est ratio vtriusque: sed quod

A quod impedit commodam peruentionem in finem est prohibitũ secundis præceptis iuris naturæ. vt in 2. cõclusione patuit: ergo.

Illud dicitur esse prohibitũ secundis præceptis iuris naturæ, quod non est per se notum malũ, sed elicitur ex per se notis: sed quod impedit, & tollit finem secundariũ, quem natura intendit, nõ est per se notum malũ, sed est tanq. conclusio, quæ elicitur ex per se notis: ergo, quandoquidẽ est prohibitum, solùm est prohibitũ de secundis præceptis iuris naturæ. Exempli gratia. Multùm comedere, impedit finem secundarium, quem natura intẽdit per comestionem. s. bonam habitudinẽ ad negotia gerẽda: ergo multùm comedere, est prohibitum iure naturæ, sed tamen nõ primis præceptis, si cum tali comestione conseruatur sanitas: quia non est per se notum illud esse malum, sed debet fieri notum per prima principia per se nota. s. Omne malum est fugiẽdum, & bonũ B prosequendum: sed non exercere negotia, quæ sunt homini conuenientia, est malum, ergo fugiẽdum est. Ecce quomodo elicitur hoc tanquam conclusio quædam ex per se notis: ob quod illud tale dicitur esse de iuris naturæ præceptis secundarijs. *2. ratio.* *Matth. 7.*

Applicando in proposito in matrimonio. Duplicem finẽ prætendit natura inclinans ad illud. Primũ, & principalem, procreationem prolis, & eius sufficientem educationem. Qui finis competit homini, inquantum animal est. Omnibus quippe animalibus perfectis conuenit procreare filios, & educare eo tẽpore, quo educatione parentum indigent. Et ob id Arist. hanc causam associationis maris, & fœminæ assignat communem omnibus animalibus, quod est primum bonũ matrimonij. s. prolis educatio. C Finis secundarius, & minùs principalis in matrimonio est, cõmunicatio operum maris, & fœminæ, vt ibi Aristo. dicit, quæ cõmunicatio est in necessarijs ad vitam. Et quantum ad hoc ponitur bonum alium matrimonij. s. fides, inquãtum debent sibi adinuicem seruare, quandoquidem in operibus communicãdum. Tertius finis respectu fidelium solùm est sacramentum, de quo quia de infidelibus agimus, nihil in præsenti: suo loco reseruantes. *Duplex finis ĩtentus à natura in matrimonio.* *Abulen. Mattha. 19. q. 45.* *Aris. 8. ethi. c. 12.* *2. finis.* *3. finis.*

Præterea notandum, q̃ ius naturale tripliciter accipitur. Vno modo, pro eo quod est à principio naturali. Secundo modo, pro eo quod est à principio extrinseco Diuino. Tertio modo, pro eo quod non solùm est à principio naturali, sed est à natura. i. de re naturali, prout distinguitur contra rationem. *Ius naturale tripliciter accipitur.*

Primo modo capiendo, ius naturale est illud, quod est ex principio *Pri. modo ius naturale.*

cipio, quod à natura inditũ est. Verbi gratia. Homo à natura habet rationem inditam: eô enim est homo, ꝙ rationem habet, qua distinguitur ab alijs animalibus. Quod ergo ab isto principio ꝓcedit in homine, dicitur esse de iure naturæ, quomodocũque homo dirigatur per rationem ad aliquid absque aliqua lege scripta, siue illud ad quod inclinatur cõueniat ei, quia homo est, vel quia animal est, dicitur esse de iure naturæ: sicut videmus hominẽ absque aliqua lege posita inclinari ad viuendum in consortio aliorũ hominum, etiam si nulla sit lex posita, vel inclinari ad mansuetudinem, vel quid simile, sine alia lege: & hoc, quia ratio, quæ in homine est, eum mouet ad illud: illud tale dicitur esse de lege, vel de iure naturę isto primo modo. Idem si moueatur ad comedendũ, quod conuenit ei inquantum animal est: de iure naturali esse dicitur, quia illud habet à principio insito à natura. i. ea ratiõe, qua sensitiuum est, & nutrimento indiget. A

Secundo modo ius naturale. Secũdo modo dicitur ius naturale, quod est Diuinũ positiuũ. Et hoc ad similitudinem modi præcedentis. s. quia est quasi ex principio naturali, eo quòd sit à principio superiori mouente. Sicut in naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non ꝙ sint à principio intrinseco, sed quia sunt à principio extrinseco superiori mouẽte. Sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum cœlestium dicuntur naturales: vt dicit Cõmentator. 3. de cœlo, licèt non sint à principio intrinseco: tamẽ quia à superiori mouente, sufficit ad hoc ꝙ naturale dicatur. Ob similitudinẽ cuius illa quæ à Deo sunt, qui est principium superius mouens, dicuntur esse de iure naturali. Sunt etenim ex infusione superioris principij. Hoc modo accipitur ab Isidoro, dicẽte. Ius naturale est quod in lege, & Euangelio cõtinetur. Certum est, ꝙ si primo modo caperetur ius naturale, pro illo quod est à principio insito per naturam, quòd non omnia quæ sunt in Euangelio, sunt de iure naturæ: nam quòd homo recipiat baptismum ad salutem, nõ est sic naturale, cùm ad id non inclinetur homo per rationem, cùm sit supra rationem. Veruntamen quia quæ in Euangelio sunt, à Deo data sunt, & indulta, tanq̃ à superiori principio, dicuntur esse de lege naturæ. B

Auerro.

Quæ sunt in Euangelio, dicuntur esse & de lege natura. C

S. Bona. in. 4. d. 33.

Tertio modo dicitur aliquid de iure naturæ, strictè capiendo, pro eo qđ est non solùm à principio naturali, sed ab ipsa natura. Principiũ naturale in homine suorũ actuũ ratio ipsa est. Vnde quicquid est de dictamine rationis, est naturale, quod est capi ius naturale

Quidquid est de dictamine

A turale primo modo: tamen isto tertio modo est, quando ab ipsa natura est, prout natura distinguitur contra rationem. Et naturale, prout distinguitur contra illa quæ sunt secundum rationem. Hoc modo ius naturæ non est aliud, quàm illud, quod est de rebus naturalibus. Hinc est, quòd illa, quæ conueniunt homini, non inquantum homo est, sed inquantum animal est, dicentur esse de lege naturæ, vel de iure naturæ, hoc tertio modo strictè capiendo. Et sic capiendo, definiunt Iuristæ dicentes. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. His suppositis, oportet quęstioni satisfiat, vbi quærebatur, vtrùm inseparabilitas matrimonij sit de iure naturæ. De quo fit prima conclusio. *rationis, est naturale.* *Quid ius naturæ secundùm Iuristas.*

Capiendo ius naturale secundo modo .i. pro iure Diuino, inseparabilitas est de iure naturæ. Probatur ex illo Matth. vbi Christus expressè dixit, nullo modo licere homini relinquere vxorē. Patet etiam quomodo ab initio fuerit sic ab ipso Deo cōstitutū, quandoquidem dixit, Erunt duo in carne vna, & Ab initio creauit Dominus. Tandem ex processu literæ constat, Deum inseparabilitatē matrimonij renouasse, quæ à principio creationis fuerat, quæ perierat in statu legis veteris ptopter repudium. *Pri. conclu.* *Matth. 19.* *Gene. 2.*

B

Accipiendo ius naturæ tertio modo strictè, pro illo, quod homini conuenit inquantum animal est: inseparabilitas matrimonij non est de iure naturę. Probatur. Inseparabilitas quidem hæc non reperitur in cæteris animantibus, vbi masculus, & fœmina commiscentur: ergo sequitur cùm in alijs non sit de iure naturæ, quòd nec in homine. *Conclu. 2.*

Accipiendo ius naturę primo modo, pro eo, quod est de dictamine rationis, sine aliqua lege positiua: inseparabilitas in matrimonio est de secundis pręceptis iuris naturæ. Quia verè ita est, quòd ratio ipsa absq; aliqua lege dictat, in matrimonio esse indissolubilitatem, vel inseparabilitatem. Dictat enim illa quæ sunt conuenientia fini matrimonij, sed cōueniens est talis inseparabilitas ad prolis procreationem, vt cōstat: nam aliâs, non posset debitè proles educari, si non esset talis indissolubilitas inter coniugatos. *Conclu. 3.* *Maio. d. 26. q. 2.*

C

Pro intelligentia tamen notandum est, quòd in matrimonio ista prętenduntur, procreatio prolis, eiusdem educatio, instructio, & operū cōmunicatio, vt suprâ diximus. Finis verò principalis matrimonij .s. procreatio prolis, & si non tollatur totaliter per separabilitatem matrimonij, cùm proles possit procreari, dato maneāt ad certum tempus solùm vir, & fœmina, non est ista inseparabi- *In matrimonio prætenta procreatio prolis, educatio, & operū cōmunicatio.*

litas in matrimonio de primis pręceptis iuris naturę. In forma A conclusio probatur. Separabilitas matrimonij impedit finem secundarium matrimonij, finē autem principalem efficit difficilē, ergo sequitur, ꝙ talis separabilitas est prohibita iure naturę. Et non est de primis pręceptis iuris naturę, ergo de secundis. Quòd non sit de primis, probatur. Quia (vt suprà diximus) solùm illa sunt prohibita per prima pręcepta iuris naturę, quę tollunt finē principalem, quem prętēdit natura: sicut occidere, quia tollit vitam hominis, quam intendit directè natura: at per separabilitatem matrimonij nō directè tollitur finis principalis matrimonij s. procreatio prolis, cùm procreari possit, licèt non ęquè bene, dato separentur vir, & vxor: sequitur, ꝙ est de secundis pręceptis. Et quāquam sit ad procreationē prolis necessarium, ꝙ vir & fœmina simul maneant ad aliquod tēpus, vsque dū iam proles est prouectę ætatis, & sui iuris, non tamen est necessarium ꝙ perpetuò maneant iuncti. Ob quod potest finis principalis matrimonij stare cum separabilitate: eo quòd instructio fieri potest perfectè vsq; ad vicesimū annum. Et sic iam ex iure naturę nō esset necessarium simul in vnum manere vir, & vxor. B

P. ratio.

Ratio. 2. *S. Tho. in. 4. d. 33.*

Item. Inseparabilitas matrimonij non ordinatur ad prolis bonum, quod est principalis finis matrimonij, nisi quantum adhoc quòd per parentes filijs prouideri debet in totam vitam, per debitam pręparationem eorum quæ sunt necessaria in vita: huiusmodi autem præparatio non est de prima intentione naturæ, secundùm quam omnia sunt communia: ergo inseparabilitas non est de primis præceptis iuris naturæ.

S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 5. ad. 3.

Conclu. 4. *Inseparabilitas ad aliquod certū tēpus est contra prima pracepta iuris natura.*

Licèt ita sit, ꝙ inseparabilitas per totum tempus vitę non sit contra prima præcepta iuris naturæ, tamen ad aliquod tempus C certum de per se est contra iuris naturæ prima præcepta. Nam illud, quod tollit finē principalem matrimonij, est contra prima præcepta iuris naturæ, sed separabilitas, si fit ante prolis procreationem necessariam, & educationem sufficiētem, tollit finē principalem matrimonij, ergo est contra prima præcepta iuris naturæ. Quòd si separatio fit ante prolis procreationem tollatur finis matrimonij, patet: quia cū fœmina sola nō sufficiat ad prolis educationē, nec solus vir, vterq; cōiugū erit necessarius: sequitur ergo, ꝙ si simul non maneant in vnū, ꝙ proles nō educabitur: et si non educetur, non adest finis principalis matrimonij. Educationē quippe principaliter intendit natura, & non solùm generationem.

A tionem. Vnde de iure naturæ est tandiu virũ, & fœminam simul manere, quandiu intenditur educationi prolis. Ante verò separari est prohibitum iure naturę primis præceptis. Hæc conclusio non contrariatur tertiæ conclusioni: quia illa absolutè, hæc de tẽpore determinato loquitur.

Inseparabilitas matrimonij vsque ad mortem, licèt non sit de iure naturæ, vt est commune omnibus animalibus, est tamen de iure naturæ, tandiu, quandiu vacatur generationi. Quia constat in omnibus animalibus, ꝙ ista inseparabilitas non manet vsque ad mortem: ergo nec in homine necessariò manet ex iure naturę, quod est commune omnibus animalibus. Nam tandiu manendum est simul, quandiu vacatur educationi prolis: sed non vsque B ad mortem vacatur educationi, cùm ante senilem ętatem contingat prolem esse sufficienter educatam, ergo non est de iure naturæ sic perpetuò manere. *5. conclu.* *Ratio. p. p.*

Secunda pars probatur, quòd sit de iure naturæ tertio modo capiendo ius naturæ, quandiu vacatur generationi. Nã illud dicitur esse de iure naturæ tertio modo, quod est cõmune omnibus animalibus: sed brutis animalibus natura indidit, quòd simul maneant vsque ad educationem perfectam filiorum: ergo etiam & homini hoc conuenit. In quibusdam enim animalibus filij mox vt nati sunt, possunt se educare, & in talibus nullius parentis cura exigitur. In alijs sufficit cura maris ad educandum: ideoq; non commanent masculus, & fœmina. In illis verò, in quibus maris, & fœminæ solicitudo requiritur, ambo manent. At quia bruta C exigua indigent educatione, paruo tempore manent simul masculus, & fœmina. Homo tamen: quia perfectior cæteris animãtibus, longa indiget educatione: quia tardiùs perficitur. Et cùm naturale sit omnibus animantibus tandiu simul manere, quandiu proles per se non est sufficiẽs, naturale erit tandiu manere virum & vxorem simul, quandiu proles educatur, & per se non est sibi sufficiens: sed quandiu generationi vacatur, tãdiu educationi prolis, quæ de nouo gignitur, intendendum est: ergo de iure naturæ capiendo tertio modo, vt commune est omnibus animantibus, erit inseparabilitas matrimonij tempore toto, quo generationi vacatur. Et quia educatio sufficiens extenditur vsque ad vicesimum annum prolis, & qui gignit est regulariter viginti annorum, iam inseparabilitas erit de iure naturæ vsque ad quadragesimum annum, etiam si vnum filiũ solùm gigneret. Et quia dum *Ratio. 2. p.* *Nõ est eadem ratio educationis in omnibus animalibus.*

illum educat, nascuntur alij, pro quorum quolibet oportet tantundem temporis impendere, oportet parētes per totam vitam manere simul, gratia educationis filiorum: quia aliter nō possent sufficiēter prolē educare. Et tñ matrimoniū ordinatur ad educationem ita principaliter, sicut ad procreationem, cùm nihil prosit procreatio absque educatione: ob id de iure naturæ est talis inseparabilitas. A

Præterea. Educatio non potest commodè fieri absque communicatione operum inter masculum, & fœminam, quæ fit dupliciter. Vno modo, realiter educando, quandiu indiguerit. Alio modo, relinquendo aliqua bona, per quæ sustententur nati adulti post mortem parentum. Quare ad parentes attinet filijs thesaurizare: quod contingit per hoc, ꝙ parentes relinquant filios hęredes bonorū suorū. Hæc verò thesaurizatio fieri nō potest, nisi maneant simul maritus & vxor. Sequitur ergo inseparabilitatē hanc esse de iure naturæ. B

Dupliciter educatio contingit.

2. Coro. 12.

Corella notandum pro istius orbis incolis.

Ex quo sequitur manifestè, quòd si esset aliqua gens propter peccatum tam ignorans, quæ nullam haberet doctrinam, nullā virtutem acquisitam, nec secundùm lumen naturale viueret, nec educationem filiorum haberet, nec thesuarizare eis, & nihil eis relinquere esset consuetum, nec aliquo alio modo curam filiorū gereret, quòd apud tales inseparabilitas in matrimonio non tam necessaria esset ad tantum temporis post prolis generationem, sicut est necessaria in gentibus, quæ instruunt filios in bonis moribus, & pollent virtute, & thesaurizant eis. Sed videtur probabiliter dicendum, ꝙ illis gentibus ex natura tandiu manēdum esset, quandiu generationi prolis intenditur: quod fit paruo tempore, cùm educatio apud eos non sit. Et in illis matrimonium solùm videtur esse ad generationem, in officium naturæ, & remedium: & tandiu in vnum manendum esset. Vnde non mirandum, quòd plures, tales admitterent in matrimonio, vel quòd repudium concederent facilè. Nam vbi non est talis procreatio, nec educatio, nec thesaurizatio, non ex natura est necessitas ad diu manendū. At quia suspicor aliquos inuentos in hoc orbe, in quibus ante cognitionem veri luminis, & Euangelij diuulgationem illa quæ in lumine naturali bona cognoscuntur, vix ipsis fuerunt in vsu, credibile est in matrimonio tam turpiter errasse. Et tam facilè aliam & aliam sibi sociasse, ex hoc prouenisse, quòd nulla esset apud eos instructio, nec aliqua alia ad vir- C

Nota.

tutem

A tutem prolis prouectio, nunc autem longe aliter viuunt, cum eis prædicatum sit. Ex omnibus ergo resolutoriè habemus, insepa- rabilitatem matrimonij esse de iure naturæ de secundis præce- ptis per totam vitam, vt maneat simul vir & vxor. Est etiam de primis præceptis iuris naturæ, quantum ad tempus aliquod, sci- licet, quandiu prolis educationi necessariò intenditur. Ex qui- bus oritur sequeris graue dubium. Cùm hæc inseparabilitas sit de iure naturæ: quare non est idem apud omnes gentes? *Epilogatio arti.* *Abu. Matth. 19. q. 45.*

ARTICVLVS. VII.

Quare indissolubilitas non sit apud omnes gentes.

B

SI ergo ita res se habet, vt diffinitum est, quod inseparabilitas matrimonij est de iure naturæ, quomodo ergo non est idem apud omnes gentes? Videtur enim naturalia (si verè naturalia sunt) esse immutabilia, & inuariabilia, & idem apud omnes: sed clarè cognoscimus esse quàm plurimas nationes infidelium barbarorum, qui talem inseparabilitatem non obseruant, sed vtuntur repudio pro libito: ergo non videtur de iure naturæ, sicut diffinitum est. *S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 2.*

Pro solutione oportet in memoriã adducere, quod suprà diximus: dupliciter aliquid esse de lege naturæ. Vel quia est de primis præceptis iuris naturæ, quæ sunt illa manifesta per se: vt est C Omne malum est fugiendum. Omne bonum est prosequendũ. Item, Quod tibi non vis, alteri non facias. Hæc sunt prima principia per se nota. Ijs contraria, sunt prohibita primò de iure naturæ. Alia sunt de iure naturæ, siue præcepta, siue prohibita, quę non sunt de primis præceptis legis naturæ: quia non sunt per se nota apud omnes, sed sunt velut conclusiones quædam, quę inferuntur ex primis principijs. Nam sicut in speculabilibus sunt quędam principia prima, ex quibus deriuantur, & deducuntur conclusiones, sic in practicis: sicut est, De quolibet est affirmare vel negare, sed non de vno vtrunque simul, vt ait Aristo. Et hoc, Quodlibet est, vel non est. Et aliud, Quæcunq; sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. Hęc sunt principia speculabilia per se nota: quia nullus est, qui si terminorum significationem intelligat, ipsa ignorare posit, ob hoc dicuntur prima principia *Consideratio.* *Matth. 7.* *S. Th. vbi sup.* *Arist. 4. metaphy. tex. co. 9. & 10. vsq; ad. 27.*

cipia

cipia, ex quibus per ratiocinationem eliciuntur cõclusiones quædam. Sic in practicis contingit, quòd ex quibusdam primis principijs practicis notis per se, vt est, Quod tibi non vis, alteri nõ facias, vel, Nulli malum est faciendum, eliciuntur aliæ conclusiones in particulari, quæ non sunt per se notę, sed innotescunt per talem discursum. Prima verò principia in moralibus dicuntur esse de iure naturæ primo modo. Secunda autem, quæ sunt conclusiones, dicuntur esse de iure naturæ secundo modo, licèt vtrũque sit de iure naturæ. His suppositis, ad quæstionem sit prima conclusio. A

Matth. 7.

p. conclu. *S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 2.* *Isido. in libr. Ethi. c. 12.* *Cice. lib. 3. de repub. quæ referuntur à Lactan. lib. 6. de vero cultu Dei cap. 8.* *Arist. 1. Ethi. cap. 1.* *S. Th. vbi sup*

Lex naturalis quantum ad prima sua principia, quæ per se sunt nota, est eadem apud omnes gentes, nec aliquã variationem patitur. Conclusio probatur ex dictis Isido. Ius naturale est cõe omni nationi. Ratio est. Eò enim dicuntur esse principia prima iuris naturæ, quia ex se, & per se sunt nota in natura: sed cùm naturam eandem habeant omnes nationes, sequitur quòd apud omnes eadem erunt hæc principia. Nam omnia illa facienda, vel vitanda pertinent ad præcepta legis naturæ, quæ ratio practica naturaliter apprehendit esse bona humana. Et quia bonum habet rationem finis: eo quòd omnia appetunt bonum, vt ait Aristo. & malum habet rationem contrarij, inde est, ꝙ omnia illa, ad quæ homo habet naturalem inclinationem, ratio naturaliter apprehendit vt bona, & per consequens vt opere prosequenda: cõtraria verò vt mala, & vitanda. Secundùm igitur ordinem inclinationum naturalium, est ordo præceptorum legis naturæ. Inest enim primò homini inclinatio ad bonum secundùm naturam, in qua communicat cum omnibus substantijs, in quãtum quælibet substantia appetit conseruationem sui ipsius: & secundùm hanc pertinent ad legem naturæ ea, per quæ vita hominis cõseruatur: contrarium autem impeditur. Sicq; est idem apud omnes velle conseruare se ipsum, & fugere contrarium. B C

Nota.

Inest etiam homini inclinatio secundùm naturam, in qua communicat cum cæteris animantibus. Et sunt de lege naturę primo modo illa, quæ natura omnia animalia docet, vt est commixtio maris & fœminæ, & educatio liberorum, & similia. Hæc etiam similiter eadem sunt apud omnes.

Suprà. p. p. arti. pri.

Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secũdùm naturã rationis, in qua differt ab alijs animalibus. Et secũdùm hoc inclinatur, vt veritatẽ cognoscat de Deo, & ꝙ in societate viuat.

Vnde

A Vnde idem est apud omnes ignorantiam vitare, & non offendere alios, cũ quibus debẽt conuersari, & alia huiusmodi. Ecce quomodo hæc, quæ sunt de primis præceptis legis naturæ, reperiuntur apud omnes nationes. Nec aliqua tam barbara natio reperta est, in qua non inueniatur ꝙ velit se conseruare, sitq; cõmixtio maris & fœminæ, & appetitus ad cognoscẽdũ de Deo, & ad pacificè viuendum. De quibus S. Tho. Hæc conclusio est cõtra Abba. & sequaces, qui in. c. finali de consuetu. dicit. ius naturale posse variari. Nisi intelligat quantum ad ius naturæ, quod est de secundis præceptis. Nam tale ius naturę potest variari, vt in sequẽti conclu. probabitur. *S. Tho. 1a2. q. 94. ar. 2.* *Abbas.*

B Lex naturæ quantùm ad illa quæ sunt de secundis præceptis, quæ velut conclusiones eliciuntur ex primis principijs, est variabilis, nec est eadem apud omnes nationes. Probatur primò experiẽtia. Videmus nãq;, quòd apud aliquas nationes aliquid quod habetur vt bonum naturaliter cognitum lumine naturali ex primis principijs, apud alias nationes illud non habetur vt bonum, vt in proposito. Communicare virum & fœminam in operibus ad thesaurizandum filijs, tãquàm bonum habetur, quod ex per se notis elicitur: tamen sunt nationes barbarę (vt iam constat nobis) quæ illud non habent velut bonum, cùm non prosequãtur vt bonum. Item, tanquàm malum aliquæ nationes fugiunt pluralitatem vxorum: quia non est pax in familia: quia rixantur ad inuicem, quod elicitur ex notis in lumine naturali: sed tamen videmus non esse apud has nationes, quę pluralitatem admittunt. *Conclu. 2.* *Adria. in. 4. de restitutio.* *Driedo de lib. Christia. p. 52.* *Celius libr. 10. lectio. ca. 1.* *Quin. li. 3. c. 9.* *Tiraque. l. 7. cõnubi. nu. 22.*

C Item. Repudiare vxorem iudicatur malum, eo quòd necessaria sit industria mulieris ad procreationem prolis: attamẽ apud noui orbis indigenas non erat in vsu, imò putabant bonum esse repudiare. Sequitur ergo hæc naturalia de secũdis præceptis non esse eadem apud omnes. *In illis quæ nõ sunt de primis principijs contingit variatio.*

Et confirmatur. Hæc secunda præcepta iuris naturæ non sunt per se nota, sed per aliud nota, scilicet, per deriuationem ex primis principijs: ergo illis solùm erunt nota, qui deriuationem, vel ordinem ad prima principia non ignorant: sed sunt quàm plurimæ nationes, quæ ignorant hanc deriuationem: ergo & ignorabunt conclusiones varias. Variè enim extimatur de rebus quantũ ad illa quæ non sunt naturaliter determinata. Contingit enim circa huiusmodi conclusiones non omnes eadem sentire, sed quibusdam videtur rectum, alijs non videtur: qualia sunt illa, quæ *Confirma.*

sunt de

sunt de iure naturæ secundo modo. A

Conclu. 3. Illa quæ sunt de iure naturæ isto secundo modo, velut conclu

S. Tho. in. 4. siones quæ eliciuntur ex primis principijs, non solùm non sunt

d. 33. & in. 3. eadem apud omnes, sed à corde hominum possunt totaliter abo

d. 37. leri. Probatur. Quæ sunt legis naturæ secundario non sunt per se

Quæ sunt de nota, sed ex principijs cognitionē habent. At cùm cognitio, quæ

iure natura se est per operationem intellectus, impediri posit in homine, vel

cundario de- propter persuasiones in contrarium, vel etiam propter prauam

leri possunt. consuetudinem, sequitur quòd deleri possunt.

Ratio. 2. Item. Hæ conclusiones in operabilibus se habent, sicut cōclu-

siones quæ eliciuntur ex suis principijs in speculabilibus, sed cir

ca tales conclusiones, quæ necessariæ sunt in speculabilibus, con

tingit error in ipsis, vt constat experientia, ergo à fortiori etiam

continget circa conclusiones in practicis, quæ non sunt necessa- B

riæ, sed contingentes: siquidem ad hoc quòd hæ conclusiones in

ferantur ex suis principijs, requiritur lumen intellectus, & cogni

tio deductionis vnius ex alio, quæ cognitio impediri potest ob

innumeras causas, propter malam dispositionē sensus: quia cùm

Aris. 3. de a necesse sit intelligentem phantasmata speculari, ex indispositio

nima. tex. co. ne phantasiæ contingere potest error in intellectu. Ergo nō vide

37. tur dubitandum, quin posit apud aliquas gentes harum conclu

Glo. ad Ro. 2. sionum notitia deleri. Vnde Glo. super illud ad Roma. Cùm gen

tes. &c. dicit, quòd in interiori homine per gratiā innouato, lex iu

stitiæ inscribitur, quam deleuerat culpa. Ob hoc. S. Tho. dicit, ꝙ

lex naturalis quantum ad illa, quæ sunt de secundis præceptis,

S. Tho. 1. 2. q. deleri potest à cordibus hominum, vel propter malas persuasio

94. art. 6. nes, vel propter prauas consuetudines, & habitus corruptos: sicut

Soto de iusti- olim apud Germanos latrocinium non reputabatur peccatum, C

tia & iure * si extra fines ciuitatis esset. De quo Iulius Cæsar lib. 6. de bel-

lib. 1. q. 4. ar. lo Galli.* Et aliæ sunt inuentæ nationes in nouo orbe, in quibus

4. & 2. q. 1. nonnulla vitia sic in naturam conuersa fuere: vt licere putarent.

arti. 3. *Et fortè de concubitu vago ignorantia inuincibilis erat.*

Corolla. Ex quibus sequitur, non mirandum esse, quòd aliqua gens re-

perta sit modò, quæ pro nihilo habebat repudium, & nullo mo

Vide Tiraque. do illicitum putauerit: imò cùm esset solùm fœmina, & vir, vix

l. 7. cōnubi. fo reputabat peccatum: dato ipse antè aliā repudiasset, & fœmina

60. nu. 44. alium virum: cuius causa erat: quia repudium licitum credebat,

quod est de secundis præceptis iuris naturæ. Et sic potuit ob sua

peccata deleri à cordibus eorum. Adde, quòd & fornicationem

videtur

A videtur non existimasse malum esse. Stat enim bene, quòd apud omnes gentes eadem sit rectitudo circa prima principia, non tamen est necesse, quòd hoc sit verum circa omnes conclusiones, quæ eliciuntur ex ipsis principijs. Nam apud omnes est verum, quòd secundùm rationem agatur: ex quo principio sequitur cõclusio: propria deposita sunt reddenda. Hoc quidem vt in pluribus verum est, sed potest contingere in aliquo casu, q malum sit reddere depositum: vt si aliquis petat ad impugnandum patriã. Sicque in alijs conclusionibus potest esse, quòd vna gens iudicet tanquàm rectum, & alia non: vt si ex isto principio noto apud omnes, Nulli malum est faciendum: aliqua natio, seu gens inferat: ergo inter coniuges perpetuò est manendum: quia malum sequitur prolis ex separatione: alia tamen gens, quę non iudicat separationem malum, imò bonum: quia conuenit discordantes B segregare, aliter iudicat.* Nã huiusmodi conclusiones, quæ ex decalogi præceptis, quę prima legis principia dicũtur: non ab omnibus sic immediatè cognoscuntur, licèt ipsa decalogi præcepta, quãuis etiam sint conclusiones, immediatè cognoscantur, & facilè per illa immediata, & prima naturæ principia, vt dicemus in sequenti articulo, in prima conclusione.* *S. Thom. vbi suprà.*

ARTICVLVS. VIII.

Quis nam est, qui in iure naturæ potest dispensare.

C Trùm, dato quòd insuperabilitas matrimonij sit de lege naturali, & per consequens tanquàm repugnans repudio, si alicui genti licuit ex dispensatione vti repudio. Et quis est qui dispensare potuit in lege tali naturali. Quia apud Iudæos constat in lege veteri fuisse in vsu, oportet inquirere, cuius dispensatione id factum est. *Deut. 24.*

Pro cuius solutione oportet notare, q cùm per dispensationẽ recedatur à communi cursu legis illius, contra quam dispensatur, & ista inseparabilitas, quæ repudio opponitur, sit de iure naturę vt diximus, hæc dispensatio est intelligenda in iure naturali, sicut mutatio cursus naturalis. Nã hoc, & illud naturaliter se habẽt. Quot modis ergo contingit mutari cursum naturalem, tot & sit dispensatio in his quæ sunt iuris naturæ. Cursus enim naturalis *Notandum. Vide. Couarru. in. 2. p. Epitome. cap. 6. § 9. Abulensis. Matth. 19.*

Cursus naturalis dupliciter mutatur. turalis mutatur dupliciter. Vno modo per hoc, quòd causa natu A ralis per aliam causam naturalem impeditur à cursu suo: sicut est in illis, quæ frequenter eodem modo fiunt. Aliquando autem deficiunt: sicut quòd homo sit monoculus, vel quod habeat sex digitos in manu, vel quòd non sint mẽbra debita proportione formata, quemadmodum communiter formari solent. Tunc quidem contingit in talibus variatio ab alia causa naturali: eo quòd virtus formatiua impeditur ob defectum, vel ob superfluitatem materię, quod naturale est. Sicq; impeditur effectus, & cursus naturalis circa illa, quæ ferè semper contingere solẽt, scilicet, quòd homo nascatur cum quinq; digitis in manibus, & pedibus, & ꝙ membra sint debita proportione formata. Hoc modo non variatur cursus rerum naturalium, qui est semper, sed solùm ille, qui est quasi semper. Per hunc quippe modum nõ impeditur, quod sol non moueatur eadem velocitate, qua semper mouetur secundùm motum suum naturalem ab occidente in orientem, vel ad motum primi mobilis ab oriente in occidentẽ: quia semper fiũt eodem modo, nec per aliam causam naturalem impeditur à cursu suo. B

Secundo modo variatur res naturalis à cursu suo per causam supernaturalem: sicut contingere solet, quando fit aliquid miraculosum. Nam quòd homo nascatur monoculus, vel malè proportionatus in membris, licèt sit variatio in illis, quæ secundùm naturam contingere solent, non est miraculosum, sed monstruosum, cùm non sit à causa penitùs supernaturali, sed contingit à causa naturali. Quãdo verò variatio cursus naturalis, qui semper contingere solet, fit per causam non naturalem, dicitur miraculosè illud fieri: quæ variatio contingit circa motum cœlorum, vel astrorum, vel aliorum, vt patet in statione solis tempore Iosue, & in retrocessione eiusdem tempore Ezechiæ, & in eclypsi miraculosa tempore passionis redẽptoris nostri. His suppositis, ad propositum de dispensatione inseparabilitatis matrimonij, quam naturalem dicimus, sit prima conclusio. C

2. Physico. tex. co. 82.

Iosue. 10. 4. Regum. 20. Esa. 38. Matth. 27.

p. conclu. Abulensis. Mattha. 19. q. 42.

Dispensatio in aliquibus quæ sunt de primis principijs iuris naturalis, à nullo alio fieri potest, quàm à solo Deo. Probatur. Sic se habet dispensatio in primis præceptis iuris naturæ, quę nota sunt apud omnes, & semper sunt eadem in rectitudine, sicut se habet variatio cursus rerum naturalium; quæ semper eodem modo contingunt: at variatio talium rerum (vt diximus) non fit nisi à

A nisi à causa penitus supernaturali. s. à Deo: sequitur ergo q eodē modo neq; dispensatio in talibus primis præceptis fit nisi à Deo. Quòd autē eodem modo se habeāt hęc duo, variatio. s. cursus rerum naturaliū, quæ semper cōtingunt eodē modo, & dispēsatio in illis, quę sunt de primis principijs iuris naturæ, ex eo patet: qa sicut illa non nisi per miraculū à solo Deo mutari possunt, sic & in illis quę sunt de primis legis naturæ pręceptis, cùm nullus illa variare posit nisi Deus, neque per aliquem dispēsari possunt nisi per solum Deum. Ex quo habere possumus, quomodo solus Deus potuit dispensare in homicidio, quando pręcepit Abrahę, vt filium suum occideret. Idem potuit in furto, quādo filijs Israel præcepit, vt accōmodata ab Aegyptijs non redderent. Idem licitè dispensauit, vt Sanson seipsum interficeret, quod etiam contra B prima principia iuris naturæ. Idem potuit Osæ præcipere, vt accederet ad non suam. Neque ob hoc peccarent. Nec ab alio q̃ à solo Deo potuit variatio in istis cōcedi fieri sine peccato. Nullus item potuit dispensare vnq̃, sicut nec variatio cursus rerum naturalium in illis quę semper eodem modo fiunt. * Hìc tamen considerationе dignum reputo, pręcepta decalogi nos dicere esse iuris naturæ principia prima, cùm tamen interdū in pręcedentibus loquentes affirmauerimus esse conclusiones, quę ex primis eliciuntur: Quod tibi non vis, &c. In quibus nulla est contradictio, imò est. S. Tho. doctrina, quippequi. 1. 2. q. 100. art. 1. dicit, pręcepta decalogi esse conclusiones, quę immediatè ex primis principijs notis eliciuntur. Et. 2. 2. q. 122. dicit, talia esse principia. Et qui C dem vtrumque est verū: Nam sunt principia prima legis, ex quibus alię conclusiones deriuantur. Conclusiones autem, quatenus ex primis illis, Quod tibi non vis, alteri nō facias, notis, statim dignoscuntur. Imò. S. Tho. in primo gradu ponit pręcepta secundæ tabulę. 1. 2. q. 100. art. 1. De quo Soto de Iusti. & Iure. lib. 2. q. 3. ar. 1. Hinc patet cōcordia dictorum, & dicendorum. *

Gene. 22. *Exodi. 1.* *Iudi. 16.* *Osa. pri.* *Doct. sub. in. 3 d. 37. q. vnica* *Gabr. ibi.* *Almayn.* *S. Tho.* *Concordia dictorum.* *S. Tho.* *Soto.*

Aduertere oportet, q quando in illis Deus dispensare solet, non fit dispensatio ad omnes generaliter: sicut neque miracula fiunt ad omnes, sed circa aliquas personas in particulari, ad ostēsionē alicuius euentus. Sic & dispēsatio in ipsis primis principijs iuris naturę licèt fiat à Deo, fit solùm circa particulares personas. Sicut dispensatio q filiū occideret, soli Abrahæ. Quòd seipsum interficeret, soli Sansoni. Quòd cōmodata non restitueret, populo Israelitico. Quòd ad fornicariā accederet, Osæ solùm. Imò nō

Nota. *Gene. 22.* *Exo. 12.* *Iudi. 16.*

.Th.1.2. Celaya in.3. d. 7. Soto de Iust. et iure.lib.2.q.3. art.8. Altisio.

est censenda dispensatio in istis facta strictè capiendo: vt author A est doctor.S.in prima secundæ.q.100.art.8. Nam cùm dispensatio tunc cõtingat, quando est casus, in quo si verba legis obseruarentur, fieret contra intentionem legislatoris, quæ de bono communi est, & si in omnibus præceptis decalogi sit sic bonum commune, nunq̃ erit dispensatio. Cui astipulatur Altisio. 3. lib. summæ, tract.7.q.5. Sed de hoc aliâs ex professo in nostris resolutionibus theologicis, si dominus dederit.

Conclu.2. Soto. S.Tho.in.3.d. 37.ar.4. Celaia ead. d. Abu.Exo.20 q.35.

In illis quæ sunt pręcepta secũdaria iuris naturę, quæ sunt velut cõclusiões, quę inferũtur ex ipsis primis principijs. (*Per prima principia intellige decalogi pręcepta: de quo Soto de Iust.& Iure lib.2.q.4.ar.1.*) dispẽsatio potest fieri ab alio q̃ à Deo. Probatur sic. Dispẽsatio in istis est velut variatio cursus rerũ naturaliũ, illorũ quæ frequenter contingunt: licèt nõ semper eodẽ modo, vt diximus, sicut ꝙ aliquis nascatur monoculus, vel cũ sex digitis: sed variari possunt per causam oĩno naturalẽ, vt suprâ diximus: ergo & dispẽsatio in illis quæ nõ sunt de primis pricipijs iuris naturæ fieri potest ab alio, q̃ à Deo. Nã sicut illa naturalia non semp fiũt eodẽ modo, sed frequẽter, obqđ possunt variari p aliã causam naturalẽ, sic & ista naturalia, quæ nõ sunt prima principia, nõ sunt per se nota, & nõ semper fiũt eodẽ modo, sed frequẽter. Quemadmodũ ex isto primo principio: Deposita sunt reddẽda: infertur, gladiũ depositũ apud me debeo reddere: tñ in hoc potest fieri variatio, quia potest nõ reddi absq; peccato. Quod p aliquẽ inferiorẽ à Deo variari potest. Intelliget tñ hîc per dispensationẽ: non obseruare legẽ, & non obseruando quis non peccat. Pro quo sit.3.conclusio: sicut Abulen.Matth.19.q.46.notat. C B

S.Tho.1.2.q. 94.arti.5.

Abu. Conclu.3. In lege natura à solo Deo dispensatio. S.Tho.1. 2. q. 94.art.6.

Accipiendo dispensare propriè pro eo quod est tollere legem latam, sic ꝙ non obliget illum, cum quo facta est dispẽsatio, siue sit in primis præceptis iuris naturæ, siue sit in secundis, nõ potest fieri dispensatio nisi à solo Deo. Quia si illa de iure naturæ sunt, solus ille legem mutare potest qui & condere: at nullus alius citra Deum condere potest, ergo nec dispensare in tali lege. Dispẽsatio enim cum nominet authoritatem, & potestatem, nullus habet potestatem super legem nisi conditor, vel æqualis ei: sed nullus est Deo ęqualis, nec aliquis est cõditor legis naturę, nisi Deus: ergo propriè capiendo dispensationem, à solo Deo fieri potest. Tamen quia dispensatio ad hoc est, vt quis agens contra legem nõ peccet: cùm contingat contra illa quæ sunt de secundis præceptis iu-

A ptis iuris naturæ agi absque peccato, propter aliquid quod naturale est (vt dicemus) inde est, ꝙ illud dispensationẽ vocamus. Ad propositum quæstionis applicando, sit quarta conclusio.

Cùm inseparabilitas matrimonij per totam vitam non sit de primis principijs iuris naturæ, sed de secundis, potest fieri dispẽsatio propriè ab ipso Deo, & impropriè ab aliquo alio citra Deũ. Probatur. Finis matrimonij principalis, qui est procreatio ꝓlis, non requirit necessariò inseparabilitatem coniugum per totã vitam, sic ꝙ absq; ipsa non fieri possit: sequitur ergo, ꝙ non est de primis principijs, sed de secundis. Probatur clarè. Nam dato coniuges separentur aliquando, potest proles procreari, & educari, licèt nõ æquè bene. Et ad id, quod prodest inseparabilitas matrimonij, maximè est ad operum cõmunicationem per totã vitã, B vt filij succedant in bonis parentum, etiam postq̃ fuerint educati, cùm parentes debeant thesaurizare filijs. At hæc bonorum appropriatio non est de primæuo iuræ naturę, secundùm ꝙ omnia sunt cõmunia: quare non est ista inseparabilitas de primis prçceptis. Cùm ergo naturalis sit inseparabilitas, & nõ de primis præceptis, erit de secundis. Et sic à Deo dispensatio fieri potest in talibus præceptis de iure naturę, qui author est ipsius naturæ. Et propriè potest, cùm & legem ipsam auferre valeat. *Conclu. 4. Vide supple. d. 33. q. 2. ar. 1. Ratio. p. p. 2. Cor. 12. S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 5. ad. 3.*

Sed ꝙ ab alio q̃ à Deo fieri possit impropriè, probatur. Per dispensationem propriè intelligimus, quando ille qui potest, legẽ tollit, ne obliget aliquem, vel aliquos. Et hoc modo solus Deus est, qui potest naturalia mutare, & in eis poterit dispensare. Impropriè verò dispẽsatio est, quando agendo contra legẽ, non peccat. Sic enim ab alio q̃ à Deo potest fieri: quia potest per consuetudinem solùm fieri, ꝙ faciendo contra inseparabilitatem non sit C peccatum, vt suprà diximus, & infrà dicemus. Nam cõsuetudo, licèt non possit præualere contra illa, quę sunt prima iuris præcepta, potest tamen prçualere contra secũda iuris præcepta, quæ velut conclusiones, quæ eliciuntur ex primis principijs sunt. Itẽ. Et potest fieri dispensatio impropriè per ignorãtiam. Quia quæ non sunt per se nota, inuincibiliter possunt ignorari: & contra ipsa faciens, non peccat. Sicque ignorantia causat dispensationẽ isto modo. *Ratio. 2. p. Dispensatio ꝑ cõsuetudinem S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 4. et 5 & 6. Dispensa. per ignoran.*

Item. Potest fieri dispensatio per hominem. Quia per iudicem habentem potestatem cõdendi legem, qui legem potest cõdere de contrario tali conclusioni naturali: quia considerat aliquid *Dispen. ab homine.*

quid in particulari, propter quod non expedit illud, licèt natura A le sit obseruari: vt in proposito de inseparabilitate matrimonij. Si Moyses videret illi populo expedire repudium, potuit concedere, tanq̃ iudex constitutus. Et faciens secundùm talem legem, vel permissionem, seu dispensationem, nullũ erat peccatum. Tamen impropriè esset dispensatio ista: quia Moyses non authoritatem habebat ad naturam mutandam, sed tamen impropriè: quia faciens iuxta illam permissionem, nõ peccaret, qua non stãte, non excusarentur à peccato. Veruntamen ꝙ vinculum nunc in lege CHRISTI tollatur, solùm potest ipse Deus facere.

5. conclu. Inseparabilitas matrimonij quocunque tempore ad libitum, cùm sit primis principijs naturæ repugnans, à solo Deo tolli potest per dispensationem. Volo dicere in hac conclusione, quod supra tetigimus, ꝙ licèt inseparabilitas matrimonij sit quantum ad totam vitam de secundis præceptis, tamen quantum ad tempus, B quod est necessarium ad educationem, & instructionẽ prolis, videtur de primis principijs, quia tũc tollitur finis principalis ipsiꝰ matrimonij. s. bonum prolis, quod prætendit natura. Ob id cùm sit de primis principijs, solus Deus dispensare potest, sicut suprà probauimus. Nã quemadmodũ variatio cursus naturalis in illis quæ semper sunt, & fiunt eodem modo, non fit nisi miraculosè à solo Deo: sic & variatio illorum, quæ sunt de primis principijs iuris naturæ, non potest ab alio q̃ à Deo fieri:* Quapropter, qui cõtra faciebant, non excusabantur.*

S. Tho. in. 4. d. 33. Abu. Matth. 19. q. 45.

6. conclu. In inseparabilitate matrimonij dispensatio facta per libellum repudij, à solo Deo facta est. Patet. In lege quantum ad dispensationem solùm potest, qui est tantę authoritatis, sicut legislator, & qui legem, & ius condere potest: sed nullus est tantę authoritatis sicut Deus, neq; aliquis condidit ius naturæ, de quo est inseparabilitas, ergo nõ potest alius nisi Deus dispensare. Nã per illam C dispensationem factũ est, vt matrimonium legitimum dissolueretur, vt nos pòst dicemus: sed nullus potest facere vt matrimonium legitimè contractum dissoluatur sine morte cõiugum, nisi solus Deus: ergo ipse solus dispensauit in repudio. Patet Deute. 24. vbi lex de libello repudij ponitur, tãq̃ à Deo dicta, quidquid alij dicant. Nã & si Moyses iudex esset supremus inter homines in illo populo Israelitico, non tamẽ habuit potestatem ad matrimoniũ dissoluendũ quoad vinculum, nec ad legẽ condendũ de tali re. Sequitur ergo ꝙ à solo Deo id factum est, & nõ à Moyse

S. Tho. vbi supra.

Matth. 19.

propria

A propria authoritate, sed Dei præcepto. Imò neque summus Pôtifex potest. In quo deceptus est Caie. qui in propria. q. dixit Papam posse dispensare in matrimonio rato non consummato. Et similiter Catharinus lib. 6. contra Caie. c. 3. Etiam intolerabilis apparet error Socini, consilio. 28. 1. volu. & Decij in. c. Qui in Ecclesia. de constitutio. Et Sigismundi Losredi cons. 50. qui dixerunt Papam posse dissoluere quo ad vinculum matrimonium ratum & iam consummatum. Contra quos Feli. in dict. c. Qui Ecclesi. & Baldus in. c. Lator. de re iudi.

Caietanus deceptus & Catharinus.

Socinus, Deci⁹ & Sigismundus errauerũt

ARTICVVS. IX.

Vtrùm repudium fuerit aliquando in vsu.

B

Peræpretium duxi hanc mouere quæstionem, vt intelligamus quam vim habuit obligãdi ius naturæ indissolubilitatis in matrimonio. Et quidem esse in vsu, potuit esse, vel apud Iudęos solùm, vel etiam apud Gentiles. Et hoc, vel Dei præcepto, aut dispensatione, vel solùm consuetudine. Ad cuius declarationem sit prima conclusio.

Repudium fuit in vsu apud Hebræos ex Dei permissione facta per Moysen. Deutero. 24. Si acceperit homo vxorem, & non placuerit in oculis eius, dimittet eam, & scribet ei libellum repudij. At verò ꝙ tali lege vterentur, constat legenti scripturas. Et ꝙ talis dispẽsatio fuerit facta ab ipso Deo, patet ex superiùs dictis.

P conclu. *Deutero. 24.*

C Solus quippe Deus est, qui propriè dispensare potuit in illis, quę erant de lege naturæ, sicut erat inseparabilitas matrimonij. Fuit quidem permissio, & priuilegium. Ob quod in pœnam quidam priuabantur ne vterentur tali permissione: sicut ille, qui puellam deflorabat in agro, quæ nõ esset desponsata, cogebatur illam in vxorem accipere, & nõ poterat repudiare. Similiter qui diffamabat propriam vxorem, dicens: Non inueni eam virginem. &c.

Deute. 22.

Repudium vxorum concessum est Hebræis, quia sic erat consuetudo apud Gẽtes, & ne grauarentur ipsi, si aliquid liceret Gẽtibus, quod non ipsis. Conclusio est notanda propter illa quæ infra dicturi sumus de repudio Gẽtium. Quæ probatur ex historijs, & experientia apud nationes Gentiũ, quæ nunc de nouo inuentæ sunt. Idem patet apud Romanos fuisse in vsu, vt testatur

Conclu. 2. Repudium cõcessũ Hebræis, quia erat apud Gentiles.

Diony. Alicarnasæus Plutarch. Alex. Textor.

Dionysius Alicarnasæus lib.2. & Plutarchus in vita Romuli. Patet etiam in fine.ff.veteris,in tit.De diuortijs.Et.C.De repu. Absque dubio fuisse consuetum apud Gentes,nullus sanę mẽtis dubitare poterit. Apud Alex.ab Alex.dierũ Genialium.lib.4.c.8. latissime de repudio,& causis apud Gentiles.Et sic Ioã. Rausius in sua officina textoria.p.p.in verbo,Legislatores,ait,Romulum legem tulisse Romanis, vt fœminæ non liceret virum repudiare: viro tamen concedebatur, si in adulterio deprehenderet. A

Quare permissum repu. Hebræis. Matth.19.

Secũda pars,ꝙ ob id fuerit permissum Hebręis,quia Gentibus erat in vsu,probatur.Si enim nunq̃ fuisset in vsu Gentibus,Iudęi haberent tãquam verum ius naturę inseparabilitatem matrimonij obseruare, nec grauarentur obseruando naturalia: sed nimis grauati sunt accepta lege id obseruare,vt cõstat ex dictis Christi. Ad duritiam cordis vestri:&c.ergo id fuit,quia viderant non esse indissolubilitatem matrimonij in vsu apud Gẽtes,apud quas cõueniebant.Non enim videtur,ꝙ populus à Deo electus grauaretur obseruare,quod obseruabant cæteri Gẽtiles:sed quia accepta lege, tanq̃ constringebantur ad ampliorem iustitiam obseruandam,& videbant Gentes vti repudio, nimis grauati conquerebãtur de Deo.Ob quod credibile est permisisse repudium. Nam si conquestus est populus Israel,ꝙ regem non haberent sicut cæteri Gentes,ob quod Deus eis concessit,quantò amplius existimãdum ob repudium,quod videbant in alijs Gentibus?Et ita asserẽdum est,quòd lege data,aliqua sunt Iudæis permissa, quæ erant in vsu apud Gentiles:sicut & de repudio,& dare ad vsuram, saltim extraneis.Deutero. 23. Vindictã exquirere, quia omnia ista exercebant Gentiles.Putabant quidem Hebræi ablatam libertatem,si ipsis non liceret quod Gentibus licebat. Quare Deus dedit eis præcepta de sacrificijs animalium, & de alijs multis, quia vtebantur Gentiles sacrificijs, licèt illa voluit non in honorẽ dęmonum,vt Gentiles,sed Dei veri. B

1.Reg.8.

Deute.23. C

Conclu.3. Ratio.

Licèt repudium fuerit in vsu apud Gentiles, tamen lege data ipsis Hebręis,fuit conueniens in lege permissionem repudiandi exprimi.Probatur.Licèt enim Gentibus esset in vsu repudium, tamen quando talis populus Hebręorum à Deo electus est speciali modo,meritò ipsi timere deberent repudium, cùm esset cõtra ius naturæ,nisi constasset eis de permissione per ipsam legẽ. Putarent quippe eis nõ licere: sed postquam in lege expressum, credebant licere.

Articu.

A

ARTICVLVS. X.

Vtrùm Iudæi repudiantes peccabant.

X ista sequitur alia quęstio. Vtrùm Iudęi tali vtẽtes permissione in lege facta, peccarent repudiando vxores ad libitũ pro quacunque causa, & quocunque tempore. Vel vtrùm ex certis causis solùm licebat repudiare vxores, & non omni tempore, sed post prolis educationem. Et vtrùm Gẽtibus liceret repudiare absque peccato. Pro solutione sit prima conclusio.

Hebræi vxorem repudiantes secundùm legis permissionem nullo modo peccabant. Probatur autho. B. Chryso. dicentis. Bene dicitur, Moyses permisit, & non præcepit: quod enim pręcipimus, semper volumus: quod autem permittimus, volentes indulgemus: quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non possumus. Permisit ergo nobis facere mala, ne faceremus peiora. Hoc nobis permittendo, non nobis Dei iustitiam demonstrauit, sed à peccato abstulit culpam peccandi. Et tamen auferre culpam à peccato, est non esse peccatum. i. factum est per legẽ, vt illud quod aliàs esset peccatum, non sit peccatum. *P. conclu.* *Chry. Mat. 5.* *Palu. d. 33. q. 1. art. 2.* *Ioã. Maio. ibi.* *Abu. Matth. 19. q. 49.* *Caie. Mat. 19.*

B

Secundò. Deus permisit libellum repudij, & formam dedit repudiandi, tamen si post permissionem esset peccatum repudiare, appositus esset laqueus ipsis Iudęis, in quo omnes caperentur ad damnationem: quia non permittendo, vel ipsi malum reputarent, & sic cauerent, vel saltim dubitarent. Verùm permissione posita, licitum credebant: ergo si peccarent, in periculo ęternæ damnationis positi essent. *Secundò.*

C

Tertiò. Si Iudęi repudiãdo peccassent, permissione facta, hoc debebat aliqua lege constare: at nulla eis constabat esse peccatũ: ergo non peccabant. Patet. Vel lege naturali, vel scripta debebat eis constare esse malũ: sed non lege naturali, quia erat mos apud Gentiles, qui non peccabant repudiando, vt pòst dicemus. Neq; lege scripta: quia lex scripta permittebat fieri: ergo cùm nulla lege constabat, nullo modo peccabant repudiando. *Tertiò.*

Quartò. Si Hebræi peccabant vxorem repudiãdo iuxta legis permissionem, sequeretur ꝙ aliquis agẽdo quod in se est, & legẽ obseruando, damnaretur, quod est absurdum. Ergo & dicere, ꝙ *Quartò.*

Iudęi peccabant repudiando. Probatur. Pono Hebræum, qui in nullo legem sit transgressus, nec iota vnum: talis vxorē repudiat, propter hoc quòd odio habet: secundùm legis permissionem talis putat se bene facere: quia secundùm legem operatur, id enim possumus, quod lege possumus. Si ergo talis repudiando peccat, certum est ꝙ mortale erit, cùm sit res tam grauis. Moriatur. Talis damnabitur: et fecit quod in se est, legem obseruando. Ergo aliquis seruando omnia quæ scripta sunt, damnaretur, quod pias offendit aures. Et mihi ita certū est, secundùm talem legem, seu permissionem agentes non peccasse, vt non placeat opinio dicentiū contrarium, quantumcunque graues sint doctores. Nec opus est in præsentiarum cum eis rationibus contendere, aut ad sua argumenta in contrarium respondere: quia nostrum institutum est illa, quæ veriora, & probabiliora sunt, vt talia diffinire, varietatem opinionum tacitè prætereundo. Hæc sint dicta, vt quanuis hanc ponamus conclusionem, contrariam opinionem non putemus improbabilem. Et sic. S. Thom. problematicè eam ponit in 4. d. 33. q. 2. ad. 2. & ad vtranque partem citatur. Et sic puto hanc sententiam tenendam contra Ioan. Arbore. qui lib. 16. suæ Theosophiæ cap. 2. ex Hiero. August. & Chryso. & Lira, putat contrarium esse verum. A B

Contraria opi. non probatur. Quæ est Pau. ĩ c. Gaude. Roberti senalis ĩ proprio tract. Couar. in epi. 2. p. c. 7. §. 4.

Conclu. 2. Contra Ioan. Arbo. lib. 16. theosophia. c. 2 Ante prolis educationē poterat Hebræus repudiare.

Hebræi vxorem iuxta legis permissionem post educationem prolis repudiantes, non solùm non peccabāt, sed etiā si ante educationem, vel prolis natiuitatem repudiarent. Cōclusio hęc ponitur: quia potuit esse, ꝙ secundùm permissionam legis liceret eis facere cōtra illa, quæ sunt de iure naturæ de secūdis præceptis: sicut est post educationem prolis matrimonium solui, & tamen ꝙ nō liceret Hebræis repudiare ante educationem prolis, quod est contra prima iuris naturæ præcepta, vt suprà diximus. Ob quod posui conclusionem, quam probo. Tota ratio quare Iudæis licuit vxorem repudiare (vt diximus in prima conclusione) fuit, propter legem ipsam permittentem: ergo licebit repudiare sicut lege expressum est: sed in lege non determinatum est tempus certū, in quo liceat repudiare, vel in quo nō liceat, sed absolutè dicitur, ꝙ si odio habuerit, possit repudiare eam: ergo quandoquidē licet repudiare ex lege, licebit in omni tempore: vel si in aliquo non licet, in nullo licebit, cū non sit potior ratio de vno, q̄ de alio quantum ad legis permissionem. C

P. ratio.

Ratio. 2.

Secūdò. Talis permissio de repudio facta est ad maius malū vitandum

A tandum. s. vxoricidium: ergo vbicunq; ratio ipsa propter quam lex data est inuenitur, ibi intelligenda est & permissio legis facta: sed ante sufficientem, & necessariam prolis educationẽ causa legis reperiri potest. s. odium mulieris, & occasio ad vxoricidiũ vt constat: ergo in tali tempore intelligenda est legis permissio facta. Quare vtens permissione, non peccabit. Sic Abulensis super Matth. *Abu. Matth. 19. q. 48.* Dicit enim ibidem in sententia, quòd ob id fuit conueniens Hebræis per legem concedi repudium, quod erat inter Gentes, vt quocunq; tẽpore liceret dimittere vxorem, etiam ante educationem. Dixi vxorẽ: quia sponsam, siue de futuro, siue de præsenti non licebat repudiare, *Spõsa nõ erat repudianda.* cùm lex dicebat: Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam: sed sponsa non est accepta, nec B habita. Et quamuis dimittere ante prolis educationem contra ius naturæ primæuum videatur esse (vt suprà dictum est) tamen à Deo authore naturæ potuit lege data fieri hæc dispensatio.

Licèt toto tempore legis veteris ante CHRISTI aduẽtum *Conclu. 3.* Iudæi repudiantes non peccarent agentes secundùm legem, post tamen Euangelij sufficientem notitiam id facientes, mortaliter peccant. *Nũc repudiando Iudæi peccant.* Ratio siquidem quare Iudæis tempore legis veteris licebat, fuit, quia concessum in lege: ergo vbi lex reuocata est, nullã habet vim in se excusandi: *P. ratio.* sed per IESV CHRISTI aduentum lex cessauit, quantum ad omnia quæ permissa videbantur propter populi ruditatem, *Ad Heb. 7.* vt constat: quia translato sacerdotio, & legis translatio facta est: *S. Tho. 1. 2. q. 103. ar. 3. et. 4.* ergo iam per legem non excusantur facientes.

C Secundò. Intantum licuit Iudæis vxorem repudiare, inquantum constitit eis de Dei voluntate: *2. ratio.* sed post legem Euangelicam à CHRISTO datam constitit de voluntate Dei, quòd non liceret vxorem repudiare, nisi ob fornicationem, & hoc quantum ad thorum: *Matt. 5. & 19* ergo non licuit repudiare post datam legem Euangelicam. Dixi, post promulgationem: quia si contingeret aliquos obseruãtes legem Mosaycam modo esse, ad quos nunquàm peruenit notitia Euangelij, tales sua lege veteri vtentes: quia nullam aliam habent, *S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 4.* repudiantes nullum committerent peccatũ, cùm ignorantia inuincibilis excusaret ante promulgationem. De causa verò repudij sequitur. 4. conclu.

Apud Hebræos repudiare secundùm legis permissionem licuit non solùm propter fœditatem aliquã vxoris, *Conclu. 4.* vt aliqui Talmudistæ affirmant, vel propter solam fornicationem, vt asserit

V 5 quidam

quidam ipsorum Hebræorum doctissimus: sed licuit repudiare A vxorem propter quancunque causam, ex qua odio habebatur vxor, sine aliqua limitatione. Probatur quantum ad istam vltimam partem, ex qua reliquę partes erunt in manifesto. Si essent determinatæ causæ apud Hebręos ex quibus liceret repudiare, & non ex omnibus, capio vnam ex illis, ex quibus non liceret repudiare, tunc amplius cresceret odium apud ipsos Hebræos circa vxores proprias: & si non liceret repudiare, occiderent eas: sed hoc non est dicendum, cùm repudium fuerit concessum ad hoc tantum malum vitandum: sequitur ergo, quòd omnes illæ causæ, quæ sufficientes erant ad odium vxorum causandum, erant causæ sufficientes ad repudium: & cùm istæ causæ infinitæ possent esse, sequitur nõ esse causam aliquam limitatam, sed ex quacunq; licebat. Hanc sententiam tenet Chryso. & alij. Alioqui nõ B obuiaretur vxoricidio, quod timebatur, si non liceret Iudæis ex quacunque causa, qua odium vxorum causabatur, vxores repudiare.

P. ratio vlti. par. conclu.

Hac cõtra supplemen. d. 33. q. 2. ar. 3.

Chryso.

Repudium licere nos affirmamus: quia sic à Deo per legẽ permissum est: ergo ob illud licebit, ob quod concessum constat ex lege: sed ex lege constat propter odium vxorum: ergo quomodocunq;, & quacunq; ex causa oriatur odium vxoris, ex tali licebit repudiare: at infinitæ sunt causæ etiam leuissimæ, ex quibus tale odium insurgere potest: ergo non est causa determinata, ex qua solùm liceret Iudæis repudiare. Et probatur assumptum. Dicitur ibi in lege. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, dimittat: sed non inuenire gratiam, contingere potest ex infinitis causis: ergo cùm ex quacunq; causa non inueniat gratiam, licebit repudiare. Et Malachi. C 2. Custodite spiritum vestrum. Vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. Cùm odio habueris, dimitte.

Ratio. 2.

Deute. 24.

Malachi.

Ex istis habetur clarè, ꝙ quomodocunq; vir vxorem odio haberet, poterat repudiare. Et ad vxoricidium vitandum, quod insurgere poterat ex tali odio, concessum est repudium. Et apparet quomodo doctores contrarium asserentes, non loquuntur cõformiter ad legem. Nam in lege solùm ponitur pro causa repudij, odium vxorum: nec exprimitur ex qua causa tale odium debeat prouenire.

Corollarium. Cõtra Supple. d. 33. ar. 3. & Ekiũ de sacra. homi. 76.

Licèt ita sit verum, ꝙ Iudæi ante CHRISTI aduentum ex quacunq; causa etiam leui poterant repudiare vxores, & repudiando

Conclu. 5.

A diando non peccabant, tamen si ex leui causa, & irrationabili mouerentur ad repudiũ, non excusabantur à peccato in tali motione. Volo dicere in ista conclusione, ꝙ licèt ita verum sit quod diximus, ꝙ ex quacunque causa liceret etiam leui repudiare, & sic repudiando non peccarent, tamen oportebat ꝙ Hebræus ex rationabili causa moueretur ad odium, & non ex leui. Quòd si ex leui, peccaret quidem: non in repudiando, sed quia iniustè motus est ad odium. Et probatur. Quicũq; malè agit, peccat: sed Hebræus ex leui causa, vel irrationabili causa motus ad odium vxoris malè agebat: ergo peccabat. Et quòd malè ageret, cõstat: quia non secundùm rectam rationem agit. Qui enim pœnam infligere vult, quæ culpam superat, non agit secundùm rationẽ: sed Iudæus ex leui, vel irrationabili causa accensus in odium vxoris, ob quod repudiabat, pœnam infligebat ipsi vxori superantẽ culpam: ergo nõ sequebatur rationem rectam. Et in tali motiuo nõ excusabatur à peccato, sicut si lege cõcessum esset, quòd quilibet alium odio habens posset eum lędere. Certum est, si lex iusta esset, qui alium odio haberet sine motiuo, sed solùm quia ei displicet, lædendo, faceret secundùm legem, nec in hoc peccaret: tamẽ in motiuo, quo irrationabiliter motus est ad odiũ, peccaret: quia lex ipsa lata innititur in causa rationabili ad odiũ. Sic in proposito. Deus legislator concedens libellum repudij propter odium vxorum conceptum in animo virorum ad vitandum vxoricidium, fundatur in odio concepto ex causa non leui, sed graui, & rationabili: & sic vbi talis causa leuis, peccatum esset: nõ propter repudium: quia concessum est, quandocunque est odium, sed esset peccatum in motiuo ad tale odium ex causa leui, & irrationabili.

Ratio.

B

C

Vltima conclusio de Hebræis. Licèt secundùm legem ex quacunque causa, quæ odium causabat, licebat viro vxorem repudiare, tamen nunquam vxori licuit virum repudiare, quantuncũque odisset eum. Probatur ex suprà dictis. Quòd repudium dando quis non peccauerit (vt diximus) fuit ex Dei permissione per legem, ergo tantum fuit permissum, & licitum, quantum in lege fuit expressum: sed in lege solùm est concessum, & expressum de viris, vt liceat vxores repudiare, ergo nullomodo extendendum est ad fœminas, cùm sit odiosum.

Conclu. 6. Vxori non licebat virũ repu. P. ratio.

Secũda ratio concessionis repudij fuit ad euitandum vxoricidium, quia Iudæi ex duritia sua erant proni ad tantũ facinus: ergo vbi

Ratio. 2.

go vbi non tale malum timetur, non videtur concessum repudium: sed non timetur, ꝙ vxores vxoricidium committāt, eo ꝙ semper sint inferiores viris suis, neq; possunt aduersus eos præualere: sequitur ꝙ non licet ipsis fœminis viros repudiare. Nec mirandum aliqua licere viro, & permissa ei, quæ non fœminæ. Nam concessum fuit viris plures habere fœminas (de quibus infrà) attamen nunquàm concessum est vni fœminæ plures viros habere. De quo Alexan. ab Alexan. Genialiū dierum. lib. 4. c. 8. A

Ioan. Ekius de sacr. homi. 76.

Nō licuit vxoribus virū repudiare.

Ratio 3.

Præterea. Si mulieri liceret repudiare virum, sicut viro mulierem, sequeretur inconueniens, quod legislator intendebat vitare propter concessionem repudij. Probatur. Sequeretur enim vxoricidium, quod legislator vitare volebat. Patet. Si fœminæ liceret repudiare virum ex quacunq; causa sicut & viro, vir conciperet odium vxoris: quia se cognosceret despectum ab vxore, si ab ipsa esset repudiatus: & tali odio concepto, cùm vir sit potentior fœmina, facilè occideret eam: sicq; non tolleretur periculū, quod per repudium Deus volebat auferre ab ipsis Iudæis. B

Epiloga.

Ex istis ergo iam liquet, quid de libello repudij dicendum, & quomodo poterant repudiare tempore legis veteris ex quacunque causa: quomodo etiam, licèt ex leui causa ad odium motus peccaret Iudæus, non tamen peccabat repudiando: fœminæ verò nunquàm licuit virum suum repudiare.

ARTICVLVS. XI.

An per repudium dissoluebatur matrimonium apud Hebræos. C

Dato ita sit, ꝙ repudiare vxorē apud Hebræos non esset peccatū ex Dei permissione, vtrùm per tale repudiū matrimonium dissolueretur, & sic licitum erat vxori repudiatę alterum virū accipere, & viro repudiante, alteram vxorem. At quia hæc quæstio pēdet ex præcedētibus, oportet in memoria retinere quæ suprà determinauimus, dicentes repudium in se (licèt contra legem naturæ esset) licuisse ex Dei dispensatione: quia non erat de lege naturæ strictè: quare vtens tali dispensatione, repudiando non peccaret. His suppositis, sit prima conclusio.

Supple. d. 33. q. 2. ar. 1.

P. Conclu.

Dato libello repudij secundùm legis permissionem, dissoluebatur matrimonium primùm legitimè contractū. Probatur illa

tenen

A tenenda sunt de libello repudij, quæ scripta certa fide tenemus: sed in Deutero. c. 24. habetur, quòd matrimonium dissolueretur per repudij libellum, ergo sic tenendum. Nam ibidem dicitur. Cumq; egressa alterum maritum duxerit. Ergo maritum alium accipiebat. Si ergo verus erat maritus secundus, solutum erat matrimonium cum primo. *Deu. c. 24.*

Secundò. Ibidem habetur, quòd mulier repudiata secundò nõ poterat ad primum virum redire, nec poterat primus vir sibi reconciliare illam quam repudiauerat. Sequitur ergo, quòd matrimonium verè soluebatur per repudium. Alioqui non solùm nõ poterat recipere, sed tenebatur admittere, quia suus erat maritus. *Argumen. 2.*

Tertiò. Si per libellũ repudij matrimoniũ non dissolueretur, sequeretur q tã vir repudians, quàm ipsa repudiata essent in peccato mortali: sed non est asserendum, q per legẽ tale scandalum B eis fuerit positum, ergo tenendũ q dissoluebatur. In quo errauit Tertullianus lib. 4. contra Martionẽ, qui putauit diuortium, & repudiũ in lege noua, & antiqua assimilari. Nã dissimile est: quia in illa dissoluebatur per repudium, & non in noua. Nisi dicatur diuortium inter illos, qui nullo modo poterant coniungi. *Ratio. 3.* *Ioan. Eki. de sa. homil. 76.* *Tertulli. error.*

Dato libello repudij, tam repudians, quàm repudiata licitè cõtrahebant cum alijs, cum quibus verum erat matrimonium, non obstante primo. Probatur ex prima conclusione. Matrimonium dissoluebatur per libellum repudij, sed soluto vinculo matrimonij licitum est cuilibet, non obstante alio impedimẽto, matrimonialiter alteri coniungi: ergo sequitur quòd poterat repudians, siue repudiata cum alio contrahere. *Conclu. 2.* *P. ratio.*

Secundò. Authoritate Pauli. Mulier soluta à lege viri non est C adultera, si sit cum alio viro: sed per repudium verè (vt constat) mulier soluebatur à lege viri, ergo contrahendo cum alio nõ erat adultera, & sic non peccabat. *Ad Roma. 7.* *P. Corinth. 7.* *2. q. 3. c. Euphemium.*

Quanuis repudiata licitè contraheret cum alio post repudiũ, mortuo secundo non poterat redire ad primum, etiam primo viro volente eam reducere. Probata manet conclusio, quantum ad primam partem ex iam dictis in secunda conclusione. Sed quantum ad secũdam partem probatur. Per repudium (vt dictum est) soluebatur vinculũ matrimonij: ergo post quã fœmina viro alteri nupserat, secundo mortuo, non poterat contrahere, nisi cum nouo consensu, & inter legitimas personas: sed repudians, & ipsa repudiata (postquàm alium sumpserat) non erant legitimæ personæ ad *7. q. 1. c. sicut.* *Conclu. 3.* *P. ratio. 2. p.*

næ ad contrahendum, ergo non poterat esse matrimonium. Patet apertè ex ipsa scriptura, vbi dicitur, quòd repudiata, si cum secundo contraxerit post mortem non poterit ad primum redire: & etiam quòd ipse non poterit recipere. Sequitur ergo quòd erat prohibitum matrimoniũ inter tales personas. Vnde, dato esset consensus de nouo, non tamen esset matrimonium: quia erant illegitimæ personæ, vt apparet ex lege: nisi aliquis dicat, quòd multa sunt prohibita, quæ tamen facta tenent, tamen non constat hoc. A

Ratio. 2. Secundò. Hæc sunt in lege prohibita, vt reprimeretur ira virorum repudiare volentium vxores, cognoscendo certò, quòd ampliùs nõ liceret habere, si cũ alio contraherẽt, & nõ facilè repudiarent. Sed non esset talis iræ repressio, si liceret repudianti reassumere quam repudiauit, postquam alteri nupsit: ergo videtur ex ipso tenore legis, ꝙ non posset sibi reconciliare iam repudiatam. B

Conclu. 4. Repudiata à viro antequàm ipsa alium virum sumeret, & vir aliam fœminam, cum nouo consensu poterant rursus contrahere, & esset verum matrimonium. Nam vbi adest consensus inter legitimas personas, ibi est matrimonium: sed in præsentiarum inter tales esse poterat talis consensus de nouo, ergo poterant cõtrahere. Quòd tales essent personæ legitimæ, patet: quia si non essent legitimæ, hoc ex lege constasset, sed ex lege non constat tales (antequàm cum alijs contrahant) esse personas illegitimas. Ibidem enim dicitur: quòd postquàm fœmina alteri viro nupsit, non poterat eo viuente, neq; post mortem priori reconciliari: ergo à contrario: si antequàm virum alium recipere voluisset, priori viro reconciliari posset sine impedimento. Quia ista odiosa sunt, non est necesse ad casus extendere non expressos in lege. Itaq; est verum, quòd post repudium concessum, si vir antequã cũ alia contraheret, & fœmina alium virum, vellent simul iungi, possent aduenięte nouo cõsensu. Dixi hoc ob id, ꝙ primus cõsensus præcedens nõ sufficeret. Cuius ratio hæc est. Per repudiũ solutũ est matrimonium, vt determinauimus: ergo si solutum est, non potest de nouo esse inter duos, nisi sit nouus consensus, cùm primus iam nullius valoris sit: sicut si aliquis esset coniugatus, & vxor eius moreretur, pòst verò resurgeret, antequàm ipse vir aliã sumeret, non posset habere talẽ vxorem ex consensu præcedẽti: nisi de nouo nouus adueniat: quia mortua vxore, solutum est matrimonium: quòd si de nouo debet esse matrimonium, oportet

Suprà. p. p. ar. 8.

C

Ratio.

Ad Roma. 7. 1. Cor. 7.

de nouo

A de nouo concurrant necessaria ad matrimonium.

Licèt verum sit, ꝙ matrimonium legitimè contractum olim in lege veteri dissolueretur per repudium, tamen post CHRISTI passionem apud Iudęos, qui seruant adhuc legẽ veterẽ, nullo modo dissoluitur. Probatur. Antè dissoluebatur: quia lex data erat de repudio ab illo, qui in indissolubilitate matrimonij dispensare potuit: sed pòst in lege Euangelica ab ipso eodem Deo reuocata est talis lex, ergo per legem primam nullũ modo dissoluitur per repudium: & per legem nouam declaratur ꝙ manet indissolubile: ergo quãtuncunq; repudium obseruent tales Hebræi modò, non dissoluitur matrimoniũ legitimè contractum. *Conclu.5. Si Iudaus nũc repudiasset matri. nõ dissolueretur. Matt.5.& .19*

Secundò. Si matrimonium dissolueretur per repudium, sequeB retur ꝙ Iudæi conuersi non compellerentur accipere vxorẽ primam repudiatam tẽpore infidelitatis, sed cõpelluntur ad ipsam recipiendam, vt patet. c. Gaudamus. Extra. de diuortijs: ergo signum est, ꝙ per repudium non fuit matrimonium dissolutum. *Argumen.2.*

Tertiò. Si matrimonium dissolueretur per tale repudiũ, sequetur ꝙ talis repudiata ducens alium virum nõ adulteraretur: sed verè adulteratur, licèt non posit vir obijcere adulterium: quia eã repudiauit, vt patet ibidẽ in textu: ergo sequitur ꝙ non dissoluitur matrimonium per repudium post legem Euangelicam. *Ratio.3.*

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm apud Gentes fuerit repudium.

C DIcto iam de repudio, quod erat apud Iudæos, restat dicere de ipso, prout erat apud infideles paganos, tã tempore legis antiquæ, quàm modò post legem gratiæ. De quibus per ordinem disserendo sit. 1. conclusio. *Seneca de remedijs fortui. Plutarc. in proble. c.13.*

In infidelibus paganis ab initio videtur fuisse in vsu vxorem repudiare. Patet: quia cõstat fuisse in vsu: vt suprà probauimus, & non est scriptum alicubi contrarium: ergo videtur quòd semper apud ipsos fuerit in vsu. *P. conclu. Ludo. Celi. lib. 15. lect. ca. 16. Gellius lib. 4. c.3. & .17. ca. 21. Vale. li.6. c.3.*

Secundò. Populo Israelitico statim lege data concessum est repudiare, ne grauarentur nimis inseparabilitatem matrimonij obseruando, quam Gentes non obseruabant: sequitur ergo, quòd apud ipsos Gentiles fuit repudium in vsu ante legem datam populo Israelitico.

Conclu. 2. Gentiles repudiando nõ peccabant. *Abu. Matth. 19. q. 30. ad. 3.*

Gentiles vxores repudiantes secundûm consuetudinem suam ante CHRISTI aduentũ nullo modo peccabant. Si tales Gẽtiles peccassent, maximè quia facerent contra ius naturæ matrimoniũ dissoluendo, quod est indissolubile, sed non propter hoc: quia cùm hoc ius naturæ non sit de primis principijs iuris naturæ, non est per se notum, sed est de secundis præceptis iuris naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quæ inferũtur ex primis principijs. s. ex decalogi præceptis : ergo non de se habet vim obligandi, vsq; dum fiat notum: sed non fit notum, nisi sit constitutum aliqua lege humana, vel Diuina, vel consuetudine ab omnibus recepta: ergo vbi non fuerit lex, nec consuetudo, non obligabit. At apud Gentes nulla fuit lex positiua prohibens repudium, nulla fuit lex Diuina in tota lege veteri, imô fuit concedens, vt dictum est. Item. Nulla fuit consuetudo vniuersalis apud Gentiles non repudiandi, ergo nullo modo tale ius naturæ obligabat: quare in nullo peccabant contra facientes. Probo assumptum. s. quòd necesse sit illa quæ sunt iuris naturæ secundo modo lege aliqua firmari, vel cõsuetudine, ad hoc quòd obligent. Sic Cicero. 2. Rhetoricorum ait. Res à natura profectas, & à consuetudine approbatas, legũ virtus, & religio sanxit. i. firmauit. Ex istis verbis. S. Thomas probat, illa quæ sunt de iure naturæ secundo modo non habere vim obligãdi, vsq; dum fuerint firmata lege positiua, vel Diuina, vel consuetudne. Cùm enim non sint per se nota, est locus variè opinandi circa similia. Notanda est ista sententia ad soluenda multa dubia in hac materia, & in alijs. Nam non sufficit aliquid esse de iure naturæ, si illud nõ sit per se notum, vel sit firmatum lege, vel consuetudine.* Vocãtur de iure naturæ secundo modo conclusiones quæ eliciũtur ex decalogo, vt suprà diximus articulo. 7. & 8.*

Cicero. *S. Th. 1. 2. q. 94 ar. 2.* *S. Tho. vbi suprà ar. 4.*

Corolla. S. Tho. vbi suprà ar. 5.

Ex quo manifestè sequitur, quòd consuetudo potest præualere, & derogare illa quæ sunt de iure naturæ secundo modo, licèt nõ possit aliquid cõtra illa quę sunt de iure naturę primęuo,

2. ratio conclu.

Secundò probatur. Si tales Gentiles ante CHRISTI aduentum peccassent repudiando, debebat eis aliquo modo constare, sed nullo modo poterat eis constare: ergo non peccabant. Probatur: quia non constabat lege scripta eis data, cùm nulla eis data sit: nec per illa quæ Iudæis, in qua repudium permittebatur: nec ex lumine naturali: quia non erat hoc per se notum.

Conclu. 3.

Gentiles ante CHRISTI aduentum vxores post prolem educatam

A educatam repudiantes non solùm non peccabant, sed etiam si repudiarent ante prolis educationem, est probabile eos à peccato immunes esse. Probatur quantum ad secundam partem, quam probabiliter credo veram. Suprà nos diximus id concessum fuisse, seu permissum Iudæis, quia erat in vsu apud Gentiles: ergo videtur: quia illud quod per libellum repudij Deus concesit Hebræis, antè erat apud Gentiles: sed Iudæis cōcessum, vel permissum est à Deo, vt repudiare possent etiam ante prolis educationem, vt manifestum fecimus, ergo antè erat in vsu apud Gentiles: at id quod licuit absq; peccato ipsis Iudæis facere, data lege, etiam licuit Gentilibus per suam consuetudinem. *Pri. ratio. 2. p.* *Supra. ar. 9.*

Secundò. Si ante prolis educationem (supposito esset in vsu B repudiare apud Gentiles) esset peccatum, esset quia id videtur esse cōtra illa quæ sunt de iure naturæ primæuo, quæ sunt per se nota, quia cōtra bonū prolis illud est directè: sed nō propter hoc erat peccatum, ergo nullum erat. Probatur. Ad hoc ꝙ illud sit de primis principijs iuris naturæ, oportet sit per se notum, & si per se notum, apud omnes esset idem: sed ꝙ sit malum repudiare ante educationem perfectam prolis, non est sic per se notum: quia non idem apud omnes: siquidem potest dari aliqua natio tam barbara, in qua non sit prolis educatio perfecta, sed statim postquàm filius potest cibū sumere per se, relinquitur suo arbitrio, quæ inuenta videtur in isto nouo orbe, vbi vix erat filiorum instructio. Item. Hæc perfecta instructio præsupponit aliam vitā in ordine ad quam fieri debet, sed apud Gentiles barbaros quàm C plurimos non erat talis alterius vitæ cognitio: ergo nec per se nota necessaria instructio. *Ratio. 2.* *Nota.* *Inuenta est natio, apud quā prolis instructio non multùm attinet.*

Item. Ista instructio filiorum requirit plenum dominium ipsorum parētum supra filios; sed potest esse aliqua tam aliena à virtute gens barbara, vt seruiliter viuens sub tyranno, filiorum nullum habeat dominium, nec curam aliquam, quamprimum per se cibum possunt capere, vt experientia apud aliquos cognouimus: ergo talibus potest esse incognitum hoc ius naturę: ꝙ sit necessarium manere in vnum parentes vsq; ad perfectā prolis educationem, quæ (vt in plurimum) non completur vsq; ad vigesimum annum. Quòd si potest esse incognitum, non erit contra ius naturæ primæuum per se notum repudiare ante hanc perfectam prolis educationem. Quare probabiliter videtur tales ante tempus hoc repudiantes secundùm suam consuetudinem nō

Nota. peccasse. Nam dato suprà dixerimus, quòd manere simul virũ, & fœminam vsque ad perfectam prolis educationem sit de iure *Concordia dictorum.* naturæ de primis principijs, intelligo id verũ esse apud Gẽtes politicas, & non apud Gentes ignorantissimas, quę nil aliud ferè habent, quàm nasci, & mori. Sed ita verum est id esse apud Gentes vtentes ratione, quæ aliam vitam spectant, & tenent, & ad ipsam educant prolem, & dirigunt. Si tamen aliquis sit, cui ista sententia displiceat, non contradico. Si clariùs contrarium probet, assensum præbeo libenter.* Et quidem illa quæ sunt de iure naturæ primæuo gradus habẽt: & quædam sunt alijs notiora, & prio *Arist. 4. Meta. tex. cõ. 9.* ra: vt in speculatiuis vnum est primum. s. De quolibet est, vel nõ est. Alia itidem sunt principia sub isto primo: sic in practicis, & *Matth. 9.* agibilibus est primum hoc: Quod tibi non vis alteri ne facias: & ipsa prima præcepta decalogi sunt sub isto primo: imò deriuantur ab eo. Itaque sicut in speculabilibus ab vno principio primo, & noto deriuantur alia principia: sic in agibilibus ab vno notiori minùs nota emanant.* A B

Quarta cõclu. Gentiles ante Christi aduentum vxores repudiantes quocunque tempore, & quacunq; ex causa quantuncunq; leui, si id erat *Ratio.* in consuetudine apud eos, nullo modo peccabãt. Probatur. Lex naturalis de inseparabilitate matrimonij non obligat, nisi fuerit firmata aliqua lege, vel consuetudine: sed quòd non liceret infidelibus Gentilibus omni tempore, & ex qualibet causa repudiare vxores, non fuit lege Diuina, neq; humana firmatum, neq; consuetudine (quia pono consuetum sic esse omni tempore repudiare) ergo nullo iure obligantur: vndè facientes non peccabant. C

Verũ est tamen differentiam esse inter Gentilem, & Hebręũ: quia Hebræus ex leui repudians peccabat, vt in præcedenti art. probatum est, sed Gentilis non, si haberet hoc eorum consuetudo: quæ sicut propter eam non erat peccatũ repudiare, neq; erat ex leui causa facere, si modò consuetudo esset. Et quòd fuerit aliquando in vsu apud Gentiles ex leui causa repudiare, Alexã. ab *Alexand. ab Alexan.* Alex. lib. 4. Genialium dierum. c. 8. Hebræus tamen, qui Dei habebat cognitionem, astringebatur ad hoc, vt ex graui causa moueretur ad repudiandum.

Quinta cõclu. Gentiles ante aduentum Christi vxores legitimas repudiantes non solùm non peccabant, sed etiam si ipsæ fœminæ viros suos repudiarent, quod non est concessum Iudæis. Pro- *Ratio.*

batur

A batur ex suprà dictis: quia hoc ius naturæ indissolubilitatis non habet vim obligandi, nisi fuerit firmatum lege, vel consuetudine: sed non fuit apud infideles Gentiles lex data, quæ eos obligaret, in qua prohiberet fœminæ virum repudiare, neque fuit consuetudo aliqua, quæ haberet vim legis, imò credimus consuetudinem fuisse tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ ex æquo repudiandi adinuicem, vt constat experientia apud neophytos noui orbis tempore infidelitatis: ergo sequitur quòd poterat fœmina similiter & virum repudiare. Dixi, non fuisse lege prohibitum ipsis Gentilibus: quia dato lex fuerit data Iudæis, vt vir posset repudiare, & non fœmina, propter causas supradictas, tamen talis lex non fuit data ipsis infide-

B libus Gentilibus, neque ad ipsos directa, neque eis denunciata: & sic neque in aliquo eos obligabat, nisi solùm in illa quæ naturalia sunt de primis principijs, qualia decalogi præcepta. Sequitur ergo, quòd poterat fœmina sicut & vir repudiare apud Gentiles, & omni tempore, & ex quacunque causa ex qua vir: quia ex consuetudine pares erant quantum ad hoc. Hæc dicta sint, quamuis de Romulo dicatur, quòd legem tulerit, vt vir posset vxorem relinquere, sed vxor non virum: vt author est Textor in sua officina, prima parte. Non obstat tamen, sed potiùs confirmatur: quia videtur consuetum fuisse & viro & vxori diuertere, sed Romulus voluit id attemperare. *S.Tho. 1.2.q. 94.ar.4.* *Textor.*

Non solùm repudium apud Gentiles erat sine peccato ex parte viri, vel ex parte fœminæ, post matrimonium consummatũ, *Conclu.6.*

C sicut concessum est Hebræis, sed etiam erat licitum post sponsalia, siue de futuro, siue de præsenti, etiam ante cõsummationẽ. Probatur. Licitum erat repudium (vt suprà dictum est) post cõsummationem matrimonij, ergo à fortiori etiam licitum fuit ante consummationem: quia si maius vinculum dissoluebatur absque peccato, à fortiori & minus poterat dissolui. Et tandem patet: quia consuetudo apud tales Gentiles id facit rectum, sed sic consuetum erat, vt apud noui orbis naturales (experientia teste) didicimus Et sic constitutum est per leges Gentium. ff. de repudi. & diuor. l. Diuortium. *Ratio.*

Licèt ita verum sit, sicut diximus in .3. & .4. conclusione licitum fuisse apud Gentiles repudium quacunque ex causa, hoc tamen non obstãte, apud Gentiles, qui legibus humanis scriptis gu- *Conclu.7.*

bernabantur, non licebat ex quacunque causa repudiare, sed so- A
Ratio. lùm ex illis in lege scriptis. Probatur: quia tota ratio quare nos diximus repudium licere apud eos est: quia non erat ius illud naturæ de inseparabilitate matrimonij firmatum aliqua lege, aut consuetudine, & sic non habebat vim obligandi. Ergo si aliqua esset Gentilium natio, quæ leges haberet humanas de repudio disponentes, illis non liceret aliud, quàm quod lege sancitum est: sequitur ergo, q vbi leges scriptæ sunt, obseruari debent: & solùm licebit repudium ex illis causis in lege expressis, vt. C. de repudi. l. Consensu. dicitur de viro. Neque licebit ei. i. viro sine causis designatis propriam repudiare iugalem. Neque vllo modo expellat, nisi adulteram, vel veneficam, aut homicidam, aut plagiariam, aut sepulchrorum violatricem, vel dissolutricem, sacris ædibus aliquid subtrahẽtem, aut latronum fautricem, aut extraneorum virorum viro suo ignorante, vel nolente, conuiuia appetentem, aut ipso inuito sine iusta & probabili causa foris pernoctantem, theatralibus, vel laruarũ spectaculis in ipsis locis in quibus hæc sassolent celebrari, viro prohibente, gaudentem, sibi veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, aliquid machinantibus se consciam, seu falsitatis, seu criminũ immiscentem inuenerit, aut manus audaces sibi probauerit ingerentem, tunc necessariam ei permittimus facultatem discedendi, & causas dissidij legibus comprobare, id est, in iudicio. B

Causa ex quibus concedebatur repudium viro.

Si autem mulier velit repudiare virum, ponuntur causæ in eadem. l. Si qua igitur maritum suum adulterum, vel homicidam, vel veneficum, vel contra nostrum imperium molientem, vel falsitatis crimine condẽnatum inuenerit, si sepulchrorum dissolutorem, si sacris ædibus aliquid subtrahentem, latronem, vel latronũ susceptorem, abactorẽ, siue furẽ pecorum, aut plagiarium, cũ impudicis mulieribus coeuntem, si suæ vitæ veneno, aut gladio, aut simili modo insidiantem, si eam verberibus afficientem probauerit, tunc repudij auxilio vti permittimus. Ecce cùm istæ sint leges humanæ Imperatorum Romanorum, vbi esset natio Gentilium, quæ istis legibus Imperatorum gubernaretur, illis repudiũ solùm liceret, obseruatis istis causis repudiandi. Et secundùm legem latam à Romulo solùm vir posset repudiare, non tamen fœmina: quia ei interdictũ erat. Nõ tamen ob id solueretur matrimoniũ post Christi aduentũ: vt in sequenti articulo dicemus. C

Causa ob quas mulier virum poterat repudiare.

Octaua conclu. Apud infideles Gentiles, ad quos nullo modo peruenit Euãgelij noti

A gelij notitia sufficiens, etiam post legem à Christo latam de nõ repudiando, nullum est peccatũ repudiare vxores sicut nec ante Christi aduentum. Probatur. Si apud tales qui nunc sunt infideles, qui nihil de lege Christi audierunt, esset peccatum repudiare, hoc deberet eis constare aliqua lege, sed nulla lege eis constat: ergo non peccant repudiando. Nam non cõstat eis lege naturæ, cùm (vt suprà diximus) non sit de primis principijs iuris naturæ, quæ sunt per se nota. Neq; constat eis aliqua lege: quia licèt fuerit à Christo institutum in lege noua, ipsi tamen nullam de hoc habent notitiam, vt supponimus. Item. Neque constat eis consuetudine: quia eorum consuetudo est in contrarium, eo quòd habent in vsu repudium: ergo tales Gẽtiles qui nunc sunt, repudiantes non peccant, sicut nec ante legem Euangelicam peccabant. Ratio 1.

B Si tales Gentiles, ad quos notitia Euangelij non peruenit, peccarent repudiando vxores, sequeretur quod aliquis agendo quod in se est, damnaretur, quod videtur impium sentire de Deo. Pono Gentilem qui viuat secundùm legem naturæ, & in nullo offendat, & vnum Deum, quem lumine naturali cognoscere potest, cõfiteatur, & credat, & quicquid ad salutem necessarium est habeat, qui iuxta suos mores antiquos vxorem repudiet: si iste talis peccaret repudiando, certum est erit mortale: moriatur, talis damnabitur, & agit quod in se est: quia & legem naturæ obseruauit, & vnum Deum credidit, & cætera alia cognoscibilia, hoc solo vno excepto, quòd vxorem repudiauit: at hoc videtur falsum: ergo dicendũ est, quòd talis non peccabit repudiando vxorem, si non habet aliquam legis notitiam. Secũda ratio. Ad Roma. 1.

C Licèt ita sit, quòd Gentiles qui nunc sunt, ad quos Euangelij notitia peruenit, peccent mortaliter non recipiendo legẽ Christi, probabile est eos non peccare mortaliter vxores repudiando iuxta mores suos. Probatur prima pars, quòd peccẽt nõ obediẽdo. Tales tenentur legem Christi acceptare, qui est Dominus, & vniuersalis redemptor omnium, & non sub alia pœna, nisi damnationis æternæ: quia qui non crediderit, condemnabitur: ergo peccant mortaliter legem Christi non acceptando, Conclu. 9. Infrà in hac 2. p. ar. 17. conclu. 5. Ratio. 1. Marci vlti.

Secundò. Quicunque non obedit mandatis sui superioris peccat. (Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.) sed non acceptans legem latam à Christo, si ei constat ab eo esse latam, non obedit mandatis superioris: ergo talis peccat. Quòd ta- Ratio. 2. Ad Rom. 7.

 lis non

lis non obediat, constat, quandoquidem non vult recipere talia, A mãdata, neq; talẽ legẽ. Hæc pars est satis clara, dũmodo sufficienter eis proponatur, & vitæ exemplo, vel miraculis, non ridiculo sc: vt in nouo orbe â primis armatæ militiæ audiuimus propositam, ostendendo Indis Bibliam, vel alium librum loco eius, sicut audio cõtigisse. Et dicũt qui proponunt, oportet credere omnia hîc contenta, & obedientiam præstare Papæ, & Imperatori. Quòd si infideles audientes hæc non admittant, statim bellum iustum reputant nostri. Quàm sit hoc alienum à ratione, est manifestũ. De quo aliâs in relectione nostra, super illud. Quæ sunt Cæsaris, date Cæsari. &c. Matth. 22.

Nota modum proponendi fidem, quem habuerunt Hispani.

Relectio. de Indis.

Ratio. 2. p.

Secunda pars conclusionis probatur. Nam non est necesse dicere, quòd infidelis non volens recipere legem Christi peccet nouo peccato, quotiescunque agit contra aliquod mandatorũ, quæ B sunt in lege Christi. Licèt enim de fideli hoc sit verum (quia post legem susceptam inobedientiam committit circa quodlibet) nõ tamen sic de infideli est necesse asserere: nam non formaliter, & directè inobedientiam committit, agendo contra quodcunque mandatum Christi: sed est continuè in peccato: quia non vult recipere legem Christi, quam tenetur suscipere. Non enim videtur necessarium dicere, quòd infidelis quotienscunq; non ieiunet, peccet mortaliter, supposito quòd Christus ieiunium iuberet in lege sua. Quia si præcepta in lege Christi data non essent naturalia de primis principijs per se notis, quæ aliâs lege seclusa tenetur infidelis obseruare, non videtur quòd infidelis trãsgrediẽdo semper peccet nouo peccato, sed semper manet in vno peccato, scilicet, quia legem Christi non recipit. Non quidem pec- C cat infidelis, qui non vult recipere Euangelium, nouo peccato: quia nõ recipit Eucharistiã: quia nõ cõfitetur: quia nõ dolet: quia nõ baptizatur, sed semper est in cõtinuo peccato, quia nõ vult recipere legẽ Christi: sic in proposito: dato infidelis Gẽtilis audiens Christũ legẽ dedisse, & in ea scriptũ, ꝙ nulli liceat repudiare, tñ ex proteruia nõ vult legẽ Christi suscipere, & perseuerans in lege sua adhuc repudiat est in continuo peccato, non quia repudiat, sed quia legẽ non recipit, quã tenetur recipere. Et videtur probabiliter dictum, quòd si aliqui ex infidelibus huius noui orbis, quibus sufficienter esset fides proposita, ita vt peccarent non credendo ex obstinatione, tamen nollent eam recipere, peccarent quidem, non recipiendo, sed tamen non peccarent repudiando. Sed

Nota.

Abulen. Mattha. 18. q. 90.

ego dubito

A ego dubito in toto orbe nouo tam spatioso sufficienter propositam fidem Christi, & legem eius immaculatam, non ex defectu ministrorum Dei, sed ex corruptione, & scandalosa vita aliquorum Hispanorum circa luxuriam, & auaritiam, simul & superbiam. Dominus ignoscat illis, qui scandalizant pusillos. *Nota.* *Matth. 18.*

ARTICVLVS. XIII.

Vtrùm per repudium inter Gentes dissolueretur matrimonium.

B SEquitur quæstio alia. Vtrùm per tale repudium inter Gentes consuetum dissolueretur matrimonium. Potuit enim esse consuetudinem pręualere ad peccatum vitandum in repudiando, sed quòd non posset vinculum matrimonij legitimè contracti dissoluere. Ob quod sint conclusiones.

Per repudium consuetum apud Gentiles ante aduentum Christi verè dissoluebatur matrimonij vinculum. Probatur ex iam dictis. Id permissum est Iudæis: & quicquid de repudio concessum fuit eis, totum erat priùs apud Gentiles: ob quod eis concessum est, vt suprà diximus: sed apud Hebræos per repudium matrimonium dissoluebatur, ergo & apud C Gentiles. Alioqui, aliquid amplius Deus Hebræis concessisset, quàm ipsi peterent, vel apud Gentiles esset in vsu: sed hoc non videtur dicendũ, cùm causa cõcessionis ea credatur esse, ne Iudæi grauarentur obseruare illa, quæ Gentiles non obseruabant: ergo illa quæ Iudæis concessa sunt: apud Gentiles erant in vsu. Sequitur ergo quòd verè dissoluebatur matrimonium per repudium. *P. conclu.* *P. ratio.*

Secundò. Gentiles repudiando non peccabant, vt suprà diximus, ergo dissoluebatur matrimoniũ per repudium. Alioqui si non dissolueretur, quomodo possent excusari à peccato mortali repudiantes? Imò semper essent in mortali peccato. *Ratio. 2.*

Repudio facto inter Gẽtiles ante aduentũ Christi absq; peccato vir aliam ducebat vxorem, similiter vxor alium virum, cum quibus verum contrahebant matrimonium. Probatur sicut in præcedenti conclusione. Per repudium matrimonium dissolue- *Secunda cõclu.* *Ratio.*

batur, sed soluto matrimonio, quilibet contrahere potest aliâs A
Ad Ro. 7. non prohibitus: sequitur ergo, quòd poterat vir, & vxor repudiata
1. Cor. 7. aliũ inire matrimoniũ. Et ꝙ absq; peccato, patet: nam si per repudium verum matrimonium solutum erat, non erat peccatum cum alio contrahere, sicut neq; esset, si post mortem primi viri contraheret: sed ita matrimoniũ soluebatur per repudium sicut per mortem: ergo si post mortem non erat peccatũ cum alio contrahere, neque erat si post repudium.

Tertia cõclu. Repudiatam vxorem apud Gentiles poterat vir repudians quocunq; tempore sibi rursus accipere in vxorẽ: similiter vxor virum repudiatum in maritum poterat reassumere, si de nouo es-
Ratio. set consensus in matrimoniũ: nam iam repudio facto inter duos, & matrimonio soluto, postquàm ipsa foemina repudiata est ab B alio, vel mortuus est vir, quem secundò accepit, & idem ex parte viri, potest de nouo consentire foemina in virum repudiantẽ, quem primò habuit, & similiter ipse vir, adueniente consensu legitimo duorum: si aliâs non sint personæ prohibitæ, est verum matrimoniũ: sed nulla lege, aut consuetudine apud eos legimus prohibitum sibi reconciliare repudiatam, sequitur ergo ꝙ pos-
Lex data Iudais non obligabat Gẽtiles sent adinuicem de nouo contrahere. Et quidem non obstat lex data Hebræis de non reconciliando repudiatã: quia illa non obligabat Gẽtiles, nec ad eos fuit directa, sed solùm data est Hebręis, & ipsi illa obligabantur, vt infrà dicemus. Quòd apud Gentiles esset talis consuetudo reconciliandi, credibile est: quandoquidẽ modò experientia constat apud eos consuetũ esse: saltim in prouincia Michoacanensi,

Dixi in conclusione, si adsit nouus consensus: quia postquàm C per repudium solutum est matrimonium, & ipsa cum alio viro contraxit, post mortem secundi oportet si debet redire ad primum, quòd de nouo cõsentiat, quia solutum fuit matrimonium. Sicut si moreretur, & resurgeret, esset necessarius nouus consen-
1. Cor. 7. sus: quia mortuo viro (vt ait Paulus) soluta est foemina à lege vi-
Ad Roma. 7. ri. Neq; est adultera, si fuerit cum altero viro.

Conclu. 4. Post repudium factum inter Gentiles ante aduentum Christi, si antequàm vir aliam duceret, & vxori alio viro contigerit reconciliari, probabile videtur non fuisse necessarium nouum con-
P. ratio. sensum ad matrimonium. Probatur: quia (vt nos infrà dicemus) dato inter infideles matrimonium contractum legitimũ dissoluatur per conuersionem vnius ad fidẽ, alio nolẽte cohabitare,

vel nõ

A vel non sine contumelia creatoris, tamen nunq̃ dissoluitur vsque dum conuersus transierit ad aliud matrimoniũ, vel ipsa, quæ nõ vult conuerti, ad alium. Sic in proposito. Si in casu esset necessarius nouus consensus, ob id videtur, quia primũ matrimoniũ verum solutum est per repudium: sed hoc non obstat: quia hæc solutio matrimonij per repudium videtur esse non statim quãdo repudium fit, sed quâm primo repudiãs, vel repudiata alium sumit: nam eodem modo soluitur: imò efficaciùs per dictum Apostoli, quando alter conuertitur, & non vult cohabitare infidelis fideli: tamen non videtur dissolutio facta, vsquedum alter ipsorũ transeat ad secundum matrimonium: ergo etiam in præsenti videtur probabiliter dici posse.

Secundò. Quòd matrimonium dissoluatur per repudiũ apud Gentes ante aliquam legem datam, habetur ex ipsorum consuetudine: quia sic habent in vsu: sequitur ergo quòd maximè aduertendum est ad eorum consuetudinem, & intelligentiam, ad iudidicandum, vtrùm matrimonium sit solutum, vel non: sed in casu conclusionis ipsi non credunt solutum matrimonium per solum repudium, nisi vir, vel vxor aliam duxerit: sed quandiu manet sine coniunctione aliorum, per solam reconciliationem sine nouo consensu se credunt veros coniuges: ergo sequitur non esse necessarium nouum consensum. Dixi, probabile, quia nõ est mihi certum, eo q̃ contrarium habeat apparentiam. s. statim per diuortium solutum esse, vt dictum est. *Ratio. 2.* B

Post legem Christi prohibentem repudium apud Gentiles infideles, etiam ad quos non peruenit notitia Euãgelij, repudiãtes legitimam cõiugem, vel legitimũ virum, nõ dissoluitur matrimonium. Conclusio est notanda, ne aliquis ex superiùs dictis decipiatur, putans per repudiũ & modò dissolui matrimonium inter Gentiles. Omnia quidem dicta verum tenent ante legẽ Christi, sed iam lege data, non dissoluitur per repudium. Probatur. Si dissolueretur per repudiũ matrimoniũ legitimum post legẽ Euãgelicam esset: quia ipsi Gentiles repudiantes vtuntur consuetudine sua, & legibus suis nunc, sicut ante aduentum Christi: & ante aduẽtum Christi verè dissoluebatur per repudiũ, ergo & modò. Sed non propter hoc, patet. Causa quare ante aduentum Christi dissoluebatur erat: quia cùm nulla lege instituta esset inseparabilitas matrimonij, solùm obligabantur ad illam secundũ suam consuetudinẽ: & talis erat ipsorum consuetudo, vt repudiata aliũ *Conclu. 5. Post Christum nõ dissoluitur matrimoniũ per repudium* C *Ratio.*

Matth. 19. sumeret, & repudians similiter: sed iam lege Christi data, qui est A
S. Tho. 1. 2. q. 97. art. 3. ad 2. Dominus vniuersalis, & redemptor omnium, dedit legẽ de non repudiando, & declarauit matrimonij indissolubilitatẽ, ob quod
Abu. parado. 5. c. 116. nulla consuetudo potest præualere contra talem legem, vt dissol natur, quod indissolubile declaratum est: sequitur ergo dato sit
S. Tho. 1. 2. q. 77. artic. 3. modo repudium consuetum, ꝙ nõ dissoluitur. Ipsorum enim cõsuetudo potest eos excusare repudiantes propter ignorãtiam legis, non tamen ob id dissoluitur matrimonium, sicut ante legem Christi dissoluebatur.

Dixi in conclusione, etiam si sint Gentiles, qui nihil audiuerunt de lege Christi: nam posset esse de istis dubium. Tamẽ probatur etiam de illis. Data lex Christi vniuersaliter ad omnes, oẽs potuit obligare, si voluit potuit: & voluit omnes, ergo obligantur: sequitur si omnes obligantur, quòd vbicunq; homines reperiantur, cuiuscunq; conditionis contra ipsam legem facientes secundùm consuetudinem suam non est validum, neque firmum: B ergo repudiantes secundùm suas leges non dissoluunt matrimo-
S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 4. nium contra legem Dei dicentem esse indissolubile. Verum tamen est, quòd in tali facto excusantur à peccato repudiãtes: quia nondum lex est eis promulgata, vt suprà diximus. Attamen, dato repudiantes non peccent, non tamen ob id matrimonium legitimum dissoluitur. Sicut ergo bona fide possidens alienum, si alicui donem, vel vendam, licèt à peccato sim immunis, non tamen tenet donatio, vel venditio, quia cõtra legem feci: sic in proposito: dato ita sit, quòd Gentiles ante aduentũ Christianorum, qui nullam habuerunt notitiam legis Euangelicæ, non peccabãt repudiando vxorem legitimam, vel virum legitimum, & alium ducendo, non ob hoc dissoluebatur primum matrimonium legitimè contractum. C

Vltima ratio. Innoc. 3. Vltimò probatur conclusio ex determinatione Ecclesiæ in c. Gaudemus. Extra. de diuortijs. Vbi Inno. 3. dici, ꝙ Gentilis paganus conuersus ad fidem debet habere in vxorem illam, quam primò repudiauit, alijs relictis. Sequitur ergo, quandoquidem summus Pontifex declarat primam repudiatam veram esse vxorem, quòd nunquàm fuit dissolutum matrimonium per repudium. Alioqui summus Pontifex non præciperet ad primam repudiatam redire: imò neque posset pręcipere: quia non posset ipse neque tota Ecclesia facere matrimonium, quod verè non est matrimonium: licèt bene in pœnam compellere posset ad consen-

sen-

A sentiendum de nouo, vt compellit, quando quis viuente propria vxore contrahit cum alia, ipsa inscia, & post moritur propria vxor, & venit in notitiam illius secundæ, determinatur, quod si ipsa innocens velit cohabitare, & eum vt maritum habere, compellatur vir in pœnam sui peccati in eam de nouo consentire, & habere vt vxorem, vt patet. Extra, de eo qui dux. in matri. quã pollu. cap. Propositum. Sicut in foro conscientiæ qui fictè alicui puellæ promisit, si sit ei æqualis, vel inferior, tenetur eam ducere, & consentire, vt possit plenè satisfacere. De quo in fine tertiæ partis agemus: sed in capit. Gaudemus. suprà allegato verum declaratur matrimonium esse cum prima repudiata: neque aliquid ibi de consensu nouo dicitur: sequitur ergo B verum, & legitimum matrimonium inter infideles paganos post legem Euangelicam nunquam solui per repudium apud eos consuetum. *In pœnã Ecclesia cõpellit ad matrimoniũ.* *Infrà arti. 19.*

Inter infideles Gentiles vtentes repudio post legem Euangelicam, non solùm nõ dissoluitur matrimonium, quando absolutè contractum est: sed dato à principio contraherent animo repudiandi secundùm mores suos, nullo modo per repudium datum post tale matrimonium dissolueretur. Ratio est. Quantuncunq; Gentiles infideles, qui modò sunt, contrahendo cũ voluntate sufficienti ad matrimoniũ, habeant in animo repudiũ, si omnia nõ placent, sicut est vsus apud eos, est verum, & legitimũ matrimoniũ, vt suprà iam nos in ista secunda parte probauimus: quia tale C matrimoniũ contractũ secundũ suam cõsuetudinẽ est validum, & firmum. At matrimoniũ validum, & firmũ post legẽ Christi nõ dissoluitur inter fideles per repudium, vt probauimus in præcedenti conclusione: sequitur ergo, ꝙ quantũcunq; paganus contrahens cũ aliqua absolutè matrimonium, & habeat in animo repudiũ si displiceret, ꝙ postea dato repudio, nõ dissoluetur matrimoniũ: quia cùm tale matrimonium legitimũ, & firmum iudicemus, per repudiũ superueniẽs nullo modo dissoluitur: imò addo vnũ, quod probabile reputo, hoc esse verũ, non solũ si in animo haberet repudiũ tempore contractus, sed etiã si exprimeret, & in pactum duceret, dicendo: Ego tecum contraho hac lege, vt repudiare possim te, si mihi displicueris: sicut consuetum est apud nos: & responderet similiter: crediderim esse matrimonium: quia tale pactum, vel talis contractus manet, ac si esset absolutè factus. Dato etiam cõditio apponatur, quæ si modò inter fideles appo- *Sexta conclu.* *Ratio.* *Si in pactũ duceretur repudiũ, matrimonium teneret.*

apponeretur, vitiaret contractum: sed tamen apud infideles non A
vitiat: quia sic habet ipsorum vsus, vt putent sibi licere repudiũ, etiam post verum, & legitimum matrimonium cõtractum. Hãc sententiam videtur tenere do. Panor. in c. De infidelibus, Extra, de consi. & aff. dicens cõtra Glo. ꝙ si quis Iudæus contraheret cũ aliqua cũ pacto repudiãdi, esset matrimonium, quia licèt ei per legem. Cùm ergo quod licuit Iudæo per legẽ, hoc & Gentili per consuetudinem: sequitur, ꝙ si infidelis tali animo cõtraheret, vel in pactũ duceret repudium, quando displiceret, esset verum matrimonium. Tales enim infideles contrahendo non errant: quia secundùm suam consuetudinem contrahunt, & intelligunt cum hoc se matrimonio coniungi, etiam posita conditione illa, vel in animo, vel in pacto, & tamen propter hoc non vitiatur contra- B
ctus, sed remanet verus, & firmus, secundùm veritatẽ, quam in se habet. Verbi gratia. Sicut si rusticus esset, qui contrahere vellet, qui est tam barbarus, vt vinculum perpetuum matrimonij ignoret, sed fortè credit vinculum manere ad certum tempus, & tali cogitatione contrahat, tamen cum hoc absolutè velit hanc accipere in vxorem, sicut homines solent facere: nulli dubium est, tale esse verum matrimonium, etiam si cogitauerit non esse perpetuũ vinculum: sic in proposito: dato infidelis Gentilis cõtraheret absolutè, volens hanc vt vxorem, sed cum animo repudiandi quãdo displiceret, quia videbat esse in vsu, verum esset matrimoniũ, licèt ipse deceptus fuerit in ignorantia conditionis talis contractus, qui est ad perpetuò manendũ, & non repudiãdum. Sic nos suprà in prima parte diximus, ꝙ rusticus ignorans qualitatem, & C
conditionem contractus matrimonij, verè contraheret, nec vitiaretur propter eius rusticitatem, sed maneret in sua firmitate: & tantum haberet roboris, quantum intelligunt sapientes. Sic in proposito videtur dicendum apud infideles.

Panor. contra glo.

Suprà in hac parti. 4. pa. 285. C.

Suprà. p. p. ar. p. dubio. p.

Epilogatio.

Ex istis omnibus habemus clarissimè, quomodo repudium, quod erat in vsu apud Gentiles ante legem Christi, & post legẽ Christi, non erat impedimentum quominus posset esse verũ matrimonium apud ipsos. Et quomodo vsus repudij, qui nunc est apud eos ex quacunq; causa etiã leui, nõ vitiat matrimoniũ legitimè contractum, quandoquidem habeant in animo mutuò se tradere vt vir & vxor, & pòst contingebat repudium propter aliquod superueniens. Imò dato ita esset, quòd haberent in animo repudium, quando contrahebant, quia id habebant in vsu, videtur

A detur quòd non tolleret firmitatem matrimonij, etiam concesso quòd in pactum ducerent repudiare. Hîc posset addi aliquid de diuortio, quod simile est repudio, sed tamem pro tertia parte missum faciamus.

Sequitur postquam primam absoluimus quęstionem de repudio, quomodo propter illud dissoluebatur matrimonium, & quomodo post legem Euangelicam à Christo datā tenentur omnes ad indissolubilitatem obseruandam. Vnde possumus probabiliter tenere sine præiudicio sanioris sententiæ, ꝙ indissolubilitas non est de se in matrimonio, ita ꝙ teneantur omnes illam seruare, & nō seruantes peccent, sed prouenit indissolubilitas ex Christi mandato. Et ab illo tempore tenētur omnes seruare illam, sic ꝙ non licet repudium dare, nec matrimonūi dissoluere. Hāc sententiam videtur tenere do. Abulen. Hęc dixerim propter nōnullos, qui voluerunt dubitare de infideliū noui orbis matrimonio, ob hoc solùm, ꝙ repudium habebant. Certè si verum est, indissolubilitatē solùm obligare de iure Diuino, licèt ipsa sit de iure naturæ de secundis præceptis, non ex illo magis negandum matrimonium inter eos, q̄ ex hoc ꝙ non seruabant legem Euangelicā. Illa enim quæ naturalia sunt de secundis præceptis solùm obligant (vt dictū est) quando lege sunt instituta, vel consuetudine approbata. Istis verò vtcunq; pertractatis, restat de secundo dubio principali huius materiæ, scilicet, de pluralitate vxorum, vtrùm istud esset impedimentum quominus matrimonium esset inter eos.

Matth. 5. et. 19

B *Abulen. pri. Regum. 8. q. 97.*

S. Tho. 1. 2. q. 95. art. 2.

C

ARTICVLVS. XIIII.

De pluralitate vxorum, vtrùm repugnet matrimonio: ita quòd sit contra ius naturæ cum pluribus contrahere.

Ostquam de repudio sermonem fecimus, oportet de vxorum pluralitate disseramus. Iuuat enim plurimûm ista exactè scire, ad cognoscendum quomodo potuit esse inter infideles Gentiles matrimonium simul cum pluralitate vxorum. Et primum erit, vtrùm ista pluralitas repugnet

pugnet iuri naturæ. Supponimus enim ipsam pluralitatem vxo A
rum fuisse tam in lege naturæ, q̃ in lege scripta, & apud fideles, & infideles. At quia tã in aperto hoc est, nolumus id probare. Nã præter scripturarum testimonium, experientia constat apud noui orbis infideles fuisse in vsu: ob id quęrimus primò, vtrùm repugnet iuri naturæ hęc vxorum pluralitas.

Nota. 1. *Theolo. d. 33.* *S. Tho. in. 4. d. 33. & 1. 2. q. 94. art. 4.* *Soto. de Iust. et iure. lib. 4. q. 4. ar. 4.* *Vigue. c. 16. §. 7. ver. 12.*

Pro solutione quæstionis oportet in memoriam reuocare illa quę diximus suprà, in ista. 2. p. quando de repudio loquebamur, scilicet, dupliciter aliquid esse de iure naturę. Vno modo de primis principijs per se notis: et sunt illa, quæ sunt eadem apud omnes. Secundo modo aliqua sunt de iure naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quæ inferuntur ex istis primis principijs, quæ non sunt idem apud omnes.

Notandum insuper. Aliquid esse contra naturam: iudicandũ B
est, quando per illud tollitur finis intentus à natura, vel si non omnino impediatur, saltim si difficilis reddatur: quia vtrunq; istorum erit contra naturam, cùm natura ipsa inclinet ad suos fines consequendos vnamquanque rem: & nõ solùm dat vt consequatur quælibet res suum finem, sed etiam dat vt debitè, & congruè.

Arist. 2. phy. tex. co. 75.

Exemplum posuimus: quia natura dedit homini oculos ad tuẽdum se à periculis, & non solùm illos dedit, sed ordinauit, & in tali loco posuit, vt commodiùs finem consequeretur, in capite, & non in pedibus.

Nota. 3.

Notandum etiam, in matrimonio naturam prætendere finem principalem, prolis. s. procreationem: & finem secundarium, operum communicationem inter virum, & fœminam. Oportet ergo videre, an pluralitas vxorum in matrimonio repugnet fini, quẽ intendit natura, q̃ non possit cum illo stare. Vel vtrùm difficilẽ faciat. Quibus sic prælibatis, sit prima conclusio. C

P. conclu. *Ratio.* *Supple. d. 33. q. 1. S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 8.* *Sco. in. 4. sen. d. 37. q. vnica* *Gab. et Alma. ibi. Ochã. & Aliaco. p. sen.*

Pluralitas vxorum nõ est de se mala: sic q̃ non posset aliquãdo bene fieri. Probo. Si esset de se mala, nunquam licuisset habere plures vxores, sed Patriarchæ, & antiqui viri in lege naturæ, & scriptę semper peccassent plures ducendo: sed hoc est falsum, vt ex scriptura constat: ergo non est de se malum. Nam eo quòd odium Dei est intrinsecè malum, nunquam potest bene fieri, & in quocunque fuerit, peccatum erit, nullo tempore, nulla circunstantia potest bene exerceri, quicquid dicat Ocham, & Aliaco: quia si Dei odium, qui super omnia est amandus, nunquam potest bene haberi: sic esset de vxorum pluralitate, si intrinsecè esset

A de se malum plures habere, sed tamen constat aliquando merito rium fuisse plures habere: ergo potuit bene fieri, quod patet in lege naturæ. Abraham habuit Sarram, & Agar simul. Iacob etiam habuit quatuor vxores simul, Liam, Rachelem, Bala, & Zelphã. Isti sancti patriarchæ non reprehenduntur de hoc: ergo licitum fuit plures habere vxores. Quare non est intrinsecè malum de se plures habere.

q.14. *Deut.6.* *Gene.16.* *Gene.29.et.30*

Secundò. Tẽpore legis scriptæ viri sancti habebant plures vxores, vt Dauid habuit, & tamen in hoc non dicitur reprehensus à Deo. Patet: quia dicitur de eo, ꝙ nõ declinauerit ab operibus quę mandauerat Deus omnibus diebus vitæ suæ, excepto sermone Vriæ Ethei. Ergo accipiendo plures vxores, non fecit malum. Itẽ & Helcana pater Samuelis simul duas habuit.

2.Regũ.3.et.5. *1.Parali.3.* *1.Regum.p.*

B Pluralitas vxorum licèt sit contra ius naturæ, vt est de secũdis præceptis, non tamen est contra ius naturæ, vt est de primis. Probatur ꝙ sit contra ius naturæ secũdo modo. Illa sunt cõtra ius naturæ illo secundo modo, quæ vel tollunt finem secundariũ, quẽ pręetendit natura, vel faciunt eũ difficilem cõsequi, sed sic est pluralitas vxorum: nam finis secundarius matrimonij, qui est operum communicatio, tollitur, ex hoc, quòd operum communicatio præsupponit amorem, & pacem in familia: sed vbi sunt plures vxores vnius viri non est pax: quia (vt dicit Aristo.) figulus figulum odit. Sequitur ergo, ꝙ vel non erit operum communicatio vbi plures vxores, vel si fuerit, non æquè bene, sicut si solùm C vna esset vnius. Et quidem (experientia teste) constat difficulter esse pacem in familia, vbi multæ fœminæ. Sicut contigit inter Sarram, & Agar. Solent enim inter se quẽdam zelum habere perniciosum, offensiuum valde. Et oculis nostris vidimus apud incolas huius orbis, vt vix fœminæ vellent iungi viro, qui aliam habebat vxorem propter odium, & iurgia, & discordias, quæ sunt inter eas.

Secũda cõclu. *Du.d.33.* *Coua.2.p.epi.c.7.§.1.* *Vigue.in suis theologi.insti.c.6.§.7.ver.12.* *Aristo.lib.7.Ethi.ad Eudemum in principio. Et lib.2. Rheto.ad theodectẽ.c.4.*

Item. Ex pluralitate vxorum non est pax in familia, ex hoc ꝙ vnus vir non potest satisfacere in redditione debiti multis simul non solùm in redditione ad votum, sed neque in competenti, ex quo necesse est odium, & non amor. Ob has causas pluralitatem vxorum dicimus repugnare legi naturæ secundario: quia finis secundarius intentus à natura in matrimonio, qui est operũ communicatio, debitè haberi non potest, vbi plures in eodem cõmunicant officio.

Pars

Ratio.2.p. Pars alia conclusionis probatur, quòd non sit contra iuris naturæ præcepta primaria: quia illud est cõtra ius naturæ primo modo, per quod tollitur finis principalis, quem intendit natura: sed per pluralitatem vxorũ non impeditur: nam finis principalis est prolis generatio, procreatio, & eius educatio: sed per pluralitatem vxorum hoc non impeditur, imò meliùs talis finis adest, vbi est pluralitas vxorũ: quia vnus vir sufficit multis fœminis fœcundãdis, & plures fœminæ meliùs possunt ad educationem filiorum, q̃ vna sola. Sequitur ergo, cùm per pluralitatẽ vxorum finis principalis matrimonij non impediatur, sed meliùs habeatur, nõ erit contra iuris naturæ prima principia plures habere vxores. Si enĩ contingit ex pluribus vnam sterilem, & si alia non esset quæ cõconciperet, iam non esset prolis procreatio. Et Ioan. Gerson in. 2. p. de matrimonio loquens, dicit non esse contra ius naturæ habere plures vxores. Et sic fertur de illo Rege ditissimo in prouincia Peru Atabaliba, quòd ducentos filios genuerit: quia plures erant Reginæ, & concubinæ, quarum non erat numerus certus. In ista etiam noua Hispania de domino de Tuzcuco fertur, q̃ sexagenarium excederet numerum. Consimilia de alijs dicuntur.

Gerson. *Nota.* *Atabaliba q habuit ducentos filios.*

Conclu.3. *Contra Caie.* *Gene.2.* *Matth.19.* *Ratio.1.* Vxorum pluralitas quamuis nõ sit contra prima principia iuris naturæ, est tamen contra ius Diuinum positiuum à principio creationis institutũ, & pòst in lege noua expressè manifestatũ. Probatur. Ius Diuinum positiuum prout distinguitur contra naturale illud est, quod constat nobis à Deo tanq̃ regula quædam data, per quam actiones nostræ dirigantur: talis verò regula nobis datur ab ipso Deo, quãdo nobis manifestat voluntatem suã, quæ nobis dupliciter constat, per dicta. s. & per facta. Et vtrunq; dicitur ius Diuinum positiuum, tunc sic. Illud dicitur esse contra ius Diuinum positiuum, quod est cõtra dictum, vel factum Dei ad nostras actiones dirigendas, sed vxorum pluralitas repugnat facto Dei à principio, qui vnam fœminam Euam vni coniunxit viro, cùm tamen posset plures simul creare, præcipuè vbi nõ erat alia in mundo. Et ex hoc facto à principio mundi: pòst in lege noua volẽs declarare matrimonium, quomodo oportet sit vnius ad vnam, verbo explicuit, innitens illi facto dicẽs: Ab initio creauit Deus masculum, & fœminam: & dictum est. Propter hanc relinquet homo. &c. Non dixit: Propter has, insinuans q̃ vna debet esse vxor solùm. Dixit etiam, Adhærebit vxori suæ, nõ vxoribus. Sic interpretantur locum istum. D. Hieronymus, & Chrysostomus.

S.Tho.p.p.q. 19.&.p.sen. d.45. *Gene.2.* *Matth.19.* *Hierony.* *Chrysos.*

A sostomus. Sequitur ergo, quòd pluralitas vxorum est contra ius Diuinum.

Secundò, Gene. 2. dicitur, & post à Christo repetitum Matth. 19. Erunt duo in carne vna. i. duo erunt vna caro, & non dixit: erunt tres, vel quatuor, aut plures, quæ verba fuerunt dicta in instructione primi matrimonij: ergo de iure Diuino positiuo est directè esse vnam vnius, & contra ius Diuinum pluralitas vxorũ in matrimonio. *Secunda ratio.* *Gene. 2.* *Matth. 19.*

Ad idem, Christo dicente: Quicunque dimiserit vxorem suã, & aliam superduxerit, mœchatur: ergo accipiẽdo secundam prima repudiata, peccatum est, & adulterium committit. A fortiori ergo si retenta prima, aliam quis duxerit. *Tertia ratio.* *Mat. 5. & 19.*

Astipulatur & Paulus. His qui matrimonio cõiuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non recedere: q̃ si re- B cesserit, maneat innupta: ergo si pluralitas vxorũ non esset cõtra ius Diuinum, liceret viro dimissa vna aliam recipere. Vnde videtur, quòd vxorum pluralitas repugnet iuri Diuino positiuo. Et quidem Innocentius in cap. Gaudemus, Extra, de diuortijs, hæc argumenta adducit, ad probandum pluralitatem vxorum esse contra ius Diuinum. Attamen hoc ius Diuinum nunquam fuit expressè cognitum vsque ad Christi aduentum, qui expressam legem dedit. *Et sic tenẽdum est, vt rectè intelligit hunc locum D. Hieronymus super Matthæ. & contra Iouinianum lib. 1. Et B. Chrysosto. super Matthæ. homi. 63. In quo deceptus est Thomas de Vio Cardinalis, dicens, non esse expressam in scriptura reprobationem de pluralitate vxorum. Et adiecit aliud, in quo C etiam deuiauit. s. quòd est Theologorũ opinio: cùm tamen Magister senten. in. 4. dist. 33. apertè dicat esse pręceptum Diuinum: vbi adducit locum Matthæ. 19. Et. B. Bonauen. ibi. quęst. 2. Idem Ricar. eadem distin. quæst. 1. Circa hoc vide quæ infrà dicta sunt in hac. 2. par. art. 16. in fine. & ar. 17. conclu. 4. & art. 18. in fine secundæ conclusionis.* *Quarta ratio.* *1. Corin. 7.* *Innocen. 3.* *Matth. 19.* *D. Hiero.* *B. Chry.* *Caie. deceptio.* *Decep. 2. Caie.* *Magist. sentẽ.* *B. Bona.* *Ricardi.*

ARTICVLVS. XV.

An fuerit requisita dispensatio ad pluralitatem vxorum.

SEquitur cõsequenter, vtrùm habere plures A
vxores aliquando licuit absque dispensatio
ne. Vel, vtrùm fuerit necessaria dispensatio
tio: & hoc potest intelligi & in lege naturę,
& pòst in lege scripta. De fidelibus, & infi-
delibus Gentilibus etiam.

P. conclu.
Driedo de liberta. chris. li. p. cap. 16.
Theolo. d. 33. 4.
Io. maio. d. 33. q. pri.
Hugo. lib. 2. de sa. p. 11. ca. 10. & in summa sen. c. 5.
Tira. l. 7. conu. num. 15.
S. Tho. in 4. d. 33. q. p. ad. pri.
Concilium Colonien.
August.

Habere plures vxores in lege naturę om nibus fidelibus licuit absq; aliqua expressa Dei reuelatione. Probatur. Si tunc temporis esset illicitum habe re plures vxores, maximè esset, quia fieret contra Dei præceptũ, vel contra ius naturæ. Non quia contra Dei præceptũ: quia nullum erat expressum de vnitate vxoris, licèt solùm creauit vnum virum, & vnam fœminam, sed tamen hoc factum non fuit præ- B ceptum, quod obligaret. Factum intelligentes vt pòst dicemus. Sequitur ergo, ꝙ non erat illicitum ex hoc. Nec erat illicitũ quia contra ius naturæ. Nam cùm sit solùm contra illa quæ sunt de iu re naturæ secundò modo (vt suprà diximus) nullam vim obligã di habent talia, nisi sint per aliquam legem sancita, vel per cõsue tudinem recepta: imò post receptionem per consuetudinem potest tolli: sed nulla fuit data lex in statu legis naturæ, neq; fuit cõ suetudo ab omnibus recepta de habenda solùm vna, cùm sancti patriarchæ plures haberent: sequitur ergo, ꝙ non erat aliquod peccatum tunc vti pluralitate vxorum, etiam sine dispensatione expressa. Hoc testatur. B. p. Augustinus libro de bono coniugali dicens. Antiquis iustis nõ fuit peccatum, ꝙ plurimis fœminis vte bantur, neq; contra naturam id faciebant, cùm non lasciuiendi hoc causa, sed generandi facerent. Neque contra morem, quia eo C tempore ea fiebant. Neque contra præceptũ: quia nulla lege erat prohibitum. Hæc. D. P. Augustinus.

Ratio. 2.
Gene. 16. et. 29

Secundò. Constat Abraham, Iacob, & alios sanctos tempore legis naturæ vsos esse vxorum pluralitate, neque reprehenduntur, imò laudantur satis in scriptura: sequitur ergo quòd non fuit illicitum.

Ratio. 3.

Tertiò. Si fuisset in statu legis naturæ illicitum habere plures vxores, esset, quia cùm matrimonium sit quædã cõmutatio cor porum, oportet sit æqualitas ex parte cõtrahentium. Sicut ergo illicitum fuit tunc vxori plures habere viros, ita & illicitum debuit esse viro plures habere vxores: sed non propter hoc: quia hæc æqualitas viri & vxoris non est eodem modo, sed proportio

nabili-

A nabiliter ad finem, quem natura intẽdit per talem contractũ matrimonij: & quia quod intẽdit primò, & præcipuè est habere prolẽ, & ad prolẽ iuuat q̃ vnus vir plures habeat fœminas: quia pluribus fœcũdandis sufficit, vt dictum est, non tamen iuuat, q̃ vna fœmina plures habeat viros: quia per hoc impeditur generatio: sequitur non incõueniens esse quantũ ad hoc esse inæqualis conditionis virum & fœminam. Similiter etiam in ordine ad alium finem secundarium, quod est esse in remedium: quia quando vir habet plures fœminas, videtur fœmina frustrata isto fine, quia non potest virum habere, quando velit in remedium: quia cùm pluribus debeat satisfacere, non poterit quando ipsa voluerit ei debitũ reddere: nec propter hoc est illicita. Tunc quidem nullã rationabiliter patitur fœmina iniuriam, etiã si vir plures habeat vxores: quia tantum quantum diminuitur de fine secundario. s. *Alex. ab Alex. li. 4. genial. die. c. 8.*

B de redditione debiti in remedium, crescit, & augetur quod intenditur in fine principali, scilicet, proles, sed quilibet rationabiliter debet hoc velle, vt minori bono aliquid subtrahatur, vt crescat quod maius est: ergo non fit iniuria mulieri. Quòd si non fit ei iniuria, quia amplius crescit finis primarius, scilicet, proles, sequitur quòd habere plures vxores etiam in illo statu ante aliquam legem nullum fuit peccatum, etiam sine aliqua dispẽsatione. Exẽpli gratia, vt ait docto. sub. sicut cibus ad duo ordinatur, scilicet, principaliter ad sustentationem, & secũdariò ad delectationem, & recreationem, & tunc qui vtitur cibo, quantò magis conuenit nutritioni, quamuis aliquid adimatur de recreatione, vel delectatione, non iniustè facit, neque contra naturã, etiam si nulla in hoc sit expressa dispensatio. Sequitur à simili, quòd qui pluralitate vxorũ vteretur, quo meliùs principalis finis matrimonij. s. proles *Scot. d. 33. q. vnica.*

C staret, & per hoc aliquid adimeretur secundario fini. s. remedio libidinis, q̃ non esset illicitum id agere absque aliqua dispensatione. Sic Duran. existimat pluralitatem vxorũ iuri naturali non repugnare expressè. *Durã. d. 33 & Abu. Matth. 19. q. 30. vsque ad. 34.*

Pluralitas vxorum in statu legis naturæ ante omnem legem scriptam non solùm licuit absq; dispensatione expressa, sed fuit meritorium in patribus illis plures habere vxores. Patet ex prima conclusione. Non fuit illicitũ plures habere: ergo fuit licitũ: si licitum in habente gratiam: ergo meritorium: quia in habente gratiam nullo modo datur actus indifferens, contra Sco. & Durandum, licèt detur in esse moris quantum ad speciẽ, & non quo *Conclu. 2. Augus. 16. de ciui. ca. 38. Scot. in. 2. d. 41 Duran. d. 40. q. 2.*

S.Tho.1.2.q.18 ad indiuiduum, vt ait. S. Tho. sed illi sancti patres erant in gratia: A
art.8.& .9. ergo accipere plures vxores in eis fuit meritorium.

Ratio.2. Secundò. Quicunq; agit aliquid secundùm rectam rationē, & propter bonū finem meretur in eo: at sancti patres habendo plures vxores faciebant opus secundùm rectam rationem, & propter bonum finem: ergo merebantur in eo. Quòd esset opus secūdùm rectam rationem, probatur. Vbicunque sunt duo bona eligenda, & maius eligitur relicto minori, est opus secundùm rectā rationem, sed sic est in præsentiarum: quia ibi erant duo bona. s. multiplicatio fidelium, ad quam necessaria erat vxorum pluralitas: & erat aliud bonum, q̄ esset pax in familia, ad quam erat cōueniens solam vnam esse vxorem: sed maius est bonum commune, quàm particulare: ergo secundùm rectam rationem faciebāt; qui plures capiebāt. Et q̄ esset propter bonum finem, patet: quia finis hic erat multiplicatio fidelium. B

Augu. contra Faust. li.22.ca.49. & de bono côiu. c.9. et 13. et.19.

Ratio.3. Tertiò. Si non esset tunc meritorium, esset ex hoc, q̄ contra dictamem rationis apparebat, & contra ius naturæ, sed non erat cōtra ius naturæ, concurrente tali circunstantia temporis: ergo erat meritorium. Nam prima præcepta iuris naturę (quia multùm distant à particularibus) non contingit variari, tamen circa secūda præcepta iuris naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quæ eliciuntur ex ipsis primis principijs cōtingit, vel propter alias circūstantias, sicut in entibus secundū naturam: quia ea quæ sunt penitus naturalia, manent penitus immota, sicut asserit Arist. Ignis ardet hic, & in Persis, quod nunq̄ mutatur. Alia sunt naturalia, partim adiuta ex consuetudine, quę licèt habeant motum naturalem, nō tamen habent determinationem omnimodā in natura: sicut esse dextrum, & sinistrum: et ideò contingit aliquos fieri ambidextros: sic sinistra potest esse aliquando melior, cùm tamen dextra sit absolutè melior. Sic in proposito. Licèt habere plures vxores absolutè sit contra ius naturæ, tamē cùm non sit de illis, quæ omnimodam habent inuariabilitatem in natura, possunt aliqua circunstantia variari, & tunc erunt bona. s. aduenicnte tali temporis circunstantia. Sic fuit pluralitas vxorum respectu finis, non solū bona, sed aliquo modo necessaria: ergo sequitur, q̄ tales qui habebant plures, merebantur. Patet etiam in. c. Obijciebatur. 32. q. 4. Qđ codices vulgati tribuūt Ambrosio, sicū in veritate sit Augus. li. 22. cōtra Faustū. c. 47. Sic Magist. sent. d. 33. Augustino tribuit: quod citat Supple. d. 33. quæst. 1. art. 2. * Et quamuis cum pluribus C

Soto de Iust. et iure lib.1.q.4. arti.4.

Arist.5.Ethi. cap.2.

S.Tho.1.2.q. 94.art.4.

D. Augus. Magister. Supple.

illud

A illud matrimonium fuit contractum, verè fuit sacramentum: in quo pessimè Luther errauit, dicẽs, quòd licèt matrimonium illorum patriarcharum fuerit sanctum, non fuit tamen sacramentũ. Quem optimè redarguit Castro in suo de hære. lib. II. verb. Nuptiæ. hæresi. 3.* *Error Luther.* *Castro.*

Accipere plures vxores in statu legis naturæ absque dispensatione expressa sic licuit, vt etiam si fieret inuitis primis vxoribus, vel sine earum consensu, nullum esset peccatum. Istam conclusionem pono propter aliquos doctores graues aliâs, qui affirmãt licitam pluralitatem vxorum: sed tamen ꝙ hoc deberet esse cum consensu primæ. Quorũ ratio hæc est: quia posito vir dederat potestatem sui corporis suæ primę vxori, non poterat habere ius ad dandum alteri sine suo expresso consensu: quia non erat suũ, sed tamen cum consensu vxoris poterat: quia ipsa poterat renunciare iuri suo. Quod probant ex scriptura. Gene. 16. Dixit Sarra ad Abraham. Ecce conclusit me Dominus ne parerem, ingredere ad ancillam meam, si saltem ex ea suscipiam filios. Ecce quomodo Abraham duxit aliam vxorem de consensu primæ. Idem dicũt contigisse Iacob, qui Lyam duxit de consensu Rachelis, quæ iunior erat, & de voluntate harum duarum ingressus est ad ancillas earum, Ad ancillam Rachel propter sterilitatem, Ad ancillã verò Liæ, postq̃ Lya credidit se desijsse parere. Hęc illi doctores. Sed tamen contra eos posita conclusio probatur: quia (vt superius dictum est) si nõ liceret plures ducere sine cõsensu primæ, eo esset, quia priuatur iure suo, quod habet in corpus sui viri, vel quia foemina nupsit viro in remedium incõtinentiæ: & si sint plures foeminæ, quibus debitũ debeat vir reddere, nõ quotiescunq; tentationẽ patitur prima foemina poterit vti viro in remediũ: sed nullum istorum obstat quominus in tali occasione liceret pluribus vxoribus vti. Primũ nõ obstat: quia dato ita sit, ꝙ per matrimonium foemina acquirat ius in corpus viri, nõ tamẽ sic, ꝙ ipse nõ maneat liber ad se reddendum alteri, salua redditione debiti. Cũ ergo debitũ possit reddere primæ vxori, etiam si secundã sumat, sequitur ꝙ ipsa nolẽte, potest cũ secũda cõtrahere. Neq; propter secundũ. Nam licèt foemina virum acceperit propter remedium incontinentiæ, principalius tamen propter prolem habendam: ergo vbi principalius saluatur, etiamsi sit cum aliquo detrimento minus principalis, nõ fit iniuria ipsi foeminæ, etiãsi fiat ipsa inuita: quia non est rationabiliter inuita. Item: quia dato virũ acceperit

Tertia conclu. *Vigue. in suis insti. theo. c. 16 §. 7. verbo. 12.* *Sup. in. 4. d. 33. q. p. art. 2. cõclu. 2.*

B *Gene. 16. et ad ducitur. 32. q. 2 Dixit Sarra.* *Gene. 30.* *Ratio Cõtra supple. vbi suprà.*

C *p. corin. 7.*

1.Corin.7. perit in remedium incontinentiæ, non tamen in omni loco, & in omni tempore debitum reddi debet, sed pensatis quibusdam circunstantijs. Sequitur, ꝙ sicut propter aliquam circunstantiã vir potest negare debitum primæ vxori petenti, etiamsi nullam aliã secundò duxerit, etiam ipsa vxore inuita, ꝙ poterit absque peccato licitè aliquando denegare ducendo secundam propter aliquam circunstantiam superuenientem, sed talis erat circunstantia tunc occurrens, multiplicatio.s.generis humani: ergo videtur, quòd quandoquidem licuit plures ducere vxores, & meritoriè factum est, ꝙ potuit fieri, & bene factum est absque licentia, vel consensu primæ vxoris, A

Non omni tẽpore, & loco debitum reddendum.

Ad.p.argu. Ex dictis patet solutio ad primam rationem opinantium cõtrarium.

Ad secundũ. Ad.2. ex scriptura, dicendum sic esse vt scriptura testatur, ꝙ illa verba dixerit Sarra, & ꝙ tanquam fuerint de cõsensu ipsius. Idem respectu Iacob credimus factum: quia ipsæ fœminæ cùm essent sanctæ eligebant maius bonum.s.multiplicationem generis humani, cùm detrimento minoris. s. pacis in familia. Sed tamen ex hoc non sequitur, ꝙ Abraham, vel Iacob non possent id facere, ipsis etiam nolentibus. B

Quarta cõclu. Capiendo dispensationem nõ pro expressa reuelatione, neq; pro interiori inspiratione particulariter facta, sed largè, pro interiori dictamine rationis, nunquã licuit habere plures vxores sine dispensatione. Isto modo hanc conclusionem libet ponere, ne videamur obuiare grauissimis doctoribus cõtrarium asserentibus. S.Tho.in.4.d.33.q.1.art.2.Palu.ibi.q.1.ar.1.Maio.ead.d. quæst.1. S.Anto.3.p.tit.14.c.10.§.2. Ambrosius Catha. contra Caie.lib.5. Driedo.de liber.Christiana.lib.1.c.18.Et similiter determinationi pontificis Innoc.3.in.c. Gaudemus.Extra, de diuortijs. Probatur quãtum ad partem vltimam. Certum est illos sanctos viros, qui tunc nullam legem habebant scriptam exteriùs, nisi solùm in corde, sequentes dictamen rationis, non mouerentur ad agendum cõtra factum Dei, qui à principio vnum masculum, & vnã fœminam iunxit in matrimonio, nisi interiùs mouerentur secundùm rectam rationem: sed talis rectæ rationis motus dispensatio largè dici potest: ergo seclusa illa, nõ licuit habere plures vxores. Probatur ꝙ sit dispensatio. Nam per dispensationem fit ꝙ illud, quod antè non licebat, liceat aduenientẽ dispẽsatione: sed sic est, ꝙ adueniẽte illo recto iudicio rationis facit licere, quod non liceret C

Vigue. ĩ theo. insti.c.16.§.7. Ver.12.

S.Tho.

Palude.

Maio.

S.Anto.

Driedo.

Cathari.

Ratio vlti.p.

eo se-

A eo secluso: ergo largè dispẽsatio dici potest. Et ꝙ recto iudicio secluso non liceret, patet: quia tunc agebant cõtra factum Dei, per quod debebant regi in suis operibus, nisi interiùs aliud dictasset ratio. Ex hoc habes, quomodo concordare possis doctores cõtrariũ opinantes. Nam dicentes dispensationem necessariam, debẽt intelligi isto modo: vt dispẽsatio dicit iudicium rectum rationis mouentis ipsos ad pluralitatem vxorum. Et doctores dicentes non esse dispensationem necessariam, intelligunt dispensationẽ expressam exteriùs, nec interiùs per reuelationem aliquam factam patribus. Sic tenet, & bene do. Abulen. *Durand. d. 33. q. p.* *Concordia doctorum.* *Duran. vbi supra.* *Abu. Matth. 19. q. 30. et. 34.*

Sed maior difficultas est, quomodo ad determinationem Ecclesiæ respondendum, quæ expressè contrariũ sonat in. c. allegato. Ad quod dupliciter respondetur. Primò non esse contra Ecclesiæ determinationem: nam licèt in illo. c. sint ista verba, non B licuit habere plures vxores sine dispẽsatione: non sequitur, ꝙ illa verba sint Ecclesiæ determinatio, sed sunt verba dicta ab Innocentio, sicut si quidam homo doctus proferret, & non voluerit determinare vt summus Pontifex. Alioqui sequeretur, ꝙ omnia verba quę sunt in Decretalibus, essent Ecclesię determinationes, quod nõ est dicẽdũ, cùm multa dicta in Decretalibus sint reprobata à doctoribus: quia ipsi doctores non habent vt determinationes, sed vt sententię quædam additæ ipsis determinationibus, de quibus, vel contra quas licet contrarium opinari. *P. respon.* *Nota qñ licet opinari contra aliqua posita in Ecclesiæ determinationibus.*

Pro cuius debita solutione oportet in memoriam reuocare qđ memini me dixisse in. 1. p. cùm de catechismo ageremus, quòd in omnibus Pontificum determinationibus, ad hoc ꝙ sciamus segregare certa ab incertis, & dubia ab illis quæ sunt firma, videre oportet quid fuerit quæsitum, & de quo dubio summus Põtifex C fuit requisitus: & supposita intelligentia quæstionis, videre verba textus circa dubium: et illud habẽdum est tanq̃ firmũ, & certum in decisione illius quæstionis, de quo nulli licet vnq̃ dubitare absq; peccato. Tamen si in decisione quęstionis, vel dubij, summus pontifex, vel Conciliũ alia ponat verba, non ob id habẽda sunt tanq̃ determinatio Ecclesiæ: quia illud nõ fuit propositũ in quæstione: & sic non authoritatiuè determinatum, sed tanq̃ probabile adiunctum. Exempli gratia. In. c. Maio. De baptismo. & eius effectu. Et in Clemen. vnica, de summa Trini. & fide catho. dicitur, ꝙ in baptismo infunditur gratia, & infunduntur simul virtutes quantum ad habitum: attamen doctores catholici circa infusio- *Sup. p. p. ar. 22. dubio. 3.* *Notãdũ quid in põtificiis, aut Ecclesiæ determinationibus considerandũ.* *De hoc vide infra in hac. p. ar. 21.*

infusionem istorum habituum dubitant, & aliqui opinantur tales habitus non dari: saltim de virtutibus moralibus id opinantur nonnulli. Neque ob id damnari putamus: quia non contra Pontificis determinationem opinantur, sed contra hominis sententiã s. summi Pontificis, qui velut homo ibi quod probabile videbatur, dixit. Imò ibi in Clemẽtina explicat, probando opinionem tanquam probabiliorem. Nam in quæstione ibidem solùm fuit, quòd quidam hæretici dicebant non tolli per baptismum peccatum originale, & ꝙ paruulis non prodesset ad salutem, quia credere non poterant. Hæc sunt ibi determinata, & contrarium nulli licet opinari. Alia tamen ibi (vt quòd infundantur habitus virtutum) addita sunt, non vt determinationes, sed vt probabiliter dicta: quia illa non fuerunt in quæstione proposita, etiamsi modò in concilio Tridentino fuerit diffinitum infundi in iustificatis aliquid quod & inhæret formaliter, quamuis non nominet habitum. De quo in nostris resolutionibus Theologicis. Sic in proposito. In. c. Gaudemus. Extra de diuortijs, propositum fuit dubium, vtrùm pagani, qui contraxerunt in gradibus prohibitis lege Diuina veteri, vel canonica, si conuertantur, debeant separari. Secundum fuit, vtrùm pagani, qui plures habebant vxores, vel qui legitimam repudiauerunt, si conuertantur, debeant vel posint plures retinere. Vtrùm etiam repudiatam debeant iterum sumere, reiecta quam habent, quãdo conuertuntur. Hæc fuerunt dubitata in. c. illo, quæ à summo Põtifice fuerunt determinata, & non licet contrarium opinari. Attamen, vtrùm licuerit plures habere vxores cum dispensatione, vel sine ea, nõ est dubitatum. Et sic dato à summo Pontifice ibi sit insertum, non tamen vt determinatio, sed vt sententia doctoris tenenda. Quare non est inconueniens contrarium opinari.

Sco. in. 3. d. 26.
Dur. d. 23. q. 6
Concil. Tridẽ.
Soto d̃ natura & gratia lib. 2. c. 18.
Vega de iustifica. li. 7. c. 24
Abulẽ. in suo def so. & pri mi, Regũ. c. 8. q. 102.

Secũ. solutio. Secundò potest dici, ꝙ textus non repugnat nostræ conclusioni: quia quando dicit, non licuisse habere plures absque dispensatione, intelligitur capiendo dispensationem pro dictamine rectę rationis, iudicantis id expedire pro illo tempore, sicut in vltima conclusione declaratum est.

ARTICVLVS. XVI.

An licuit habere plures vxores tempore legis scriptæ

Sequitur

A SEquitur dicẽdum de tempore legis scriptę, quomodo licuerit plures habere vxores. Ad quod tribus conclu. respondetur.

Tempore legis scriptæ, ante Christi aduentum, licuit plures habere vxores solùm ex ipsa lege, sine alia dispensatione. Probatur. In Deu. dicitur. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & aliam odiosam, nõ poterit filiũ dilectę facere primogenitũ. Sequitur ergo prçsupponere hominem plures habere vxores, & non reprehendit: ergo fuit licitum illas habere: quia illa loquutio non est particulariter ad aliquem hominem directa, sed ad omnes. *Pri. conclu.* *Deutero. 21.*

Secundò. Quia legitur tempore legis veteris sanctos plures habuisse vxores, qui non sunt reprehensi, sed ore Dei laudati. Patet de Dauid, & de patre Samuelis, qui miraculosè filiũ habuit. Idem de Salomone: ergo licuit id tempore legis scriptæ. *Ratio. 2.* B *1. Reg. 15.* *2. Regum. 3. & 5.*

Tertiò. Si vxorum pluralitas tempore legis scriptæ esset malum, cùm constet tunc quàm plurimos plures habuisse, fuisset reprehensum ab aliquo propheta, sicut alia vitia reprehendebantur, sed non inuenitur, vt patet ex lecti. lib. Reg. Paralipo. Iudic. & ipsorum prophetarum, quòd aliquis vitium pluralitatis vxorum reprehenderit: credibile ergo est tũc tẽpore legis licuisse habere plures vxores: & hoc solùm ex verbis ipsius legis intelligi potuit absq; aliqua alia dispensatione. *1. Paralip. 3.* *Pri. Regum. 1.* *3. Regum. 11.*

Licèt tẽpore veteris legis licuerit plures habere vxores, tñ multitudinem effrænatam habere non licuit. Conclusio patet quantum ad primam partem ex iam dictis. Sed secunda sic est manifesta ex ipsa scriptura reprehendente multitudinem effrænatã: vt arguitur Salomon de multitudine vxorum. Item Regi prohibetur ne habeat plures. *Conclu. 2.* *Pri. ratio.* C *3. Regũ. 11.* *Deutero. 17.*

Secundò. Causa quare nos diximus in lege naturæ licitã vxorum pluralitatem etiam absq; aliqua lege erat ex hoc, quòd recta ratio dictabat propter bonũ finẽ. s. prolis gignẽdæ, cõueniẽs pro tũc esse: ergo secluso tali bono fine, malè fieret: sed qui effrænatè plures recipit in matrimonio, iam videtur alium finem intẽdere. s. lasciuiam: ergo videtur illicitum quamplurimas habere. Nam vbi multitudo vxorum inordinata, non prodest ad prolẽ: quia effœminatum relinquunt hominem. Vnde de Salomone, qui legitur habuisse septingentas reginas, & trecẽtas concubinas, *Ratio. 2.* *3. Regum. 1.*

solùm legitur vnum habuisse filium Roboam, quem habuit antequàm multiplicaret sibi mulieres, quamuis hæc non sit in omnibus certa ratio, cùm in Atabaliba rege del Peru (vt diximus) locum nõ habuerit. De quo dicitur quòd ducentos genuerit filios. A

Atabaliba.

Tertia conclu. Post legem Christi, quæ reuocat vxorum pluralitatem, nullo modo licet Iudæo, qui Euangelij notitiam habet, vxorem præter vnam habere. Hæc conclusio tam manifesta est, vt probatione non egeat: quandoquidem Dominus Iesus vniuersalis redemptor, & legislator hanc declarauit veritatem, vsq; ad illud tẽpus occultã, quòd. s. in matrimonio vnus vni cõiungi debeat, ad quã legem omnes obligantur, & cuius transgressio reos mortali peccato facit, nisi eos ignorantia excuset. Si enim Iudæus esset, ad quẽ notitia Euangelij non peruenit, indubiè fatendum, talẽ nõ peccasse in hoc, ꝙ præter vnam aliam admittat vxorem in matrimonio.* Dixi, post legem Christi: in qua vxorum pluralitas damnata, & apertè lex data de vnitate vxoris in matrimonio. In quo errauerunt Anabaptistæ nostris temporibus: qui dicunt licere duas habere vxores simul in matrimonio: qui negant legẽ de vxoris vnitate. In quo etiam Do. Caie. aliâs catholicus à vero deuiauit: quippequi Marci. 10. dicit, legem de vnitate vxoris in canonicis libris non esse scriptam: & Matth. 19. clariùs dicit. Tenendũ tamen est incunctãter contrarium: cuius lex patet in Christi sanctionibus, & institutis. Cõtra quẽ F. Alphon. à Castro, de hęre. lib. 11. ver. Nuptiæ. hære. 4. De quo suprà mẽtio facta est in artic. 14. in fine. & infrà ar. sequenti. 17. & 18.* B

Matth. 19.
Gene. 2.

Error Anabaptistarum.

Error Caietani.

Castro contra Caietanũ.

C

ARTICVLVS. XVII.

Vtrùm Gentilibus licuit plures habere vxores.

Ed his intellectis de populo fideli ante aduentum Christi, & post, restat discutiamus de populo infideli Gentilium, vtrùm illis similiter fuerit licitum plures habere vxores. Potuit quidem ita esse, vt populo fideli id licuisset ad prolem multiplicãdam ob paucitatem fidelium, & quòd id negatum fuerit Gentilibus infidelibus. Pro cuius declaratione sit. 1. conclusio.

Prima conclu. Infideles tempore legis naturæ ante omnem legem scriptam licitè habe-

A licitè habebāt plures vxores in matrimonio, sicut & fideles. Probatur. Si infidelibus non liceret habere plures vxores in illo statu, ex hoc esset: quia vxorū pluralitas est contra ius naturę, quod obseruare tenentur infideles, sed non propter hoc illis erat illicitum: nam dato pluralitas vxorum sit contra ius naturæ, non tamen est contra prima præcepta iuris naturæ, sed est de secundis præceptis, vt suprà dictum est, eo ꝙ per pluralitatem vxorū nō tollitur finis matrimonij principalis, qui est prolis, imò adiuuatur, licèt secū dus impediatur: sed sic est, ꝙ illa quæ sunt isto modo de iure naturæ, nō habent vim obligandi, nisi fuerint aliqua lege præcepta, & declarata, vel consuetudine recepta, vt diximus ex Cicerone, & ex sententia. S. Tho. & aliorum doctorum. Cùm ergo in statu legis naturæ nulla lege esset interdicta vxorum pluralitas: quia nulla lex tunc erat, sequitur nullum fuisse peccatum. Et sic ait. D. P. August. vt suprà citauimus, ꝙ qui plures capiebāt B vxores tunc, non peccabant: quia non faciebant contra præceptum aliquod. Quòd fuerit tunc in vsu, patet: quia Laban Gentilis dedit Iacob filias duas vnam post aliam: & tamen si non esset consuetudo apud Gentiles tunc plures habere vxores, nullo modo daret vni viro simul. Et clariùs patet. Nam idem Laban petiuit à Iacob, quòd viuētibus filiabus, non superduceret alias vxores, quas simul haberet, & iurauit Iacob se adimpleturum. Attamen, si non esset consuetudo, nunquàm Laban exegisset iuramentum à Iacob.

Vide Tiraquel. l. 7. cōnu. n. 15. Sueto. c. 52. Tripar. lib. 8. cap. 11. Paulus diaconus. lib. 11. Budæus de asse. libr. 4. & Arrian⁹ li. 6. S. Tho. d. 33. q. p. ad prim. & 1. 2. q. 94. D. August. Gene. 29. Gene. 31.

Tamen posset quis calumniari hanc probationē: quia potuit esse ꝙ hoc faceret Laban: quia cōsuetudo erat apud fideles illius temporis plures ducere. Respōdetur ita esse: sed si apud ipsos Gētiles non esset consuetudo, non daret vtranq; filiam, tanquàm C nō approbās quod ipsi Gentiles non habebant in vsu: ergo postquàm dedit grato animo, & illis sponsionibus, videtur consuetū apud eos. Et quicquid sit de ratione, veritas tamen est sic fuisse in vsu: vt constat ex omnibus historijs antiquorum.

Obiectio. Solutio. Vi. Tiraquel. l. 7. cōnu. n. 15.

Secundò. Si esset Gentilibus tempore legis naturæ illicitū plures habere vxores, ideò esset, quia irrationabile videtur plures habere: sed non ob hoc: nā erat rationabilis causa accipiendi plures vxores: quia naturale desiderium est in homine ad conseruationem speciei per propagationem. Cùm ergo contingeret ꝙ vna esset sterilis, rationabile erat aliam recipere: imò dato non esset sterilis, vt magis species conseruaretur, & meliùs.

Ratio. 2.

Infideles

Conclu.2. Infideles Gentiles tempore legis scriptæ ante aduentum Christi plures admittendo vxores in matrimonio nō peccabant, etiā absq; omni dispensatione exteriori, vel interiori. Probatur. Si tūc Gentiles peccarent plures accipiendo vxores, debebat eis aliquo modo constare, vel per legem naturalem insitam in cordibus, vel per scriptam, vel per cōsuetudinem approbatam habentem vim legis: at nullo modo istorum infidelibus constauit illicitum: ergo non peccabant plures accipiendo. Primò. Non erat eis notū per legem naturæ: quia cùm ista pluralitas sit de secundis præceptis iuris naturæ, non sunt per se nota, & sic debent fieri nota aliunde, sed non fuerunt nota: ergo. Neque interius per rationē: quia (vt suprà diximus) aliqua ratio erat interiùs mouens ad hoc, quòd liceret plures habere vxores: quia ad plura videtur esse vtile plures habere vxores, & non videtur sapientibus adhuc malam esse pluralitatem vxorum: ergo non potuit per hoc ipsis Gētilibus constare malum esse. Neque per legem scriptam: quia nulla lex fuit scripta, quæ ad eos dirigeretur: nā lex vetus solùm ad Iudæos directa, & eos solùm obligabat, & non populum Gentilem, exceptis illis, quæ erant de iure naturę. Imò dato lex illa vetus ad ipsos infideles Gentiles dirigeretur (quod non est concedendum) non per ipsam poterat constare illicitum esse plures accipere vxores, quinimò per eā cognoscere poterant eis licere, vt suprà declarauimus: sequitur quòd non potuit eis manifestum fieri esse illicitum per legem veterem. Item. Neque potuit cognosci per consuetudinem approbatam habentem vim legis: quia non erat talis consuetudo, neque apud ipsos Gentiles, sed potiùs erat contraria de habendo plures vxores. Neque erat consuetudo apud fideles Hebræos, qui tunc erant: quia etiā apud eos erat pluralitas vxorum: ergo cùm nullo modo eis constare poterat esse peccatum plures habere vxores, plures recipiendo, non peccabant. Implicat enim dicere aliquem in aliquo peccare, & quòd nullo modo posit ei constare peccatum. A B C

Ratio.

Ad Re.p.

S.Tho. d.33.q. pri.ad.pri.

S.Tho. 1. 2. q. 89.ar.5.

Abul.Exo.30 q.15.

Et quòd licuerit eis etiam absq; aliqua dispensatione, probatur: quia non legitur, quòd facta sit cum eis talis dispensatio expressa, vel interior, & tamen licitè habebant plures vxores.

Item: quia dispensatio, vel reuelatio est ad faciendum actum legitimum, quando ius commune, siue naturale, siue Diuinū, aut positiuum est in contrarium: sed nullo iure vetita fuit pluralitas vxorū, nec cōsuetudine receptū: ergo nō fuit opus dispēsatione.

Secundò

A Secundò. Dispẽsatio solet fieri particulariter ad aliquos, & nõ *Ratio.2.*
ad omnes (hoc enim sonat nomen dispensationis) sed tunc temporis licuit & ipsis Hebræis omnibus, & ipsis Gentibus plures habere vxores, vt probatũ est: ergo sequitur quòd nulla de hoc fuit facta dispensatio.

Vltimò probatur conclusio ex supra dictis. Quicquid concef *Ratio.3.*
sum, vel permissum est Iudæis per legem, id factũ creditur, quia erat in vsu apud Gentes, sicut de repudio loquebamur. Licitum quippè fuit Iudæis repudiare per legem: quia licitum fuit infidelibus per consuetudinem. Sequitur ergo, ꝙ cùm pluralitas vxo- *Abu. Matth.*
rum videatur quædã concessio facta pro tempore illo, quando *19.q.34. &*
quidem postea reuocata est, & apud Hebræos determinauimus *p. Regum. 8.*
licitam fuisse per legem, quòd etiam fuit licita apud infideles se *q.26.*
B cundùm suam consuetudinem. Sic Do. Abulen.

Capiendo dispensationem impropriè, pro eo quod est quod- *Conclu.3.*
dam iudicium rationis, id licere iudicantis pro tempore, non licuit habere plures vxores sine tali dispensatione. Patet, sicut diximus *Ratio.*
de Hebræis: quia rationabile iudicabant plures accipere ad pro creationem prolis, & tanq̃ dispensatio quædam erat: quia per illam rationabilẽ causam honestum reddebatur, quod non esset ea seclusa. Et sic possunt intelligi doctores, dicentes nunq̃ licuisse plures habere vxores absq; dispensatione. Et ad. ca. Gaudemus. *Suprà in hac*
oportet respondere sicut diximus suprà, vel quòd non est illa de *p. art.15.*
terminatio, sed quędam sententia, contra quã licet opinari: vel intelligitur, ꝙ nõ licuit absq; dispensatione, capiendo dispẽsatione modo dicto. Et hoc est modestè loqui (*maximè in istis tẽpo ribus, in quibus pessimi hæretici tantum conantur authoritatẽ *Abulen.p.Re*
C summi pontificis, & legitimi successoris Christi conculcare, & *gũ.8.q.202.*
eneruare*) licèt do. Abulẽ. apertè dicat Innocẽtium in illo dicto errasse: quia fuit error in cognitione veritatis, in qua præferendus August. vel Hiero. Nec dictũ eius ibi fuit determinatio, sed assertio, cui non est necessariò standum: quia non vt Pontifex, sed vt homo protulit illam.

Infideles Gentiles, qui nunc sunt post legem Euangelicam, de *Conclu.4.*
qua nullam habuerunt notitiam, habendo plures vxores nõ pec *Ratio.p.*
cant, sicut neq; ante legem Euangelicã. Patet. Si tales pagani peccarent modò cõtrahendo cum pluribus, esset solùm, quia faciũt contra legem Euangelicam, in qua prohibita est vxorum pluralitas, quam omnes per vniuersum mundum recipere tenentur: sed non

sed non propter hoc peccant: nam ad hoc ꝙ aliqua lex obliget sub culpa, non sufficit quòd lata fuerit ab habente authoritatē, & per potentem obligare, sed est necessarium ꝙ sit promulgata. Patet dis. 4. in decretis. Leges instituuntur, cùm promulgantur, vt egregiè (more solito) doctor. S. probat.* Etiam si Panor. dicat non sufficere promulgationem: sed esse requisitum, quòd veniat in notitiam.* Sequitur ergo, quòd dato sit lex Christi lata, transgredientes nullo modo peccant, quibus nunquàm fuit promulgata, licèt lex habeat vim legis. A

S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. vlti.
Panor.

Ratio. 2.
S. Tho. 1. 2. q. 103. ar. 3. & 4
Tho. in. 4. d. 3.
Adria. q. p. in. 4.
Soto de insti. et in. libr. 1. q. 1. art. 4.

Præterea. Data lege Christi, per quam abolita est lex vetus, & mortificata omnia legis veteris cæremonialia, Iudæum obseruantem legem suam ante Euangelij promulgationem sufficientem, & eius notitiam, excusamus, & non ob aliud, nisi quia non dum ei fuerat lex Euangelica promulgata, per quam lex vetus fuit abrogata, & omnia cæremonialia destructa: ergo à simili, infidelis seruans suam antiquam consuetudinem, plures ducendo vxores, excusabitur à peccato, si non habuerit notitiam legis Christi id prohibentis. B

Conclu. 5.

Probabile est valde, Gentiles qui nūc sunt, ad quos notitia legis Christi peruenit, quòd si vtantur pluribus vxoribus in matrimonio, non desiderio libidinis explendæ, sed procreandæ prolis, dato mortaliter peccent non suscipiendo legem Christi, non tamen peccant ex hoc, quòd plures accipiant in matrimonio. Hęc conclusio est omninò similis illi, quam suprà posuimus loquentes de repudio. Et probatur illis eisdem rationibus. Certum est, quòd tenentur non habere plures vxores, postquàm legem Christi audierunt illud reprobantem: sed tamen non tenentur sub speciali præcepto, neque propter illud damnabuntur, sed damnabuntur, quia non recipiunt legem Christi, quam tenentur recipere. Expræssè hanc conclusionem tenet Do. Abulen. super Matthæ.* Non intelligas ex hoc eos non peccare, si plures habeant, eo quòd non sit præceptum in Euangelio expressum, sed quòd solùm sit lex humana prohibens pluralitatē, sicut aliqui dicunt, ex dctis. S. Tho. malè intellectis: quippe qui in. 4. d. 33. ar. 1. q. 2. ait, quòd lex de vnitate vxoris, non est scripta, sed cordi impressa. Idem etiam affirmare possunt ex dictis Caietani: qui Marci. 10. & Matth. 19. asserit, non esse prohibitum in sacro Euangelio expressè: quod suprà reprobauimus, art. 15. in fine, & 16. etiam in fine, & inferius ar. 18. conclu. 2. erit obiter dicendum C

Suprà in hac. 2. par. artic. 11. con. 9.
Abu. Matth. 18. q. 90. & 19. q. 35.
S. Thom.
Error Caieta.

A cendum. Itaque intellige fuisse Euangelicum præceptum, et institutum, vt sæpè diximus, & non humanum: aliâs gentes sine ignorantia excusarentur. Dicimus tamen quòd dato sit præceptum (sicut in veritate est) solùm tenentur id adimplere quando receperint legem Christi, & fuerint reducti ad gregem eius. Et hoc dicimus hìc, & diximus suprà artic. 12. conclu. 9. probabile esse: quod subijcimus iudicio regulæ Lesbiæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & peritorum, nunc, & in perpetuum.* *Intelligentia dictorum.*

Licèt verum sit in statu legis naturæ & legis scriptæ licuisse tam fidelibus quàm infidelibus plures habere vxóres sine dispēsatione propriè dicta, tamen in nullo tempore licuit mulieri plures habere maritos. Probatur. Quod est contra prima præcepta iuris naturæ, nunquàm licuit, neque licere potest: sed habere vnam vxorem plures viros est directè contra prima præcepta B iuris naturæ: ergo nunquàm licuit. Primum patet, vt superiùs dicebamus: quia talia repugnantia sic primis principijs sunt de se mala, & nota ab omnibus vt talia: ob id sic apud omnes sunt reputata mala: quia ius naturale quod est de primis principijs, & omne illud quod immediatè, & directè repugnat eis, est idem apud omnes gentes. Reputant enim omnes malum alij lædere, alteri nocere. Omnes etiam nationes intelligunt malum, occidere: quia contrariatur directè vitæ hominum, & conseruationi, quod est de iure naturæ primæuo, sed habere vnam fœminam plures maritos, contrariatur primis præceptis naturæ: nam (vt suprà diximus) non solùm dedit cuilibet rei inclinationem ad suum finem, sed cum hoc dedit virtutem, per quam posſit peruenire in talem finem. Quare omne illud quod tollit finem principalem intentum per naturã di C rectè prohibitum est per prima principia iuris naturę At si vna fœmina plures habeat maritos, tollitur directè finis principalis, quem intendit natura in matrimonio: ergo omnino est prohibitum per naturam, & sic contra prima præcepta iuris naturæ: quod sic declaratur. Ingeniauit natura coitum, & Diuina voluntas sic declarauit, & dictauit ratio humana, vt per eum fiat generatio, & conseruatio speciei secundùm succeſsionem indiuiduorum: sed si mulier vna plures habeat viros, impeditur talis generatio. Experientia quippe constat, mulierem quæ à pluribus viris succeſsiuè statim ab alio post alium cognoscitur, non concipere: sicut patet in meretricibus, quæ publi

Conclu. 6.
Albertus magnus. d. 33. ar. 3
Ratio.
Gerson. 2. p. in compen. thea.
Lactan. firmi. lib. 3. Diui. insti. ca. 21.
S. Tho. 1. 2. q. 94.
Vigue. c. 16. §. 7. ver. 12.

cè ex-

Mulier quę à pluribus cognoscitur, non concipit.

cè expositæ à pluribus cognoscuntur: quòd si contingat, ꝙ diuersis temporibus, & per interuallũ temporis vna fœmina à pluribus cognoscatur, conciperet fœmina illa de vno, sed postea, ipsa prægnante, non posset de alio cõcipere: et sic respectu illius viri tolleretur directè finis principalis matrimonij: nam communiter, facta conceptione, clauditur orificium matricis, ita vt pòst semẽ nõ possit peruenire ad locum aptum generationi, ob quod non potest denuò concipere: licèt aliquando contingat, ꝙ postq̃ semel concepit, denuò concipiat, vel quia orificium matricis nõ mansit clausum, vel quia aperitur ingenti ardore libidinis, vt ait. A

Solinus.

Solinus de mirabilibus mundi, dicens, ꝙ mulier vna peperit Herculem, & Hisiclen fratrem suum, quos diuersis temporibus peperit: sed tamen quia hæc rarò contingunt, ob id seclusa sunt à lege. B

S. Tho. 1. 2. q. 94.

Sequitur ergo, quòd cũ prolis tollatur, si vna fœmina plures habeat maritos, siue à multis cognoscatur, sine interuallo, siue cum interuallo temporis, ꝙ habere plures viros vnam fœminam est illicitum omnino, & repugnãs directè iuri naturali primæuo, qđ est idem apud omnes. Et intantum hoc est verum, ꝙ nusq̃ apud barbaros id fuerit repertum: licèt enim aliqua sit gens, quæ non vtitur matrimonio, vt Garamantæ, & aliæ gentes barbaræ, vt refert Solinus, de quo Tiraquellus de legibus cõnubi. l. 7. n. 38. nulla tamen gens vnquàm fuit, quæ matrimonio vtens, permiserit eidem mulieri plures habere viros: licèt concesserit vnum virum plures habere mulieres, quia vnus vir sufficere potest pluribus fœcundãdis successiuè, & sic non tollitur generatio prolis, quæ tamen tollitur, si vna fœmina plures habeat maritos. Est bonũ

Tiraquel.

Non est reptũ fœminã vnã plures habuisse viros.

argumentum, quòd hoc nullo modo liceat, quandoquidem in nouo orbe non inuentum est vnam fœminam plures habuisse viros, cùm vnus vir plures haberet fœminas: imò reperi apud eos tempore infidelitatis maximè detestasse hoc, intantum, vt si fœminam, quam habebant vt vxorem, vel cõcubinam, inuenissent alteri iunctam, etiam si esset alicui consanguineo, vel viri, vel fœminæ, ob hoc solùm odio cõcepto repudiasse quàm facilè. Itaq; nullo modo vir compatiebatur secum alium virum ad eandem fœminam, cùm tamen fœminæ plures inter se optimè vnum sustinerent virum, quod probat primum iure naturæ illicitum, & notum, vt apud omnes seruaretur. C

Ratio. 2.

Præterea. Eãdem mulierem plures habere maritos repugnat etiam paci. Vir enim & vxor non solùm coniunguntur propter

commu-

A communicationem naturalem ad prolem, vt Aristo. dicit, sed etiam iunguntur ad communicationem œconomicam. i. ad conseruationem indiuidui, per hoc, quòd quædam sunt necessaria ꝓli, quæ sunt adaptata fœminæ, quæ vir non potest operari, & econuersò similiter. Ob id ista coniunctio est naturalis, à natura inuenta. Et ad hoc necessarium est pax, quæ consistit in bona habitudine rectoris ad subditos. Rector autem œconomicæ vir est: subditi verò, vxor & filij. Si tamen plures viri essent vnius fœminæ, essent plures rectores in vna familia, & æquales, quod neq; ratio, neq; natura patitur. Omnis. n. potestas consortem recusat. Sic ait Poeta. *Nulla fides regni socijs, omnis alta potestas impatiēs consortis erit.* Et sic pax impediretur. Similiter quia vbi multi viri, & diuersa capita, diuersa iudicia, et contraria præciperent. Vnde B necessaria esset lis, & destructio familiæ, & per consequens destructio politiæ, quæ constat ex pluribus familijs. *Aristot. Poli. c. 3. & 8. Ethi. c. 12.* *Suprà. pri. p. art. pri.* *Arist. 12. Metaphy.* *Lucanus.*

Item, quia ipsi subditi nescirent cui obediendum esset, si contraria illi viri præciperent, cùm essent æquales in potestate, Nemo enim potest duobus dominis seruire. Cùm ergo ita sit, ꝙ per virorum multitudinem vni fœminæ concessæ, omnino œconomicus status tollatur, & operum communicatio naturalis fœminæ, & viro, fatendum est illicitum esse, fœminam vnam plures viros habere. Non tamen repugnat vnum virū plures fœminas: quia dato ita sit discordia inter ipsas fœminas, quia tamen vnus est rector, potest adhuc œconomica conseruari familia per imperium illius, qui dominatur toti familiæ. Repugnat igitur regimi- C ni naturæ (quod est optimum) in quo vnicus est rector, vt refert Arist. 12. Methaphysi. plures vnam habere viros. *Matth. 7.* *Arist. 12. Methaphy.*

Item. Natura ipsa inclinās ad matrimonium, secundùm rectā rationem, dictat coniunctionem maris & fœminę fieri non ad libidinem, non ad delectationem, sed ad generationem, imò illi actui natura dedit delectationē, vt sic allecti, & attracti homines coniungerentur ad generationem, quæ necessaria erat ad conseruationē speciei: cùm ergo vnus viriunctus est vni fœminæ, quæ potest concipere ab illo vnico viro, si ipsa fœmina aliū recipiat, directè repugnabit ipsi naturæ: ergo illicitū est fœminæ plures habere viros: quia si accipit aliū propter prolem, frustra accipit: quia alium habet, qui sufficit: & sic contra naturam si id faciat ad libidinem explēdam in coitu. Etiam repugnat fini ipsius naturæ, quæ coitum non quærit propter delectationē, sed ad generationem: *Tertia ratio.*

rationem: quòd si posset esse generatio sine tali cõmixtione, non A permitteret illam. Sequitur ergo nullo modo licere alicui fœminæ plures habere viros. Si tamẽ vnus vir plures habeat fœminas, nihil horũ sequitur, cùm proles amplius sequatur ex multis fœminis, quàm ex vna.

Quarta ratio. Quartò. Nam concesso quòd vna fœmina plures haberet maritos, sequeretur turbatio, & euersio, non solùm œconomicæ, sed politicæ communitatis. Non quidem (vt suprà diximus in secunda ratione) solùm quia plures essent qui imperarent: sed alia ratione. s. propter exactionem debiti. Nã vbi plures essent viri, & sola vna mulier, peterent debitum plures simul, & cùm non posset omnibus fieri satis, necessariò esset contentio inter ipsos viros, & sic reipublicæ pax tolleretur: sicut solent duo tauri adinuicem super eãdem fœmellam contendere. Amor enim libidinosus fortius inest in hominibus: quia cognoscunt quod amant, & intantum crescit, vt absorbeat rationem, vt fatetur Aristo. & experientia testatur, vt amantes velut fatuos interdum iudicemus, eo quod amore inflammati, per ignem, vel aquam nõ timent ingredi, dũmodò compotes fiãt desiderij. Vnde ait Boëtius, de consola. Tãta est amoris viuacitas, & vulnerati potentia, quòd non iniustè eum antiqua gentilitas vngulas, & ardentes faces habere dixerit. Ex inordinato ergo amore virorum super vnam fœminam necessariò sequeretur bellum, & odia, & alia mala, sed hoc naturæ intentioni repugnat, quæ vult hominum pacificam conuersationem in politia: ergo est illicitum plures habere viros vnam mulierem. Neq; sequitur tale incõueniens, si vnus vir plures habeat fœminas: quia licèt plures simul debitum exigant à viro, cùm vir sit caput mulieris, & rector (teste Paulo) vnus vir poterit imperare mulieribus, & eorum inordinatum affectum moderari, & pacem componere inter ipsas fœminas litigantes, quod non possent viri inter se, quia vnus nõ præesset alteri: sed posset vnus vir vbi plures essent fœminæ, componere cum eis, & conuenire quãto tempore vni deberet satisfacere, & quãto alteri: & sic ipsæ fœminæ inter se quanto, & quali tempore vna habebit, & quanto, & quali alia eundem virum: vt Iacob fecisse creditur cum quatuor mulieribus, quas habuit: vnde quando venerat tempus accedendi ad vnam, non accedebat ad aliam: quòd si illa, cum qua debebat manere, vellet ius suum vendere alteri, poterat. Patet in Gene. vbi cùm esset tempus, quo Iacob manere debebat apud Rachelem

Couar. 2. p. epi to. c. 7. §. 3.

Aris. 7. Ethi. cap. 3. B

S. Tho. 2. 2. q. 15. ar. 3.

Boetius. lib. 3.

S. Th. 1. 2. q. 26. ar. 4.

Pau. p. Cor. 11. C

Gene. 30.

Gene. 30.

A chelem reddendo debitum, & Rachel rogasset Lyã vt daret ei de mandragoris filij eius Ruben, quas de agro tulerat, dixit ei Lya, Parum tibi videtur, quôd præripueris mihi virum meum, nisi & Mandragoras filij mei tuleris? Dixitq; ei Rachel. Dormiat tecũ hac nocte pro mandragoris filij tui. Cumq; vtraq; huic pacto consensisset, egressa est Lya in occursum Iacob reuertẽtis de agro ad vesperam. Ad me (inquit) intrabis, quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei. Quare patet, quòd si multitudo virorum concederetur vni fœminæ, esset abominatio ipsius fœminę. Et tandem multa incommoda sequerentur: ob quod tanquàm illicitum tenendum, & directè contra naturam. Et sic apud nullã gentẽ inuenimus cõsuetũ, neq; legẽ datã de illo. Hęc latiùs di-B cta sunt, q̃ necessitas expostulat, tñ omnibus debitores sumus.

Contra istam conclusionem est argumentum: quia vt concluditur ex Socratis, & Platonis politia (vt refert Aristote.) licuit alicui mulieri plures habere viros: ergo non sic illicitũ est, vt conclusio dicit, quandoquidem non est idem apud omnes. Respon. non esse cõtra cõclusionẽ, quod statutũ est in illa politia: nam nos dicimus, ꝙ in matrimonio non est licitum vni mulieri plures habere viros, sed absq; matrimonio est meretricium, & cõstat esset etiã illicitum, de quo non loquimur. Et sic, dato in politia Socratis, & Platonis plures essent viri vnius fœminæ, non erat quia esset matrimonium: nam ibi erat vxorum cõmunitas, qua existente, nullum est matrimonium, sicut neq; inter pecora. Oportet enim ad rationem matrimonij, quòd sit certi viri ad certam fœminã, & ob id mutua cohabitatio ad prolem procreandam: sed vbi cõ-C munitas est vxorum, non est talis cohabitatio diuturna: imò solæ fœminæ creabant filios, quia nullus vir cognoscebat filium suum, quia erant vxores cõmunes. Intentio enim Socratis, & Platonis erat, per talem politiam facere, vt quilibet omnes minores putaret filios proprios, & omnes maiores putaret patres, vt sic ad communem amorem allicerentur, vt dicitur. 2. politicorum.

Obiectio. Plato. Arist. 2. Poli. ca. 1. & 2. Solutio. Lactã. li. 3. Diui. inst. cap. 21. Politia Socra. & Plato. Zeno. Chrysippi, & Diogenis. Arist. 2. Poli. c. 9. & 2.

Item. In matrimonio debet esse operum cõmunicatio, sed ibi nõ erat, quia quælibet mulier in tali politia pertinebat ad omnes viros illius politiæ. Debebant ergo opera cõmunicare cũ omnibus, vel cũ nullo, sed non poterãt cũ omnibus: ergo cũ nullo. Itẽ: quia per talem politiã tollebatur proprietas possessionum, sed sicut vxores communes, ita & possessa omnia communia efficiebantur: ob quod non erat matrimonium, sed concubinatus.

Item. Neq; erit cohabitatio: quia sic quælibet mulier deberet A cohabitare omnibus viris totius vrbis, quod repugnat. Et patet ibidem non fuisse matrimonium, & per consequens non est contra cõclusionem. Nam nos diximus in matrimonio omnino illicitam esse pluralitatem virorũ simul cum vna fœmella. Detestãda ergo est Platonis, Zenonis, Diogenis, & Chrysippi respu. vbi vxorum communitas: quamuis ex catholicis Bessario cardinalis. 4. li. operis aduersus calumniatores Platonis ausus sit defendere, non tamen in defensione recedit à fide, sed in bonam interpretatur & adducit partem.

Alex. ab Alexã. li. 4. Genialium die. ca. p. Tira. l. 7. cõnubia. nu. 38. & 39.

ARTICVLVS. XVIII.

An cum pluribus sit matrimonium.

DATO ita esset, ꝙ vnus vir plures haberet B fœminas tam apud fideles, quàm apud infideles Gentiles, vtrùm fuit verum matrimonium cum omnibus illis: vel vtrûm vna sola existente vxore, si aliam admittebant, excusabantur à peccato cum ea commiscẽdo se, licèt non esset verè vxor sicut prima: Et quidem loqui possumus vel ante omnẽ legem scriptam, vel post legem veterem ante nouam, vel post legem Euangelicam datam circa infideles, qui modò sunt: quia si verum matrimonium modò est inter infideles cum omnibus, sequitur ꝙ si conuertatur, deberet habere quã voluerit ex eis vnã, C vel saltim ꝙ post mortem primæ secundam habebit necessariò sine nouo cõsensu, velit, nolit, etiam si eam tempore infidelitatis acceperit, viuente prima. Ad dubium sit prima conclusio.

P. conclu. Tam fideles, quàm infideles tempore legis naturę, & tempore legis scriptæ plures ducentes vxores, mutuo consensu cum omnibus, verum erat matrimonium: & omnes erãt verę, & legitimę

Ratio. 1. vxores sicut prima. Probatur primò authoritate scripturæ, vocãtis eas vxores: quæ si nõ essent veræ vxores, non nominarentur,

Gene. 16. sed concubinæ: nam Abraham post Sarram habuit Agar, & vocatur vxor, quando dicitur sic, Cùmq; illi acquiesceret deprecãti, tulit Agar AEgyptiam ancillam suam, & dedit illam viro suo

Gene. 26. vxorem. Et de Cethura dicitur: Abraham aliam duxit vxorem nomine

A nomine Cethura. De alijs etiam expressum est etiam tẽpore legis naturæ, & tempore legis scriptæ: ergo verè vxores erant, quãdoquidem scriptura (quæ errare non potest) sic refert.

Secundò. Omnes illi patres veteris testamẽti, & omnes Gentiles ante Christi aduentum excusantur à peccato habẽdo plures vxores, etiam seclusa dispensatione, vt suprà determinatum est: sed non poterat fieri aliquo modo, si non fuissent omnes tales verę vxores: quia accedere ad non suam nunq̃ licuit, neque in lege naturæ, neq; scripturæ: semper enim fornicarius concubitus fuit damnatus de lege naturæ, vt probatur ex. B. Paulo dicẽte ad Gala. Manifesta sunt autem opera carnis, inter quæ dicit fornicationem simplicem. * In quo aberrauit Martinus de magistris in suo de temperantia. q. 2. de luxuria. qui dicit, non esse hęreticum
B dicere, vagum concubitum non esse mortale. Græci etiam (vt illis impingit Guido Carmelita) errauerunt in hoc, dicentes non esse mortale. Durandus insuper in. 4. d. 33. q. 2. dicit non esse de se malũ: in quo defecit. De quo infra. 3. p. ar. 10. & 18. obiter: tractaturi latiùs in nostris resolutionibus Theologicis. * Ad Paulum ergo: si manifesta: igitur nunq̃ fuerũt ignorata, vt excusarẽt, saltim pro illo tẽpore legis naturę, vbi ratio non tm̃ deprauata erat, sicut postea successu temporis. Et si concederemus ignorari potuisse à Gentilibus esse peccatum, non deberemus cõcedere à sanctis patribus fuisse nescitum: imò dato fuisset ignoratum, non ob hoc licitum esset accedere ad aliam præter suam vxorem vnam propriam: sed excusamus omnes à peccato, & præter hoc dicimus licitè habuisse tunc plures vxores: ergo verè erant vxores.

Ratio. 2.
Ad Gala. 5.
Error Martini
Error Græcorũ
Guido.
Duran. error.
Resolu. Theologica.
Soto de Iust. et iure lib. 1. q. 4. ar. 4.

Tertiò. Si tales nõ essent verę vxores, ergo erãt cõcubinæ, cõiũ
C ctę extra fœdus matrimonij: sed in nullo tẽpore, & nullo statu licuit accedere ad cõcubinã, non solùm absq; dispẽsatione, & absque lege, sed etiã si Deus dispensasset, nõ posset bene fieri, q̃ quis accedendo ad non suã non peccet: nã cùm ista sint intrinsecè mala, nullo modo possunt bene fieri. Verum est, q̃ posset Deus alicui præcipere accedere ad nõ suam, & tunc nullũ esse peccatum: sicut dictum fuit Oseæ, Accede ad fornicariam: sed tunc illa esset illius: quia superior omnium Dominus poterat obligare etiam inuitos, & nullum esset peccatum: sicut in illis qui voluntariè iũguntur: sed quòd ipsa manente nõ sua, liceat absque peccato accedere ad eam, nullo modo potest fieri, quia implicat: neque Deus id per dispẽsationem facere posset: nam decalogi præcepta pro

Ratio. 3.
Osæ. 1.

S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 8.

priè loquendo indiſpenſabilia ſunt. Cũ ergo tales habentes illas A plures excuſarentur, ſequitur ꝙ erãt vxores. Et probatur ꝙ nunquàm licuerit ſic ad alienam accedere, imò de lege naturæ fuerit illicitum habere concubinam: nam illud dicitur eſſe contra naturam, quod eſt contra finem quem natura intendit: ſed ad concubinam accedere eſt huiuſmodi: quia coitus ordinatus eſt (vt nos ſuprà diximus) ad generationem: & ob hoc dedit delectationem illi actui. Et non intendit natura delectationem ipſam tanquàm finem in coitu, ſed intendit generationem, ad quam tanꝗ mediũ ordinat delectationem: ſed qui coitum ipſum propter delectationem quærit principaliter, facit contra finem naturæ: cũ ergo qui accedit ad concubinam ſic ſe habeat, ꝙ coitum propter delectationem exerceat, ſequitur talem agere cõtra naturam, & peccare, etiam ſecluſa omni lege ſcripta.

Accedere ad concubinã ſemper fuit illicitum.

Eſt etiam illicitum, quia contra bonum prolis. Nam dato proles ſit in cõcubinatu, non tñ poterit ſufficiẽter educari, & inſtrui, cũ ſit neceſſarium multũ tempus, & nõ ſufficiat ad id ſola fœmina, vel ſolus vir. Neceſſarium ergo eſt maneant vterque aſtricti aliquo vinculo ad operum cõmunicationem propter bonũ prolis: ſed qui habent concubinam, non ſunt aſtricti aliquo vinculo ad mutuò manendum: ergo eſt cõtra naturale ius ad concubinã accedere. Cùm ergo illi viri tam in lege naturæ, ꝗ in lege ſcripta fuerint à peccato excuſati habẽdo plures, neceſſe eſt dicere illas verè fuiſſe vxores, præcipuè quia ſine diſpenſatione habuerunt. B

Inſtantia.

Nec valet hîc dicere fuiſſe excuſatos Gentiles habendo plures, licèt non eſſent veræ vxores, eo ꝙ nullum putabant peccatũ concubinatum, ſicut nec fornicationem ſimplicẽ: quia nulli fiebat propter hoc iniuria, ſiquidem in aliquibus Gẽtilium offuſcata fuit ratio propter contrariam cõſuetudinem: apud quos omni tẽpore fornicatio fuit in conſuetudine, & nulla eorũ lex eam prohibuerat. Ea verò ad quæ quis aſſuetus eſt, bona ſibi videntur, quia ſunt ei quaſi naturalia, propter conſuetudinẽ, quæ eſt altera natura. Et propter eorũ ſuperbiã obſcuratũ eſt inſipiẽs cor eorũ: quia cùm cognouiſſent Deum, non vt Deum glorificauerunt: ob hoc tamen non ſunt excuſabiles. Et dato concederetur in Gẽtilibus iſtam ignorantiam poſſe contingere, nullo modo poſſet dici de ſanctis patribus veteris teſtamenti iuſtis, & bonis: cùm ergo tam iſti quàm illi omnes excuſentur plures habendo vxores, ſequitur omnes illas, quæ coniungebantur mutuo cõſenſu, & af- C

Ariſt. de me. et remi. c. 2. et 7. ethi. c. 10.
Ad Roma. 1.
Soto. de Iuſt. et iure lib. 1. q. 4. ar. 4.

fectu,

A fectu, fuisse veras vxores.

Vltima ratio. Matrimonium constat esse, vbi est cōsensus mutuus expressus inter legitimas personas: sed quādo qui vnam habebat vxorem, aliam ducebat cum tali consensu mutuo, erat consensus inter personas legitimas: ergo erat matrimonium. Probatur quòd esset inter personas legitimas: nam personas aliquas esse illegitimas debet constare vel per legem naturæ, vel per legem scriptam humanam, vel Diuinam, vel per consuetudinem habentem vim legis: alioqui omnes sunt personę legitimæ masculus & fœmina, sed quia aliam habebat vxorem, non erat illegitima persona ad contrahendum cum secunda: ergo verè cōtrahebat: quia si esset illegitima persona, constaret vel lege naturæ, sed ipsa lege naturę non constabat vnum virum vxorem habentem nō posse B aliam ducere, cùm natura ad id inclinasset, vt suprà diximus. Neque erat illegitima per legem scriptam. Nō per Diuinā toto illo tēpore ante Christi aduentū: quia nunquā expressum fuit virū habentem vxorem nō posse aliam ducere, imò potiùs contrariū: nec fuit lege humana: quia nullibi reperitur præceptū: neq; consuetudine: quia potiùs erat in contrarium, vt habens vnā vxorē, aliam duceret in matrimonium, vt constat: sequitur ergo, ꝙ tales quandoquidē erant legitimæ personæ masculus & fœmina, poterant contrahere, & mutuo consensu cōtrahentes, verū erat matrimonium. Hæc cōclusio est cōtra Guilielmum Parisien. qui in suo de fide & legibus, & in in suo sacramentali dicit, ꝙ nec licitū est nūc, neq; vnquā licuit vni viro simul habere duas vxores, aut plures: & omnes qui leguntur simul habuisse, nō nisi vnā veram C habuerunt vxorem. Itaq; cæteræ oēs fuerunt concubinæ. Pòst tamen temperat sententiam, & dat intelligere, ꝙ illis sanctis patribus licuit ob dispensationem, & Gentilibus videtur negare.

Ratio. 4. Sup. p. p. ar. 2.

Cōtra Guiliel. Parisien.

Post legem Euangelicam datam à Christo, infideles Gentiles, siue Iudæi, dato etiam nihil audiuerint de lege Christi reprobāte pluralitatem vxorum, si post primam, aliam sibi matrimonialiter copulent, nullum est matrimonium, sed solùm cum prima. Probatur. Consensus mutuus nō sufficit ad matrimonium, si nō sit inter legitimas psonas: sed qui vnā duxit vxorē post Christi aduentū, ducens aliā est illegitimus ad cōtrahendū matrimoniū cū alia: ergo etiam si adsit cōsensus, nullū est matrimoniū cum secunda. Manifestū est enim requiri personas esse legitimas ad talem contractū, Et ꝙ fuerit ille talis qui habet vnā vxorem veram

Conclu. 2. Post legē Euāgelicā solū cū vna est matrimonium.

Driedo. de libertate Christiana. lib. p. ca. 18.

illegitimus ad secundã capiendã, patet ex lege Christi, vbi dici- A
Matth. 19. tur, solùm vnũ vni adhærere debere vxori, & nõ multis. Quibus verbis instituit in matrimonio solùm vnam copulandam vxorem, & quòd cum alia non est simul contrahendum. Cùm ergo Dominus Iesus vniuersalis legislator, & Redemptor legẽ dederit de matrimonio, sequitur ꝙ quicquid actum sit contra istam legem, inualidum erit: nã si est inualidum quod fit inter duas personas illegitimatas ad matrimonium ab Ecclesia, etiam si interueniat mutuus consensus, & omnia alia requisita ad matrimoniũ non tenet, quia personæ sunt illegitimæ, quantò amplius verum est quòd personæ â Deo illegitimatę, etiam si cum mutuo cõsensu contrahant, non verè contrahunt? at sic est, quòd qui primam habet verã vxorem, inhabilis est ad accipiendũ secundam ex le-
Matth. 19. ge Christi: ergo si agat contra talem legem, cum prima aliam secundã ducendo, non est verum matrimoniũ: * si quidem est Di- B
uinum, & non humanũ præceptum: vt sępe diximus in superio-
Error Caie. ribus contra Caie. aliàs doctissimũ, & catholicum: quippe qui as-
Castro. seruit esse humanum institutũ solùm de vxoris vnitate. Sic Castro intelligit Caie. in ver. Nuptię. hęresi. 4. De quo nos suprà artic. 14. 16. & 17. obiter: aliàs latiùs, & ex professo dicturi. *

Dixi in conclusione, & si ignorent legem Christi talem esse: sed suo modo, sicut olim id faciant: nam dato ita sit, ꝙ talis ignorantia legis Christi de vnitate vxoris excusare possit infideles plures accipiendo in matrimonio, & ꝙ non peccent, non tamen ignorantia ipsius legis potest facere, vt contractus factus contra legem teneat, vt manifestum est. Si duo consanguinei, vel affines in secundo vel tertio gradu contrahant, ipsis ignorantibus talem C
consanguinitatem, vel ignorantibus legẽ esse, ꝙ nullus intra quartum gradum ducat consanguineam, etiam si mutuò consensu, & omnibus alijs requisitis contrahant, etiam in facie Ecclesiæ, q̃ primò constiterit de impedimento, separantur. Et datò excusentur â peccato, non tamen ignorantia potuit facere, vt contractus teneret inter illegitimas personas, etiam si putassent se legitimas. Si ergo sic est de lege humana canonica, quantò magis tenendum verum de lege Diuina Euangelica?

Ratio. 2. Probatur etiam expressa determinatione Innocen. 3. Extra, de diuortijs. cap. Gaudemus. vbi dictum est, ꝙ infideles, qui plures duxerunt vxores, si cõuertantur, debeant solùm retinere primã, etiã si eam repudiauerint antè: sed tamen si esset quælibet illarũ

vera

A vera vxor, & cum qualibet ipsarum verum fuisset matrimoniũ, non magis compellendus ad habendũ primã, quàm secundã, sed ad solam vnã, quã voluisset, vel ad nullã, vel ad omnes, sed non compellitur nisi ad primam redire: signum ergo est certum, firmum, & inuiolabile, solùm fuisse matrimoniũ cum prima post aduentum Christi: nam ibidem Pontifex suam determinationẽ fundat in dicto Matth. ergo sic tenendum, quòd post legẽ Euangelicam datam vbicunq; sint infideles, etiam qui nihil de lege Christi audierũt, si matrimonio vtantur, & plures accipiãt vxores, solùm verum esse matrimonium cum prima, dummodò illã acceperint affectu maritali secundùm consuetudinem suam, & non cum aliqua aliarum: & si conuertatur ad fidem, illam primã debet necessariò retinere, etiam si repudiauerit eam. *Matth. 19.*

B Sed dato ista secunda conclusio vera sit, & manifestè probata ex Ecclesiæ determinatione, manet scrupulus circa primam conclusionem, in qua dictum est, ante legem Euangelicam patres antiquos plures habuisse vxores, & quòd omnes erãt veræ vxores. Contrà. Scriptura vocat eas concubinas: sed vxores concubinæ non dicuntur: ergo non est verum omnes fuisse vxores. Et patet in Gene. vbi Cethura, & Agar vocãtur cõcubinæ Abrahæ, quas nos in prima conclusione diximus vxores veras. Item. Dicitur de Dauid, quòd habuerit plures cõcubinas, quas nos diximus vxores: ergo videtur non veras fuisse vxores, sed solùm primam: alioqui quomodo concubinæ nominarentur, præcipuè quòd nunquàm prima vocata est concubina, sed vxor? Pro solutione huius obiectionis libet in præsentiarum declarare, quæ scripta sunt in legibus, & canonibus de concubina: nam dicitur. 34. dict. cap. Is qui. Et cap. Christiano. quòd licet habere vnam tantùm mulie- *obiectio.* *Gene. 25.* *2. Reg. 5.* *1. Paralip. 3.* *Notandũ.*

C rem vxorem, vel concubinam: sed nos determinauimus paulò antè, quòd nullo modo licet concubinam habere, eo quòd sit directè contra legẽ naturæ: quomodo ergo hic habetur, quòd liceat? Hac de causa operæpretium erit scire, ne lector horum decretorum offendatur, quid per concubinam ibi sit intelligendum. Ob quod quærimus.

ARTICVLVS. XIX.

Vtrùm liceat habere concubinam.

Dupliciter cõcubina accipitur.

Oncubina dupliciter accipitur. Vno modo pro illa, quæ accipitur sine affectu maritali, sed solùm ad explendam libidinem: & tunc propriè dicitur concubina, à concubitu, & tales nunquàm vocantur cõiuges, sed solùm concubinæ. Secundo modo capitur pro ea, quæ accipitur in matrimonio cum consensu expresso vtriusque, sed tamẽ circa eam non seruantur omnes solennitates legales consuetæ. Exẽplũ est in legibus humanis. In authen. Vt liceat matri. & auiæ. §. Quia verò. vbi constitutum est, ꝙ ad hoc quòd matrimonium, ostendatur legitimum, & proles sit legitima, est necessarium, ꝙ cõcurrant oĩa, ꝙ cõstituatur dos, & fiant instrumẽta dotalia, aut fierent probationes coram iudicibus, vel sacramenta pręstarẽtur: quibus concurrentibus, iudicabatur fœmina tãquàm vxor, & sic vocabatur: sed istis deficientibus, licèt affectu maritali, & expresso consensu caperetur, vocabatur cõcubina: quia nõ seruatæ erãt omnes cæremoniæ. Exempli gratia: Apud Mexicanos solitum erat, vt vna acciperetur cũ illis consuetis apud eos solẽnitatibus, & pòst alia affectu maritali, sed tamẽ sine illis solennitatibus. Neque sumebatur ad imperandum in domo, sed ad seruiendum alteri, quæ fuit assumpta cum solennitatibus. Et illa non vocabatur eodem nomine sicut & prima, sed prima nomen retinebat vxoris, & secunda licèt affectu maritali sumeretur, aliud sortiebatur nomen. Sic etiam concubina in iure vocabatur illa, quæ licèt fuerit assumpta affectu maritali, tamen non cũ omnibus solennitatibus expresſis. Patet ex canonibus Apostolorum. c. Si quis. 33. d. Si quis post acceptum sacrũ baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, nõ potest fieri Episcopus, nec sacerdos: & hoc propter bigamiam: vt patet eadem. d. c. Ecce ꝙ in sacris. Et tamen bigamia non contrahitur in coitu fornicario, vt patet: quia non repellitur ab ordine, qui plures habet cõcubinas, vel accesſit ad plures mulieres extra matrimonium: sequitur ergo, ꝙ ibi cõcubina necessariò sumit pro vxore: sed quia non est sumpta talibus solennitatibus, cõcubina dicitur. Expressiùs hæc patent. 34. d. §. Concubina autẽ. Concubina autẽ hìc ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis vnita est, & cõiugali affectione asciscitur: hãc coniugẽ facit affectus: concubinam verò lex nominat: & ita secundùm veritatẽ ea quę vocatur concu-

A B C

Secũdo modo.

Apud Mexicanos vna accipiebatur cũ solennitate, et alia absq; ea.

A tur concubina, vxor est. Vnde ibidem Glo. cōcubinam .i. vxorē non solenniter ductam, si tamen mutuus cōsensus interuenit. Et causa quare (cùm vxor sit vera) cōcubina nominetur, & alia quę sumpta est cū solēnitatib⁹ dicatur vxor, & nō cōcubina est, quia erāt differentiæ inter ipsas. Quarū prima est. Nā vxores nunquā vocabantur cōcubinæ, quod est nomen dignitatis: cōcubinæ autē vocantur interdum vxores, interdum concubinæ, eò q̄ tales aliquid habent vxorū .s. affectū coniugalem: & ob hoc vocatur talis, quæ sine solennitatibus, vxor. Aliud est, in quo minor est vxore, & ob hoc vocatur cōcubina; sicut patet de Agar, & Cethura, quas scriptura vocat vxores Abrahæ: & vocat cōcubinas eius in Gene. Exēplum est circa Mexicanos: quia illa quam accipiebant cū omnibus solēnitatibus (vt fertur) erat ad hoc, q̄ filij succederēt in bonis paternis, quæ dicebatur (*çiuapilli*) quod non sic erat de filijs aliarum, dato eas acciperent in vxores. *Glos.* *Differentia inter vxorē & concubinam, cùm tñ vtraq; esset vxor.* *Gen. 16. et. 26.* *Apud Mexicanos consuetudo.*

B

Secunda differentia est in honorem: nam secundùm iura illæ solùm in vxores accipiebantur, quæ erant genere, & statu æquales: inæquales verò non accipiebantur, maximè mulieres corruptæ, & obscuro loco natæ, & quæ sui corporis quæstum fecerūt, & ancillæ, vel libertæ. Sed mulieres ingenuę, præcipuè si sunt nobiles, & honestæ vitę, & virgines in cōcubinas haberi nō possunt, nisi testatione quadam: vt patet. ff. de concub. l. In concubinatū, vt videtur seruatum fuisse apud antiquos in veteri testamēto, vt pôst dicemus. Et apud Mexicanos fuit in vsu, vt æqualem in dignitate, & nobilem acciperent cum omnibus solennitatibus vt vxorem, ad hoc q̄ filij eius succederent, & seruam, vel libertam, vel obscuro natam loco acciperent vt vxorem, sed non cum illis solennitatibus: & sic non vocabatur eodem nomine, imò dato cū solēnitatibus acciperetur, si tamen obscuro loco nata, habebatur vt concubina. *Discrimen. 2.* *Suprà arti. 3. & 4.* *Mexicani nobilem & ingenuā sumebat solenniter.*

C

Tertiū discrimen inter vxorem, & concubinam erat quantū ad ius earum: nam filij vxorum reputabantur legitimi, & succedebant patribus in bonis suis: filij autem concubinarum non reputabātur legitimi, sed solùm naturales, vel spurij. Et ob istas differentias cōcubinæ, & vxoris, differētia etiam erat in nominibus: sed tamē vtraque vxor erat: & cōueniebant: quia in vtraque erat consensus mutuus necessarius ad matrimonium, De coniuge patet. Extra, de spon. cap. Si inter. De concubina. d. 34. §. Concubi. & ibi Glossa. *Discrimen. 3.* *In quo conueniebant vxor & concubina.*

Secunda

Conuenien. 2. Secunda conuenientia: quia vtraq; tractatur affectu coniugali. Patet in allegato. §. Concubina. A

Conuenien. 3. Tertia: quia cum vtraq; est licitus cōcubitus. 34. d. c. Is qui. quia talis concubina habet locum vxoris, & nulla alia fœmina potest habere locum vxoris quantum ad esse copulam licitam. Patet ibidem.

Conuenien. 4. Quarta: quia in vtraq; seruatur idē numer⁹. Si vnica est cōiux, & vnica est concubina: & si plures sunt vxores, & plures possunt esse concubinæ. At quia in veteri lege poterat quis habere plures vxores, similiter & poterat quis habere plures cōcubinas. Ad dubij solutionem respondentes, sit prima conclusio.

P. conclu. Vigue. in suis Theo. institu. c. 16. §. 7. ver. 11. S. Tho. in additio. q. 65. ar. p. Alber. Mag. d. 33. ar. 5.

Capiendo concubinam propriè primo modo, pro muliere cōiuncta non affectu maritali, nullo tempore licuit habere concubinam, nec talis concubina vxor vocatur. Probatur ex suprà dictis: quia habere concubinam, est de directo contra ius naturale, contra bonū prolis, vt probauimus: ergo nullo modo licuit. Nec modo licet: quia intrinsecè malum: nec potest aliquo pacto bene fieri, nec talis est quæ vocatur vxor: quia vxor importat mulierem iunctam affectu maritali: ergo vbi talis non fuit, non potest vxor dici. Et isto modo capiendo, Abraham, nec Iacob, nec Dauid, neq; alij sancti, de quibus scriptura mentionem facit, habuerunt concubinas. B

Conclu. 2. Idē Vigue. vbi suprà.

Capiendo concubinam largè secundo modo, pro muliere ducta affectu maritali, sed non cum illis solennitatibus, cum qubus aliæ ducuntur vxores, habere licuit omni tempore. Hic concubinam vocamus, quando inferior genere, vel diuitijs ipso viro est. Patet. In lege naturę habuit Abraham concubinā Agar. De quo habetur in Gene. quòd acceperit Sarram in vxorē: quia ei ęqualis in statu: & Agar in concubinam: quia ancilla erat, & inferioris conditionis, & tamen licuit Abrahæ illam habere, vt constat. Et non est dubiū alijs contigisse. Probatur quòd licuerit. Tales sunt verè vxores, vt constat: quia solùm deficit quædam solennitas, ob quā solùm vocantur concubinæ: sed in omni tempore licuit vxorem habere: ergo & concubinā isto modo. Et probatur apertiùs. 34. d. c. Is qui. Is qui nō habet vxorē, & pro vxore cōcubinā habet, à cōmunione non repellatur, tantū vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ sit contentus: si ergo concubinam habēs à cōmunione non repellitur: ergo eam licitè habet: & non capiēdo concubinam primo modo: quia esset peccatum mortale: ergo

Gene. 16. et. 25. C

capiendo

A capiendo concubinam isto secũdo modo pro muliere coniuncta affectu maritali, sed vel quia inferioris conditionis, vel quia sine il lis solennitatibus traducta, vel quia sic traducta, vt filij ipsius nõ succedant in bonis patris. Ex istis patet clara responsio ad obiectionem contra conclusionem, quomodo ante legem Christi illi qui plures accipiebãt vxores, cum omnibus contrahebãt. Quòd autem fuerint dictæ tales cõcubinæ, vt patet de Abraham, & Dauid, & alijs, non obstat quominus fuerint veræ vxores, & sic interdum vocabantur: sed dicuntur concubinæ, non quia ad solum concubitum sumptæ, sed quia vel inferiores erant genere: sicut Agar respectu Abrahæ, quæ inferioris conditionis, quia ancilla: & idem de Cethura. Vel quia filij talium nõ debebant succedere B in bonis patris, dicebãtur concubinæ, tanquã vxores minùs principales: sicut factum credimus in Abraham. Nam Sarræ filius Isaac, quia vxor erat, successit patri, & non Ysmael, qui erat filius Agar. Et ob id Agar concubina dicta est Abrahæ, cùm tamen vera esset vxor. Sicque dixit Sarra ad Abraham. Eijce ancillam hanc, & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Et sic dicitur in Gene. Dedit autem Abraham omnia quæ possidebat Isaac, filijs autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc viueret: & ita filij Agar, & Cethuræ in nullo successerunt patri, nisi quia aliquid legatum est eis, & non alia causa, nisi quia filij concubinarum.

Solutio obiectionis.
Gene.21.
Gene.16.et.25
Gene.21.
Paulus ad Gala.5.
Gene.25.

Ecce habemus in aperto ex facto ipsius Abrahæ, quomodo illæ quæ vocabantur concubinæ, vxores erant: & vocatæ sunt ta C les concubinæ, tanquam inferiores genere, vel diuitijs, vel quia filij ipsarum non deberent succedere in hæreditate patris. Simili modo oportet notare, quomodo in alijs locis vocentur eædem vxores, quæ & concubinæ: vt certò cognoscamus nihilominus fuisse vxores. Et ex isto oportet similiter iudicare circa alios patres ante Christi aduentum. Expediret etiã iudicare tunc de Gentilibus, si aliquas ignobiles ducerent, non cum talibus solennitatibus, sed tamen affectu maritali: quia filij ipsarum non debebant succedere, vocabantur alio nomine quàm vxor principalis: sicut fertur in vsu fuisse apud Mexicanos, vt dictum est: talis esset illo tẽpore iudicanda pro vera vxore, sicut & principalis vxor. Hęc videntur sumpta ex lege naturali, Diuina, & canonica.

Petrus de Tarantasia in. 4 d.33.

Articu

ARTICVLVS. XX.

Quid est concubina secundùm legem humanam ciuilem.

A

Ed adhuc oportet scire aliquid de concubina secundùm legem humanam, & ciuilem: vtrũ talis sit vxor: sicut diximus de concubinis, quas habuerunt sancti olim.

Nota. Pro solutione notandum, quòd iura humana posuerunt plures concubinas posse haberi simul, licèt non esset idem ius succedendi filijs: sicut si concubina vna sola esset. Patet in authentica Quibus modis naturales efficiuntur sui. §. Si quis autem. Et in. §. Si verò effusa. De quo sit conclusio. B

Conclusio. Capiendo concubinam sicut tales leges humanæ ciuiles disponunt, nũquam licet habere, neque talis est vera vxor. Patet: quia *P. ratio.* concedit plures habere: ergo non capit concubinam pro vxore: alioqui liceret iam post legem Christi plures habere vxores, quod est falsum.

Rati. 2. Secũdò: quia filios natos ex talibus vocãt iura illegitimos: sed qui nascuntur ex licito concubitu, legitimi sunt, vt qui ex vxore nascuntur: ergo talem habere cõcubinam non licet, neq; talis est vera vxor. Et probatur ꝙ talis non sit vera vxor: nam secundũ iura humana distinguuntur concubina, & vxor ex parte personæ: quia quædam sunt fœminæ, quas in concubinas accipi nõ licet, sed in vxores, & econtrariò, sunt quædam mulieres, quas in concubinas accipi licet, sed non in vxores. De primo patet. Mulier nobilis, & virgo, aut ingenua, & ea quæ est honestæ vitæ, nõ potest accipi in concubinam, sed in matrimonium: econtrariò accipitur in concubinam, & non in vxorem ancilla, vel liberta, & mulier obscuro loco nata respectu viri nobilis, & quæ fornicata fuit, & quæstum sui corporis fecit: & generaliter illa, cum qua stuprum non potest committi: similiter & damnata de adulterio in concubinam accipi potest, & non in vxorem. ff. de concubi. l. Quæ in concubi. Et præses prouinciæ potest accipere concubinã de prouincia quam administrat, eo. ti. l. Concubinam. sed nõ potest accipere vxorem de illa prouincia quãdiu administrat. ff. de ritu nuptiarum. l. Si quis. Et ita generaliter secundùm ista iura illis, qui- C

A lis, quibus interdicitur vt sint vxores, cōceditur vt sint cōcubinę, & econtrariò: hoc apparet: quia si quis velit mulierem ingenuā, & honestę vitæ habere in concubinā, non licet, quia talis est, quę in vxorem haberi debeat: vnde si acceperit eam, incidet in crimē stupri, vel putabitur in vxorem habere: si autem voluerit eam sine crimine habere in concubinam, oportet vt coram testibus dicat, quòd eam accipit in concubinam, & non in vxorem: & sic excusabitur. ff. de concub. l. In concubinatu. Ex istis ergo apparet, quomodo secundùm ista iura concubinam habere licet: quomodo etiam non est idem concubina, & vxor: nam concubina non accipitur affectu maritali. Nec est mirandum leges humanas ciuiles concubinam sic concedere, quia & meretricium concedunt: quia per leges humanas non omne malum prohibetur, sed lex humana permittit, vel concedit aliqua mala, quæ si non permit- B terentur, essent in maius malum reipublicæ: sicut nec præcipit omnes actus virtutum, sed solùm qui ordinantur ad suum finem s. conseruationem politici boni. *Corella.* *S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 3.*

Consequens est, vt respondeamus ad obiectum superiùs ex canone, vbi dicebatur, ꝙ licet Christiano vnam habere concubinā: quomodo intelligi debet? Sine dubio consideratis superius dictis, solutio est in promptu. Ibi enim canon loquitur de concubina, quæ vxor dicitur ad sensum suprà dictum, prout dicit mulierem coniunctam affectu maritali: vel quia obscuro loco nata est, vel quid simile, & non dotata, & non capit canon concubinam pro illa, quæ verè est concubina, quæ non coniuncta est affectu maritali: aliòqui esset error intolerabilis contra Christi dictum, qui vetuit omnem fornicationem, imò & desiderium. Quare in C tali concubina, quam canō concedit Christianum habere posse, requiritur ꝙ pro vera vxore accipiatur per cōsensum de præsenti, qui vocatur à lege affectus coniugalis. Secundò requiritur, ꝙ sicut vxor non potest esse nisi vna: ita & concubina. 34. d. cap. Is qui. Et. c. Christiano. Quibus interuenientibus cōditionibus, nō est dubium, quin in veritate talis sit vxor. Ratio autem quare concesit canon, ꝙ qui non potest habere vxorem, habeat concubinā, hæc est: quia cuilibet homini non valenti cōtinere, licet cōtrahere: & tamē non est facile cuilibet habere vxorē: concubinā verò. i. eā quæ secundùm legem vocatur concubina, facilè: ob id debuit canon hoc exprimere. Nā vxores sumuntur de ęquali statu, & ꝙ sint honestæ vitæ, matronæ, vel virgines, & dotatæ, sed talem *Solutio.* *Matth. 5.* *1. Cor. 7. Melius est nubere quàm vri.*

talem vxorem habere nō est facile cuilibet: quia erit aliquis, qui ob paupertatem, vel ignobilitatem, vel quid simile, sit ita despectus, vt nulla in virum velit eum recipere: tamen facilè est tali viro inuenire sibi fœminam, quæ secundùm legem potest esse concubina. s. mulierem eo inferiorem, obscuro loco natam, vel corruptam, ancillam, vel libertam, meretricem, vel adulteram: tales quidem possunt secundùm leges accipi in concubinas. ff. de concubi. l. 1. & l. In cōcubinatu. de quibus quilibet quantūcunq; miser poterit aliquam inuenire, quam sibi poterit affectu cōiugali cum expresione cōsensus copulare: ob quod canon dixit, ꝙ cuilibet Christiano liceret habere vnam in vxorem, vel in concubinam: quia nolenti cōtinere, meliùs est nubere, quàm vri. Et si nō posit sibi sociam asciscere vt vxorē, talem, qualem lex dicit vxorem esse, assumat illam, quæ concubina dicitur. Vsus est quippe canon nomine concubinę, vel à lege, quæ ignobiles, & corruptas in concubinas sumēdas declarat: sicut si quis ex nostris Hispanis sibi in vxorem aliquā ex Indigenis noui orbis assumat in matrimoniū, quia ob paupertatem nō potest aliam nobiliorē. Vel (vt credibilius est) ex lege veteri, quæ vxores vocabat ignobiles, & alias infimæ sortis, concubinas, vt suprà dictum est, etiamsi vtræque vxores veræ, & legitimæ essent. Tamen valde probabile est sumptum nomē ex legibus humanis: quia licèt Christiani haberent legem Christi, tamen circa foralia gubernabantur legibus principum secularium, quibus tenebantur obedire. Sic in cap. Is qui. dist. 34. Quod in conci. 1. Toletano. Et cap. Christiano. ea. d. quod dictum ex Isidoro sumptum est: quod contigit circa tempora Iustiniani Imperatoris, qui licèt fuerit Christianus, tamen renouauit leges de vxoribus, & concubinis: vt patet in locis allegatis. Et non mirum, ꝙ canones, qui antè fuerunt, sequerentur talia vocabula posita in legibus. Quòd autem modus secundus etiā sit probabilis, patet. Nam apostoli in suis canonibus, vt patet. 33. dist. cap. Si quis. Si quis post baptismum secundis nuptijs fuerit copulatus, vel concubinam habuerit, sumunt concubinam pro vxore. Et isto modo Ecclesia potuit sumere vocabulum. Sed Apostolos credibile est vocabulū sumpsisse ex lege veteri, & non aliundè. Vtrunque tamē dici potest, & parum refert hac vel illa causa sit, dummodò constet de veritate, in quo sensu sumendum sit, quando canon dicit, licitum esse habere concubinam. Per alia tamē iura moderniora ista correcta sunt, ne daretur offendiculū

Paulus. p. Corin. 7.

Legibus secularibus tenebātur obedire Christiani. p. Petri. 2. Ad Roma. 13.

non

A non intelligenti vim vocabuli: ob quod reprehendunt habere cõcubinam, & vxorem vocant, siue sit nobilis, siue ignobilis, virgo, siue corrupta, dotata, siue non, dummodo fuerit affectu maritali copulata. Ratio verò diuersitatis hæc potest esse: quia antiquitus secundùm legem humanam erat vetitum quasdam personas recipere in vxores: vt damnatã de adulterio, quæ tamen poterat recipi in concubinam, & multæ aliæ. ff. de concubi. vt diximus, sed nũc nulla persona est illegitima ad matrimonium ex illis. Quòd si capiatur aliqua illarum extra matrimonium, erit, vel incestus, vel stuprum, vel adulterium: de quo olim nihil erat: quia poterat esse concubinatus cum talibus, nec puniebatur quis per talem cõcubinatũ. ff. eo. sed modò est aliud, vt patet: quia potest esse matrimonium cum ancilla, cum liberta, aut leprosa, aut cum qua fecit quæstum sui corporis: vt patet, de cõiugio seruorum, per totũ. B Item, cum publica meretrice: & non solùm licet eam in vxorem accipere, sed prodest ad remissionem peccatorum ei qui accipit eam. Extra, de spons. c. Inter opera. *Ad remissionẽ peccatorum prodest si quis meretricẽ ducat.*

Secũdò: quia apud antiquos ad hoc ꝙ matrimonium esset, vel saltim iudicaretur, requirebantur quædam certæ solennitates: vt dotis constitutio, instrumentum dotale, vel probationes, aut sacra præberi. In auth. vt liceat matri. & Auiæ. §. Quia verò. Modò autem nulla est requisita solennitas ad verum matrimonium, sed solus consensus coniugalis mutuus, sicut in principio primæ partis nos diximus: vt patet, Extra, de spon. c. Cùm apud. Et 27. q. 2. c. Sufficiat. *Ratio. 2.* *Suprà. p. p. ar. 2. & 3.*

Corolla. Ex istis sequitur, ꝙ apud antiquos multæ potuerunt coniungi affectu maritali, & mutuo cõsensu sufficienti ad matrimoniũ, C quæ non haberentur vt coniuges, eo ꝙ deficerent tales solennitates, sed vocarentur cõcubinæ: sed modò est aliud, quandoquidẽ constat de legitimo consensu inter personas, quæ contrahere possunt, verum iudicatur matrimonium, etiam si nulla affuerit solẽnitas: verũ est tamen, ꝙ ad hoc ꝙ filij habeantur legitimi, requisitæ sunt certæ solennitates vltra consensum: vt ꝙ banna proponantur in Ecclesia, De spon. ca. Cum inhibitio. At quia in hoc, ꝙ filij sint legitimi, vel non, non est periculum animæ, potuerũt canones ista instituere: sed ꝙ matrimonium sit, vel non sit verum, vergit in animę periculum: ob id nihil modò positũ est ab Ecclesia esse requisitum ad matrimonium, præter illud, quod de iure naturali, & Diuino expressum est. s. mutuum consensum ipsorũ

contrahentium, existentibus legitimis personis, quæ per ius humanum determinantur. A

Et tandem pro complemento quæstionis de pluralitate vxorum, & pro solutione perfecta ad obiectionẽ, quomodo in sacra scriptura vxores illæ vocentur cõcubinę, & quomodo potuerũt esse veræ vxores, cùm tamen non erant æquales in dignitate, neque in imperio domus, est notanda doctrina domini Abulẽ. qui ait, ꝙ in matrimonio aliquid est, quod solùm est de iure naturæ, vel de Diuina institutione. Aliud est, quod prouenit ex humana institutione. Primum est, quòd matrimonium per cõsensum cõiugalem mutuum cõtrahatur, quod Deus voluit, & ratio dictat. Circa quod iura humana nihil possunt, instituendo alium modum contrahendi matrimonium, præter istum, subtrahendo, vel addendo, ita quòd sine illo non sit matrimonium. Est & aliud de Diuina institutione circa matrimonium, quòd in coniunctione matrimoniali fœmina subdita sit viro: sic Deus statuit in Gene. Sub viri potestate eris. &c. Apostolus etiam iubet mulieres subditas esse viris, & non loqui in Ecclesia, sed viros audire in domo: & hoc: quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesiæ: quod est de iure naturæ: quia vir est firmioris, & abundantioris iudicij, quàm fœmina: ita vt fœmina dicatur non habere opinionem propter iudicij infirmitatem, vt ostendit Arist. Et cùm sapientis sit regere, & ordinare, insipientis erit regi, & ordinari: ob quod Aristo. dicit, quosdam natura liberos, alios natura seruos, inquantum pollẽt ingenio: vt se ipsos, & alios regere posint: qui domini dicuntur, & alij nõ possunt se dirigere, sed aliorum regula, & regimine egent: vnde serui dicuntur natura, cuius conditio est imperari, & regi, sicut possemus exemplum sumere in aliquibus istorum qui conditionis seruilis videntur esse: quibus tanquam seruis dominabantur, qui præstantiores erant ingenio inter eos. Talis enim modus erat (vt audio) principandi, non per legitimam successionem patris, sed per virtutem naturalem, vel per prudentiam. Si enim filius prudentiam patris non haberet, sed esset insipiens, non succedebat patri in principatu: illi ergo deligebantur, qui prudentiores: & (cæteris paribus) si de progenie esset, ille prior erat: at quia generaliter ita euenit, vt vir prudentior sit fœmina, si fœmina vellet præesse, rem contra naturam ageret: vnde Aristo. dicit, esse peruersum principatum, si fœmina debeat præesse viro, propter hoc, quòd illa sit ditior, vel nobilior,

Abulen. p. Regun. 8. q. 222.

Arist. 2. Oeco. ca. 1. B

Gene. 3.

p. Cor. 14.

p. Timoth. 2.

p. Cor. 11.

Arist. p. Poli. c. 3. & 8.

Abu. super in di. 4. q. 7.

7. Ethi. c. 5. et 1. Poli. c. p. et. 3

C

Modus succedendi inter indigenas noui orbis.

Aris. 7. Ethi. c. 5. & in Politicis.

A lior, quem principatum vocat Oligarchicum, qui est de malis. Circa ista in matrimonio nihil possũt iura humana mutare, vt. f. fœmina maior sit viro: sed posito fœmina sit subdita viro suo, in qua habitudine, & in quo ordine se debeat habere ad suum virũ, & in quanta subiectione, potest statui à lege humana. Et hoc in matrimonio est de iure humano. Similiter quando licitum erat olim plures habere vxores simul, an omnes essent æquales, vel non. Et in qua habitudine excessus vnius ad aliam de iure positiuo erat, cùm non esset neque à Deo, neque secũdùm naturam aliqua lex, quæ illud explicaret. Quare vel per consuetudinem, vel per ius scriptũ potuit introduci æqualitas, vel inæqualitas in ipsis pluribus vxoribus, quando licitum erat illas plures habere, & tanta, vel tanta inæqualitas.

Abulen. sup Gene. fo. 128 co. pri.
Quid potest lex humana circa matri.

B

ARTICVLVS. XXI.

An plus standum pontificis sententiæ, q̃ doctorum.

Ibenter velim iam finẽ imponere huic questioni de vxorum pluralitate: videor quidem plus iusto lectorem remorasse, licèt nõ plus, q̃ negotium exigat: adhuc tamẽ manet scrupulus, quẽ tacitè præterire non licet. Eueniet fortè, vt nos breuitati studẽtes, diligentẽ lectorem cõfundamus: siquidẽ determinauimus vxorum pluralitatẽ licuisse olim ante Christi aduentum, & hoc absq; vlla dispẽsatione propriè dicta: & in contrariũ adducẽtes determinationẽ Ecclesiæ in. c. Gaudemus. Extra, De diuortijs. cõtendebamus vtrũq; saluare, ex hoc C quòd illa nõ fuerit determinatio summi Pontificis, sed quędam ipsius declaratio, cui licet contradicere interdum. Item & voluimus aliter saluare per hoc, quòd dispẽsatio intelligeretur solùm instinctus quidam naturæ, per quem iudicabatur licitum plures habere vxores. Quòd si posset cõuenire iste intellectus ipsis verbis textus, sufficere debuisset: tamen (vt ibi adduximus) do. Abulen. tam grauis doctor dicit non posse saluari verba textus, quin in aperto sint contra sententiã. B. Augu. & Ambrosij, & aliorum dicentiũ licuisse plures habere absq; dispẽsatione: cuius cõtrariũ dicitur in textu: ob quod affirmat erratum esse ab Innocentio. 3. etiam si erat summus Pontifex: & sic nisi declarauerimus quo

Vide quæ suprà dicta sunt p. p. ar. 22. du. 3. et in hac. p. ar. 15. pa. 343. et infrà. artic. 27. pa. 474.

Abulen. p. Regum. 8. q. 202 asserit. Innocẽ 3. errasse.

modo potuerit errare, ipsum doctorem Abulen. virum doctissimũ, & Christianissimum damnabit lector, & nos etiam asserentes contra textum. Ergo operæpretium erit exactè declarare, quare potiùs standum sit dictis B. Augu. quàm Pontificis: & quomodo possit esse verum summum Pontificem errare posse, cùm sit veritas catholica, Ecclesiam non posse deficere, nec errare in fide, Christo dicente suo vicario, non deficiet fides tua: & Vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. A

Matth. 16.

P. notandum. Est notandum circa hoc, præter illa quæ suprà diximus. s. q in omnibus Pontificum, vel Conciliorum determinationibus aduertendum est, quid fuerit propositũ in quęstione: quia id debet intelligi determinatum, quod firmiter tenendum est.

Vide quæ sup̃ dicta sunt ar. 15. conclu. 4. Nota. 2.

Oportet & inspicere quæ sit determinatio in canone posita, & quę sint rationes, quibus Pontifex mouetur ad determinationẽ. B Nam in rationibus, quibus mouetur ad determinationem, loquitur vt homo, & non vt Papa, determinans autem asserit velut Papa. Respondeamus igitur ad dubium vnica conclusione: quæ talis est.

Conclusio. Non est necesse verum esse quicquid asserit summus Põtifex. Probatur: nam inueniuntur contradictoria determinata à duobus Pontificibus, & ipsa simul esse vera implicat: ergo necesse est dicere aliquem ipsorum falsum dixisse. Patet. In c. Literas. de restitutione spoliatorum. Et c. Quanto. de diuortijs. ponuntur opiniones contrariæ, quæ simul non possunt in veritate stare. Cuius ratio hęc potest esse: quia licèt summus Pontifex habeat maiorem potestatem à Deo, quàm quicunque hominum, non ideo necesse est habeat maiorem cognitionẽ veritatis: ob id alius, qui non est summus Pontifex, sed est homo illustratus à Deo in cognitione veritatis, potest veritatem aliquam intelligere ex sacra scriptura, vel aliundè meliùs quàm Papa intellexerit. Nec mirũ: quia eius plenaria potestas super omnes à Christo non est ad veritatem cognoscendam, sed ad hoc, quòd postquam fuerit cognita per studium sacræ scripturæ, & per doctores, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ, ipse summus Pontifex sua plenaria authoritate diffiniat talem veritatem tenendam, quam omnes sic diffinitam tenentur acceptare, & seruare: quod nullus hominum quantumcunque doctissimus, & sanctissimus posset facere, nisi esset summus Pontifex, in quo nullus error potest esse: quia potestatem habet à Christo immediatè, diffiniendi quid tenendum sit ab omnibus C

Aris. 4. meta. à tex. 9. vsq; ad 27.

Suprema potestas Papæ concessa quomodo intelligatur.

Ad Ephes. 4. 1. Cor. 12.

A omnibus catholicis. Sicque B. Ambro. Hiero. vel. P. Augustino diffinientibus veritatem aliquam intellectam ex sacra scriptura standum plus est, quàm papæ, dicenti contrarium elici ex sacra scriptura: sed tamen si isti doctores sancti diffinirent illam veritatem, & statuissent seruandam, & tanquam catholicam ab omnibus, non teneremur ad illud: quia eorum authoritas ad id non se extendit, neque id concessum est eis, quantuncunque polleāt sanctitate, & doctrina: verùm si summus Pontifex, quantuncūq; esset ignorantissimus, statueret illam veritatem esse catholicam, & seruandam, nulli Christianorum liceret aliud credere. Et dato omnes causæ fidei deferendæ sint ad sedem Petri: vt patet ex ca. Maiores. Extra, de baptismo, & eius effectu: quia in talibus determinandis non potest errare. 24. q. 1. c. Quotiens. tamen intelligen-

Abulē. vbi suprà. q. 203.

B dum est quantum ad coercēdum, & statuendum talem veritatē fidei ab omnibus tenendam. In inuestigatione autem illius veritatis fidei, vtrùm verè fidei sit, necne, alius non summus Pontifex potest meliùs inuestigare, atque cognoscere, & ex sacra scriptura clariùs elicere: quia ista cognitio non est potestatis, sed illustrationis cuiusdam intellectus, quā potest dare Deus alicui homini, cui non dedit potestatem Petri. Attamen talis homo non habens potestatem Petri, non posset illam veritatem sic cognitam statuere tenēdam: hoc enim ad solum Petrum, & eius successorem spectat. Et isto modo omnes causæ fidei ad ipsum spectāt. Seruatur que iste modus in diffiniēdis aliquibus veritatibus fidei: vt priùs causa pertractetur in cōcilio apud graues, & doctos viros. Veritate verò inuenta, proceditur ad diffiniendum, & statuendum ex

Abulen. vbi suprà.

In quo sensu omnes causa fidei spectāt ad summum pontificem.

C plenitudine potestatis. Sic contingere potest summum Pontificē aliquid asserendo falsum dicere, & decipi, quia homo est: & tūc velut homo cognitionem habēs loquitur. At quia alij sunt, qui licèt non sint Pōtifices, sunt plus à Deo illustrati, possunt meliùs intelligere veritatem, & affirmare contrarium. Et sic maximè aduertere oportet in pōtificum determinationibus, quid est quod ipsi ex potestate tradita loquuntur, & constituunt: quid insuper loquuntur quatenus homines illustrati: sicut cæteri: nam posset summus Pontifex determinare absolutè, vt in exemplo posito, istam veritatem, Non licet post aduentum Christi habere plures vxores: quia id Christus reprobauit in Euangelio sacro. Et hæc est veritas Euangelica, & nulli vnquam licuit dubitare de illa, cui omnes tenerentur stare determinationi. Attamen quia ho-

Matth. 19.

mo est, vult ex sacra scriptura, vel aliunde suo ingenio inuestigare A rationem, quare moueatur ad talem determinandam veritatem: vt patet in cap. allegato Gaudemus. vbi plurimas adducit ex scriptura rationes, quas Pontifex ipse non tenetur dare, cùm sufficeret voluntas sic statuentis, præcipuè vbi veritas est in aperto: sed tamen non est satisfactus, nisi rationem adhibeat. Et quia ratio ipsa non erat necessaria ad determinationem, non erit determinatio: neque procedit ab ipso: nec adducit ipse, quia summus pontifex est: nam ea ratione nullam deberet adducere: ponit tamen rationem, inquantum homo est pollens scientia, & cognitionem habens: sicut cæteri habent: & in illis non plùs, nec minùs standum quia summus pontifex, q̃ si non esset, sed tantundẽ stãdum, quantũ est verũ, & non deceptus in tali iudicio. Cùm ergo contingat alios esse peritiores summo pontifice, & magis à Deo B illustratos in cognitiõe scripturarũ, eueniet, vt tales doctores summo Pontifici contradicentes, ad rationem, quam summus Pontifex adducebat pro sua determinatione, rationabiliùs loquantur. Sic necesse est summũ Pontificẽ falsum asseruisse, nõ inquãtum summus Pontifex, sed inquantum homo, sicut cæteri. Exẽplum in proposito. Determinat istam veritatem, Non est licitum modò plures habere vxores, & q̃ vna sola vera sit vxor: ad quod adducit pro ratione: quia nunq̃ in aliquo tẽpore licuit plures habere sine dispensatione. Quod diffinit verũ est, neque aliquis potest contradicere: ratio tamen ad id falsa est, & alius doctior poterit contrarium dicere: nam modò non licet plures habere vxores, non quia nullo tempore licuit, sed quia Christus expressè sic dif C finiuit in Euangelio. Et dato olim licuisset, sicut verè licuit, etiam seclusa dispensatione, quia non erat tunc expressum Dei præceptum, modò autem quia expressum est à Christo, nullo modo licet plures habere. Ecce quomodo non inconuenit in tali ratione Pontificem deceptum: ob quod melius. B. Ambro. 32. q. 4. ca. Dixit Sarra. Et. B. Hieronymus ibidem. c. Obijciuntur. Et. B. P. Au. vt adducitur à Magistro in. 4. d. 33. qui dicit, nullum fuisse peccatum olim plures habere: quia mos erat contrarius. Dicunt isti sancti contrarium sententiæ Pontificis, sed tamen non dicunt cõtrarium determinationi illius. Ipsi enim affirmant nullo modo licere plures habere: quia sic Christus dixit. Contrariantur tamen rationi ipsius Põtificis, quam ipse adduxit, sicut homo peritiam habens. Et quia isti sancti doctores dati Ecclesiæ peritiores fuerunt

Oĩa notanda. *Exemplum.* *Matth. 19.* *Magister. d. 33 & ibi Theo.* *Matth. 19.* *Ad Ephe. 4.*

A runt Innocentio.3.& magis à Deo illustrati, non inconuenit affir mare ipsum Pontificem inquantum homo deceptum in ratione, quam adducit ad veritatem illam diffiniendã, & istos doctores sanctos contrarium dicentes veritatem affirmasse, vt pote quia doctiores, & plus à Deo illuminati fuerunt in cognitione sacræ scripturæ. Et licèt in diffinitionibus negotiorum plùs stãdum sit determinationi Pontificis, non tamẽ in assertione cuiuscunq; veritatis: quia in talibus, & in expositione sacræ scripturæ, & debita intelligentia eius, plus standum doctoribus, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ: nam sicut dedit Apostolos, & vnum principẽ ipsorũ, dedit & doctores, vt ait Paulus. Hoc affirmat, & bene, Gratianus 20.d.c.Decretales. Idem innuitur in.c.De libellis. Quippe qui rationẽ volens dare suarum determinationum decipitur, licèt non B in ipsa determinatiõe: vt patet in.c.Literas. de restitutione spoliatorum. qui volens dare rationem determinationis, dicit esse gradus prohibitos consanguinitatis, in quibus Papa non posset dispẽsare: & hoc non quærebatur, sed vtrùm quando obijcitur aliquis gradus consanguinitatis Diuina lege prohibitus ei qui petit restitutionem coniugis, an debeat fieri restitutio, vel non: ad quod diffiniendum incidenter dicit, esse gradus consanguinitatis, in quibus ipse non potest: nõ quidem erat necesse adducere rationem, sed diffinire: adduxit tamen velut homo habens cognitionem: quare meritò ab alijs peritioribus contrarium affirmatur: quia nullus gradus est Diuina lege prohibitus nũc, in quo Papa dispẽsare non possit: vt nos diximus in.1.p. cùm ageremus de consanguinitate. Nã illi gradus, qui in Leuiticò positi sunt, modò nullã vim habent, eo ꝙ lex cessauerit vetus in datione legis Euãgelicæ. C Trãslato quippe sacerdotio, necesse est & legis trãslatio fiat. Et sic contingit summum Pontificem decipi, nõ in determinatione, sed in rationibus, quas vult adducere ad determinationem.

1.Cor.12. *Ad Ephe.4.* *Gratianus.* *Vide maio. in 4.d.24.q.13.* *Sup.p.p.ar.43* *Leui.18.* *Ad Heb.7.* *S.Tho. 1.2. q. 103.ar.3. et.4*

Patet etiam Extra, de decimis. cap. Parrochianos. vbi diffinit summus Pontifex decimas reddendas, dicens exigi posse, quia à Deo institutę: qđ diffinit est tenendũ, sed in ratione falsum dicit, & contra omnium doctorum cateruam: quia decimæ nõ sunt institutę à Christo, nec sunt de iure Diuino, sed si sunt de alio iure q̃ humano, sunt de naturali, sed nõ ꝙ sit decima. Et tãdẽ ista quota modò nõ est nec à Deo instituta in lege noua, nec de iure naturali, sed solũ de iure humano. In Euangelio enim non reperitur ꝙ Christus istam quotã decimarũ instituerit, Neq; elicitur ex illis

Theo.in.4.d. 3. decessatione lega. *Decimæ non sunt de iure diuino quo ad quotam.*

verbis Christi Matth.23.dicentis. Væ vobis qui decimatis. Quod A
Relectio de decimis.q.2.3. et 4. latè à nobis probatum est in relectione de decimis, quam paratã habemus. At quia non est præsentis negotij id probare, sufficiat falsum dixisse in ratione. Sic omnes doctores affirmant. Et non mirum: quia rationem ad difinitionem, & statutũ apposuit de suo tãquam homo. Et alius ipso Alexandro doctior, & magis illustratus à Deo potuit veritatẽ cognoscere, quã ipse non cognouit, etiamsi erat Pontifex: quia ad summum Pontificem nõ pertinet illud, sed ad hominem illustratũ à Deo. Possent alia exẽpla ijs similia adduci, sed ista sufficiant, ex quibus poterit in similibus iudicari. Nam certũ est. B. Gregorium multa dixisse de natura angelica, in quibus repugnat. B. Dionysio, sed plus credimus Dionysio, quàm Gregorio Põtifici: quia Gregorius loquutus est vt homo, & non diffiniuit vt Pontifex: ob id potuit falsum dicere. Sic Innocentius. 4. fuit Papa, & condidit aliquas decretales, & ipse velut doctus vir, & non vt Papa cõmentaria fecit super Decretales: attamen non est necessarium dicere verum in omnibus dixisse, quia Pontifex erat, imò contradicitur interdũ: & falsum dixisse in aliquibus non est dubium, quia loquebatur vt homo doctus: & alius doctior potuit veritatem cognoscere, quã ipse nõ cognouit. Et quia Innocẽtius. 4. vt Papa, & ipse vt homo eiusdẽ est scientiæ, licèt non eiusdem potestatis, loquens vt homo, etiã si esset Papa, decipi potuit.

Gregorius. *Dionysius.* *Do. Innocẽ. 4. cùm esset Papa scripsit.* B

Nota. Et sequitur tãquam totius dubij epilogatio, quòd circa inquisitionem veritatis, & expositionem sacræ scripturæ magis standum est Ambrosio, Augustino, & Hieronymo, quàm Innocentio.3. vel alicui Pontifici, qui non fuerit tam peritus in sacris literis, sicut isti: tamen in diffinitionibus negotiorũ quando aliquid præcipitur, vel statuitur velut tenendum, plus standum cuilibet Pontifici quantuncunq; ignaro, q̃ doctoribus Ecclesiæ, etiã omnibus simul. Et quia in.c. Gaudemus, Innocentius.3. volens diffinire, q̄ non liceat plures habere vxores, adduxit q̃ plurimas rationes ad id: vt constat ibi ex discursu textus, quas ipse non tenebatur adducere: non vt Pontifex diffiniẽdo, quia illud nõ erat in quæstione, sed vt homo peritus in scriptura, non est necesse affirmare verum dixisse, quando ait non licuisse olim plures habere vxores absq; dispẽsatione: quia in hoc certè deceptus est, & potest dici ipsum falsum dixisse, & contrarium Ambrosio, Augustino, & Hieronymo. Neq; per hoc aliquid subtrahitur potestati C

Pontifi-

A Pontificali: quia illa non vt Pontifex dixit, sed velut homo peritus: nam licet Pontifex sit, non tamen desinit esse homo: sicut & cæteri. Nec miretur quis. Non enim est nouum hæc dicere: quia si diligenter legat quæ scripta sunt ab illis, qui nos præcesserunt, hæc, & alia his similia reperiet scripta. Etsi (placet) latissimè vide in Abulen. & Adriano Pontifice. *Abu. p. regũ 8. q. 203.* *Adria. quoli. 1. ar. 3. ad. 3.*

Nolumus tamen dicere summum Pontificem posse errare in illis quæ fidei sunt, imò constanter affirmamus contrarium: modò faciat quod in se est: quod latè disputat, & probat Albertus Pighius Campensis in sua Hierarchia Ecclesiastica. lib. 4. cap. 8. & Turrecre. li. 2. c. 109. & alij, quicquid dicat Ioã. Arbo. li. 4. Theosophiæ. c. 32. cum alijs. De quo aliâs. *Erasmus in an nota p. Cor. 7.* *Pighius.* *Turre cre.*

Hoc vnum tamen adnotare libet, non quia Pontificum Epistolę sint ab Ecclesiæ approbatæ, vel Aug. Ambrosij, aut alicuB ius alterius doctoris opera, eo omnia, & singula dicta debent intelligi approbata. Dato enim in ca. sancta Romana. d. 15. sint Hieronymi, & Aug. & aliorum multorum doctorum opera approbata, sunt tamen aliqua doctorum dicta, quæ non sunt vera, imò sunt falsa, & sic approbando doctorem, non probat omnia, sed illa, in quibus non est contra veritatem: quod latè disputat Abulen. in suo defensorio. 2. p. a. ca. 81. & infrà. Eadem ratione si. cap. Gaudemus. est ab Ecclesia approbatũ, non sequitur, ꝙ quicquid ibi ponitur, sit in eodem gradu receptum. *De hoc in nostra relectione de li. canonicis, quam paratam habemus.* *Abulen.*

ARTICVLVS. XXII.

De gradibus consanguinitatis, & affinitatis prohibitis.

C

Væritur de gradibus consanguinitatis, & affinitatis: an aliqui fuerint prohibiti sic Gẽtilibus, vt contrahentes in illis nullum esset matrimonium.

Pro solutione debita oportet in memoriam reuocare, quæ diximus in prima. p. loquentes de consanguinitate, & affinitate: vbi latè disputauimus de gradibus tam consanguinitatis, quàm affinitatis: & qui sint prohibiti iure naturæ, & qui Diuino Euangelico, & qui iure humano Ecclesiæ. Modò tamen operæpretiũ est disputare prout ad infideles spectat. De quo sit. 1. conclusio. *Ar. 43. vsq; ad. 50.*

P. conclu. Infideles coniuncti in gradibus consanguinitatis per lineam A
Soto de iust. et rectam descendentium, vsq; ad aliquem certum gradum, non cō
iur. li. 2. q. 1. ar. trahūt matrimonium, & conuersi ad fidem disiungi debent. Pro
4. ad primū. batur. Infideles coniuncti in gradibus prohibitis iure naturæ nō
Ratio. verè contrahunt: sed talis gradus consanguinitatis inter ascendētes, & descendentes per lineam rectam est de iure naturæ prohibitus: ergo non verè contrahunt. Maior est manifesta: quia legitima coniunctio maris & fœminæ matrimonium vocatur: non cuiuscunq; maris ad quamlibet fœminam, sed illa debet esse, quā non refugit natura ipsa: sequitur ergo, quòd vbi talis coniunctio naturæ repugnans inueniatur, non est matrimonium, cùm matrimonium in sui ratione includat coniunctionem certi viri ad

Tiraq. l. 7. cōnubi. nu. 30. certam fœminam. Probatur quòd coniunctio inter ascendentes, & descendentes vsque ad certum gradum sit contra ius naturæ. B
Illud dicitur contra ius naturæ, quod est contra rectam rationem homini insitam à natura, sed talis coniunctio patris, & filiæ, vel filij, & matris est contra rectam rationem, eo quòd naturaliter filij honorem debent parentibus, & subiectionem: & æqualitas inter eos non potest esse, quæ inter virum, & fœminam: nam oportet istam æqualitatem esse: quia socij sunt: ergo repugnat naturæ talis coniunctio. Et obediētia nulla esset, si filius matrem duceret, cùm mater ipsa filio deberet obedire, quod repugnat: sequitur er

Aris. 9. animaliū. ca. 47. Aelianus de anima. li. 5. c. 2 Plini. li. 8. c. 42. go huiusmodi coniunctionem inter consanguineos per lineam rectā esse contra ius naturæ, & sic infideles coniuncti in tali gradu post conuersionem non sunt sustinendi. Hoc nos docent exēpla animalium, quæ licèt non vtantur ratione, habent tamen aliqualem instinctum naturæ, vt talem fugiant coniunctionem: sicut Aristo. dicit, equum deceptum fuisse commiscendo se matri, C

Suprà. p. p. ar. 1. & 43. S. Tho. 2. 2. q. 154. arti. 9. ad tertium. & pòst cognito facto, præcipitauit se, acsi instinctu naturali talem fugeret commixtionem. Idem fertur de Elephanto, qui ingenio deceptus, matri commixtus, postmodum ingeniatorem interfecit, vt in. 1. p. dictum est. S. Tho. etiam affirmat cōiunctionem parentum, & filiorū iure naturæ prohibitam esse. Cùm er

Nunquā fuit in vsu apud gētiles copulare consanguineos per lineam rectam. go naturalia infideles seruare teneantur, consequens est eos copulatos in talibus gradibus nullo modo matrimonium contraxisse: quòd si conuertantur, debent disiungi. Et probatur: quia nulla gens adeò fuit barbara, vt talem habuerit consuetudinem copulandi sibi in matrimonio tales consanguineos per lineam descendentium. Non enim vnquàm in vsu fuit apud Gentiles, vt

quis in

A quis in matrimonio haberet sibi sociam matrem, vel quòd pater filiam, quanuis Quintus Curtius lib. 8. de regione proxima Scythiæ asserat, fas fuisse parentibus stupro coire cum liberis. Et idẽ lege lata licuisse constat ex Strabone, & Catullo, Quintiliano, & Tertulliano. De quo Celius lectio. antiquarum lib. 10. c. 18. & Tiraquellus. l. 7. connubiali. nu. 22. & in Epitome iuris Harmenupu lus li. 1. tit. 1. Verùm abominabile fuit. Et argumentum est, in noui orbis incolis non repertam talem parentum, & filiorum coniũctionem, cùm alijs non parcant. Videmus siquidem eos non abhorrere fratrũ concubitus, & aliorum consanguineorum. Attamen nunquàm hucusq; audiui filium iunctum matri, nõ solùm in matrimonio, sed neque alio incestuoso concubitu, nec patrem iunctum filiæ.

Curtius. *Strabo.* *Celius.* *Tiraquel.* *Harmenupu.* *Tiraq. l. 7. nu. 34.*

B Sed contra istam conclusionem obijci potest: quia Semiramis regina Assyriorũ legem tulit, vt possent mulieres filios proprios in matrimonio sibi copulare, ex quo videtur non esse contra legem naturæ talis copulatio, quandoquidem illa quæ sunt de lege naturæ, eadem sunt apud omnes. Neque aliqua lex fertur eis contraria. Et videtur quòd tales Gentiles infideles vtentes tali lege, si copulentur, non essent separandi post conuersionẽ. Ad obiectionem respondetur, talem legem iniquam esse, & nullo modo talem coniunctionem fieri posse: quòd si fiat, non valet: quia nulla lex potest facere id esse iustum. Nec talis esset lex dicenda, vt docet Aristo. dicens: talem legem contra ius naturæ esse carẽtem ratione, & non esse legem: quia de ratione legis est, vt sit secũdùm rectam rationem lata: sed nullo modo recta ratio dictat, vt mater, cui filius debet obedire, obediat filio, quem sibi in ma-
C ritum copulauit, sed repugnat: sequitur ergo quòd talis lex non debeat dici, vnde neque copulati iuxta talem legem verè contrahunt.

Obiectio. p. *S. Tho. vbi supra.* *Solutio.* *Arist. 5. Ethi.* *S. Thom. 1. 2. q. 90. ar. pri.*

Secundò obijci potest: quia potest esse aliqua natio Gẽtilium, cui sit consuetudo copulari in tali gradu ascendentium, & descendentium: ergo tales sic coniuncti in matrimonio nullo modo deberent disiungi, si conuerterentur: nam illa quæ sunt naturalia per consuetudinem mutari solent, etiam sine lege, qua mutata, amittũt vim suã, sicut nos in præcedentibus dicebamus de repudio, & vxorũ pluralitate, quæ naturæ repugnare videntur, quę inclinat ad indissolubilitatẽ, simul & vnius ad vnam solùm coniũctionem: tamen consuetudo in contrarium tantum valuit, vt mutauerit

Obiectio. 2.

tauerit ius,& fas:vt.ſ.repudiando,& aliam,& aliam ducendo etiã A
ſimul,non eſſet peccatum. Ergo à ſimili:ſi aliqua eſſet conſuetudo apud Gentes, vt mater filio iungeretur,ſaltim pater filiæ, videretur eſſe matrimonium verum.

Solutio. Reſpon.nullo modo talem conſuetudinem,etiam ſi eſſet,poſſe facere licitam talem cõiunctionem, & validam:nam maior eſt authoritas legis, quàm conſuetudinis,cùm conſuetudo ſuccedat legi,& pro lege habeatur, deficiente lege,cùm ipſa ſit legum interpres. De conſuetu.c.Cùm dilectus: & tamen lex non poteſt præualere contra ius naturæ, vt paulò ſuperius diximus: ergo neque aliqua conſuetudo. Imò ſi aliqua ſit conſuetudo contra tale ius naturæ,non dicetur conſuetudo, ſed potiùs corruptela. Eod. ti.c.Cùm tanto.& quantò diuturno tempore fuerit obſeruata,tãtò deterior erit, quia tantò peccatum grauius. De conſan.& affi. ca.Non debet. Vnde,dato conſuetudo talis eſſet apud infideles, nullo modo ſufficeret ad mutandum iſtud ius naturale: & copulati ſecundùm talem conſuetudinem, ſeu corruptelam, deberēt diſiungi, ſi conuerterentur,quia non tenuit matrimonium. Ad id autem quod dicebatur, ꝙ poteſt per conſuetudinē mutari ius naturæ,ſic,vt illud quod eſt illicitum, licitè fiat, vt de repudio vxorum,& pluralitate dicebamus, dicendum,dupliciter aliquid eſſe de iure naturæ, ſicut ſuprà diximus. Vno modo de primis principijs iuris naturæ,quæ per ſe nota ſunt,& eadē apud omnes, in quibus nulla contingit variatio,vel diſpenſatio:niſi ſit per miraculum ab ipſo Deo. Circa talia nihil poteſt conſuetudo,neq; lex aliqua: quia cùm huiuſmodi per ſe nota ſint in bonitate, ſi præcepta ſunt,& in malitia, ſi prohibitiones, nullo modo variantur. Alia ſunt quæ ſunt de ſecundis præceptis iuris naturæ,velut concluſiones, quæ deducuntur ex principijs, quæ quidem non ſunt per ſe notæ, ſed per ipſa prima principia fiunt notę,*ſicut ſunt concluſiones, quæ eliciuntur ex præceptis decalogi.* Et circa talia poteſt variatio contingere, vel per aliquam legem poſitiuam, vel per conſuetudinem:de quibus eſt pluralitas vxorum, & repudium,vt diximus. Sicut ex corruptione in particulari poteſt haberi vt licitum latrocinium, extrà terminos ciuitatis: vt nos diximus alibi, ſicut olim apud Germanos: vt ſcripſit Cæſar de bello Gallico, libro ſexto. Et idem apud Lacedęmonios dicit Celius libro decimo. capite primo. Et apud Aegyptios Gelius. Et rapto viuere putauerunt quidam licere: vt Quintilianus

S.Tho.1.2.q. 94. (B)

Solutio.

Dupliciter aliquid de iure naturæ.

Soto de iuſ.& iur.libr.1.q.1. ar.4.ad pri. (C)

S.Th.1.2.q.100 ar.1.

Suprà arti. 7. cõclu.3.in hac 2.p

S.Tho.1.2.q. 64.ar.6.

A tilianus. lib. 3. ca. 9. asserit, & fornicationem simplicem licere. Attamen, quòd filius ducat matrem in vxorem, vel pater filiam, repugnat primis præceptis iuris naturæ: de quibus est honor, & reuerentia debita parentibus, simul & superioritas, quæ quidē (vt patet intuenti) obseruari non possunt, si tales coniunctiones fierent. Sequitur ergo, quòd non potest aliqua consuetudo præualere contra istud ius naturæ primæuum, quæ facere posit licitū, quod illicitum est. Neque sufficeret ad matrimonium causandū quòd talis esset consuetudo apud aliquos barbaros, & secundùm talem consuetudinem contraheret mater cum filio, & pater cum filia, sed separandi essent, dicente Christo, erūt duo in carne vna: & propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, insinuans his verbis aliam esse futuram in matrimonio vxorem à matre, & alium virum à patre. *Soto de iustitia ibi. & libr. 2. q. 1. ar. 3.* *Matth. 19.*

B Dixi in cōclusione: vsq; ad aliquem certum gradum: quia vt suprà diximus, quando de consanguinitate loquuti sumus, quæ est de iure naturæ, ista inter descendentes, & ascendentes finem, & limitationem habet, licèt alij contrarium opinentur. Scotus. d. 40. Duran, & Palu. ibidem. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 14. §. 2. Syluest. matrimonium. 8. q. 6. Sed placet contraria opi. quam habent ij graues authores, vt explicat egregiè dominus Caie. 2. 2. q. 154. ar. 9. S. Tho. in. 4. d. 40. q. 1. art. 3. B. Bona. ibi. Ricar. ibi. q. 2. Roffensis in matrimonio Regis Angliæ. fo. 3. Alex. Halen. 2. p. q. 169. Idem. 3. p. q. 25. mēb. 6. Aug. de Anchona in summa de Ecclesia. q. 53. ar. 5. Hugo de sacramentis, lib. 2. p. 11. c. 4. qui asserunt, finem, & limitē habere talem consanguinitatem, intra quos limites videtur esse quædam amicitia naturalis inter tales ascendentes, & descenden-

C tes, extra quos non inuenitur. Notum est enim, quòd in infinitū non se extendit. Nam si Adā, vel Noē resurgeret, nullus illorū, qui nunc sunt, haberet ad eos amicitiam singularem ob consanguinitatem, licèt ab ipsis simus omnes: & non ob aliud, nisi quia etiam consanguinitas inter ascendentes, & descendentes suis contenta est terminis: sicut & in transuersali linea, quia in infinitum non valet extendi, vt suprà dictum est. Eapropter secundam adijciamus conclusionem. *P. p. ar. 43.* *Scotus.* *Palude.* *Duran.* *Florenti.* *Syluest.* *Caieta.* *S. Thom.* *B. Bona.* *Ricar.* *Roffen.* *Alex. Halen.* *Aug. de Ancho.* *Hugo.*

Infideles coniuncti in primo gradu consanguinitatis in linea transuersali, vt est inter duos verè fratres, si apud tales esset lex, vel consuetudo ab omnibus recepta, nullo modo essent separandi, si conuerterentur ad fidem. Probatur. Infideles coniuncti in *Conclu. 2.* *Vide quæ dicta sunt in. 1. pa. ar. 43.*

gradu

gradu non prohito iure naturæ, vel iure Diuino Euangelico ve- A
rè coniuncti sunt in matrimonio: sed vbi fratrum inter se est con
sueta coniunctio, non est contra ius naturæ, neq; contra Euange-
licum: ergo esset matrimonium. Maior nota est. Probo minorem
quòd non sit contra ius naturæ primo modo: nam illud dicitur
esse contra ius naturæ primo modo, quod est per se notum in
malitia, & nullo modo potest bene fieri, neque variari, nisi à so-
lo Deo: sed coniunctio fratrum inter se non est huiusmodi,
cùm bene possit fieri, imò bene factum est à principio pro-
creationis generis humani: neque opus fuit alia dispensatione
exteriori, nisi solùm dictamine rationis id iudicantis licere. Et
maximè probatur hoc facto Dei, qui author ipsius naturæ est:
nam si directè repugnaret ipsi naturæ, faceret duos, vel tres vi- B
ros, & totidem fœminas: quibus coniunctis, generare possent, &
non conuenirent inter se fratres, sed alij consanguinei. Cùm ergo
solùm vnum creauerit virum, & vnam fœminam, & istorum fi
lios permiserit copulari, consequens est non fuisse id per se ma-
lum, & de primis præceptis iuris naturæ, & per consequens fuis-
se de secundis præceptis, vt asserit. S. Tho. nam non euidenter in
natura aliquod inconueniens, vel aliqua irreuerentia sequitur per
hoc, ꝙ fratres inter se iungãtur: sicut sequitur si pater, & filia, vel
filius, & mater: & ob id cùm sit de secundis præceptis, potest va
riatio esse per legem, aut consuetudinem, vt suprà diximus. Et
infideles coniuncti in talibus gradibus, vbi consuetudo esset, si
conuerterentur, nullo modo essent separandi: sicut audio in qua
dam prouincia (vt referunt fide digni religiosi) consuetum esse. C
Et similiter in prouincia del Peru aiunt, licèt non in omni loco:
apud quos fratres vterini inter se matrimonio iunguntur. Neque
id vitio datur: quam consuetudinem, vel vsum non inuenimus
apud prouinciam Michoacanensem: neque apud Mexicanam.
Tamen si aliqua de nouo inueniretur, verum esset matrimoniũ:
neque essent disiungendi, si conuerterentur. Et adhuc probatur
authori. B. Gregorij, qui quando voluit prohibere talem copula
tionem inter fratres. 35. quæst. 3. cap. Quædam lex. non dixit,
quòd erat cõtra naturam, quod diceret, vt esset dictum suum fir-
mius, & manifestiorem iustitiam contineret prohibitio, sed so-
lùm dixit: quia ex talibus copulationibus paucæ proles proue-
niebãt: sic experimento didicimus ex tali coniugio prolem non
posse succrescere. Ex quibus probabile videtur dicendum, quòd
si apud

Tho. de Argentina. d. 41. & 42. ar. 4. conclu. 2.

Loazes in matri. Re. An. dubita. 2. nu. 17.

Rubion super Leui. 18. q. pri.

Alexan. ab Alex. Geni. Die. li. p. c. 24

S. Tho. in 4. d. 39. & 2. 2. q. 154. ar. 9. ad. 3

Contra Supplemen. d. 40. q. pri. ar. 2.

In Peru prouin. en el Cuzco fertur matri. esse inter fratres.

B. Grego.

Lucianus in li. de sacri. dicit apud Assyrios legem la-

A si apud aliquos esset consuetudo, vt coniungerentur fratres inter se, non esset contra prima præcepta iuris naturæ: & non essent separandi, si converterentur, sed tolerandi: nam contra talia præcepta iuris naturę præualere potest cõsuetudo, vel lex: sequitur ergo, q vbi cõsuetudo esset, legitimũ esset matrimoniũ. Verisimile satis est istam cõiunctionem esse contra ius naturæ secũdarium: quia videmus noui orbis neophytos tempore infidelitatis non approbasse. Et credo non esse contra prima præcepta iuris naturæ, quæ sunt de se mala, & nũquàm bene fieri possunt, nec ab aliquo mutari, nisi à solo Deo. Ratio est: quia si esset cõtra illa prima præcepta, esset idem apud oẽs: sed videmus in prouincia iam dicta fuisse consuetum, ergo non est de illis. Item: quia si esset illicitum, nunquàm Deus à principio permitteret tales con-
B iunctiones fieri, sed tamen â principio mundi factum est: ergo non includit in se talis coniunctio manifestam malitiam, vt non possit bene fieri, & mutari ab alio, quàm à Deo: nam homines talem fecerunt coniunctionem, ob id tamen non damnamus illos: ergo ex hoc fuit, q non erat intrinsecè malũ: alioqui solus Deus posset mutare tale ius, vt suprà diximus. Alia vide in.1. p. artic. 43. vbi de consanguinitate disputantes, diximus esse huiusmodi coniunctionem de iure naturæ prohibitam secundo modo, hîc autem dicimus non esse prohibitam de iure naturæ primæuo: ob quod potest tolerari, si fuerit consuetum.* Et sic qui dicunt de iure naturæ prohibitum esse fratres coniungi, vt Soto lib.2. de iure, & iusti. q.3. art.1. & 8. debent intelligi, quòd in secundo gradu, & non in primo gradu iuris naturæ. Et quidem argumẽtum est,
C quòd idem author ibi art.8. cum Caie. & alijs tenet, Abraham, & Sarram verè fuisse fratres, & non fratrueles: ergo cùm iam esset multiplicatum genus humanum: si tam indecens esset, fratres non deberent iungi.*

tã de cõnu. inter fratres. *S. Tho. vbi suprà.* *Dried. d. libr. Christiana. li. p. cap. 11.* *Maio. in. 4. d. 40.* *Magis. historiarum* *Petrus Blesensis Epistola. 116* *Vi. Sabellicum p. p. aneade. p. lib. 2. &. 8. et 4. aneade. lib. 6. et. 2. p. aneade. 6.* *Concordia dictorum in Soto: ne fiat argumentũ ad hominem.*

In confirmationem conclu. notandum, quòd quidã princeps in regno Franciæ deperijt in sororem, & habuit eam in concubinam, & petijt dispensationem, quam & obtinuit, & duxit publicè. Pòst peruenit ad aures regis, qui increpabat vt desisteret à tali matrimonio: & misit Romam ad summum Pontificem nuntios, quare concesisset, qui negauit q cõcesserit: & apparuit diploma: & cùm nollet desistere, motum est bellum, vbi perijt. *Casus.*

Infideles coniuncti in gradibus consanguinitatis prohibitis iure humano positiuo, si secundùm eorũ consuetudinem fuerint *Conclu. 3.*

iuncti,

iuncti, si conuertantur, nullo modo sunt separandi. Ista est clara, A
& expressè determinata in c. Gaudemus. Extra, de diuor. & c. De
infidelibus. De consan. & affi. Ratio est illa, quam assignat ibidē
summus Pontifex: quia infideles nō arctantur legibus Ecclesię,
& statutis Pontificum: sequitur ergo, quòd coniuncti in talibus
gradibus prohibitis ab Ecclesia non sunt separandi, cùm baptis-
mus non tollat coniugia, sed culpam. Non enim Ecclesiæ statu
ta obligant nisi illos, qui sunt de gremio, & regimine Ecclesiæ:
sed tales sunt solùm fideles, qui baptismum suscipientes, Ecclesiā
ingressi sunt, extra quā nō est salus: ergo non obligātur infideles
qui nō susceperūt fidē. Dixi in cōclusione dūmodò apud tales in
fideles talis fuerit cōsuetudo, vel lex: nā dato ita sit, ꝙ grad⁹ ꝓhibi
ti ab Ecclesia nō obligēt infideles: quia nō receperūt fidē, nec legi
bus Ecclesię arctātur, tamē possent obligari ad obseruantiā eorū
dē graduū: nō propter statutū, vel legē Ecclesiæ, sed propter legē B
ipsorū, vel propter eorū cōsuetudinē: & matrimoniū cōtractū cō
tra talem legem, vel consuetudinem, non teneret: ꝙ si converte-
rentur ad fidem, disiungendi essent. Verbi gratia. Si aliqua esset
natio infidelium, lege humana vtentium, quibus prohibitum es
set, ne iungerentur in matrimonio consanguinei vsq; ad quintū
gradum, haud dubiè si aliqui contra talem legem iungerentur,
non essent veri coniugati: eodem modo, si non esset lex talis pro
hibitionis, sed esset consuetudo omnium approbata, per quam
reprobantur connubia intra quintum gradum: qui contra talem
consuetudinem iungerentur, non essent veri coniugati: & cōuersi
disiungendi essent: quia tales sunt inhabiles personæ per talem
legem, vel consuetudinem.

De his quæ foris sunt quid ad nos.] *Extra Ecclesiam non est salus.*

Conclu. 4. Infideles coniuncti in gradibus prohibitis iure Diuino veteri, C
si ad fidem conuertantur, nullo modo sunt separandi. Hæc con-
clusio sola est, quæ difficultatem habet propter authoritatem vi
rorum grauissimorum, qui contrarium affirmant. Est cōtra Pa-
lu. Ricardum, Bonauen. Floren. Syluestrum, Maio. & Sanctum
Tho. in 4. At quia solutio istius difficultatis pendet ex alia, quæ
ritur, an graduum prohibitio facta Leuiti. 18. nunc obliget: & si
tūc ante aduentū Christi obligabat etiam infideles sicut Iudęos.
Item, vtrùm tales gradus ibi positi sint de iure naturæ omnes:
vtrùm sint cæremonialia, & iudicialia illa, quæ ibi posita sunt. A
secundo ergo exordiamur: & quæritur.

Contra Palu. d. 39. Ricard. Bona. Floren. Sylues. S. Th. d. 39. ar. 3. ad. 5.

Articulus

A

ARTICVLVS XXIII.

An lex vetus obligabat Gentiles sicut & Hebræos,

RImò, vtrùm lex vetus data populo Iudæorum obligabat tam Iudæos, quàm cæteros infideles Gentiles quantum ad omnia quę in lege posita erant.

Pro solutione notandum, legem esse quandã mensuram, seu regulam humanorum actuum, secundùm quam quis præceptis inducitur ad agẽdum, & in pro hibitionibus retrahitur. Dicitur enim lex à ligando: quia obligat ad agendũ. Ex hoc sequitur aliud, ꝙ de ratione legis est promulgatio, vel manifestatio ipsius. Nam si per legem dirigi debet homo in suis actibus in ordine ad suum finem, necesse est talem legem sibi manifestari: alioqui nullo modo posset dirigi, vel regulari tali lege. Qui enim non cognoscit regulam, nequaquâm poterit aliquid regulare regula. Vnde dicitur in decretis. d. 4. ꝙ leges instituũtur cùm promulgantur: acsi diceret, ꝙ frustra lex instituitur, nisi promulgetur: quia vsque ad promulgationem nullum obligat. Regula enim imponitur (vt bene Docto. S.) per hoc, ꝙ applicatur his quæ regulantur, & mensurantur: quare ad hoc ꝙ lex virtutem obligãdi obtineat (quod est proprium legis) oportet applicetur hominibus, qui secundùm eam regulari debent: quæ applicatio fit per hoc, ꝙ venit in notitiam eorum quibus promulgatur. Nullus quidem sanæ mentis est, qui dicat aliquem obligari ad culpam à lege, quam nullo modo audiuit, neq; ei est proposita vt regula. His notatis, sit. 1. conclusio.

Considera. S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. p.

B *S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 4. & in 4. d. 3. arti. 5. quæstiuncula. 3.*

C

Omnia moralia, seu naturalia, quæ expressa erant in lege veteri, obligabant ad sui obseruantiam non solùm Iudæos, sed etiam omnes alias gentes. Probatur. Quæ naturalia sunt (quia eadem apud omnes) æqualiter omnes obligant, vel nullũ obligant, cùm non sit potior ratio de vno, quâm de alio: sed huiusmodi moralia expressa in lege, vt est, Non occides, Non furtum facies, Nõ facies tibi Deos alienos, & similia, Hebræos obligabant: ergo & Gentiles.

P. conclu.

S. Tho. 1. 2. q. 98. ar. 5. & q. 85. ar. 4.

Secundò. Quilibet homo, siue Iudæus, siue Gentilis tenetur non furari, non mœchari, non falsum testimonium dicere, & sic tenetur omnia alia moralia naturalia præcepta obseruare: ergo

Ratio. 2.

omnes obligant talia præcepta. Probatur: quia quilibet tenetur A illa obseruare: quæ ratio iudicat obseruanda: sed ratio recta in omnibus illa iudicat obseruanda: ergo omnes illa tenentur obseruare. Quòd ratio recta illa iudicet obseruanda, patet: quia per se nota sunt in malitia.

Ratio.3. Tertiò. Si talia præcepta moralia, seu naturalia non teneretur obseruare alius quàm Iudæus, sequeretur quòd infideles fornicando, vel furtum committendo, non peccarent: sed infideles Gẽtiles fornicando, & furando peccant: ergo tenentur seruare talia præcepta.

Conclu.2. *S.Tho.1.2.q.94.ar.5.* *P.ratio.* Gentiles licèt obligentur ad obseruantiam præceptorum moralium, quę sunt in lege veteri, non tamen obligantur, quia ibi in lege expressa sunt, sed quia sunt de lege naturæ. Probatur: quia B ad hoc quòd lex obliget aliquem, requiritur quòd ei sit proposita, vt per ipsam talis dirigatur in suis operationibus: sed lex vetus non fuit proposita Gentilibus, sed solùm Iudæis, vt statim dicemus: ergo si in aliquo Gentiles obligat, non erat quia expressum est in lege.

Ratio.2. Secundò. Ante ipsam legem latam omnes Gentiles tenebantur omnia moralia præcepta, quæ expressa sunt in lege obseruare: sequitur ergo, quòd data lege, non obligantur ad illa, quia expressa sunt in lege: alioqui lege nō stante, nō obligarentur, quod est falsum: cùm omni tempore, etiam in lege naturæ, vbi nulla erat lex scripta, obligabantur omnes Gentiles ad obseruantiam illorum naturalium præceptorum.

Conclu.3. *S.Tho. vbi suprà, & in.3.d.25.q.2.ar.2.q.2.* *Abulen.Exo.30.q.15.* *S.Tho.1.2.q.90.ar.4.* Præcepta cæremonialia, & iudicialia, quæ posita sunt in veteri lege, nullo modo obligabant infideles Gentiles: nam ad hoc q̃ C lex obliget (vt in principio diximus) requiritur promulgatio, & quòd dirigatur ad ipsum, cui promulgatur: sed lex vetus nō fuit Gentilibus promulgata: sed solùm Iudæis: & dato fuerit promulgata, non fuit directa ad eos, sed solùm ad Hebræos, vt constat ex tota ipsa lege, quæ loquitur semper cũ populo illo Israëlitico electo à Deo, quãdo dicitur, Audi Israël, & his similia. Nō enim sufficit, quòd quis sciat aliquam legẽ latam esse ab aliquo, nisi etiam sciuerit, q̃ ad ipsum fuerit directa, volens eum astringere, & ligare: sicut si viginti hominibus existentibus in ciuitate, princeps segregaret decem eis, quibus aliqua particularia mãdata daret, alij decem (etiam si eis constasset de lege) non tenerentur obseruare: quia præter notitiam legis requiritur quòd legislator

A lator voluerit tales obligare illa lege. At verò Deus legem condens veterem, per cæremonialia, & iudicialia nullũ alium populum nisi Hebræorum voluit religare: ergo ille tenebatur, & non Gentilis.

Secundò. Si Gentiles tenerentur ad obseruantiam cęremonia- *Ratio. 2.*
lium, & iudicialium, quæ posita sunt in lege, sequeretur, quòd sine talium obseruantia non possent saluari: sed hoc est falsum: multi enim Gentilium salui facti sunt tempore legis veteris sine *Eras. lib. 18*
obseruatione aliquorum cæremonialium, seu iudicialium in le- *episto.*
ge positorum: vt ex Diony. nono. c. Cælestis Hierarchi. patet, *Cice. in Tuscu.*
dicente, multos Gentilium redactos esse in Deum per Angelos. *Dionysi.*
Et patet de Platone, & Aristote. & alijs: de quibus probabile pu-
tat Abulen. in Paradoxa. 5. capit. 132. & Olchot tertio sententia. *Abulen.*
B quæst. 1. ad quintum. Et si obligarentur ad obseruantiam, nullus *Olchot.*
saluaretur, nisi obseruaret legem, sicut nullus Hebræorum saluaretur, qui legem quantum ad cæremonialia, & iudicialia non obseruaret.

Tertiò. Argumentor ratione. S. Tho. quia populo Iudęorum *S. Thom. 1. 2. q.*
peculiariter data est lex, vt quandam prærogatiuam sanctitatis *98. art. 5.*
obtineret propter reuerentiã Christi, qui ex illo populo nasciturus erat: sed quæcunq; statuuntur ad specialem sanctificationem non obligant nisi solùm illos: sicut ad quædam obligantur clericici qui mancipantur Diuino seruitio, ad quę laici non sunt astricti: similiter & religiosi: ergo ad aliqua tenebatur populus Dei electus Israeliticus, ad quæ non Gentilium: & non ad naturalia, seu moralia præcepta: quia ad hæc etiam Gentilis populus obli-
C gabatur: ergo ad cæremonialia, & iudicialia. Sic. S. Thomas, & *S. Tho. 1. 2. q.*
Abulens. *100.*

Aduertenda est valde ista conclusio: ex qua videtur depende- *Abulen. p. Re-*
re solutio principalis quæstionis. Si enim illa quæ in Leuitico po- *gum. 8. q. 149*
sita sunt, cæremonialia sunt, vel iudicialia, & non moralia, non *& . 175. &*
astringebant Gentiles, sed solùm populum illum Dei, electum *176.*
specialiter ad hoc.

ARTICVLVS. XXIIII.

An modo lex illa Leuiti. 18. obliget.

SEquitur tractemus de dubio alio, quod attinet ad legalium periodum, & finem, & quæritur, vtrum modò lex illa vetus obliget. Respondetur per conclusiones. A

P. conclu. S. Thom. 1.2.q. 103. ar. 3. & 4 Theologi. d. 3. Ad He. 8. P. ratio. 1.2.q.104. artic. 2. 1. Cor. 10.

Lex vetus per mortem Christi sic cessauit, vt non solùm non obliget ad sui obseruantiam, sed obseruantes eam quantum ad ceremonialia, vel iudicialia, credentes quôd vim habeant, peccant mortaliter. Probatur authoritate Pauli dicentis. Dicendo nouum testamentum, veterauit prius: quod autẽ antiquatur, & senescit, prope interitum est. Et ratio est. Omnia ceremonialia, & iudicialia (vt egregiè probat. B. Tho.) figura erãt Christi venturi, iuxta Paulum dicentem, Omnia in figura contingebant illis. Venienteq; figurato, omnis figura cessat: cùm ergo in morte Christi omnia iam figurata fuerint adimpleta, iuxta B illud, Consummatum est: ergo omnia quæ figuratiua erant, cessauerunt, & nullam vim habent, vt ait Paulus. Translato sacerdotio, necesse est & legis translatio fiat. In quo Glo. c. Gaudemus. de diuortijs errauit.

Ioan. 20. Ad He. 7. Scotus in. 4. d. 3. q. 4.

Ratio. 2. Secundò. Tũc lex dicitur cessare, quando reuocatur â legislatore, & adimpletum est tempus, vsq; quo lex extẽdebatur: sed per mortem suam Christus redemptor noster legem veterem reuocauit, & nouam statuit: ergo sequitur quòd tunc cessauit, & in passione tempus adimpletum est.

Pri. ratio. 2. p. Secunda pars probatur, quòd peccent obseruantes cæremonialia, vel iudicialia, putantes modò licere obseruare. Paulus ad C Galat. Si circuncidimini, Christus nihil vobis prodest: sed nihil excludit fructum Christi, nisi peccatum mortale: ergo obseruantes peccant mortaliter.

Ad Gala. 5.

Ratio. 2. Secundò. Qui modò simul cum baptismo abstineret à cibis prohibitis in lege, peccaret mortaliter, vt notum est, & non ob aliud, nisi quia legem veterem obseruat simul cum Euãgelio: ergo nullo modo licet obseruare. Dixi tamen, si talis obseruet, quia credit legem veterem currere cum Euangelio sacro: quia si aliqua in lege posita iudicialia obseruet, nõ quia in lege veteri fuerint præcepta, sed quia modò per leges humanas constituta, non peccaret: quia talia non obseruat, quia fuerũt lege veteri prohibita, sed quia modò sunt de lege humana: similiter si quis casu aliquo abstineret à quibusdam cibis prohibitis in lege veteri, non eo quòd fuerint

A fuerint ibi prohibiti, sed quia non vult modò comedere, nullũ peccatum committeret.

Moralia, seu naturalia, quę fuerunt expressa in lege veteri, & iudicialia quædam, quæ modò lege humana constituta sunt, & alia cæremonialia, si quę sunt in Ecclesia, quæ olim fuerunt in lege veteri, & si modò obligent, non tamen quia in lege veteri fuerunt constituta, sed quia alia lege fuerũt stabilita. Patet. Si verum est, legem veterem cessasse quantum ad obligationem, sequitur nullum pręceptum in lege expressum modò obligare, quia ibi fuerit expressum: sed constat multa iudicialia, quæ fuerũt in lege veteri, modò obseruari, & habere vim obligandi: ergo hoc nõ habent à lege veteri, sed à noua lege humana. Manifestum est enim de moralibus præceptis decalogi, quæ modò obligant, sed non quia expressa fuerunt in lege, sed quia naturali lege sunt cõ B stituta: & idẽ de cæremonialibus: si aliquod est in Ecclesia Dei, nullã vim, seu obligationem habet, quia fuit in lege veteri institutum, sed quia per legem Ecclesiæ de nouo fuerit constitutum. *Conclu. 2.* *Ratio.* *Soto de iust. et iur. li. 2. q. 5. artic. 4.*

Non solùm illa quæ in lege veteri erant posita, modò nõ obligant, quia ibi fuerũt expressa, sed neque ipsa modò lex dici potest. Patet ex Paulo: quia trãslato sacerdotio, necesse est legis trãslatio fiat: si ergo lex translata est, iam non est lex. *Conclu. 3.* *Ad Hebr. 7.*

Et apertè probatur. Lex dicitur à ligando: quia obligat, & ligat ad sui obseruantiam: sed (vt diximus) nullo modo iam lex vetus obligat: ergo non dicitur lex. *Virues in matrimonio Regis Angliæ*

Secundò. Ideo dicitur lex, quia est tanquàm regula quædam proposita, per quã homo suas debeat operationes dirigere: sed lex vetus nobis non est ad hoc proposita: cùm secundum illam C non debeamus viuere, sed secundùm legem Euãgelicam: ergo propriè loquendo modò neque lex dici debet: si ergo dici lex non debet, contra ipsam operantes, non redarguendi. Quare infideles contrahentes contra mandatum legis veteris, verè contrahũt: quia non tenentur illa lege, neq; vim obligandi habent illa ibi expressa, nisi ex alia lege trahant obligationem, & vim. *S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 1.*

ARTICVLVS. XXV.
An gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ.

Onsequens est tractare, an gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ: vel sint quid cæremoniale, aut iudiciale: nã (vt suprà diximus) si morale, vel naturale, omnes obligat, tam Hebræos, quàm Gentiles, & contra ipsam prohibitionem contrahentes, nõ contrahunt. Si autẽ illa prohibitio graduum cæremoniale, aut iudiciale est, nõ obligabat infidelem. Vnde nullo modo infideles coniuncti in talibus gradibus essent separandi. A

Pro debita quæstionis intelligentia ponuntur verba textus. *Loquutus est Dominus ad Moysen dicens. Loquere filijs Israel, & dices ad eos. Ego dominus deus vester: iuxta consuetudinem terræ Aegypti, in qua habitastis non facietis. Et iuxta morem* B *regionis Chanaã, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis. Neq; in legitimis eorum ambulabitis, facietis iudicia mea & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego dominus Deus vester. Custodite leges meas, atq; iudicia, quæ faciẽs homo viuet in eis. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat: vt reuelet turpitudinem eius. Ego dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinẽ matris tuæ nõ discooperies. Turpitudo patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi, vel foris genita est, non reuelabis. Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia non reuelabis, quia turpitudo tua est. Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo,* C *& est soror tua, non reuelabis. Turpitudinem sororis patris tui nõ discooperies: quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis: eo quòd caro sit matris tuæ. Turpitudinem fratris patris tui non reuelabis, nec accedes ad vxorẽ eius, quæ tibi affinitate coniũgitur. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis: quia vxor filij tui est, nec discooperies ignominiam eius. Et vxorem fratris sui nullus accipiat. Turpitudinem vxoris fratris tui nõ reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinẽ vxoris tuæ, & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiã*

Litera Leui. 18.

filiæ

A *filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt: & talis coitus incestus est. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc ea viuente. Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fœditatem eius. Cum vxore proximi tui nõ coibis, nec seminis commixtione maculaberis.* Hæc in litera illius capituli, quam oportet diligenter intueri, & singula seorsum considerare, & aduertere.

Et primò oportet notare ex doctissimo in lege Paulo Burgẽsi in suo scrutinio scripturarum. Dupliciter (ait) cognosci potest, vtrùm aliquod præceptum legis Mosaycæ sit morale, an nõ. Primò. Quicquid præceptorum rectè deducitur ex primis principijs iuris naturalis, id morale præceptum est, & ad ius naturale pertinens. Verùm non sufficit (ait ipse) vt multis, & ambagiosis consequutionibus ita deducatur: nam sic omnia præcepta, siue iudicialia, siue cæremonialia essent moralia: quia Moyses in his præcipiendis ratione quadam naturali vsus est: nec quicquàm alienum à dictamine rationis instituit: tamen non omnia talia sunt præcepta moralia, si morale accipiatur vt distinguitur contra cæremoniale, & iudiciale. *P. Notabile. Burgen. Duobus modis cognoscitur aliquid de iure natura.* B

Secundo modo potest cognosci aliquid esse de iure naturæ, seu morale. Nempe si ante legislationem indifferens erat: an sic, vel aliter fieri debuisset: non lege naturę: nam quod potuit indifferenter bene, vel malè fieri, non est morale, neq; de lege naturæ: vt habere duas sorores matrimonialiter cõiunctas, ꝑut Iacob legit habuisse, qđ pòst ꝓhibitũ fuit lege Mosayca. Hęç ex Burgẽ. *Gene. 25. Matth. 19.*

C Notandum insuper, quòd circa graduum prohibitionem aliquid est de iure naturæ, & aliquid est de iure positiuo. De iure naturæ enim est, quòd inter aliquas personas prohibeatur coitus propter honestatem quandam: sed determinatio harum, vel illarum personarum est de iure positiuo. Patet primũ: quia in coitu fit quædam irreuerentia, cùm discooperitur turpitudo fœminæ, cũ qua est coitus, vt dicitur in Leuiti. sed quibusdam personis debetur tãta reuerentia, vt nihil turpe illarum liceat videre: ergo natura inclinat à coitu tali abstinendum. At vbi est illicitus coitus, & matrimonium est illicitum: ergo non licet ex iure naturæ talibus commisceri. Secũda pars patet: quia determinatio tot personarum, vel talium, non est de iure naturæ: quia nõ est de- *Notabile. 2. Leui. 18. Ratio. 2*

Arist.5.Ethi. cap.7. dictamine rationis, sed est à iure positiuo: nam vt Arist. ait, quædam sunt de iure naturæ: vt sacrificare Deo: sacrificare autem Ioui, vel Brasidæ, vel offerri capram, aut duas oues, est de iure positiuo: & hoc vocatur legale. His suppositis, sit prima conclusio. A

P.conclu. Leui.18. Burgen. Celaya.d.40. in fine. Castro de potestate legis pœnalis.li. p.c.12 p.Cor.7. Soto de iust.et iur. lib.2. q.3. art.1.

Non omnes gradus Leuitici sunt iure naturali prohibiti. Probatur ex suprà dictis ex Burgensi. Illud dicitur esse morale propriè, quod deducitur immediatè ex primis principijs iuris naturæ: sed non elicitur immediatè ex primis principijs iuris naturæ malam esse coniunctionem matrimonij in omnibus gradibus positis ibi in Leuitico: ergo non sunt omnes tales iure naturæ prohibiti. Patet. Ducere vxorem fratris mortui sine liberis, non deducitur expressè ex primis principijs malum esse: quia si sic, maximè quia iniuria fit fratri, sed ei non fit: quia ipso mortuo, solutum est matrimonium. Ducere etiam nurum post mortem proprij filij: & sic de multis alijs. B

Ratio.2. Item. Illud non est de iure naturæ (vt ait Burgen.) quod indifferenter poterat bene, vel malè fieri ante legislationem: sed plures gradus ibi sunt, in quibus ante legem datam poterat benè, vel malè fieri matrimonium: vt cum duabus sororibus contrahere: sicut fecit Iacob Rachel, & Lyam ducendo: non ergo omnes ibidem positi, sunt de iure naturæ prohibiti. *Gene.29.*

Ratio.3. Præterea. De iure naturæ est prohibitio inter aliquos: sed inter tot, vel tales, est de iure positiuo, vt diximus in secundo notabili: sequitur ergo, quòd non omnis gradus ibi prohibitus sit de iure naturæ.

Ratio.4. S.Tho.4.d.33. Vigue. in suis institu.theo.c. 6.§.7.ver.12.

Ad idem principaliter. Illud dicitur esse prohibitũ iure naturę, quod impedit consequutionẽ finis, quẽ intendit natura: sed finis matrimonij constare potest, etiam si non omnes personæ ibi positæ prohibeantur matrimonialiter coniungi: ergo non in omnibus est iuris naturæ prohibitio: nam prohibetur in lege, ne quis ducat vxorem fratris: ne quis ducat amitam, vel materteram: sed potest finis matrimonij saluari cum coniunctione istarum personarum: ergo non est de iure naturæ prohibitum. Et non solùm finis principalis, qui est prolis ꝓcreatio, & educatio, & sufficiens instructio posset stare, etiam si coniungatur quis materteræ, vel illi, quam habuit frater in vxorem, sed etiam finis secundarius, & minùs principalis matrimonij, qui est operum communicatio ad thesaurizandum filijs suis. C

p.Cor.12

Confirmatio. Cõfirmatur. Si tales necessitudines ibi positę essent de iure naturæ

A turæ prohibitæ (vt aliqui doctores videntur affirmare) aliquis philosophorum mentionem ipsarum faceret: sed nullibi reperitur scriptum: ergo videtur non esse omnes tales de iure naturæ.

Prçterea. Cõnubia fiũt apud Gentes, inter omnes personas ferè ibi prohibitas, & sine aliqua reprehensione: sequitur illa non esse de iure naturæ prohibita, saltim de primis principijs iuris naturæ: quia talia sunt idem apud omnes. At vt constat ex historijs Gentilium, & nobis experiẽtia est manifestum inter noui orbis neophytos, sic ferè inter omnes gradus ibi positos matrimonium fuisse in vsu absq; reprehensione, vt statim dicemus: sequitur ergo talia non esse de iurenaturæ primæuo, imò neque secũdario: quia illa quæ sunt iure naturæ prohibita, sunt, quæ eliciuntur ex primis principijs, sed non elicitur malum esse coniungi matrimo B nio cum omnibus personis ibi positis in Leuitico: ergo nullo modo dicendum est omnes tales gradus prohibitos iure naturæ. Ratio. 5.

Sextò. Aliquæ personæ æqualiter cõiunctæ, sicut illæ, quæ ibi expressæ sunt, eadem lege contrahere permittuntur, sed tamen stando in iure naturæ eadem est ratio vtrobiq;: ergo non omnes ꝓhibiti sunt de iure naturali, sed legali: nã prohibetur in lege, ne mulier eadem duobus fratribus matrimonio copuletur: sed non prohibetur, ꝙ vnus vir nõ ducat duas sorores, & tamẽ eadem est affinitas ex parte vtriusque: sequitur ꝙ ergo cùm eadem deberet esse ratio stãdo in iure naturæ, & vnum permittitur, & aliud prohibetur, ꝙ talis prohibitio non est stando in iure naturæ. Ratio. 6.

Septimò. Ante legem scriptam licitum erat coniungi in aliqui C bus gradibus ibi in lege positis, vt constat ex scriptura sacra: cum vxore. s. fratris defuncti, vt patet de filijs Iudæ: sed quod contra legem naturæ erat, nunq̃ fuit licitum, imò tunc qui bene agebãt, secundùm legem naturæ regebãtur, cùm nulla alia esset lex, qua dirigerentur: sequitur ergo (postquã in lege illa non fuerunt prohibitæ tales personæ) non fuisse de lege naturæ: alioqui ante legẽ scriptam, vbi solùm dirigebantur per legem naturæ, illa deberẽt obseruari: sed non fuerunt obseruata, sed contrarium: ergo non erat de lege naturæ. Ratio. 7. Gene. 38.

Octauò. In ipso textu Leui. dicitur. Audi Israel præcepta mea, & iudicia mea seruabitis. Ibi proponuntur iudicia simul & prçcepta: sed iudicia nullo modo pertinent ad ius naturale: sequitur ergo non omnia ibi posita esse de iure naturæ: alioqui solùm diceret præcepta, & non iudicia. Ratio. 8.

Ratio.9. Vltimò. Ibi in textu ponitur sub prohibitione accedere ad mẽstruatam, sicut & ducere nouercam, vel sororem: sed sic est, quòd prohibitio de non accedendo ad menstruatam, non est morale, sed iudiciale, aut cæremoniale, vt notum est: ergo non omnia ibi posita sunt de iure naturę prohibita. Adducta sunt tot argumẽ. vt rem apertè persuadeamus contra graues authores aliâs. A

Conclu.2. Leui.18. P.ratio. Ex omnibus gradibus positis ibi consanguinitatis in linea trãsuersali, probabile videtur nullum prohibitum iure naturæ: propriè capiendo ius naturæ. Probatur. Coniunctione quidem facta in omnibus gradibus ibi positis extra lineam descendentiũ, nulla sequitur naturalis irreuerentia, nec euacuatur finis matrimonij: ergo cõsequens est, nullũ gradum iure naturæ prohibitum. Probatur maior. Nam per hoc, ꝙ quis ducat amitam, vel materteram, nulla est irreuerentia naturalis, quæ naturaliter debetur patri, & matri, & nõ sorori patris, vel matris: habere ergo amitam, vel materteram in matrimonio, non repugnat iuri naturæ: nec tollitur finis matrimonij per talem coniunctionem: nam proles potest esse, & sufficiẽter educari: & potest esse operum communicatio: ergo sequitur non esse contra ius naturæ, saltim cõtra prima principia, tales coniunctiones. B

Ratio.2. Præterea. Si aliqua coniunctio in linea transuersali esset de iure naturæ prohibita, maximè fratrum inter se: sed hæc non est, vt suprà diximus, capiẽdo ius naturæ strictè pro illo, quod prohibitũ est ex primis principijs iuris naturæ: ergo nulla coniunctio illarum personarũ ibi positarum est cõtra ius naturę.i.cõtra prima principia iuris naturæ: quia stante cõiunctione fratrum inter se, saluari potest finis principalis matrimonij, & similiter minùs principalis. Hanc conclusionem asseruisse videtur. S. doctor, qui dicit. Accedere ad consanguineas, vel affines, non est secundùm se difforme, aliâs nullo tempore licuisset. Et respondet ibidem, quòd in commixtione personarum cõiunctarum aliquid est, qđ est secundùm se indecens, & repugnans naturali rationi: sicut ꝙ commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio: nam filij naturaliter honorem debent præstare parẽtibus. Aliæ verò personæ, quæ nõ coniunguntur in cognatione, videlicet secundùm se ipsas (vt est in linea transuersali) sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia, secundùm legem Diuinam, vel humanam, & secundùm consuetudinem. Hæc. S. C

S.Tho.2.2.q.154.ar.9.ad.3.

Tho.

A Tho. Ex quibus verbis constat conclusio. Nulla quippe directè indecentia includitur, si fratres inter se coniungantur in matrimonio, & à fortiori si alij consanguinei: quia si includeret, non posset variari decentia, vel indecentia aliqua lege, vel consuetudine: sicut illa quæ intrinsecè bona sunt, nulla consuetudine, nulla lege variantur in bonitate, vel malitia, sed semper eodem modo manent. Istam etiam sententiam grauis doctor Ricardus affirmat dicens, iure naturæ prohibitam coniunctionem inter parentes, & filios, & lege Diuina alias personas: vt in Leuiti. ne daretur incentiuum luxuriæ, si liceret copulari illos, qui simul debebant cohabitare. Ex isto doctore patet factã distinctionẽ inter ius naturæ, & Diuinum. Et dicit. Illa quę sunt Leuiti. 18. excepta coniunctione parentũ, & filiorum, non esse de iure naturę. Hãc itidem affirmat irrefragabilis doctor Alexan. Halensis eisdẽ ferè verbis, quibus B Ricardus, distinguens illa quę iure naturę prohibita sunt, ab illis quæ iure Diuino veteri, in quo ponit omnes personas, exceptis parentibus, & filijs. Et ante omnes hos grauissimus Hugo de S. Victore eandem tenuit sentẽtiam, à quo credibile est sumpsisse. Et probatur conclusio vltimò ex verbis ipsius textus. Nam volẽs dñs Deus populum suum peculiariter electum ad cultũ Dei, quadam pollere sanctitate inter cęteras gẽtes, dedit ista pręcepta peculiaria, & posuit has prohibitiones in matrimonio. Quia ait sic. *Iuxta consuetudinem terræ Aegypti in qua habitastis, non facietis, neque iuxta morem regionis Chanaam, ad quam introducturus sum vos.* Sequitur ergo ex ipso textu tales coniunctiones fuisse in vsu apud omnes Gentes, quę tunc erant: ergo non erant iure naturę prohibitę: alioqui non sic cõtra ius naturę omnes nationes facerent. Et Alexã. Halen. dicit. Lex naturę dictabat, vt non iungerentur frater, & soror, non quia debitum, sed quia honestum, & decens, maximè in natura multiplicata: quia lex hoc in statu naturę nõ multiplicatę concederet. Lex tamen excepit patrem & filiam, matrẽ, & filium, tanquam debitum. Hęc ille.

Ricardus in 4. d. 40. ar. 1.
Leuiti. 18.
Alexan. Halen. 3. p. q. 35. mem. 6. Item. 2. par. q. 169. mem. 2.
Loazes in tractatu. de matrimo. dubio. 2.
Hugo. li. 2. p. 11. ca. 4.
Leuiti. 18.
Alexan. vbi suprà.

C

Prohibitiones circa matrimoniũ positę in Leuiti. circa affinitatis gradus, non sunt de iure naturę strictè capiendo: nec omnes simul: neque aliqua illarum. Probatur. Affinitatis gradus non est de se prohibitus in matrimonio, nisi ratione consanguinitatis, vt constat: sed consanguinitatis gradus (vt probauimus ex S. Tho. qui non habent coniunctionẽ, nisi per accidens in ordine ad vnum principium, vt sunt in linea transuersali) non sunt prohibiti

Conclu. 3.
Leuiti. 18.
Ratio.
Abulen.

hibiti iure naturæ: ergo à fortiori neque gradus affinitatis erunt A
prohibiti: quia non est affinitas, nisi propter cõsanguinitatem: er
go vbi consanguinitas non est prohibita, neque ipsa affinitas erit
à fortiori. At cùm non sit potior ratio de vno gradu, q̃ de omni-
bus, cùm omnes illi Leuiti. non sint de iure naturæ, neque aliquis
Nouercã accipere in vxorẽ iure naturæ secũdario fortè prohibitum est. eorum. Notanter dixi, strictè capiẽdo: quia fortè accipere nouer-
cam, prohibitũ est iure naturæ: capiendo ius naturę pro illis quę
prohibita sunt secundario. i. de secundis præceptis iuris naturæ.
Videtur quidem quædam decentia, seu naturalis conuenientia,
ꝙ nullus nouercã sibi assumat in vxorẽ, tamen non est sic mani-
Suprà. p. p. ar. 43. festum. De quo nos suprà in. 1. p. diximus, quando de affinitate
loquuti sumus. Satis sit sciamus nullum gradum affinitatis prohi
bitũ fuisse aliquo tẽpore, vel aliqua lege, nec iure naturæ, strictè
capiẽdo ꝓ illis quæ de per se sunt mala, neq; possunt benefieri. B

Quarta cõclu. Omnia illa præcepta circa matrimonium Leuiti. 18. excepta
prohibitione parentum, & filiorum, sunt inter iudicialia compu
Ratio. tanda, & non inter moralia. Probatur: nam omnia, quæ in lege
veteri posita sunt, necessariò computanda sunt vel inter moralia,
vel iudicialia, vel cęremonialia: sed tales prohibitiones circa ma-
trimonium positæ, excepta parentum, & filiorũ, non ponuntur
inter moralia: quia inter moralia solùm illa ponuntur quæ natu
S. Tho. 1. 2. q. 100. arti. p. ralia sunt (idẽ eñ est morale: quod naturale: vt egregiè. S. Tho.)
sed istę prohibitiones (vt diximus) non sunt de iure naturæ: ergo
non ponuntur inter moralia. Neq; ponũtur inter cæremonialia:
quia solùm inter illa cõputantur, quæ ad cultũ Dei directè sunt
ordinata: sed tales prohibitiones non ad cultũ Dei ordinatę sunt
S. Tho. 1. 2. q. 19. ar. 2. directè, vt constat ex. S. Tho. ergo necesse est computentur tales
prohibitiones inter iudicialia. Hanc conclusionẽ videtur. S. Tho. C
ponere, licèt non ita expressè: nam postquam per multas quæ-
stiones in prima. 2. tractauit de moralibus, & cęremonialibus, tan
S. Tho. 1. 2. q. 105. ar. 4. ad. 7 dem quæst. 105. art. 4. veniens ad iudicialia ad. 7. numerat prohi-
bitionem Leuiti. 18. graduum consanguinitatis, & affi. inter iu-
Contra Viguerium. dicialia. In quo videtur errasse Viguerius Granatensis in suis
Theologicis institutionibus. cap. 16. §. 7. ver. 9. quando dicit, in il-
lam legem moralem non posse cadere dispẽsationem, quia erãt
illi gradus naturales.

P. obiectio. Sed contra dicta est argumentum. Illa præcepta Leuiti. 18. seu
tales prohibitiones in matrimonio contrahendo non sunt cære-
monialia, neque iudicialia: ergo naturalia. Probatur. Nõ cæremo
nialia:

A nialia: quia non directè ordinata ad cultum Dei. Neque sunt iudicialia: nam illa iudicialia posita sunt, quæ componebant iustitiam & pacē inter homines: istæ verò prohibitiones nullam iustitiam, nullam pacem componebant: ergo non sunt iudicialia: quare sequitur moralia, seu naturalia esse.

Secundò. Omnia quæ posita sunt ibi, erāt prohibita inter Gētes ante legislationem: sed Gentes non tenebātur alia lege quàm naturali: ergo sequitur tales ꝓhibitiones esse de iure naturæ. Probatur maior: nam in eodem cap. subiungitur ratio prohibitionis talium graduum, quādo dicitur. *Ne polluamini omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ Gentes, quas ego eyciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra.* Si ergo ita est, quòd Gentes pollutæ erant, quia huiusmodi coniunctiones non obseruabant, sequitur quòd tenebantur obseruare: sed nulla alia lege tenebantur B obseruare, nisi naturali: ergo lege naturæ prohibiti erant tales gradus. *Obiect. 2.* *S. Tho. 1. 2. q. 100.*

Tertiò. Eisdem verbis ibidem prohibentur omnes gradus: semper enim dicitur, Non reuelabis turpitudinem: sed constat gradum illum parentum, & filiorum de lege naturæ esse: ergo similiter & alij gradus, qui eodem modo, & eisdem verbis prohibiti sunt. Non enim videtur potior ratio de vno, quàm de alio. Quòd si aliqua fuisset, verbis differentibus id in scriptura declaratum fuisset. *Obiect. 3.* *Alex. Halen. 3. p. q. 27. ar. 3. & 36. c. 6.*

Stantes in sententia nostra, & per ordinem respondentes, ad primum dico, ita esse, ꝙ iudicialia illa sunt, quæ pacem inter homines, & iustitiam cōponebant. Et quando dicitur: id non fuisse in prohibitione illorum graduum Leuitici, negamus: nam pax, et C iustitia aderat ex hoc, ꝙ tales qui coniungebantur consanguinitate, vel affinitate, non coniungebantur matrimonialiter, sed alij extranei: & pax constituebatur per huiusmodi prohibitiones: nam non existentibus illis, copularentur cōsanguinei, & affines, & non extranei: & si non coniungerentur extranei, nō esset pax, qualis est inter illos, qui matrimonio coniunguntur. Consanguinei enim, & affines habent pacem inter se ratione talis vinculi: neq; est aliud vinculū ita necessarium ad pacem fouendam: sed tamen non est sic inter extraneos: ob id sapiētissimè à Deo ordinatum est, vt tales, qui iam coniuncti erant vinculo cognationis, non coniungerentur in matrimonio, sed alij qui extranei erant, vt pax dilataretur. Item & iustitia. Nam sic est, ꝙ vbi pax, & iusti- *Ad primum.*

Psal. 84. ſtitia. Iuſtitia enim & pax oſculatæ ſunt. Satis enim iuſtũ fuit tale factum: vt amicitia ſuas fimbrias dilataret. Sequitur ergo inter iudicialia computandam eſſe talem graduum prohibitionem. A

Ad. 2. Ad. 2. quando dicebatur. Omnia illa prohibita eſſe Gentibus: quia pollutæ dicuntur huiuſmodi cõiunctionibus, quod eſſe nõ poſſet, niſi iure naturali prohibitum eſſet: reſponderi poteſt dupliciter. P. ſolutio. Primò: illas Gentes pollutas dici, non quia vterentur talibus perſonis in matrimonio, quæ in Leuitico ſunt prohibitæ, ſed quia vtebantur illis extra matrimonium per inceſtuoſos concubitus. Et hoc eſt veriſimile: nam ex noui orbis neophytis, qui apud nos ſunt, poſſumus coniectari & de alijs: ſed polluti erant, quia illis perſonis ſine delectu miſcebantur extra matrimonium inceſtuoſè: et ob id abominabiles, & polluti vocabantur. Sic & illi Gentiles à Deo vocati abominabiles, & polluti, quia perſonis illis commiſcebantur ſine matrimonio, nec ſe continebant. Hoc videtur eò fuiſſe, quòd cùm habitarent tales perſonæ: vt in plurimum, ſimul: & poterant matrimonialiter copulari: cũ non eſſet iure naturæ prohibitũ, exardebant in eorũ amorem, & laxabant fræna luxuriç, neq; cõtinebant ſe: ob qđ miſcebãtur abſq; matrimonio, ſicque polluti vocabantur Gentiles. Hæc fuit cauſa, quare Dñs Deus ſuo populo electo Hebræorum voluit legem dare, in qua prohiberet coniunctionem talium perſonarum in matrimonio. Nam quia cõtingebat ſimul in eadem domo habitare, cognito per legem non poſſe copulari in matrimonio, abſtinerẽt & ab inceſtuoſo concubitu, à quo non abſtinebant Gentes: quia poterant matrimonio copulari. Hæc ratio aſsignatur à doctoribus talis prohibitionis tunc factæ. Experientia etiam conſtat apud noui orbis neophytos, quibus iam per eccleſiam interdicti ſunt gradus certi affinitatis, & conſanguinitatis, ꝙ ſtante tali prohibitione, abſtinent ab inceſtuoſo concubitu, qui tamen antiquitus, vbi nulla prohibitio, non abſtinebant. B C

Solutio. 2. Secundò poteſt dici ad argumentum (licèt non tam ſufficienter ſicut primò dictum eſt) ꝙ tales Gẽtes abominabiles, & pollutæ dicebantur illis coniunctionibus prohibitis Leuitici. 18. ob qđ Deus voluit illas prohibere Iudæis: non quia tales prohibitiones eſſent de iure naturæ primæuo, ſed quia fortè erat illud contra leges ſuas, vel conſuetudinem ſuam. Tunc quidem peccatum eſſet contrà facere. Tamen quia nõ credo conſuetudinem fuiſſe apud

Genti-

A Gentiles abstinendi in talibus gradibus, neque legem institutam, primam solutionem puto veram, & sufficientem: quia perfectè euacuat difficultatem argumenti.

Ad. 3. argumētum respō. ꝙ dato eisdem verbis omnia sint prohibita, nō sequitur omnia esse de iure naturæ prohibita. Ibi enim prohibitū est ad menstruatam accedere: attamē nullus est qui dicat hoc intrinsecè malū esse. Eodem etiā modo præcipitur abstinentia in aliquibus diebus à certis cibis: & præcipitur ieiunium, tamen non sunt eodem modo ista pręcepta. Primū quippe merè positiuum est: secundum autem aliquando est de iure naturæ: vt si sit necessarium vel ad valetudinem, vel ad continentiam seruandam. *Ad. 3.* *S. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 3.*

Sed hîc adnotare libet, quod. D. Alphōsus Viruesius Episcopus Canariēsis in suo illo singulari tractatu matrimonij regis Angliæ dicit de istis gradibus Leui. 18. differens, in probatione tertię hypothesis, ꝙ ibi non est prohibitum cōiugium inter illas personas, sed concubitus illicitus: quia turpitudinem non reuelabis, nō intelligit prohibitum coniugium, sed concubitum: quia talis concubitus extra matrimonium erat in vsu apud Chananeos. Quod probat multis argumentis: quia eodem tenore prohibetur accessus ad menstruatam, & non intelligitur, ꝙ non sit iungēda in matrimonio. Tenendo ergo hanc expositionē, quæ rationabilis probatur, manet huiusmodi gradus non solùm nō habere modò vim obligandi, sed neque fuisse olim de iure Diuino quantum ad cōtractum matrimonij. *Viruesius Episcopus.* B *Notanda opi. singularis.*

Ex omnibus istis sequitur in proposito conclusio vniuersalis tenenda tanquàm vera, ꝙ infideles cōiuncti in gradibus illis prohibitis Leuitici. 18. siue fuerit ante legem Christi, siue post, siue sint gradus affinitatis, siue consanguinitatis, dempto illo gradu parentum, & filiorum inter se, dummodò non contrahant tales infideles contra leges suas, vel consuetudinem suam, habentem vim legis, & si conuertantur, nullo modo esse separandos. Probatur. Si separandi essent, ex eo esset, quòd tales tenerentur lege illa Diuina veteri: sed tunc non tenebantur, nisi solùm Iudæi, vt diximus suprà: neque modò aliquam obligationem habet lex illa, magis quàm si nunquàm lata fuisset: ergo nullo modo infideles tali lege obligantur: sicq; contrahentes matrimonium in gradibus illis non sunt separandi. *Conclu. Corol.* C *Infideles coniūcti in gradib. Leui. 18. verè contrahunt.* *P. ratio.*

Secundò. Quod est verū matrimonium, & legitimum, non dissoluitur *Ratio. 2.*

ſoluitur per baptiſmum: ſed matrimonium inter infideles cõtra- A
ctum in gradibus prohibitis in Leuiti. eſt legitimũ: quia inter legitimas perſonas, per legitimum conſenſum celebratum: ergo nõ tollitur per baptiſmum, qui non tollit coniugia, ſed peccata.

Ratio. 3. Præterea. Gentiles ſolùm tenebantur ſeruare moralia, ſeu naturalia: ſed prohibitio iſtorum graduum extra parentum, & filiorum, non eſt morale, vt diximus: ergo non tenentur infideles ad obſeruantiam illorum: & ſic coniuncti in talibus gradibus nõ ſunt ſeparandi. Hanc ſententiam tenet Caie. vbi ſuprà. Eandem ante ipſum tenuit dominus Abulen. meritò inter antiquos reponendus. Eãdem item ante iſtos Thomas de Argentina in. 4. etiã ſi doctor. S. in. 4. ex cõmuni opinione loquutus videatur contrarium dixiſſe: tamen in. 2. 2. idem tenet, cui ſententiæ ſtandum eſt. Alij autem doctores contrarium dicẽtes decepti ſunt in duobus. Primò: quia putabant illos gradus ibi expreſſos eſſe iure naturali prohibitos, quod falſum eſt. Secundò: quia legem veterem credebant obligaſſe infideles. Et ſic malè intelligit Glo. illa in cap. literas. de reſtitu. ſpoli. dicẽs, gradus Leuitici eſſe iure naturæ prohibitos. B

Cai. 2. 2. q. 154 ar. 9. ad. 3. Abu. p. Regũ 8. q. 149. Tho. de Argẽti. d. 40. S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 9. Error Gloſſa.

Argumentũ cõtra tenentes contrariam opinionem. Contra iſtorum doctorum inaduertentiam libet argumentari. Dato concederemus eis (quod tamen negamus) tales gradus prohibitos in Leuitico omnes Gentes obligaſſe, vnde ipſi poterunt probare quod affirmant, matrimonium contra talem prohibitionem factum nullum eſſe, & diſſoluendum: nã multa ſunt iure Diuino prohibita, & humano, quæ tamen facta tenent. Patet. Poſt ſponſalia cum vna, contrahere cum ſecunda, prohibitũ eſt lege Diuina, & naturali, tamen factum tenet, Extra, de ſponſalibus. c. Veniens. Item (ſicut verum puto) iure Diuino, & naturali prohibita eſt pluralitas beneficiorum, tamen plura habens, verus eſt dominus fructuum. Prodigalitas prohibita eſt iure Diuino, & tamen donatio prodiga tenet, & per ipſam verum ius acquiritur. Iure etiam poſitiuo Eccleſiæ prohibetur inceſtuoſo cũ affinibus vt contrahat poſt mortem vxoris, tamen ſi contrahit, verum eſt matrimonium. Item. Prohibetur ne quis clandeſtinè contrahat, Extra, de clandeſti. deſpon. per totum. tamen factum tenet. Sequitur ergo ex iſtis exemplis, ꝙ dato (licèt non cõceſſo) prohibitum fuiſſet ipſis infidelibus contrahere in illis gradibus Leuiti. non tamen ſequeretur, ꝙ tale matrimonium contractum non teneret, ſicut doctores præfati affirmant. C

Multa prohibita quæ facta tenent. Diony. Carth. p. 10. fo. 416. Suprà. p. p. ar. 10.

Confir

A Confirmatur. Sub eisdem verbis quibus personæ coniunctæ consanguinitate, & affinitate in lege prohibentur cōtrahere, prohibentur & aliæ personæ contrahere. Prohibetur enim ne sacerdos scortum sumat in vxorem, aut vile prostibulum, sed tamē credo quòd si contra tale mandatum sacerdos sibi copulasset scortū, licèt peccasset, teneret. De Salomone etiam legitur, quòd habuit vxores Moabitidas, & Amonitidas, & Etheas de Gentibus, de quibus dixerat Deus, non ingrediemini ad eas, tamē eas puto veras fuisse vxores, vt scriptura narrat, quicquid dicant alij: ergo etiam si esset prohibitio facta, quę infideles omnes obligasset: nō sequitur non fuisse validum matrimonium contra talem prohibitionem contractum. *Confirmatio.* *Leui. 21.* *3. Regum. 11.*

Nec argumentum, quo innituntur contrariū dicentes, aliquid B probat, arguentes ex cap. Gaudemus, Extra, de diuortijs. Et cap. De infidelibus. de consan. & affi. in quibus. cap. summus Pontifex videtur determinasse infideles non arctari constitutionibus Ecclesiæ, quia foris sunt: sed tamen arctari constitutionibus positis lege Diuina, quæ obligat omnes: at quia lex vetus lex Diuina est, obligantur & infideles. *Argumentū contrarium.*

Dicendū, verum esse quod ibidem determinatum est: quia infideles obligātur seruare ius Diuinū, nō quidem ius Diuinū vetus, cū illud non sit ius: neque Christiani teneātur obseruare: sed intelligit summus Pōtifex de iure Diuino Euangelico, quod oēs obligat, quod tenētur omnes cuiuscūq; cōditionis sint, obseruare: & cōtrahentes cōtra tale ius Diuinū, essent separādi, si conuerterentur. Cū ergo tali iure Diuino nullæ personæ prohibitæ sint, nisi parentes, & filij, Christo dicēte. Propter hanc relinquet homo pa- C trem, & matrem, & adhęrebit vxori suæ, significans aliam debere esse vxorem, & aliam matrem, alium maritum, & aliū patrem: sequitur ꝙ si infideles contraherent in isto primo gradu ascendētium, & descendentium, essent separandi, si conuerterentur: quia facerent contra legem Diuinam Euāgelicam, quam tenentur obseruare omnes: sicut si repudiant tempore infidelitatis, tenentur repudiatam reconciliare, si conuertantur: quia faciunt contra legem Dei. Matth. 19. vt patet Extra de diuortijs. cap. Gaudemus. Itē. Si plures vxores acceperint, tenentur omnes dimittere, excepta prima, cum qua cōtraxerunt: & hoc est ius Diuinum, quod obligat omnes, tam fideles, ꝗ infideles, de quo loquitur summus Pontifex. Quòd si sic loquerentur doctores, non explicantes de *Solutio.* *Virues. de matrimo. Regis Angliæ.* *Matth. 19.* *Matth. 19.*

Leuitico, non essent eijciendi: attamen quia exemplum ponunt A de Leuitico, non animaduerterunt illud Leuiticum non esse ius, nec obligationem habere aliquam.

ARTICVLVS. XXVI.

An gradus qui modo sunt ab Ecclesia prohibiti, habeāt vim ex iure Diuino.

Equitur inquirendum, an gradus qui modò ab Ecclesia prohibiti sunt, qui olim fuerunt prohibiti in lege veteri, habeant vim obligādi, ratione legis Diuinæ, vel ratione legis humanæ. Ad quod breuiter dicendum, nullam B obligationē contrahi posse ob id quòd olim fuerint tales expresii in lege: quia omnia cessauerunt, & nullius sunt obligationis post mortem Christi: illa enim iam non est lex, neq; ius, sed si quæ ab Ecclesia prohibita sunt, vis obligandi est solùm ex hoc, ꝙ Ecclesia instituit de nouo: sicut in cæteris iudicialibus verum est: vt pœna talionis, & ꝙ qui occidit, occidatur, & ijs similia, non obligāt: quia olim in lege, sed quia ab Ecclesia instituta de nouo. Et haud dubiè affirmare contrarium, esset hæresis Cherinti, & Ebionis dicentium, aliqua quę fuerunt in lege veteri pręcepta, modò habere vim obligādi, quia ibi fuerint præcepta. Esset enim dicere legem veterem simul concurrere cum noua, & vtrāq; obligare, quod hæreticum est. Nec aliquis catholicorum ex theologis opinantium infideles coniunctos in gradibus prohibitis Leui. 18. separandos, asseuerant verum C esse: quia illa quę fuerunt ibi in lege veteri prohibita, modò obligent, quia ibi prohibita, nam hæresim affirmarent: sed dicunt ob id infideles obligari illis gradibus, quia illi erant omnes de iure naturæ: quæ in lege noua nō fuerunt reuocata, sed approbata, vt patet de præceptis decalogi: & sic similiter putant fore dicendum de talibus gradibus in Leuitico prohibitis. Non enim isti doctores decipiuntur, quia putent legem veterem modò currere, & obligare, sed quia putant illos gradus prohibitos lege naturæ, & in Euāgelio omnia naturalia approbata, & non reuocata fuisse, ob id obligare: tamē in hoc decepti sunt: nam eo quòd omnes illi gradus (ut diximus) non erant iure naturæ prohibiti, cessauerūt

Solutio.

Hæresis Cherinti. & Ebionis.

per

A per cessationem legis: & in lege Euangelica non fuerunt instituti, ideo nõ obligant infideles: sed tamẽ pòst omnes illi gradus ibidẽ prohibiti in Leuitico per Ecclesiam sunt prohibiti: vt patet cap. Non debet. de consang. & affini. & in multis alijs locis: & talis ꝓhibitio obligat fideles, qui sunt intra Ecclesiam: non quia fuerũt in lege veteri tales prohibitiones, sed quia modò Ecclesia statuit, quæ potest statuere: & tale statutum nõ obligat infideles, qui foris sunt: ob quod cõtrahentes in talibus gradibus verè contrahũt: neq; sunt separandi, si conuertantur. Et tandem tales gradus ibi positos non esse de iure naturę primæuo latè probatum est. Et argumentum est: quia in nouo orbe nullum gradum affinitatis obseruabant: quia filius concubinam patris ducebat, seu vxorem, mortuo patre: quia si viuente, occidebantur, quæ eius erat nouerca: & pater similiter vxorem, vel concubinam filij, quæ eius erat B nurus. Item, frater vxorem fratris post mortem, imò si esset solùm repudiata: similiter quis ducebat matrem, & filiam successiuè. Tandem nullus gradus affinitatis inter eos vetitus habebatur in matrimonio. In gradibus cõsanguinitatis supra omnem modũ prohibitum erat patrem ducere filiam, vel filium ducere matrẽ: nunquã reperi factum: non solũ non reperi cõiunctos matrimonialiter isto primo gradu, sed neq; copula illicita deprehendi: qđ maximè probat, istum gradum esse prohibitum per prima principia iuris naturæ, vt dictũ est. Item (vt Michoacanenses ferunt) obseruabant, ne vir duceret sororem patris, vel matris: bene tamẽ fœmina poterat copulari fratri matris, vel patris: quia indecens videbatur vt amita, vel matertera subdita esset pronepoti, filio fra C tris, vel sororis suæ: quod tamen non repugnabat, si fœmina iungeretur patruo suo. Obseruabant etiam isti, ne fratres inter se iungerentur, etiam si solùm essent ex patre, vel matre. Verùm aliquos reperi coniunctos, quibus diuortium est præceptum: quia non erat vsus apud eos, sed reprobatum.

Paulus. p. Corin. 5.

Gra. consanguini. obserua ti à Michoacanensibus.

In prouincia Mexicana (vt fertur) abstinebant in gradu consanguinitatis parentes à filijs, & fratres à sororibus. In affinitatę tñ obseruabant, vt nulla fœmina nuberet patri viri sui, nec filio viri ex alia muliere, nec viro matris, aut illi, cum quo mater coiuit, nec marito filiæ suæ, nec illi, cum quo filia peccauit. Et cum istis copulari (vt ferunt) graue reputabatur. Qui verò id faciebant, luebant pœnas. Et pariformiter filius nullo modo nouercam ducebat, licèt alios gradus non obseruabant.

Gradus obseruati à Mexicanis.

Consuetudo apud Mexicanos contrahendi.

Ex istis habere possumus, non omnes personas in Leuitico positas prohibitas de iure naturę primæuo, quandoquidem non est idem apud omnes in tali obseruātia, sed variatio magna secundū diuersitatem nationem, & prouinciarū. Et solùm gradus ille parentum & filiorum videtur iure naturæ primęuo prohibitus, qui gradus apud omnes videtur obseruatus eodē modo, cùm in alijs reperiatur alia & alia consuetudo. Et matrimoniū celebratum cū debito consensu apud infideles, inter personas, inter quas consuetum est communiter apud eos contrahere, nullo modo si conuertantur, est annullandum: quia illa consuetudo facit legitimas personas, qua cessante, non essent legitimæ: vt in prouincia Michoacanēsi matrimonium tenebat inter priuignum, & nouercā: quia erat consuetum. Apud Mexicanos autem nō tenebat: quia non erat cōsuetudo. Idem de fratribus hîc non teneret. Tamen tenet apud illam prouinciam, apud quam dicunt fuisse cōsuetudinē. Ipsa enim consuetudo potest hoc facere: vt bene notat Panor. Extra, de cogna. spi. c. Super eo. quando dicit, ꝙ si esset consuetudo, ꝙ in quinto gradu non coniungerentur, non teneret matrimoniū, si qui cōiungerentur in tali gradu cōtra consuetudinē. A simili ergo necesse est concedere, ꝙ in illis, quæ non sunt de iure naturę primæuo, cōsuetudo faciet personas legitimas in vna prouincia, quæ sunt illegitimę in alia, quia ibidem non est talis consuetudo.

Non poterat quis nouercam ducere.

Panor.

ARTICVLVS. XXVII.
An Papa dispenset in omni gradu affinitatis, & consanguinitatis.

Onsequenter quęritur, vtrùm Papa posit dispēsare in omni gradu tam affinitatis, q̄ consanguinitatis, & in omni linea descendentiū, ascendentium, & transuersalium.

P. cōsideratio.

Pro decisione quęstionis notandum, dispēsare nil aliud esse, quàm relaxare, vel obligationē tollere legis, ipsa manente in sua firmitate: vt si lata sit lex de ieiunio, summus Pōtifex vult me nō astrictum ieiunare: fit mecum dispensatio, quia iuris relaxatio.

Notand.

Secundò. Dispensatio debet fieri circa aliquos, & non circa omnes:

A omnes: alioqui ſi circa omnes, non erit diſpenſatio, ſed legis abrogatio.

Tertiò. Cùm diſpenſatio propriè ſit legis relaxatio, q̄ ipſa manente in vigore, non obliget illum cum quo fit diſpenſatio, ad ipſum propriè pertinebit diſpenſatio legis, ad quem pertinet cōdere legem: & qui non condidit legem, nullo modo dicitur propriè diſpenſare in lege: imò non poteſt inferior diſpenſare in lege ſuperioris: quia ipſe inferior legē non cōdidit. Cùm ergo qui legē condidit habens authoritatem, legem poſſit tollere, poterit & diſpenſare, ſic q̄ manente lege in virtute ſua, cum aliquo taliter fiat diſpenſatio, vt faciendo contra legem, nullum ſit peccatum. *Notabile. 3. S. Tho. 1. 2. q. 95.*

Conſiderandum eſt etiam, quas leges ſummus Pontifex inſtituerit in graduum conſanguinitatis, & affinitatis prohibitione: nam omnes gradus quos ipſe prohibuit, qui antè non fuerūt prohibiti aliqua lege, poterit & modò præcipere, & tollere, & in talibus diſpenſare. His ſuppoſitis, ad quæſtionem reſpondetur. *Nota. 4.*

B

Summus Pontifex in omni gradu tam affinitatis, quàm cōſanguinitatis in linea tranſuerſali diſpenſare poteſt de plenitudine ſuæ poteſtatis, licèt id non expediat facere abſq; magna, & vrgēti cauſa. Probatur. Ille poteſt diſpenſare in lege, qui cōdidit legē: ſed ſummus Pontifex, vel Concilium generale legem condidit de omnibus gradibus conſanguinitatis, & affinitatis in linea tranſuerſali: ergo in omnibus diſpenſare poteſt: nam ſi poteſt tollere omniū talium graduum prohibitionem, à fortiori & poterit diſpenſare: quia qui quod maius eſt poteſt, poterit neceſſariò & quod minus eſt. Quod Eccleſia inſtituerit legem graduū affini. & cōſang. in linea tranſuerſali, patet: nā in Eccleſia eſt prohibitio graduum facta in multis locis, & in proprio titulo. Et olim vſq; ad. 7. Deinde tempore ſuccedēti vſq; ad. 4. facta eſt reſtrictio. In c. Non debet. De conſangui. & affi. Talis verò prohibitio non eſt de iure naturæ, nec eſt de iure Diuino nunc obligāte: ergo neceſſariò eſt de iure poſitiuo Eccleſiæ. Non enim poteſt aliud euenire, quandoquidem obligat omnes de Eccleſia. Et q̄ non ſit de iure naturæ, iam nos ſuprà ſatis diffuſè probauimus: quia ſi aliquis fuiſſet, maximè fratrum inter ſe, & diximus eum nō eſſe iſto modo de lege naturæ: quia non idem apud omnes, neque includit in ſe manifeſtam malitiā, quominus poſſit licitè fieri: vt olim in lege naturæ fiebat. Si ergo iſte primus gradus non eſt de lege naturæ prohibitus, à fortiori neque aliquis alius, qui minorem repu- *P. conclu. Hæc contra nōnullos tam Theologos q̄ iuris peritos, quamuis contrariam dicat opi. cōmu. Armilla in ver. diſpen. §. 10. Augu. d. Antho. in ſūma Eccl. q. 53. ar. 5 & 6. Rubio. in. 4. d. 41. in. 2. q. par. princi. Loazes in tractā. matri. Regis. dubio. 2.*

C

 gnantiam

Supplem. gnantiam,& malitiam includit,quicquid dicat Supplementum. A d.40.quæst.1.art.2.

Secunda ratio Item. Neque aliquis graduum in linea transuersali est de iure Diuino.Probatur.Non de iure Diuino Euãgelico, quod obligat *Supra.ar.43.* omnes: nam(vt nos in.1.parte diximus, quando loquebamur de consanguinitate)nullus gradus à Christo fuit in Euangelio sacro *Sco.i.4.d.40* prohibitus,qui non fuisset de iure naturali: ob quod solùm ibi reperitur gradus primus ascendentiũ, & descendentiũ prohibitus, *Matth.19.* dicente Christo,Propter hãc relinquet homo patrem, & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, intelligens (vt declarant omnes sancti) aliam futuram in matrimonio vxorem, & aliam matrem, alium maritum,& alium patrem: & nullum alium gradum à matrimonio exclusit:sequitur ergo, ꝙ gradus consanguinitatis, & affinita- B tis modò prohibiti non sunt de iure Diuino Euangelico: ergo nõ sunt de iure Diuino.Patet.Ius Diuinũ illud modò dicitur, quod verè est ius obligans: sed hoc solùm est Euangelicum: ergo non *Error Lutheri* est de iure Diuino. Et in hoc errauit Lutherus, qui dixit, gradus illos esse iuris Diuini,& nõ posse Papã dispensare. Nec obstat dicere tales gradus esse de iure Diuino veteri: quia (vt suprâ diximus)illud iam nõ obligat: neq; lex, nec ius Diuinũ propriè dici potest, ad sensum quẽ modò loquimur de iure Diuino obligãte: sed perinde obligant modò illa: quia scripta sunt, ac si nõ essent scripta.Et si aliqua ibi scripta obligant, nõ quia ibi fuerũt expressa,sed quia alia lege fuerunt præcepta. Quare nullo modo obligãt,quia ibi posita,cũ cessauerint omnia, vt latè diximus.In aper*Paulus ad Hebra.7.* to ergo est omnes tales prohibitiones graduum, quæ in Ecclesia C sunt,quandoquidem nõ sunt de iure naturali primæuo,nec de iu*S.Th.1.2.q.103 art.3.& .4.* re Diuino Euãgelico, ꝙ sunt de iure positiuo Ecclesiæ: sed sic est, ꝙ ille, qui legem posuit,dispensare potest in lege,cùm & abrogare posset.Cùm ergo summus Pontifex,vel Concilium Ecclesiam representãs,talem condidit legem de prohibitione graduum in linea transuersali,tam de cõsanguinitate,quâm de affinitate, poterit de plenitudine suæ potestatis dispẽsare in omnibus: vel si hoc negamus summo Pontifici, oportet cõcedere, vel ꝙ talis prohibitio est de iure naturæ propriè,vel de iure Diuino, quod non potest Pontifex mutare: vel posito lex ista de prohibitione graduũ sit positiua,quòd non potest summus Pontifex tollere: quia lata fuit à Cõcilio,vel ab alio summo Pontifice: at vtrũque istorũ est falsum.Primũ:quia ista prohibitio nõ est nisi solùm de iure positiuo.

A tiuo. Secundò: quia summus Pōtifex, qui nunc est, potest cassare & tollere omnia, quæ ab eius prædecessore constituta sunt: quia non potuit summus Pontifex, qui præcessit, ligare, aut coarctare potestatem Pontificis qui erat successurus: alioqui postq̃ semel aliquid in Ecclesia constitutū esset, nunquā posset ab ipsa mutari in melius, quod constat falsum: multa enim videmus statuta Conciliorū, & Pontificum circa regimen Ecclesiæ variata, & mutata, & abrogata, tamen non dubitamus licitè posse fieri, & sanctè factum. Ineptum quippe esset dicere, ꝙ Deus reliquerit suū vicarium in terris, vt non vnus semper esset, sed successiuè vnus post alium: & ꝙ vno constituente aliquid, si fortè successu tēporis perniciosum videretur, inuiolabiliter esset obseruandum: & ꝙ nullo modo posset mutari ab alio pōtifice: nam ex hoc sequeretur Pontificē qui succedebat, non habere eandem potestatem, B quā primus habuit. Si enim non potest quod alius, non haberet eandē potestatem. Et certè si non posset variare quod alius instituit, nō posset quod alius potuit: sed hoc omnino sapiētiæ Christi regentis Ecclesiam suā, qua attingit à fine vsque ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter: repugnare videtur. Concedendū ergo est, ne veniamus in tales angustias, prohibitiones graduum in linea transuersali, qui modò sunt in Ecclesia, esse de iure positiuo: & summum Pontificem, quisquis ille sit, de plenitudine suę potestatis posse dispensare in omni gradu cōsanguinitatis, vel affinitatis, in linea trāsuersali, & mutare quæ ab alijs predecessoribus sunt instituta, vel à Concilio: sicut apertè determinatur in. c. Non debet. de cōsang. & affini. vbi ponitur in exemplo, ꝙ vnus idem Deus fecit, vt illa, quæ cōstituit in veteri testamento, mutauerit in nouo. Par. n. in parē non habet imperiū. l. Ille à quo. §. Tē C pestiuè. ad Trebellia. c. Innotuit. de electio. Hęc cōclusio est contra graues authores. Cōtra Palu. d. 40. & 41. Anto. 3. p. ti. 1. c. 14. §. 2. Ricar. Bona. Mayro. Maio. Syluest. verbo matrimoniū. 8. §. 10. & in verbo Papa. §. 6. Idem Vvalden. de sacramentis. c. 134.

Sapien. 8.

Abulen. 1. Regum. 8. q. 157 et. 158.

Contra conclusionem obijci potest, quod nos superiùs diximus, ꝙ saltim primus gradus in linea transuersali, vt est fratrum inter se, licèt non sit de iure naturę primæuo, sic ꝙ includat manifestā, & intrinsecā malitiam: tamē diximus esse de secūdis præceptis iuris naturæ: ꝙ si ita est, cùm ad ipsum spectet in lege dispensare, ad quē spectat & legem cōdere, cùm legē naturę tam in primo gradu, q̃ in secū do solus Deus instituerit, nullo modo summ⁹

Conarru. 2. p. epi. c. 6. §. 10. Tiraquel. l. 7. connu. nu. 23. Loazes in tracta. matri. dubi. 2.

Pontifex poterit dispensare, q duo fratres inter se licitè coniun- A
gantur in matrimonio: quia inferior nõ potest aliquid in lege superioris. in Clemẽ. Romani. de electione. Et sic non est vera cõclusio, summum Pontificem de plenitudine suæ potestatis posse dispensare in omnibus gradibus lineæ transuersalis.

Supplem. dis. 40. q. p. ar. 3.

P. nota. *In hac. p. ar. 6 7. & 8.* *S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 4.*

Pro solutione obiectionis oportet memorari illorum, quæ suprà diximus, de illis quæ prohibẽtur, vel præcipiũtur per prima principia iuris naturæ, & de illis quę per secunda: videlicet, q prima pręcepta quæ sunt per se nota, non patiuntur variationẽ aliquam, aut dispẽsationẽ, nisi à solo Deo, quia sunt talia, quæ semper eodẽ modo fiunt: sicut nec variatio cursus rerũ naturalium, qui semper eodẽ modo fiunt, vt solis, vel astrorũ, potest fieri, nisi p miraculũ à solo Deo. Alia verò, quæ sunt de secũdis præceptis iuris naturę, quę sunt cõclusiões deductę, variari possunt ab alio, B
q̃ à Deo: sicut & in naturalibus illorũ, quæ frequenter cõtingunt eodẽ modo, variatio fit à causa alia naturali impediente: sicut solitũ est frequẽter nasci hominẽ cum quinq; digitis in manu, tñ potest variari per aliã causam naturalẽ. Et sic aliquãdo nascitur homo cũ sex digitis, (* sicut qui hęc scribebat, qui habet sex digitos in manu sinistra *) vel cũ quatuor absq; miraculo, solũ ex multitudine materiæ vel paruitate, quæ impedimẽtũ præstitit debitæ formationi.

Nota. 2.

¶ Diximus etiã, q illa quæ sunt de secũdis præceptis iuris naturæ nõ habent aliquã vim obligandi de se, quia nõ sunt de per se nota, sed obligant, quãdo sunt declarata per aliquã legẽ humanã, vel Diuinã, vel per consuetudinẽ approbatam, quæ habẽt vim legis.

Solutiò obiectionis.

His suppositis dicẽdum. Dato ita sit, coniunctionẽ fratrum in primo gradu lineæ transuersalis prohibitam iure naturæ secundario, tamẽ tale ius naturæ potest ab alio q̃ à Deo mu- C
tari absq; miraculo. Ratio est: quia illud tale ius naturale nõ obligat, nisi per legem Diuinam, vel humanam fuerit cõstitutũ, vel per cõsuetudinem: at qui legẽ dedit de illo, & per eam astrinxit ad tale ius, poterit & deobligare, tollendo legem, vel dispẽsando in lege: alioqui per suam legem non daret ipse vim obligandi, sed aliunde esset. Ratio est: quia legislator, qui ostendit, & manifestauit hoc esse ius naturæ, & cõueniens vno tempore, potest in alio tempore, & alijs circunstantijs consideratis dicere non esse cõueniens iuri naturæ illud obseruari circa istam, vel illam personã: & illud esset dispensatio in tali iure. Ad propositum applicando, quòd coniunctio fratrum sit mala, non est nota de per se: ergo solùm

A go solùm obligat, quia aliqua lege declaratur, vel consuetudine: sed non declaratur esse malam talem coniunctionem per legem Diuinam obligantē modò, quia in Euangelio nihil tale Christus redemptor noster expressit, tamen declaratur malum lege positiua humana talem prohibentem coniunctionem: ergo vim obligandi habet, solùm ex tali lege positiua, dato ita sit, quòd sit de secūdis praeceptis iuris naturae. Si ergo Pontifex, vel Ecclesia per legem suam religauit ad illud, ad quod ante non erat obligatio, seclusa tali lege, poterit dispensare, & deobligare aliquem ex plenitudine suę potestatis: vel si non potest deobligare, ego non video quomodo potuit de nouo obligare ad illud, ad quod nō fuerat obligatio in illis quae nō sunt de necessitate salutis. Et sic patet solutio ab obiectionem, potest enim summus Pontifex in tali iure naturae dispensare: quia ferè omnes gradus alij sunt isto modo
B de iure naturae: quia mediatè, vel immediatè eliciuntur ex primis principijs, per vnam, vel per multas conclusiones: sed potest in alijs gradibus, non obstante sint de iure naturae isto secundo modo, ergo potest in primo. Nec propter hoc summus Pontifex dispensare dicitur in iure naturae, vel tollere ius naturae: dispensaret propriè, si tolleret non esse de iure naturae talē coniunctionē prohibitā, nec de primis principijs, neq; ad secundis, quod solus Deus potest, qui author est naturae: dispensat tamen in iure positiuo, & tollit ius positiuum, quod ipse tulit, & obligationem, quā ipse posuit per suam legem, quando prohibuit talem gradum. Sic in omni gradu transuersali potest: quia omnem talem posuit. Hoc affirmat dominus Abul. 1. Regum. 8. q. 151. *Abulen.*

C Sequitur alia pars conclusionis, ꝙ licèt possit, non expediat sine causa vrgente. Multa enim licent, quae non expediunt: vt ait Paulus. Et quidem non expedit: quia per dispensationē tollitur quoddam bonū. s. reuerentia quaedam cognationis, quę nō seruatur inter personas iunctas in matrimonio: sed non expedit hanc tollere: ergo nec expedit dispensare in omnibus gradibus. *P. Cor. 6.* *Abu. Matth. 22. q. 117.*

Secundò. Non expedit impedimentum ponere dilatandę charitatis: sed dispensando in istis gradibus, tale impedimentum ponitur: ergo non expedit dispensare. Patet: quia ratio prohibitionis taliū graduū assignatur, vt charitas extendatur ad extraneos: per matrimoniū enim solent maiori dilectione diligi, quàm si nō essent aliquo vinculo coniuncti. Coniuncti verò consanguinitate, vel affinitate habent rationem dilectionis adinuicem, quam *Quae rationes sint requisita ad dispensandū.*

extranei

extranei non habent: & naturaliter plus diligunt se: quare prohibitum est matrimonium inter ipsos, inter quos est vinculũ amoris, vt sic fiat cum alijs extraneis, & habeant per talem cõiunctionem nouam causam dilectionis: quòd si fieret dispensatio passim, non extenderetur, nec dilataretur charitas ad extraneos: cõsequens ergo est, non esse expediens dispensare in talibus gradidibus. Dixi, sine vrgente necessitate: quam intelligo vrgentem, quando ex tali dispensatione maius bonum sequitur, quàm sit malum irreuerentiæ, vel dilatationis ad extraneos: multi enim contingunt casus, in quibus per dispensationem maius sit bonũ quod sequitur, quàm malum quod incurritur: & hoc pensitare, & librare non cuiuslibet est, sed ipsius summi Pontificis, cui potestas dispensandi commissa est. Non est nostrum iudicare de iniustitia, vel iustitia causæ. Sufficiat certò scire ipsum posse de plenitudine suæ potestatis dispensare in omnibus gradibus lineæ transuersalis, & quòd talis cùm quo facta est dispensatio, securus erit in conscientia, licèt aliquando summus Pontifex in extimatione causæ posset peccare, vtendo potestate sibi concessa ad libitum sine discretione, & iudicio rationis: sed asinæ debent pascere iuxta boues arantes. Subditi bene faciunt, si contenti sint scire talem habere potestatem summum Pontificem: boues, doctiores, literati, arent, disputent, qualis, & quæ erit causa rationabilis dispensandi, quod bene doctor. S. 1. 2. q. 97. ar. 4. & Bernar. Epis. 271. Sed tamen ille cum quo dispensatum est, licèt peccet, dispensationem tamen est adeptus, & tenet: vt si Papa in tertio gradu, vel secundo dispensauit, & non erat causa rationabilis, tenet matrimonium, quidquid dicat Fortunius in l. Gallus. ff. de lib. & posthumis.

Couarru. 2. p. epito. c. 6. §. 9. Iob. pri. Gregorius. Bernard. S. Thom. Fortunius.

Dixi in cõclusione, in linea trãsuersali: quia in linea recta descẽdẽtiũ, vel ascendentiũ, nõ potest Papa dispẽsare. Nõ enim posset de plenitudine suæ potestatis facere licitum quòd quis duceret filiam, vel matrem. Et ratio est: quia hoc est de iure Diuino prohibitum in Euangelio, vt diximus. Et est de iure naturæ primæuo, in quod nullam potestatem potest summus Pontifex, neque tota Ecclesia exercere. Neque potest variare: quia non est data potestas. In quo malè loquutus est Abbas in capit. Non est. de voto. qui dixit, in iure Diuino posse dispensare. Et Felinus in ca. Quæ in Ecclesiarum. de constitutio. Et Decius in consil. 112. & Ferdinandus Loazes in matrimonio Regis. dub. 2. & Ludouicus

S. Tho. d. 40. q. p. ar. 3. Armilla in verbo Dispẽ. §. 7. et. 9. Floren. 3. p. ti. 1. c. 14. S. Tho. 1. 2. q. 97. ar. 4. ad. 3 et quoli. 4. ar. 13. et quolib. 9.

Gonça.

A Gonça. consi. 51. Manet ergo in veritate quòd licèt summus Pon tifex non debeat absque causa, potest tamen dispensare in omni gradu lineæ transuersalis, siue consanguinitatis, siue affinitatis. Et quidem non debet sine vrgente necessitate, præcipuè in illis gradibus, in quibus abstinent infideles: quia maior sanctitudo decet Ecclesiam Dei. Sic etiam in gradibus magis abstinendum est Christianis. Tamen non negandum est, quin Papa possit dispensare in illis, licèt malè ageret si sine causa. Et ratio est: quia omnia illa prohibita sunt de iure positiuo, in quod ipse potest: siquidem nō posset summus Pontifex dispēsare in illis, quę Christus instituit obseruāda. Neq; aliquid posset mutare, qđ Chrūs instituit. Neq; posset Papa, nec Cōcilium generale aliquid variare illorū quæ Apostoli ordinauerunt ex Christi mandato. Similiter

art. 15. Tur. cre. li. 2 summa. c. 107 Ioa. Maio. in. 4 d. 24. q. 12. Dried. de. liber. Chri. Almayn de potest. eccle. c. 13. Ange. in ver Papa.

B neque in his, quæ Christus apertè non dixit, neque Apostoli. Quę doctores sacræ scripturæ subtiliter inquirentes ostendunt fuisse de intentione Christi, etiam si non fuerint expressè dicta à Christo, aut ab Apostolis. Ratio est: quia fieret contra mādatum Christi. Nam dato aliquid tale non expressum fuerit dictum à Christo, vel ab Apostolis de intentione Christi, tamen quia doctores, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ sic intelligunt, tanquàm intentione Christi fuisse, est tenendum tanquā expressum. Neque Pōtifex potestatem habet variandi potiùs quàm tollēdi quod expressè mandatum est à Christo, quia eandem vim habet vtrunque, sicut illa quæ Ecclesia habet ex traditione Apostolorum ore tenus, licèt nō sint expressa in sacro eloquio. Verū quia Ecclesia tradit, & doctores affirmant, eandē firmitatem retinēt, sicut si ex

Syluest. in ver. Papa. q. 16. Clitho. in anti Luth. c. 3. et. 4 Roffen. contra Luthe. veri. 9. Ad Eph. 4. Damas. li. 4. ca. 13. Diony. c. p. Ecclesia. Hierar.

C pressa essent. Nam non est dubium, ꝙ multa Christus, & multa Apostoli fecerunt, quæ non habentur scripto, sed ore tenus habuit Ecclesia, & viua voce. Multa enim alia fecit Iesus (vt ait Ioā.) quæ non sunt scripta in libro hoc. Et Paulus. Accipite traditiones meas, siue quæ per epistolam, siue quæ per sermonem accepistis. Similiter non posset Pontifex dispensare in illis, quæ essent declarata à doctoribus tanquā de intentione Christi. Quod determinauit. Vrbanus Papa. 25. q. 1. c. Sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas leges concedere, quod & nos non solùm non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum verò summoperè est: quia inde nouas leges condere potest, vnde Euangelistæ aliquid nequaquam dixerunt, vbi non apertè Dominus, neq; Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter

Ioa. vlti. 2. Thessa. 2. Cypria. ser. de ablu. pe. Hila. li. 6. de Trinita. Vrbanus. Orig. homi. 5. super Nume.

tialiter

tialiter aliquid diffinierunt, sed vbi expressum est in Euangelio, A
vel ab Apostolis, vel Ecclesia ore tenus habet ab eis, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potiùs quod prædicatum est, vsque ad animam, & sanguinem confirmare debet. Si enim quod Apostoli docuerũt, & prophetæ destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare cõuinceretur. Hæc ibi. Ecce habemus, quomodo summus Pontifex in illis, quę Christus non diffiniuit, neque Apostoli, neque sancti patres tanquã dictũ à Christo affirmãt, potest dispẽsare. Secùs tamen in illis quæ Apostoli diffinierunt. Intelligendum tamen est summũ Pontificem non posse aliquid diffinire contra Apostolorum sententiam, in illis quæ ipsi dixerunt, quæ continent doctrinã moralem, secùs in alijs, quæ cæremonialem: nam moralia dicta ab B
Apostolis, quia ad ius naturæ spectant, non posset summus Põtifex mutare: sed tamen cæremonialia posita ab Apostolis ad instruendas Ecclesias, quas acceperant regendas, possunt per summum Pontificem mutari, & posset in illis dispẽsare: sicut Paulus dixit, non esse ordinandum bigamum, neque homicidam: tamẽ certum est summum Pontificem dispensare posse: & quòd aliquando dispẽsauit. Horũ est ratio: quia licèt minor nõ possit in lege superioris dispensare, vel aliquid mutare, tamen potest in lege sui æqualis dispensare, & mutare eam: sicut diximus, quòd vnus Pontifex potest mutare, quæ alius ordinauit: quia par in parem imperium non habet. Cùm ergo summus Pontifex (quisquis ille sit) æqualis sit Petro in potestate, necesse est concedamus à fortiori æqualem esse cuilibet Apostolorum. Si enim succedit in eandem potestatem Petri, qui princeps erat, & vertex C
omnium Apostolorum, non potest dubitari, quin & habeat, si non maiorem, saltim æqualem potestatem cum cæteris Apostolis. Poterit ergo Pontifex mutare quæ Apostoli instituerunt tũc conuenientia suis Ecclesijs. Dato enim Apostoli gradus prohiberent in matrimonio, quia illa non essent moralia, sed iudicialia, saltim quo ad tot gradus, posset summus Pontifex dispensare in talibus gradibus, & variare. A fortiori poterit si nõ sunt traditi gradus à Christo, nec ab Apostolis, sed ab alio summo Pontifice, vel concilio. Poterit ergo statutum Concilij generalis de prohibendis gradibus in matrimonio: sicut & Innocen. 3. cassauit constitutionem totius Ecclesię de non contrahendo intra. 7. gradum, reducendo vsque ad. 4. Extra. de consan. & affi. c. Non debet. Et capit.
supra

Cæremonialia posita ab Apostolis posset põtifex summus mutare.
P. Corin. 3.
S. Tho. quolib. 4. artic. 13.
Iacobatius de conci. lib. 5. capit. 15.
Almayn in tracta. de potestate ecclesi. c. 13. et. 14.

A suprà allegatũ. Sunt quidam. 25. q. 1. non est contra hoc. Ibi enim dicitur, non posse Põtificem mutare quæ Christus, & quæ Apostoli dixerunt de intentione Christi, vel de mandato eius, siue essent moralia, siue cæremonialia. Item: nec posset mutare illa moralia quę Apostoli tradiderũt, quia talia sunt naturalia: sed tñ alia cæremonialia, vel iudicialia quæ Apostoli tradiderũt ex suo, nõ ex Chri mãdato, posset summus Pontifex mutare, cùm sit ęqualis potestatis cum Apostolis. Habet tamen Pontifex Christi vicarius potestatem interpretandi, & declarandi ius Diuinum, vbi suboritur difficultas. *Feli. c. p. de cõsti. Abba. c. signifca. de electio. Turre cre. li. 3. c. 52. et. 53. Catha. contra Caie. i. 6. t. 12*

Ex omnibus his habes, quomodo illi, qui causam Regis Angliæ defendebant nostris temporibus, dicentes summum Pontificem non potuisse dispensare in primo gradu affinitatis, vt quis duceret relictam fratris, grauiter defecisse. Si enim potest in primo gradu consanguinitatis, vt duo fratres inter se, data dispensatione, coniungantur, à fortiori in gradu affinitatis. Qui enim potest quod maius, & poterit minus: sed cõsanguinitatis vinculum maius est affinitate: quia non est affinitas, nisi propter consanguinitatem, cùm non sit de iure Diuino, neq; naturali prohibitũ quicquid dicãt Lodouicus Gonça. consi. 51. & Hieronymus Gratus, consi. 1. 2. volu. & Parisi. consi. 154. volu. 4. Isti omnes errãt dicentes matri. cum relicta fratris esse prohibitum iu. Di. & naturali. Non licet de potentia ipsius Pontificis dubitare, sed absque dubio tenendum posse dispensare. Instar enim sacrilegij est de hoc dubitare, vt ait. B. Antoninus. Nam Christus non bonus esset paterfamiliâs (vt ait Ricardus) nisi reliquisset successorẽ suũ in Ecclesia, qui posset prouidere in omnibus occurrentibus, & dispensare in istis. Sic etiam Caie. in loco citato. 2. 2. q. 154. art. 9. & Armilla in verbo Dispensare. §. 9. *B* *Hieroy: curiel intractatu matri. Regis Anglia. dubio. 1. Error canonistarum. S. Anto. Ricardus. C Armilla. Caieta.*

Et hoc confirmatur expressa concessione Leonis. 10. qui dedit fratribus ordinis. S. Aug. quòd cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerũt, modò notoriũ id nõ fuerit, neque in iudicium productum, dispensare valeant vt de nouo contrahant, & in eodem item contracto matrimonio remaneãt, prole quinetiam legitima. Hæc adducuntur a Roffen. in libello matrimonij regis Angliæ in principio. Et quòd potuit fieri dispensatio in casu illo regis Angliæ, à Clemente. 7. diffinitum est contra Parisienses, quam vide in Castro. de lege pœnali. lib. 1. cap. 12. *Concessio Leonis. 10. Roffensis. Castro.*

Sed

obiectio. Sed contra istam vltimam conclusionem videtur expressa de A terminatio Pontificis, Extra, de restitutio. spol. c. Literas. vbi dicit Pontifex, aliquos esse iuris Diuini gradus, in quibus non possit Pōtifex dispēsare. Et Glo. ibi declarat esse gradus illos Leui. 18 Si enim ita textus intelligendus sicut Glo. vult, ruit quicquid nos diximus in quæstione. Quòd si non est intelligenda Glo. de illis: in Leui. videamus quid textus intelligat prohibitū iure Diuino, in quo non possit Papa dispensare.

Solutio contra Glos. Respon. Primò Glo. non admittendo. Ille quidem Glossator neq; textum intellexit, neq; quid sit verè ius Diuinum calluit. Quorsum (obsecro) ius Diuinum legem veterem declarat, in eāque Papam non posse dispensare, cùm talis iam non sit lex, neq; alicuius momenti, aut roboris? Lex enim à ligando dicitur, & ius Diuinum: quia ius & fas dicit: sed iam lex vetus non obligat: ergo lex dici non debet. Item, neq; ius dicit: quia non illa operanda B quæ ibi scripta sunt, cùm mortua sint, & cū honore sepulta. Ad textum igitur respondebimus sicut dominus *Abulen.* Abulen. iuris peritus, Theologusq;, respondet. q. 153. super. 8. capi. primi. Regū: qui ait, quòd quando summus Pontifex dicit, Papam non posse dispensare in iure Diuino, si per ius Diuinum intelligātur illa, quæ fuerunt posita in Leuitico, non potest. i. non expedit quòd dispēset. Et probat: quia infertur ibi, non potest, neq; consueuit in illis dispensare. Quorsum addidit Pontifex, non consueuit, si non potest simpliciter dispensare? Certū est non esse consuetum dispensare: quia consuetudo non esset, vbi potentia denegata est. Et sic intelligit ibi textum, sic debere intelligi, sicut nos suprà diximus.

Abulen. vbi suprà. Dato summus Pontifex de plenitudine suæ potestatis potuerit dispensare in omnibus illis gradibus, & possit, non tamen expe- C dit dispensare: sicut diximus. Et sic intelligitur, non potest, id est, non honestè potest: quia non expedit: nam eo quòd stante honestate non potest fieri dispensatio in illis gradibus, quam honestatem summus Pontifex obseruare habet, dicitur ibi absolutè, non potest dispensare: quia non consueuit id facere. Sicut quādo duo sunt iuncti in matrimonio, & est impedimentum inter eos, quo non possunt stare, compelluntur simul stare. Et dicitur ꝙ etiam si sententia excommunicationis compellātur, potiùs debent eā subire, quàm carnaliter commisceri: tamen si Papa tunc dispensasset illud præcipiendo, non esset opus sententiam excommunicationis subire: quia ex hoc quòd summus Pontifex compelleret

A leret simul stare,& præciperet debitum reddere illis,qui impedimento occulto non possunt stare,in quo Papa potest dispensare, vt est in gradu prohibito affinitatis,vel cõsanguinitatis,vel quãdo est impedimentum criminis,videtur dispensasse. Verùm non iudicatur dispensasse:quia dicitur debere potiùs subire sententiã excommunicationis,quàm consentire in redditione debiti: ergo causa est,quia licèt posset dispensare,non consueuit tamen.Et in illis quæ non consueuit,quia non expedit, neq; est honestum dispensare,dicitur quòd non potest dispensare, quia difficulter id facit.Sicut à simili in Euangelio dicitur:non potest diues intrare in regnum cœlorum.i.difficulter potest: sic non potest Papa dispensare,quia difficulter potest,eo quòd non expediat.Attamẽ ego do aliam solutionem dicendo,quòd verbum,potest,intelligitur secundùm rigorem:vt ita sit,quòd non posit dispẽsare Papa in gradibus prohibitis iure Diuino,nam tales solùm sunt illi, qui & prohibiti sunt iure naturali, vt suprà diximus, & in illis qui iure naturę prohibiti sunt,non potest summus Pontifex dispensare:sicut iure Diuino est prohibitus gradus ascendentium & descendentium,in quo non posset de plenitudine suæ potestatis summus Pontifex dispensare:quòd si dispensaret, factum nõ teneret.Sed ista solutio licèt sit bona,non est ad propositum: quia ibi in textu quæstio petita erat de gradibus non ascendentium,aut descendentium,sed de.3.vel.4.gradibus consanguinitatis,quos constat esse prohibitos solùm iure positiuo,hac de causa dici potest.3.ad textum:summum Pontificem adduxisse opiniones diuersas circa dispensationem graduum,inter quas vna,q in gradibus Diuina lege prohibitis non posit Papa dispensare.

Matth.19.

Solutio.2.

B

Solutio.3.

C Verùm non sunt gradus illi,de quibus quærebatur, Diuina lege prohibiti,sed solùm iure humano. Quicquid autem sit de ratione illius textus,quia(sicut suprà diximus)ratio diffinitionis Põtificis,quã asignat,non est necessariò tenenda:quia loquitur tanquã homo,& non determinat tanquã Põtifex,ideo nihil facit cõtra illa quę diximus. Tenemus enim eius diffinitiuam sententiã ibi datam,tamen rationem,propter quam data est, non est necessarium tenere.Et nihil contra superius dicta ex illo haberi potest amplius,quàm si vnus alius id dixisset.Manet ergo cõclusio firmiter tenẽda,nullũ gradũ Leui.modò obligare infideles Gẽtiles, nec tũc obligasse.Itẽ,nullũ modò obligare Chrianos,nisi quia ab Ecclesia sunt prohibiti.Et tãdẽ in oibus,siue primus,siue secũdus,

Suprà in hac parte. arti.15. & .21.et. p.p. ar.22.dubio.3.

Epilogatio.

potest

potest Papa de plenitudine suæ potestatis dispensare, licèt non A expediat sine necessitate. In quo valde deceptus est Vigueri. qui in suis Theologicis institu. capit. 16. §. 7. ver. 9. dicit, non posse dispensari in casibus expressis Leui. 18. Et dicit nō posse, vt quis posset cum vxore fratris mortui sine liberis, cuius contrariū per Clemen. 7. diffinitum est in matrimonio Regis Angliæ, vt dictum est.

Contra Viguerium.

Palude. d. 41. q. 2. conclu. 2.

ARTICVLVS XXVIII.

An matrimonium ratum inter infideles sit indissolubile.

Equitur vltima quæstio huius secūdæ partis. In quibus casibus matrimonium infide B lium (dato sit legitimum) dissoluatur. Nam ex hoc q aliquando dissolui potest apud infideles: posset aliquis dubitare, vtrùm inter infideles sit matrimonium, cùm non sit omnino indissolubile, vt apud fideles: ob quod oportet latiùs disputare. Et primò queritur, Vtrùm matrimoniū infideliū contractū, & consummatum inter legitimas personas sit dissolubile post legem datā â Christo de indissolubilitate matrimonij. Si enim indissolubilitatem habet in se verum matrimonium, sequitur quòd si inter infideles verum est matrimoniū (vt diximus) nullo modo ampliùs dissolui posse, quàm apud fideles. Et si dissolubile est apud infi- C deles alio modo quàm apud fideles, probatur non esse matrimonium verum inter infideles, cuius contrarium ostendimus. Quare operæpretium erit breuiter repetere, vnde matrimonium habeat indissolubilitatem: vt ea cognita, & à quo, intelligere possimus quis dissoluere possit, & quomodo. Pro solutione sit prima conclusio.

Matth. 19.

Suprà in hac. p. ar. pri. et. 2.

Indissolubilitas in matrimonio siue apud fideles, siue apud infideles, non est de iure naturæ, sic, quòd omnes non obseruantes eam peccent, seclusa lege aliqua, sed est de iure Diuino Euangelico, Christo præcipiente, & declarante talem indissolubilitatem. Probatur. Nam (vt sepe diximus) ante aduentum Christi in lege naturæ, & in lege scripta, & etiam à creatione mundi, semper fuit ma-

1. conclu.

Ratio.

A fuit matrimonium, tamen non fuit semper talis indissolubilitas, vt constat: ergo non est de iure naturæ: non enim est credibile talem indissolubilitatem esse de iure naturæ, & quòd in statu illo non seruaretur. Probatur assumptum: quia repudium (vt diximus) fuit statim à principio, & per repudium dissoluebatur matrimonium, & repudiando non peccabãt, vt suprà probauimus: sequitur ergo talem indissolubilitatem non esse ex iure naturæ: alioqui, vel non dissolueretur verè per repudium, vel si dissolueretur, nullum fuisset matrimonium inter tales Gentes: quorum vtrunq; falsum est. Patet quod intulimus. Nam si indissolubilitas de essentia eius est, vbi non fuerit essentia, neq; illud, cuius essentia est: sicut vbi non erit anima rationalis, neq; homo. *Vi. Vigu. in institu. Theo. ca. 16. §. 7.* *Suprà ar. 10. & 11.*

Secunda pars conclusionis probatur. Nam Christus legislator vniuersalis manifestauit matrimonium indissolubile: ostendens nulla causa licere vxorem dimittere: & modò non dissoluitur per repudiũ, vt patet ex Ecclesiæ determinatione, in. c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. ex sententia Christi id diffinientis: sequitur ergo indissolubilitatem matrimonij solùm esse ex præcepto Christi dicentis, Quos Deus coniungit, homo non separet. *Matth. 5. & 19.* B

Si in aliquo casu matrimonium legitimum dissoluitur, siue sit apud fideles, siue apud infideles, solùm est ex interpretatione verborum Christi, in quibus ipse, qui indissolubilitatem matrimonij præcepit, dissolui posse declarauit. Probatur. Matrimonium legitimum per verba de præsenti ante consummationem inter fideles contractum verè dissoluitur per ingressum religionis, vt determinatur in. c. Verum. Extra, de conuersione coniuga. & inter infideles per conuersionem vnius ad fidem, alio nolente cohabitare, vel non sine contumelia creatoris, vel sine hoc quòd fidelem pertrahat ad mortale, vt patet. Extra, de diuortijs. ca. Quanto. tamen nullus potest in lege Christi dispensare, vel aliquid mutare, neq; tota Ecclesia simul, vt diximus, nisi ipse solus Christus: ergo quandoquidem matrimonium verum dissoluitur, erit per Dei concessionem, qui fecit matrimonium indissolubile. *Conclu. 2.* *Ratio.* *S. Tho. 2. 2. q. 88. & in. 4. d. 38.* C

Quòd matrimonium ratum non consummatum inter fideles contractũ per ingressum religionis dissoluatur solùm, & quod consummatũ nullo modo dissoluatur, habetur ex dictis Christi. Probatur. Christus Matthæ. 19. indissolubilitatem matrimonij ostendens, dixit. Erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt *Conclu. 3.* *Matth. 19.*

duo, sed vna caro. Quos ergo Deus coniungit, homo non separet. Significauit ergo illam indissolubilitatem esse propter vnitatem carnis: & hęc vnitas carnis non est nisi per carnalem copulā: ergo voluit determinare Christus matrimonium consummatū esse indissolubile: sequitur ergo ex verbis ipsius Christi talem indissolubilitatem non esse in matrimonio non consummato: ergo dissolui potest, & non ob aliud, nisi quia ex verbis Christi id colligit, & intelligit Ecclesia, cui pertinet declarare mētem Christi in scriptura. Sic Alex. 3. in. c. Verū, dicit. Cùm nō fuissent vna caro simul effecti, potest vnus ad Deū trāsire, & alter in seculo remanere. Et idē in. c. Ex publico. codē ti. dicēs. Sanè quod Dominus in Euangelio dicit, non licere viro nisi ob causam fornicationis vxorem suam dimittere, intelligendum est secundùm interpretationem sacri eloquij, de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum. Et sic si non esset ex interpretatione sacri eloquij, indissolubile manifestans consummatum matrimonium, & solubile in aliquo casu non consummatum, nunquàm Ecclesia decreuisset dissolui per ingressum religionis: quia nullo modo posset aliquid contra Christi præceptum diffinire: sed ex verbis ipsius Christi intellexit dissolui posse matrimoniū non consummatum. Et quia intellexit per verba Christi consummatum non posse dissolui per ingressum religionis, declarauit vt patet: quia licèt intrauerit alter coniugū monasterium, & professus fuerit, non soluitur matrimonium. Extra, de conuersione coniugatorum. cap. Verùm. Et cap. Vxoratus. vbi dicitur, quòd non licet vni sine licentia alterius intrare monasterium: quòd si ingrediatur, etiam cum licentia, non soluitur matrimonium. Conclusio est expressa in cap. Ex parte tua. de conuer. cōiuga. Dicitur ibi. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd ex quo matrimonium de præsenti inter legitimas personas contrahitur, illis viuentibus, in nullo posit casu dissolui, vt viuente reliquo, alter ad secunda vota transmigret, etiam si vnus fideliū, inter quos est ratū coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secùs fieret ex reuelatione Diuina, quæ superat omnem legem: sicut à quibusdam sanctis legitur esse factum. Hæc in textu. Ex hoc habetur, nullo modo matrimoniū dissolui, nisi in casu quo Christus insinuauit dissoluēdum, ex verbis, vel reuelatione facta. At quia factum est à quibusdam, qui solùm habuerunt sponsas de præsenti,

Alexan. 3.

Matth. 5. & 19.

De hoc doctor Medina in suo de restitu. q. 3. ca. 8. ad. 3. argumentum.

A senti, & nondum cognouerãt eas carnaliter, transeundo ad religionem, qui allegantur in.c. Verùm. Et.c. Ex parte tua. vbi summi Pontifices in loco Dei positi cognoscentes voluntatem Dei, declarauerunt ex intentione Christi fuisse, matrimonium ratum non consummatum solui solùm per ingressum religionis inter fideles: consummatum autem non. In quo Socinus consilio.28.volu.1.& Decius in ca. Quæ in Ecclesiarum. de constitutio.& Hierony. Grat. consi.1. volu.2. & Lofredus, consi.50. errauerunt, dicẽtes etiam consummatum per Papam posse dissolui, vt aliâs tetigimus in hac.2.p.ar.8.in fine. *Error aliquorum ex iuris peri.*

Ex ista conclusione videtur omnium Theologorum (excepto Caie.& Syluestro, in verbo Diuortium.4.& Catharimo.li.6.cõtra Caieta.c.3.) veram conclusionem esse, summum Pontificem non posse dispensare in matrimonio rato, etiam si non fuerit cõ- *Soto de iu. & iu. li.7. q.2. ar ti.5.*
B summatum: quia solùm dissolui potest per ingressum religionis, & non per dispensationem Pontificis. Et quidem si posset Papa dispensare, quare & Episcopus non posset in sua diœcesi, cùm nõ sit ei interdictum? Nam omnia quæ potest Papa in vniuerso, potest Episcopus in sua diœcesi: nisi sit ei interdictum. Et hoc stando in iure naturali, & Diuino. Sic magister Victo.& Soto, de iu. & ius. li.10. q.1. ar.13. Et ante illos Nicolaus de Cusa cardinalis li. 2. de Concordantia catholica.c.3. Et Abulen. Matth.16.q.87. Ad quod est textus Anacleti Papæ. d.21.cap. In nouo. De quo nos super Paulum ad Romanos. *Episcopus in sua diœcesi stando in iure natura & Diuino potest quæ Papa in vniuerso orbe.*

Infideliũ matrimonium legitimum, verum, & consummatũ dissolui posse in tribus casibus positis.1. Corin.7. habet Ecclesia ex intentione Christi loquentis per Apostolum. Probo. Ecclesia determinauit solui posse matrimonium consummatum infide- *Conclu.4. Hugo de sanc. victo. li. 2. de sacra. p.11. cap. 13.*
C lium in illis tribus casibus, vt patet in.c. Quanto. Extra, de diuortijs: et pro causa, & ratione adducit Paulum: sequitur ergo, ꝙ si dissoluitur matrimonium, non est per Ecclesiæ præceptum, sed per dispensationem.

Secundò. Ille solus potest matrimonium verum, legitimum, & consummatum dissoluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate: sed solus Deus dedit eam, vt diximus in prima cõclusione: ergo solus ipse potest dissoluere: & Ecclesia declarat dissolui in illis casibus, & verè dissoluitur: sequitur illud esse ex Christi verbis, per se, vel per Apostolum declarãtem, seu dispensantem in tali indissolubilitate. Alioqui nisi ex Christi, vel Apostolorum *Ratio.2. Matth.19.*

verbis haberet Ecclesia, non posset ipsa dissoluere matrimoniũ, A
Deceptio Ioã. And. & Panor. quod semel fuit contractum inter legitimas personas. In quo deceptus est Ioan. An. aliâs pater canonistarum dictus, ob doctrinam in. c. Quod votum. de voto, & voti redemp. in. 6. qui asserit, posse Papam instituere, quòd per secundum matrimonium consummatum irritetur primum ratum non consummatum: quem sequitur Panor. in. c. Ex publico. de conuersio. coniu. Aberrauit enim: quia si per ingressum religionis dissoluitur, est: quia habuit à Christo, & non habet quod per aliud consummatum,

1. Corin. 7. Et pro debita intelligẽtia Pauli, in medio proponamus eius verba, quæ talia sunt. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hac consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virũ infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Quòd si fidelis discedit, discedat. Nõ enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* Hæc ibi. B. B Paulus. Ex quibus verbis colligit Ecclesia, vt patet in cap. Quan*D. Augusti.* to. Et pater Augustinus, & omnes alij doctores intelligunt: quòd matrimoniũ legitimum, & consummatum inter infideles dissoluitur in tribus casibus. Quorum primus est.

1. casus. Quando alter infidelium conuertitur, & infidelis nõ vult simpliciter cohabitare fideli: tunc fidelis potest aliam ducere, & dissoluitur matrimonium: quia. B. Paulus dicit. *Si non vult cohabitare, & discedit, discedat. Nõ enim seruituti subiectus est frater, vel soror.* Si ergo non est seruituti subiectus fidelis, si infidelis discedit: & nolit cohabitare, matrimonium dissoluitur, & fidelis potest aliã ducere. Alioqui si non posset aliam ducere fidelis, esset seruituti subiectus. Magna profectò seruitus esset: si necessariò debe- C
ret sequi alienam voluntatem, siue iustam, siue iniustam: quia fidelis teneretur (infideli recedente) continentiam seruare. Cùm ergo B. Paulus dicat, *fratrem fidelem, vel sororem seruituti nõ subiectã,* sequitur per discessum infidelis nolentis cohabitare fideli, matrimonium dissolui, & licitè fidelem aliam ducere, relicta infideli.

Casus. 2. Secundus casus est, quando infidelis vult cohabitare fideli, licèt non velit conuerti, sed tamen non vult sine contumelia creatoris, tũc etiam dissoluitur: nam sicut per hoc quòd infidelis simpliciter non volebat cohabitare fideli, matrimonium dissoluebatur, in isto secundo casu, per contumeliam creatoris dissoluitur, etiam si infidelis velit cohabitare. Hoc probatur ex dictis Apostoli,

A stoli, qui ait. *Non est fidelis seruituti subiectus*: quia non tenetur cõtinẽtiam seruare, si discedat infidelis, & non velit cohabitare, sed quando infidelis vult cohabitare, & non sine contumelia creatoris, perindè est, sicut si infidelis recederet, & nollet cohabitare: ergo cùm matrimonium dissoluatur in primo casu, etiã dissoluetur in secundo: nam fidelis tenetur vitare contumeliam creatoris, & potiùs mortem sustinere. Sequitur quòd tenetur prohibere infideli creatoris contumeliam. Quòd si noluerit desistere, tenetur ab infideli discedere, ne videatur approbare cõtumeliã creatoris: sed si discedẽdo non posset aliã ducere, seruituti subditus esset: sicut si ipsa nolente simpliciter cohabitare, non posset aliam ducere. Perinde est enim non velle simpliciter cohabitare, & velle, sed non sine contumelia creatoris. Et cùm in casu primo dissoluatur ex verbis. B. Pauli, qui dicit, fratrem, vel sororem fidelem non esse subiectam seruituti, etiam dissoluetur in secundo: quia si non C solueretur, esset subditus seruituti fidelis: quia teneretur continentiam seruare, cùm nullo modo debeat cohabitare cum contumeliam inferente creatori.

Casus tertius est, quãdo infidelis cohabitare vult fideli, sed pertrahit eum ad peccatum mortale: cùm fidelis non debeat manere, si timet sibi de periculo: quia tenetur sub mortali vitare periculum peccati mortalis, debet cogere infidelem, vt desistat à tali scandalo, & tali pertractione: quòd si non vult desistere, debet fidelis discedere, per quem discessum dissoluitur matrimonium: quia ex. B. Paulo, non est fidelis seruituti subiectus: sed si infideli nolenti desistere à pertractione ad mortale: fidelis qui tenetur discedere, non posset aliam ducere, esset seruituti subiectus, quia ad B continentiam seruandam obligaretur: sequitur ergo: quia nõ est seruituti subiectus, quòd poterit aliam ducere: quia ita est, sicut si infidelis post cõuersionem fidelis nollet simpliciter cohabitare. Et isti duo vltimi casus licèt non sint expressi in. B. Apostolo, per quos matrimonium dissoluatur, sed tamen quia primus expressus est, & clarè positus, & alij duo euidenter sequũtur ex primo, sicut declarat. B. P. Aug. Ambro. & Gregorius, consequẽs est omnes tales casus esse ex sentẽtia Apostoli. Et sic determinatũ est in cap. Quanto. de diuortijs. Non tamen silentio pertranseundũ est, quod Ioan. Arboreus. 6. lib. Theosophiç. ca. 10. docet tanquã probabile, nullo modo posse matrimonium dissolui legitimum excepta fornicationis causa: quia relinquit arbitrio legentis, an

Casus. 3.

Eccles. 3.

Augusti.
Ambro.
Gregorius.
Contra Ioa. Arbore.

dissoluatur in suprà dictis casibus. Sed quicquid ipse dicat, dubi- A
tandum non est, quin dissoluatur in casibus citatis: quia hæc est doctrina sanctorum, & omnium scholasticorum.

1. obiectio. Antequàm procedamus ad declarationem in speciali, est opponendum argumentum: quia videtur non dissolui posse etiam in illis tribus casibus: nam si dissolueretur, maximè quia beatus Apostolus loqueretur ex intentione Christi dispensantis in lege data de indissolubilitate in talibus casibus: alioqui Apostolus Paulus, nec Petrus, imò nec omnes Apostoli simul possent dispẽsare, vel mutare legem latam à Christo de indissolubilitate matrimonij: sed videtur quòd. B. Paulus illa verba non dixerit ex intentione Christi: ergo ex illis non potest Ecclesia argumentũ sumere ad determinandum matrimonium consummatum dissolui in illis casibus.

Obiectio. 2. Item: quia non est nisi vnus casus solùm expressus in beato B
Paulo, quorsum extendit Ecclesia ad tres casus? Et probo quòd beatus Paulus illa non dixerit ex intentione Christi. Nam ante illa verba in eodem capit. dixit. *Præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non recedere. Quòd si recesserit, maneat innupta.* Ecce declarauit indissolubilitatẽ matrimonij ex intentione Christi. Et subdit. *Alijs dico ego: non Dominus. Si quis fratrem vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier. &c.* Constat ex contextu literæ quando beatus Paulus loquebatur ista, nõ loqui nomine Christi, neq; de intentione Christi, quia ait. *Dico ego: non Dominus,* cùm tamen antè dixerat. *Dicit* C
Dominus: non ego. Sequitur ergo nullo modo dissolui posse matrimoniũ in illo casu Apostoli. Nam quando nos concedimus dissolui posse, est per hoc, quòd credimus per aliqua verba dicta de intentione Christi dispensatũ esse in indissolubilitate matrimonij, sicut dicebamus fieri: quãdo matrimoniũ nõ est cõsummatũ inter fideles, dissolui per professionem religionis. At ista verba B. Pauli (vt patet ex litera) dicta videntur non ex intentione Christi, sed ipsius: ergo nullo modo per talia verba dissolui potest: vel oportet dicere. B. Paulum posse dispensare in lege Christi, quod est falsum.

1. Corin. 7.

Doctores. d. 38 Medina de resti. q. 3. causa 8. ad. 3.

Solutio. Ad hoc dicendum: verum esse. B. Paulum ita in cap. 1. Corinthiorum. 7. allega. *Si frater fidelis vxorem habet infidelem. &c.* dixisse illa verba ex intentione Christi, per quæ Ecclesia intellexit matrimoniũ legitimũ consummatũ inter infideles dissolui posse. Et

determina-

A determinauit ex eisdem verbis Pauli in c. Quanto. Extra, de diuortijs. Et quando argumentabamur: talia verba nô fuisse prolata â B. Paulo ex intentione Christi, eo quòd cùm primò dixisset: *Mulieri nuptæ præcipio non ego, sed dominus à viro non recedere.* deinde de infidelibus dicit econtrariò, *Dico ego: non dominus. Si frater fidelis &c.* dicimus verum esse, talia verba ibidem proposita. Sed dato ipse B. Paulus dicat, *Non dominus, sed ego,* non sequitur verba, ex quibus dissoluitur matrimonium, non esse prolata ex intentione Christi. *Abulen. p. Regum. 8. q. 29.*

Pro quo oportet diligenter notare, quòd B. Paulus nuptis voluit declarare, quomodo non licebat separari à viris suis. Et ob hoc dixit, *Præcipio non ego, sed dominus.* Et postea volẽs dicere, quomodo quando vnus conuertitur ad fidem, & alius non, debet fidelis B cohabitare infideli volenti cohabitare, & q̃ non debet discedere, etiam si non conuertatur, dicit, *Dico ego, non dominus:* quia si non hæc dixisset, crederemus esse Dei præceptum fideli, de cohabitando infideli, qui non vult conuerti: sicut est præceptum fideli de cohabitando fideli, vt ipse dixit: sed tamen non tenetur fidelis cohabitare infideli, qui non vult conuerti, licèt posit cohabitare quia; per fornicationem illam spiritualem, quia non vult conuerti, matimonium dissoluitur quantum ad mutuam cohabitationẽ. Et fidelis non tenetur cohabitare infideli, etiam si ipsa velit cohabitare sine contumelia creatoris, & sine hoc, quòd pertrahat fidelem ad peccatum mortale. Sed est consilium B. Pauli, vt cohabitet fidelis infideli: vt infidelis sanctificetur. i. vt ex cohabitatione cõuertatur infidelis. Et volens consilium explicare de simul cohabitando fidelem, & infidelem, dixit, *Dico ego, non* C *dominus.* Et priùs volens explicare præceptum fidelibus coniugatis de simul cohabitando dixit, *Præcipio non ego, sed dominus.* solùm suam intentionem voluit explicare, quantum ad cohabitãdum consilium præbens. Sic D. Augustinus exponit in epistola contra Polentium: & habetur. 28. q. 1. c. Iam nunc. In alijs tamen ex consilio, vel intentione Christi determinans. Si noluerit infidelis cohabitare fideli, quomodo ipse fidelis, cùm non sit seruituti subiectus, poterit aliam ducere? Hæc reputo sic intelligenda necessariò: alioqui quomodo posset nobis constare illa esse de intentione Christi, quandoquidem expresse ibidem B. Paulus dicit, *Dico ego, non dominus.* Cùm ergo Ecclesia intelligat B. Paulum illa dixisse de intentione Christi, sic est tenendum: quia aliâs si

Declaratio mẽtis Apostoli.

Nota.

Glo. interlinea.

Ioa. arbore. in suo. li. 6. theoso. c. 10.

Abulen. p. Regum. 8. q. 132.

D. Augusti.

B.Paulus à se dixisset, erraret Ecclesia per illa verba dissoluendo A
Matth.19. matrimonium legitimũ, contra Christi mandatum: sed hoc non est affirmandum: ergo tenendum est illa verba. B. Pauli dicta esse ex Christi intentione, volentis in fauorem fidei matrimoniũ posse dissolui: quia Christus est Deus coniugiorum Christianorum. 28. q. 2. c. Si infidelis: sed coniugia, quæ sunt in fide, non sunt maiora fide: sequitur ergo, quòd sapientissimè Deus vult potiùs coniugia legitima solui, quàm ꝙ pereat fides: sed si in casibus suprà positis ex Paulo non dissolueretur matrimonium, periret fides nõ soluto matrimonio: ergo ex intentione Christi est, vt soluatur matrimonium, eo quòd non pereat fides: nam si nolente infidele cohabitare fideli, non posset fidelis aliam ducere, teneretur continere: sed hoc est difficile: vt Dominus manifestauit:
Matth.19. sequitur ꝙ deterrerentur homines infideles à conuersione, timẽtes eos obligari ad continentiam, nolentibus vxoribus conuerti: vel ipsæ vxores terrerentur, & nolent conuerti, timentes continentiam nolentibus viris conuerti: vel sequeretur maius malum B
cõtra fidem, quòd ipsi conuersi retrocederẽt, si nolentibus vxoribus conuerti, ipsi non possent alias ducere, sed perpetuò continere deberent. Facilè. n. retrocederent à fide, nolentes continentiam seruare. Hęc autem inconuenientia, & scandala fidei vitare decuit summam sapientiam: ergo ex intẽtione eius Paulus illud explicauit, & Ecclesia catholica tenet. Et amplius potuit constare esse de intentione Christi: quia ipse per conuersionem ad fidẽ venerat separare filium à patre, & viros ab vxoribus, & vxores à
Matth.10. viris, vt patet Matth. 10. *Nolite arbitrari quòd veni mittere pacem in terram: non veni pacem mittere, sed gladium. Veni separare hominem ad*
Lucæ.14. *uersus patrem. &c.* Et Lucæ. 14. dixit. *Si quis venit ad me, & non odit* C
patrem, & matrem, filios, vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest esse meus discipulus. Volebat ergo istis verbis Dominus Iesus redemptor noster insinuare, esse de voluntate eius, quòd per fidẽ ipsius esset bonum, filium disiungi à patre, & matre, & fratre, & sorore. Item & virum ab vxore, & vxorem à viro, sed hoc non videtur in quo alio casu meliùs in fidei fauorẽ, quàm quãdo vir conuertitur, & vxor non vult conuerti, neq; fideli cohabitare: sequitur ergo, quòd tunc de intentione Christi fit separatio: quod si fit separatio, non volebat astringere ad continentiã, quia difficillimum erat: ergo volebat in tali casu licere fideli aliam ducere. Hanc intentionem B. Paulus nobis explicuit in verbis suprà dictis.

A dictis. Et sic soluitur matrimonium in illis tribus casibus. Neque hoc putet quis peculiare in infidelibus, putans ꝙ in ipsis nõ est sacramentũ fidei firmans matrimonium, sed solùm prouenit ex Diuina dispensatione facta, & declarata per os. B. Pauli. Et quia solùm illi tales casus expressi sunt, in illis solùm, & circa personas, quas ibi. B. Paulus declarat, dissoluitur, & in nullo alio casu dissolui potest. Quantum ad indissolubilitatem enim nulla est differẽtia de se in matrimonio fideliũ, vel infidelium, quia cùm vtrunq; verum & legitimum matrimonium sit de se, ex Christi mandato vtrunq; indissolubile cõstat. Neque dissolui potest nisi per dispẽsationẽ ipsius Dei. Et quia contingit ob fidei fauorem in tribus casibus pǒsitis solui matrimoniũ infidelium ex intentione Christi ex verbis prolatis à. B. Paulo, verũ est in talibus casibus solui posse, etiam si sit consummatum, & non in alijs. At quia circa matrimonium fidelium non consummatum etiã habetur ex intentione Christi dissolui posse per professionẽ religionis solùm, & non ob aliam causam, verè dissoluitur in tali casu. Et si Christus reuelasset, vel Apostoli ex intentione eius proposuissent in alijs casibus inter infideles posse matrimoniũ dissolui, etiã dissolueretur, siue esset ratum & non consummatũ, siue esset consummatum. Hæc est infallibilis veritas. Neq; putandũ ob id matrimoniũ infidelium pluribus modis dissolui, quàm fideliũ: quia illud infidelium, & istud fideliũ: quia illud illegitimum, & istud legitimum: quia illud solubile, & istud indissolubile, sed vtrũque verũ, vtrũque firmum, vtrunq; indissolubile: quia etiam infidelis si modò repudiet, non dissoluitur, quãuis id faciat secundũ consuetudinẽ suam, vel leges suas: ergo etiam indissolubile est hoc, & illud. Ratio autẽ quare matrimoniũ infidelium iam consummatũ dissoluatur in tribus illis casibus suprà positis ex intentione Apostoli, & matrimoniũ fidelium cõsummatũ in nullo casu dissoluatur, & ratũ, & non consummatũ solùm per professionẽ religionis approbatæ: hęc est, quia hoc, & illud indissolubile declaratũ à Christo, voluit Christus, sicut Paulus declarat infideliũ matrimoniũ dissolui tribus illis casibus, & fidelium ratum non consummatũ solùm vno casu: & si amplius vellet, sic esset. Et si in pluribus casibus cõcederet apud fideles, siue esset matrimonium consummatum, siue non, dissolueretur in omnibus illis, sicut determinauit Ecclesia in istis dissolui. Hæc tenenda sine hæsitatione, ne putemus Ecclesiam esse, quæ determinat sua authoritate matrimonium

Theolo. in. 4 d. 38.

Palud. di. 27. q. 2.
Maio. ibi. q. 2.
Almay. de potesta. Ecclesi. cap. 15.

Natal. Beda cõtra Fabrũ super Ioan. Syluest. in ver. Diuor. q. 4.

nium dissolui in casibus positis. Ex quo verum credo Papam non posse dispensare in matrimonio rato non consummato, quicquid dicat Caie. & Catha. li. 6. c. 3. cõtra eum. In quo errauit Socinus & alij, vt diximus suprà, qui dixerunt Papam posse dispẽsare etiã inconsummato. Hęc sunt dicta, & semel, atque iterũ repetita: vt intelligant omnes etiam parum docti, sicut non semel ex proposito inculcamus eadẽ, & identidem proponimus. Quapropter doctis nõ sit molestum, sed cùm sint sapientes, libenter pro insipientibus sustineant. A

In fauorem Indorum.

Sed iam oportet deueniamus ad considerationem istorum casuũ in particulari. Vt vim intelligamus, operæpretium profectò est ista exactè scire. Dato enim inter neophytos non contingant isti casus propter eorum facilem cõuersionem, & innatam mansuetudinem: sic vt nullus cõiugatorum ab alio inuentus sit recessisse propter conuersionem ad fidem: tamen poterunt aliæ gentes inueniri, & fortè iam inuentę sunt, quæ altioris ingenij, & proteruiores sint: pro quibus necesse erit ista non ignorare. Quod obsecro consideret lector, ne nos existimet frustra voluisse membranam implere, & vltra quàm res expostulet, quæstiones multiplicare, sed ex proposito factum id intelligat. B

ARTICVLVS. XXIX.

In quibus casibus dissoluitur matrimonium infidelium.

P. casus.

Rimus casus in quo dissoluit matrimoniũ legitimè contractum inter infideles ex dictis Pauli est, quando non vult infidelis cohabitare fideli conuerso. Quod contingere potest tripliciter. Primò. Si vterque infideliũ simul cohabitent, & vnus cõuertatur, & statim infidelis relicto fideli cõiungatur alteri, dissoluitur matrimoniũ: quia. B. Paulus dicit, *Si infidelis discedit, discedat, nõ est frater seruituti subiectus*: sed non melius explicari potest infidelẽ nolle cohabitare fideli q̃ per hoc, ꝙ ipse infidelis alteri cõiungitur, relicto fideli: ergo in tali casu dissoluitur matrimonium: alioqui si infideli transeunte ad alia vota, teneretur fidelis C

Si infidelis trãseat ad. 2. vota.

A delis continere, seruituti subiectus esset, cùm necesse esset eum se qui voluntatem infidelis: vt si infidelis voluerit cohabitare, coha bitet fidelis: & si infidelis aliam duxerit, debeat fidelis cõtinere, & subijci voluntati infidelis: quod & repugnat dictis B. Pauli, & eius intentioni. Et sic in isto sensu intelligitur, *Non est seruituti sub iectus*: quia potest fidelis aliam ducere. Vel potest intelligi, *Non est seruituti subiectus*: quia non est necesse, quòd fidelis à fide retro cedat, quando non vult infidelis ei cohabitare: quia aliam poterit ducere.

Secundo modo potest contingere, quando infidelis non tran sit ad alia vota, sed manere vult in viduitate, tamẽ non vult coha bitare cũ conuerso ad fidẽ: et tunc dissoluitur matrimonium: nã tunc verè dicitur talis infidelis discedere: quia non velle cohabita re fideli, discedere est: et tunc non est subiectus seruituti frater fi delis, ob qđ potest aliam ducere: alioqui si teneretur manere in continentia, sicut infidelis vult, fidelis subiectus esset: quia tenere tur sequi voluntatem infidelis volentis continere. *Casus. 2. Quãdo infide lis nõ vult co habitare fide li.*

B

Tertio modo contingere potest ista discessio, vel nolle cohabi tare, quando non cohabitant veri coniuges, quando alter conuer titur, sed quia fuit repudiata vxor, & alio viro iuncta est, & ipse vir aliam duxit, si vir conuertatur, & velit (iuxta ca. Gaude. de di uor.) suam reconciliare vxorem legitimam, & ipsa non vult con uerti, neq; dimittere virum quem habet post repudium, tũc dici tur discedere illa fœmina à viro fideli, & dissoluitur matrimoniũ legitimum per talem discessum ex dictis Apostoli: & potest fi delis licitè aliam ducere fœminam: quia aliàs esset fidelis subdi tus seruituti: nam si ipsi non liceret, postquàm sua vera vxor, *Casus. 3.* *Quando vxor repudiata cũ alio est.*

C quæ eum alio est, non vult ei cohabitare, aliam ducere, seruituti subditus esset, sequens necessariò voluntatem infidelis. Quod B. Paulus negat. Et sic in omnibus istis casibus matrimonium dis soluitur: quia in omnibus dicitur infidelis discedere à fideli, in quo casu Apostolus explicuit dissolui posse.

Sed oportet notare circa primum modum Apostoli, non suf ficere quòd infidelis non cohabitet fideli ad hoc, quòd licitè fi delis aliam ducat, sed requiritur, ꝙ requisiuerit infidelẽ, vt coha bitet: & si post requisitionem noluerit infidelis cohabitare: quia ex B. Paulo, non est seruituti subiectus, põt fidelis aliam ducere. Quæ requisitio est necessaria propter duo. Primò, vt constet fi deli, quòd ei licet ad aliud matrimonium transire: nam non est li citum, *Est necessariũ qđ fidelis req rat infidelem.*

Requisitio necessaria ob duo

citum, nisi quādo non vult cohabitare: sed non potest constare fideli, ꝙ infidelis non vult cohabitare, nisi requisierit eum: ergo debet requirere vt cohabitet, siue infidelis statim discedat, & alteri nubat: siue maneat in viduitate, siue sit cum alio: quia fuit repudiata, debet fidelis requirere, vt cohabitet ei: aliâs peccat aliam ducendo: imò debet adhibere testes in tali requisitione, vt si post infidelis poenitentia ducta conuertatur, & velit habere primum cōiugem, posit fidelis priùs conuersus probare quomodo per eam stetit: quia noluit cohabitare ei. Sic tenet Glo. super cap. Quantô. de diuortijs. super parte. Qui relinquitur. De primo casu sufficiat hæc dixisse. Itaque non statim matrimonium soluitur per hoc, ꝙ alter conuertitur ad fidem, sicut affirmauerūt quidam ex Canonistis: sed si soluitur, solûm est propter B. Pauli dictū, quippe qui solùm dicit: *Si hæc non consentit cohabitare, & discedit, discedat: quia non est fidelis seruituti subiectus.* Sequitur ergo, ꝙ quotiescūque non stat per infidelem, quin fidelis habeat suum coniugem, ꝙ nullo modo matrimonium dissoluitur. Neque potest licitè fidelis transire ad alia vota. Volo dicere, ꝙ si infidelis velit cohabitare, etiāsi nolit conuerti, nunquâm poterit fidelis aliam ducere: ob quod necessaria est requisitio, vtrùm velit cohabitare, ad hoc ꝙ fidelis securè posit ad alia vota transire. De c. 2. Glo. vbi suprà.

Glossa.

Contra opini. aliquorum Canonistarum.

A

B

De nigrorum matrimonio.

Ex hoc soluitur dubium, quod solet discruciare doctos de matrimonio nigrorum seruorum, qui sunt ex Guinea adducti, & reliquerunt proprias vxores in patria sua, & ipsi conuertuntur ad fidē. Non sufficit ad hoc ꝙ licitè cōtrahant cum alia, quôd ipsi conuertantur, & coniuges maneant in infidelitate in paterno solo: sed est requisitum, quôd ipsi serui, qui conuertuntur, requisiuerint ad cohabitationē. Neque excusantur quia sunt in tanta distantia, vbi est impossibilis requisitio. Ratio est: quia B. Paulus dicit. Si infidelis noluerit cohabitare: ergo vsque dum constet, non licet transire ad secunda vota. Hæc dicta sint iuxta communem opinionem. s. ꝙ quando infidelis velit cohabitare sine contumelia. &c. non sit licitum fideli transire ad secundas nuptias. Sed habendo considerationē, ꝙ sit interdicta cōmunicatio fidelis cum infideli, quæ nō fuit tēpore quo Apostolus loquebatur, probabiliter posset teneri, ꝙ si fidelis cōuertatur, & infidelis nolit cōuerti, posit fidelis statim trāsire ad secūdas nuptias. Et sic requisitio sit necessaria ad hoc, si vult conuerti, & non quo ad hoc, si vult cohabitare. Et iste sensus haberi potest ex Apostolo, qui dicit, *Si consentit*

C

Considerãda hæc.

In fauorem nigrorum.

A *sentit cohabitare*: & non dicit q tenetur. Item ex eo q dicit. *Quòd si recedit, non est subiectus fidelis seruituti*. Sed si nolit conuerti, & communicatio videtur interdicta, iam esset subiectus seruituti, si non posset ducere aliam. Hæc est opinio doctissimi magistri nostri Victoria, & satis rationabilis: saltim Papa esset consulendus, quando non vult alia conuerti, etiã si velit cohabitare: quia in Cõcilio Toleta. 3. cano. 14. & Toleta. 4. c. 60. & 61. interdicta est cõmunicatio cum infideli ei qui conuertitur. Verum est tamen, q ibi solùm de Iudæis est sermo. *Probabiliter dici potest, imò in fidei fauorem sic videtur asserẽdum, quòd tales æthyopes qui sunt serui Christianorum, qui tam à remotis venerũt, possunt, iam ad fidem conuersi, ducere vxores, etiamsi in patria sua reliquerint, sine hoc quòd teneantur priùs requirere: quia hoc est moraliter impossibile. Et si daretur eis facultas ad hoc, ad vomitum reuerterentur: & à fide retrocederent. Item; quia dubium est eis an legitimas habuerint vxores. Item: quia requisitus infidelis, non posset sequi fidelem, & sic nec cohabitare: quapropter possunt ad secunda transire vota. Hæc sint probabiliter dicta.*

Victoria. *28. q. 1. ca. Iudai qui. & c. 6. Sape malorũ.* *Prima ratio.* B *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.*

Secundus casus in quo soluitur est, quando infidelis qui non vult conuerti, vult cohabitare ipsi fideli grato animo, sed tamen non sine contumelia creatoris: quia tenetur fidelis non sustinere contumeliam creatoris: quòd si alter non potuerit euitare, discedat ab infideli: nam non obligatur ad continentiam: alioqui seruituti subiectus esset: ob quod potest aliam ducere: quia dissoluitur matrimonium in tali casu, etiamsi infidelis velit cohabitare. *Casus. 2.*

C

ARTICVLVS. XXX.

Quid intelligatur per contumeliam creatoris.

Sed est dubium: quæ sit ista contumelia creatoris: an sit quia infidelis blasphemat Christũ, & detestatur, & aliquid tribuit ipsi ignominiosè, quod ei nõ conuenit, vel negat quæ ad eum pertinent. Respon. q per contumeliam creatoris nos intelligimus aliquod malum dicere de Christo, qui summum bonũ est: vel aliquod bonũ subtrahere ab eo, qui continet omne bonũ, quod

Quid per contumeliam creatoris intelligatur. *Solutio.*

S. Tho. 2. 2. q. 13. quod est blasphemia. Alio etiã modo contumelia creatoris intelligitur, quãdo quis nõ sustinet, ꝙ alius det Deo laudes debitas. Ille enim qui nõ sustinet, blasphemus est: quia sicut de Deo aliqđ malũ dicere blasphemia est: nõ sustinere laudes Deo dari, & referri, qui summè laudãdus, & glorificandus est, blasphemia est. Primũ, & secundũ contumelia creatoris dicitur, propter quam matrimonium soluitur. Et de prima expressè fit mentio in. c. Quanto. de diuortijs. & in. c. Gaudemus. eodẽ tit. De secũdo modo blasphemiæ loquitur. B. Ambro. & Grego. 28. q. 2. Si infidelis discedit. &c. Cõtumelia quippe creatoris, soluit ius mrtrimonij circa eũ, qui relinquit, &c. Neq; est ei fides seruãda cõiugij, qui ꝓpter ea discesit, ne audiret Christũ Deum esse Christianorum coniugiorum. Hæc ibi. Et sicut nolle audire istã laudem Christi est cõtumelia in Christũ: ita & nolle audire quãcunque aliã. Quare tenendũ est, ꝙ Ecclesia spiritu sancto illuminata, & doctores, quos Deus illi dedit, intelligũt ex. B. Paulo matrimoniũ dissolui, qñ alter infideliũ conuertitur, & alius nõ vult cõuerti, & vult cohabitare fideli, tñ non sine contumelia creatoris: vt blasphemãdo ipsum Christũ, & tribuẽdo ei aliqua quæ non cõueniunt, vel denegãdo quæ ei conueniunt. Vel dato ipse infidelis ista non faciat, si tamẽ nõ sustinet fidelem coniugẽ laudes debitas Deo referre, qui summè laudãdus est, dicitur blasphemare creatorem: vnde matrimonium soluitur. Et potest fidelis ad aliud transire, etiam si ipse infidelis ei velit cohabitare. Tunc enim licèt ipse infidelis non discedat, dicitur discedere: quia cogit fidelem discedere.

Abu. p. Regũ 8. q. 111. *Ambro.* *Grego.* *Ad Ephe. 4.*

A B

Dubium. C

Circa secundũ modum cõtumeliæ dictum dubito, vtrùm per blasphemiã creatoris intelligere possimus, quãdo infidelis cohabitans fideli seruat cultum, & ritum suorũ Deorũ, & illo modo se habeat, quo se habẽt cæteri infideles, & nihil dicit de fide Christi iniuriosum, nihil de ipso Christo. Et augetur dubiũ: & pono quòd infideles tales sint, qui suis ritibus, & cæremonijs adorantes dæmonia: blasphemãt Deum, & legem Christianorũ, & cõuertitur vnus, alter non vult conuerti, sed tamen vult cohabitare fideli, & relinquit ipsum fidelem seruare cultum, & modum Christianorum, adorando Deum, & ipse seruat modum, & ritum quẽ habẽt cæteri infideles adorando dæmonem: vtrùm talis blasphemia sit causa sufficiens ad hoc, quòd fidelis posit transire ad alia vota, nolente infidele desistere. Et videtur quòd in casu dissoluatur: quia si infidelis iuxta ritum suũ, & morem aliorum infidelium

Argum. 1.

A fidelium agat, adorat dæmonem, & consequenter blasphemiam cōmittit: quia tribuit alteri quod est propriū Dei, & negat Deo quod sibi debetur: in quo ratio blasphemiæ stat. *S. Tho. 2.2. q. 13.*

Item. Talis necessariò negat omnes articulos fidei, quia infidelis est. Non vult conuerti. Et hæc est blasphemia. Item. Sola ipsa pertinacia nolle conuerti, blasphemia est: sequitur ergo, ꝙ poterit fidelis aliam ducere. His non obstantibus, respondetur per aliquas conclusiones, quarum prima est. *Argum. 2.*

Contumelia creatoris, in qua durante infidele, potest fidelis aliud contrahere matrimonium, non intelligitur esse per hoc solùm, ꝙ infidelis seruat rium, & morem colendi suos Deos. Patet. Si per talem cōtumeliā creatoris, solùm quia infidelis colit Deos suos, & non vult desistere ab illo, solueretur matrimonium legitimè contractum, sequeretur, ꝙ solùm per hoc ꝙ vnus conuerteretur, & alius nollet conuerti, solueretur, quod est falsum: quia aliquem infidelem nolle conuerti, nihil aliud est, nisi velle seruare legem, & ritum suum, & colere suos Deos: si ergo ista obseruatio contumelia dicitur creatoris, & blasphemia, per quam quia infidelis ab ea nō vult desistere, matrimonium dissoluitur, sequitur, ꝙ eò solùm, ꝙ non vult couuerti, dissoluitur. Necesse quidem est illum, qui non vult conuerti, in hanc contumeliā, & blasphemiā perseuerare, quandiu non conuertitur: sed non dissoluitur matrimoniū per hoc solū, ꝙ vno cōuerso, alius non conuertitur, si velit cohabitare: ergo sequitur, ꝙ contumelia, vel blasphemia creatoris, non intelligitur ritus ipsius infidelis colendi Deos suos. *P. Conclu.* *P. ratio.* B

Præterea. Matrimoniū legitimū solui inter infideles nō habemus aliundè, q̄ ex dictis. B. Pauli ex intētione Christi: sed dicit, ꝙ frater fidelis habens vxorem infidelem si ipsa velit cohabitare ei, potest retinere: sequitur ergo nō dissolui matrimonium per hoc solùm, quòd alius etiam non conuertitur: alioqui non posset retinere eam, sed teneretur abijcere. At solueretur, si contumeliam creatoris intelligeremus esse sectam, vel ritum colendi suos Deos: ergo talis ritus colendi non est blasphemia creatoris, aut contumelia, per quam soluitur matrimonium. Frustra quippe esset distinctio posita in. c. Quāto. Extra, de diuortijs. & quæ cōiter à doctoribus asignatur, dicētibus in tribus casibus solui posse matrimoniū. Prim⁹. Si infidelis nō vult cohabitare. Scd⁹. Quādo vult, sed nō sine cōtumelia creatoris. Iste secūdus casus non bene esset positus: quia si vult cohabitare sine contumelia creatoris, non *Ratio. 2.* C

solui

solvitur: sed si contumelia creatoris esset observare ritum suum, A
& cæremonias suas, nullo modo posset cohabitare sine cõtumelia creatoris: quia quando non convertitur, debet legem suam, & ritum observare, etiam si cõiux sit fidelis. Cùm ergo ponat summus Pontifex, & doctores, distinctionem inter velle cohabitare simpliciter, & velle cohabitare, sed nõ sine contumelia creatoris, aliud intelligit per contumeliam creatoris, quàm sit ritus ipsius infidelis: quia aliàs etiam si vellet infidelis cohabitare, si non converteretur, solveretur matrimonium, quod est contra textum, & omnes doctores: quia semper esset in contumelia creatoris, nolẽs converti: sed contumelia creatoris non dicitur respectu eius qui est in peccato, sed eius qui cohabitat. s. si illa cohabitatio redundat in irreverentiam Dei: quod fit, quando qui in peccato est, dicit blasphemiam aliquam contra Deum, per quam intendit vel alterum inclinare, vel tædio afficere. Hãc conclu. tenet do. Abul. B

Abu. Matth. 19. q. 70.

Conclu. 2.

Contumelia creatoris est q̃dlibet peccatũ infidelis, per quod periclitatur fidelis.

Per contumeliam creatoris, â quasi infidelis non desistat, matrimonium dissoluitur, intelligitur quodcunque peccatũ ipsius infidelis factum coram fideli, per quod verè periclitatur fidelis. Volo dicere, ꝙ si infidelis peccat, siue illud sit in ritu suo, & cæremonijs, colendo suos Deos, siue sit aliud quodcũque de nouo ad inuentum in cõtumeliam Dei, & fidei Christianæ, si ex hoc ipso fidelis periclitatur, tale dicitur cõtumelia creatoris, â qua, si noluerit infidelis cessare, potest fidelis ad alia vota transire. Probatur.

Ratio.

Matrimonium inter infideles verum & legitimum diximus ex intentione Christi dissolui posse in fauorem fidei: quia fidelis non est seruituti subiectus, vt ait Paulus: & sic nolente infideli cohabitare fideli, vel non sine contumelia, dissoluitur: quia non tenetur fidelis continere, in casu quo infidelis per opera sua mala quæ operatur in præsentia fidelis, fidelis periclitatur. Vel dissoluitur matrimonium, vel non: si non dissoluitur: vel tenetur manere cum tali periculo, vel potest separari: sed non aliam ducere. Aliquod istorum euenire necesse est: at quodcũque dederimus, sequitur si non dissoluitur per talem contumeliam, fidelem seruituti esse subiectum. Primò: quia si non dissoluitur, & tenetur habitare ei cum tali periculo subiectus, satis est, quòd cum periculo animæ suæ non potest separari. Si potest separari, & debet, quia in tali periculo tenetur, & non soluitur matrimonium per talem contumeliam: ergo tenetur continentiam seruare: sed hæc est maxima seruitus: vt quia infidelis non vult desistere â peccato, fide- C

lis ma-

A lis maneat ligatus, & ad continentiã obligetur: ergo sequitur illam esse cõtumeliam, à qua nisi desistat infidelis, dissoluitur matrimoniũ. Et sic quãdo infidelis vult cohabitare fideli, debet sine contumelia creatoris. i. manẽdo in infidelitate, nihil agere, quod offendat fidelem, vt periclitetur fides eius: & tunc non soluitur matrimonium. Si tamen infidelis operetur, etiam sine persuasione aliqua, sed solùm coram fideli aliquid malum, per quod periclitatur fidelis, siue sit secundùm ritum suum, siue non, est contumelia creatoris grauissima, & blasphemia eius. Quod si monitus noluerit desistere, fidelis non est seruituti subiectus, poteritq; aliã ducere. Verùm quia communiter ita est, vt fideli conuerso non ponatur offendiculum retrocessionis, per illa quæ fiunt secundùm ritum antiquum infidelitatis, quem ipse cõuersus deseruit, sed si periclitatur, debet esse propter alias cõtumelias, vel alia pec C cata, credibile est contumeliam creatoris aliud esse, quàm suæ legis iniquæ obseruantiam: nec sola ipsa blasphemia dicitur, propter quam matrimonium dissoluitur. Si tamẽ contingeret, quòd fidelis cohabitans infideli, periclitatur de fide, solùm quia videt infidelem obseruantem ritus antiquos, monita, licèt non teneatur conuerti ad Christum, tenetur coram viro fideli desistere à tali contumelia, & blasphemia creatoris: at si nolit desistere, potest vir fidelis (quia non est seruituti subiectus) ad alia vota transire. Et licèt verum sit quod diximus, contumeliam creatoris non solùm esse, quando infidelis aliquod peccatum operatur, sed etiam quando non sustinet laudes Dei, quas reddit fidelis, quia vtrunque blasphemia, & contumelia est: tamen in. c. Quanto. propriè B contumelia capitur in primo sensu, quãdo infidelis aliquod peccatum operatur blasphemando Deum. Tamen in casu, quo infidelis non fineret, sed prohiberet fidelem laudare Deum, posset licitè fidelis ad secunda vota transire: secùs tamen esset, vbi infidelis non prohiberet Dei laudes, sed vel reprehenderet, vel tristaretur quando audit, vel displicet, verùm non prohibet: tunc crediderim matrimonium dissolui non posse: sicut nec dissolueretur per hoc, quòd infidelis volens cohabitare fideli, seruat ritus suæ infidelitatis, dummodò ex illo non scandalizaretur fidelis, aut perturbetur, sed tristatur, & displicet ei, quòd infidelis tales ritus obseruet: tunc enim licèt fidelis non teneatur cohabitare infideli nolenti conuerti, non potest ad alia vota transire: quia in casu non soluitur matrimonium.

Quid contumelia creatoris.

Nota hæc.

ARTICVLVS XXXI. A

Quid de casu, quando pertrahit ad mortale infidelis fidelem.

Equitur de tertio casu, quando infidelis nō vult cohabitare fideli: nisi pertrahendo eū ad peccatum mortale. Et quæritur, quomodo intelligatur ista pertractio ad mortale: vtrùm intelligi debeat de quolibet peccato mortali: vtrum pertrahere intelligatur fidelem: quia infidelis nolens conuerti, viuit in suo ritu, & secta: & sic viuendo, necesse est continuò esse in mortali peccato, & operari sæpissimè mortale. B

P. argumētū. Videtur quòd sit de tali pertractione intelligendum: nam nō potest fidelis cohabitare infideli: quin si ipse infidelis mortaliter peccet obseruando infidelitatem, fidelis turbetur, scandalizetur, & pertrahatur ad malū: quia quæ videmus fieri, naturaliter mouent nos ad similia faciendā: præcipuè si delectabilia sunt, licèt sint inhonesta. Ergo videtur quomodocunq;, etiam sine aliqua persuasione, vel impulsione, peccatum faciat infidelis, quòd fidelis dicetur pertrahi ad mortale: & tunc matrimonium debet solui. Tribus conclusionibus respondetur. Et sit prima.

P. conclu. Ista pertractio ad mortale, propter quam matrimonium legitimum soluitur, non est per hoc, ꝙ infidelis mortaliter peccat, et cōtinuè est in mortali peccato.

P. ratio. Probatur. Si ita esset, cùm per hoc quòd non conuertitur infidelis, semper sit in peccato mortali, sequitur matrimonium dissolui posse solùm per hoc, quòd infidelis non vult conuerti, etiam si vellet cohabitare: sed hoc superius diximus esse falsum: ergo sequitur quòd non intelligitur pertractio ad mortale, per quam soluitur matrimonium, per hoc solū, quòd infidelis manet in peccato mortali. C

Ratio. 2. Secundò. Si pertractio ad mortale intelligeretùr solùm, quia infidelis peccat mortaliter coram fideli, sequeretur, quòd si infidelis furaretur, vel adulteraretur manēdo cum fideli, solueretur matrimonium, quod est falsum: nam matrimonium non potest solui, nisi inquantum constat esse de intētione Christi, propter verba Apostoli: sed ex verbis eius non colligitur, ꝙ propter mortale peccatum qđ operatur infidelis, soluatur, si infidelis vult cohabitare,

A tare, neque doctores sic intelligũt: ergo nullo modo propter hoc soluitur.

Pertractio ad mortale, propter quam soluitur matrimonium contractum inter infideles, non intelligitur per hoc, ꝙ infidelis suggerat fideli aliquod peccatum, vel suadeat, aut moneat ad infidelitatem, vel ad aliquod aliud peccatum. Probatur. Non potest in aliquo alio casu solui matrimonium legitimũ, nisi in quo ex verbis Apostoli de intentione Christi intelligimus debere solui: quia non potest quisque soluere, neque Ecclesia, nisi id à Christo fuerit dispensatum: sed ex verbis B. Pauli Ecclesia in c. Quanto. de diuortijs. & doctores sancti, vt. P. Augustinus, & alij intelligũt solui, quando infidelis pertrahit fidelem ad peccatum: quia tunc nõ est seruituti subiectus: at vbi est solùm suggestio ad peccatum, & suasio, vel monitio, non est pertractio: ergo per solam suggestionẽ infidelis non soluitur. Et planè apparet non esse per B tractionem: quia pertractio ex vi nominis quandam motionẽ inuoluntariam, & violentiam importare sonat, quæ non est, vbi solùm est suggestio, vel persuasio. *Conclu. 2.* *P. ratio.* *D. Augusti.*

Secundò. Ratio quare stante pertractione ad peccatum, matrimoniũ soluitur, est: quia non est fidelis seruituti subiectus, vt necessariò debeat sustinere talem violentiam ad peccandũ: ob quod potest discedere, & alteri coniungi: sed vbi est solùm suggestio, vel suasio, non patitur seruitutem fidelis: ergo sequitur ꝙ non soluitur matrimonium per talem suggestionem. Et ꝙ non patiatur tunc talem seruitutem, patet: quia illa suggestio non cogit fidelem, cùm nulla sit violentia, nec seruitus videtur esse, vbi libertas plena, & nulla coactio: siquidem Paulus seruitutem ibi intelligit, quandam coactionem, & violentiam ad faciendam C voluntatem infidelis: quæ si adsit, matrimonium dissoluitur: sed tamen quando sola est suggestio, nulla talis est seruitus: ob quod non soluitur, si infidelis velit cohabitare, etiam si suggerat, vel moneat fidelem ad peccatũ. Hinc sequitur tertia conclusio. *Ratio. 2.*

Quandocunq; ex parte infidelis est motio violenta, compellens fidelem ad mortale peccatum, quodcunq; sit illud, est pertractio ad mortale, propter quam soluitur matrimonium, siue sit pertractio ad infidelitatem, siue ad quodcunq; malum mortale. Probatur. Matrimonium soluitur quando est pertractio ad mortale: quia Apostolus illis verbis insinuauit dissoluendum, cùm non sit fidelis seruituti subiectus; sed quandocũq; infidelis. *Conclu. 3.* *Ratio.*

 compellit,

compellit, vel cogit, eo modo, quo ad peccandum homo dicitur A
cogi (quia non est propria coactio) ipsum fidelem, quodcunque
sit peccatum mortale, seruituti subiectus esset, si non posset relin
quere infidelem, & aliam ducere: ergo tunc soluitur matrimoniū:
nam si non solueretur, cogeretur ad manendum cum animæ suę
periculo simul cohabitans infideli: vel si separaretur ab infideli
quantū ad cohabitationem, teneretur continentiam seruare, &
vtroq; modo seruituti subiectus esset: sed dicit. B Paulus nō sub
iectum seruituti: ergo quandocunq; vehementer compellit infi-
delis fidelem ad peccatum mortale, soluetur matrimonium: vt
si diceret, Cohabitabo tecum, sed debes ex rapina vitam quære-
re, vel debes adulterari. &c. Et tandem quomodocunq; fidelis pe
riclitetur in anima per cohabitationem infidelis ex pertractione,
si infidelis monitus non velit desistere, dissoluitur matrimoniū,
D. Augusti. scilicet, si non posit fidelis peccata illa vitare. Sic determinatur
à B.P. Aug. lib. de fide, & operibus. & habetur. 28. q. 1. c. Vxor le-
gitima societate coniuncta, sine culpa relinquitur, si cū viro Chri B
stiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam rectis-
simè dimitti, si viro suo dicat, Nō ero vxor tua, nisi mihi de latro
cinio diuitias congreges: aut nisi solita latrocinia, quibus domū
nostram sustētabas, etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud
flagitiosum, aut facinorosum in viro nouerat. &c. Iste casus posi
tus à. B.P. Aug. contingit, quando ipsa non vult cohabitare, nisi
peccet.

Secundo modo contingit infidelem pertrahere fidelē ad pec
catum, quando impellit, & tanquàm cogit ad peccandū ipsum fi
delem, neq; vult desistere. Hoc habetur. 28. q. 1. c. Idololatria etiā
dissoluitur matrimonium. Et tandem circa istum vltimum ca- C
sum tenendum tanquâm certū, quomodocunq; infidelis ad pec
catum mortale moneat fidelē, si ita est verè, ꝙ fidelis periclitatur,
potest discedere fidelis, imò tenetur: & dissoluitur matrimoniū,
siue suggestio fiat monitione, vel violentia: quia quomodocun-
que periclitetur fidelis, pertrahi dicitur ad mortale peccatum. Et
sic non potest iudicari ista pertractio ęqualiter respectu omniū:
Nota. nam quod respectu vnius non erit pertractio, sed leuis valdè sug
gestio, respectu alterius infirmioris potest dici pertractio. Vnde
si mulier sit infidelis, & vir fidelis, ad hoc ꝙ vir verè dicatur per-
trahi ad mortale ab vxore infideli, amplius requiritur, quàm sit
requisitū, si vir sit infidelis, & vxor fidelis, & pertrahatur ad mor
tale.

A tale. Ratio est: quia fœmina cũ sit debilis in resistẽdo. ex minori motiuo se piclitari cognoscet, & pertrahi: ex quo motiuo vir nõ pertrahi diceretur, sed solùm leuiter moueri ad peccandum. Itẽ. Neq; eadem potest esse ratio omnium virorum: quia quidã fortiores alijs, & paratiores ad resistendum. Ob quod non potest limitari quantitas suggestionis, vel pertractionis ex qualitate causæ, vel ex modo. Tandem, quomodocunq; fidelis in periculo versetur peccandi mortaliter: quia probabiliter cognoscit scandalum positum, non tenetur perseuerare, vsq; dum corruat: sed quando sentit se pertrahi, potest infidelem relinquere, & aliam ducere. Tamẽ si vir sit fidelis, & vxor infidelis: quia vir (cùm sit caput mulieris) poterit ei imperare, & cogere vt desistat ab scandalo: expedit talem virum cohibere vxorem modo quo potest. B Quòd si non potuerit consequi, dimitti potest, & soluitur matrimonium. *Fœmina debilis in resistẽdo* *Ad Ephesi. 5.*

ARTICVLVS XXXII.
An si infidelis vult cohabitare, teneatur fidelis cohabitare.

Vaeritur circa prędicta, vtrùm quando infidelis vult cohabitare fideli, teneatur fidelis etiam cohabitare: vel, vtrùm si nõ velit, posit derelinquere infidelem nolentẽ cõuerti. Nam (vt diximus suprà) B. Paulus videtur consilium præbuisse fideli ad cohabitandum, inquiens. Dico ego, non C Dominus. Et sic nos intelleximus consilium fuisse de cohabitando propter spem conuersionis infidelis.

Pro solutione oportet distinguere inter tempora. Aliud quippe licuit, & fuit necessarium tempore Apostolorum: aliud tempore sequẽti vsq; ad nos. Et sic respõdetur quatuor cõclusionib⁹.

In principio nascentis Ecclesiæ, quando Apostolis prædicantibus Gentiles conuertebantur, præceptum fuit fideli non discedere ab infideli volenti cohabitare ei sine contumelia creatoris, & sine hoc, ꝙ eum pertraheret ad mortale. Probatur. Vnicuiq; dominus mandauit de proximo suo. Et quilibet tenetur non scãdalizare pusillos. Expedit quidem tali, vt mola asinaria suspendatur in collo, & in ꝓfundũ maris mergatur: sed fidelis in exor- *P. conclu.* *P. ratio.* *Matth. 18.*

dio nascentis Ecclesiæ dimittens vxorem infidelem volentẽ co- A
habitare scandalizaret pusillos: ergo tenebatur non dimittere.
1. Corin. 9. Maior est manifesta ex B. Paulo. *Sine offensione. i. scandalo estote Iudæis, & Gentilibus, sicut ego per omnia omnibus placeo, nõ quærens quod mihi vtile est, sed quòd multi salui fiant.* Probatur minor. Ex hoc, quód fidelis relinqueret infidelem, sequeretur odium fidei. s. ꝙ nollet conuerti ad fidem: vel fidem ipsam Gentiles abohrrerent: quia viderent coniugia dissolui. Item, offendiculum pararetur ipsis fidelibus: quia cùm tunc temporis fideles erant subiecti dominis infidelibus, si conuerteretur vxor, & non vir, & illa recederet ob hoc à viro, accusaret eam vir ad pœnas legales, & puniretur. Et sic omnes fœminæ coniugatæ, quæ conuerterentur, punirentur legibus Gentilium: sed hoc erat magnum offendiculum fidei Christianæ: & tollebatur si fidelis non discederet ab in- B
fideli volenti cohabitare: ergo erat præceptum in illo tempore, stante tali scandalo, non recedere, quanuis alijs appareat fuisse consilium.

Ratio. 2. Secundò. Quilibet ex præcepto charitatis tenetur hominem
Prouerbi. 24. à morte liberare si potest. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos liberare ne cesses: si ergo â morte corporali, à fortiori à spirituali: sed si fidelis maneret, & non discederet ab infideli, liberabat infidelem à morte spirituali, & discedendo perire sinebat: ergo tenebatur non discedere. Patet: quia in illis temporibus cùm multitudo Gentium intrabat, facilè conuertebatur infidelis per fidelem. Hanc causam tangit Apostolus, dicens in. c. supra allegato, ꝙ non discedat, si voluerit cohabitare, quando infert. *Vnde scis mulier si virum saluum facies? Aut vnde scis vir si mulierem sal-* C
uam facies? Hanc etiam causam cohabitandi assignat ex Paulo
D. Augusti. B. p. Augu. 28. q. 1. c. Iam nunc. Sequitur ergo ex istis, illis temporibus fuisse præceptum fideli cohabitare infideli volenti cohabitare sine cõtumelia creatoris, & sine hoc ꝙ ipsum infidelem per
Nota. traheret ad mortale. Et sic non solùm fideli nõ licebat discedere, & aliã ducere, sed neq; etiam quo ad mutuam cohabitationẽ licebat dimittere infidelem, propter malum qoud sequebatur ex
Actuum. 20. discessu: exemplo Pauli, qui poterat iustè, & sanctè temporalia
1. Cor. 9. metere, quãdoquidẽ spiritualia seminabat, tamẽ ne daret offendiculũ Euãgelio sacro nolebat vti potestate tradita.

Conclu. 2. In istis temporibus, & antè per mille annos, non est præceptum fideli conuerso cohabitare infideli volenti cohabitare etiam sine con-

A sine contumelia creatoris, & sine hoc quòd infidelem pertrahat ad mortale, sed potest discedere quantum ad cohabitationem vsquedũ conuertatur. Probatur ex dictis Pauli, vbi dicit. *Dico ego, nõ Dominus. Si quis frater habet vxorem infidelem, & hæc vult cohabitare, non dimittat eam.* Sequitur ergo non esse præceptum cohabitare: alioqui diceret sicut in verbis præcedentibus. *Dicit Dominus, non ego, vxorem à viro non recedere.* Vel saltim sicut solet in alijs, ponens præceptum absolutè loqueretur. Vel diceret. Dico ego, & non adderet. Non Dominus. Nam ex hoc quod addit, Non Dominus, apertè voluit ostendere loquutum de suo, tanquàm consilium præbens, & non præceptum dans.

S. Tho. in. 4. d. 34. q. p. ar. 3 Syluest. in verbo. Matri. 8. impe. 10. Ioan. Arbo. lib. 6. Theoso. ca. 10.

Præterea. Si fidelis teneretur cohabitare infideli nolenti cõuerti, sequeretur quòd seruituti subiectus esset: at B. Paulus dat causam discessus, ne sit seruituti subiectus: ergo poterit discedere stãte tali seruitute: sed esset magna seruitus, si fidelis volens contiB nenter viuere, quia non vult infidelis conuerti, teneretur voluntati infidelis deseruire: ergo ex dictis. B. Pauli videtur licitum discedere quantum ad cohabitationem.

Ratio. 2.

Confirmatur. Ratio quare in Ecclesia primitiua erat præceptum non discedendi, quando infidelis volebat sine creatoris cõtumelia cohabitare, erat propter scandalum fidei, & turbationẽ status Christianorum: sed iam nullum sequitur: quia infideles degentes inter Christianos intelligunt bonã esse fidem Christianorum. Item: quia cùm principes sint Christiani, non sequitur incõueniens quod timebatur: videtur ergo quod fidelis non tenetur cohabitare ipsi infideli: quia si per fornicationem carnalem matrimonium dissoluitur quantum ad cohabitationem, quantò magis per fornicationem spiritualem, per idololatriam, & infideliC tatem dissoluetur, sic vt fidelis nõ teneatur cohabitare illi qui nõ vult conuerti? Et quia communiter hanc sententiam tenent doctores, non est opus alia probatione. Est tãdem determinatio in c. Quæsiuit. Extra, de diuortijs.

Confirmatur.

Cõis opinio.

Sed contra istas duas conclusiones est vnum grauissimum argumentũ. Si verum est, præceptum fuisse in primitiua Ecclesia manendi cum infideli, sicut dicit prima conclusio, quomodo. B. Paulus, ex quibus verbis omnia quæ in præsenti tractamus sumpta sunt) contrarium dixit in illis temporibus, vbi dixit, Dico ego, non Dominus. Si ergo ipse, & non Dominus tunc dixit, nunquàm fuit præceptum cohabitandi fideli cum infideli: alioqui

obiectio.

 sicut di-

ſicut dixerat, Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem, à viro nõ A
recedere, ſic etiam conſequenter erat dicturus ex parte Domini: ſed ſtatim poſt illa verba dicit, Dico ego, non Dominus, ſi frater fidelis vxorem habet infidelem. &c. ergo verè ex ſuis verbis contrarium apparet ad concluſionem primam. Quòd ſi prima concluſio vera eſt, & non contra. B. Paulum: iſta ſecunda quomodo poterit ſtare in veritate cum illa, cùm eadem ratio videatur nunc, & tunc, ſaltim lucrandi infideles?

Solutio. Dicendum, veram eſſe vtranque concluſionem. Ad Paulum verò dicimus, verum dixiſſe tunc, tanquàm conſilium ſit, nõ præceptum fideli cohabitare ipſi infideli. Et ſic modò (vt dicit ſecũda concluſio) ſeruatur, vt conſilium, & non vt præceptum, quia non obligatur cohabitare. Verùm ſi. B. Paulus abſolutè diceret, Præcipio non ego, ſed Dominus, nullo modo liceret fideli diſcedere ab infideli nolenti conuerti. Sed non expediebat præceptũ B
eſſe de hoc, ſed potiùs conueniebat pro temporibus ſequentibus fidelem diſcedere, etiam volente infidele cohabitare. Et hoc propter bonum fidei, propter periculum euerſionis fidelis: nã pòſt obſtinati ſunt infideles, tam Iudæi, quàm Gentiles. Si autem nõ liceret fideli ſaltim quantum ad cohabitationem diſcedere, cùm non eſſet ſpes de conuerſione infidelis propter obſtinationem, ſed potiùs de euerſione fidelis per retroceſsionẽ, fuiſſet ab Apoſtolo declaratũ, nõ eſſe præceptum cohabitare, ſed conſiliũ, quo vtendum eſſet pro loco, & tempore, penſatis omnibus optimè. Quare quando probare quis contendit primam concluſionem C
contra. B. Paulum eſſe, dicimus non eſſe: quia non probauimus in primitiua Eccleſia eſſe præceptum fideli de cohabitando infideli, quia. B. Paulus dicebat, ſed aliundè habebat vim præcepti,
Matth. 18. ſcilicet, propter ſcandalum puſillorum, quod ſub præcepto tene-
S. Th. 2. 2. q. 43 bantur fideles vitare. Et ſic illud quod ex verbis B. Pauli conſilium credimus, factum eſt præceptum, occurrente tali circunſtãtia temporis. Neque hoc eſt nouum: nam ad aliqua, ad quæ tenemur de conſilio in aliquo loco, vel tempore, tenemur de præcepto agere propter vitandum ſcandalum. Verbi gratia. Nos religioſi ordinis eremitarum. S. Auguſtini ex conſilio patrũ omnipus. 4. ferijs abſtinere tenemur ab eſu carnium, ſed poſſemus eas comedere ſine peccato. Aliquando tamen poteſt ſe offerre circunſtantia loci, & tẽporis, quòd propter vitandum ſcandalũ puſillorũ teneamur ſub præcepto nõ comedere. Sicut ait. B. Pa.

Si eſca

A Si esca scandalizat fratrē meū, non mādúcabo carnes in æternū. Et sic possent exempla quàmplurima dari in alijs. Eodem modo in proposito dici potest, beatum Paulum consilium proposuisse fidelibus de non discedendo ab infidelibus volentibus cohabitare sine contumelia. &c. Ob quod dixit, Dico ego, non Dominus: quia verè cōsilium est: cum hoc tamen est verum, in principio nascentis Ecclesiæ fuisse præceptum non discedere, non ex verbis beati Pauli, sed ex naturali necessitate, & ratione euitandi scandalum pusillorum. Et etiamsi illo tempore circumstantia occurrente, esset obligatorium seruare illud, scilicet, non discedere, absolutè tamen considerando, manebat vt consilium, sicut modò est, vt diximus. *Paulus. 1. Corin. 8.*

B Nec placet respondere (sicut quidam doctor aliàs grauissimus respondet) B. Paulum tunc dixisse sub consilio, licèt fuisset præceptum, quia successu temporis debebat cessare præceptum. Nō opus certè est tali solutione: quia videtur non conuenire textui, sed præstat dicere B. Paul. consuluisse. Tamen quibusdam consideratis, & occurrentibus, habebat tunc vim pręcepti, propter vitandum scandalum. Et maximè hoc apparet verum: quia si tunc in principio nascentis Ecclesiæ, & prædicationis Apostolorū aliquis conuersus ad fidē per hoc ꝙ nollet cohabitare infideli, nullū sequeretur scandalum, nulla fidei detestatio, nullum malum. &c. talis absque peccato discederet, quia illi solùm maneret consiliū B. Pauli sub consilio, & nō haberet vim præcepti, quia cessauerat scandalum. Videtur quidem hæc via facilior ad soluendum difficultatem allatam ex Paulo contra conclusiones. *Non placet solutio cuiusdā docti.*

C Licèt verum sit, fidelem modò non obligari ad cohabitandū infideli nolenti conuerti, & si velit cohabitare sine contumelia creatoris, tamen meliùs est cohabitare, quàm discedere. Patet ex iam dictis. Nam si consilium est. B. Pauli (vt diximus) de maiori, & meliori bono est: sequitur ergo simpliciter meliùs esse non discedere. Patet: quia non discedendo, est spes de cōuersione infidelis, vt Paulus ibi adducit, Quid scis mulier si vir cōuertetur? Sed discedendo omnino tollitur talis spes: cùm ergo tam magnum bonum sit conuersio infidelis ad veram fidem, sequitur meliùs esse cohabitare infideli, quàm discedere. *Conclu. 3.* *Ratio.*

Si infideles, qui modò sunt inuenti, vel alij, qui postmodum inuenientur, tales essent, qui scandalizarentur per hoc, ꝙ fidelis cōuersus discederet ab infideli, esset sub pręcepto habitare cum *Conclusio. 4.*

infideli, si infidelis vellet sine contumelia creatoris. Probatur sicut suprà primam probauimus. Tota quidem ratio quare in primitiua Ecclesia erat præceptum non discedere (cùm aliâs esset de consilio) erat propter scandalum, quod sequebatur ex discessu, putantes nó esse bonam legem Christi: quia per eam dissoluebatur matrimonium. Tunc enim quod erat de cõsilio, obligabat de præcepto propter pusillos: sequitur ergo quòd vbi eadem esset ratio, quæ tunc fuit in principio legis nouæ, & eadem obligatio erit, cùm non sit potior ratio de vno tempore, q̃ de alio: at possunt dari infideles, quibus quàmprimum denunciatur Euangelium, incipiant conuerti, & tunc si contingat virum conuerti, & non fœminam, si discedit fidelis, statim alij infideles turbabũtur, & fidem Christi non acceptabunt, putantes per eam coniugium dissolui, quod magnum est offendiculum fidei: sequitur quòd vbi tale scandalum probabiliter oriretur, etiam si nullum aliud malum eueniret, pro illo tempore, & loco, teneretur sub præcepto fidelis cohabitare infideli volenti cohabitare sine contumelia creatoris, & sine hoc quòd ipsum fidelem trahat ad mortale. Et illud quod erat de consilio, scilicet, cohabitare infideli, fieret de præcepto, vt suprà diximus. Et præcipuè verum teneret ista conclusio, vbi tales infideles essent faciles ad conuersionem: & ideo maxima spes esset de conuersione infidelium per cohabitationem: sicut videmus noui orbis Indigenas, qui nullam habere videtur contradictionem, aut renitentiam ad illa quæ fidei sunt. Et quidam magister non pœnitendus tenet, quòd apud Indos conuersus tenetur cohabitare infideli. Et quidem olim communicatio interdicta est, & cohabitatio fideli cum infideli, vt patet in conci. Toleta. vt suprà diximus. Sed hoc erat de Iudæis: quia erant valde obstinati, & non erat spes de conuersione. Modò autem apud Indigenas noui orbis (vt cõstat) cùm tam bona sit spes de conuersione, ex præcepto videtur esse cohabitare, vt dictum est, sub spe conuersionis,

Ratio (margin) — A — B — *Opinio notanda.* — C

ARTICVLVS. XXXIII.

An in tribus casibus Apostoli statim soluatur matrimonium.

Conse-

A Consequenter quærendum est, vtrùm in tribus casibus suprà positis statim matrimonium soluatur, vel solùm quãdo fidelis, vel infidelis trãsierit ad alia vota. De quo variæ sunt opiniones. Quidam affirmãt in tribus casibus positis statim matrimoniũ dissolui, vt tenet Ioan. Glossator Decretorum, sicut refert Glo. in. c. Gaudemus. super parte. Compelletur. Quam probat: quia. c. Quanto. de diuortijs. & .28. q.2.c. Si infidelis. dicitur. Cõtumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Ergo si contumelia creatoris statim soluit, etiã & in alijs casibus erit. Sic Panor. in. c. Gaudemus. in Glo. in verbo, Compelletur. *Variæ opiniones. P. opinio. Glossa. Panor.*

B Secũda opinio huic cõtraria, est Glo. in. c. Gaudemus. supra allegato. dicentis nullo modo solui in aliquo istorũ triũ casuũ ipso facto, vsq; dum fidelis trãsierit ad matrimonium aliud: & probat: quia in. c. Gaude. allega. dicitur: quòd si cõuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compellitur: sed non compelleretur recipere, si fuisset solutum matrimonium ipso iure antequam fidelis aliam duceret: ergo sequitur quòd non soluitur ipso facto. Respondetur per conclusiones. *Opinio. 2. Glossa. Armilla in ver. matrimo. §. 38.*

Propter istos tres casus positos, & quemlibet eorum per se, statim non soluitur matrimonium, vsq; dum fidelis transeat ad secũdum matrimonium. Probatur ex. c. Gaudemus. sicut adducebatur pro secunda opinione: nam ibi determinatum est, quòd post C quam infidelis discessit à fideli, & pòst antequam fidelis aliam ducat, si ipse infidelis pœnitentia ductus conuertitur, quòd fidelis, qui priùs fuit conuersus, tenetur accipere infidelem, quia iam conuertitur: sed non compelleretur accipere, si non fuisset verum matrimonium: ergo sequitur nunquam fuisse solutum. *P. conclu. S. Tho. d. 39. q. p. art. 2. Palu. ibi. ar. 2. S. Anto. 3. p. tit. p. cap. 6. Syluest. matri. 8. impedi. 10. Ioan. Arbore. lib. 6. theosophia. c. 10.*

Fortè dicet aliquis, verum esse cõpelli fidelem ad accipiẽdum infidelem, quæ discesserat, in fauorem fidei, ad hoc ꝙ de nouo cõtrahat. Ad quod dicimus, quòd nihil valet: quia non est fauor fidei tantus, vt aliquem cogat stare cum adultera, vel ducere quam non vult: cùm matrimonium debeat esse voluntarium: * nisi in pœnam qui decepit: vt in. p. p. art. 34. conclusione. 8. de impedimento criminis loquuti sumus: * sequitur ergo cũ compellat ad accipiendum infidelem, qui vult conuerti, non fuisse solutum matrimo-

trimonium. Si enim ob fauorem fidei non cõpellitur quis adulteram retinere, etiam si sit emendata, multò minùs cogetur ad acipiendum illam quæ non est vera vxor. A

Instan.2. Sed dicent contrarium opinantes, restitui illi fideli infidelem ratione iuris postliminij.34.q.3. Cùm per bellicam. sicut hæretico reuerso restituuntur bona. C. de hæreticis. In authen. Idẽ est de Nestorianis. *Solutio.* Respon. quòd non valet: quia tunc restitutio illa habet locum, quando existimabatur quòd aliquis perdidisset ius alicuius rei, quod verè non perdiderat; & iure postliminij fit ei restitutio, etiam si res ad alium trãsierit; sicut in. c. Per bellicã. per bella ducti fuerant viri in captiuitatem, qui putabantur mortui: vnde vxores suæ acceperant alios in viros; pòst illis reuersis, coguntur vxores ad illos reuerti, quia nũquàm fuit solutum matrimonium; sed si in casibus istis solutum esset matrimonium, antequàm fidelis transiret ad aliud, nunquàm restitutio ei fieri posset, quia perditum est ius: cùm ergo compellitur ad accipiendũ, est dicendum matrimoniũ nõ fuisse solutum. B *Ricardus in.4 d.39.q.2.* Sic Ricardus (aliàs magnæ authori.) non videtur consequenter dixisse in.4. qui dicit, statim solui matrimonium ante secundum cõtractum. Et statim in eadem. q. affirmat, debere restitui, si cõuertatur qui discessit, & fidelis non transiuit ad aliud matrimonium. Certè contradicit sibi ipsi: nam si solutũ est, quomodo compellitur eam accipere? *Contradictio in Ricardo.* Si autem compellitur accipere; quomodo solutũ est? His dictis, ponamus secundam conclusionem,

Conclu.2. Licèt in nullo trium casuum statim matrimoniũ soluatur, antequàm fidelis transeat ad aliud matrimonium, tamẽ in quocunq; illorum fidelis habet ius soluendi matrimoniũ statim. *Ioan. Arbore.6.lib. Theoso.c.10.* Probatur per. c. Quãto. Extra, de diuortijs. Et.28.q.2.c. Si infidelis. Vbi dicitùr. C Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur: sed nõ est potior ratio de vno casu, q̃ de alijs duob⁹: ergo si in vno statim soluitur ius matrimonij, similiter in alio: at solui ius matrimonij non est, ꝙ statim soluatur matrimoniũ, vt diximus in prima conclusione: ergo est quia immediatè in quocunq; casu datur fideli ius ad soluendum matrimonium,

Ratio.2. Præterea. Ex dictis Apostoli idem probatur. Si infidelis discedit, discedat: non est frater subiectus seruituti. vbi intelligit Ecclesia in. c. Quanto. suprà allega. & omnes doctores, matrimoniũ dissolui in tribus casibus. Primò, quãdo infidelis nõ vult cohabitare fideli. Secũdò, quando vult, sed non sine cõtumelia creatoris.

Tertiò

A Tertiò. Quando non sine hoc, ꝙ pertrahat fidelem ad peccatum mortale: quia si in istis casibus non liceret fideli transire ad aliud matrimonium, esset seruituti subiectus: sequitur ergo ex. B. Paulo, & Ecclesiæ determinatione, ꝙ & si non statim soluatur matrimonium post aliquem istorum casuum, tamen statim habet ius fidelis ad dissoluendum.

Item. Statim post aliquem trium casuum licitè potest fidelis transire ad aliud matrimonium, vt constat ex textu, & ex dictis, quòd ante aliquem casuũ nullo modo licitè poterat: ergo ex hoc est, quòd post tales casus accipit ius ad transeundum ad aliud matrimonium. *Ratio. 3.*

Ad hoc, quòd post aliquem istorũ casuum fidelis licitè possit ad aliud matrimonium transire, nullo modo requiritur sentẽtia B Ecclesiæ. Hãc pono propter Hostien. & alios, qui volunt dicere, esse necessariam sententiam iudicis Ecclesiastici, ponentis terminum infideli, intra quem velit cohabitare, vel desistere à contumelia creatoris, vel à pertractione fidelis ad mortale. Et dicit Hostien. Tunc lapso illo termino præfixo ab Ecclesia, potest fidelis aliud matrimonium contrahere. Probatur cõclusio cõtra eos. Solutio matrimonij legitimi in istis casibus, vel ius ad transeundum ad secundũ matrimoniũ nõ fit nisi ex verbis. B. Pauli dictis ex intentione Christi, vt diximus: ex quibus Ecclesia illud determinat, & intelligit: ergo eodẽ modo dissoluitur in illis casibus, quos B. Paulus testatur ex intẽtione Christi, & Ecclesia intelligit Paulum dixisse: sed ipse dicit, Si discedit infidelis, discedat: non est frater seruituti subiectus. Ex quibus Ecclesia dicit diffiniendo in C c. Quanto. de diuortijs, solui matrimonium, quando infidelis nõ vult cohabitare, vel dato velit, sed non sine contumelia creatoris, vel sine hoc, ꝙ fidelem pertrahat ad mortale: sequitur ergo ipso facto fidelem habere ius transeundi ad aliud matrimonium sine alia sententia Ecclesiæ: quia ipsa Ecclesia nullum ius dissoluendi posset dare circa matrimonium legitimum, nisi illud esset datum à Christo: at illud Ecclesia intelligit datum per os. B. Pauli in illis tribus casibus positis: sententia ergo iudicis Ecclesiastici non est requisita. Videntur enim qui illud affirmant dicere, ius soluendi matrimonium verum, & legitimum, concedi ab Ecclesia, quod falsissimum est. Itaque tenendum est, non esse sententiam iudicis necessariam: quia si necessaria esset ad habendum ius ad soluendum matrimonium, sic quòd sine ipsa non haberetur, nunq̃ etiam

Conclu. 3. Ad hoc ꝙ possit ad secunda vota transire nõ requiritur sententia Ecclesiæ.

Ratio cõtra Hostiẽ. & alios.

Nõ est sententia iudicis necessaria ad diuortium.

etiam post sententiam liceret fideli transire ad aliud matrimonium: quia si aliunde fidelis non haberet ius ad dissoluendum, non posset tota Ecclesia simul dare tale ius, cùm esset aliquid facere contra mandatum Christi. A

Conclu. 4. notanda. Licèt ita sit quòd matrimonium dissoluatur, cùm primùm fidelis post aliquem istorum trium casuum transit ad aliud matrimonium, non tamen dissoluitur, si infidelis discedens, ad aliud matrimonium transeat, manente fideli in viduitate. Volo dicere, non esse idem de fideli, & infideli. Nã si contingat, ꝙ infidelis nolens cohabitare, statim trãseat ad aliud matrimoniũ, & fidelis maneat adhuc solus, non est solutum matrimonium: sed si conuertatur infidelis, relicto matrimonio secundo, redibit ad primum, si fidelis adhuc manet in priori matrimonio. Probatur. Matrimoniũ legitimum & verũ solùm dissoluitur authori. Christi, & Apostoli loquentis ex persona eius: ergo solùm in casu quo beatus Paulus intendit velle dissolui, & Ecclesia intelligit, dissolui potest: sed (vt constat ex. B. Paulo) causa quare dissoluitur istud matrimonium in istis casibus, est in fauorẽ fidelis: ergo talis fauor nullo modo debet se extendere ad infidelem: at extenderetur, si statim quòd infidelis transit ad aliud matrimonium, primum matrimonium dissolueretur: ergo non debet extendi ad aliud. Probatur: quia in fauorem fidei introductum est: nam ibi dicit beatus Paulus. *Si infidelis discedit, discedat, non est frater subiectus seruituti.* Ergo in fauorem fratris fidelis dissoluitur: vnde non debet iuuare ipsum infidelem. Et certum est fauor ipsius infidelis esset, si statim non volens cohabitare, alium ducendo, matrimonium solueretur. Esset itaque contra Paulum. Quod probo: quia tunc seruituti subiectus esset frater. Patet. Priuaretur, ipso nolente, vero coniuge, quod est magna seruitus: nam si solutum esset matrimonium per hoc, quòd infidelis alium duxit, nullo modo posset ei restitui verus suus coniux, etiamsi ipsa vellet manere in viduitate, spectans eius conuersionem, & conuerteretur: quia si primum solutum est, secundum valuit. Neq; potest pòst dissolui, dato ad fidem conuertatur, immò neque potest ad primũ reuerti etiã mortuo secundo, nisi cum nouo consensu.

Non est aequa ratio fidelis, et infidelis. *Ratio. 1.* B C

Ratio. 2. Praeterea. Si per hoc ꝙ infidelis trãsit ad aliud matrimonium, manente fideli in continentia, solueretur matrimonium, sequeretur, ꝙ pòst infidelis conuersus non necessariò deberet redire ad fidelem, sed stare cũ secundo: at compellitur secũdum relinquere, & ad

A & adhærere primo: ergo non fuit solutum matrimonium. Hoc patet in .c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. vbi etiam compellitur fidelis recipere infidelem coniugem postquam conuertitur.

ARTICVLVS. XXXIIII.

Vtrùm infideli liceat post conuersionem alterius transire ad secunda vota.

Trùm postquã fidelis transierit ad aliud matrimoniũ, liceat & infideli eodẽ modo ad secũda vota remeare: vel, vtrũ teneatur cõtinere quandiu viuit vir ad fidem conuersus. Respondetur.

B Infidelis matrimonium contrahens post discessum à fideli, anteq̃ fidelis contrahat, peccat. Probatur ex proximè dictis: quia si nõ dissoluitur matrimoniũ, quandiu fidelis manet in viduitate, ipsa cum altero existente, relicto proprio, erit in adulterio: vt patet ex B. Paulo. 1. Corin. 7. Sequitur ergo, ꝙ & peccat, & manet in peccato, quandiu fidelis nõ transit ad aliud matrimonium. *P. Conclu.* *Ratio.*

Infidelis contrahens secundũ matrimonium, postquã fidelis cõtraxit, non peccat. Probatur ex B. Paulo, & Ecclesiæ determinatione. Cùm primùm fidelis transit ad secundum matrimoniũ, soluitur primũ: si ergo soluitur, sequitur infidelem iam nõ esse ligatum matrimonio: quia nõ potest matrimonium claudicare ex vna parte solùm: ergo si solutum est matrimoniũ, sequitur ꝙ infidelis est legitima persona ad contrahendum: vnde si de facto cõtrahat, matrimonium tenet: vel si non tenet, matrimoniũ ex vna parte claudicat, vel non est solutum ex parte fidelis: cuius contrarium determinatum est ab Ecclesia. *Conclu. 2.* *P. ratio.* C

Si peccaret contrahendo, maximè quia ei est prohitum contrahere: sed non est ei prohibitum: quia nec lege naturæ, neque lege Diuina, neque lege humana in pœnam infidelitatis, cùm infidelibus talem pœnam nõ posuerit Ecclesia: sequitur ergo, quãdo nulla lege prohibetur contrahere, & quia liber est à matrimonio primo per hoc ꝙ fidelis iam secundũ matrimoniũ contraxit, ꝙ nullũ peccatum cõmittit. Sic Glo. in Decretis. 28. q. 2. c. Si infidelis: vbi dicitur, ꝙ contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, & nihilominus circa relinquẽtem. Vnde *Ratio. 2.* *Glossa.*

& relin

& relinquens contrahet sine peccato, si conuersus contrahat. Sufficit enim intelligamus fauorem datum fidei, vt ipso non contrahente, infidelis non posit contrahere, quod nō habet infidelis. Item, & habet fidelis, ꝙ potest cogere infidelem nolentem cohabitare, vel volentē, sed nō sine contumelia creatoris. Potest etiā cogere, si velit, ad redditionem debiti: & potest sibi reconciliare, siue pœniteat de cōtumelia, siue maneat in ea: & infidelis ad nullum istorum potest cogere fidelem. A

Nota. Epilogatio huius.2.p. Ex dictis in hac secunda parte postest colligi, matrimoniū legitimum esse, & verum inter infideles, etiam si esset varius ritus celebrandi. Et dato etiam haberent in vsu repudium, & admitterent plures vxores simul, & cōiūgerentur in gradibus apud nos prohibitis, etiam si dissoluatur in istis tribus casibus hic positis ex Apostolo, per cōuersionem vnius ad fidem, nihil obstat quo B minus maneat tanquām certum, firmum, & catholicum esse verum matrimonium inter infideles, vbi adest legitimus, & mutuus consensus, seclusa violentia, & alijs, quæ irritare solent contractum, stando in iure naturæ. Sicq; pro complemento solùm restat secundę parti vnam quæstionem, & vltimam addere, vtrū (dato sit inter infideles matrimonium vt diffinitum est) sit sacramentum: vel si non est, quando incipit esse sacramentum: vtrū quando conuertuntur: & vtrùm tunc recipiant gratiam.

ARTICVLVS XXXV.

Vtrùm matrimonium inter infideles sit sacramētum.

Argumentū.
Væstio ergo est: vtrùm matrimonium infidelium sit sacramentum. Et videtur quòd non: quia cùm baptismus sit ianua omnium sacramentorum: & infideles baptismum nō receperint: neq; poterit sacramentum esse apud eos. C

In contrariū. In contrarium tamen est expressus textus, Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. vbi dicitur, sacramentum matrimonij esse apud infideles.

Consideratio. Pro solutione quæstionis notandum, quòd sacramentum dupliciter accipitur circa matrimonium. Vno modo inquantum matrimonium est quoddā bonum, quod importat indissolubilitatem

A litatem. Secundò, in quantum matrimonium est sacræ rei signũ, idest, sanctificat aliquid, quod non erat sanctum,

Capiendo sacramentum primo modo, pro bono ipsius matrimonij, quod est indissolubilitas, inter infideles matrimonium nõ est sacramentum. Probatur. Vbi non est tale matrimonium indissolubile, non potest habere rationem sacramenti: sed inter infideles non est omnino indissolubile: nam (vt patet ex dictis) solui potest per conuersionem vnius ad fidem, altero nolente cohabitare. &c. sequitur ergo non esse istam indissolubilitatem in matrimonio infidelium. Et ob hoc dicitur matrimonium infidelium legitimum, & non ratum: quia non est simpliciter indissolubile. Matrimonium autem fidelium dicitur ratum, & legitimũ: quia dissolui non potest. De quo suprà in hac parte articulo primo, B in fine diximus.

P. conclu.

Ratio.

Matri. infideliũ dicitur legitimum, & nõ ratum: fidelium tamẽ ratum, & legitimum.

Capiendo sacramentum secundo modo, pro vt est sacræ rei signum, inter infideles est matrimonij sacramentum. Hoc patet ex cap. Gaudemus. Extra, de diuortijs. vbi sacramentum vocatur. Ergo debet intelligi primo, vel secundò modo: nõ primo modo, vt diximus: ergo secundo.

Conclu. 2.

P. ratio.

Secundò. Omne sacramentum dicitur sacrum, & significans: sed matrimonio infideliũ hæc cõpetunt: quia sacrum est, & significat: ergo est sacramentũ. Quòd sit sacrũ, patet: quia à Deo institutũ est post creatum hominẽ, vbi Deus instituit dicẽdo, Propter hanc dimittet homo patrem, & matrem, &c. & erunt duo in carne vna. quod etiam est inter infideles. Neque per hoc solùm sacrum dicitur quia à Deo institutum, cùm etiam omnes creaturæ C sacræ dicerẽtur: sed est sacrum alio modo speciali: quia à Deo habet quandam sanctificationem: nam cùm post peccatum nõ poterat fieri concubitus sine peccato, eo quod ex ardore concupiscentiæ fieret, prouidit Deus contra hoc, instituens matrimonium in remedium contra morbum: vt conuenientes carnaliter, exercerent actum illum absque peccato. Et hac ratione sacramentum est: quia in lege naturæ post peccatum institutum in remedium quando dictum est, Crescite, & multiplicamini, &c. Sequitur ergo, cùm inter infideles matrimonium etiam sit in remedium, ad sanctum reddendum illum actum, quod sacrum est, & sic sacramentum. Est etiam sacræ rei signum: quia signum est sanctificationis illius actus coniugalis, qui non potest, secluso matrimonio, exerceri absque peccato. Et dato nõ competat matrimonio infideliũ

Ratio. 2.

Gene. 2.

Matth. 19.

Gene. 9.

esse sacramentum, inquãtum est in noua lege institutum, & ministratur per ministros Ecclesiæ, competit tamen esse sacramentum, inquantũ á Deo institutum fuit in officiũ naturæ generaliter pro omnibus: & in remediũ: & pòst in remedium etiam pro omnibus institutum fuit, ad quãdam sanctitatem ostendendam illius actus. Et quidem Do. Adrianus absolutè dicit matrimoniũ infidelium esse sacramentũ. Et clarissimus doctor Medina in suis resolutionibus dicit, probabilius esse quòd dicatur sacramentũ: quod probat sufficienter: quia Christus instituit hoc sacramentum illis verbis, quos Deus coniungit, homo nõ separet, sed hoc non ad fideles solùm, sed ad infideles spectat. A

Gene.2. *Gene.9.* *Adria.* *Medina.* *Matth.19.*

Ad illud quod in principio obiectum est, eo ꝙ baptismus sit ianua omnium sacramentorum, respondetur verum esse, capiendo sacramentum strictè, pro illis, quæ in lege noua à Christo instituta sunt. Nam isto modo capiendo, inter infideles non esset sacramentum matrimonium.

Ad argumentum.

Sed posset esse argumentum. Omnẽ sacramentum gratiã confert: sed matrimonium infidelibus nullam gratiam confert: ergo nullo modo est sacramentum. B

Obiectio.

In hoc argumento tangitur difficultas: vtrùm matrimonium generaliter conferat gratiam, dato sit sacramentum. Et quia quidam doctores graues sunt, qui affirmant non conferre gratiam, licèt sacramentum esse concedant, vt determinatum est ab Ecclesia, posset responderi ad argumentum facilè ex opinione illorũ, dicendo posse bene stare ista duo, quòd sit sacramẽtum, & ꝙ gratiam non conferat. Verùm mihi non placet in hac parte illorũ sententia: sed incunctanter affirmandum sacramentum matrimonij gratiam conferre gratum facientem, sicut cæteri doctores affirmant, quod determinatum est apertè in conci. Floren. & Triden. sessione 6. vbi dicitur, quòd sacramenta 7. Ecclesię, inter quę matrimonium computatur, non solùm causant gratiam, sed continent eam.* In quo grauiter errauit Aper ille, & singularis ferus Lutherus, sicuti in alijs multis, negans matrimo nium sacramentum esse. In quo errore fuerunt lapsi priùs Armeni. Quẽ sequutus est nostris temporibus Caluinus, dicens nullum cognouisse matrimonium sacramentum esse, vsq; ad tempora Gregorij: in quo pessimè errauit, cùm ante Gregorium, Ambrosius, Augustinus, et alij classici viri, asseruere matrimonium esse sacramẽtum. De quo in nostris resolutionibus Theologicis in 4.* Ad obiectionem C

Magi. in. 4. d. 2. c. 2. *Dur. in. 4. d. 26. q. 3.* *Hostien. in sũ. de sacra. non iterandis.* *Eras. i sche. su p epis. Hiero. ad Hierontiã.* *Glossa. c. Cùm in ecclesia. de simonia, et. 32. q. 2. c. Honorantur. Prædicti omnes tenent in matrimonio non dari gratiam.*

A ctionē autem allatā dico, ꝙ matrimoniū infideliū eo modo quo est sacramentū, & gratiam cōfert. Volo dicere, ꝙ sacramentū stri ctè capitur pro sacramēto nouæ legis instituto à Christo: & sic ca piendo, matrimoniū inter infideles non est sacramentū. Capitur etiam pro sacræ rei signo: & sic est inter infideles sacramentum. Sic gratia capitur dupliciter. Vno modo propriè, & strictè, pro gratia gratum faciēte: & isto modo sacramentū matrimonij infi delium gratiā nō confert: quia quandiu sunt tales in infidelitate, non habent gratiā gratum facientem, per quā datur ius ad regnū cœlorū. Secūdo modo dicitur gratia largè, non solùm quæ homi nem reddit gratū, sed quæ facit non esse hominem ingratum .i. displicentem Deo. Et quidē gratia est, ꝙ ego nō sim diplicēs alicui, dato maior sit, per quam etiam sum placens, & gratus. Et hoc
B modo capiendo, sacramentum matrimonij inter infideles gratiā confert: nam facit ꝙ per istum actum cōmixtionis maris & fœminæ, qui sic coniunguntur, non displiceant Deo, & non offendant Deum: & non sint ingrati in illo actu, qui omnino displicerent, & offenderent Deum, si non esset tale sacramentum matrimonij. Non est dubium hanc esse gratiam, licèt non sit gratum faciens, tamen nō est displicens, vel est non ingratum rèddens. Si tamen quis neget hanc dici gratiam, non contendo: quia quæstio est de nomine. Sed tamen dicitur sacramētum, vt sacræ rei signū est: vt dicit Adrianus prima. q. de matrimonio.

Abu. p. Regū q. 8. 44.
Hugo ī sacra. lib. 2. p. 11. c. 8.
B. Bonu. in. 4. d. 26. ar. 2. q. 3.
Adria.

ARTICVLVS. XXXVI.
An statim vt conuertuntur infideles, matrimonium sit sacramentum strictè.

C

Ed ex istis oritur quæstio non contemnenda. Si ita est, quòd matrimonium inter infideles (dato sit sacramētum) non cōfert gratiam gratum facientem, quia solùm hoc competit sacramento fidelium: peto, vtrū si infideles conuertantur, matrimonium sit propriè sacramentū, capiendo strictè, & cōferatur similiter gratia gratum faciens. Respondetur breuiter.

Matrimoniū infidelium licèt tempore infidelitatis non sit strictè sacramentum, neque gratiam gratum facientem conferat,

P. conclu.
Hugo vbi sup.

tamen cùm baptizantur, & de nouo consentiunt, fit sacramentum strictè capiendo, & confertur gratia gratum faciens, si sint aliàs dispositi. Probatur. Vbicunq; est consensus expressus inter legitimas personas iam fideles, est sacramentum verum strictè, & vnum de 7. sacramentis: sed inter tales infideles, qui post baptismum de nouo consentiunt, est talis consensus: ergo est verũ sacramentum: at vbi est verum sacramentum nouę legis, & non est obstaculum, datur gratia gratum faciens: consequens ergo est, quòd illis post baptismum verè confertur. Dixi, si sint dispositi: quia posset esse obstaculum quominus reciperent: sicut & apud alios fideles contingere potest, qui dum ponunt obicem, non sequitur effectus, A

Ratio.

Ekius de sacramẽ. matri. hom. 73.

P. corolla.

Ex ista conclusione sequitur, bene, prudenter, & sanctè fieri à ministris nouę Ecclesiæ, quando nouiter conuersos incitant, & solicitant vt veniant ad contrahendum in facie Ecclesiæ, & recipere benedictiones, vt consentientes de nouo, fiat sacramentũ, & recipiant gratiam gratum facientem. Sanctè etiam fit, quòd priùs confiteantur, quàm ad tales benedictiones admittãtur: vt non sit obstaculũ, quominus iustificentur illi, qui fortè in baptismo posuerunt obstaculum gratiæ. B

Corolla. 2.

Conclu. 2.

Non solùm est verum quod positum est in præfata conclusione, quando de nouo post baptismum consentiunt, sed etiam fit sacramentum, & gratiam recipiunt tales, gratum facientem, si persistant in consensu tẽpore infidelitatis habito, etiam si nullus alius sit de nouo. Probatur. Inter tales est verum sacramentum matrimonij post baptismum, strictè capiendo, & propriè, sacramentum, & indissolubile, postq̃ baptizati sunt, & antè in infidelitate non erat: ergo aliquando post baptismum incepit esse sacramentum propriè: at cùm non sit potior ratio de vno tempore, q̃ de alio, dicendum q tunc primò quãdo sunt baptizati sine nouo consensu matrimonij: q. quandocunq; est sacramentũ nouæ legis, ille q recipit, simul recipit gratiam, si non sit impedimẽtum: sed in infidelibus cùm primò baptizantur, si antè fuerũt legitimi coniuges, incipit sine nouo consensu inter eos esse verum sacramentum matrimonij, strictè capiendo, & propriè: ergo & tunc habebunt gratiam, si non sit impedimentum. C

Ratio.

Corolla.

Ex ista conclusione sequitur, dato bene fiat, quòd neophyti veniant ad recipiendum benedictiones, & de nouo contrahant, tamen non est hoc necessarium simpliciter, sed solùm consiliũ.

Sic

A Sic Palude. in. 4. d. 26. q. 4. qui in solutione ad. 5. sub breuissimis admodum verbis dicit in sententia vtranque conclusionem. Infideles habebunt gratiam per matrimonium, si post baptismum de nouo consentiant, vel in pristino consensu persistant. Tunc etiam imprimitur ornatus ille, & gratia: nisi ponant obicem. Hęc ille. Quod credo esse verum, & tenendum, quanquam dicat quidam aliâs grauis doctor, quòd matrimonium infidelium non est sacramentum neque antè, neque pòst, neque quando conuertuntur, neque confert gratiam, licèt quando baptizantur, conferatur eis vigor ad præseruationem peccatorum. Hæc enim non apparent vera: nam quandoquidem infideles baptizantur, & sunt legitimi coniuges, oportet concedere matrimonium in eis esse ex Ecclesiæ sacramentis. ¶ Et sic est finis secundæ partis, in qua de B matrimonio infidelium egimus. Et restat pro complemento totius materiæ in tertia parte q̃ breuiter differere de diuortio, quomodo debeat fieri, siue quando fit ad tempus, siue perpetuò: vel quando fit separatio matrimonij quãtum ad vinculum propter impedimentum quod præcessit: & qualis modus debeat seruari, maximè in foro conscientiæ.

Palud.
Idẽ Ioã. Ekius, de sacramen. matri. homi. 73.

FINIS SECVNDAE PARTIS.

TERTIA PARS SPECVLI CONIVGIORUM. R. P. F. Illephonsi à Vera Cruce, Theologi, & Cathedratici primarij in Vniuersitate Mexicana, in partibus Indiarum maris Oceani. Instituti eremitarum. S. Augustini, & eiusdem ordinis prouincialis in eisdem partibus.

Bsoluto iam tractatu de matrimonio in se, & de omnibus impedimentis eius, & de matrimonio quantũ ad infideles attinet, restat postremo loco tractare de diuortio: quomodo soluitur aliquando quantũ ad torũ, vel quantum ad cohabitationem. Et tandem differemus, quomodo procedendum sit ad diuortium celebrandum.

Diuortium aliter secundùm leges ciuiles, quàm Ecclesiasticas.

Loquuturi igitur de diuortio, oportet cõsiderare, quòd aliter diuortium capitur secundũ leges humanas ciuiles, & aliter secundùm Ecclesiasticas: nã secundùm leges ciuiles dicit separationẽ matrimonij quantũ ad vinculũ, vt patet. ff. de diuortijs. l. Diuortium. Vnde diuortium dicitur à diuersitate mentiũ: quia nõ sunt vnius mentis, vt commanere cõsentiant. Secundùm verò Ecclesiæ statuta, diuortium accipitur pro separatione coniugum quantum ad torum, manente integro vinculo matrimonij. Vtroque autem modo capientes diuortium, differemus quando fit separatio coniugum quantum ad torum, vel cohabitationem. Et similiter de ipso diuortio inquantum fit separatio matrimonij, quando C

fuit

A *fuit cõtractum inter personas illegitimas, vel fuit nullum ob aliquod impedimentum: quis modus debeat seruari in diuortio talis matrimonij, quod non erat verum, licèt appareret verum fuisse. Et de primo loquentes, quæritur.*

ARTICVLVS. I.
De causis diuortij.

Væritur imprimis: quot modis legitimũ matrimonium inter fideles quãtum ad torum, vel cohabitationẽ dissoluatur: quod est quærere: ex quibus causis celebretur diuortium, & matrimonium legitimum quo ad cohabitationem, vel torum contingat dissolui. Ad B quod immediatè respondetur sex conclusionibus. Quarum prior.

Ad diuortiũ celebrandũ inter fideles qui legitimè cõtraxerũt, causa fornicatio est. Probatur authori. Christi dicẽtis. Omnis qui dimiserit vxorem, excepta fornicationis causa, mœchatur. Idem etiã Matth. 19. Iudæis interrogantibus ex quibus causis liceret vxores dimittere, respõdit, solùm propter fornicationẽ licere. Ex istis patet conclusio. Christus redẽptor noster instituit matrimonium, & vinculũ indissolubile: simul & mutuam cohabitationẽ declarauit ipsorũ cõiugatorum: ergo si in aliquo casu dissoluitur, solũ erit in casu expresso à Christo: quia non potest aliquis Christo inferior legẽ ab eo latam mutare, vel in ea dispẽsare: at solùm ipse Christus fornicationẽ declarauit esse causam diuortij: ergo C sola ipsa potest diuortium celebrari. Sic expressè. B.P. Augusti. Multæ erant in lege causæ dimittẽdi vxores: Christus solã fornicationẽ excepit: cæteras molestias iubet pro fide, & castitate cõiugij sustinere. Ratio autẽ quare Christus solam istã causam posuit in lege Euãgelica, cũ in lege veteri ob duritiam Iudæorũ permitteret libellũ repudij dari ex quacũq; causa (vt nos suprà in. 2. parte probauimus) hæc fuit: quia nullus posset indissolubilitatẽ matrimonij sustinere in lege noua, si propter fornicationem non liceret separari quantum ad cohabitationem. Quis ergo patiẽter ferret vxorem suam continuè adulterantem, & ꝙ ipse nõ posset abijcere eã? Profectò vix esset aliquis. Ob quod decuit Dei sapiẽtiam,

P. conclu.
Ratio.
Matth. 5.
Couar. 2. p. epito. c. 7. §. 5. nume. 8.
S. Tho. 1. 2. q. 95. ar. 4. et. 5.
D. Augu.
Sup. 2. p. ar. 5.
Prior causa celebrãdi diuortiũ in lege noua Christi.

tiam, quandoquidem vinculum matrimonij indissolubile prædixerat, modum daret obuiandi tanto malo, si contingeret vxorem fornicariam. Hæc cõclusio patet in.c. Ex parte. de sponsali. Et.c. Significasti. Et.c. Ex literis. Et ca. Gaudemus. de diuortijs. Et.c. finali, de adulte. &.l. consensus. C. de repudijs. A

Causa.2. Secunda causa fuit huius permissionis: quia directè fornicatio repugnat bonis matrimonij .s. fidei, quam tenentur seruare coniuges inter se, vt nullus accedat ad alienum torũ, at dignum est, vt frangenti istam fidem, & frangatur ei. De iureiuran. c. Peruenit. Quare sapientissimè factũ est, vt mulieri fornicanti, & frangenti fidem cum adultero, ipse vir non teneatur ei seruare fidem reddendo ei debitum: quia ipsa non seruauit fornicando, relicto proprio coniuge, accedens ad alium.

Causa.3. *Chrysos.* Tertia causa, quia ad charitatem videtur pertinere, vt castus fornicantem deserat: nam si vir retineret fornicantem mulierem, præberet ei patrocinium ad fornicandum: vt ait Chrysost. & habetur Extra, de iureiuran. c. Quemadmodum: sed quilibet tenetur auferre offendiculum proximi: conuenienter ergo factum est à Deo, ad tollendum istud offendiculum, quòd innocens possit propter fornicationem separari ab vxore. B

Causa.4. Quarta causa & potissima, propter bonum prolis: nam muliere fornicãte, incerto patre nasceretur proles, & non posset absq; detrimento eius esse: vnde ex natura rei concessum est diuortiũ ob fornicationem.

Conclu.2. *32.q. 7. capi. Omnes causationes. Syluest. in verbo, Diuortiũ. q.7. Alcia. li. 10. Parergon. capit. 11. Couarru. 2. p. epito. c.7. §.5. Vigue. in suis instit. ca. 19. §. 7. verb. 9.* Mollities, Vitium sodometicum agendo, vel patiendo: vel vxorem cognoscendo extra naturale vas, est causa diuortij quantum ad cohabitationem. Probatur ex dictis Christi, vt patet in præcedenti conclusione. Fornicatio est causa sufficiens ad vxorẽ dimittendam: at verò mollities, & vitium bestialitatis sub fornicatione includitur: sequitur talia peccata esse causa diuortij. Probatur quòd includatur. P. August. 32. q. 4. c. Meretrices. ait. Nã sub mœchiæ, vel fornicationis nomine, omnis illicitus cõcubitus, & indebitus membrorum vsus continetur. Talia quidẽ in præiudiciũ vxoris fiunt: quia nunq̃ ex huiusmodi contra naturã concubitu cõcipiet. Dixi, de vitio sodometico nephãdo, siue sit patiendo, vel agendo, propter aliquos, qui licet concedunt conclusionem veram de vitio isto nephando respectu agentis, negãt respectu patientis: quia patiẽdo nihil perijt de propriæ vxoris debito: quia vir tunc patiẽs, non emittit semen: neq; tunc qui C

patitur

A patitur dat alteri debitũ propriæ vxoris. Verùm nos de vtroq; loquentes, eandẽ rationẽ affirmamus esse de vno, & de alio. Per vtrunq; enim de directo fit contra matrimoniũ: in quo Deus posuit cõmixtionem maris & fœminæ fieri via naturali, per quam sequeretur generatio. Et sicut fornicatio causa est diuortij, quia fides frangitur, quę deberet seruari in debita commixtione: cùm in vitio nephando contra naturam, siue sit patiendo, siue agendo, fides non seruetur de debita commixtione maris, & fœminę, erit causa diuortij. Etiam si vir fœminam velit cognoscere extra vas debitum, & naturale: est causa diuortij sufficiens, sicut si adulterium committeret. Glo. 32. q. 7. c. Omnes accusationes. vbi dicitur. Quòd si vir polluat mulierẽ in vase indebito, vel extra vas, sicut dicitur in Gene. de Onia filio Iudæ, quòd semen fundebat in terram, cùm ad vxorem accedebat, potest diuortium petere: C quia per hoc iniuria fit vxori, quæ filios habere vult, & illo modo non potest. Item: quia matrimonium est in remedium, vt ait Paulus: & iste finis tollitur, quando mulier non cognoscitur modo debito. Sic tenet Cal. Anto. Abba. & Ioan. Ana. in. c. In maritis. extra, de adulte. Barba. 1. volu. consi. consi. 64. Chassen. in consue. Burgun. rubri. 7. §. 3. Alcia. li. 10. Parergon. c. 11. quicquid dicat Innocen. in. c. 1. de adulterio. & Aluarus de planctu Ecclesiæ lib. 2. ar. 2.

Ambro. p. Corin. 7.

S. Th. in addi. q. 62. ar. 1.

Gloss.

Gene. 38.

P. Cor. 7.

Contra Inno. & Aluarũ de plan.

Licèt ita verum sit, ꝙ propter hæresim, in qua alter coniugatorum incidit, Ecclesia diuortium concedat, nõ tamen hoc est: quia hæresis sit fornicatio spiritualis, sed facit Ecclesia ad defensionẽ coniugis fidelis. Ista conclusio patet. Primò ꝙ propter hæresim B fiat separatio. Extra, de diuortijs. c. De illa. & c. Quanto. Sed probo secundam partem, ꝙ non sit quia hæresis sit fornicatio spiritualis: quia si sic, sequeretur ꝙ etiam quodlibet aliud peccatum esset causa sufficiẽs ad diuortium, cùm per quodlibet peccatum homo fornicetur spiritualiter, & non seruet fidem debitam Deo, sed non quodlibet peccatum est causa diuortij, vt patet eodem titu. c. Quæ sinit. vbi dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui ab eo separari non debet. Ergo non fit separatio propter hæresim: quia hæresis est fornicatio quædam.

Conclu. 3. Ob hæres. conceditur diuortium.

Castro de Ius. puni. li. 2. c. 7. c. fi. de conuer. coniuga.

Reper. inquisito. in verb. Dote.

Couar. vbi sup.

Secundò. Separatio etiam quantum ad cohabitationem non fit nisi authoritate Diuina, quæ matrimonium dixerat indissolubile: quia ad solum ipsum spectat legem interpretari, cui & condere: sed Christus solam fornicationem causam dedit talis separationis:

S. Tho. 1. 2. q. 95. ar. 4. & 5

rationis? ergo Ecclesia nullo modo potuit addere aliam causam A
isti, nisi habuerit esse de intentione Christi. Cùm ergo Ecclesia
S. Tho. 2.2.q. 10. ar. 3. dat causam diuortij hæresim alterius coniugis, & non quia hære
sis sit fornicatio spiritualis, vel sit grauissimum peccatum, sequi-
tur quòd propter aliam causam quam habuit à Christo: & hæc
Propter hæresim diuortium ad tutelam. est ad subueniendum fideli tunc iniuriam patienti, & periclitan
ti, propter hæresim coniugis alterius, qui hæreticus est: nã si non
daret fideli licentiam diuertendi ab hæretico cõiuge, per mutuã
conuersationem, & carnalem commixtionem, auerteretur cõiux
fidelis à fide: quia in venereis participando, facilis esset auersio:
ob quod Ecclesia volens subuenire opresso, concedit fideli petẽ
ti diuortium. Et non est directè diuortium, sed fidelis tutela: quia
nulli neganda est defensio animæ, & corporis, vt constat apertè:
nã si mulier machinaretur in mortem viri, & vir non posset esse
securus de malitia animæ eius, fieret diuortium ipso petente, vt B
colligitur Extra, de diuort. cap. Si qua mulier. Et in gloss. cap. se-
quentis ibidem. Et probatur quòd causa istius diuortij propter
hæresim fiat ad tutelam ipsius fidelis: nam in cap. Quæsiuit. su-
prà allegato, dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui (ni
si fidei suæ religionem corrumpere velit) à viro non separetur.
Ponderanda sunt verba textus, sicut solent Iuristæ dicere, inquã
tum dicit: nisi fidei suæ religionem corrumpere velit. Sequitur
ergo quòd ratio diuertendi in tali crimine hæresis non est, quia
fornicatio sit spiritualis, sed quia fidelis periclitatur de fide ma-
nendo cum hæretico coniuge: & in tutelam Ecclesia subuenit
ei, concedendo diuortium: quod non faceret, nisi haberet ex di-
ctis Christi expressè, vel interpretatiuè. Hocque subsidium, &
tutela in fauorem fidei est: qui fauor debet præualere habitatio
ni matrimoniali. Nam si in fauorem fidei beatus Paulus ex mẽ- C
te Christi (vt in fine secundæ partis diximus) declarauit matri-
monium solui, etiam quantum ad vinculum, & sic tenet Eccle-
sia: quantò magis in fauorem fidei, & defensionis fidelis dicen-
dũ est esse de Christi intentione, vt matrimonium dissoluatur
quantum ad cohabitationem? Et sic videtur dicendum, dis-
solui per lapsum in hæresim: non quia ipsa fornicatio sit, &
ex illis verbis Christi Matthæ. 5. & 19. liceat diuertere propter
eam, sed quòd Ecclesia habuit ex alijs verbis, vel factis Chri-
sti, in tali casu dissolui inter fideles quantum ad cohabita-
tionem ob fauorem fidei, subueniendo fideli oppresso. Neq; est
ad hoc

A ad hoc necessaria peculiaris diuortij sententia, vt patet ex text. vlti. de hæreticis, & in c. De illa. Extra, de diuortijs. & c. vlti. de conuersione coniuga. Non tamen est concedendũ per hæresim dissolui quo ad vinculum. In quo Celestinus Papa errauit, vt in c. Quanto. Extra, de diuor. Inno. & ibi Glossa. *Error Celesti. Papa.*

Probabiliter dici posset, stando in iure naturæ, si ius positiuũ non obstaret, causam diuertendi quantum ad torum subueniendo oppresso, quando periclitatur de anima, non solùm hæresim esse, sed quodcunq; aliud peccatum, ad quod inducitur quis ab alio coniuge, & non potest sine animę periculo commanere ei. Volo dicere in conclusione, q̃ quemadmodum propter hęresim vnius, quia solicitat fidelem, & fidelis est in animę periculo, & ad subueniendum ei, & tutelam eius conceditur diuortiũ, etiã B stando in iure naturę, imò & in iure Diuino, posset probabiliter dici, nisi obstaret ius positiuũ, eandẽ esse rationem de quocunq; alio peccato: ita quòd si vnus coniugum esset fur, & nimium aliũ solicitaret ad furtum, sic quòd esset in periculo animę suę, videtur ex iure naturę subueniendum, sicut in peccato hæresis: quia ita damnabitur pro vno sicut pro alio: & ita periclitatur per furtum, sicut propter hæresim. Item. Ex iure Diuino etiam videtur sicut subuenit fideli conuerso, quando infidelis non vult cohabitare, nisi pertrahendo eum ad mortale. Verùm quicquid sit de hoc, non oportet ista affirmare: quia expressa determinatio iuris positiui est in contrariũ in c. Quęsiuit. suprà allegato. Et potiùs credendum est Ecclesiæ determinanti esse de intentione Christi, quòd in solo hæresis periculo subueniatur oppresso per diuortium, q̃ in alijs peccatis. *Conclu. 4.* *Nota.*

C Ratio diuersitatis potest esse: quia cũ fides sit fundamentum, sine qua impossibile est placere Deo, subueniendum est tanto periculo. In alijs verò peccatis, quę possunt esse cum recta fide, non sic, à quibus homo facilè liberatur manente fide, per cõuersionem in Deũ, quod tamen non contingeret, vbi quis fidem perderet per hæresim. Et certè videtur ratio diuersitatis sufficiens, quare vni concedatur tutela, & subuentio, & non alteri, licèt conclusionem absolutè concedat etiam stando in iure positiuo do. Inno. in eodem. c. Quæsiuit. contra Glo, vt bene notat Panor. Et cum Innocen. tenere videtur do. de Paludo. d. 39. & Archie. Florẽ. 3. p. ti. 1. c. 21. §. 5. Syluester. in ver. diuorti. §. 7. Tamen non assererem ego: q̃a videtur esset cõtra textũ, vbi solùm datur ista tutela propter infidelitatẽ. i. propter hæresim. *Ad Hebræ. 11.* *Quare propter hæresim, et nõ propter alia peccata fit diuortium.* *Panor.* *Inno.* *Paluda.* *Florenti.* *Syluest.*

Circa

Circa istam quartam conclusionem nota, quòd de rigore iuris fieri debuisset, quòd diuortium concederetur propter quodlibet peccatum, ad quod vnus coniugum nititur alium pertrahere, tamen ex quadam iuris æquitate reductũ est solùm per peccatum infidelitatis. Et si vnus in mortem alterius machinatur. Extra, de diuor.c. Si qua mulier. ne facile sit diuortium. Hoc tamen intelligendum quantum ad diuortium perpetuum solùm propter ista peccata, & fornicationem, sed quantum ad temporale, quandiu vnus persistit alium trahere ad mortale, diuortiũ dabitur. Et sic intelligit Innocẽ.ca. De illa. Sic potest intelligi. D. August. 28. q. 1. c. Idololatria. vbi pro qualibet illicita concupiscẽtia, quæ animam à Deo separat, dicitur quòd fiat diuortium. s. si traxerit coniux coniugem ad illud. Tamen per hoc quòd maneret alter coniugum in peccato, non est dandum diuortium ad tẽpus, neque perpetuum. Et in isto sensu sunt intelligendi docto. qui videntur contrarium assignare textui. Et ita quidam dicunt, & bene, quòd si alter coniugum est in peccato infidelitatis, etiã si non trahat ad illud alterum, datur diuortium. Ex cap. Quanto. de diuor. Et ca. Mulier. de conuersi. cõiu. Si tamen esset in alio peccato, & non traheret ad illud, non conceditur diuortium, sed bene si trahat. Et sic intelligunt textum ca. Quæsiuit. suprà allega. Tenendum itaque est, quòd temporale diuortium conceditur ad quodcunq; peccatum alter pertrahat alium, sed perpetuũ solùm si est in infidelitate, vel ad ipsam infidelitatẽ trahat fidelẽ.

Innoc. *D. Augusti.* *Concordantia Doctorum.*

A B

Conclu. 5. Licèt per adulterium diuortiũ concedatur, siue fuerit ex parte viri, siue ex parte fœminæ, tamen aliqui sunt casus particulares, in quibus existente adulterio, non conceditur diuortium.

1. casus est, quã do vterq; est fornicatus. Quorum primus est: quãdo vterq; coniugum fuerit adulteratus: nam tunc, siue vir, siue fœmina diuortiũ petat, non dabitur: quia paria delicta mutua compensatione tolluntur. Extra, de adul. c. vltimo. Intantum est verum, quòd si muliere adulterante, & viro accusante, diuortium fuerit celebratum, & post diuortium vir adulteratus fuerit, compellitur vxorem adulteram sibi reconciliare. Extra, de diuortijs. c. Significasti. & c. Ex literis. & 32. q. 7. capi. Apostolus. & capi. Placuit. & 32. quæstio. 5. capi. Præcepit. & 32. quæstio. 6. capi. Christiana religio. vbi declaratur, quòd sint pares. Contra Caieta. qui dubitauit an sint pares, vt dicemus iam.

Alber. Mag. d. 35. ar. 14. & 19. *Caieta.* C

Casus. 2. quan Secũdus est, quando vir dedit mulieri occasionẽ adulterandi: quod

A quod intelligendum est, quando tradidit eam vir cognoscendã inuitam, siue volentem, vt patet Extra, de eo qui cog. consang. vxo. c. Discretionem. Vel si volens ipsa adulterata est, quando tamen vir prostituerit eam, vel fuerit mediator adulterij. Non tamen intelligitur dedisse causam per hoc, quòd non soluit debitũ, ad hoc quòd adulterium commiserit. c. Significasti. in glo. Extra, de diuortijs.

do vir dedit mulieri occasionẽ adulterandi.

Tertius est, quando mulier credens probabiliter virum suum mortuum, & alteri nupsit, & pòst viuere sit inuentus, non potest vir ob hoc opponere adulterium: quia lex non iudicat eam adulteram. 34. q. 2. c. Cùm per bellicam. ob quod tollendum, Ecclesia statuit, vt mulier non transeat ad secundas nuptias: vsquedũ sit certificata de morte viri, etiam si ad viginti annos spectandum sit. Extra, de sponsa. c. In præsentia. Vnde si contraxerit cũ C secũdo non plenè certificata de morte primi, & pòst incidit scrupulus de morte, dubitans, non debet petere debitum à viro, sed solùm reddere postulanti. Extra, de secũdis nuptijs. c. Dominus. &. c. Inquisitioni. de sententia excommunicatio. Et statim cùm primùm vir primus redierit, tenetur ad illum redire, relicto secũdo. Et mox dum plenè fuerit certificata de vita sua, debet recedere à secunda. Ibidem. Et si non redierit, iudicabitur adultera ex tempore illo, quo sciuit virum secundum viuere. 34. q. 2. ca. Cùm per bellicam. Idem de viro dicendum, si credit vxorem mortuã. &c. vt patet. 34. q. 2. c. Cùm in captiuitate: nã quãtum ad hoc ad paria obligãtur vir, & fœmina. Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. *Licèt in casu quo bona fide contraxit cùm secundo, si pòst du B bitat primum viuere, possit etiam petere, vt dicemus infrà ar. 13. in fine, & ar. 18.*

Casus. 3. est, qñ vir probabiliter credit virum mortuũ, & nupsit alteri.

Quartus est; si mulier ignorãter cognita est ab aliquo, qui non erat vir suus, sed ipsa putabat quòd sic: idem si vir cognoscat vxorem, quam suam putat, vt Iacob cognoscens Lyam, non posset accusari de adulterio à Rachele: quia ignoranter fecit. Sicq; per ignorantiam inuincibilem excusatur ab adulterio, vsquedum cognoscat veritatem. 34. q. 2. c. Si virgo. Et est autho. B. P. Augu. in lib. de fide, & operibus. Intantum verum est, quòd vir cognoscens errore vxoris sororem, sicut Iacob cognouit, non priuatur iure petendi debitum. 34. q. 2. c. In lectum.

Casus. 4. est, quando ignorantia est. S. Tho. 1. 2. q. 6. ar. vlti. Gene. 29. D. Augu.

Quintus, quando mulier fuit violenter cognita, non potest cõtra eam agi de adulterio. In. c. Cùm per bellicam.

Casus. 5. si sit violẽter cognita.

Sextus

Casus. 6. est, si cognouit adulteram.

Sextus. Si vir reconciliauit sibi vxorem adulteram, cognoscendo eam carnaliter, postquàm sciuit eam adulterasse, non potest pòst agere contra eam de adulterio commisso: quia per dissimulationē, & actus placidæ conuersationis, tollitur iniuriarū actio. Vnde si vir petat diuortium, & vxor probet eam virum cognouisse carnaliter post adulterium, non dabitur sententia diuortij. A

Casus. 7. quando adul. precedit fidem.

Septimus. Quando adulterium fuit ante conuersionem ad fidem post repudium. Extra, de diuortijs. capit. Gaudemus: quia conuersus non potest obijcere ei adulterium. Ratio est: quia ipsi Gentiles, & Iudæi per repudium credebāt matrimonium solui: & secundum matrimonium verum existimabant, & non adulterium: ob quod conuerso non licet agere contra illum, qui ad secundas nuptias transit post repudium. Quare seclusis istis casib', in omnibus per adulterium datur diuortium, dūmodò interueneret verè adulterium: nam per solum mente conceptum, etiam si probari posset, nullo modo Ecclesia sententiam daret diuortij: quia per fornicationem solam mentalē nō nocet in aliquo matrimonio vero: quocirca nullo modo ob hoc est diuortium celebrādum: sicut tenet Glos. 32. q. 7. c. Omnes causationes. B

Glossa.
Conclusio. 6.
Conar. in epi. 2. p. c. 7. §. 5.
Palacios.
Alexan.
Gerald.
Alexan.

Causa diuortij sæuitia viri, sicut & furor sufficiens est. Patet ex ca. Litera. de resti. spoli. Quod probat Præpo. in ca. 1. de diuortijs. Palacios Rubios in cap. Per vestras. 3. nota. Alexan. 5. volumine. consi. consilio. 78. Et si alter alterum veneno occidere tentat, sufficiens causa diuortij est, vt Gerard. in suis singula. singu. 65. Et furor quando est vehemens, iuxta communem opinionem, quam refert Alex. in l. Si cum dote. §. si maritus. ff. solut. matri. quamuis ipse non probet. C

ARTICVLVS. II.

Vtrùm vir teneatur vxorem fornicariam eijcere per diuortiū, sic ꝙ etiā si nolit, ad id teneatur.

Oc quæritur, quia potest esse, ꝙ sit tanquā priuilegiū in fauorē innocētis cōcessum, posse eijcere adulterā, & tamen ꝙ bene faciat retinēdo. Et potest esse dupliciter: vel mulier adulterat, & pœnitet: vel non, sed remanet adhuc in peccato. Ad dubium respondemus quatuor conclusionibus: & prior sit.

Si mulier

A Si mulier quæ fornicata est, seu adulterium commisit, emendatur, vir non tenetur eam à se abijcere per diuortium, sed bene facit retinendo. Probatur. Dimittere vxorem fornicariam est ꝑmissionis, & non præcepti, vt patet ex verbis Christi permittẽtis dimittere ob fornicationem, & vt Glo. 1. Corinth. 6. declarat: sed ad illa quæ permissionis sunt, nullus tenetur, vt est manifestũ: sequitur ergo ꝙ non tenetur fornicariam à se abijcere: alioqui non esset permissio, sed præceptũ, quod non est dicendum. Vnde. B. p. Augusti. in ser. Domini in monte, & habetur. 28. q. 1. c. Idololatria. dicit. Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimitti, sed quia permisit, non iussit. P. conclu. P. ratio. Matth. 19. Glossa. Augu.

Secundò. Quilibet potest remittere iniuriam sibi illatam: imò aliquando est præceptum remittendi: sed per adulterium vxoris B viro iniuria facta est: ergo poterit remittere: quòd si potest remittere, sequitur ꝙ non tenetur a se abijcere: Dixi, si sit emendata: pro quo sit secunda conclusio. Ratio. 2. Matth. 5.

Vxorem fornicariam, quæ manet in peccato, nec corrigi vult, tenetur vir sub pręcepto abijcere per diuortium, si sunt testes sufficientes, dummodò tamen non credat eam deteriorem futuram post diuortium. Probatur. Viro incumbit sub præcepto curam habere de vxore, quia ipse rector est, & caput ipsius mulieris: ergo tenetur facere quod necessarium est ad correptionem vxoris: sed abijcere eam videtur necessarium, quandoquidem retinendo non vult emendari: ergo tenetur abijcere. Conclu. 2. Ratio. 1. p. Corin. 5.

Item. Quia tale diuortium ab Ecclesia creditur declaratum ex verbis Christi ad emendam ipsius adulterãtis, vt ob confusionẽ resipiscat: ergo videtur quòd debeat abijcere à se. Dixi, si duret in C peccato: quia si emendata est, nullo modo tenetur abijcere, sed est permissio, vt dictum est in prima conclusione. Dixi etiam, si adsint testes: quia dato nolit emẽdari, si nõ sint testes, per quos debeat conuinci, & Ecclesia possit sententiã proferre diuortij, nõ tenetur abijcere: quia in casu, quo ipsa non vult emendari, tenetur abijcere per sententiam Ecclesiæ, vt pòst dicemus, & nõ propria authoritate: sed vbi non sunt testes sufficientes ad sententiã ꝓferendã, Ecclesia non celebrabit diuortium: ergo in tali casu nõ tenetur vir abijcere eam denunciando crimen eius, imò fortè peccaret denunciando, licèt si deficeret in probatione, non esset obligatus ad pœnã talionis, vt posteà erit manifestum. Ratio. 2.

Dixi præterea verum esse, dummodò non credat ipsam deteriorem

teriorem futuram post diuortium: nam si id credat, licèt posset A abijcere, non tenetur: quia ratio quare tenetur abijcere ipsam nolentem emendari, est, quia tenetur omnib⁹ modis correctionem eius curare. Et debet isto medio vti abijciendo eam, vt saltim confusa propter diuortium, resipiscat: ergo vbi crederet tale mediũ non esse conueniens illi fini, non teneretur apponere, quare nec abijcere: nam maius expressum est præceptum de correctione fraterna, quàm de abijciendo adulteram, quæ non vult emendari: tamen hoc non obstante, non tenemur corripere, quando nõ est spes, quòd correctione fiet frater melior, sed deteriorabitur, vt constat: sequitur ergo à simili in præsentiarum, quòd si cognosceret probabiliter eam deteriorem futuram post diuortium, nõ teneretur à se abijcere.

S.Tho.2.2.q.33. *Abu.Matth.18.q.69.*

Conclu.3. Vir dubitans de vxore fornicaria, an melior, vel deterior erit post diuortium, si mulier non sit infamata de adulterio, nullo modo tenetur per diuotrium abijcere: imò dato sit infamata, si tamen adhuc non creditur veram esse famam, non tenetur abijcere eam, etiam si probabiliter credat meliorem futuram si dimittat. Probatur ex Aristo. Amicabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus quæ sunt ad se: quia priùs homo seipsum debet diligere, & deinde proximum sicut seipsum. Tunc sic. Ex eiectione vxoris fornicariæ sequitur infamia viri, quæ maximũ malum est inter mala corporis, quia erat occulta fornicatio, & iam per diuortium debet innotescere: sed cum tãto periculo suo & malo non tenetur ad correptionem fratris delinquentis: ergo nec tenetur ad abijciendum fornicariam, etiam si credat meliorem futuram: quia amicabilia ad alterum debent procedere ex amicabilibus ad se, cùm priùs debeat sibi bonum velle, & pòst proximo: sed qui cum tanto damno suo alterius correptionem vellet, non diligeret seipsum: ergo non tenetur in tali casu abijcere: quia quando est probabilis timor de aliqua læsione corporali, in quam incurret quis, si fratrem corripiat delinquẽtem, & certò sciat emendandum, & non aliâs, non tenetur quis fratrem corripere, licèt bene fieret: quia Deus non astrinxit ad illud præceptum cum tali damno, quicquid dicat Gabriel, & Adrianus, & Caieta. A fortiori ergo sequitur, quòd vbi maius damnum incurritur, vt est infamia ex abiectione fornicariæ, etiam si ipsam emẽdandam credat, & non aliâs, non tenetur vir eam abijcere: imò dato esset infamia, sed adhuc non creditur vera infamia, non tenetur B C

Aris.9.Ethi.ca.8. *Mayro.super li.p.de ciuita.c.9.veri.7.* *Abu.vbi sup.* *Soto in relectione de tegẽdo secre.mẽb.2.q.2.conc.6.* *Contra Gabri.lecti.74.* *Adria.in.4.de correctio.fra.* *Caie.2.2.q.33.ar.2.ad.3.*

netur

A netur, quia abijciendo debet in iudicio probari: at damnum notabile est, quòd illa infamia, quæ erat adhuc sub dubio, fiat certa per iudicis sententiam: sequitur ergo quòd vbi ista euenirent, nõ teneretur vir fornicariam à se abijcere, sed licitè, etiam ipsa nolẽte, potest sustinere, prudenter instigando, & monẽdo ad eius correctionem. Sed in casibus prædictis non est dubium, quin licitè faceret abijciendo eam per sententiam Ecclesiæ, vt pòst dicemus: verùm non tenetur abijcere. De quo sit regula. Quandocunq; vir tenet vxorem fornicariam, nolens abijcere, si id faciat, vel sub spe correctionis, vel vt ipse non infametur, aut ipsa, non peccat retinendo: sed peccaret vir, quando non speratur emenda, & est res manifesta: & non dimittendo, existimatur virum fouere adulterium, & patrocinium, aut auxilium dare: tunc enim teneretur B abijcere eam: nam suæ conscientiæ tenetur prouidere, & tollere scandalum aliorum. Et quia scandalizaret, quando fornicatione existente publica, de qua no emendatur mulier, non expellitur, tenetur expellere.

Regula.

S. Tho. 2. 2. q. 43.

Licèt vir vxorem fornicariam non teneatur statim abijcere, potest tamen per vnam solam fornicationem, etiam si emendetur: tamen non sic per crimen infidelitatis potest abijci, nisi perseueret in illo. Volo dicere: dato ita sit (vt determinauimus) diuortium fieri per infidelitatem, vt est crimen hæresis, & similiter per fornicationem carnalem, tamen est discrimen: quia in fornicatione carnali potest statim abijci per Ecclesiæ sententiam, sicut determinatum est in capitulis allegatis: & abijciendo, vtitur iure concesso, etiam si ipsa quæ fornicata est, emendetur: verùm per hoc quòd vnus coniugum incidit in hæresim, non potest C alius statim abijcere: quia in illo textu suprà allegato, de diuortijs. c. Quæsiuit. dicitur, quòd si solicitauerit ad infidelitatem, & cætera. ergo videtur requisitam pertinaciam ad infidelitatem. Et tandem est determinatio B. P. Augu. lib. de adulterinis coniugijs. 28. q. 1. cap. Non solùm mœchatio est illius, quæ carnẽ suã coinquinat, sed etiam qui simulachrum facit, mœchatur. Quòd si in his factis perseuerat, & pœnitentiam nõ agit, recede ab illa, & noli viuere cum illa. Sin autẽ, & tu particeps peccati illius erit. Sic dicit Glo. 28. q. 1. c. Idololatria. Sed nota, quòd propter fornicationem corporalem semel commissam potest eam dimittere. 32. quæst. 1. cap. Dixit dominus. Propter spiritualem verò non: nisi perseueret.

Postre. conclu.

Albert⁹ Magnus. dist. 35. art. 6.

Castro de iusta puni. hære. li. 2. c. 7.

Couarru. 2. p. epi. c. 7. §. 5. nu. 5.

Augus.

Glos.

ARTICVLVS. III. A

Vtrùm mulier possit virum de adulterio accusare.

Trùm eadem sit ratio viri, & fœminæ quantũ ad accusandum fornicationem, & ad diuortiũ, & ad pœnam, quæ debetur secundùm leges humanas: nam videtur disparitas, & inæqualitas: quia caput est mulieris vir, & dominus: quomodo ergo æqualia iura habent? Nõ enim decet membra contra caput, vel seruum contra dominum agere actione iniuriarum.

1. Corin. 5.

P. conclu. Quia vir & vxor quantum ad ea quæ matrimonij sunt, ad paria obligantur, diuortium fiet propter fornicationem viri, sicut & mulieris. Probatur quòd ad paria obligentur, quantum ad ea quæ sunt matrimonij. In. c. Gaudemus. de diuor. dicitur, ꝙ sicut non licet eidem mulieri habere plures viros, sic nec licet eidem viro habere plures vxores post legem Christi. Item. AEqualiter tenetur reddere debitum vir vxori petenti, sicut vxor viro. 1. Corinthi. 7. Ex isto patet. 2. pars conclusionis, ꝙ diuortium dabitur propter fornicationem viri, si vxor petat: sicut econtrario. Nã diuortium datum est in pœnam præuaricationis fidei matrimonij: ergo vbi est præuaricatio, erit & talis pœna: sed sic est, ꝙ viro fornicante, est præuaricatio fidei matrimonij, quam æqualiter tenentur seruare vir & fœmina cõiugati: ergo si propter fornicationem vxoris diuortium conceditur, etiam concedetur propter fornicationem viri. B

Ratio. 2. p.

Conclu. 2. Cùm per fornicationem viri, vel fœminæ, diuortium detur, & peccatum viri sit grauius, potior ratio est, vt viro fornicante, diuortiũ concedatur, quàm fœmina fornicãte. Probaſ. Vbi magis militat causa diuortij, ibi et faciliùs diuortiũ debet cõcedi: sed causa diuortij, que est fractio fidei, magis militat in viro, quàm in muliere: quia plùs peccat vir: ergo faciliùs debet diuortium concedi viro fornicante, quàm si fœmina fornicata esset. Probo assũptũ, ꝙ plus peccet vir q̃ fœmina. Primò ex minori impulsiuo, vel inclinatione ad peccandum: quia vbi maior inclinatio, vel impulsio ad peccatum, minuitur peccatum: sed in fœminis est maior impulsio, quia magis habent de humore, & ideò facile ducuntur ad venerea, quod non sic in viris: ergo ex ista parte grauior est pec C

Ratio.

S. Tho. 1. 2. q. 75. ar. 5.

A est peccatum viri. Secundò. Vbi minor virtus est ad resistendũ, ibi & minuitur ratio peccati: sed in fœminis minor virtus est resistendi passionibus, quàm in viris: ergo minùs erit peccatum in eis, & maior in viris, vbi maior virtus est ad resistendum. Quòd sit in fœminis minor virtus, patet: quia virtus resistendi passionibus est ratio ipsa: sed in mulieribus deficiẽs est valde, ita vt Aristo te. dicat, mulieres non vocari propriè continentes, sicut neq; bestiæ. Et hoc propter facilem inclinationem in concupiscentias. Aristo. quidem continentem vocat illum, qui passionibus insurgentibus, etiam vehementibus, resistit, & non succumbit: at quia mulieres (vt in plurimum) non resistunt, dicit eas non plus quàm bestiæ continentes esse: quia nec bestiæ resistunt passionibus. Quare mulieres non videntur habere opinionem vniuersalem, sed mouentur quasi violenter ab ipso delectabili particulari, propter facilitatẽ nimiam. Et sic contingit in bestijs, quibus est naturalis conditio sequi concupiscentias: eo ꝙ non habẽt vniuersalem opinionem, sed extimationem particularem, & sequũtur obiecta delectabilia proposita ex necessitate quadam, & nõ ex electione. Et licèt in mulieribus non sit omnino sicut in bestijs, cùm habeant rationem, tamen assimilantur ipsis aliquo modo: quia ex debilitate rationis, per quã deberent resistere passionibus, non resistunt. Nec habent considerationem quo modo malum fugiendum, sed solùm istam particularem. Hoc est bonum delectabile. Ob quod B. Chryso. dixit, propriam passionẽ muleris esse luxuriam: sed in viris non sic: quia in eis est iudicium firmius, & plus viget ratio, qua resistendum est. Vnde vir peccãs ex ista parte, grauius peccat ipsa fœmina. Itaq; cùm grauius sit peccatum, maior ratio diuortij erit viro peccante cõtra matrimoniũ, quàm si fœmina peccat. Hæc dicta sint, nõ in iniuriã fœminarũ, vt de omnib' intelligatur sermo, sed loquimur vt in plurimum de fœminis, sua cõsiderata conditione, quia per gratiam Dei plures sunt quæ viros excedunt in resistendo passionibus.

Ratio. 2. *Aris. 7. Eth. ca. 5.* B *Tiraq. l. 9. connu. nu. 12.* *Chryso.* *Propria passio mulieris est luxuria.* C

Conclu. 3. Licèt ita sit, fornicatione ipsa cõsiderata, grauius esse peccatũ viri, quàm fœminæ, sed quia inquantũ adulteriũ est, grauius est fœminæ, quàm viri, sequitur æqualẽ esse rationẽ diuortij amborũ contra matrimoniũ peccantiũ. Probatur ꝙ quantum ad rationẽ adulterij attinet, grauiùs peccet fœmina, quàm vir. In adulterando enim frangitur fides matrimonio debita. Et muliere adulterante, fit contra bonum prolis, quod non fit directè viro *Ratio.*

adulterante: nam vxor adulterando facit incertam prolem viri: A
quia nescitur verùm sit ex legitimo viro, aut ex adultero. Faciendoque incertam prolem, priuat virum quodam naturali bono, quod est cognoscere filium: ex qua incertitudine parens non cognosceret filium. Item sequeretur quòd hæreditas transiret ad extraneos: viro autem adulterante, non sequuntur ista inconuenientia: ob quod quantũ ad adulterium attinet, grauiùs videtur peccare fœmina, quàm vir, & si ex parte passionis, vel virtutis ad resistendum grauiùs peccat vir, quàm fœmina, vt diximus. Quibus compensatis, verum est eos ad paria esse obligatos quantũ ad hoc. Nam quemadmodum per fornicationem mulieris viro petente diuortium conceditur, ita & per fornicationem viri vxore petẽte, & probante. Et licèt dubitet Caie. Matth. 19. an sit ęqualis ratio inter virum, & fœminam, dubitandum non est, vt patet. 32. q. 7. c. Apostolus. & c. Placuit. & 32. q. 5. c. Præcepit. & q. 6 c. Christiana religio. Quod clarè Alexander ab Alexan. li. 4. Genia. dierum. c. 8. ostẽdit dicens, apud aliquas nationes vir, & vxor pari voto dicere: tuas res tibi habeto. Vnde patet ad paria iudicari. B

Vigue. c. 16. §. 7. var. 9.
Caie.
Alexand. ab Alexan.

ARTICVLVS. IIII.

De diuortio quo ad pœnas legis, scilicet, capitalis sententiæ.

C

LOquentes autem non de diuortio, sed de pœna legum humanarum, quæ fertur contra adulteros. s. capitalis sentẽtiæ: quæritur, vtrùm vxor possit accusare maritũ, vt pœna capitis puniatur. Prima conclusio.

P. conclu.

Ad pœnam, quæ infertur secundùm leges humanas pro adulterio, licèt vir possit propriam vxorem accusare, non tamen vxori permittitur, neq; potest virum suum accusare. Probatur ipso tenore legis, vt patet. C. De adult. l. Castitati. vt adducit Glo. in. c. Tuæ. de procura. Olim quidem pœna capitalis sententiæ dabatur contra adulteram: sed moderatio nunc est facta, vt apertè constat. C. De adulterio. Authentica. Sed hodie. Tamen vt constat ex tenore legis non licet id ipsum mulieri respectu viri: nam licèt posset agere propter fornicationem viri ad diuortiũ,

Ratio.
Soto de iu. & iu. libr. 5. q. p. ar. 3.

A ad diuortium, non tamen potest agere contra virum ad istã pœnam legum humanarum. Ratio potest esse: quia nõ expedit punire viros adulterantes, sicut mulieres. Quod patet ex fine legis humanæ, ad quam non spectat omne crimen punire, sed solùm illud, sine quo bonum politicum, & pax ciuium conseruari non potest: imò permittit malum, non puniendo, si ex tali permissione meliùs conseruetur respublica in pace, sicut meretricium permittitur, quia sic meliùs bonũ politicum conseruatur: non sic est de lege Diuina, quæ simpliciter vult omnes facere bonos, & non solùm bonos ciues. Et quia simpliciter vult facere bonos, omne malum prohibet, & nullum permittit: quod non facit lex humana: licèt legislator ad id debet tendere. Ob quod in lege humana non conceditur vxori actio iniuriarum cõtra virum ad pœnam istam adulterij: quia expedit paci reipublicæ, vt non idem ius cõ-
C cedatur fœminis, quod habent viri: quia ex hoc sequeretur turbatio in republica, & periret bonum politicum, quod habet lex humana tanquàm finem, etiam si virtutis bonum ibi quærat: at quia adulterium ex parte mulieris nimiũ nocet reipublicæ, propter incertitudinem prolis ex parte parentũ, ex hoc punit adulteriũ fœminæ, viro accusante, & non viri: quia nõ sequitur si vir adulteratur tale malum, neque aliqua turbatio, si fiat commixtio cum soluta. Vnde in nulla republica concessum est fœminis viros suos accusare de adulterio ad pœnam capitalem: quia maritus cognoscens aliam mulierem, parum nocet propriæ vxori: vxor verò cognoscens alium virum, nimium nocet. Quare tam leges humanæ, quæ nunc sunt, quàm etiam lex Moysi, punierũt
B adulterium fœminarum, & non virorum, si cum solutis miscebãtur. An possit vir vxorem in adulterio captam interficere impunè in foro animę, sicut potest in foro exteriori: vt patet. l. Gracchus. Ad l. Iuliã. de adul. & l. Marito. ff. eod. ti. non est in proposito discutiendum, licèt sit tenẽdum, quòd in foro cõscientiæ nõ licet: quia non debet quis damnari, nisi priùs audiatur. Post declarationem criminis, & condemnationem, tradita marito, vt si velit interficiat, potest maritus eam interficere sine peccato. De quo Medina. de resti. q. 3. causa. 4. & Soto. de iustitia, & iure. lib. 5. q. 1. arti. 3. vide ibi, quicquid alij dicant, etiam data potestate per iudicẽ non licere: quia nõ est preceptũ. De quo alibi latiùs, cùm non sit præsentis speculationis.* Et sic debet intelligi quod nos in p. p. diximꝰ licere interficere. s. post cõdẽnationẽ. ar. 14. cõ. 2.*

Ad diuortiũ potest agere fœmina vt vir. sed non ad pœnam legis.
S. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 4.
Abu. Matth. 5. q. 111.
Dubium.
S. Tho. d. 37. q. 2.
Abu. Matth. 5. q. 113.
Medina.
Soto.

Conclu. 2. *Coniugatus cũ soluta peccans non potest accusari ad pœnam capitis.*

Coniugatus vir adulterium cõmittens cum soluta, à nullo potest accusari ad pœnam capitis. Probo. Si deberet accusari, maximè quia est violator tori alieni: ergo ad ipsum pertinet accusare, cui facta est iniuria: sed solùm iniuria fit vxori, si qua fit, & non fit iniuria ipsi mulieri, cum qua commiscetur: quia soluta est, vt dixi: ergo ad solam vxorem attinet accusatio: sed vt patet ex cõclusione praecedenti, ei nõn permittitur per legẽ accusare: sequitur ergo coniugatum ad solutam accendentem à nullo posse accusari. A

Conclu. 3.

Si coniugatus ad coniugatam accedat, licèt non possit accusari à propria vxore, datur tamen per legem, vt à viro vxoris, cũ qua adulterium commisit. Patet ex ipsa lege. Nam si aliquis deprehẽdit vxorem adulterantem, potest agere actione iniuriarum, accusando ad pœnã legis ipsam adulteram vxorem, & ipsum adulterũ. Idẽ si adulterans sit solutus: dummodò cũ coniugata commisceatur. Ratio huius legis hæc est: quia ad legem humanam, quæ habet pro fine bonum politicum, spectat suis legibus procurare pacem istam reipublicæ: sed ad pacem reipublicæ, & bonam conuersationem ciuium inter se spectat, quòd viri possint accusare, & vxores, & adulterantes cum vxoribus, quia esset turbatio continua in republica, si non liceret: ergo licet. Et sic patet quomodo quantum ad pœnam latam secundùm leges humanas ciuiles non ad paria obligantur vir & vxor, sed aliquid potest vir, quod non vxor: & hoc, quia est finis ipsarum legum bonum politicum, quod optimè conseruatur aliquid permittendo viris, & non fœminis: secundùm verò legem Ecclesiæ, quæ habet finem spiritualem, æqualis pœna iniungitur adulteræ, & adultero, & idem ius conceditur vtrique quantum ad accusandum adulterum: sicque diuortij sententia profertur ab ipsa Ecclesia, siue adulterium sit ex parte fœminæ, siue ex parte viri.

Ratio. B

Ratio legis. C

ARTICVLVS. V.

Vtrùm requiratur sententia Ecclesiæ ad diuortium.

A

Trùm liceat diuortium fieri sine sententia Ecclesię. An liceat viro q̃ primum scit vxorẽ adulterium commisisse, diuertere ab ea per separationem: & idem liceat fœminæ, q̃ primum cognouit virum adulterasse.

Videtur ꝙ liceat, non spectata sententia iudicis: quia id possumus, quod iure possumus, sed iure expressum est, & præceptũ diuortium propter adulterium, vt patet Matth. 5. & 19. vbi Dominus dixit, propter fornicationẽ licitè vxorem posse dimitti. Idipsum etiam iura humana intelligentes determinant, vt patet, eodem ti. ergo non est necesse spectare iudicis sententiam, vel Ecclesiæ, sed statim poterit quilibet diuertere. *Argumentũ*

B In cõtrariũ tamẽ est determinatio Ecclesię in. c. suprà allegato. *In contrariũ.*

Notandum, separationem propter adulterium fieri posse dupliciter. Vno modo quantum ad torum, solùm existente mutua cohabitatione. Secundo modo potest fieri separatio quantum ad torum, & quantum ad mutuam cohabitationem. Respondetur ijs notatis. *Notandum.*

Separatio quantum ad cohabitationem nullo modo potest fieri propria authoritate, etiam si sit cognitum adulterium, sine sententia Ecclesiæ. Patet. Nemo potest sibi ius dicere, vt in Rub. C. Ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat: sed necessariò quidã est actor, & alius est reus, & iudex est medius inter vtrũq; Ibi. Inter vtrunq; c. Forus de verbo. significatione: sed si innocẽs, cognito adulterio, statim diuortium celebraret quantum ad cohabitationem, sibi ius diceret, & sententiam ferret, cùm ipse sit a-C ctor in tali iudicio: ergo nullo modo ei licet propria authoritate diuortium celebrare. *P. conclu.* *Ratio. 1.*

Secundò. Nullus potest actum exercere, ad quem iurisdictionẽ nõ habet. c. Vt animarũ piculis. de consti. li. 6. sed ad imponẽdã pœnã nullus nõ iudex iurisdictionẽ habet, vt patet. 33. q. 2. §. In hoc. ergo neq; ad diuortium celebrandum: quia celebrare diuortium statim cognito adulterio, pœna est, quæ infertur delinquenti: sequitur ergo, ꝙ nullus imponere potest, qui non sit iudex: quare necessaria est Ecclesiæ sententia. *Ratio. 2.* *Vide Corasiũ in commen. §. Nihil commune. l. Naturaliter. regula. 6 nu. 10.*

Tertiò. Si posset quis sine sententia Ecclesiæ statim cognito adulterio diuortium celebrare, sequeretur, ꝙ diuortio facto, illo qui cõmisit adulterium petente restitutionẽ, nõ deberet restitui: *Ratio. 3.*

 sed

sed præcipitur, vt patet. Extra. de diuor. ca. Significasti. quando A non est notorium, etiam si sit cognitum: & à simili in. ca. Literas, de restitu. spolia. vt si vir eiecit propria authoritate vxorē adulteram, & ipsa petit restitui, Ecclesia præcipit restitui: nisi ipsa postea adultera sit: sequitur ergo quòd quandò iubetur restitui, nō potuit propria authoritate vir eijcere adulteram, aut fœmina adulterum, sed necessaria est priùs sententia Ecclesiæ: nam verè restitui cogitur, etiam si vir obijciat adulterium: nisi habeat probationes incontinenti paratas. Ista conclusio intelligenda est, quādo matrimonium fuit contractū in facie Ecclesiæ, vel coram testibus: quia si fuerit clandestinum, statim cognito adulterio, potest fieri separatio quo ad cohabitationem, vt bene Ricardus (de quo infrà ar. 9. conclu. 4. dicemus) & Archiepiscopus.

S. Th. in addi. q. 62. ar. p. Vigue. in suis inst. c. 19. §. 7. ver. 9. Ricar. S. Anto. 3. p. ti. p. c. 21.

Conclu. 2. Post adulterium cognitum, siue sit ex parte fœminæ, siue viri, poterit innocens sine Ecclesiæ sententia celebrare diuortium quantum ad torum tantùm. Probatur. Vir potest se seruare indēnem secluso præiudicio tertij: sed diuortium celebrando quantum ad torum post cognitum adulterium, se seruat indēnē, non incurrendo bigamiam, quam incurreret, si commisceretur vxori adulteræ: ergo licitè diuortium celebrat quantum ad torum sine iudicio Ecclesiæ: non enim obligatur ipse ad tantum malum pœnæ subeundum sicut est bigamia. B

Ratio. p.

Ratio. 2. Secundò. Non tenetur vir remittere iniuriam sibi factam in adulterio, sed potest licitè ad diuortium agere: sed si non posset absq; Ecclesiæ mandato quantum ad torum diuortium celebrare, teneretur remittere iniuriam. Probatur ex superius dictis. Nā quando post cognitum adulterium innocens commiscetur adulteræ, & benignè, & placidè tractat, remittere videtur iniuriā, & non poterit pòst eam accusare de adulterio: sequitur ergo cùm non teneatur ad hoc, quòd poterit diuortium celebrare. C

Ratio. 3. Tertiò. Si non posset quantum ad torum diuortium propria authoritate celebrare, esset, quia qui adulterium cōmisit, potest debitum exigere, & innocens reddere tenetur: sed non tenetur postquâm cognitum est adulterium: ergo potest quantum ad torum diuortium celebrare.

Conclu. 3. Si contingeret adulterium inter aliquos, & non posset de facili esse aditus ad iudicē Ecclesiasticum: & ex separatione quantū ad cohabitationem nullum sequeretur scandalum, crediderim probabiliter posse fieri, non spectato iudicio Ecclesiæ. Probatur.

Tota

A Tota ratio quare est necessarium spectare iudicium Ecclesiæ est, ne detur occasio diuertendi sine causa, ex sola suspitione adulterij: nam Ecclesia propter suam sententiam non dat ius diuertendi, sed solùm declarat ex dicto Christi posse separari tales post probatum adulterium: ergo innocens ante sententiam Ecclesiæ habebat ius ad diuertendum, & non cohabitandum: sequitur ergo quòd poterit diuertere, non spectata sentētia iudicis Ecclesiæ. Probatur. Sententia iudicis Ecclesiastici est necessaria ad obuiandum fraudi, & dolo, qui posset euenire, si cuilibet liceret diuertere suo iudicio. Ergo vbi cessat fraus, & dolus, ꝙ adulterium tale est vt probari posit, & nō malitiosè fingitur, poterit diuertere secluso scandalo (quia fortè posset generari ex tali diuortio) & tunc propter scandalum nullo modo liceret fieri sine sententia B Ecclesiæ. Dixi, vbi non est facilè aditus ad iudicem Ecclesiasticum: quia vbi esset facilè aditus, credo verum esse quod determinatum est suprà. Et sic si apud noui orbis neophytos casus cōtingeret, & non possent facilè adire propter distantiam iudicis Ecclesiastici, & nullum sequeretur scandalum, probabile est, si talis innocens non cohabitaret tali adulteræ, sed viueret solus in cōtinentia, nullum committere peccatum: nam quando diximus necessariam esse Ecclesiæ sententiam, intelligitur vbi commodè haberi potest iudex, qui talem proferat: sed vbi nō facilè, poterit vti iure concesso à Christo, posse vxorem dimitti propter fornicationem. *Ratio.* *Pro Neophytis nota.* *Matth. 19.*

Innocens sciens vxorem adulterasse, quod tamen probari nō potest, licèt sententia excommunicationis compellatur simul cohabitare cum vxore, & debitum reddere, licèt posit, si velit C præcepto Ecclesiæ obedire, non tamen peccat debitum denegando. Probatur à simili in c. literas. de restitutiō e spolia. vbi mulier sciens impedimentum matrimonii, licèt compellatur per sententiam excōmunicationis, nō tenetur debitum reddere. A simili ergo, qui sententia excōmunicationis compellitur vxori adulteræ debitum reddere, quandoquidem nō tenetur reddere, potest licitè sententiam excommunicationis subire, & non reddere: quia si redderet timore excommunicationis, bigamus fieret. *Conclu. 4.* *P. ratio.* *c. Inquisitioni. de sentē. excō.*

Secūdò. Ratio quare Ecclesia compellit innocentē reddere debitum adulteræ est, quia Ecclesiæ non constat de adulterio, eo ꝙ probari non potest: si tamen constasset, sententiam diuortij daret, sicut solet, & habet determinatum: sequitur ergo ꝙ si innocē- *Ratio 2.*

 ti con

ti constat de falsa Ecclesię præsumptione, secluso scandalo, non teneatur obedire Ecclesiæ præcipienti: vt si aliquis iniustè dãnatus esset, iustè tamen secundùm allegata, & probata, non est dubiũ, si posset euadere à pœna, secluso scandalo, non peccaret liberando se, vel non obediendo, aut non sustinendo. Ergo etiam à simili, dato in casu innocens excommunicetur, & vsq; ad mortem maneat nolens obedire, excommunicatione nullo modo damnaretur: nam tenendum tanq̃ verum, leges obseruandas esse non tantũ iuxta verba, quantùm iuxta intentionem legislatoris. Itaq; quomodocũq; cõstet de intẽtione legislatoris, si fiat iuxta talẽ intentionẽ, optimè lex obseruatur. Vnde talis posset, scãdalo secluso, recipere sacramenta, acsi non esset excõmunicatus. A

Damnatus solùm secundũ allegata, et probata potest fugere.

Notandum.

S. Thom. 1. 2. q. 95.

Quinta cõclu.

Si adulterium est notorium, sic q̃ nullus maneat tergiuersationis locus, innocens authoritate propria, non spectato iudicio Ecclesiæ, potest adulteram dimittere & quo ad torum, & quantum ad cohabitationem, etiam si aliqui contrarium dicant. Probatur. Necessaria est sententia Ecclesiæ ad diuortium (vt cõstat) de adulterio commisso, vt non fraudulenter diuertant inter se cõiuges: ergo vbi iam adulterium notum factum est, non est necessaria sententia Ecclesiæ. Frustra quidem tunc fieret examinatio causæ per testes, vbi ista notorietas crimen manifestat. Sicut dicitur in. l. 8. ti. 2. part. 4. Istam conclusio. tenet Hostiẽ. ex. c. Significasti. Extra, de diuortijs. & Abbas in. c. finali. de adulte. Idem Innocen. & Panor. in. c. Porrò. eodem titulo. B

S. Tho. in. 4. d. 35. ar. 3.

Sylues. in verbo. Diuortiũ. 48.

Hostien.

Abbas.

Inno.

Panor.

Dubium.

Solutio.

Sed quid si vir vxorem in adulterio compræhendat: nũquid potest eam retinendo, dare ei debitum quando libet, & negare? Dicendum, q̃ si non dimittit, tenetur reddere eo modo quo ante adulterium. Et si secretum est adulterium, nocens potest petere sicut antè: quia nullus tenetur sibi ipsi pœnam inferre. C

Nunc restat respondere ad argumentum in contrarium, vbi dicebatur, iam esse diffinitum per legem Christi, licere propter fornicationem dimittere vxorem, & sic non esse opus spectare sententiam Ecclesię, quòd dato sit verum, sic diffinitum esse à Christo, tamen illud fuit per modum legis, & non per modum sententiæ. Distant quippe ista duo, lex, & sententia: quia lex est præceptum, & regula quædam agendorum in vniuersali, nõ applicata ad aliquẽ casum in particulari, sed datur de vno negotio, & extenditur ad omnia negotia similia: at sentẽtia iudicis est diffinitio quædam secundũ legẽ, applicata tamen ad casum in particulari.

Ad argumẽtum.

Differũt lex, & sententia.

A ticulari. Fit enim per sententiam, vt lex quę data est in vniuersali, intelligatur applicata ad istum casum in particulari. Et sic lex, & sententia differunt, sicut vniuersale, & particulare. Vnde Aristo. differentiam ponit inter iustum legale, & iustum sententiale: quia leges semper indigent sententijs, ad hoc ꝙ applicentur ad particulare. Exempli gratia. In medicina est necessarius expertus medicus ad applicandum leges medicinæ ad istum hominem, & ad istum morbum: quia non sufficerent canones, & leges medicinales, deficiente tali medico. Sic in politicis. Ad debitum regimen politiæ, etiam si leges sint scriptæ, quibus debeat ipsa respublica gubernari, & regi, est necessarium sint iudices, per quos applicentur leges scriptæ ad particulares casus, & negotia emergentia. Ob *Arist. 5. ethi. c. 7.*

B quod dicimus in præsentiarum, ꝙ licèt lex fuerit data de dimittẽda vxore propter fornicationem, nihilominus necessaria sententia iudicis est, ad applicandum huiusmodi legem tali negotio, in casibus suprà dictis, quando non est ipsa fornicatio publica: nam si publica sit, ipsa notorietas facti videtur habere vim iudicis applicantis legem ad particulare factum: sicut tam manifestus posset esse morbus infirmi, ꝙ cognita medicina, non esset opus medico ad talem applicationem, cùm sententia maximè requiratur, ne in applicatione legis ad casus particulares facilè decipiamur: quare non cuilibet conceditur talis applicatio: sed vbi casus notorius, notorietas sufficit.

ARTICVLVS. VI.

C An facto diuortio possit innocens reconciliare sibi nocentem.

Ro dubij decisione notandum, istam reconciliationem posse intelligi, vel postꝙ fuit sententia diuortij data per Ecclesiam, vel solùm quando innocens propria authoritate eiecit adulteram. *P. notā.*

Secundò. Potest esse reconciliatio, vel vno cõsentiente, vel vtroque. *Nota. 2.*

Tertiò. Potest intelligi de diuortio facto propter fornicationem carnalem, vel etiam de diuortio facto propter hæresim, vel infidelitatem. Respondetur ergo, & dico. *Nota. 3.*

Diuortio facto per sententiam Ecclesiæ propter adulterium, *P. conclu.*

potest

P.ratio. potest innocens sibi reconciliare nocentem, si voluerit. Probatur. A Reconciliare dimissam, vel dimittere fornicantem, videtur eiusdem potestatis: sed (vt superius diximus) innocens potest si vult non dimittere adulteram, sed retinere: ergo etiam poterit reconciliare si voluerit, vel si non potest recõciliare, non potest post peccatum retinere licitè. Et probatur ex B. Paulo dicente. Quòd si mulier recessit à viro, aut debet sibi reconciliari virum, aut debet manere innupta: sequitur ergo quòd est in potestate innocentis reconciliare nocentem. (P.Corin.7.)

Ratio.2. Secundò. Sententia diuortij non fertur de necessitate iuris, sed solum ad petitionem partis: nam dato publicum sit adulterium, Ecclesia non dat sententiam diuortij, nisi ad petitionem: sequitur ergo quòd sicut per petitionem partis Ecclesia diuortiũ concedit, reconciliatio etiã fiet per voluntatem illius, qui passus est B iniuriam. Et patet non dari sententiam diuortij nisi ad petitionẽ partis: alioqui si ex iure daretur, potiùs deberet dari, quando vterque coniugum adulterium commisit, quia hoc grauius est, tamen non datur, vt suprà diximus ex. capi. Significasti. Extra, eodem titulo.

Conclu.2. Reconciliatio post diuortium fieri potest ab innocente, etiam si innocens diuortium petiuit, & ipse nocens nolit reconciliari. Conclusio hæc ponitur propter aliquos, qui dicunt, quòd si innocens petiuit diuortium, pòst non poterit reconciliare sibi nocentẽ sine consensu ipsius adulteræ, seu nocentis. Probatur. Nemo consequitur priuilegiũ, vel immunitatẽ propter peccatũ: sed ante fornicationem, seu adulterium, tenebatur ille qui adulteratus est, debitũ reddere coniugi petenti: ergo propter tale peccatũ nunq̃ est liber à tali obligatione: si ergo non est liber, poterit cogi per innocentem ad reconciliationem. C (P.ratio.)

Ratio.2. Secundò. Innocens non priuatur iure suo propter peccatum alterius, neq; seruitutẽ quã habet in peccantem. C. de adulte. sed qui adulteratus non est, habebat ante sententiam diuortij ius, & seruitutem quandam ad exigendum debitum, cùm esset dominus corporis alterius per matrimoniũ: ergo non est priuatus isto iure propter peccatum ipsius. (p.Corin.7. Ad Ro.7.)

Ratio.3. Tertiò. Sententia condemnatoria afficit, & punit delinquentes: cùm ergo sententia diuortij sit pœnalis, solùm nocere debet delinquenti: at noceret innocenti, si non posset sibi nocentẽ reconciliare: dicendũ ergo q̄ potest: nam per sententiam diuortij non aufer-

A aufertur innocēti ius petendi debitum, sed in fauorem ipsius eximitur à iure, quod alius habebat super eum petendi, sic q̄ non teneatur iam innocens reddere nocenti, si noluerit: sequitur ergo, cùm non sit propter sententiam diuortij priuatus tali iure, q̄ poterit sibi reconciliare etiam inuito nocente, & vti iure suo exigendo debitum. Et in tantum hoc est verum, quòd innocēs, ad cuius petitionem diuortium celebratū est, statim, data sententia, possit volare ad religionem, vel ordinem sacrum suscipere, & nō potest nocens, quæ adulterata est, repetere eum. Extra, de conuersio. cōiuga. c. Veniens. Et cap. Constitutus: quia per adulterium perdidit ius quod habebat in eum. Tamen nocens, contra quē data est sententia diuortij, non potest statim intrare, nisi ex licentia innocentis: sicque debet petere recōciliationem, quam si innocens nō B concesserit, poterit intrare monasteriū, vt patet in. c. Gaudemus. Extra, de conuersione coniuga. Ingressoq; monasteriū nocente, quandiu non est professus, potest innocens sibi reconciliari. Sequitur ergo ex istis, cùm innocens propter diuortium nō perdat ius quod habet in nocētē, q̄ poterit sibi recōciliare quādo voluerit, etiam ipsa nolente: nam si postq̄ ingressus est religionem ante professionem potuit, poterit etiam ante ingressum religionis.

Quanquā innocens possit, vtens iure suo, sibi reconciliare nocentem post diuortium, non tamen ad hoc tenetur, nec compellitur, quantumcunq; ipsa fuerit emēdata. Probatur determinatione. c. Gaudemus. Extra, de conuersi. coniug. vbi dicitur, q̄ Episcopus debet monere innocentē, vt reconciliet sibi nocentē emendatū: q̄ si noluerit, non debet ad hoc cōpelli. Ratio est: quia sententia diuortij lata est ab Ecclesia ex dictis Christi in fauorem innocentis: sequitur ergo, q̄ poterit vti tali fauore: alioqui si reconciliare teneretur, parum fauoris ei esset concessum. *Tertia conclu.* *P. ratio.* C

Vltrà. Si teneretur reconciliare quotiescunque emendaretur, daretur occasio adulterandi: nam mulier sciens maritum necessariò eam reconciliaturum, facilè peccaret, & emēdam fingeret. Ob quod dicendum, q̄ nullo modo innocens compellitur ad reconciliandum ipso inuito. *Ratio 2.*

Contra istam conclu. videtur esse c. Ex literis. Extra, de diuortijs, vbi dicitur, q̄ si adultera est incontinens, tenetur reconciliare: ergo saltim in hoc casu tenetur. Ad hoc respō. Primò, q̄ non tenetur, sed esset consiliū. Secundò: Non constat q̄ propter incōtinentiam teneatur reconciliare, sed in pœnam: quia adultera transiuit *Argumentū* *P. solutio.* *Secunda solu.*

Tertia solutio siuit ad secundas nuptias. ¶ Tertiò post dici, q ob incontinentiã non tenetur in foro conscientiæ, sed in foro exteriori: & ob peccatum vitandum potest compelli vt reconciliet sibi nocentem: neque hoc est contra conclusionem. A

Conclu. 4. Diuortio facto ab Ecclesia propter adulterium, quod probauit vnus coniugum contra alterum, si ipse ad cuius petitionem factum est diuortiũ, simile crimen cõmisit, licèt probari nõ posset, in foro conscientiæ tenetur reconciliare sibi ipsum, contra quem lata est sententia ipso volẽte. Volo dicere, q si vir agat cõtra vxorem de adulterio, & ꝓbato crimine, fiat diuortiũ, si ipse vir simile commisit, sed quia occultum, probari non potest, si ipsa fœmina iam emendata, voluerit viro reconciliari post diuortium, tenetur in conscientia vir ei reconciliari: quia si Ecclesiæ cõstaret ante sententiam de crimine viri, non daret sentẽtiam diuortij, vt suprà diximus: ergo cùm vir cognoscat verè tale crimen cõmisisse, in cuius ignorantia sententia diuortij fundata est, tenetur tollere grauamen illius, qui iniustè patitur. Et sic tenetur reconciliare sibi illam volentem, quæ grauamen iniustè patitur, cum ipse vir etiam simile peccatum commiserit.

S. Tho. in. 4. d. 35. art. 6. ad 5.

Nota. B

Ratio.

Conclu. 5. Diuortio facto ab Ecclesia propter infidelitatis, vel hæresis crimen, innocens non solùm potest sibi reconciliare eum, contra quem lata est sententia: sed si talis post emendationẽ petat recõciliationem, tenetur innocens reconciliari eam, vel religionem intrare. Probatur quo ad primam partem. Nam si ista sententia diuortij data est in fauorem innocentis, non debet vergere in grauamen ipsius: sed omnino vergeret, si non posset post diuortium sibi reconciliare peccantem: ergo potest. Et tandem ista probatur sicut secunda conclusio probata est. C

Ratio. p. p.

Glo. Secunda pars, quæ difficultatem habet, patet expressè in Glo. in. c. Mulier. &. c. De illa. de cõuersione coniuga. &. c. Quãto. Extra, de diuortijs. Et licèt in. c. De illa. dicatur, q non tenetur redire ad ipsum reuersum, est verum, si ingrediatur monasteriũ: quia innocens, qui non lapsus est in errorem fidei, post diuortium potest etiam nolente lapso, etiam si emendetur, volare ad religionem, Extra, de conuersio. coniuga. c. Mulier. Hæc enim est differentia inter diuortium factum propter hæresim, & factum propter carnale adulterium: quia quando factum est propter carnale adulterium, innocens, licèt possit si velit sibi reconciliare adulteram iam emendatam, non tamen tenetur, etiam si non transeat ad religio

Differẽtia inter diuortium factũ ob adulteriũ, et factũ ob hæresim.

A ad religionem, sed maneat in continentia. Tamen quando factũ est diuortium propter hæresim, licet innocenti reconciliari sibi reuersum ab hæresi: & omnino tenetur, si non velit, monasterium intrare, & si in seculo maneat, compellitur.

Ex ista differentia poteris melius intelligere quæ suprà diximus, non celebrari diuortium propter hæresim, quia hæresis sit fornicatio quædam spiritualis: quia si propter hoc esset, eadem ratio vtrobique esset celebrandi diuortium, & recõciliandi pòst, sed est diuersa ratio, vt patet. Ob id melius est dicere diuortium fieri propter hæresim, non quia hæresis fornicatio sit spiritualis, sed ad tutelam, & defensionem oppressi in fidei fauorem. * Hic tamẽ videtur reijciẽdus lapsus Erasmi Roterodami: qui in annot. 1. Cor. 7. dicit, nulli dubium per lapsum in hæresim dissolui matrimoniũ: imò non est dubitandum nullo modo dissolui.* Sup̃ in hac. 3. p. art. p. Lapsus Eras.

B

ARTICVLVS. VII

Vtrùm post diuortium possit vir aliam ducere, & vxor alteri nubere.

HAEc quæstio mouetur propter nonnullos aliâs grauissimos doctores, quippequi astruunt, & affirmant vinculum illud indissolubile, & firmum, à Seruatore omnium firmiter stabilitum, dissolui, atque disrumpi: ita quòd propter adulterium, diuortio concesso, liceat ad secunda vota transire, adhuc viuente primo. Quorum grauitas (cùm magna sit) aliquo modo me cogebat, vt illos sub silentio pertransirem: C verùm cùm passim ab omnibus in hac re reprobentur, operæprętium existimaui me facturum, si eos in medium adducerẽ. Quæstionemq; exactè tractare proposui, quantũ locus expostulat, vt pusilli intelligant, quid tenendum, amplexandumque, cùm viri iam prouecti diu est quòd intellexerũt. Quorum sententia innititur, & (vt meliùs dicam) error, in dicto beati Ambrosij super illud Matth. Excepta fornicationis causa. At quia progressus optimus erit, si priùs veritatem discutiamus, quàm si eorum nomina ascribantur, qua cognita, faciliùs illa reprobabitur sententia, respondentes ad quæstionem ponimus cõclusiones. Quarum prima. Matth. 19.

Facto

P. conclu. Facto diuortio in matrimonio, siue sit propter adulterium, siue propter infidelitatem, aut propter quodlibet aliud peccatū, nulli licet transire ad aliud matrimonium vsq; ad mortem. Conclusio est Redemptoris nostris, & B. Pauli. 1. Corin. 7. qui ait. *His qui matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non recedere. Quòd si recesseris, manere innuptā.* Est insuper. B. P. Augu. in li. de bono coniugali, & habetur. 32. q. 7. c. Interueniente. Vbi dicitur. Interueniente diuortio, non ob hoc soluitur cōfoederatio nuptialis. Et pòst in. c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. Idem Innocen. 3. li. 1. de contemptu mundi. c. 16. Et in conci. Triburiense. c. 46. & Mileuitano. c. 17. sub his verbis astruitur. Placuit vt secundùm Euangelicam, & Apostolicam disciplinā, neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa à marito alteri coniugatur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur &c. Et tandem idem in conci. Elibertino dicitur. A

Robertus Senalis in opusculo huius dubij. Ioā. Arbore. libr. pri. Theoso. capit. 35. l. 7. ti. 2. p. 4. Abu. Matth. 19. q. 76. Driedo. de Eccle. dogma. li. 2. cap. 3.

Ratio. Ratio est. Si propter diuortium factum propter adulterium, liceret ad aliud transire matrimonium, & primum solueretur, Ecclesia concedens diuortium, daret occasionem adulterandi, quod est impijssimum dicere. Patet: quia si sine diuortio matrimoniū non soluitur, & diuortium non datur nisi ob adulterium, statim q̄ non bene conuenirent cōiugati, adulterarētur, & matrimoniū dissolueretur: at quia si amplius in probatione progrediar, videbor lumē addere soli (vt dicunt) sufficiat tenere post Christi aduentum matrimonium verum semel contractum inter personas legitimas esse indissolubile, vt nullo modo possit dissolui, quocunq; impedimento superueniente, si contractum sit inter fideles. Et loquor de matrimonio consummato: quia non cōsummatum (vt diximus) per ingressum religionis dissoluitur. Vnde nō sunt audiendi illi, qui dicunt per impotentiam viri, vel mulieris superuenientem dissolui posse. Errant quidem hoc dicentes, vt nos in prima parte probauimus. Quod expressè Orig. super Matth. ho. 7. & lib. 6. super epistolam ad Roma. Et Ioan. Ekius homi. 75. contra Lutheranos, de sacramentis, qui optimè tractat argumētū hoc, homi. 74. 75. & 76. contra Caie. & Erasmum. B C

S. Tho. d. 38. et 2. 2. q. 88.

Suprà. p. p. ar. 38. pagi. 196. Orige. Ioā. Ekius.

Contra istam sententiam catholicam sunt duo grauissima argumenta, ex quibus dicentes contrarium sumpserunt occasionē erroris, vt existimo.

P. obiectio. Primū, est determinatio Gregorij Papæ. 32. q. 7. ca. Quòd proposuisti, si mulier infirmitate correpta, non valuerit debitū reddere,

A dere viro, quid vir eius faciat coniugalis? Bonum esset si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit cõtinere, nubat magis: non tamen ei opem subsidij subtrahat. Hæc ibi. Et idem videtur licere fœminæ, cùm ad paria obligentur, Extra, de diuorti. c. Gaudemus. Ecce videtur expressa determinatio Papæ, quòd matrimonium legitimè contractum, per aliquid superueniens dissoluatur. Ergo à simili per diuortium factum, siue sit propter fornicationem, siue propter hæresim, dissoluetur quantum ad vinculum.

Respon. Illam sententiam Pontificis debere intelligi, quando impedimentum illud impotentiæ præcessit contractum matrimonij, quod non fuit cognitum ante, sed post contractum, vt supra diximus in. p. p. nã si depræhendatur præcessisse, nullũ fuit B matrimonium, & poterit potens aliam ducere, quia non obligatur continere, cùm nullam habeat vxorem, nec fuerit matrimonium propter impedimentum præcedens. *Solutio.* *Sup. p. p. ar. 38*

Secundò potest dici, quod domi. Gratianus cõpilator Decreti ibi asserit, scilicet talem sententiã Gregorij esse falsam, & contra Canones, & doctrinam sacri Euangelij. *Solutio. 2.*

Sed obijciet aliquis: quia Leo. 4. approbauit dicta eiusdẽ Gregorij iunioris. 20. d. c. De libellis. Dicendum, quòd verum est approbasse, verùm non omnia, sed solùm quæ bene dixit: & quia istud dictum fuit malè, non potuit approbari. Et qui approbaret, similiter errasset: si in sensu, in quo litera sonat, esset approbandum. Vnde non obstat ista determinatio Pontificis. Nec lector optime offendaris, si vides, aut intelligis Papam errasse, siquidẽ C non est nouum, extra fidei determinationem, summum Pontificem errasse: nam circa matrimonium contraria aliquando sunt determinata à diuersis Pontificibus: at alterum errasse necesse est dicere. Celestinus. 3. determinauit inter duos fideles matrimoniũ legitimum solui quo ad vinculum per hoc, quòd alter labitur in hæresim: sicut soluitur inter infideles, per hoc, quòd vnus cõuertitur, & alius nõ vult cohabitare. Sic in. c. laudabilem de cõuersi. infide. olim habitum est, vt vult Glo. in. c. Quanto. de diuorti. & ibidem Hostien. Tamen cõtrarium est determinatum. Et est autho. B. Pauli supra allegata. Et (sicut nos suprà in. 2. p. adduximus) nõ ꝓpter hoc deficit fides in Ecclesia: quia in his quæ fidei sunt, nullo modo errat. Istam sententiam tenet do. Adrianus in quolibet. 1. ar. 3. vt etiam ibi adduximus, quippequi adducit istam sen- *Obiectio.* *Solutio.* *In causis matri. Pontificem nõ est mirum aberrasse.* *Glo.* *Hostiens.* *Sup. 2. p. ar. 11* *Adria. ad. 3. argumentum*

tentiam Gregorij.&c.c.Licèt.de spon. duo. vbi Papa cõsultationi A
respondens,dicit primum matrimonium esse seruandum,quanq̃
à quibusdam prædecessoribus suis aliquando fuerit aliter iudica
tum.Cùm ergo cõsultationi respondens non nouum ius inducat,
Glo. sed respondet prout de iure,vt vult Glo.in.c.Consultationi.de tẽ
poribus ordinan.sequitur ꝙ decisio prædecessorum non fuit ius,
sed error.Hęc Adrianus Papa contra determinationes Pontificũ.
Ob quod nullus offendatur,putans ob hoc fidem Petri deficere.
Matth.19. Nequaquam deficiet. Portæ enim inferi non præualebunt: quia
cum Ecclesia sua est Deus vsque ad secula sæculorum.

Obiectio.2. Secundum argumentũ est dictum.B.Ambrosij,qui super epi-
stolã ad Corinthios,& habetur.32.q.7.c. Vxor nõ discedat à viro
causa fornicationis,ꝙ si discesserit,aut maneat innupta,aut recõ- B
cilietur viro suo. Quod de vxore permisit: quia viro licet sumere
aliam.Hæc Ambrosius.Patet ergo quomodo saltim viro post di-
uortium factum ob adulterium licet aliam ducere: at si licet aliã
ducere,matrimonium solutum est quantum ad vinculũ propter
Caieta. adulterium. Quare Caie.dat viro:sequutus.B.Ambrosium.

Haud dubiè verba sunt tam expressa, vt expositione nõ indi-
geant.Nec saluari possunt in sensu catholico: sed necesse est vnũ
è duobus dare:vel beatum Ambrosium falsum dixisse, & in illo
errasse:vel dicere non esse verba illius. Vtrunque est inconue-
niens: nam si liceret assererere sententiam illi falsò impositam,
Falso sunt im sic etiam liceret eadem ratione & de omnibus alijs. Tamen præ-
posita Am- stat dicere illi impositum,& additum esse suis scripturis,quàm di
bro. cere ipsum errasse,quidquid dicat Erasmus.1. Corin. 7. in annot. C
Albertus ma Nec sequitur incõueniẽs. s. ꝙ dubitaremus sic de alijs positis ibi.
gn⁹.d.35.ar.5 Ratio est: quia Gratianus.32.q.7.§.Sed illud.affirmat,falsò sentẽ
tiam illam tributam Ambrosio.Idẽ Magister sen. sicut & de alijs
doctoribus est credibile.

Obiectio.3. Sed fortiùs argumẽtor. Christus Redẽptor noster Matth. 5. &
clariùs. 19. Iudæis interrogantibus vtrùm liceret vxores dimitte-
re:respondit,solùm licere propter fornicationem. Solutio haud
dubiè fuit de directo responsio ad quæstionem motã. Credendũ
enim est respondisse ad propositum vel verborum,vel intẽtionis
interrogantium,sicut ipse sæpe solebat.Cùm ergo Iudæi interro-
garent ipsum Christũ de dimissione quantũ ad vinculum ,& nõ
quãtum ad torum,vel cohabitationem solùm, & Christus respõ
dens dixit,ꝙ propter fornicationem licebat,ergo intellexit quan
tum ad

A tum ad vinculum: alioqui solutio, vel responsio non corresponderet dubio, nec satisfaceret quæsito. Et quod ipsi Iudæi interrogarint de dimissione quo ad vinculũ, apparet ex hoc: quia cùm per aduentum Christi iam finis dabatur omnibus cæremonijs, & ritibus legis veteris, volebant scire, vtrùm dato omnia cessarent, illud de repudio vxorum maneret ne in Euãgelio? Et cùm tunc apud eos (vt in. 2. p. probauimus) dissolueretur matrimonium quãtum ad vinculum, sic credendum interrogationem factam: nã aliâs, quorsum interrogassent, vtrùm liceret dimittere, cùm eis nõ fuerat in vsu, neque per legem alius modus dimittendi vxores, nisi in perpetuum per repudium? *Sup. 3. p. ar. 11.*

Insuper. Verisimile est interrogationẽ tunc factam à Iudæis, quia cùm iam legem Euangelicam acceptabant, per quam sua vetus lex cessabat, & videbant Gentiles habere consuetudinẽ dimittendi vxores, volebant scire, vtrũ stante lege Euangelica, eis liceret dimittere vxores quo ad vinculum, sicut dimittebant Gẽtiles, quemadmodũ in lege illis fuit concessum repudium, quia sic vtebantur Gẽtiles, ne grauarentur, si eis non liceret quod Gentibus: cùm ergo videatur quæsitum quántum ad vinculum, & respõsio Christi debuit de directo respondere, & satisfacere quæstioni: & cùm causam dimittendi dixit fornicationẽ, verè quo ad vinculũ deberet dissolui propter eam. His tamen non obstantibus, respõdetur, & dico, quòd responsio Christi intelligenda est quantum ad torum, vel cohabitationem, & non quantum ad dissolutionẽ vinculi. Patet ex Paulo, quem Deus elegit vas electionis, ad portandum nomen suum, & cui reuelata sunt secreta cœlestia, qui explicuit nobis, dicens talem debere manere innuptam, etiamsi propter fornicationem discesserit. Quòd si Christus intelligeret vinculum dissolui propter fornicationem, nõ diceret ipse, præcipio non ego, sed Dominus. Nullo modo certè posset talia verba proferre, cùm esset error, & mendacium, quod in sacra scriptura non est admittendum: quia spiritu sancto mouente linguam eorum, loquuti sunt sancti Apostoli, & Euãgelistæ omnes. Sic intellexit Ecclesia dictũ Christi, & omnes doctores, quos posuit lumen ad illuminandum eos, qui in ignorantiæ tenebris detinentur. *Notandum.* B *Solu. ad tertiã obiectionem.* *Act. 9.* *2. Cor. 12.* C *2. Petri. 2.* *Luca. 2.*

Et ita credendum intellexisse responsum discipulos, quãdo dixerunt. Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Et si ita esset, quod propter fornicationem vinculum dissolueretur, non tam difficile visum esset discipulis vxorem ducere: sed quia *Matth. 19.*

intellexerunt ex verbis saluatoris vinculum indissolubile esse, vi A sum est eis difficile.

Apparet etiã idem ex modo respõdendi: qa statim vt Pharisæi interrogauerunt tentantes, non respondit immediatè, sed prius ostendit argumentis quibusdam indissolubilitatem omnimodã matrimonij, dicens. Non legistis: quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos, & dixit: Propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrẽ &c. eterũt duo in carne vna. Itaq; iã nõ sunt duo, sed vna caro. Quos Deus cõiũgit, homo non separet. Et subdit. Dico vobis. Quicunq; dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationẽ, & aliam duxerit, mœchatur. Et Lucæ.16. videtur apertissimè etiam explicasse intelligi istam dimissionem quo ad torum, seu cohabitationem solùm. Nam dicit absolutè, Quicunq; dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, mœchatur. B Iã notũ erat propter fornicationẽ posse dimitti, sed tamẽ addit, Et q duxerit aliam, mœchatur: alioqui ad monendum ad nõ dimittendũ vxorẽ sine causa, sufficeret dicere, Non licet dimittere vxorem: sed addens, Qui aliam duxerit, mœchatur: vult dare intelligere, dato posit dimitti vxor aliquãdo sine peccato propter fornicationem, vel hæresim, nunq̃ tamen licet aliam ducere, quia talis mœchatur. Quare tenendum firmiter cum B. Paulo, vinculum matrimonij in lege Euangelica indissolubile esse inter fideles: vt neq; propter fornicationem, vel aliquid aliud superueniẽs posit tolli, si legitimè contractum est.

Gene.2. Matth.19. Luca.16. p.Corin.7. Ad Ro.7.

Hinc patet non esse audiendos illos, q ausi sunt dicere per fornicationem matrimonium dissolui quoad vinculum ex dicto Christi. Et q̃ Ecclesia ne daretur occasio facilè diuertendi, prohibuit dissolutionem quò ad vinculum. Et si vellet, posset iterum C permittere. Hoc est insanire. Nam si ex Christi dicto vinculum esset dissolutum, nõ posset Ecclesia facere matrimonium contra voluntatem contrahentium.

Erasm in annota. P.Corin.7.

Etiam considerandum, quòd cùm Caie. esset à Parisiensibus de hoc reprobatus, in apologia negauit dixisse assertiuè, posse dissolui matrimonium quo ad vinculum per fornicationem.

Caie. Matth.19. Apologia Caieta.

Sed quod valde miror est de Ambrosio Catharino Senensi, qui cùm sit obiurgator, & acerrimus impugnator Caie. & in multis plus isto, in hoc tamen articulo, in quo maximè deberet dissentire, consentit. Et probat, eò quòd subscribat huic sententiæ, quæ alijs apparet absurda, esse argumẽtũ, quòd non ex inuidia, & odio,

Cathari. li.5. contra Caieta. vlt.

A & odio contra Caie. sit motus, sed ex zelo veritatis.

Tamē si Caie. Catharini, & Erasmi sententia hæretica dicenda non est, tanq̃ erronea est reijciēda. In concilio siquidē Florentino planè damnata est, & in Coloniensi nostris temporibus. *Conci. Floren. et Coloniense.*

Et quidem pro nostra catholica sententia sufficeret nūquàm à Christo nato factum esse, quòd per fornicationem matrimonium sit dissolutum. Et videtur esse expresa determinatio Mathæi. 5. Et qui duxerit dimissam mœchatur. Et in. c. Ex literis. Extra, de diuortijs. vbi dicitur, quòd si post diuortium viuat incontinenter, reconciliet sibi adulteram. Et capit. Ex parte. de sponsalibus.

Non est etiam audiendus Lactantius Firmianus, qui li. 6. Diuinarum institutionum. c. 32. tenet; dissolui ob fornicationem quo ad vinculum. Sed hic error inter suos computetur. Desinant ergo *Error. Lactantij.*
B maledicere, & ne separent (obsecro) quos Deus nodo Gordiano, & Herculeo sic astrinxit, vt solùm morte disiungerētur.* In quo pestilenter errauit Lutherus, dicens per fornicationem dissolui posse vinculum matrimonij. Et in regno Angliæ ex hoc errore plurimi reliquerunt proprias vxores diebus nostris: vt testis oculatus affirmat. F. Alphōsus à Castro in li. de hære. li. 11. verbo Nuptiæ. hęre. 5. vbi acriter insurgit contra Luthe. Et q̃uis Catharinum, & Caieta. dicat non fuisse hæreticos, eo q̧ se submiserunt Ecclesię censurę, quando asseruere per fornicationem posse dissolui matrimonium: probat nihilominus hæreticum esse illud dicere, & firmare.* *Error Luther. Castro. contra Luthe. Caie. et Cathari. non fuerūt haeretici.*

ARTICVLVS. VIII.
Quis modus seruandus in causa matrimoniali.

C

Q Vęritur, quando agitur ad separationem, quis modus debeat seruari in cognoscendis causis matrimonialibus? Quia res est satis difficilis, libet pro complemento totius materiæ aliquid differere, & pro iudicibus, qui iuris ordine seruato, in istis diffiniendis procedunt, & pro religiosis, qui in foro conscientię: siquidem non idem modus in vtroque seruari debet, cùm iudex debeat sequi quæ expressa in iu-

re,& secundùm allegata,& probata iudicare, quæ confessori nõ A
sunt necessaria: quia cuilibet credendum in foro conscientiæ sine testibus.

Omnibus creden. in foro cõ scien.

Et quia non ad nos attinet, neq; nostrum studium est de iudicijs,de testibus,& atestationibus, de probatiõibus,de appellationibus aliquid scribere,quia iurisconsultorum est:solùm volo pro ipsis,qui iudiciario more procedunt, aliqua quæ in iure expressa sunt,in memoriam reuocare. Pro religiosis etiam priùs libet adducere expressam determinationem Alexan.3.c.1. de consan.& affini. ex qua intelligant nõ esse quæstionem de lana caprina (vt aiunt, aut de vmbra asini) intendere causis matrimonialibus. Nã propter causæ grauitatem solùm competit Episcopis de illis inquirere, & iudicare, nisi ex commissione. Dicit ergo Alexand. 3. B
Cæterùm tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet,sed per iudices discretos,qui potestatem habeant iudicandi,& statuta canonum non ignorent. Hæc ibi. Et Glo. ibidem ait. Nota,ꝙ duo exiguntur ad cognoscendum, & iudicandum de causa matrimoniali. s. scientia canonum,& iurisdictio ordinaria,vel delegata. Argumen.21.d.§.1. Et Argu. Quòd causa nõ est deleganda nisi perito,& exercitato. Argu.2.q.2.c.vltimo. De pœnit.d.6.c.1. in principio.

Causa matrimonialis grauis.

Et quòd sit proprium dignitatis Episcopalis de causis matrimonialibus iudicare,est expressus textus, Extra, de excessibus prælatorum. c. Accedentibus. cuius verba (quia sunt valde notanda) pro religiosis placet adducere: quæ talia sunt. *Accedentibus ad nos de diuersis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graues,& grandes quorundam abbatum excessus, qui suis finibus nõ cõtenti,manus ad ea quæ sunt Episcopalis dignitatis extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo,iniungendo pœnitentias publicas,cõcedendo etiã indulgentiarum literas,& similia præsumendo. Vnde cõtingit interdum quòd vilescit Episcopalis authoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati,& abbatum prouidere saluti,præsenti decreto firmiter prohibemus,ne quis abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum euitare: nisi forsan quisquam eorum speciali cõcessione,vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri.* Hæc ibi. Vbi Glo. dicit, quòd per hanc constitutionem cognitio causarum matrimonialium ad Episcopum de iure communi spectat. Ar.35.q.6.c.Multorum. Et addit vnum etiam notandum, ꝙ alij prælati, qui cognoscunt de causis matrimonialibus, siue sint C

Causa matrimoniales ad Episcopũ principaliter.

abbates

A abbates, siue alij, faciunt ex consuetudine prescripta, siue speciali concessione, licèt de iure communi ad Episcopum spectet. Volo notet lector istam glo. propter illa quæ dicturi sumus circa religiosos, qui huic negotio operam impendunt. Et in cap. Attest. Glo. ait super verbo. Legitima puta consuetudo præscripta, quæ dat iurisdictionem. De officio archi. cap. vltimo. Et de præscript. cap. Auditis. Et de foro compe. cap. Cùm contingat. Et de offic. ordi. cap. Irrefragabili. Et do. Panor. super cap. 1. de cosang. & affi. dicit. Nota duo requisita in eo, qui vult diffinire causam matrimonialem. Primum, quòd habeat iudicandi potestatem. Secundum, q statuta canonum non ignoret. Hæc Panor. Ex istis colligere oportet, quàm graue sit negotium matrimoniale, & q non passim cuilibet committendum. Si enim reprehenduntur, & sub interitu præcipitur abbatibus (qui communiter pollent scientia, B & experientia) ne cognoscant de causis matrimonialibus, quãtò magis prohibitum esse credibile est inferioribus, & subditis? Nõ deberet committi tam ardua prouincia cuilibet, sed docto, & experto: sicut bene notant doctores. Quare prælati animaduertant cui committunt: nam licèt ipsis sit concessum per summum Pontificem cognoscere de causis matrimonialibus, & illis quibus duxerint committendum, videant (obsecro) quibus datur, & conceditur. Quod patet per bullam expressam concessam ordini prædicatorum per Nicolaum. 4. vt illi qui ad terras infidelium transirent, possint iudicare de causis matrimonialibus. Idẽ per Adri. 6. & Pau. 3. vt in ipsis priuilegijs est manifestum. At quia de commissione ibi constat, sufficiat scire, quòd licèt causa matrimonij sit grauis, & solùm Episcoporum, alijs ex concessione conuenit, scilicet prælatis religionum, & quibus ipsi duxerint committen-C dum, vt diximus. Verum tamẽ est, quòd ista concessio nõ intelligitur solùm in foro cõscientiæ, sed etiam in foro iudiciali, & quãdo est contrarietas partium. Propter quod oportet notare vnam Clementinam de iudicijs. quæ incipit. *Dispendiosam prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis iudiciarij obseruatione causarũ docet experientia prouenire: restringere in subscriptis casibus cupientes. &c. Statuimus, vt in causis super electionibus, postulationibus. &c. nec non super matrimonijs, & vsuris procedi valeat de cætero simpliciter, & de plano, ac sine strepitu iudicij, & figura.* Quomodo autem ista sint intelligenda, declarata sunt in Clement. Sæpe contingit. de verborũ significatione. vbi dicitur. *Iudex necessariò libellum nõ exigat,*

Notandum. *Panor.* *Notent qui cõmittũt causas matrimoniales.* *Cõcessio Nico. 4.* *Adria. 6.* *Paulus. 3.* *P. nota.* *Clemẽtina notanda.* *Clemẽ. de verbo. signific.*

gat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob neces- A
sitates hominum indultarum à iure procedere valeat, amputet dilationū materiam, litem quanto poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustratorias repellendo, partium aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiumq́ superfluam multitudinem refrænando. Non sic tamen iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur. Citationem verò, ac præstationem iuramenti de calumnia, vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

Ex omnibus his, quæ in dicta Clemētina posita sunt, oportet ob oculos habere, in causa matrimonij, quātuncūq; sit grauis, nō oportere spectare solēnitates iuris, & figuram eius: sed solùm illa spectanda, & nullo modo omittenda, quæ sunt necessaria ad cognitionem causæ. Itaq; illa quæ conducūt, sed necessaria nō sunt, B veniunt repellēda ex determinatione Pōtificis, & quomodocūq; constet de veritate, non est necessarium ampliùs. Imò si potest bene cognosci veritas sine aliquo iudicio, sine aliqua scriptura, sine testibus, sine tabellione, & nullū est periculum, si acta non cōscribantur, etiam videntur superflua, & sunt dilationes frustratoriæ, & est procedere cum strepitu, & figura iudicij, contra ipsam Clementinā. Dispendiosam. Nam tabellio, & testes simul cū scriptura requisita sunt, vt constet de veritate, & maneat veritas firmata, vt nullus illorum, qui litigabant post sententiam datam possit contrarium affirmare, & per scripturam posset compelli si negauerit. Sequitur ergo quòd vbi de hoc nihil timetur, nō est necessarium adhibere testes, & tabellionem, & scripturam, sed C strepitus videtur. Volo dicere, ꝙ strepitus, & figura iudicij, quā summus Pontifex determinat nō obseruandam in matrimonio, non est idem apud omnes gentes, sed illud, quod apud quosdam est strepitus, & figura iudicij, apud alios non est: nam solùm illa apud quālibet gētem in iudicio seruari debent, vt patet ex volūtate Pōtificis, quæ videntur necessaria ad cognitionem veritatis, & ad firmitatem ipsius: & quia communiter homines solēt post sententiam, vel mortuis iudicibus, vel mutatis, vel odio, seu malitia, nouas lites mouere, & sepultas resuscitare, optimè iure statutum est, necessariā esse scripturam subscriptā manu tabellionis, & confirmatam testibus: vt deficientibus iudice, & tabellione, scriptura possit compelli, & conuinci, qui nititur aliquid contra veritatem

Nō eadem apud oēs faciūt figurā, et strepitum iudicij.

A veritatem attentare. Et in Clementina Sępe. de verbo. signi. summus Pontifex videtur asserere non esse strepitum iudicij scripturam, & tabellionem, sed tanquā necessarium. Si ergo datur aliqua natio, de qua nō timetur, ꝙ istis vtatur calumnijs, & astutijs, sed quæ simplici verbo obediat, & nunquàm contradicat summo Pōtifici, videretur strepitū esse iudicij adhibere in cognoscēdis causis talium personarum, & in sententijs, tabellionem, & testes, & scripturam: sicut fieri solet cum alijs, qui calumniatores sunt. Sed nunquid nationes noui orbis sunt huiusmodi? affirment obsecro veritatem non Episcopi ipsi, qui multis alijs curis impediti, non potuerūt mores Indorum cognoscere ad plenum, sed id proferant ministri, qui ipsos intus, & in cute norunt: nunquid iudicij strepitus sit in audiendis istorum causis, tabellionē & testes adhibere? vtrùm sufficiat simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij procedere. Ista placet hîc notasse ex di B ctis istius Clementinæ. Et volo memoriter teneri, propter quandam satis dignam scitu quæstionē, quam infra mouebo: vtrùm religiosi, quibus à prælatis concessum est in matrimonijs istorū occupari, peccent non scribendo sententiam, & tabellionem, & testes adhibendo. Et vtrùm sit necessarium, etiam si tanquàm iudices procedant.

Oportet etiam notare circa matrimonium, quòd nō transit in rem iudicatam: vt patet Extra, de sententia, & re iudicata. c. Lator. vbi post sententiam semel latam circa matrimoniū admittitur probatio: & reperta veritate de deceptione in prima sententia datur secunda. Idem in ca. Consanguinei. eodem titulo. Sed hoc intelligendum est (vt bene notat Glo. in cap. Lator.) quādo C matrimonium non potuit esse propter aliquod impedimētum: sicut si in gradu prohibito fuerit cōtractum, vel aliquo alio: nā tunc quantuncunq; propter deceptionem feratur sentētia pro matrimonio, etiam si nulla sit appellatio, non transit in rem iudicatam, sed pòst sententia reuocatur, deprehensa veritate. Si tamen fuerit sententia lata inter aliquos pro matrimonio, inter quos nullum est impedimentū ad cōtrahendum, si ab ea nō fuerit appellatum, transit in rem iudicatā: quia iudicatis acquieuisse videtur, qui non appellauit. Et est notandum hoc: quia posset inter aliquos matrimonium iudicari licitum, & verum, quod tamen non fuit, quia non fuit debitus cōsensus. Et si feratur sententia pro matrimonio, & non est appellatum, transit in rem iudicatam:

Nota. 2. Matrimoniū non transit in rem iudicatā.

Casus apud Indos sæpe cōtingit. dicatam: nec pòst audiendi sunt. c. Quod ad consulta. eodem ti. A
Gloss. Et certè sæpissimè contingere posset, imò contingit apud
noui orbis incolas, quòd volentes duo copulari simul, dicant se
dedisse adinuicem fidem de matrimonio, & cōsensisse, & datur
sententia pro matrimonio: & pòst dolentes de mendacio, dicunt
nunquàm fuisse talem consensum, & nolle de nouo consentire,
vt patet in. c. Quod ad consultationem. de sententia, & re iudica
ta. In foro quidem exteriori non sunt audiendi, sed compellen
di vt sint simul: nam ex quo data sententia est, & non fuit appel
latum, videtur fuisse consensus necessarius, etiam si à principio
non fuisset. In foro verò conscientiæ probabiliter crediderim in-
ter noui orbis homines (si casus cōtingeret) esset verum matrimo
nium: si ita est, ꝙ tempore, quando lata est sententia, non habue B
runt dissensum, sed voluerunt stare pro sententia, quia tunc per
inde est, acsi secundùm mores suos parentes, vel cognati loquerē
tur de matrimonio, & ipsis intelligentibus, & volentibus, iunge
rentur absq; contradictione aliqua, vel dissensu: nā tunc verum
Sup. p. p. ar. 5. erat matrimonium, vt nos in prima parte determinauimus. Sic
in præsentiarū dici posset, si casus contingat, quem non dubito
contingere. Et idem esset dicendum, quando religiosi id dicunt,
& ipsi determinant eos tanquâm vir, & vxor, supposito in ani-
mo non fuerit dissensus, sed assensus in matrimonium. * Verū
est tamen, quòd si talis consensus fundamentum haberet, quia
putant se astrictos, & non sunt, non faceret matrimonium: quia
fundamentum est falsum, & nullius vigoris, nec firmitatis: sicut
si iudex, vel confessor ex errore diceret esse matrimoniū: & tene
ri ad id: & obediētes cōsentirēt, aliâs nō cōsensuri, si nō existima C
rēt se deuinctos: nō esset matrimoniū per talem consensum. De
quo suprà iam diximus. p. p. ar. 29. in fine. 2. dubij. *

Nota. 3. Itē notandū, ꝙ quādo proceditur ad dissoluendū matrimoniū
iā cōtractū, vel quia præcessit impedimētū cōsanguinitatis, vel
Testes debent iurare. affinitatis, testes debēt iurare, ꝙ nō dolo, aut amicitia, aut aliquo
cōmodo priuato falsū iurabūt. In. c. Quotiēs. de testi. & attesta.

Nota. 4. Considerandum etiam, quòd testes qui in matrimonio sunt
admittendi, sunt cōsanguinei: & isti ampliùs admittuntur, quàm
extranei, maximè quādo agitur de gradu cōsanguinitatis, & affi
nitatis, qui præsumuntur potiùs scire. Qui matrimonium accu-
sa. possunt. cap. Videtur nobis. Et quando non sunt testes de vi-
su, admittuntur de auditu. De testibus, & attesta. cap. Præterea.

A Et est peculiare in matrimonio, vt etiam de consensu partium iuramentũ nõ remittatur. c. 1. De consan. & affi. & Glo. in. c. Tuis. de testibus. Et Glo. in. c. Continebat. de sponsa. impuberum.

Præterea notandum, q̀ testes qui ad matrimonium admitti debent, debent esse circunspecti, omni exceptione maiores. Et oportet esse graues. Vide Glo. quam valde notat Panor. in eodem. c. Et dicit illos dici testes omni exceptione maiores, qui nulla exceptione legitima possunt repelli. Et allegat Glo. notabi. Institu. de inuti. stipul. §. Item verborum obligatio. quæ dicit illum testem dici idoneum, qui nulla exceptione repelli potest. Hæc Panor. Notat etiam ibi, q̀ cùm agitur ad impediendũ, vel dirimendum matrimonium, ijdẽ q denunciant, vel accusant, possunt esse testes, & hoc ratione peccati, cũ non agitur de cõmodo, B aut incõmodo eorũ. Volo notari quales testes sint reqsiti, si ꝓcedendũ est per viã iudiciariã. Et in. c. Licet, dicitur. Oportet tales non sint infames. De testibus. & attesta, & ibidem Glo. Et in ca. de Parentela. 35. q. 6. dicitur, q̀ debeat considerari in eis qualitas personarum. Et Hugutius dicit, ne sint seruiles, vel criminosi. *Nota. 5. Panor. Testes qui in matrimonio, sint omni exceptione maiores. Hugutius.*

Notandum etiam, q̀ per solum dictum matris dicentis impedimentum esse, matrimonium non contractum, non debet contrahi, vt patet in. c. Super eo. de testibus & attesta. Tamen dictũ vnius testis non valet ad matrimonium iam contractum dissoluendum, vt patet de eo qui cogno. consan. vxo. c. De illo. Testimonium etiam matris est suspectum, quando vir est superior diuitijs, vel honore, vel potestate, vt habetur. c. suprà alle. *Nota. 6. Vnus testis nõ sufficit ad dissoluendum matrimonium. Testimonium matris suspectum.*

Item animaduertendum, quòd ad dissoluendũ matrimoniũ legitimè contractum, nõ sufficit rumor viciniæ, quæ dicat priùs C affinitatem præcessisse: ob quod non potuit esse matrimonium. Patet in. c. Super eo. de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ. At qa est iste textus valde notãdus, placet adducere quę notat & bene Panor. Et primò notandum in textu dici, q̀ ad confessionem coniugũ dicentium impedimentum prçcessisse, non debet fieri separatio: vt si dicat vir priùs cognouisse matrem vxoris, vel consanguineã eius intra gradum prohibitum: vel si dicat fœmina, se cognitam fuisse à patre, vel à consanguineo mariti intra gradum prohibitum ante matrimonium contractum. Dicitur ibi, quòd non ob hoc statim sunt separandi. Et Panor. ibi notat, quòd ad confessionem coniugum contra matrimonium non debet fieri separatio. Secundo, quòd rumor viciniæ propriè dicitur, quando aliqua *Nota. 7. Solus rumor & impedimento, non sufficit ad dissoluendum. Qñ standum est confessioni eorum de impedimento.*

Rumor, & fama non idem

aliqua pars viciniæ aliquid asserit. Et in hoc differt rumor â fama: nam fama propriè est, quando tota ciuitas, seu vicinia, vel maior pars reclamat: puta. 3. vel. 4. pars: vnde in minus se habet rumor, quàm fama. Et similis Glossa. habetur in capitulo. Si duo. 35. q. 6. Et infra dicit in glossa prima in fine. Nota bene istam glo. Et expediendo hanc materiam cum glo. final. distingue plenè. Sic cùm quæritur, nunquid valeat confessio coniugum in causa matrimoniali? Aut agitur de matrimonio contrahendo, aut de iam contracto. Primo casu, sola fama de impedimento sufficit ad impediendum matrimonium, etiam si in sponsalibus interuenisset iuramentum. Tex. est no. in. c. Super eo. de consan. & affini. Item, ad dictum vnius. s. tertij, impeditur matrimonium contrahendum, si non interuenit iuramentum: vt est tex. in. c. Præterea. 2. de spon. Et in. cap. Super eo. de testi. Et ex illis duobus. c. videtur inferendum, ꝙ plus probat fama, q̃ vnus testis: quia (vt dixi) sola fama impedit, vbi etiam interuenit iuramentum, secùs in dicto vnius. Sed ego crederem (ait Panor.) ꝙ si vnus testis omnino integer confiteretur impedimentum, impediretur matrimonium, etiam si iuramentum interuenerit: quia vnus testis nõ minùs probat, q̃ fama, ad hoc ꝙ non. In. c. veniens. de testi. Et in c. 1. de appella. Facit. c. Super eo. §. 1. de testibus. Et ad. c. Præterea. respondeo, ꝙ ille testis non erat omnino integer: quia allegabat turpitudinem suam. Et sic, si sponsi confitentur impedimentum, puto sufficere eorum confessionem ad impediendum matrimonium, etiam si interuenisset in sponsalibus iuramentum. Ratio est: quia cùm possint sibi remittere illam obligationem iuratam: vt in. c. 2. de sponsa. præsumptio est, ꝙ non confiteantur falsum. Sic restringo tex. vbi agitur de contracto matrimo. Et sic propriè loquitur, aut alter ex sponsis confitetur impedimentũ: et tunc aut confitetur ille, qui stat contra sponsalia, & non puto sufficere: qa cõfessio per se nõ valet. 14. q. 2. in principio. Quòd si diceremus contrarium, facilè dissoluerentur sponsalia, cũ appetens separationem, confiteretur impedimentum. Aut confitetur qui stat pro sponsalibus, & tũc sufficit eius confessio. Arg. c. Attestatio. de sponsa. impube. & quod not. ibi. Hostien.

Ad dictũ vnius impeditur matrimonium contrahendum. *Panor.* — B

C

Notãdũ quod dicit Panor. *Hostien.*

Secundo casu principali cùm agitur de contracto dic. Aut cõfessio tendit ad separationem tori, & valet confessio cotra confitentem. Vnde si vxor confiteatur adulterium, sibi præiudicat. vt in cap. Ex literis. de diuortijs: quia per hoc non separatur vinculum

A lum matrimoniale. Aut confessio fit super substãtia vinculi matrimonialis, & sic pro matrimonio valet: dummodò nõ veniat in præiudicium alterius matrimonij, de quo constet. Et not. in. c. 2. de clan. despon. Aut confessio fit contra matrimonium: & tunc aut coniuges confitentes stãt contra matrimonium, & non valet confessio, etiam cũ fama. Ratio est: quia confessio de se nihil probat, ex quo est pro confitentibus. Fama autem per se nõ sufficit ad dirimendum matrimonium, vt in. d. c. Si duo. Hoc tenuit do. And. Quod satis placet. Et sic limita istud. c. Si duo. Aut confessio fit à coniugibus stantibus pro matrimonio, putà quia iudex inquirit ex officio, vel. 3. accusat. &c. Et tandem ibidem concludit: quia ex quo confessio emanat pro stantibus pro matrimonio, nec est præsumptio collusionis, standum est cõfessioni, etiã sine fama: quia non est præsumptio, vt quis confiteatur falsum contra se. Hoc voluerunt communiter docto. in. d. cap. Attestati. & Hosti. hîc. Et fortius valet confessio, quando habet concomitantiam famæ, aut alter eorum tantùm confitetur contra matrimonium. Et tunc, aut ille qui stat contra matrimonium, & nõ valet, etiã si concurrat fama per rationem suprà dictam: aut confitetur ille qui stat pro matrimonio: & dicit do. And. quòd si allegat turpitudinem suam (vt si diceret, verè habui accessum cum consanguinea meæ vxoris, vel ipsa fœmina simile dicat) nõ probat etiam cum fama. Et allegat notata per Archidia. in d. cap. Si duo. Sed certè Archidia. etiam infert contrariam opi. & illam puto veriorem: quia vbi agitur de periculo animæ, auditur allegans turpitudinem suam: vt plenè dixi in cap. Cùm super. de cõcessio. præben. Item. Ex quo iste stat pro matrimonio, & confitetur contra se, non est præsumptio, quòd dicat falsum. Hæc omnia Panor. ibidem.

Vbi agitur de anima periculo, auditur qui allegat turpitudinem suã.

Omnia tam sunt egregiè dicta, & tam conuenientia ministris, qui huic negotio operam dant, vt deberent scribi (si fas esset) literis aureis ad quietandum conscientiam multorum. Et ne fortè aliquis non potens intelligere sententiã ipsius Panor. frustretur doctrina tali, in breui hæc est. Quando casus contingit, sicut sæpe contigit mihi, & alijs, cum duobus coniunctis in matrimonio, inter quos fuit impedimentũ, si interrogati de impedimẽto, confitentur tale præcessisse, quo stante non potuerunt coniũgi, vtrùm sufficiat sola confessio ipsorum ad dissoluendum: dicit Panor. & bene ex communi opinio. q tunc videndum, vtrùm tales, qui

Sũma sentẽtia Panor.

tales, qui liberè cõfitentur impedimentũ, quo stante matrimonium est nullum, volunt sic manere in matrimonio, vel volunt separari. Si volunt manere, illud dicit Panor. stare pro matrimonio, & tũc sufficit cõfessio ipsorum ad dissoluendũ: quia nõ est credibile eos mẽtiri cõtra se, quãdoquidẽ ipsi nollẽt separari. Et tamẽ ex eorũ cõfessione sequitur separatio. Hoc idẽ obseruãdũ est, quãdo alter eorũ solũ cõfitetur impedimẽtũ, dũmodò talis qui cõfitetur, stare velit pro matrimonio: quia nulla est suspicio de dolo, aut mẽdacio. Secùs tamẽ esset, si cõfitẽtes nõ starẽt pro matrimonio, q̃a separari volũt: nã tũc eorũ cõfessio est suspecta. A

Quomodo sit iurandum, & quid in iuramento exigendo debeat considerari, quando etiam fit ad diuortium, & separationẽ, habes. 35. q. 6. c. De parentela. Et. c. Ab isto die. 1.

Notandum. Est insuper notandum, ꝙ quotiens est dubium, in dubio standum est pro matrimonio: quia tutiùs est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm legitimè coniunctos contra statuta hominum separare. Extra, de testibus. c. Licèt, in fine. Quæ notanda sunt (vt intelligit Panor.) quando matrimonium potest habere effectum suum, vt notaui suprà in. p. p. B

Suprà. p. p. arti. 38. Item. Quando non est certitudo aliqua, semper in dubio absoluendus est reus. c. 2. de clandesti. desponsa. Et. c. Mulieri. de iure iuran. Vide Panor. ibi.

S. Th. in. 4. d. 41. ar. 5. quæstiũ. 3. Vltimò notandum ex. S. Tho. qui dicit, ꝙ in causa matrimoniali quando agitur ad separationem propter consanguinitatẽ, vel affinitatem, quæ præcessit per testes, veritas debet patefieri sicut & in alijs. Tamen (vt Iuristæ dicunt) in hac causa multa specialia inueniũtur. s. ꝙ idem potest esse accusator, & testis. Quòd non iuratur de calũnia (sicut Extra, de iuramento calumniæ. ca. Literas. vbi in spiritualibus non iuratur de calumnia) cũ sit causa quasi spiritualis. Et ꝙ consanguinei admittuntur ad testificandum. Et ꝙ non seruatur omnino ordo iudiciarius: quia denunciatione facta, contumax potest excommunicari, lite non contestata. Et valet hìc testimonium de auditu. Et post publicationem testiũ testes possunt induci. Et hoc totum est, vt peccatum impẽdiatur, quod in tali coniunctione esse potest. Hęc B. Tho. Libuit ista notare propter illa verba quę dicit, ꝙ non seruatur omnino ordo iudiciarius in matrimonio, & hoc ad impediendum peccatũ, quod est in tali coniunctione. Notanda verba pro religiosis, qui ad tollendũ peccata istorum non seruant ordinem iuris. C

Arti-

A
ARTICVLVS. IX.
An si inter aliquos coniunctos ob impedimentum non potuit stare matrimonium, sit necessaria sententia iudicis ad diuortium.

Væritur ergo, quando est inter aliquos impedimentum aliquod, quo stante, matrimonium non potest stare: vtrùm sit necessaria sententia Ecclesię ad diuortium celebrandũ: an si ipsis, qui sic coniuncti sunt, cõstat de impedimento, possint adinuicem separari.

Pro decisione notandũ, tripliciter posse contingere tales cum impedimento iunctos fuisse. Primò: ignorando impedimentum, si contraxerunt in facie Ecclesiæ. Secũdò, si non contraxerunt in facie Ecclesiæ, sed coram testibus. Tertiò, quando nec in facie Ecclesiæ, neq; coram testibus, sed secretô. *P. nota.*

B

Secundò. Dupliciter potest cõtingere aliqous duos, qui iuncti sunt, separari. Vno modo, intelligendo de illis, qui non sunt iuncti mutuo consensu, & more illorum, qui solent in matrimonio iungi. Alio modo, qñ sunt coniuncti, sicut solent coniungi alij, tamen matrimonium non potuit esse propter impedimentum. *Nota. 2.*

Tertiò notandum, eos posse separari, vbi non est Ecclesiæ iudex, neq; de facili haberi potest: vel vbi est Ecclesiasticus iudex qui potest de facili haberi. Istis sic consideratis, respondetur. *Nota. 3.*

Illi qui coniuncti sunt in matrimonio per consensum mutuũ, sicut solitum est in facie Ecclesiæ, etiam cognito impedimento propter quod matrimonium fuit nullum, si iudex Ecclesiasticus de facili haberi potest, non possunt licitè sola sua authoritate separari. Probatur. Extra, de diuortijs. c. Porro. Et. c. Multorum. 35. q. 6. & in multis alijs locis sic determinatum est. Et probari potest sicut probauimus suprà de diuortio facto propter fornicationem: quia nullus sibi potest ius dicere. Cũ ergo iura disponant tale matrimonium disiungendum, oportet adueniat sententia iudicis. Dixi, si fuerit factum per cõsensum, & in facie Ecclesiæ: quia si non fuerit sic contractum, non est necessaria senten. iudicis Eccle. vt dicemus statim. Dixi etiam, si facilè iudex Ecclesiasticus haberi potest: quia vbi non est, neq; de facili haberi potest, non intelligitur conclusio. Et intelligimus, nisi ignorantia inuincibilis *Conclu. 1.* *S. Tho. in. 4. d. 27. q. 2. ar. 3* *Ratio.* *Suprà. ar. 5.* *S. Tho. 1. 2. q. 76.*

C

eos excuset: quia tunc non peccarent diuertendo adinuicem. A

Conclu.2. Qui per mutuum consensum contraxerunt in facie Ecclesiæ, inter quos est impedimentum, quo stante, nõ potuit esse matrimonium, si non est iudex Ecclesiasticus, vel de facili haberi non potest, se disiungendo, cognito impedimento, secluso scandalo, nullo modo peccant. Probatur. Isti tales nullo modo sunt coniugati, nec possunt esse: ergo tenentur simul non adesse, & disiungi non possunt alia via, quàm vel per iudicem Eccle. vel si propria authoritate id faciant: sed per iudicẽ Ecclesiæ non possunt: quia quod non potest fieri sine difficultate, dicitur non posse fieri: ergo tenetur per se facere: sicut etiam Aris. sumit imposi. pro diffi. 1. de cœlo. tex. 111. 134. & 115.

P. ratio. Matth. 19. Aristo. Ratio. 2.

Secundo. Ratio quare teneretur adire iudicem Ecclesiæ, est, ne in tali disiunctione contingat fraus, aut dolus, aut scãdalũ de dissolutione matrimonij: sed ponimus non esse fraudem, aut dolũ, sed q̃ verè ita est impedimentum esse, quo stãte, nullo modo potuit esse matrimonium. Et etiam secludimus scandalum: quia si esset propter vitandum scandalum, deberent manere in vnum, licèt non commisceri carnaliter, vsquedum per sententiam Ecclesiæ fieret diuortiũ. Sequitur ergo q̃ si dolus, & fraus cessat, & scãdalum, nullum erit peccatum propria authoritate diuertere: quia cessante ratione legis, cessat & eius obligatio: cessante scãdalo, etiam si solùm cesset in particulari, quicquid dicat Fortunius in tracta. de vlt. fine, illatione. 15. & 16. & Medina, de contracti. q. 14. & Couar. in epitho. in. 2. p. c. 6. nu. 7. & de testa. ca. Cùm esses. nume. 9. Ergo vbi non esset iudex Ecclesiasticus, nec de facili habere posset, non esset peccatum disiungi. Si tamen esset parochus vel alius vicem habens in tali loco, non possent tales excusari à peccato. * Quamuis probabilem reputemus opinionem dictorum doctorum, qui tenent, quòd ad hoc quòd cesset legis obligatio, non sufficit ratio cesset in particulari, sed requiritur vt vniuersaliter cesset.* B C

Relecti. de decimis. q. 10. Adria. quoli. 6. ar. p. Medina de cõtra. q. 23. Couarru. Panor. in ca. Plerię; de immuni. Eccle.

Corolla. Ex conclusionibus sequitur, quòd neophyti, qui contraxerunt in facie Ecclesiæ, impedimento existente tali, quo non potuit esse matrimonium, siue fuerit ignorãter ex parte sua, vel ministrorum, siue fuerit ex malitia, si pòst cognito impedimento, resipiscant, & distantes nimium à iudice Ecclesiastico, sic quod non posit cognita sua conditione, & paupertate, sine difficultate maxima aditus haberi ad eum, neque etiam alij sint ministri Ecclesiæ, quod

A ſiæ, ꝙ ſi, ſecluſo ſcandalo, propria authoritate diſcedant, non peccant, ſaltim mortaliter: imò exiſtimo, vbi fraus, & dolus ceſſat, ſi timentes Deum id faciunt, meritoriè fieri. Dico, ſecluſo ſcãdalo, quia tales tenentur vitare: ſed quia illi qui ſcandalizari poſſunt inter eos, impedimentũ nõ ignorabunt, non dubito ſine peccato tales diſiungi: ſicut certò ſcio factum fuiſſe. Et apertè patet illos non peccare: quia omnino ignorant inuincibiliter ad id teneri: imò quotidie audiunt prædicatores dicentes, ꝙ tales qui habẽt impedimentum, non poſſunt ſimul ſtare. *S. Tho. 1.2. q. 76. ar. 3.*

Qui contraxerunt ſtante tali impedimento, quod impedit, & dirimit, ſi coram teſtibus ſolùm, poterunt cognito impedimento, ſine ſententia iudicis Eccleſiaſtici, ſecluſo ſcãdalo, ſeparari in inuicem, vbi iudex nõ adeſt, licèt de facili poſsit adiri. Iſta differt à ſecunda. Nam in. 2. dixi, quòd vbi in facie Eccleſiæ eſt contractum, eſt neceſſe adire iudicem Eccleſiæ, vbi adeſt, vel facilè haberi poteſt: ſed in iſta, ꝙ vbi non eſt contractum in facie Eccle- *Conclu. 3.*

B ſiæ, ſed ſolùm coram teſtibus, & iudex non adeſt, ſecluſo ſcandalo, non tenetur adire ipſum, etiam ſi facilè haberi poſſet. Probatur. Tota ratio quare Eccleſia determinauit in capitulis allegatis neceſſarium eſſe ſentẽtiam Eccleſiæ præcedere, eſt quia tale matrimonium in facie Eccleſiæ conſtat: & ab ipſa approbatum, nõ debet ſine eius ſententia rurſus anullari, & quaſſari: ergo vbi ipſi Eccleſiæ nõ conſtat de tali matrimonio, neque in facie eius fuit factum, non eſt neceſſe interueniat priùs eius ſententia, quàm fiat ſeparatio, cognito impedimento, ſecluſa fraude, & dolo, & ſcandalo: quia certum eſt, ꝙ tenetur non ſcãdalizare illos teſtes, coram quibus factum eſt. Et (ni fallor) iſtam opinionem vult in- *Ratio.*

C ſinuare Paludanus in. 4. vbi dicit, matrimonium contractum in facie Eccleſiæ non poſſe etiam propter impedimentum diſiungi ſine ſententia Eccleſiæ. Videtur ergo ꝙ matrimonium nõ factum iudicio Eccleſiæ, poſsit ſine ſententia eius ſeparari. Dixi, ſi non adeſt: nam ſi adeſt ibi iudex, vel miniſter tenens vicem Eccleſiæ, tenerentur tales denunciare antequàm ſeparentur. *Pal. d. 42. q. 2.*

Ex iſta concluſione habes documentum ad non damnandum de mortali plurimos neophytorum, qui degentes in montibus contraxerunt, impedimento ſtante, & ignorato, coram teſtibus, & pòſt cognito, ſine ſententia iudicis ſeparantur in inuicem, vbi fraus, & dolus ceſſat, & ſcandalum. *Pro neophytis*

Illi, qui contraxerunt matrimoniũ ſtante impedimento, quo *Conclu. 4.*

 non po-

non potuerunt contrahere,& contraxerunt secretè sine testibus, A possunt,cognito impedimento,in inuicem separari, sine aliqua sententia iudicis Ecclesiastici,etiam si adsit,secluso scandalo.Pro

Ratio.1. batur.Tale matrimonium,cùm fuit secretum,nullo modo Ecclesia approbauit:sequitur ergo non esse necessariam Ecclesiæ sententiam ad separationem:quia tunc est necessaria, quando ipsa Ecclesia priùs factum probauit, & in notitiam eius venit: ergo non est necessaria eius sententia.

Ratio.2. Secundò.Tales tenentur separari,& non tenentur iudici se manifestare:ergo diuertendo non peccant.Patet maior. Probo minorem:quia non tenentur peccatum suum occultum contrahendi clandestinè denunciare iudici,nisi solùm cõfessori: sed si esset necessariò petenda priùs iudicis sententia,tenerentur suũ peccatum occultum extra confessionem manifestare, quod non est dicendum:tenendum ergo non esse necessariam iudicis senten- B

S. Anto. 3. p. ti.p.ca.21. Ricardus. d.35 ar.1.q.3. tiam ad separationem.Dixi,secluso scandalo:quia posset esse ꝙ dato secretè contraxissent,iam multi scirent:& tunc perinde esset,sicut si coram testibus:ob id tenerentur vitare scandalum. Tenet expressè Ricardus in.4.& Archi.Floren.

Corolla. Ex ista cõclusione sequitur,nullo modo peccare neophytos, si contraxerunt secretè sine testibus stante impedimento,& pòst cognito,sine fraude,& dolo separantur sine scandalo.Et cõtingit casus,vt quando fœmina habebat alium virum, & pòst cognita est veritas,& intelligit non potuisse esse matrimonium, & diuertit.Idem de viro.Non est peccatum,seclusa fraude,& dolo, & scandalo sic separari:quia tenẽtur diuertere: & non tenẽtur propalare factum,nisi in confessione: ergo nullo modo peccant id faciendo. C

Conclu.5. Si aliqui fuerunt iuncti absque consensu mutuo,& absque cæremonijs solitis, sed modo illicito concubinario,si postea separẽtur in inuicem,etiam si apud alios sint reputati velut coniuges, dummodò fiat sine scandalo,nullũ est peccatum propria autho-

Ratio.p. ritate diuertere:imò tenentur ad illud.Probatur.Tales coniuncti semper fuerunt in peccato,& nũꝗ fuit ipsorum licita cõiunctio matrimonij,nec vera,vel præsumpta quo ad Ecclesiã:ergo sequitur non esse necessariam sententiam Ecclesiæ:nam Ecclesia, vbi adhuc secretè fuit contractum matrimonium non iudicat matrimonium,sed stuprum,vel adulterium,vt patet.30.q.5. per totã: quantò magis vbi neq; secretè fuit contractum iudicabit? ergo non

A non est necesse eius sententia præcedat.

Secundò. Sententia Ecclesiæ eo datur, vt separẽtur illi, qui fuerũt coniuncti (sed cum impedimento) sed tales nũquàm fuerũt coniuncti: quia supponimus nullo modo consensisse adinuicẽ, sed more cõcubinario iũctos fuisse: ergo nullo modo est necessaria sententia. *Ratio. 2.*

Probatur adhuc ex conclusione præcedenti: nam si quando matrimoniũ fuit cõtractum, sed secretò, nullo modo debet præcedere sententia Ecclesiæ, sed statim cognito impedimento, possunt in inuicem separari, quantò amplius dicendum, vbi nullus fuit contractus matrimonialis? Non enim habet Ecclesiæ vsus, vt contra concubinarios deprehensos in peccato, ad separationẽ sententiam proferat diuortij, sed punit tanquã peccatores: quia ipsi antequàm Ecclesia sciret, non fuerũt separati: quia si essent antè separati, non puniret: sequitur ergo, cùm tales (sicut dicit cõclusio) sint concubinarij, quòd possunt, imò tenentur sine sententia Ecclesiæ separari. *Ratio. 3.* B

Ex ista conclusione habetur bene facere neophytos, qui cùm aliquando iungerẽtur vir & fœmina, nihil de matrimonio loquẽtes, & si postea separantur propria authoritate, intelligentes nõ fuisse inter eos matrimonium, nullo modo peccare: imò peccarent, si id non facerent, nisi contraherẽt de nouo, si nullum esset impedimentum. Notanda sunt ista: quia non rarò contingunt. *Corolla.*

ARTICVLVS. X.

Quid debent seruare iudices Ecclesiastici in diuor.

C

Trùm iudices Ecclesiastici in causis matrimonialibus cum noui orbis neophytis teneantur seruare figuram, & strepitum iudicij, quam seruant, & seruare debent cum Hispanis. Hæc propter aliquos, quos nouitã in hoc negotio scrupulosos, & impeditos, vt volentes traditiones hominum obseruare, contemnant præceptum Dei, quibus dici posset, quod Dominus Pharisæis dixit. Propter traditiones vestras transgredimini Dei mandatum. Atque vtinam non improperium sit talibus in die iudicij, qui volentes seruare quæ constituta sunt, & à doctoribus declarata, vt impluriṃum pro alijs nationibus, quæ pollẽt ingenio, & astutia, animas *Matth. 15.*

miserè perire permittant, non subueniendo eis simpliciter, & de A
plano, sicut eorum conditio exigit. Dominus (credo) in die iudi
Ezechiel. 34. cij loquetur illud Ezechie. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, & quod infirmũ, & fractum non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, & quod confractum est non alligastis, & quod abiectum non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate increpabatis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non esset pastor. Et factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri. Dispersa sunt, & errauerũt greges mei in cunctis montibus, & super omnem faciem terræ dispersa sunt, & nõ erat qui requireret.* Propterea pastores obseruandi, audite verbum Domini. Vos (inquam) Epi noui orbis, audite verbum Dñi. *Viuo ego dicit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quòd nõ esset pastor. Hæc dicit Dominus. Ego ipse super pastores requiram gregẽ meum de manu eorum.* Profectò sententia satis terribilis contra illos pastores, qui oues sibi à Domino creditas errare permittunt: & deuorari à bestijs, non sanando infirmum, non consolidando confractum, non eleuando abiectum, non quærẽdo dispersum. Et sine dubio qui circa strepitum, & figuram iudicij obseruare volunt, non procedentes simpliciter, & de plano, timeo sic euenturum, cùm illi sint, quibus Dominus dicit: *Ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum.* Et væ illis. Propter hoc pastores constituti, vt gregem commissum liberent de manu bestiæ rugiẽtis, & præparatæ ad escam. Si ergo ista liberatio fieri potest, si simpliciter, & de plano, ipsi pastores circuant grẽgem suum, B sine strepitu, obseruando vigilias noctis super gregem, simul & obseruando insidias dæmonis, qui circuit gregẽ, quærendo quẽ deuoret. Egrediantur de throno, & maiestate sua. Sumãt sibi baculũ. Fugiant quæ necessaria non sunt: & tunc videbunt in aperto peccata gregis. Tunc intelligent, nunquid cum eis sit opus adhibere tabellionem, simul & testes. Nũ quid sit necessarium scriptis proferre sententiam, & terminum dare ad probandum: publicationem testium facere, & alia cæremonialia iuris obseruare. Exeant ergo, & videbunt. Deponant obsecro Pontifices noui orbis vestem lineam, simul & tunicam hyacinthinam, baltheum, tiaram, laminam auream, femoralia, contenti sint ex omnibus ornamentis Pontificalibus superhumerale deferre, per quod denotatur,

Notent huius noui orbis Episcopi reuerendissimi. C

Propter quid instituti sunt pastores.

Lucæ. 2.

P. Petri. 5.

A notatur, vt infirmitates populi supportent: scientes quoniam ipsi infirmitate circundati sunt. Et sic suarum ouium infirmitati compatiantur. Habeant & simul rationale, scilicet, charitatem eximiam suarum ouium: vt in visceribus suis, & corde solicitudine quotidiana portent. Istis duobus ornamentis contenti, alia dimittant: omittant materialia illa ornamenta, licèt significatum obtineant, & egrediantur, & circuant, & tunc intelligent nõ esse necesse illa seruare cæremonialia in iudicio circa matrimonium, quæ seruantur cum cæteris pollentibus ingenio. Attendant (obsecro) qui pastores, bonum pastorem Gregoriũ: quia in suo quẽ edidit pastorali tradit, quid pastores debeant facere. Nam exponens illam visionem Ezechiel. inquit. Dicit propheta, quòd à Chaldęa fuit ductus in visione Hierusalem ad templum Domini, vbi vidit iuxta ostium quod respiciebat ad Aquilonem, quod erat in atrio templi, statutum idolũ Zeli. i. idolum Baal, quod erat ad prouocandum iram Dei. Ideo dicitur idolum Zeli. *Et introduxit me Dominus (ait propheta) ad ostium atrij, & vidi, & ecce foramen vnum in pariete. Et dixit Dominus. Fili hominis: fode parietem. Et cùm perfodissem parietem: apparuit ostium vnum. Et dixit ad me. Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hîc. Et ingressus, vidi. Et ecce omnia similitudo reptilium, & animalium, abominatio & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Et ecce in circuitu per totum. Et. 70. viri de senioribus domus Israel, & Iechonias filius Saphat stabat in medio eorum ante picturas stantium. Et vnusquisq; habebat thuribulũ in manu sua. Et vapor nebula de thure cõsurgebat. Et dixit Dñs ad me. Certè vides quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris vnusquisq; in abscondito cubiculi sui. Dicunt enim. Nõ videt Dominus nos, & dereliquit Dominus terram. Et dixit. Adhuc conuersus videbis abominationes maiores. Et introduxit me ad ostium portæ domus Domini, quæ respiciebat ad Aquilonem. Et ecce mulieres sedebant plãgentes Adonidem. Et dixit Dominus ad me. Adhuc conuersus videbis abominationes maiores. Et introduxit me in atrium domus Domini interius. Et ecce in ostio templi inter vestibulum & altare quasi viginti quinq; viri, dorsum habentes contra templum Domini, & facies eorum ad orientem, & adorabant ad ortum solis.* Hæc in textu. Quam visionem beatus Greg. in pastorali dicit, prophetã significare prælatum Ecclesiæ, qui instinctu spiritus sancti ducitur ad inquirendam vitam, & opera sibi commissorum. Et sic inuenit abominationes quas vidit propheta, quando viso foramine (si fodiat)

(Margin notes: *Ad Hebra. 5.* — *Grego. in pastora. 2. p. c. 10.* — *Ezechie. 8.* — B — *Figura.* — C — *Grego. in pasto. 2. p. c. 10.*)

inueniet quæ non putabat. Ad propositũ itaq; nostrũ.] Exeant A
ergo Episcopi obseruandissimi, & visitent plebẽ sibi cõmissam.
Inuenient quidẽ malè coniunctos in matrimonio, & alia quæ
indigent remedio. Visitent (inquam) si ipsi idioma intelligunt
suarum ouium. Si nesciũt, fiat per viros probatos, industrios, ab
omni munere alienos, qui possint abiectioni, & paupertati isto-
rum neophytorũ se accommodare, & ad modum quo olim He
4. Regum. 4. lisæus supra puerum mortuũ se constringendo, vt resuscitare va
1. Corin. 9. leat: & Paulum imitantes, qui omnibus omnia factus est, vt om-
nes lucrifaceret.

Redeũdo igitur ad quæstionem propositam respõdemus per
conclusiones. Quarum prima.

P. conclu. Iudices Ecclesiastici in causis matrimonialibus procedentes cũ B
noui orbis indigenis, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figu-
ra iudicij, sine tabellione, & testibus iuratis, sine scriptura aliqua,
dummodó causam cognouerint, eo modo quo cognoscibilis est,
Ratio. 1. vbi nullus dolus, nulla fraus interuenit, non peccant. Probatur
in Clemẽtina suprà allegata. Dispẽdiosa. vbi præcipitur ꝓcedere
simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij. Et in Clemẽ
tina Sæpe. de verborũ significatione. Et subditur in clemen. Di-
spendiosa. Solũ hoc non excludatur, vt sint sufficientes proba
tiones negotij. Sequitur ergo omnia alia necessariò excludenda,
quæ nõ iuuãt, seu sunt necessaria ad causæ cognitionẽ: at ad cau
sæ cognitionẽ parũ tabellio, & aliæ dilationes faciũt: oportet er
go procedere simpliciter, & de plano, sine aliquo istorum, dũmo
dò per testes, vel alia via sit cognita causa, etiam si nõ sint iurati. C
Et probo. Scriptura, & tabellio, cum testibus, sunt necessaria ad
fidem faciendã in cõtrouersia, quæ timetur: sed circa neophytos
nihil tale timetur: ergo frustrà tabellio adducitur.

Ratio. 2. Itẽ. Ad hoc sufficit simplex verbũ ipsius iudicis, cui credendũ
Iuxta conditionem personarum procedãt iudices. est. Iudices etiã in causis arduis (sicut est matrimoniũ) debẽt ꝓce
dere secundũ cõditionem personarũ, vt cũ ꝑsonis grauibus, cũ
scriptura, & testibus: verũ cũ vilibus, sine aliquo istorũ. Isti verò
sunt ꝑsonæ infimę: sequitur ergo ꝙ sufficit verbũ iudicis, sine ali
quo alio tabellione, vel teste, q authoritatem præbeat. Et qa cũ
iuris prudentibus in hoc (fortè) controuersia erit, volo ista proba
Panor. re ex doctoribus ipsorũ. Panor. cui ipsi fidem magnam adhibẽt,
& meritò, in. c. 1. de libelli oblatione, dicit non esse necessarium
tabellionem. Item. Fallit in casu, quem dixi super Glo. quando
causæ

A causæ sunt viles, & maximè vilium personarum. Tunc enim ne dum libellus, sed nulla scriptura requiritur, vt in præalle. Authē ti. Nisi breuiores. Et in. d. c. Si quis cum clerico. secundùm vnum intellectum. Et in istis causis breuioribus dixit Bar. in Authen. Nisi breuiores. quòd non requiritur aliqua scriptura in toto pro cessu, & per consequens debet credi simplici relationi iudicis. Neq; mirum secundùm eum: nam si aliàs credatur nuncio, vbi non habetur alia scriptura, fortiùs debet credi iudici. Et hoc dicit notandū pro arbitris, & arbitratore, cui datur sæpe potestas pro cedēdi sine scriptura: & tunc credatur suo verbo. Vide quod no tat idē Bar. in. l. Iubem⁹. C. de sacro. san. Eccl. Et addit Panor. idē si est viliū personarū, vt agricultorū, & similiū, licèt causæ non B sint viles, vt sentiunt hîc doctores. Et facit text. in Authen. De mādato principū. §. Si tibi. col. 2. Hæc Panor. Profectò volenti intelligere eius sententiam, satis clarum est, non esse necessariū acta scribi per tabellionē, si causæ non sint viles, dummodò per sonæ sint viles. Itaq; ex hoc doctore modus tractandi causam debet pensari: non ex causa ipsa, sed ex persona cuius est: at noui orbis indigenæ sunt omnium hominum agricultorum, fullonū, laniorum, deiectissimi: ergo ipsorum matrimonij causa (licèt ipsa grauis) deberet apud eos tractari sine strepitu, sine scriptura, sine tabellione, sine publicatione testiū, sine iuramēto testiū, sine terminis peremptorijs, sine alijs solēnitatibus, sed sufficit q̄ iudex (quisquis sit ille) cognita causa, simpliciter, & de plano sen tentiam verbo proferat sine tabellione: & tunc credendum est ei: nam non timetur q̄ tales viles personę postea non obedien- C tes aliquid propter defectum tabellionis intentent contra sentē tiam iudicis, decipere volentes. Quid ergo opus est propter hoc quòd non sit tabellio, non liberare laborantes?

Nota pro neophytis.

Panor.

Nota.

Pro neophytis

Sed adhuc idem probo ex ipso Panor. qui asserit ad proposi tum. Quæ causæ sunt leues, & quæ graues, arbitrarium est respe ctu qualitatis personarum, & causę. Et sic idē ferè repetit Panor. in. c. Quoniam. de probationibus. notabili. 3. Et nō appono verba, ne prolixitate molestum efficiam lectorem. Legat qui voluerit, & videbit, quomodo grauitas causæ, vel leuitas, consideranda est ad arbitriū boni viri, ex qualitate personarū. Quid ergo opus est in istis inmorari? sed eorum condescendendo infirmitati, istā causam matrimonialem (licèt secundùm se grauem) iuxta eorū conditionē iudicare, & sic procedere: & omissis cæremonijs non

Panor.

Quæ causæ leues, & quæ graues arbitrarium est.

necessarijs, remedium adhibeatur omnibus, & constituantur multi iudices, probati tamen, qui factum, & ius non ignorēt. Episcopi autem non doleāt, quod non sint tabelliones: sufficit iudex ipse, cuius verbo credendum in omnibus quæ fecerit. Simpliciter talis & de plano procedat Causam cognoscat, sicut cognoscibilis est. Non sint nimis soliciti de iuramento. Nam absq; eo (haud dubiè) veritatem meliùs cognoscent: nam qui debent iurare (vt disponunt iura) oportet plures habeant conditiones; quas in aliquibus noui orbis neophytis inuenire difficile est sicut in antiquis Hispanis. Itaq; exigere iuramentum non oportet. Item. Est necesse tales esse omni exceptione maiores, sed non sunt tales, quia multis exceptionibus repelli possent. Item. Tales vt pro nullo dono debeāt iurare falsum. Meliùs igitur (meo iudicio) agetur cum illis, si solùm absq; iuramento, & strepitu veritas inquiratur, seruādo quæ naturalia sunt. Cætera tamen non damno, si omnia, quæ requiruntur, adsint. A

Quæ sunt in testibus requisita.

B

Attendāt (obsecro) iudices ista omnia constituta esse propter homines, & media fuisse solùm ad profectum hominum: ergo tantùm vtendum medijs, quantùm fini conducunt, & si proficiunt, vel finis omnino non consequitur, vel non æquè bene, nullo modo illa sunt media, neq; vtendum illis. Exempla sunt clara. Medium ad salutem infirmo est dieta: tamen iam sanus, vti dicta non est medium: quia finis iam non adest cum tali medio, sed cum contrario. s. cum comestione. Ergo si tabellionem adducere, & iuramentum exigere à testibus, est impedimentū quominus saluti hominū prouideatur, non est necesse seruare: at quòd expediat, patet: quia si non sit necessarius tabellio, poterit facilè medium apponi, quod non ponitur ob hoc. Item. Si testes non iurent, saluti ipsorum prouidetur, tollendo scandalum de pedibus eorum: quia qui decreuit mentiri, siue cum iuramento, siue sine illo, id faciet. Et fateor crederem ei simplici verbo, ac si iuraret, cognita conditione. C

Sed volo adhuc, non maxima Theologorum, sed Iuristarum idipsum probare. s. quod omittere talē strepitum tabellionis, & scripturæ, & iuramentorum, nō sit malum. Et ad verbum (quia fortè Domini Iuristæ meliùs capient) ponam quod do. Panor. in. c. Quoniam. de probationibus. notat ad propositum.

Panor.

Vltimò nota (ait) quod quando constitutio continet aliquid, nō propter se principaliter, sed ad finē alicuius mali euitādi, transgresso

A gressores nõ illaqueat ad pœnã, si finis ad quẽ principaliter tendit cõstitutio, nõ violatur. Et idẽ existimo respectu peccati mortalis, dũmodò constitutio non cõtemnatur. Quod pulchrè notat Archi. post Bartho. in. c. Vtinã. 76. d. Vides ꝙ acta mãdantur describi, ne. s. innocẽs lædatur. Vnde. s. constitutio ista nõ seruatur, nõ ponitur iudex, si nulla difficultas ex omissione. cõstitutionis emergat: quasi tũc esset finis huius cõstitutionis. Facit ad hoc qđ notat Innocentius in. c. Quia pleriq;. de immu Ecclesiarũ. Quod bene nota: quia multa sunt statuta, præsertim in Ecclesia, quę nõ ordinantur principaliter propter se, sed sunt instructiua bonor- Hæc Panor. Ecce q̃ apertè dicit traditiones, & Ecclesię cõst[illegible] nes, quę sunt propter aliũ finem, si omittantur, nõ nocere, si fi[illegible] adsit. Cùm ergo tabellio, scriptura, iuramentũ testium, sint cõ[illegible] B tuta ad veritatẽ inueniendam, ad cauendũ ne innocens læda[illegible] si ista omnia bene habẽtur, seclusis illis, bene cõsulitur saluti n[illegible] phytorum illa dimittendo. Ergo si veritas haberi possit sine scriptura, sine iuramento testium, non est necesse cogere eos iura[illegible] Item. Cùm scriptura sit, ne pòst deceptione innocens lædatu[illegible] quandoquidem apud noui orbis indigenas nihil timetur, qui[illegible] opus est scrupulosos esse in hoc, putantes nõ bene fieri, si ista n[illegible] adhibeantur? Et quia ista adhiberi non possunt, nõ medetur infirmis: perinde est, sicut si iaceret infirmus, & esset medicina in prõptu: tamen (quia medicus nõ est) permittatur mori, vsq; dum adsit. Quippequi ad hoc est, vt tibi ostẽdat medicinam. Illam i[illegible] uenisti, quare non porrigis infirmo? Rationẽ dabis, quia tunc t[illegible] ipse vicẽ medici supplebas. Si ergo iudex (quia non est tabellio) C non medetur infirmis (cùm tamen habeãt ad manus medicamẽtum: sed putat meliùs esse, vt interim dum venit tabellio, pereãt millia infirmorum) de manu eius requirentur.

Et vltimò ex dictis. S. Tho. quem citat Panor. alibi ad propositum. Sed tamen præter illa est notandum, quod dicit in. 4. in illis quæ suprà allegaui. Nam dicens ipse de illis, quæ in causa matrimoniali seruãtur tanq; cæremoniæ, dicit. Oportet notare, ꝙ in causa matrimoniali non seruatur omnino ordo iudiciarius. Et hoc totũ est ad hoc, vt peccatũ impediatur, quod in tali coniunctione esse potest. Hæc. S. Tho. Ex quibus satis apertè constat: si iudiciarius ordo nõ seruatur in matrimonio, qui in alijs causis seruari cõsueuit, est vt peccatum impediatur: sequitur ergo quòd si expediat etiã illa, quæ solent in matrimonio seruari, omittere, vt

Archidi. *Bartho.* *Egregiè dictũ* *Inno.* *S. Tho. in. 4. d. 41. ar. 5. quæstiuncula. 3.*

Aristo.1. post tex.co.5. peccatum auferatur, bene factum: imò si hoc propter illud magis seruandum: illud propter quod tale, erit magis: sed ista ad peccatum tollendum omittuntur, quæ aliàs seruari solẽt: ergo si istis quæ seruãtur omissis, melius peccatum tollitur, etiam sunt omittenda. Verùm ꝙ peccatum sic tollatur non istis obseruatis, nobis dicant ministri. Si enim ita est, vt cæremoniæ institutæ ab Ecclesia circa baptismum omitti debẽt in casu necessitatis, si est periculum de paruulo, quòd moriatur sine baptismo, quantò amplius omittenda sunt alia solennia iuris in matrimonio propter vitandam mortem æternam multorum? nam non dubium, quin oportet vnum istorũ dare: vel quòd multi damnantur: quia non eorum causa examinatur à iudice Ecclesiæ: vel quòd ignorant inuincibiliter hanc veritatem, quòd potest quis licitè fornicari, sed secũdùm nullus sanæ mentis audebit dicere, cùm sit notum esse secundum se illicitum, & non quia prohibitum. (In quo errauit Duran. in. 4. d. 33. q. 2. & Martinus in suó de temperãtia. q. 2. de luxuria. qui dixerunt, esse malum quia prohibitum, & non quia de se illicitum. Quæ sentẽtia si hæretica non est, nimis accedit ad hæresim. * Maximè cùm Martinus dicat non esse hæreticum dicere fornicationem simplicem non esse mortale; contra quem Castro de hære. lib. 4. in verb. Coitus, qđ & suprà tetigimus*) ergo primũ necesse est cõcedatur. Et quod me magis mouet ad credẽdum veram cõclusionẽ, & ꝙ sit meritum (tm̃ abest vt sit peccatum) simpliciter, & de plano procedere sinẽ strepitu, est, ꝙ opus sit per mõtes peragrare noctu, diuq;, quærẽdo ipsos: quippequi tam infimæ sunt sortis, & conditionis, ꝙ vix inueniri valeant, cũ in cauernis plurimi sibi prẽstent habitaculũ, vt (experiẽtia teste) didicimus. Medicus ergo, qui eorũ infirmitates cognoscat, necessarius est. Ergo quomodo poterũt Episcopi ouibus sibi cõmissis mederi, si oporteat tot iudices destinare, quot sunt opus? Maximè cũ Episcoporũ reditus tã sint tenues, vt vix sufficiãt pro honesta familia. Ob quod ipsos Episcopos non teneri ad seruandã talẽ iuris solennitatẽ cum noui orbis Indigenis existimo. Sed sufficit cõmittant negotiũ (si ipsi nõ possunt) viris, qui factũ, & ius intelligãt, qui simpliciter, & de plano procedãt. Adde, ipsos neophytos esse tam miserabiles: ꝙ si opus sit notario, nec necessaria solùm pro victu quotidiano præstare poterunt: quantò magis alias expensas? vnde valde onerosum esset & ipsis Episcopis, & neophytis. Quapropter non est necesse ista seruare: & fortè est necessa-

Right margin letters: A (line 1), B (beside "secundum se illicitum"), C (beside "didicimus").

Margin notes: *S. Tho. 3. p.* / *Theologi ĩ. 4.* — *Durandus.* — *Martinus de Magistris. q. 2 de luxuria* — *Castro.* — *ĩn. 2. p. ar. 8. et infrà ar. 18.* — *Pro neophytis*

A necessarium illa pro isto tempore non obseruari: dummodò constet de veritate. Nam (vt dicit Panor. & nos suprà adduximus de eo qui cog. consan. vxo. cap. Super eo.) sufficit confessio ipsorũ, quãdo stant pro matrimonio. Quid ergo opus est scriptura, vel iuramento testium, si in simplicitate istorum, veritas patefit, sine aliquo strepitu, & figura iudicij? Et (vt dicitur in Clementina allegata) melius quippe est Deo reddãt rationem pastores, si fortè aliquid humanæ traditionis omiserunt, ad eruendum animas ab inferno, quàm quòd ipsi exactè pro ipsis rationem reddant, quæ pereunt æternaliter propter eorum obseruantiam contra Dei mandatum. Et sic sine strepitu notariorum, & aliorum ista facere curent, quæ sunt necessaria ad istorum salutem. Et ministri potiùs cum istis procedant tanquàm patres, quàm tanquam iudices: siquidem non sunt tam constantes, & intelligentes, vt dictis iudicibus acquiescendo, eo modo quo præcipitur, si aliud intus in conscientia sentiunt, id seruent. Quis istorum obsecro, cui si iudex secundùm allegata, & probata procedens, præcipiat illam retinere (quam tamen in conscientia cognoscit, & scit, non esse suam) abstineat ab eius concubitu, etiam si sententia excommunicationis feriatur, quam deberet potiùs sustinere, quàm ei commisceri, vt determinatur Extra, de restitu. spo. cap. literas. Et de sententia excommu. c. Inquisitioni. Et hoc, quia sunt debiles, & infirmi supra cæteros homines. Non ergo est ponendum eis scandalum, & offendiculum, sed omnibus modis auferendũ: & expectandum tempus, quando plus sapiant, & intelligant, & ditati sint: vt possint sua tabellioni, & iudici dare stipendia. Habeant ergo se obseruandi præsules cum illis velut patres, & non tanquàm iudices: & (in conscientia negotium intelligentes) vnicuique reddant quod suum est, quia aliàs multi pereunt. Et vtinam decipiar in tali iudicio: siquidem iudicium exterius præcipuè inuentum fuit propter partium controuersiam, ad lites componendas. Vbi ergo inter noui orbis Indigenas talis ratio cessat: quia non lites, non cõtrouersia partiũ (vt in plurimũ) meliùs est procedere tanq̃ patres, q̃ tanq̃ iudices. Verùm ne fortè aliquis obijciat: quomodo ista poterũt fieri, si sine notario, & scriptura fiãt: quia confusio magna erit in tãta multitudine, qui erunt iam per sententiam, vel iudicis iudicium approbati, & determinati. Remediũ facile: si ipse qui iudex, vel pater, scribat succinctè illos, quorũ negotium est diffinitum. Sic Panor. c. Ex literis. de probatio. Iudex

[Margin notes: Panor. — Matth. 15. — B — Nota. — Pro neophytis — Matth. 18. — C — Panor.]

dex in re modica potest supplere vicem tabellionis, Addendum est quòd etiam in re graui, quando haberi non potest. A

Nota. Et notandum, quòd quando dicitur, quod iudex procedat sine strepitu, & figura iudicij, possunt omitti omnia, quæ nō sunt de iure gentium, vel naturali: vt dicitur in Clemen. Sæpè. de verborum signi. Si tamen dicitur, quòd iudex procedat summariè, intelligitur vt breuiter fiant omnia, cōprehensa tota negotij substantia, & non omisso aliquo de substantialibus. De quo vide

Armi. Armil. in ver. Iudex. §. 18.

Anto. Floren. Si dicatur de facto, vel postpositis rimulis, & apicibus iuris, vel de plano &c. Vide Anto. Flo. 3. p. t. 9. c. 15. Hæc sint in isto articulo probabiliter dicta, secundùm cōsiderationem neophytorū. Si quis tamen contrarium affirmet, in suo sensu abundet.

B

ARTICVLVS. XI.
An liceat religiosis agere ad diuortium.

VTrùm liceat religiosis de causis matrimonialibus Indorum iudicare, & diffinire, separando malè coniunctos, vel non bene coniunctos de nouo coniungendo. Iuuat scire, propter securitatem conscientiarum aliquorum, qui tenētur scrupulis quibusdā ligati, velut cōpedib⁹, putātes nō eis licere.

P. nota. Primò notādū est, vel loquimur de omnibus religiosis in cōmuni, & de omnibus alijs personis Ecclesiasticis, cuiuscunq; conditionis sint, dummodò nō sint prælati: vel de illis, qui ad hoc opus designati sunt, qui habent à suis prælatis commissam curam neophytorum, & videntur habere officium curatorum, licèt non habeant obligationem, sicut curatus, vel sicut habet Episcopus, sed quia solùm ex zelo Dei mouentur, vt latè diximus in relectione de decimis. C

Relectio de decimis. q. 24.

Nota. 2. Secundò notandum, dupliciter posse contingere religiosos intendere matrimonialibus causis istorū. Vno modo sicut confessores, & periti viri in foro conscientiæ, consulendo, & docendo. Alio modo in foro iudiciali, sicut iudices, præcipiendo, vel aliqua alia poena compellendo, sicut iudices facere solent.

Nota. 3. Tertiò notādū. Vel loquimur de religiosis absolutè, quibus per

summos

A summos Pontifices concessum est, posse de causis matrimoniali bus cognoscere, vel de illis, qui post cõcessionẽ Pauli.3. ab Episco pis ordinarijs habent beneplacitũ, & consensum, vbi requiritur.

Quartò notandum. Vel tales religiosi cognoscunt de causis matrimonij contracti in facie Ecclesiæ, vel de matrimonio contracto secretè cum testibus, vel sine testibus, clandestinè. Vel de coniunctione, quæ nullo modo matrimonium fuit, nec verum, neq; præsumptũ, sed cõcubinat⁹. Istis notatis, sit prima cõclusio. *Nota.4.*

Religiosi, quibus concessum est, & cura commissa à suis prælatis, licitè in causis matrimonialibus neophytorum occupantur: & eas audientes, & intelligentes quantum ad ius, & factum, licitè determinant, diffiniendo quæ sit vera vxor, & quis sit verus maritus. Probatur. Si non possent iudicare de causis matrimo- *P. conclu.* *Ratio.1.*
B nialibus, maximè, quia eis videtur prohibitum de iure communi per. c. Accedentibus. supra allega. de excessibus prælatorum. vbi prohibitum est religiosis cognoscere de matrimoniali causa: sed hoc nõ obstante, eis est licitum, propter priuilegium postea concessum fratribus ordinis prædicatorum, in quo expressè datur facultas audiendi, & diffiniendi, quod iustum est in causis matrimonij in terris infidelium, ad quos religiosi transierint: sequitur ergo religiosos licitè id facere. Et idem per Leonem.10. & Adrianum.6. & Clementem.7. & Paulum.3. vt patet in ipsis priuilegijs. & tandem per Pau.4. & Pium.4. *Nicolaus.4.* *Leo.10.* *Adrianus.6.* *Clemens.7.* *Pau.3.* *Pau.4.* *Pius.4.*

Secundò. Nullus exercens opus misericordię, propter bonũ finem peccat, sed meretur, si est in gratia: at quicumq; religiosus, q cognita causa matrimonij affirmat viro quæ sit sua vera vxor, vel fœminæ quis sit suus vir, opus misericordiæ exercet instru
C endo ignorantem, quod non facit nisi propter Deum: ergo sequitur bene facere, & nullo modo peccare. *Ratio.2.*

Tertiò. Nullus vno & eodem actu simul potest mereri, & peccare, (cõtra Monachũ in.2. & Adam godam in fine.2. qa ista repugnant:) sed omnis religiosus (supposito sit in gratia) dans tale consilium, & tale iudicium ignoranti meretur gloriam: ergo nullo modo peccat. Quòd mereatur, est in aperto: quia omne bonũ opus de se, & propter bonum finem factum, si fiat ab habente gratiam, est meritorium vitæ æternæ. *Ratio.3.* *Almayn in mora. c. 12. de electione.* *S. Tho. 1.2. q. 114.*

Præterea. Quicumq;, cuiuscumq; conditionis sit, ad cuius notitiã peruenit dubium conscientiæ, in quo proximus detinetur ligatus, si probè sciat, licitè determinat dubiũ, & diffinit veritatẽ: ergo *Ratio.4.*

ergo à fortiori religiosi, qui videntur vicem habere curatorum, licitè id faciunt. Manifestè constat, si esset hîc quidam secularis, imô etiam si esset infidelis, dum tamē doctus, & peritus in negotio, & ego dubium haberem in conscientia, & me interrogante, ipse responderet, talis licitè mihi respondet: & si est in gratia, meretur in eo: quia opus misericordiæ adimpleuit. Sic etiam dicendū, quòd si quis secularis non se intromittens ex officio ad inquirendum, vel tanquā iudex ad iudicandum, sed ꝙ contingenter interrogatur de facto, licitè (si probè sciat) potest dare consilium rectum, & dubium diffinire: & si rectè diffiniat, non solùm nō peccat, sed meretur gloriam, si sit in gratia. Quòd si verū est de quolibet seculari, quantò magis de quocunque religioso? Et licèt hāc conclusionem posuerim pro religiosis, qui huic negotio Apostolico operam dant, tamen intelligo generaliter de omnibus, qui tale consilium præstare possunt. Ex quo poteris excusare aliquos seculares, qui degentes inter neophytos, consulti de matrimonio respondent, dummodò non inquirant, sed solùm interrogati respondeant, & non sit prohibitum eis: quia (fortè) posset talibus interdici propter scandalum, vel ob aliam causam iustam.

Pro Hispanis.

Conclu.2. Ministri, qui conuersioni neophytorum intendūt, coniunctos in concubinatu, quando ad eorum notitiam peruenit, licitè separant, eis dicendo, non potestis simul esse: nullo modo conueniatis in vnum. Probatur, si hæc non posset licitè facere religiosus, maximè esset, quia ad id necessarium esset iudicium iudicis Ecclesiastici: sed ad hoc nō est necessarium, etiam si ibi adesset iudex: quia vbi matrimonium nullum fuit neq; secundùm veritatem, neque secundùm præsumptionem, non est opus iudicio Ecclesię ad separationem: sententia quidem Ecclesiæ necessaria est, quando matrimonium saltim est præsumptum.

P. ratio.

Ratio.2. Secundò. Ipsi concubinarij mutuò habitantes, licitè diuertunt, & disiungūtur: imò ad id sub mortali tenetur statim sine aliquo Ecclesiæ mādato: ergo licitè religiosus cognoscēs aliquos iunctos non sicut vir & vxor in matrimonio, sed in concubinatu, potest (cognita causa) præcipere ne simul cohabitent, & ne ampliùs cōiungantur: quia quilibet tenetur fratrem peccantem corripere. Qui si emendatus fuerit, & cessauit à peccato, iam lucratus fratrem, non tenetur ampliùs: sed ista emendatio non fit, nisi separationem talem præcipiat, & modo, quo ipse licitè potest, faciat: ergo licitè fit. Vnde patet non solùm id licitè fieri à religiosis, qui conuersioni

Matth.18. *S.Tho.2.2.q.33.ar.2.*

A conuersioni infidelium intendunt, sed à quocũq; alio, cuiuscũq; conditionis sit, ad cuius notitiam peruenit, aliquos esse in concubinatu: quia talis potest admonere, & corripere: imò tenetur via sibi possibili proximum à peccato liberare, & tales concubinarios separare. Fortassis ista videbuntur frustrà posita, quia de se clara & manifesta sunt: verùm ponenda statui propter aliquos, quos audiui contrarium asserentes. Ob quod nullus obsecro grauetur: quia omnibus debitores sumus. *Roma. p.*

Ministri non solùm possunt licitè separare quos inuenerint in *Conclu. 3.* concubinatu coniunctos, sed etiam eos, qui reputantur à vicinis vxorati, qui in veritate sunt concubinarij, si modò noluerint (nõ obstante impedimẽto) de nouo secretè cõtrahere. Probatur quãtum ad partem vltimam. Talis minister, qui nouit cõcubinariũ, *Ratio. vlti. p.* tenetur correptione fraterna, eum inquantum poterit liberare à *Matth. 18.*
B peccato, corripiẽdo: sed qui verè est in concubinatu (licèt ab alijs *S. Thom. vbi* non sic existimetur) est in peccato: ergo cùm primùm cognouerit, *supra.* tenetur corripere, & conari ad emendam fratris ex præcepto Christi: at emenda fratris non põt aliter esse, q̃ per separationẽ, vel per coniunctionem in matrimonio, si impedimẽtũ non obstat: ergo licitè ad vnum istorum potest religiosus agere: & non *Pro neophytis* stante vno, potest ad aliud, eo modo quo ei licet, cogere: sequitur ꝙ nolenti consentire in matrimonium de nouo, licitè præcipit separationem. Volo dicere, ꝙ si contigisset duos in vicinia iunctos absq; verbis, vel signis matrimonii, sine hoc ꝙ prçcederet aliquis modus, qui apud tales homines seruari solet in matrimonio, sed ex ignorãtia, & insipientia quadam vicinitas illos existimat cõiugatos, cùm verè non sint, & talis existimatio est irrationabilis, & sine fundamento, cùm apud tales sint modi contrahendi manifesti alijs credo: licitè per religiosum fieri: si tales separet sine
C aliquo alio iudicio Ecclesiæ, sed solùm cognita veritate: si noluerint de nouo secretè consentire, etiam si in vicinia irrationabiliter existimabantur coniugati: & non est necesse denunciare Ecclesiæ, imò tenetur non denunciare: nam tenetur ex sacro Euangelio fratrem corripere cum minori dispendio ipsius fratris. Et *Matth. 18.* si potest per se ipsum, nõ debet duos testes adhibere: quia cũ minori infamia qua potest, debet: sed tunc subuenire potest ei solũ cum infamia illa. s. vt qui existimabãt vxoratos, modò intelligãt cõcubinarios: ergo tenetur ampliorem vitare: at nõ vitaret maiorem, si Ecclesiæ denũciaret, cùm maior sit ista: illa ergo non debet reli

bet religiosus denunciare, sed potest licitè (ædificatis illis qui pos- A
sent turbari) tales separare, & modis quibus poterit, eos à pecca-
to liberare. Et ampliùs adde, q etiam si præsumptio viciniæ fue-
rit rationabilis, dummodò nõ fuerit in facto manifesto fundata,
non est necessarium spectare aliud, sed ipse religiosus potest lici-
tè præcipere, seu consulere, vel q tales de nouo contrahant, non
obstante impedimento, vel q (si nolunt) separentur. Hæc secluso
scandalo intelliguntur.

Ratio.2. Secundò. Consulunt doctores, q si aliquis viuente prima cũ se-
De sententia cunda cõtraxit, etiã in facie Ecclesiæ, de quo tñ non constat illi,
excõmu.c. In- cũ qua contraxit, quia non licitè potest exigere, neq; reddere, de-
quisitioni. serat eam, & fugiat in terras longinquas, & ad vxorem propriam
redeat: ergo erit licitum in casu, quo nullum fuit matrimonium B
contractum, consulere separationem: vel si reputentur coniuges
à vicinis (ob vitandum scandalum) vt de nouo contrahant secre-
tè: dummodò antè fuerint habiti vt coniuges.

Ratio.3. Tertiò. Ille talis cõcubinarius tenetur vel relinquere, vel de no-
uo (si non sit impedimentum) consentire in matrimoniũ: ergo si
ipse tenetur, licet ei facere: sed quod tenetur quis facere, cuilibet li-
citum est consulere. Et volo ista notentur: quia freque͂ter contin-
Sup.p.p.art.3. git casus apud noui orbis neophytos, qui (vt suprà dictũ est) iun-
&.2.p.art.2. guntur sine hoc, q loquantur de matrimonio, vel de operum cõ-
Canonistæ.2. municatione. Hæc conclusio non solùm vera est de religiosis, qui
q.p.c.Si pecca istorum aliquo modo speciali curam videntur habere præ cæte-
uerit, et Extra ris Christianis, sed etiam se extendit, & debet intelligi licitum es-
de iudicijs. se cuilibet Christiano scienti fratrem suum esse in concubinatu:
c.Nouit. quia præceptum Euangelicum omnes obligat, & ad omnes se ex- C
S.Tho.2.2.q. tendit, etiam ad infideles. Ob id quilibet sciens fratrem esse in cõ-
33. Theologi i cubinatu (cùm talis in peccato sit) debet corripere: ad quod me-
4.d.38. dia sunt ponẽda necessaria: & ad hoc quilibet tenetur cum mino-
ri iactura famæ ipsius fratris, qua potest: sequitur ergo q vbi po-
test ipsum corripere, consulendo q concubinam abijciat, etiam
cum infamia sua respectu vicinorum, qui eum reputabant vxo-
Abu.Matth. ratum, debet id consulere, & non tenetur renunciare Ecclesiæ:
18.q.90. imò tenetur non renunciare: quia esset diffamare fratrem absque
Gabri. lectio. necessitate. Et verè, vel pręceptum sacrum Euangelicum ego non
74. intelligo, vel contrarium asserentes non bene dicunt, affirmantes
religioso nõ licere dicere aliquibus istorum neophytorum, quos
reperit esse in concubinatu, Diuertite ab inuicem, & separamini.

Ratio

A Ratio autem quæ mouet eos est: quia tales (licèt sint concubinarij) habentur à vicinis vt coniugati, & ob id debet iudicium Ecclesiæ priùs expostulari. Quæro ego ab istis, quorsum necessarium est, si possum fratrem corripere sine hoc, quod peccatum suum fiat notum Ecclesiæ? Nisi tunc dicant, procedendum ad manifestationem Ecclesiæ sine correptione secreta, quia peccatum est manifestum. Hoc non valet. Primò: quia non est peccatum manifestum, sed occultum, cùm vicini eos reputent coniugatos. Itē. Et si esset manifestum, nō sequitur illicitè fieri huiusmodi correptionem, & separationem sine hoc, quod nuncietur Ecclesiæ: quia licèt corripiens fratrem in peccato publico, non teneatur priùs ad correptionem fraternam, tamen licitè conatur fratrem corripere priùs, fraternaliter. Imò dato peccatū esset notorium, in aliquo casu teneretur ad secretam correptionem, quando ipse qui vult B corripere, probabiliter credit, fratrem emendandum per secretā correptionem, non denunciando Ecclesiæ: quia tunc tenetur fratrem corripere cum minori detrimēto famæ, quo potest. Quòd si denuntiet Ecclesiæ, infamat ipsum absq; necessitate, etiā quando peccatum est notorium: dummodò iudici Ecclesiæ, vel præsidi id sit occultum. Sequitur ergo licitè fieri à religiosis, qui Indorum conuersioni intendunt: quia videtur ipsorum specialem curam habere, & intendere omnibus vijs licitis ad ipsorum correctionem, & emendam, & cum minori detrimento ipsorum. Cū ergo licitum sit omnibus: quia vnicuiq; Deus mandauit de proximo suo, & licitum à fortiori erit ipsis religiosis, siue tales cōcubinarij habeantur vt cōcubinarij, vel vt vxorati: dummodò ipsi in concubinatu fuerint iuncti, & non in matrimonio.

Opi. aliquorū. *Ratio contraria opi.* *S. Thom. 2. 2. q. 33.* *Ecclesi. 17.*

Ministri, qui conuersioni infidelium intendunt, si quos inue C nerint cōiunctos in matrimonio per expressum vtriusq; consensum, tñ secretè sine testibus, si cognouerint ob aliquod impedimentum eos nullo modo posse coniūgi, licitè possunt eis cōsulere separari, sine hoc, quod iudicis Ecclesiæ præcedat sententia. Probatur. Minister cognito impedimēto scit fratrem suum peccatorē. ergo si potest eum corripere, tenetur ex Euangelio: quòd si tenetur eum corripere, tenetur eū admonere vt exeat à peccato: sed non exit à peccato, nisi separando se ab illa, quam non potest retinere: ergo tenetur consulere separationem, & ad id admonere, & apertè ei dicere non posse talem retinere.

Conclu. 4. *P. ratio.* *Matth. 18.*

Secundò. Talis minister tenetur fratrē delinquentē corripere: *Ratio 2.*

ergo obligatur ex Euangelio media apponere licita ad liberatio A nem,& emendam:sed non inuenit aliam,nisi consulendo separationem:ergo licitè facit monendo:imò tenetur admonere: vt admonitus corrigatur:in quo ad implebit legem Christi. Matth.18.

Ratio.3. Tertiò. Tales sic coniuncti secretè absq; testibus tenentur in inuicem separari, postq̃ cognouerint non potuisse coniungi: ergo si ad id tenētur statim,licitum erit ministro monere,& cooperari ad illud,aliàs si nõ liceret monere,nec ipse teneret ad illud,tamen tenetur ad hoc,& non spectare iudicium, vel sententiam Ecclesiæ. Probat. Postq̃ cognouit talem nõ esse in matrimonio, sed in concubinatu,talis minister tenetur corripere fratres,si põt secretè,sine hoc, q alteri denuntiet:ergo tenetur non denuntiare, si põt eum liberare. Ergo si admonitione, vel dicto talis reli- B giosi talis exibit à peccato,nõ solũ non tenetur iudici denunciare,sed omnino tenetur tacere. Ergo non est necessarium in tali casu spectare sententiã iudicis. Neq; est necessaria ex parte ipsius peccatoris: quia non tenetur peccatum suum manifestare iudici,sed solùm confessori. Ergo non tenetur requirere sententiam iudicis priusq̃ ipsi separentur:sed si secretè ipsi fuerũt coniuncti,cognito impedimento,bene faciunt abinuicem separando se, & tenentur ad illud,cùm talis sit modus necessarius ad exeundum à peccato,& non aliter. Et ista monitio simili modo licitè fit à quocunq;. Itaq; absq; peccato,sed cum merito (quisquis sit ille) si cognouit duos secretè iunctos absq; testibus,cum expresso consensu, sed tamen propter aliquod impedimentum, quod tunc fuit, non potuerunt coniungi,neq; modò possunt, qualecunq; fuerit C impedimentum,talis cognoscens impedimentum,potest istum monere,& mouere vt relinquat,quam nõ potest habere sine pec-

Matth.18. cato,& sic exeat à peccato:imò ex pręcepto Euangelij ad id tenetur. Si ergo cuilibet est licitum id facere:quãtò magis dicendum licere ipsis religiosis,quibus cura in hac parte commissa est specialiùs? Istam conclusionem intelligo,non obstante infamia,quã incurrit circa illos,qui eos reputabant vxoratos:quia satisfaciendo illis de impedimento,licitè separantur:quia maior esset infamia,si etiam iudex Ecclesiasticus sciret peccatum quod ignorat.

Ricardus.i.4 d.35.ar.p.q.3. Archiepis.3. p.ti.p.4.ca.§.5 Quandoquidem ergo sic secretè tales inuenti sunt,cognito impedimento,separari possunt abinuicem,& quilibet potest consulere,& monere ad illud. Sic tenet Ricardus, & Archi. Floren. vt suprà diximus. Verùm quia apud neophytos noui orbis scandalum

A dalum cessat, & infamia apud vicinos, sine scrupulo licitè monet, & consulit separationem.

Ministri si quos inuenerint cõiunctos in matrimonio coram testibus, sed non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, quô non potuerunt coniungi, possunt tales mouere, & monere, & cõsulere ad separationem sine aliqua sentẽtia iudicis Ecclesiæ. Probatur eadem via. Tales ministri tenẽtur ad correptionem fratris, & liberare à peccato, si possunt, sed omnino illa est via, dimittẽdo quam non potest retinere. Probatur. Tales, cognito impedimento, tenentur in inuicem separari, sine hoc ꝙ spectent sententiam Ecclesiæ, dummodò constet de impedimẽto: ergo possunt ministri consulere id. Et ꝙ tales non teneantur spectare sententiam Ecclesiæ, patet: quia non tenentur diffamare seipsos, dicendo quòd sint in concubinatu, & non in matrimonio: quia non tenentur manifestare impedimentum occultum, quandoquidem iam constat de eo. Et neque sciens illos habere impedimentum, tenetur Ecclesiæ denuntiare: quia esset infamare fratrem sine necessitate: sed potest eis dicere, nullo modo posse manere, quia non potuerunt coniungi in matrimonio. Et hoc procedendo in conscientia, consulendo bonum, & rectum. Hoc videtur probabile, etiam si Ricardus in. 4. d. 28. ar. 3. q. 3. contrarium videatur asserere. *Conclu. 5.* *Ratio.* *Matth. 18.* B *Ricardus.*

Ex quo sequitur quòd quicunque cognouerit factum, & ius, absque scrupulo conscientiæ poterit consulere, & monere ad illud: dummodò prudenter fiat, & absque scandalo pusillorum. Et quia (experientia teste) nullum est scandalum inter neophytos per hoc, quòd qui retinet istam, eam dimittat, & aliam accipiat, siue fuerint iuncti secretè, siue cum testibus, præcipuè cùm hoc fiat ministro cõsulente, non est opus formidare, aut trepidare timore, vbi nullus est timor: quia nullum offendiculum ex hoc paratur: & liberantur à peccato. Et probaliter credo non solùm consilium esse talia facere, sed præceptum: quia illa videtur via liberandi à peccato, & non alia. Nec tenetur adire iudicem Ecclesiasticũ: quia nũquã talis causa fuit corã Ecclesia tractata. Neque possunt (etiam si velint) ipsum adire, propter ipsorũ magnã penuriã, & infirmitatem: quia fame morerentur in itinere. Quare non solùm licitè credo fieri in omnibus casibus positis in conclusionibus, sed videtur esse præceptum sic fieri, siue sit vbi bene placitũ est requisitũ, siue vbi nõ; siue ex speciali cõmissiõe esset *Corolla.* C *Psal. 13.* *Pro ministris.*

concessum, siue non, perinde esset: quia talis solùm ex pręcepto A
Matth.18. sacri Euangelij id ageret, à quo non potest deobligari per summum Pontificem. Et sic necessitate extrema existenti, religiosus, cui alioqui est prohibitum baptizare, licitè etiam sine concessione baptizat: imò quilibet religiosus inter noui orbis Indigenas etiam nulla existente concessione summi Pontificis, potest licitè ista facere, propter necessitatem extremam, in qua positi sunt, in qua pereunt, nisi eis subueniatur. Et quòd talis sit extrema, fatētur omnes, qui sunt apud tales neophytos. Quod alij non negarent, si eorum linguam non ignorarent. Si enim proximi
Luca.14. mi bestiam in foueam iacentem leuare tenemur, non aspiciētes
Matth.18. ad diē festum, ex doctrina Christi, quantô magis proximū prope infernum habitantem tenemur eruere, etiā si ob id oporteret frangere omnes humanas constitutiones simul? Sed hæc agēdo, nulla omittitur Ecclesiæ regula: nulla cōtemnitur, sed lex Christi (qui ipsam regit Ecclesiam) obseruatur, quæ omnes obligat, B
& nullum excipit, cuiuscunq; conditionis sit. Et intantum credoverum esse de ministris, vt (necessitate compellente) id ipsum fatear licitum esse omnibus alijs cuiuscunq; sint conditionis: dū modò probè ius, & factum intelligant, & nullum sit scandalū. Atq; vtinam plurimi essent, qui possent ista consilia præbere,
Ioan.4. sed (proh dolor) paucissimi sunt messores, cùm messis sit multa.
Conclu.6. Religiosi de beneplacito Episcoporū non solùm possunt cōsulere, & monere ad separationem quos nouerunt non posse iūgi, siue sine testibus, siue cum testibus fuerunt iuncti, sed etiam licitum est eis id dicere illis, qui in facie Ecclesiæ contraxerunt, dū non potuerunt contrahere: dummodò sint extra locum, in quo C
Ratio. est iudex Ecclesiæ. Probatur. Per beneplacitum Episcoporum religiosi fruuntur omnibus priuilegijs concessis hucusque à summis Pontificibus: sed (vt constat ex priuilegijs) eis
Adria.6. concedit ministris in vtroq; foro tantā quantā. data est, & concessa omnimoda potestas in vtroq; foro, & particulariter ad iudicādum de causis matrimonij: ergo aliquid aliud videtur eis concessum, quod non habebant antę cōcessionē: sed (vt probaui suprà) sine concessione, & priuilegio solùm propter necessitatem licitè cum omnibus qui contraxerunt non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, possunt se habere consulendo separationem: ergo aliquid aliud est eis vltrà concessum: & non videtur, nisi quòd & ipsi Episcopi ex sua potestate ordinaria possunt in matrimonio contracto in facie Ecclesiæ: ergo videtur tales

A tur tales religiosos licitè posse consulere separationem: alioqui non opus esset consensu ipsorum Episcoporum, si aliquid de nouo non concederetur, quod antè non fuerat concessum. Et posset, & credo ita sæpissimè contingere tantam esse distantiam ad iudicem Ecclesiæ, vt tunc religiosus (etiam sine speciali concessione Episcopi) illis, qui contraxerunt in facie Ecclesiæ, licitè cõsulat separari, cognito impedimento: quia tales tenentur tunc separari (vt suprà diximus) sine Ecclesiæ sententia, eo ꝙ non possunt adire iudicē sine magna difficultate: si ergo ipsi tenentur separari, licitè quis consulere potest illud, cognita veritate: sequitur ergo (quandoquidem Episcopi dant religiosis consensum) aliquid aliud ipsos religiosos habere, quod antè non habebant, secluso assensu. Et videtur hoc. s. posse in talibus iudicare, etiam nõ spectata sententia iudicis Ecclesiastici: imò videtur in casu tunc esse sententiam iudicis Ecclesiastici: quia Episcopi per talem cõsensum videntur dare facultatem, quam summus Pontifex con
B cessit per priuilegia. Et videtur quòd Ecclesiastici iudices de matrimonio contracto in facie Ecclesiæ cognoscere, & licitè possent consulere, & monere, & si (opus esset) præcipere talem separationem. Verùm quia sic expedit, omnino intelligenda est conclusio extra locum, vbi adest iudex Ecclesiasticus, qui sedēs pro tribunali, solet diuortij sententiam promulgare in similibus, ne videatur contemni. Tamen extra ipsum locum credo veram conclu. imò etiam in ipso loco, si vnus iudex non sufficeret omnib' prouidere: quia esset sicut si iudex non esset. Sed tamen assensus Episcoporum adhuc requirendus videtur, vt melius fiat. Et tandem cõclusionem istam intelligo, siue talis religiosus post assen- *Nota.*
C sum Episcoporum procedat tanquam iudex, vel procedat in foro conscientiæ tanquàm pater: quia Episcopus qui suum dedit assensum, vtroque modo poterat procedere, & vtroq; modo licitè faceret, quicquid faceret in tali negocio. Et si vbi beneplacitum Episcoporum requisitum est, hoc potest religiosus Episcopo concedente: à fortiori potest vbi beneplacitũ non est necessariũ, vt patet ex concesione Adria. 6. & Pauli. 3. * De quo latè in compēdio priui. à nobis edito, & in declaratione priuilegij Leo. 10. & Pauli. 3. & Clementi. Religiosi. de priuilegijs.*

Religiosi habentes assensum Episcoporum ad vtendum priuilegijs omnibus cõcessis intra duas dietas, possunt in omnibus causis matrimonialibus istorum, siue matrimonium sit contra- *Conclu. 7.*

ctum clandestinè, siue in facie Ecclesiæ, procedere & vt iudices, A & in foro conscientiæ ad libitum. Probatur. Per talem consensum Episcoporum summus Pontifex Paulus.3. concedit omnia priuilegia aliàs indulta ipsis religiosis: sed per alia priuilegia data est eis potestas iudicandi de matrimonijs: ergo possunt vti facultate cōcessa: & non est cōcessum solū illud, quod ipsi ante cōcessionē poterāt in foro cōsciētię: ergo aliquid aliud est eis datū: & nō videtur, nisi vt iudiciario modo procedere possint: ergo hoc est eis concessum. Et Domini Episcopi sic intelligunt, præbentes assensum: alioqui frustra ab eis exigeretur, si non possent per assensum ipsorum aliud agere circa matrimonium neophytorum, quàm quod ipsi poterant secluso assensu, & priuilegio, quod non videtur dicendum. Hoc intelligitur, dummodò potestatem non restringant, vbi eorum beneplacitum est requisitum.

Ratio.

Paul.3.

De beneplacito requisito ad quid, & quando, vide doctorem in sua declaratione priuilegiorū per totum, in quo sensu intelligit hic requiri

Conclu.8.

Religiosi, quibus Episcopi assensum præbuerunt, in matrimo- B nio neophytorum procedentes velut iudices, licèt nō habeant notarium, neq; iuramentum exigant in forma à testibus, dummodò cognitionem habeant veritatis, nullo modo peccant, sed bene faciunt. Probatur ex superiùs dictis: nā ipsi iudices Ecclesiastici id omittentes cum personis infimæ sortis (quales sunt isti) nullo modo peccant: ergo neque ministri, quibus idem commissum est.

P. ratio.

Ratio.2.

Item. Ista non sunt obseruanda, nisi inquantum conducunt ad causæ cognitionem: ergo quomodocunq; cōstet de causa, sufficit, quandoquidem frustrà adhiberentur tales solennitates. Et tandem patet ex superiùs dictis: vbi latè probauimus, iudicem C non teneri ad obseruandū: imò teneri ad non obseruādum, quādo illa obseruare impedimentum est, quominus finis consequatur, propter quem ipsę solennitates introductæ sunt: sed non obseruando, veritas eodem modo patefit, & meliùs omnibus subuenitur: non ergo necesse est illa obseruare. Religiosus igitur etiā si procedat tāquam iudex in matrimonio neophytorū noui orbis non est opus habeat notarium, & iuramentū exigat. Et quidē si ministri in istis partibus procedant vt legati à summo Pontifice per virtutem priuilegiorum, dimittere possunt (si expediat) omnia illa, quæ iure humano sunt constituta, & requisita in cognitione causarum, solùm obseruando illa quæ de iure naturæ, & Diuino sunt necessaria: vt est probatio rei per duos,

vel tres

A vel tres testes, quòd appareat reus, & audiatur sua defensio: vt patet Actuum. 25. & Deute. 17. Cæterùm, quòd sententia scribatur, ꝙ ꝓferatur, ꝙ sedendo pro tribunali, ꝙ sit notarius, & alia similia, non est necessarium: quia Papa potest in istis dispensare. Idẽ dicendum de Episcopo, qui habet priuilegia religiosorum. Posset enim (si expediret) procedere de plano, sine figura iudicij. Syl. in verbo. Iudex. 1. q. 5. Veruntamen quia religiosorum omnium modus procedendi solùm est in conscientia, ad subueniendum proximis extremè laborantibus, nulla solennitate iuris opus est: sed simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij cognoscant veritatem rei in simplicitate, sine dolo, & macula: & ea cognita, quod rectum, quod iustum proximo declarent. Et iste modus videtur religiosus, qui decet viros à cæteris in sortem ministerij segregatos: sicut olim Paulus, & Barnabas segregati dicuntur.* Alius tamen modus iuridicus obseruari debet, quando necesse fuerit. Hæc dixerim propter neophytos nudos, & B pauperes, qui vix habent quotidianum victum, quantò magis nũmos pro tabellione, & iudice sedenti pro tribunali. Misereantur ergo illorum, & de plano procedant, seruando quod naturale, & Diuinum est.*

Actuum. 25

Eps potest id qd religiosi p cõmunica. priuilegiorum.

Sylues.

Actuum. 13.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm sola cohabitatio sine consensu faciat matrimoniũ, vbi fuit impedimentum, illo cessante.

C AN ad matrimonium verum, vel præsumptum sufficiat si duo coniuncti à principio affectu maritali, propter impedimentum quod tunc fuit, non potuerunt coniungi, pòst tamẽ, cessante impedimento, sine nouo consensu cohabitauerunt simul: vtrùm ista cohabitatio sine nouo consensu sufficiat ad matrimonium verum, vel præsumptum. Istud dubium partim tractauimus in prima parte: sed tamen modò non pigebit: neq; grauabitur lector, si clariùs, & aliquantò prolixiùs id repetamus. Et certè mihi hoc dubium non est dubium: sed tamen quia quidam ex iuris prudẽtibus doctus, & satis in literis exercitatus tenet singularem opinionem, oportet diffinire quid tenendum.

Ar. 8. du. 1.

Et ad dubium potest esse dubium, vtrùm si aliqui duo simul cōtraxerunt existente impedimento,& postea eadē fide,cessante impedimento,manserunt simul sine nouo cōsensu,vtrùm sit matrimonium verum in foro conscientiæ, vel vtrùm dato non sit in foro conscientiæ,saltim sit præsumptum in foro exteriori. Et hoc contingere potest dupliciter: vel semper ipsis manētibus in ignorantia impedimenti, vel non manētibus, sed iam cognoscentibus impedimentum â principio fuisse, sed cessasse,tamen pôst adhuc manent iuncti. Casus equidem contingit aliquando apud noui orbis Indigenas,vt si duo tempore infidelitatis contraxerunt,& tamen quia vel vir habebat aliam vxorem,vel fœmina alium maritum,nō potuit esse matrimonium, successu tēporis cessat impedimētum,quia moritur alius vir, vel alia vxor: & adhuc post mortem ipsorum sine nouo consensu manent simul ad plures annos, vtrùm sit iudicandum matrimonium. A

Pro neophytis

Contingit etiam quando vnus fidelis,& alter infidelis,cōtraxerunt,& pôst infidelis baptizatur. Item. Quando in gradu prohibito post baptismum contraxerunt ante dispensationem Pauli.3.in.3.&.4.gradu. De quo sint conclusiones. B

Dispensatio Pauli.3.

P.conclu.

Si quando duo contraxerunt, fuit aliquod impedimentum, quo stante, matrimonium nullum fuit,si pôst cessante impedimento,non fuit nouus cōsensus interior,vel exterior, expressus verbis,vel signis,quantuncunq; sit mutua cohabitatio postquā cessauit impedimentum,in conscientia non erit matrimonium.

Ratio. *Suprà.p.p.ar.2.*

Probatur. Ad matrimoniū requiritur mutuus consensus expressus inter legitimas personas,ita ꝙ nō sufficit vnum istorum, sed vtrunq; requiritur: sed nunquā fuerūt ista duo simul,ex quibus necessariò pendet talis contractus: ergo nunquam fuit matrimonium: nam â principio quando fuit legitimus consensus, personæ nō erant habiles,ob quod non fuit matrimonium: neq; postquàm cessauit impedimentum fuit consensus, licèt personæ essent iam habiles: sequitur ergo ꝙ neq; â principio, neque pôst fuit matrimonium, si non fuit nouus consensus,postquā cessàuit impedimentum: quia quando aliquis effectus essentialiter dependet â duabus causis ex æquo, nunquâm fit altera ipsarum concurrente, nisi vtraque simul: sicut in generatione hominis: nō enim fit â solo viro, neque â sola fœmina, sed ab vtroque simul. Cùm ergo cōsensus legitimus,& expressus,& pèrsonæ legitimæ sint causæ necessariò requisitæ,ex quibus dependet essentialiter C

matrimo

A matrimoniũ, necessarium est simul cõcurrant. Et si nõ simul, nullo modo est matrimonium: at in casu posito nunq̃ simul concurrunt: ergo nunquam est matrimonium.

Ex istis poteris iudicare, quomodo quando duo tempore antiquo, vel modò post baptismum iuncti sunt, qui tamen non potuerunt iungi, vel quia habebat ipsa fœmina alium virũ, vel quia vir aliam, & pòst contingebat illam fœminam quam ante habuerat mori, vel virum mori, & manebant simul iuncti sicut antè sine nouo consensu interiori, nunquam est matrimonium in conscientia. Et si modò iuncti sunt, debent de nouo consentire, si volunt esse coniuges. Vel si postquam post mortem prioris manserunt simul, & pòst cum alijs coniuncti, istud tertium matrimonium est validum, & non obstat secundũ, quia nunq̃ fuit matrimonium verũ. Aduertant diligenter religiosi: quia frequentissimè cõtingit. Idem dicendum, si fuit impedimentum disparitatis cultus, quantuncunq; post baptismum manserint simul: si non fuit nouus consensus, nunq̃ fuit matrimonium. Et si modò sunt iuncti, debent de nouo consentire. Et si ad aliud matrimonium transierint, non debent cogi redire ad istud primum: quia non fuit validũ. Idem dicendum, si duo cõsanguinei in gradu affinitatis, vel consanguinitatis prohibito contraxerũt ante concessionem Pauli. 3. vt si contraxerunt iam baptizati in. 3. vel. 4. gradu, pòst adueniente dispensatione manserunt simul, nunquã fuit verum matrimonium, nisi adsit nouus consensus post dispẽsationem: & sic si sunt simul, debent de nouo contrahere: quòd si nolint, nõ sunt cogendi, sed possunt separari: vel si cum alijs contraxerunt, non debent cogi redire ad primum matrimonium, quia nullum fuit. Et hoc est verum, siue impedimẽtum fuerit cognitum, siue ignoratum. Hanc sententiam expressè tenet Ricard. in. 4. S. Tho. idẽ & Adrianus in. 4. & eam probat per. c. 2. de coniungio seruorum. & per ca. pri. de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. Et adducit Hostien. & dicit esse opinionem Iuristarum. Eam tenet etiam expressè Panor. Extra, de conditio. appo. cap. Super eo. Et generaliter intelligitur verum de quocunque impedimento, siue sit solùm impedimentum stando in iure positiuo, siue in iure Diuino, siue sit consanguinitatis, vel affinitatis, vel seruitutis: nam Adrianus ponit exemplum de impedimento seruilis conditionis: & ibidem determinat, quòd qui duxit seruam in matrimonio, putans liberam, quantuncunque, post quàm fuerit donata libertas

Notandum.
Pro neophytis
Casus frequenter.
Notandum.
Ricardus i. 4. d. 40. q. 6.
S. Th. ea. d. ar. 4.
Celaia ibi. q. p.
Adrianus
Hostien.
Panor.

bertas, cognoscat eam, non est verum matrimonium, si non adsit nouus consensus. Ricardus autem ponit exemplum in consanguinitate, & affinitate: & Panor. inquit. Si duo consanguinei cõtrahant sic, Ego tecum contraho, si Papa dispenset, Papa dispensante, non sunt vxorati: nisi nouus consensus veniat de nouo. Idẽ docto. subtil. Hæc quanuis aliàs in pri. p. fuerint tacta, ad maiorem declarationem, & vt omnes intelligant, repetuntur: quia vt in principio operis diximus, ex proposito materiam extendere fuit in animo, & humili stylo scribere, vt Elephas vbi natat, ambulet & agnus. A

Victo. 1 relec. de matrimo. Sco. d. 35. Sup. p. p. arti. 44. du. 2.

Conclu. 2. Ad hoc, ꝙ matrimonium, quod à principio fuit nullum propter impedimentum, postea cessante impedimẽto, per mutuã cohabitationem sit præsumptum matrimonium in foro exteriori, est necessarium, ꝙ impedimentum sit cognitũ cessasse, ab ipsis B qui contraxerunt: aliâs si semper sit ignoratum, cuiuscunq; conditionis sit impedimentum, nunq̃ (etiam si simul maneant post cessationem) præsumitur pro matrimonio in foro exteriori. Pro*Ratio.* batur. Ecclesiæ præsumptio debet fundari in aliquo vero rationabili: alioqui nullo modo per præsumptionem posset iudicare, qa esset vana præsumptio. Præsumit enim Ecclesia illum, q post spõsalia de futuro habuit accessum, habuisse affectu maritali, qa sic solẽt homines cõmuniter facere: & ex tali vero fũdat p̃sumptionem, ꝙ talis accedens voluit facere sicut cæteri: & iudicat esse, vbicunq; postq̃ cessauit impedimentum, si tale impedimentũ à principio fuit incognitum, & modò similiter non solet esse nouus consensus: quia non solent tales de nouo consentire, qui nunq̃ dubitarunt impedimentum fuisse: ergo Ecclesia nullo modo C potest præsumere illum, qui antè cum impedimento fuit iũctus, ꝙ pôst ablato de nouo consensit, si nunq̃ sciuit impedimentum fuisse, neq; cessasse, sed semper bona fide bene coniunctos esse. Ita est, qa nõ est solitũ tales de nouo consentire: ergo nec Ecclesia præsumit tales cõsensisse de nouo: si ergo nõ præsumit, quia nõ est rationabilis ratio præsumendi, sequitur nunq̃ in foro exteriori iudicandum pro matrimonio, si fuit semper impedimentum ignoratum, etiam si postq̃ cessauit, simul manserunt iuncti. Et ꝙ tales non soleant de nouo consentire, qui ignorant semper impedimentũ, do. Abulen. expressè id affirmat. Sequitur ergo nunq̃ Ecclesiam iudicare pro præsumpto, vbi præsumptio non est rationabilis, neq; fundatur in vero communiter contingenti.

Abulẽ. 8. c. 1. Regum. q. 37.

Ex hoc

A Ex hoc patet, iudicem nõ posse tales, qui semper ignorauerũt impedimentũ, per solam communem cohabitationem, postq̃ impedimentum cessauit sine nouo consensu, iudicare tanq̃ veros cõiugatos esse, præcipuè quando contingit tales iam adinuicẽ diuertisse, & cum alijs contraxisse absq; impedimento. Et dato nõ esset ita verum, sicut est, sed dubium, non posset id fieri: quia quæ certa sunt, præualere debent dubijs. Cùm ergo de secundo matrimonio constet esse certum, & validum, quia nullum fuit impedimentũ, & de primo vel est certum nõ fuisse, vel saltim debet esse dubiũ, sequitur non debere dissolui secundũ verum propter primum præsumptum. Et vt magis ista sententia corroboretur, est expressa determinatio Adriani, qui dicit hæc verba. Siquis cõtraxit cũ serua, quam putauit liberam, deinde donata est libertate, quãtumcunq; vir, etiam post libertatem, tractat, cognoscit, & habet pro vxore, siue etiam verbis, siue factis exprimat, non iudicatur pro matrimonio, nisi detecta fuerit mutatio status, vel constiterit aliâs de animo, q de nouo contrahere velit, vbi matrimoniũ non fuerit ritè contractum: quia intelligitur omnia facere ex primo cõsensu, quem habuit cõtrahendo cum ea, dum ipsa erat serua. Et probatur per. c. 1. de eo qui dux. in ma. quã pollu. per adul. & per cap. 2. de coniu. ser. Hæc Adri. Clarum equidem est, q loquitur in foro iudiciali, non in conscientia: nam dicit: non iudicatur pro matrimonio, quantumcunque eam tractauerat vt vxorem, nisi fuerit detecta conditio status. i. si non fuerit cognitum impedimentum. Tamen in foro conscientiæ, etiam si fuerit detecta conditio, non iudicatur pro matrimonio, si non adsit nouus consensus, vt diximus in prima conclu. ergo loquitur in foro exteriori, & non in conscientia. De quo dubio suprà non semel fecimus mentionem.

Corella.

Adria. in. 4. de matrimonio

B

C

Verùm contrarium tenentes (propter quos ista tempestas orta est) cùm viderint apertè Adrianum contra se, respondere conãtur, verum esse dictum Adriani, quando est impedimentum illud conditionis, quia talis error personæ impedit, cùm tollat consensum: & quantumcunque sit mutua cohabitatio, si non sit detecta cõditio status, nunquàm præsumitur pro matrimonio: secùs tamẽ est in impedimentis consanguinitatis, vel affinitatis, vel disparitatis cultus, quæ solùm sunt impedimenta ex iure Ecclesiæ: & sic in talibus ad præsumptũ matrimonium, postq̃ cessauit impedimentũ, non requiritur sententia impedimẽti, sed sufficit cessasse,

Solutio quorũdam.

sasse, cum mutua cohabitatione. Hæc illi. Sed ego miror, ꝙ talem A solutionem putent sufficientem ad tuendam suam sententiam contra istum doctorem, & contra veritatem. Et ad hominem est argumentũ. Nam concedunt in illis, qui iuncti sunt, obstante impedimento erroris conditionis seruilis, non esse præsumptũ matrimonium, nisi impedimentum fuerit cognitum: sed tamen non est sic in consanguinitate, & affinitate, vel disparitate cultus: quia

P. ratio contra tenentes contrarium. ista solùm pendent ex præcepto humano. Primùm. Ista differẽtia est nulla: nam impedimentum primum erroris conditionis, ita est impedimentum de iure humano positiuo, sicut consanguinitas, & affinitas, & disparitas cultus: quia stando in iure Diuino, & naturali, potest contrahere liber cum ancilla, etiam si putet eam liberam, vt latè probauimus in prima parte: quia solùm

Supà. p. p. art. 29. impedit ex præcepto Ecclesiæ, illegitimantis seruum putatum B liberum, sequitur ergo cùm ista omnia impedimenta sint iuris positiui, eadem erit ratio omnium. Cùm ergo in impedimento erroris conditionis requiratur (postquàm cessauit impedimentum) cognitio eius ad matrimonium præsumptum, sic & in alijs erit.

Instantia. 2. Secundò deficit solutio: quia sicut dominus Adrianus ponit exẽplũ in impedimento erroris cõditionis, ponit Panor. in loco

Ricardus. d. 40. q. vlti. allegato de consanguinitate: & expresßisßimè Ricardus, dicens. Vtrùm si aliqui cõtraxerunt in gradibus prohibitis intra. 7. gradum, quando olim prohibitum erat talis gradus, & pòst concessum est, vt vsq; ad. 4. vtrùm qui ante istam concesßionem fuerãt in. 5. &. 6. gradu coniuncti, pòst, adueniente dispensatione, sint verè coniungati, sine alio nouo consensu: & respondet, ꝙ nullum

Suprà. p. p. ar. 44. dubio. 1. inter tales fuit matrimonium: neq; per reuocationem illorũ sta- C tutorũ fuerunt illa matrimonia confirmata: quia constitutiones matrimonij ad præterita matrimonia non trahuntur. dist. 13. Ante trieniũ. Et. 35. quæst. 3. de incestis. & Extra, de cõsang. & affinita. capit. Non debet. vbi dicitur. De cætero liberè copulentur:

Glossa. per quod datur intelligi, secundùm Glo. ibidem, quòd per istam restrictionem prædicta matrimonia non fuerant confirmata: vnde coniuncti separari potuerunt, si voluerint: nec debuerunt simul cohabitare carnaliter: nisi illi de nouo contraxerunt tacitè vel expressè. Dico, tacitè: quia si post publicationem restrictionis consanguinitatis vsque ad. 4. gradum simul steterunt

Notanda. scienter, intelliguntur ratificasse matrimonium. Non tamẽ p hoc

A hoc fuit ratificatum quo ad Deum, nisi de nouo interuenerit mutuus interior consensus. Nec fuit necessaria noua expresio per verba: quia cum interiori consensu expresio consensus, quando contraxerunt de facto, sufficit ob matrimonij fauorem. Extra de cōsangui. c. Non debet. in glo. Hæc Ricardus. Ecce quàm apertè dicit, ad hoc ꝙ sit quantum ad Deum matrimonium, non sufficere impedimentum sit ablatum, quod fuit à principio, sed cum hoc requiritur nouus consensus interior. Et ad hoc quòd pręsumatur matrimonium, requiritur post publicationem restrictionis, simul steterint scienter, quia tunc intelligitur ratificasse. Ergo dato stent simul, si ignoranter, si non cognoscunt impedimentum, nunquam intelliguntut ratificasse, neq; pręsumitur ratificasse. Et expressè ponunt doctores isti graues, & adhuc Iurisconsulti. vt Panor. & probant ex decretis, & concilijs. Et ratio valde *Panor.*
B probat non esse in foro Ecclesię præsumptum matrimonium illorum, qui cum impedimento à principio cōtraxerunt, & pòst, sublato impedimento, simul manserunt, si semper ignoratum fuit impedimentum: sed ad hoc ꝙ sit præsumptum in foro exteriori, est necesse eos simul cohabitasse, post cognitum impedimentum, quia tūc rationabiliter pręsumitur eos de nouo cōsensisse, Et quandoquidem cognito impedimento, quod à principio fuit, intelligunt tūc matrimonium non fuisse: & pòst cognoscunt impedimentum ablatum, & simul manent, pręsumitur consensus nouus: alioqui si nollent de nouo consentire, statim separarentur in inuicem: quia communiter homines sic solēt facere: & in hac
C veritate præsumptio Ecclesiæ fundatur: ob id iusta est præsumptio: aliàs iniusta esset, si semper, ignorato impedimento, pręsumeretur consensisse de nouo.

ARTICVLVS. XIII.

Quid agendum in matrimonio, quando alter coniugum negat consensum.

Pud neophytos contingit, quòd vnus secretè promisit alteri fidem de matrimonio, & simul iuncti fuerunt: pòst fœmina, vel vir transeunt ad aliud matrimonium: incipit dolere: petit alium, quia primùm ipsum duxit. Pono exemplum. Quidam vir

accepit

accepit secretè,& sine testibus Mariam in vxorem, & per expres A
sum consensum vtriusque fuit verum matrimonium: post diuer
tunt in inuicem:& ipsa fœmina nupsit alteri,vel non vult esse cũ
isto,cum quo primò contraxit,sed negat se contraxisse,& negat
voluisse eum in virum : viro tamen constat de mendacio ipsius
fœminæ,sed quia secretè,ipsa negante,non potest conuinci: quid
agendum est in conscientia? vtrùm iste vir posit aliam ducere?
vel vtrùm teneatur spectare ipsam fœminam quoad resipiscat?
Quòd si tenetur spectare, est difficile: quia potuit esse quòd cor
de dissensit,licèt voce declarauerit. Quòd si ita contigit, non est
matrimonium: & sic licebit viro aliam ducere per.c.Tua nos. de
sponsali. quia credendum esset talem fœminam non esse imme-
morem suæ salutis, negando veritatem in re tam graui: & quòd
posit aliam ducere,nõ videtur:quia ex quo ei constat illam pri- B
mam legitimã esse vxorẽ,nullo modo potest alteri licitè adhære
re. Quid ergo tali viro consulendum in conscientia? At quia hæc
præcipuè propter neophytos disputamus, oportet distinguere
Modus diuersus ad consensum. de modo quo est consensus: nã potest esse consensus, quãdo pro
misit fœminæ eam ducturum, vel de præsenti, Ego accipio te in
meam:& fœmina similiter voce promisit. Vel potest contingere
(sicut frequentissimum erat) ꝙ solùm parentes, vel alij loquuti
fuerint de matrimonio,& ipsi conuenerint sine aliqua expressio
ne consensus:& hoc dupliciter:vel ꝙ postq̃ loquuti sunt de matri
monio inde ad dies paucos,vel ipsa,quæ prębuit consensum,per
mittẽs se cognosci,fugit à viro,vel nõ statim,sed post vnũ annũ,
aut duos. Et item: si postq̃ verbis explicuit consensum,deinde ad
paucos dies fugit à viro:vel reuocauit consensum:vel non statim
reuocauit,sed post multos dies. His suppositis, respondetur. C

P. conclu. Vir qui consensit in aliquam, & ipsa similiter cõsensit per ex
pressam promissionem,si manserunt per multum tempus simul
in vnum, postea ipsa dicente non consensisse, & diuertente à vi-
ro propria authoritate,non potest licitè aliam sumere. Probatur.
P. ratio. Qui exponit se periculo peccandi mortaliter, peccat: sed qui so-
Eccles. 3. lùm quia vxor dicit non consensisse,aliam ducit,exponit se pe-
riculo mortaliter peccandi, quia peccato adulterij, eo ꝙ potest
vxor resipiscere,& dolere,& dicere consensisse: ergo ei non licet
aliam ducere.

Ratio. 2. Secundò. Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennã
Ad Ro. 13. c. Literas. de resti. spoliator: sed qui statim vt vxor negat consen-
sum,

A sum,aliam ducit,facit contra conscientiam:ergo peccat: quia facit contra scientiam quam habet de consensu explicato verbis, vel signis.

Tertiò.In dubijs tutior pars est eligenda.c.vnico. de scrutinio. &.c.2.de obserua.ieiu.&.c.Iuuenis.de sponsalibus:sed dubiũ est, vtrùm talis verũ dicat,vel mẽtiatur,& probabilius est ipsam mẽtiri,cùm non reuocauit consensum statim,sed per longum tẽpus mãserunt:& tutior est nõ ducere aliam, sed spectare, licèt modò neget consensum:ergo nõ licet viro aliã ducere solùm quia vxor dicit nõ consensisse.Hęc est sentẽtia Hugo.lib.de sacramẽtis.vbi dicit:neq; Ecclesiã dare licentiam vt ducat aliam, sed debet spectare ipsam,si non potest cõuinci testibus:& ipsi in pœnã (quia secretè cõtraxit)nõ datur licentia vt cõtrahat cum alia. Determinat idem Ricardus in.4.dicens,tali nõ licere:quia talis vir qui au- B diuit,& intellexit verba expressiua cõsensus,vel signa,& per multum tẽporis non fuerunt reuocata,non tenetur ei credere, si pòst dicat se non consensisse,quia præsumitur eam mentiri:vt est determinatũ in.c.Per tuas.de probationibus.Propter hoc non licet ei aliam ducere:quia si hoc coram testibus non factum est,in pœnam sui peccati(quia contraxit absq; testibus) manebit sine matrimonio vsque ad mortem ipsius fœminę, quæ negat. Ratio.3. Hugo.li.2. de sacramen.p.11 cap.6. Ricar.in.4.d. 29.q.3.

Si vnus in alium consensit in matrimonium , & per verba expressa vtriusque,vel per signa, quando præcesserũt verba de matrimonio â parentibus,vel consanguineis , & alter ipsorum dicit se non consensisse statim post matrimonium cõtractum,vel mõstrat hoc factis,fugiens à consortio , sicut contingebat apud Michoacaneses,poterit qui verè consentit(alio negante consensum, C & probante, quia fugiebat) contrahere cum alia sine aliquo peccato.Probatur: quia tunc est probabile,& verisimile, non consensisse,cùm fugit,& non vult cohabitare alteri:vel illud dicit verbis statim non multum temporis post contractum matrimonium: sequitur ergo licere ei ducere aliam . Hæc est sententia expressa Ricardi in loco allegato.Et probatur ex.c.Præterea,Extra,de testibus cogendis. Ex hoc poteris q̃ plurimos excusare apud Michoacanenses,qui post promissionem dicunt non voluisse:& signum dant:quia nolebãt simul cohabitare, sed fugiebant . Dato hoc,ille qui verè consentit,altero negante consensum,potest licitè contrahere cum alio. Conclu.2. Notan. Ratio. Ricar.in.4.d. 29.q.3. Considerandũ propter Indigenas.

Probabiliter credo verũ esse apud noui orbis neophytos si q̃s Conclu.3.

siue

siue vir, siue fœmina consensit in matrimonio alterius, & scit alte- A
rum etiam consensisse, & tamen quæ negat, ad aliud transit matrimonium, poterit absq; mortali etiam ipse qui relictus est, & verè consensit, ad aliud transire, dummodò non certò sciat qui negat mentiri. Volo dicere, q̃ si vir promisit fœminæ, & ipsa similiter promisit viro expressè: si dicat fœmina postea non voluisse, quando expressa protulit verba, & eo relicto, alteri nubat: si vir non certò scit eam mentiri, sed habet coniecturas vnde posſit dubitare verum esse quod dicit, vel quia timore protulit, vel quia amore nimio, vel quia sine consideratione, vel quid simile: tunc dico probabile esse (postquam alteri iuncta est ipsa quæ negat consensum) viro licere aliam ducere. Probatur: quia potest credere ipsam fœminã non esse immemorem suæ salutis. Et quandoquidem videt confitentem, potest iudicare verum proferre. Et B
cùm matrimonium non debeat claudicare, videtur quòd contrahendo cum alia non peccat. Certè ego non damnarem de mortali: & præcipuè (cognita conditione eorum) hoc tenet verum: quia facilè verba proferebant, vel ad dictum aliorum iungebantur sine promisſione, timore, vel aliqua causa. Item: quia nimis graue esset in casu ad continentiam perpetuam obligare: imò ad mortẽ æternam videntur damnati, quia vix absque muliere viuere posſunt. Parum esset continere: sed non est vnde vestiantur, nisi fœmina, quam habent in consortio, vestem texat. Non est vnde cibum, nisi ipsa fœmina quotidiè paret. Videtur ergo probabiliter diciri, gorem quẽ ponit Hugo de sancto Victo. in Indigenas noui orbis non habere locum, propter eorum cõditionem: sed quotienscunque qui stat pro matrimonio, alio negante, & nõ est cer- C
tus illum qui negat mentiri, sed dubitat vtrùm ita sit, etiam si inclinetur magis in contrarium, videtur quòd si negans ad aliud trãseat matrimonium, alius qui affirmat contraxisse etiam cum tali dubio, contrahere licitè poterit cum alia. Et credo si summus Pontifex eorum cognosceret naturalem conditionem, determinasset licitè id fieri: sicut conceditur de illa, quæ protulit consensum, & statim reuocauit, & negauit consensisse. Si tamen alius cõtrarium affirmet, non contendo: sed cognita ipsorum cõditione, hoc apparet. Conclusio maximè tenet verum in illis, qui conuenerunt sine expresſione consensus, sed solùm quia alij loquuti sunt pro matrimonio, sicut solitum erat: tũc equidem rationabiliter posset dubitari, vtrùm verum sit non consensisse: quia sic lo-

Ratio.

Pro neophytis

Hugo. li. 2. de sacramen. p. 11 cap. 6.

Probabile, non tñ certum.

A quebantur de matrimonio, vt ipsi contrahentes ignorarent penitus contractum.

Quando alicui constat de expresione consensus alicuius, & omnino negat qui expresit consensum expresisse, nullo modo licet ei aliam ducere, vsq; ad mortem illius, cũ qua expresit consensum. Volo dicere aliud, q̃ in alijs. Nam dixi in præcedenti, talẽ posse aliam ducere: quia alter negabat consensisse in corde, licèt affirmabat protulisse verba. Et quia cordis arcana nulli possunt esse nota, nisi soli Deo, potuit meritò dubitare. Et illud dubiũ potuit excusare eũ à peccato, contrahendo. Modò verò loquimur, quando expresio verborum præcesit, & alter negat præcesisse. Vnde dico, ꝙ illi, cui constat euidenter prolata fuisse verba, licèt alius neget, nunq̃ est licitum transire ad aliud matrimoniũ, vsq; ad mortẽ primè, si omnino est memor, ꝙ præcesit talis ex-
B presio, & nullo modo dubitat. Probatur. Semper est in peccato cum alia: quia constat, & nullo modo dubitat suam esse illã, quę negat talia verba protulisse: ergo non potest aliam ducere: quia viuente prima, non potest aliam ducere: & quotiẽscunq; ad alteram accedit, peccat mortaliter. Dixi, dũ modò sit certus talia verba prę cesisse: quia si (fortè) veniat in dubium, ratione dubij licitum erit: sicut diximus in præcedenti conclusione. Tamen si cõstat, & non potest conscientiam deponere, nullo modo licet alteri accedere, quandiu talem habet certitudinem de mendacio veri coniugis. Hæc videntur sentire doctores pręallegati. Et quando aliquis esset vni iunctus, & dubitaret probabiliter aliam suam es-
C se vxorem, & non istam; tunc in dubio teneretur non petere debitum, licèt posit reddere. Verùm si esset certus aliam esse vxorem, non posset reddere, neq; petere. Si ergo ita est, sequitur ꝙ quando est certus habere veram vxorem, quia ei constat de expresione consensus (quam tamen negat fœmina) nullo modo licitè talis vir potest aliam ducere, sed peccat. Idem dicendum, si fœmina dubitet de viro, si alium habeat verum maritum: eadem enim est ratio vtriusq;.

Dixi, ꝙ neq; potest petere, neq; reddere in dubio, supposito mala fide contraxit: quia si bona fide, etiamsi dubitet, potest & reddere, & petere, quousq; constet: si modò (facta diligentia) nõ inuenit alium esse virum. Et manente dubio potest petere, quia posidet iustè. Et in alijs contractibus humanis sic est: quòd qui bona fide contrahit, licèt incipiat dubitare, si facta diligentia,

Conclu. 4.

S. Tho. p. p. q. 57. arti. 4.

Contrarium Sco. in. 2. d. 9. q. 2.

Gab. ibi, et super canõ. lectio. 31.

Maio. d. 9. q. 1.

Notandum.

Ca Inquisitioni. de senten. excommuni.

Ca. Inquisitioni. de senten. excõmuni.

Qui adhibuit diligentiã, in dubio põt petere, et reddere.

non inueniat verum dñm, rectè potest vti re. Sic docet magister A
Victoria. Victoria grauis author, olim præceptor meus. Sic Soto in suo de
Soto. in. 4. d. 27. q. 1. ar. 3. et d. 37. q. vni. ar. 5. iustitia & iure li. 4. q. 5. ar. vlti. & in. 4. Et text⁹. c. Dominus. de. 2. nuptijs. & c. Inquisitioni. de sentẽtia excommunica. vbi dicitur, quòd cum dubio non posit exigere, intelliguntur quando cum tali dubio, & mala fide contraxit: vt in ca. Dominus. est apertissimum.
Pro neophytis Notanda valde sunt ista propter neophytos. Et quidem dato hæc videantur esse contra communem opinionem (saluo aliorum iudicio) valde probabiliter sunt dicta: quia si quis habet vsufructum alicuius rei bona fide, non venit priuandus, etiam si incipiat dubitare, vsq; dum constet. De quo suprà in hac. p. art. 1. causa. 4. & infrà ar. 18. ex professo.

B

ARTICVLVS. XIIII.
Quid consulendum, quando alter negat consensisse.

VÆritur, duobus circa matrimonium contradicentibus, sic vt vnus affirmet promissionem factam, & alius neget, vtrùm ei qui constat de promissione facta, quam alter negat, licitè posit religiosus, vel alius consulere, vt aliam ducat vxorẽ, vel aliam quærat, sicut solet dici.

Notandum. Notandum, ꝙ vel talis qui affirmat fuisse matrimonium (altero negante) habet aliam, vel non: & tunc potest dubium esse: vtrùm liceat consulere ei, vt quam habet non dimittat, cùm tamen sciat aliam fuisse vxorem veram, licèt ipsa neget: vel vtrùm debeat admonere dimittere quam habet, si non potest conscientiam deponere: vel (si nullam habeat) consulere ꝙ quærat aliam, vel ꝙ nullam accipiat vsq; ad mortem. C

P. conclu. Viro, seu fœminę certò scienti alium qui negat consensisse, & promisisse, nullo modo licet consulere, si nullam habet, vt aliam ducat.
P. ratio. Probatur Qui consulit peccatum, vel mouet ad illud, pec
Ad Ro. 14. cat: sed qui consulit tali ducere aliam, consulit peccatum. Patet. Talis peccat aliam ducendo, vt suprà diximus: quia facit contra conscientiam, habendo propriam coniugem viuam accedendo
Ad Ro. 2. ad aliam: ergo & qui consulit. Digni enim sunt morte (ait Paulus) non solùm qui mala faciunt, sed qui cõsentiunt facientibus: quantò magis verum est de consulentibus malum, quandoquidem

A dem consentientes etiam peccant? Tex. est in. c. Mulieri. de iure iurand. vbi habetur, quòd mulieri quæ asserit quòd aliquis sibi promisit, quod ille negat, & alias probationes non habet, neq; prohibet iudex quòd cum alio contrahat, neque dat licentiam ratione dubij.

Secundò. Quilibet tenetur non scandalizare proximum: sed qui consulit in casu aliam ducere, proximum scandalizat, dãdo occasionem ruinæ, vt dictum est: ergo tenetur non consulere ducere aliam. Quare sint cauti ministri cùm noui orbis neophytis quãdo est cõtradictio: vt vnus affirmet cõsensum, & promissionẽ, & alius neget: nõ cõsulat affirmãti aliã ducere solũ ex hoc, ꝙ alter negat: nã si ille qui affirmat, certus sit de cõtrario quod nega- *Ratio. 2.* *Matth. 18.* *Notẽt ministri*

B tur, nullo modo licet cõsulere aliã ducere: quia talis nõ potest licitè aliũ ducere, quando de hoc, quod alius negat, ipse est certus: imò neque Episcopus (etiam si vt iudex iudicando secundùm allegata, & probata) affirmantem absoluat à matrimonio: quia alia negante, non probatur matrimoniũ: nec potest affirmãti dare licentiam, aut consulere vt aliam duceret: aliâs peccatum consuleret: sed solùm Episcopus declarat liberum talem affirmantẽ à tali matrimonio: quia non compellit eos simul stare: cùm vno negante, nulla sit probatio. Et sic si affirmanti constat de mendacio negantis (dato propter testium defectum probari nõ possit) non potest aliam ducere, neq; aliquis directè cõsulere id potest.

Tali viro, vel fœminæ affirmanti quod alter negat, licitè consulitur conscientiam deponere de consensu alterius. s. quòd credat non consensisse: qua deposita, licitè monetur vt aliam ducat. Pro- *Conclu. 2.*

C batur. Licitè quis consulit quod ipse potest facere: sed licitè ipse potest conscientiam deponere, credendo probabiliter decipi, & alium qui negat verum dicere, quia esset bene sentire de proximo: ergo si licitè ipse facit, licitè quilibet consulere potest: & deposita conscientia, potest moneri, vt aliam ducat: nam deposita conscientia, ipse potest sine peccato aliam ducere, poterit ergo moneri ad illud. Quòd ipse (conscientia deposita) possit sine peccato aliam ducere, patet ex superius dictis: quia credens rationabiliter non habere vxorem, potest aliam ducere, si aliâs non sit prohibitum ei: ergo cùm ipse possit aliam accipere, poterit & quilibet ad id monere, & consulere absque peccato. Si tamen conscientia fuerit deposita: quia si nunquâm deponitur, non licet aliquo modo: nam agens contra conscientiam, *Ratio.*

Ad Rom.14. ędificat ad gehēnam, teste Paulo. Ex isto poterunt excusari illi, A quibus in casu quo vnus affirmat, alter negat, cōsulitur aliam ducere: quia priùs solet consuli de dimittenda conscientia, dicendo ei, Credas verè sic esse, sicut talis affirmat: putà non consensisse, nec tibi promisisse. Et sic facilè deponunt conscientiā: quod non posset apud Hispanos incolas euenire. Et conscientia deposita, licitè datur consilium: & ipse non peccat aliam ducendo. Et absq; dubio ex Indigenarum noui orbis conditione intelligo eos ad dictum religiosi sic conscientiam deponere, vt planè nullus etiā minimus remaneat scrupulus de opposito. Et ad remedium eorum isto artificio opus est vti, ne consulens, & consultus pereat.

Conclu.3. Illi, qui affirmat consensum (vxore negante) si habeat aliam vxorem, cum qua contraxit, licitè consulitur, vt conscientiam deponat: qua deposita, rectè monetur ne dimittat quam secundò

Ratio. habet. Probatur. Potest conscientiam deponere, & bene facit deponendo, bene iudicando de proximo: ergo potest quis licitè illud consulere: & deposita, licitè non dimittit quam secundò duxit: imò tenetur non dimittere: ergo licitè quis consuluit non dimittere illam. Et istum modum seruando licitè religiosus in casibus istis qui frequenter eueniunt, potest illi qui affirmat, altero negante matrimonium, consulere: si nullam habet (cognita eorum conditione) vt aliam ducat, vel si habet iam secundā, vt non dimittat: dummodò priùs consulat conscientiam dimittere: qua dimissa, licitè fit vtrunq; : & facilè isti dimittunt: & quibusdam non consideratis, vel alijs in contrarium cogitatis, facilè mutantur in contrarium: quod in nobis non experimur, quia amplius mouemur ab obiectis: eo quòd obiecti rationem, & omnes circunstantias pensitemus: non sic tamen neophyti noui orbis. Ex C

Pro neophytis quo prouenit in nobis aliquando multùm conari ad deponendam consciētiam in aliquo agibili, & tamen non posse. Prouenit enim ex subtili cōsideratione rerum, & efficaci imaginatione ex intensa consideratione, & intellectione rei: at in aliquibus istorū non sic.

ARTICVLVS. XV.

De actu coniugum quantum ad modum coeundi.

A PRo complemento istius materiæ quæritur. Vtrùm quocunq; tempore, & quocunq; loco, & qualicunq; modo (seruato tamen vase naturali) licitum sit coniugibus & reddere, & petere debitum.

Pro solutione quantum ad modũ notandum, ꝙ modus naturalis, & debitus coeundi est: si mulier iaceat in dorso, & vir ei incumbat, quo modo sequitur facilè conceptio, & retentio. Ob qđ natura istum modum determinauit. Omnis enim deuiatio à modo isto videtur innaturalis, & inhonesta. Tamẽ in vno modo est maior deuiatio, quàm in alio. Per cõcubitum quidem lateralem deuiatur à naturali modo, licèt non multùm: sed aliquantulo maior est deuiatio sedentium: & maior istis duabus est stantium. Omnium verò maxima est mutato situ ad retrorsum, modo brutorum, licèt seruetur naturale vas. In omnibus istis modis est innaturalitas, seu indebitus modus. Et præter istos est: quando fœmina supergreditur B virum, & vir iacet. *Nota.p.*

Est etiam notandum, posse cõiuges conuenire in tali actu vel causa prolis, vel debiti reddendi, vel fornicationis vitandæ, vel saturandę libidinis, vel causa sanitatis procurandæ, vel conseruandę. His suppositis, respondetur. *Nota.2.*

Illi qui verè coniuges sunt, quomodocunq; iungantur extra debitum modum á natura ordinatum, peccant, aliquando venialiter, & aliquando mortaliter. Probatur. Quotiens alio modo conueniunt coniuges, q̃ est in vsu, & à natura ordinatum (vt. s. fœmina iaceat, & vir supergrediatur:) fit contra ordinem à natura C institutum: sed quotiens fit deuiatio à tali ordine, committitur peccatũ ab illis qui liberè declinant: ergo quandocunq; coniuges iungantur alio modo peccant: quia quicunq; agit contra ordinẽ naturæ, agit contra rectam rationem: sed qui contra rationẽ agit, semper peccat: intelligitur tamen quando non fit aliqua causa rationabili deuiatio a tali vsu naturali: vt pòst declarabimus: nam in tali casu excusaretur à peccato. Dixi, aliquando mortale, aliquando esse veniale. Pro quo sit. 2. conclusio. *P.conclu.* *Ratio.*

Si vir cognoscat vxorem sedendo, vel stando, vel ex latere, vel retrorsum ad modum brutorum, licèt semper sit peccatum (sine necessitate vrgente) isto modo coniungi: erit mortale quãdo per talem modum non potest fieri generatio. Volo dicere, ꝙ *Conclu.2.* *Albe. Mag. in 4.d.31.ar.20.*

cùm sine necessitate istos modos obseruare sit malum: mortale A tunc iudicabitur, quando per talem modum non potest esse generatio ex parte viri, neq; cõceptio ex parte fœminę: quia videtur totaliter ille modus damnatus per prima principia iuris naturæ: siquidem omne illud quod impedit finem principalem intẽtũ à natura in aliqua operatione, dicitur esse prohibitum per prima principia iuris naturæ: cùm ergo per concubitum maris, & fœminæ natura intendat generationem, si modus coeundi tollit talem finem (quia cùm ipso non potest stare generatio) est prohibitus, & mortale peccatum: at quia si vir iaceat, & fœmina supergrediatur, videtur non posse fieri seminis receptio, vel si fiat receptio, non erit debita retentio, verisimile est esse peccatum mortale sic commisceri coniugatos: quanuis Albertus magnus putet B non esse mortale: quia existimat fœminam posse cõcipere, eo quod sit in matrice fœminæ virtus attractiua seminis viri. Sic Syluest. in verbo, Debitum coniugale. Et id ipsum suspicor quando retrorsum more brutorum fit coniunctio: quia vel non est seminis receptio, vel (si est receptio) non est cõseruatio, licèt de isto secũdo non ita certũ sit, sicut de primo: nam primũ cõmuniter asseritur â doctoribus, mortale esse, propter enormitatem contra naturã: quia non potest debitè semen à fœmina recipi. Item: quia istud ponitur inter causas diluuij in historia scholastica. Dicitur enim quòd fœminæ in vesaniam versæ supergressę viris suis abutebãtur: at diluuium propter peccata mortalia à Deo factum est. Sicque aliqui exponunt illud Pauli. Fœminæ eorum inmutauerunt vsum naturalem, in eum qui contra naturam est. De secundo verò non sic pro certo affirmant docto. Nam. S. Thom. dicit, C Si vir cognoscit fœminam extra vas debitum, semper est peccatum mortale: quia proles sequi nõ potest. Si autẽ mutetur situs ad posteriora, non est semper peccatum mortale. Alij etiam dicunt talem modum non esse semper mortale, sed credunt aliquando mortale esse. Nec istorum dari potest certa regula: nisi (supposito peccatum esse) quando sine necessitate talis sit abusus. Tunc enim erit mortale, quando per illum abusum generatio stare non potest: quia non potest esse receptio seminis à fœmina, vel debita retentio. Verùm tam de hoc modo: quàm de illo iudicando, non oportet damnare tales concubitus de mortali, sed prope mortale existimare ad repræhendendum, ad arguendum, & increpandum. Sed quia potest esse, quòd etiam per talem

Prohibitum per prima principia iuris naturæ.

S. Tho. d. 33.

Vigue. ca. 16. §. 7.

Albertus.

Syluester.

Historia scholasti.

Ad Ro. 1.

S. Tho. d. 31. 4. co.

Regula.

A talem modum posset generatio sequi: quia in fœmina non solùm est virtus susceptiua seminis, sed attractiua, non expedit omnes tales concubitus certitudinaliter affirmare esse mortalia, sed sufficit opinari, vel tanquam verius affirmare: tamen non sic quin contrariũ sit probabile. Et nõ neganda esset absolutio cõiugibus nolẽtibus abstinere â tali modo cõiunctionis, licèt do. Abulen. super Matth. absolutè teneat esse mortale. Verùm Albertus Magnus, & Syluest. non diffiniunt. vbi suprà, nec Caie. in verb. Matri. vsus peccata. *Nota.* *Abu. Matth. 5. q. 228.* *Albertus.* *Syluest.* *Caie.*

Abusus vltra modum cõsuetum, & per naturam ordinatum aliquando fieri potest absq; peccato: vt si fœmina aliter cognosci non potest, vel propter timorem aborsus, vel debilitatem, aut B pinguedinem ventris, & periculum suffocationis. Probatur. Illa declinatio à modo consueto naturali fit propter bonũ finẽ: quia nõ intelligitur declinatio à ratione recta, quæ iudicat minus malum sustinendum ad vitandum maius: ergo cùm sit maius malũ mors, sequitur bene fieri sustinẽdo aliquid præter naturalem ordinem propter vitam conseruandam alicuius: quia maius bonũ est vita hominis, quâm conseruatio illius modi naturalis. Et licèt non seruetur modus naturalis in tali actu particulari, seruatur tamẽ in hoc quòd pro maiori malo vitando, licitum est minus malum subire, quod in casu non habet rationem mali. *Conclu. 3.* *Ratio.* *13. d. cap. Duo mala.*

Licèt (seclusa necessitate) mortale videatur, vel prope, si mulier sit supra virum, vel more brutorum retrorsum cognoscatur, probabile est apud neophytos antequàm audiuerint malum esse (si non semper, sed aliquando fiat) per ignorantiam inuincibilem C eos excusari. Probatur: quia si nihil audiuerunt de malitia talis modi concubendi, & non potuerunt tales scire per naturam, sequitur eos inuincibiliter ignorasse: quia quod nõ est de se notũ, potuit ab eis inuincibiliter ignorari: sed non est per se notum, talẽ abusum esse malum, cùm non constet de nocumento quod infert proli, præcipuè, quia potest contingere tales qui iunguntur habere filios: ergo possunt inuincibiliter ignorare esse malum de se. Et ita suspicor de noui orbis Indigenis, quos non damno de mortali. Tanta enim est aliquorum rusticitas: vt non solùm hæc quæ omnino malitiam non continent euidenter, credam inuincibiliter ignorare posse: sed & alia, quæ clariùs inuolutam habent malitiam: sicut est habere accessum cum muliere, quę alium habet virum, retinendo eam in matrimonio. *Conclu. 4.* *Ratio.* *Alber. Mag. in. 4. d. 31. ar. 24.*

id etiam iudico in pollutione quæ fit manibus voluntariè: quia A existimo (cùm non sit per se notum tale superfluum semen nullo modo licere fundere, nisi propter prolem, & inter coniuges) ipsos habere ignorantiam inuincibilem antequam sint edocti, quod iam intelligunt omnes ferè. Et sic non statim damnandi de mortali, qui nondum intelligunt, quotiens polluerunt se scienter. Idem de concupiscentia fœminarum si vir est, vel virorum, si fœmina est: quia anteq̃ eis denuncietur, & moneantur vt abstineant, credam eos inuincibiliter ignorare malum esse, cùm nulli nocumentum ex hoc venire cognoscant. Si tamen hoc durum videtur: quia Paulus affirmat opera carnis esse manifesta: non cõtendo: quia hæc intelligo secundùm Beatum Paulum, & non contra eum: quia cùm ista non sint de primis principijs iuris naturæ, possunt ignorari ab aliquibus, vt supra in.2.p.dictum est.* B Non enim statim omnibus apparet, sed discursu opus est ad probandum, ex ipsis Decalogi præceptis, esse mortale pollutionem voluntariam. Et quidem q̃ vagus cõcubitus mortale sit, potuit ignorari apud barbaros, vt placet Soto li.1.de iure & iusti. q.1.ar.4.ad primum argu.&.q.4. eiusdem li.ar.4.idem.li.2. q.1. ar.3. Et fortè vitiũ contra naturam: nam tã sunt rudes, & ferales aliqui homines, vt inuincibiliter potuerit ignorari. De quo iam suprà diximus in.2.p.ar.7.in.2.ratione.3.cõclusionis, & in ar. 22.* Ista volui notare propter confessores, quos oportet aliquando non nimis solicitos esse intelligere, & exactè cognoscere vtrũ hoc sit mortale, vel veniale, sed (considerata conditione) oportet non iudicare mortale: quia existimo inuincibiliter ignorare, vbi nullus prędicator hęc docet. In alijs autem qui ingenio pollent, C iudicarem esse mortale: vt est de pollutione in vigilia, & de concupiscentia sola sine actu, vel de aliquo alio simili. Sic in proposito non est necesse de mortali accusare ipsos, & damnare, qui aliquando, anteq̃ audierint malum, imò dato audierunt, sed non audierunt esse malum mortale: sic abutebantur, vt fœmina superderetur aliquando, vel retrorsum cognosceretur. Iudicium enim confessorum est iudiciũ ad salutem, non ad condemnationem: ob quod necessarium non est strictè cognoscere omnia, & singula peccata, secundùm maiorem, vel minorem grauitatem, sed sufficit crasso modo intelligere quãtum ad emendam, & salutem pœnitentis attinet, & reliqua Dei iudicio committere, qui nouit omnia. Ista tamen opera siue mortalia apud eos, siue non sint,

Ignorantia inuincibilis põt esse circa pollutionem.

Ad Ga.5.

Supra.2.p.arti.7.

Soto.

Pro neophytis

Ad Ro.10.

Caieta.i opus.10.2.q.3.

A sint, siue dubia, sunt prohibenda, & repræhendenda, & est pœnitenti medicina præstanda ad talem morbum curandum. Ob id sufficiat sic rudi Minerua depræhendere esse tales modos malos, & peccata. Vnde abstinendum est ab eis. Et certè abstinent, & refrenant se, vt experientia didicimus: si publicè in prædicationibus, vel clanculum admoneantur. Et sic quando de hoc sunt variæ opiniones: illa quæ â mortali excusat amplectenda est cum istis infimis hominibus: nisi in contrarium conuincat ratio. *Notent ministri.*

Vir incipiens actũ, sed non consummans, nolens seminare, ne habeat plures filios, dum tamen ex hoc mulier ad seminandum non prouocetur, licèt sit peccatum, non est de se mortale. Probatur: quia licitè possunt coniuges abstinere ad tempus, ne habeãt plures filios, quàm alere possunt: licebit ergo etiam viro actum B inchoare, & non consummare propter hoc, dummodò non fiat seminatio extra vas: siquidem est eadem ratio vtrobiq;: nam si licet omnino nullum actum habere, & licebit post incœptum nõ cõsummare, si nõ sit seminatio: quia si esset seminatio extra vas, damnabile esset, sicut factum Onãæ filij Iudæ, qui semẽ pro ijciebat in terram. Dixi, nisi propter hoc prouocetur mulier ad seminãdum: quia si, incœpto actu, fœmina prouocetur, & vir non cõsummãdo, ipsa frustrà seminat, est mortale, non quia vir non consũmat, & perficit actũ, sed quia est causa fœminæ vt seminet, qñ non potest fieri generatio: quia cùm semen mulieris nõ sufficiat solùm, sed sit tanquam principale requisitum semen viri, seminãte sola fœmina, nunq̃ fieri potest generatio. Et ex hac ratione dãnabile esset ex parte viri actum incipere, & non cõsummare, licèt C ipse non seminaret extrà, quod tamen non esset mortale, si ipsa fœmina non prouocaretur ad semen emittendum: sed sicut vir, posset fœmina (etiamsi eius semen non sit necessarium ad generationem) continere seminationem. Sic Palude in. 4. Verùm mihi videtur, quia difficile est actu incœpto cõtinere talem seminationem, tam ex parte viri, q̃ ex parte fœminæ, propter periculũ solùm quo tales se exponunt, licèt de se nõ sit mortale, esse tamẽ propter tale periculum. Fugiendus ergo est talis modus, tãquàm mortale peccatũ. Ob quod dixi in conclusione, de se nõ esse mortale: quia si faciat vt non habeat plures filios, q̃ quos alere potest: quia nullus tenetur plures habere, sed sufficit in matrimonio prolem habere: vt finis principalis matrimonij pòssit adesse, non *Conclu. 5.* *Ratio.* *Gene. 38.* *De hoc suprà. p. p. ar. 46.* *Palu. in. 4. d. 31. q. 3.*

est de se damnabile. Periculum tamen est tam verisimile, vt ex A
ipso fiat omnino damnabile, & sic fugiendum.

Ex quo apertissimè habes: quomodocunque fiat coniunctio coniugatorum, & seminatio sit extra vas, vel eo modo quo non potest sequi generatio, semper esse peccatum mortale, & nullum excusari posse: nisi propter ignorãtiam inuincibilem, quam neophytos noui orbis credo habere in multis, qui nũquàm audierũt malitiam, quæ in seminatione extra modũ debitum continetur. Si enim propter ignorantiam inuincibilem anteq̃ promulgatum fuerit eis Euangelium excusamus à peccato, repudiando, & accipiendo plures vxores, quantò amplius per talem ignorãtiam excusabuntur mittẽtes semẽ, quod est quoddam superfluum naturæ, reseruatum ex digestione propter generationem ipsam, ad cõseruationẽ speciei? Veruntamen vbi facta est malitiæ manifestatio, & nocumentum quod sequitur ex tali modo seminãdi, nullo modo excusari possunt: si tamen seruetur vas, & generatio potest stare (etiam si magnus abusus) non est damnabile mortaliter. B

Pro Indis. *Supra. 2. p. ar. 12. & 17.* *S. Tho. p. p. q. 119.* *Alber. Mag. d. 31. art. 24.*

ARTICVLVS. XVI.

De actibus coniugatorum propter dectationem, vel propter aliam causam.

QVæritur de illis qui modum naturalem seruantes, actum exercent, vel propter prolem, vel propter delectationem, vel propter sanitatem. Respondetur.

Exercere talem actum inter cõiuges propter prolem, vel propter debitum reddẽdum, vel propter vitãdam fornicationem, siue in se, siue in altero, nullum peccatum est, sed bonus actus. Probatur: quia actum illum exercere propter finem ad quem matrimonium est institutum, nullum est peccatum: at qui illis modis exercet, propter finem ad quem matrimonium ordinatur exercet. Patet: quia matrimonium propter prolem. Item, & ad debitũ reddendũ petẽti: quia (teste Paulo) mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir. Neque vir sui, sed mulier. Item. Matrimonium non solùm est in officium naturæ, quando institutum est à Deo in paradiso in statu innocẽtiæ propter prolem, sed post peccatũ in remedium: vt (quando C

p. conclu. *Supple. d. 31. q. p. art. 2.* *Guiliel. Paris. de matri. c. 6.* *p. Corin. 7.* *Gene. 2.* *Gene. 9.*

A quidem non poterat talis actus exerceri absq; peccato) propter matrimonium fieret licitè. Et sic Paulus apertè dicit. Melius est nubere q̃ vri: quasi per nuptias homo liberetur ab igne inferni: quia cùm sit à natura incontinens, exercendo actum venereum extra matrimonium, damnaretur: & in tale remedium institutũ est matrimonium. Vnde idẽ Paulus dicit ad vitandam fornicationem bonum esse habere vxorem. Qui ergo istũ finem seruat. s. fornicationem vitare per talem actum, siue sit in se, siue in altero cõiugum, omnino debitum finem apponit actui, propter quem matrimonium institutum est: & ob id non habet rationẽ peccati. Et probatur. Potest quis licitè cõtrahere ad fornicationem vitandam in se ipso: vt patet ex. B. Paulo. Et sicut dicit (& bene) Palu. in. 4. ergo & licebit conuenire in illo actu propter finem, propter quem matrimonium contractum est. Et quidem quando fit talis

Paulus. 1. Cor. 7. *Gene. 9.* *1. Corin. 7.* *Palu. d. 31. q. 2 & 3.* *Maio. d. 31. q. vni.*

B actus ad vitãdam fornicationem in alio, nullam habet difficultatem, sed solùm difficultas est, quando fit ad vitandam fornicationem in se ipso: quia. S. Tho. affirmãs primũ licere, dicit secundũ esse veniale: tamen ego volo intelligere conclusionẽ sicut intelligit Palude in loco citato, ne videar contra doctorem sanctum affirmare, præcipuè cùm sententiam suam fundet in dictis. B. P. Augusti. & Hiero. Et sic dico intelligendã nostram conclusionẽ, quando ita est, q; quis id facit propter vitandam fornicationem in se ipso, quia non potest pro tũc alio modo melius vitare: ita q; voluptas non mouet eum, sed amor vitandæ fornicationis, quam pro tunc aliter vitare non potest. Et quãdo. S. Tho. dicit, esse peccatum accedere ad vxorem propter vitandam fornicationem in se ipso, intelligit quando potest vitare talem fornicationem alio

Limitatio cõcl. *Sensus opi. S. Thoma.*

C modo. s. per oscula, vel amplexus, vel loquutione cum vxore propria, vel (vt dicit Palude) quando potest vitare domãdo carnem, vel fugiendo mulierum consortium, vel non loquendo solus cũ sola: quia tunc non debet velle illum actum. Sic intelligit Palude vbi suprà. Et sic, quod nos posuimus in ista conclusione non est contra. S. Tho. nec contra. B. P. Augu. in Enchi. c. 43. nec cõtra. B. Hierony. in Epistola quam scribit pro libris aduersus Iouinianos, & cõtra dictum Tertuliani, libro de exhortatione castitatis, & quod dicit Ambro. super illud Pauli: nam omnes citati videntur asserere contra conclusionem, si absolutè intelligatur sine limitatione. At quia non decet contra tot sanctos opinari (licêt alij doctores teneant absolutè meã conclusionem, sicut sunt isti. Duran.

Augusti. *Hierony.* *Tertulia.* *Ambro.*

Duran. Vual. Maio. Hugo. Almayn. Celaya. Martinus. Sequenda sanctorũ opinio. Victoria. P.Cor.7. D. Augusti. Concordia doctorum. B.Bona. d. 31. ar.2.q.2. Alber. Mag. in.4.d. 31.ar.21.

Duran.d.31. q.4.Idem Maio.& Vual.de sacramẽtis.c.130.& Hugo super Ecclesiast.lib.5.& Ekius homi.70. de sacramentis,& Almayn in.4.dist.26.Idem Celaya.dist.31.in fine.& Mar.de magistris.)melius est limitare eam,vt sic intelligamus cum sanctis.Nã (sicut dicebat quidam egregius doctor Parisius)securè affirmo quæ sancti dicunt.Potero enim dicere tibi Deus meus in die iudicij,hoc feci sequutus sententiam illorum qui astant tibi.Profectò est bonum documentum, vt summoperè conemur, quantũ fas est,& litera permittit,dicta sanctorũ intelligere in bono sensu,& non de facili reprobemus. Sic retulit præceptor meus bonę memoriæ Theologorum sui temporis facilè princeps, quòd cùm Parisius quidam defenderet opinionem S.Thomæ, & propè tales deuenerit angustias,vt coactus deberet retractare,nimiũ stomachati sunt doctores in eum,quòd talem sententiam defendisset.Postea verò visis sanctis sedati sunt: siquidem verba sunt expressa.P.August.tractans Pauli verba. Vnusquisq; propriam habeat vxorẽ propter fornicationem.Si veniam concesśit Apostolus:ergo peccatum sunt nuptiæ. Cui enim venia,nisi peccato conceditur? At veniam concedens Apostolus, concubitum attendit coniugatorum,vbi est incontinentiæ malum.Incontinentiæ malum est,quòd vir cognoscit vxorem vltra necesśitatẽ procreandi filios,sed est ibi nuptiarum bonum.Et ita non propter illud malum culpabile est hoc bonum, sed malũ veniale propter bonum nuptiale.Ecce ex istis verbis.P. Aug.claret actum illum propter incontinentiam factum cum vxore, malum esse veniale,qui esset mortale,nisi propter bonum coniugale.Sed oportet istud dictum,& alia similia interpretari, quando incontinentiã potest quis vitare per aliud,quàm per talem actum:vt est per loquutionem,vel amplexus,vel oscula vxoris, vel (vt dicit Palu.) domando carnem,vel fugiendo consortia,vel non loquendo solus cum sola.Si tamen aliter non posset vitare:non videtur ꝙ pater Augustinus,nec alij sancti veniale dicant talẽ concubitũ.Difficilè nimis esset absolutè affirmare nullo modo licere vti tali remedio concesso à.B.Paulo,ad vitandam fornicationem.Verùm quia.S.Tho.& alij docto. vt B.Bona.& Albertus Magnus videntur cõcedere veniale esse in sensu suprà dicto,probabile est sic esse. Verũ est tamen,ꝙ S.Th.tractans illum locum Pauli, vtranq; opinionẽ reputat probabilem:eam.s. quæ dicit indulgentiã esse datam à B.Paulo de minori malo:sicut videtur doctores. S.affirmare,

A B C

A mare, & eam quæ dicit fuisse indulgentiam minoris boni. Vtraque denique stare potest in veritate, supposita distinctione suprà dicta. Matrimonium enim sicut in officium à principio institutum fatemur ante peccatum: post peccatum in remedium fuisse certa fide tenemus. Ob id si aliter malo fornicationis mederi non potest, ad suam poterit accedere absque culpa etiam veniali. Sic videtur sentire Alexan. Halen. 3. par. q. 9. memb. 3. ar. 2. vt sentiũt suprà citati. *Gene. 2.* *Gene. 9.* *Alex. Halen.*

Actum illum carnalem exercere coniuges causa procurandæ sanitatis, vel conseruandæ, vel causa delectationis: si modò maneat intra limites matrimonij, licèt peccatum sit, non est mortale. Probatur q talem actum exercere propter salutem sit malum. Vbicunque est aliqua voluntaria inordinatio, ibi est peccatum: sed quando quis actum illum exercet, causa sanitatis, est voluntaria inordinatio: ergo & erit peccatum: quia quando aliquid ordinatur ad alium finem, quem natura nõ intendit, fit inordinatio: cùm ergo talis actus coniunctionis inuentus sit ad prolem generandam, & non ad sanitatem acquirendam: sequitur q erit inordinatio ad sanitatem referre, & peccatum. Hanc rationem adducit S. Tho. in. 4. Et non solùm hoc verum est, quando salus haberi potest alia via, q̃ per coitum, sicut dicebamus de vitanda fornicatione, sed etiam est verum in casu, in quo nullo alio modo sanitatem consequi posset, nisi per actum illum cum vxore, licèt esset peccatum veniale. Secùs est de fornicatione: quia ibi diximus licere ad vitandam fornicationem, quando alio modo vitari non potest. Et ratio differentiæ in hoc consistit: quia Paulus cõcedit, *Conclu. 2.* *S. Bona. d. 31. ar. 2. q. 3.* *Ratio. p. p.* B *S. Tho. i. 4. d. 31. ar. penul.* *Differẽtia de euitãda fornicatione, & de procuranda sanitate.*

C & declarat licitum habere vxorem ad fornicationem vitandam, tamen non sic scriptum licitum esse ad sanitatem procurandam. *P. Corin. 7.*

Secũdò. Ibi agitur de animæ periculo: quia agitur de peccato: & ad vitandum peccatum, non mirum si concedatur aliquid, qd non conceditur ad vitandum malum pœnæ. *Secundò.*

Secũda pars probatur, quòd si fiat delectationis causa, est peccatum. Vbicunque est aliqua deordinatio voluntaria, ibi necesse est esse peccatum aliquod: at quando talem actum quis exerceat propter delectationem solùm (quia non ordinatus est ad id, sed ad prolem) aliquam deordinationem committit, & peccat. Attamen q tam in hoc, quàm in primo propter sanitatem nõ sit mortale, si non excedat fines matrimonij, sed veniale, probatur cõtra quosdam, qui affirmant esse mortale semper. *Ratio. 2. p.* *Contra Maio. d. 31. q. vnica. q dicit non esse peccatum.*

Pro

Nota. Pro quo sciendum, quòd (vt. S. Tho. declarat) exire limites matrimonij dicitur, quando aliquis vxorem cognoscit propter solã delectationem: ita quòd cognosceret eam, etiamsi non esset vxor sua: & tunc dicitur non excedere limites, quando cognoscit vxorem suam propter delectationem, sic quòd si non esset vxor sua, non cognosceret. Idem quando quis commiscetur vxori propter sanitatem intra limites matrimonij, quãdo (licèt illum actum velit cum vxore propter sanitatem) non tamen vellet, si non esset vxor. *Nota.* Dico ergo in conclusione, quòd accedere ad vxorem propriam, siue propter delectationem, siue propter sanitatem, licèt sit peccatum (vt probauimus) non tamen mortale, quando intra limites matrimonij quæritur: quia accedit ad suam, non proposito fine mortaliter prohibito. Sed ꝙ sit veniale, patet: quia deordinatio quædam est. A

Albertus. *Maior.* *Ekius.* *Martinus.* *Almayn.* *Celaya.* Hæc quæ in conclusione. s. ꝙ si ob sanitatem, & delectationẽ, sit veniale: puto vera, maximè si non sit infirmitas grauis: quanuis Albertus Magnus in. 4. d. 31. & Maior ibidem, putent nõ esse peccatum: idem Ekius homi. 70. de sacramentis. idem Martinus de Magist. & Almayn. d. 26. & Celaya. d. 31. Et quidem satis probabiliter. B

Conclu. 3. Licèt peccatum mortale sit ad vxorem accedere propter delectationem, vel sanitatem, quando delectatio quæritur vltra limites matrimonij, solùm erit quando in actu ipso cogitat ad eam accessurum, etiam si vxor non esset: & non solùm quia habet in habitu. *Nota.* Volo dicere in ista conclusione, quæ est notanda, ad excusanda quamplurima mortalia in coniugatis, ꝙ si quis accedit ad vxorem causa delectationis, vel causa sanitatis, nihil aliud cogitans, tamen si interrogaretur ab eo, vtrùm etiam si nõ esset vxor, accederet, & affirmat: dico quòd quando habuit accessum, si nihil cogitauit de hoc, sed accessit ad vxorem propter delectationem, licèt in habitu haberet ad ipsam accedere, etiam si non esset vxor, non peccauit mortaliter accedendo, sed solùm venialiter: quia ad hoc ꝙ sit mortale peccatum, requiritur ꝙ quando accedit, actu hoc cogitet: vnde quandocunq; cogitans hoc, consentit in tali cogitato, peccat, siue ante coitum, siue in ipso cõcubitu, siue pòst. *Ratio.* Si tamen quando accedit nihil cogitat, non est peccatum mortale. Probatur. Nullus meretur, neque demeretur habitibus, sed actibus: sequitur si mortale sit accedere propter voluptatem, quando accedit ad suam, sic ꝙ accederet, etiam si sua non esset C

Habitibus nec meremur, nec demeremur, sed actibus.

A non esset: & requiritur habere actum talē, & actu illud cogitare: alioqui per hoc ꝙ quis habet habitum furandi, per quem facilè exit in actū, semper peccaret. Idem de alijs. Hæc est sentētia Palu. in. 4. quæ mihi placet. Et sic possunt ferè omnes libidinosi cōiuges excusari, qui tam sunt perditi homines: vt (si casus contingeret) ita concubarent cum illa, etiam si non esset vxor, tamen nūquàm de illo cogitant, sed accedūt ad illam. Quod sufficit ad excusandum tales concubitus à mortali peccato, etiam si fiant propter delectationem: cùm neque actu, neque virtute sint propter finem prohibitum mortaliter. *Palu. d. 31. q. 3.*

Actus carnalis inter coniuges, seruato vase, & modo naturali, nunquàm est peccatum aliquod, si fiat vel propter prolem, vel ad debitum reddendum. Ratio est: quia ista sunt bona matrimonij, quæ à doctoribus signantur, quibus actus illi carnales excusantur inter eos. Neque propter delectationem, quæ ibi in actu concomitatur, vitiantur actus: quia (vt ait Aristo.) delectatio secundùm se neque bona, neque mala est: sed est bona, si consequitur operationem bonam: & erit mala, si sequatur operationē malam. Cùm ergo actus ipse bonus sit propter finem ad quem ordinatus est, etiam si sit delectatio, non erit malus, quia & ipsa delectatio bona est, cùm per talem delectationem homo non mereatur, neque demereatur, cùm sit quædam passio naturaliter consequens actum ipsum. *Conclu. 4. Theologi in. 4 d. 31. Ratio. Aris. 10. ethi. c. 5. S. Tho. 1. 2. q. 74 ar. 8. Maio. in. 4. d. 31. q. vnica. cō. 6.*

B

Ad hoc quòd talis actus excusetur propter prolem, vel debitum reddendum, non est necesse in actu reminiscātur aliquo istorum finium. Probatur. Ad hoc ꝙ actus bonitatem, vel meritū habeat à fine, non requiritur ꝙ actualiter referatur in finem, sed sufficit si virtualiter. Nam habens charitatem, licèt dando eleemosynam in actu ipso de Deo nō cogitet, sed aliò diuertat se, meretur: & propter Deum agere dicitur: tamen non actu cogitat. Ratio est: quia virtualiter agit propter illum finem, quem sibi priùs proposuerat. Et omnia quæ pòst agit, dicuntur fieri in virtute illius finis. Sic in proposito: quando conuenerunt coniuges ista intentione. s. propter prolem, & ad debitum inuicem reddendum. Cū ergo intentionem non mutauerint, quoties conueniunt, virtualiter referunt in talem finem, licèt non cogitent de eo. Et actus istorum erit licitus, & honestatus istis bonis matrimonij, prole, & fide. Id autem mente habere actu esset difficilimum, & nullus ad id obligatur. Hæc cōclusio tanquā corollariè sequitur ex prima, & alijs *Conclu. 5. Hoc cōtra Grego. Arimi. ī. 2 d. 28. et Sco. ī 2. d. 41. et quotli. 18. videtur in eā sententiā declinare.*

C

& alijs: sed venitur ad maiorem declarationem. A

Conclu.6. Actus carnalis inter coniuges, licèt propter frequentiam veniale sit, nunquàm tamen erit mortale, nisi excedat concupiscentia limites matrimonij. *Ratio.* Probatur. Si frequentia est, quando mulier nondum concepit, non est dubium, quòd tunc licita est: quia illa frequentatio est causa prolis: si tamen mulier iam concepit, frequentatio non potest esse sine libidine, vel ad vitandam in se ipso fornicationem: at si ex libidine solùm, non est mortale, vt suprà diximus: neq; si ad vitandam fornicationem: quia vel nullum erit, vel si aliquod, solùm veniale. Verùm si excedat limites matrimonij. i. quòd illa frequentia sit cum coniuge, vt etiam si non esset coniux, haberet istam, est mortale, quandocunq; actu illud cogitat: sicut declarauimus, vel virtualiter ex actu cogitato *S.Tho. 1. 2. q. 88. ar. 3. & 4* sequitur. Frequentia enim non facit veniale mortale licèt dispositiuè agat ad id. B

ARTICVLVS. XVII.

Vtrùm ratione circunstantiæ loci, vel temporis, actus coniugum posit esse peccatum.

P. conclu. Gerson. in 2. p in cõpẽ. Theo. Alexã. Ha. 2. p. q. 166. mẽ. 2 S. Th. in. 4. d. 32. ar. 5. Adria. in. 4. q. 14. Alber. dis. 31. ar. 14. Abu. Matth. 5. q. 238. et. 40 S. Tho. 1. 2. q. 7 Caie. ibi. & 2. 2. q. 122. ar. 4.

EXigere debitum in diebus festis signatis ab Ecclesia in cap. Conquestus. Extra, de ferijs. in quibus Ecclesia præcipit abstinere ab operibus seruilib⁹, quantuncunque fiat ad solam libidinem saturandã, dummodo intra limites matrimonij maneat; nõ est peccatũ mortale, licèt non careat veniali. C Probatur ex mente. S. Tho. cõtra Abul. qui rigurosissimè loquitur super Matth. affirmans esse mortale. Circũstantia alicuius (si circunstantia est, non varians speciem) non potest in infinitũ aggrauare: cùm ergo circunstantia temporis. s. si in die festo fiat, vel pro festo talis concubitus sit circunstantia solùm, non potest in infinitum aggrauare: sed in infinitum aggrauaret: si quod est veniale, faceret mortale, vel quod nullum est peccatum extra illud tempus, in illo fiat mortale: ergo non est mortale in diebus festis id facere.

Secundò. In talibus diebus accessum habere ad coniugem, si aliquod est peccatum, solùm est, quia est ab Ecclesia præceptũ: ergo intantum habebit vim, & obligationem, in quãtum Ecclesia vult,

A sia vult, & propter finem quem præcipit: at Ecclesia præcipit in illis diebus, vt homo attentiùs, & deuotiùs Deo vacet, ne per venerea, quæ hominem abstrahere, & alienare solent, diuagetur: sed non tenetur sub mortali in diebus festis ad habendum illam deuotionem, seu actualem feruorem in ipsum Deum, neque diligere Deũ (quicquid Scotus dicat) quia si missam audiat, videtur satisfecisse præcepto. Sequitur ergo si ipsum finẽ, propter quẽ præceptum est, non obseruare, non est mortale, neq; etiam actũ ipsum perficere contra præceptum erit mortale: quia propter vnumquodque tale, & illud magis. Si ergo finem non obseruare mortale non est, neque medium non apponere ad talem finem, mortale erit. Quare quomodocunq; sit commixtio coniugum, etiam ad libidinem saturandam in istis diebus, nunquã erit mortale, si semper maneat intra limites matrimonij: imò etiam si Eu-

Sylue. in verbo Circunstã. & Dominica. Sco. in. 3. d. 37. & alij. de quo Soto. de natu. & gra. li. 1. c. 22. Aris. p. Poste. tex. com. 5. Alber. Mag. d. 32. ar. 12 Maio. d. 32. q. p.

B charistiam deberet sumere sequenti die, non esset mortale, secluso contemptu. Et dicere contrarium (sicut do. Abu. dicit) esset dãnare innumeram multitudinem cõiugatorum, qui nunquam cõfitentur de illo, neque conscientiã agunt. Dico de Hispanis: quia noui orbis neophytis maximè vexat, ita vt molesti sint nimis cõfessoribus. Probabilior ergo videtur opinio. S. Tho. & suorum sequacium, & communiter loquentium: vt si quis propter libidinem solùm motus intra limites matrimonij, tamen accessum habeat ad vxorem diebus festis, quibus cessandum ab operibus seruilibus, sit solùm veniale peccatum. Dixi, si fiat propter libidinẽ:

C quia si fiat ad debitum reddendum, nullum erit peccatum, neq; veniale. Et item si fiat ad fornicationem vitandam, vt suprà dixi: nam quandoquidem præceptum est ab Ecclesia in diebus festiuis abstinere, non abstinere est peccatum, quanuis Maio. dicat, quòd nullum est peccatum, neque veniale in die festo. Et patet de præcepto. 33. q. 4. c. Quotiescunquè. Et est sententia. P. Augu. Quotiescunque dies natalis Domini, aut reliquæ festiuitates venerint, non solùm ab infideliũ concubinarum consortio, sed etiã â proprijs vxoribus abstineri debet. Idẽ Ambro. Et habetur ibidem. ca. Fratres, & si causa. Et causa istius prohibitionis est: quia tunc orationi vacandum est.

Maio. d. 32. q. p. D. Augusti. B. Ambrô.

Sicut in talibus festiuitatibus commisceri carnaliter coniuges veniale est, similiter & diebus ieiuniorum, & sumptionis Eucharistiæ. Probatur: quia sicut præcipitur in die festo abstinere propter orationem, quæ requirit eleuationem mentis in Deum: sic

Conclu. 2. Vigue. li. Insti. Theolo. c. 16. § 7. ver. 10.

Mm etiam

Contra Maio. d.32. qui dicit nullũ esse peccatum. etiam diebus ieiuniorum, vbi affligendum est corpus, & non delectationibus nutriendũ. Similiter etiam tẽpore sumptionis Eucharistiæ: quia talis sanctitas, & munditia requiritur. Cùm ergo sit veniale agere cõtra diẽ festum, erit similiter in diebus ieiunij. A

D. Aug. De ieiuniorum tempore, patet ex. P. Aug. libro Quæstio. ve. & no. testa. & habetur. 33. q. 4. capi. Christiano cum vxore sua aliquando conuenire non licet: vt sunt ieiuniorum dies. Vnde talibus diebus prohibetur nuptias celebrari. 33. q. 4. c. Non oportet. & c. Non licet.

De sumptione Eucharistiæ ibidem. cap. Sciatis fratres quoniam quicunq; vxori debitum reddit, de carnibus Agni comedere nõ debet. Et redditur ibi causa à. B. Hiero. quia panes propositionis ab his qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant: quantò magis panis viuus qui de cœlo descẽdit?* Dixi esse veniale: & ita verum est, vt etiam si accedat ad Eucharistiam post actũ carnalem mortaliter (si modò post debitam confessionem) non sit necessarium sub mortali illo die abstinere: in quo Ricar. in. 4 d. 9. ar. 2. q. 2. deceptus est: quẽ sequutus est grauis doctor Nauar. in manuali cõfessorũ in prima editione, licèt post tẽperauit sententiam in. 2. editione. De quo F. Martinus Ledesmius in. 4. q. 21. articu. 7.* B

Hiero. 1. Regũ. 21.

Ioan. 6.

Deceptio Ricardi.

Nauar. mutauit sententiã.

Ledesmius.

Et sic quia in. 40. ieiunatur, non licet nuptias facere. Tunc etiam à. 70. & idem in aduentu, & in litanijs vsq; ad octauam pẽtecostes, & ab aduentu vsque ad Epiphaniam.

Conclu. 3. Tempore imprægnationis (si nullum timetur periculum) exigere, & reddere debitum licet, sicut & alijs diebus non prohibitis. Patet. Vbi nullum est præceptum prohibens talem actum illo tempore, nulla est obligatio ad abstinendum: sed in illo tempore exigere, & reddere non est vetitum: ergo (cùm contra nullum præceptum fiat) non erit peccatum de se, nec veniale, neque mortale. C

Ratio. p.

Mair. vbi suprà, & alij.

Ratio. 2. Secundò. Si esset peccatum, maximè quia imprægnata vxore non potest fieri propter prolem: sed hoc non obstat: quia nõ solùm matrimonium factũ est in officium naturæ propter prolem, sed etiam in remedium contra concupiscentiam: vt. s. quis habendo talem actum, ad quem inclinatur, non peccet: ergo dato vnus finis non maneat cum alio, non erit peccatum.

1. Corin. 7.

Gene. 2.

Gene. 9.

Ratio. 3. Tertiò. Si esset illicitum, maximè quia videtur esse contra naturam, quia non potest ex tali actu proles generari, sed non propter hoc

A pter hoc: quia illos concubitus solùm vocamus contra naturam, ex quibus quantum ad se ipsos non potest proles sequi: sicut ex mollitie, & concubitu cũ foemina extra vas debitum: tamen coitus qui fit debito modo, licèt sit cum prægnante, semper est talis conditionis, vt possit esse ad generationem, licèt impediatur de per accidens, quia concepit mulier: sicut contingit impediri de per accidens in sterili: sequitur ergo ꝙ non propter hoc erit peccatum accessus ad prægnantem: quia quod per accidens non generetur proles, non reddit actum malum: vnde sic tenendũ, licèt B. Isidorus. 32. q. 7. c. Non solùm. dicat, tales esse deteriores pecoribus: nam propter hoc nõ damnat, sed vellet homines trahere ad illam pecorum continentiam, vt non accedant ad vxorem prægnantem: sicut nec bruta. Et. B. Hierony. 32. q. 4. c. Origo. videtur *Isidorus.* *Hierony.*

B reprehendere tales. Tamen omnia ista consilia sunt, nec est aliqđ peccatum contrarium agere, excepto periculo. Neque tempus illud imprægnationis obseruare tenetur quis: sicut nec purificationis post partum.

Accedere ad vxorem patientem menstruum naturale, licèt sit solùm peccatum veniale, si tamen mẽstruum sit morbus, qui fluxus sanguinis dicitur, nullum est peccatum. Probatur quantũ ad primam partem: quia est in damnum prolis nasciturae, vt ferũt medici. Item. Est quædam inhonestas, & turpitudo: sequitur ergo non posse fieri absque culpa: at quia non est grauis turpitudo, nec graue nocumentum, non est peccatum mortale: etiam si Scotus in. 4. d. 32. & Syluest. in verbo, Debitum coniugale. §. 6. & Caie. in summa, dicant contrarium. Verùm si sit infirmitas, quæ *Conclu. 4.* *Palu. d. 31. q. 3. & Almayn. d. 32. et Supplemen. d. 32. q. 1. Alex. Hal. 2. p. q. 166. mẽ. 2.* *Scotus.* *Syluest.* *Caieta.*

C fluxus sanguinis dicitur, non est peccatum: quia non tenetur tm̃ temporis spectare. Neque est aliquod periculum prolis: quia tũc non potest generari. Ob quod actus matrimonij manebit licitus ex alia parte. s. inquantum est in remedium.

Est notandum circa omnes conclusiones, in quibus diximus, ꝙ accedere ad vxorem sit cum veniali, vel sine, &c. intelligitur de exactione debiti: quia reddere in omni tempore licet, etiam petenti, ad vitandam fornicationem in se ipso, vel propter delectationem, vel quomodocunque, semper reddendo (si petatur) bene fit sine mortali, & sine veniali peccato. *Nota.* *Reddere debitũ in omni tẽpore licet.*

Etiam considerandum quoad petitionem debiti coniugalis, ꝙ incestuosus cum proprijs consanguineis nõ est impeditus quo ad exactionem debiti, quicquid dicat Abulen. Matth. 5. q. 200. *Nota.* *Abulen.*

Suprà.p.p.ar. 23. & Angelus, in verbo. Incestus.§.vlti.vt suprà diximus. Incestuosis tamen cum consanguineis vxoris interdictum est exigere: vt patet in cap.transmissæ. de eo qui cogno. consan.vxo. Si tamen petat (secluso contẽptu, absq; dispensatione, in quo Episcopus *Abulen.* potest) non videtur mortale (& si Abulen. in loco citato, & Ca- *Castr.li.2.c.5.* stro de potestate legis pœnalis, & Viguerius dicant esse morta- *Vigue. in suis insti.Theo. ca. 16.§.7.ver.8.* le) sicut neq; contrahere post incestum, etiam sine dispensatione, vt bene Caie.in sum.in verbo Matri. Quod impedimentũ nõ incurritur cum proprijs cõsanguineis, vt suprà diximus. In quo *Sup.p.p.ar.23* etiam deceptus est Abulen. vbi suprà, & Angelus. A

ARTICVLVS. XVIII.

An liceat in dubio sicut reddere debitum, etiam petere. B

Vm de cõiugum congressu sermo incidit, quantum ad exactionem, & redditionẽ debiti, operæpretiũ erit non sub silentio pertransire, quid in casu, in quo dubium est, an sit verus coniux, nec ne, an possit reddere saltim, si nõ possit petere.

P. argumen. Videtur quòd sic: quia potest quis licitè facere contra dubiũ: ergo sequitur quòd existẽte tali dubio de vero coniuge, potest reddere. Antecedens patet ex Ecclesiæ diffinitione in capit. Dominus.de.2. nuptijs. vbi habetur, quòd mulier quæ nupserit secundo marito, non habita certitudine de prioris morte, licèt de morte eius dubitet, reddere potest debitum, sed non petere: sequitur ergo quòd stante dubio, potest quis agere contra dubium. C

Argumen. 2. Præterea. In capi. Inquisitioni. de sententia excommu. diffinitum est, quòd quæ non habet scientiam, sed dubium, siue credulitatem de impedimento matrimonij, stante illa credulitate, ac fide, potest, & debet reddere debitum, non tamen exigere: sed tamen ibi est dubium, an sit legitimus coniux, vel non: ergo in dubio licitè reddit.

Argumen. 3. Tertiò. In dubijs superiori parendum est. c. Qui culpatur. 23. q.1. sed est præceptum superioris, quod dicitur, vt quis cohabitet vxori, de qua dubitat, an vera sit: vt patet in. ca. citatis: ergo sequitur

A sequitur ꝙ potest quis agere contra dubium.

In contrarium est: quia qui agit contra conscientiam, mortaliter peccat, Paulo dicente, Qui agit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Quod ex fide non est, peccatum est. Comprobatur & sic in c. Proposuit. de coniugio seruorũ. vt ibi Inno. & Ioãnes Andreas. Panor. & Præpositus. *In contra. Ad Ro. 14. Innocen. Ioan. Andre. Pan r. Prapo.*

Pro decisione quæstionis considerandum est, ꝙ hîc possumus loqui de actibus coniugum in casu posito, in foro conscientię, vel in foro exteriori: siquidẽ potest esse, ꝙ in foro exteriori id liceat, quia vel permissum est, vel pręceptum per ecclesiam (quæ non habet iudicare de actibus occultis) vel solùm permissum est sic, vt talem congressum coniugiorum cum tali dubio nõ puniat. Et tamen cum hoc ꝙ in foro conscientiæ Ecclesia non disponat, vt alter coniugum stante tali dubio possit habere accessum. *Notan. 1. S. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 4. cõtra Adrianũ quo lib. 8. et Medi. trac. 6. de pæ. et Pigh. li. 6. Hierar. c. 16.*

B Secundo modo potest intelligi, quòd stante tali dubio de vero coniuge, Ecclesia præcipiat simul commanere coniugatos, & carnaliter commisceri: sic vt etiam in foro conscientiæ possit id fieri licitè.

Secundò notãdum, ꝙ qui dubitat an sit alter coniux suus, potest esse, vel quia bona fide contraxit, putans alterum mortuum, pòst tamen incipit dubitare simpliciter de morte sui primi viri. Vel dubium est post contractum mala fide: vt quando quis de vita coniugis certa, contrahit cum alia. 2. & incipit dubitare an possit ei carnaliter commisceri, vel saltim cum dubio de vita prioris, contraxit cum. 2. *Nota. 2.*

Tertiò notandum, quia hoc ꝙ est cum tali dubio accedere ad C vxorem, potest esse vel propria authoritate, absq; aliquo præcepto superioris, vel cum authoritate, imò compulsus per præceptum: vt solet Ecclesia cõpellere ad cohabitandum, & ad reddendum debitum: vt patet in cap. suprà citatis. *Nota. 3.*

Quartò nota, ꝙ dubium potest esse practicum, vel speculatiuum, vel vtrunque simul: sicut dicũt doctores. Potest enim quis habere dubium, vel scrupulum, an liceat mihi aliquid facere speculatiuè: sed quando venio ad opus, non dubito. Quod est dicere. Possum ego diffinire, non licere accedere ad coniugem, de qua dubito, an potui eam ducere in vxorem, eo ꝙ sit impedimẽtum, de quo antè nunquam dubitaui: & tamen quando veniam ad opus, sine aliquo dubio, vel scrupulo accedo, & reddo debitũ: sicut si quis cõstituat apud se scribere in die festo, est peccatum: *Nota. 4. Caie. in opusc. Medina de resti. q. 17. Couarru.*

offert se occasio aliquid scribendi, & scribit, in praxi non dubi- A
tans de illicito. His suppositis, respondetur.

Conclu. 1. Prima conclusio. Si quis bona, siue mala fide contraxit, & certò cognouit non esse verum matrimonium, cum tali certitudine neq; potest exigere debitum, neq; reddere, etiam existente præcepto Ecclesiæ. Probatur ex. c. Inquisitioni. de sen. excom. Et. c. Dominus. de. 2. nuptijs. vbi determinatum est, quòd si quis coniugum sit certus de vita priori, nullo modo licet reddere, neque

Ratio. petere. Ratio est. Quilibet tenetur sub mortali non accedere ad alienam: & si sit fœmina, non accedere ad alienum: sed in casu quando est certitudo de priori, est accessus ad alienam: ergo nullo modo licet: quia siue sit exigendo, siue reddendo, peccatum est mortale. B

Dixi, etiam si sit Ecclesiæ præceptum: quia Ecclesia non potest quod illicitum est, & iure Diuino, & naturali prohibitum, licitum facere, sed fornicatio iure Diuino, & naturali est illicita, vt suprà dictũ est. (in quo defecerũt Durã. & Martinus, q dicũt ꝙ non de se sit malum: vt suprà diximus in. 2. p. ar. 18. & in hac. 3. p. ar. 10.) ergo nõ potest fieri licita p Ecclesię pręceptũ. Et ꝙ sit fornicatio, est clarũ: quia est accessus ad alienam.

Duran. in. 4. d. 33. q. 2. Et Martinus in suo de tẽperãtia. q. 2. de luxuria. De quo. Soto ĩ in. et in. li. 5. q. 3. ar. 3.

Et confirmatur. Ecclesię præceptum fundatur in falsa præsumptione. s. matrimonium verum esse inter tales: at Ecclesiæ præceptum fundatum in falsa præsumptione, non obligat in foro conscientię, secluso scandalo, vt ipsa Ecclesia explicat, & declarat. Hęc conclusio nulli dubia est.

Conclu. 2. Qui dubius est, vel suspicionem habet, an matrimoniũ sit validum, quia fuit impedimentum, vel quia dubitat de vita alterius C

P. ratio. coniugis. manente dubio, nullo modo potest exigere debitum. Patet. Cuilibet præceptum est non agere contra conscientiam: sed existente tali dubio, petere debitum est agere contra consciẽtiam: ergo sequitur ꝙ non licet petere. Patet: quia dubitat an sit

Ad. Ro. 14. vir eius: ergo exponit se periculo fornicandi, cum tali dubio petẽdo, & sic ad gehẽnam ędificat.

Ratio. 2. Secundò. Quicunq; exponit se periculo peccandi mortaliter,

Ecclesiastici. 3. peccat mortaliter. Qui enim amat periculum, peribit in illo: sed qui manente dubio de cõiuge, an sit verus, petẽdo debitũ se exponit tali piculo, vt notũ est: sequitur ergo ꝙ nullo modo licet.

Et hęc conclusio est determinata expressè in. c. Inquisitioni. de sententia excõmuni. vbi dicitur, ꝙ qui probabiliter dubitat,

maner

A manente dubio, non potest exigere debitum. Sic absolutè absq; limitatione aliqua affirmamus iuxta determinationem illorum capitulorum.

Qui dubitat de vero coniuge quantum ad speculatiuum iudicium, non tamen dubitat quantum ad praxim, exigēdo, vel reddendo, potest licitè non solùm reddere, sed exigere. Volo dicere in conclusione, quòd casu quo alter coniugum dubitat de matrimonio, & tamen in dubio sic mouetur, vt nunquàm dubitet licere ei petere, & reddere, sed si putat sibi licitum vtrunq;. s. petere & reddere, quandiu simul coniuncti sunt (non existente) potest petere, & reddere. Probatur. Tali dubio posset petere, & reddere: ergo tali speculatiuo dubio existenti poterit. Patet: quia perinde B est, acsi non esset. *Conclu. 3.* *P. ratio.*

Confirmatur. Si esset peccatum, maximè quia se exponit periculo peccandi: quia in dubijs non sequitur partem tutiorem: sed talis nullo periculo se exponit: quia accedit ad eū, qui putat suum, neque dubitat de tali actu licito: sequitur ergo quòd in tali casu licet ei. *Confirma.*

Secundò. Si non liceret, maximè quia talis actus est emanās à tali dubio: sed non emanat (vt suppono) quia ad opus applicando, non dubitat. *Ratio. 2.*

Tertiò. Qui haberet dubium speculatiuum, an liceat in die festo pulsare citharam, vel scribere, & tamen ad opus applicando nullum habet scrupulum, non peccat scribendo, nō obstante dubio speculatiuo: & non ex alio, nisi quia ad praxim attendendo, nullum habet dubium: ergo eodem modo in præsenti, quan-C uis alter coniugum dubitet speculatiuè, si tamen practicè non hæsitet, nullum est peccatum. Sic Caieta. in quibusdam responsionibus: & Medina de restitu. q. 17. & Nauarro de pœniten. d. 7. cap. Si quis autem. *Ratio. 3.* *Caie.* *Medina.* *Nauarro.*

Et quidem quantum ad redditionem, expressè fatētur authores, inter quos est Couarruuias in epitome. 4. 2. p. c. 7. §. 2. nume. 10. vbi ait. Qui tenetur dubio speculatiuo de matrimonio, potest quoad praxim non dubitare, quin teneatur reddere debitum petenti. Ex hoc probo conclusionem. Si enim non obstat dubium speculatiuum, si non sit practicum quantum ad reddere, eadem ratione nō obstat quātum ad exigere, si non habeat dubium practicū de exigendo, quia vtitur sua. Hanc conclusionē existimo veram, & fauorabilem ad peccata euitanda, maximè *S. Tho. in. 4. d. 41. q. 1. ar. 5. ad. 3.* *Couar.* *Palu. in. 4. d. 30. q. 2. ar. 3.* *Sylue. Matri. 8. q. 3.*

pro neophytis noui orbis. Et ad maiorem declarationem sit A 4. conclusio.

Conclu. 4. Si quis dubitat de vero coniuge, & adueniente præcepto Ecclesiæ de commanendo simul (quia non constat de contrario) si non dubitat quantum ad reddendum, & exigendum, poterit sine peccato exigere, & reddere. Volo in hac conclusione dicere, quod si quis dubitare cœpit, & in tali dubio constitutus vult recedere ob dubium, sed tamen Ecclesia (quia iudicat de isto matrimonio, & non constat, neq; potest cõstare de alio) iubet simul manere, vt veros coniuges decet: qui ad præceptum Ecclesiæ nõ dubitat, licitè exigere, & reddere potest. Hæc probatur ex suprà dicta conclusione. Nam si non posset, maximè esset ratione dubij: at dubium non obstat: quia talis non facit contra dubium: nam licèt dubitet de coniuge, non dubitat adueniente præcepto Ecclesiæ de exigẽdo, & reddendo, vt suppono: sequitur ergo quod nõ peccat etiam exigendo. B

P. ratio.

Ratio. 2. Et ex dictis in præcedẽti probatur. Existente dubio speculatiuo (si non sit practicũ) potest exigere, & petere, vt dictum est: sed quando aduenit præceptum Ecclesiæ, sic se habet: sequitur ergo quòd licet. Hanc conclusionem quantum ad hoc quod est reddere, expressè asserit quidam doctor in dialogo de ratione dicendi testimonium capi. 9. Eam etiam tenet Magister Soto in relectione, de ratione tegendi, & detegendi secretum. membro. 3. q. 2. Tenet idem Couarruuias in epitome. 4. Decreta. 2. par. cap. 7. §. 2. nume. 9. Et idem Soto de iustitia & iure. lib. 4. quæst. 5. artic. 4. in vltimis verbis. vbi dicit, quòd quando dubitat de legitimo viro, potest reddere. Et elegantissimè doctor Nauarro in suo de pœnitentia. d. 7. c. Si quis. nume. 101. & 102. Et quidẽ ego pono in conclusione, quòd potest non solùm reddere, sed petere, adueniente præcepto Ecclesiæ: dummodo sic existimet, & non dubitet existente tali præcepto de reddẽdo, & exigendo: quia si solùm esset præceptum de reddendo, & quantum ad id non dubitaret, manente dubio quoad exigere, non deberet exigere. Neq; obstat quod in cap. Inquisitioni. dicitur, quòd si dubitat, reddat, sed non exigat. Non obstat (inquam) quia intelligitur quãdo est dubium quoad praxim: sed si non dubitat, sed putat se teneri, adueniente Ecclesiæ præcepto, non peccat, vt dicit cõclusio: & infrà clariùs. Quinta conclusio maiorem difficultatem habet, & talis est. C

Sepulueda.
Soto de ratione tegendi secretum.
Couar.
Soto de iusti.
Nauar. de pœniten.
Intelligentia textus.

Si quis

A Si quis bona fide contraxit matrimonium, putans priorē mortuum coniugem, si facta diligentia, non potest inuenire veritatem, sed manet semper in dubio, non solùm potest reddere, sed exigere sine peccato. Probatur. Matrimonium bona fide contractum est quidam contractus humanus, dato sit vnum ex .7. sacramentis Ecclesiæ: ergo sequitur rationem aliorum cõtractuum inquantum talis: sed in alijs contractibus, qui est dubius de illo quod possidet, faciendo diligentiam, iustè possidet, & non tenetur à possessiõe desistere, & dominio quod acquisiuit bona fide: ergo eadem ratione quando duo bona fide contraxerunt, & alter in alterum potestatem transtulit sui corporis (adueniente dubio, facta diligentia, & non inuento proprio domino) potest retinere: ergo poterit exigere, sicut & potest reddere: quia eo modo se potest habere, sicut se habebat antequàm esset dubium: sed B ante dubium poterat licitè exigere, & reddere: ergo etiam in tali dubio, quando fecit quod in se est ad sciendum veritatem. Hãc conclusionem tenet expressè Magister Soto in suo de iusti. & iure. li. 4. q. 5. ar. 4. in fine. Ait enim. Si quis dubitat de vero cõiuge, & diligentiã facit, & non potest inuenire, potest exigere, sicut & reddere petenti. Hanc eandem sententiam tenet absolutissimus, & vnicus nr̃i tẽporis Theologus olim Magister meus Victoria, qui ponit, quòd in dubio, quando non potest constare, licita est possessio: & sic potest exigere, & reddere. Et quidam alius magister non pœnitendus Salmantinus in suis resolutionibus dicit hanc opi. valde probabilem. Et ipse contendit eam limitare sic. Vel timet mulier fornicationem, vel non. Si timet, petat, & reddat: sed si non timet, solùm reddat. Hæc ille. At nos absolutè di-C cimus posse petere, supposito bona fide cõtraxit. Nam si aliquis habet vsufructum hæreditatis, non debet priuari tali vsufructu in dubio, vsquedum constet. Neque hoc appareat difficile, quãdoquidẽ cum dubio, an sit verus cõiux, potest quis exigere, vt de illo qui impotẽs est, & nõ cõstat, an sit perpetua impotẽtia, per trieniũ potest dare operã ad id, vsquedum sit certus. In cap. Laudabilem. de frigidis, & maleficia. Authen. De nuptijs. §. Per accusationem. Hæc conclusio sit asserta contra communem opinionem, saluo semper meliori iudicio, apud me tamen dubia non est.

Sexta conclusio. Si quis mala fide contraxit, manente dubio, licèt possit, diligentia facta, reddere, nõ tamen potest petere. Pa-

Conclu. 5. *Ratio.* *Cõtra Adria quolib. 2. ar. 3. & in. 4. fo. 57 & 58.* *Ad Rom. 7. p. Corin. 7.* *Soto. in. 4. to. 2. d. 27. q. p. arti. 3. & d. 37. q. vni. ar. 5.* *Victoria.* *Panor. in. c. fi. de præscrip. c. Si virgo. 34. q. vni.* *Cõtrariũ Adri. in. 4. f. 52.* *Suprà. p. p. ar. 40. conclu. 2.* *Contra opi. cõmunem.* *Conclu. 6.*

Ratio. tet ex.c.Dominus.citato.&.c.Inquisitioni.Et ratio est: quia non A potest iuuari iusta possessione ad exigẽdum, eo ꝙ mala fide cœpit possidere. Et in hoc differentia stat inter illum qui bona fide contraxit,& qui mala. *Nota.* Neque iste potest iuuari, si non habet dubium practicum, vel speculatiuum: quia quando cœpit operari, mala fide cœpit. Secùs qui bona fide.

Corolla. Ex istis omnibus poterit quis inferre pro noui orbis Indigenis doctrinam consideratione dignam, & ad liberandum non paucos ab æterna dãnatione. *Pro neophytis* Siquidẽ contingit non raró, imò frequẽtissimè olim in principio suæ cõuersionis, ꝙ incipiũt dubitare de vero coniuge: quia quando baptizantur, vel non plenè intellexerant, quæ ab Ecclesia in.c.Gaude.&.c. Quantò.de diuortijs.diffinita sunt, vel ob defectum linguæ, vel ob defectũ scientię in ipsis B ministris, putantes repudiatam non necessariò reconciliandam. Instructi verò successu temporis dubitant, & dicunt se habuisse priorem coniugem, qui certò sciunt viuere, vel dubitãt de vita. Et dato certò sciant viuere, non est certum, an ille qui viuit, habuit aliam priorem. Et interrogatus ipse qui viuit, asserit se habuisse aliam antè, de qua non constat: imò neque potest cõstare, an habuit alium priorem virum, sed est quodammodò processus in infinitum. Vel dubitat quidem an viuat vir, & nescit vbi habitat: *Victoria. Soto vbi sup. & alij.* tunc facta diligentia non potest certior fieri de priori: in tali casu, quia constat de isto matrimonio, in quo nunc est, etiam manente tali dubio, potest & exigere, & reddere: quia est in iusta possessione, quãdo bona fide cõtractus est celebratus: ob id si non potest relinquere dubium, licitè manet. Neque est neganda absolutio: neque est opus dicere vt diuertat, & hunc relinquat, C quandoquidem non potest esse certitudo de alio. Et confessores *Confessores notent.* notent ista: quia multùm facit ad quietem conscientiarum neophytorum.

Et idem est dicendum, si coram Ecclesiastico iudice post dubium, tractatur causa matrimonialis, & deficientibus probationibus, non potest dari sententia diuortij, & manent in dubio de matrimonio, & iudex præcipit vt maneant simul, & non separentur: in tali casu, obediendo potest exigere, & reddere sine peccato, supposito nõ sit certitudo de alio viro, sed solùm dubiũ: quia si esset certum, non liceret, etiam adueniente Ecclesiæ præcepto. Et quamuis olim ego in opinione fui contraria, vt iuxta verba. c. *c.Inquisitioni.* Inquisitioni.cum tali dubio non liceret exigere, nunc videtur probabile

A babile licere, quando bona fide contraxit, & fecit sufficientem, & necessariam diligentiam, & non potuit inuenire certum: saluo tamen meliori iudicio (vt dixi) etiam si opposita opinio sit cõmunis: tamen hæc probabilis apparet.

Non tamen tenendus est Magister sent. d. 38. 4. & Hugo lib. 2. de sacramentis. p. 11. c. 6. qui dicũt, ꝙ casu quo est certa de alio cõiuge, liceat ob Ecclesiæ præceptũ commisceri non suo. In quo & alij aberrauerunt: vt Hostien. in. c. Proposuit. de cõiugio seruorũ. quando dixit, ꝙ tẽpore litis pendentiæ potest quis cõmisceri ei, cui mouetur quæstio status, ad mandatum Ecclesiæ, absq; hoc ꝙ in eam velut in vxorem de nouo consentiat. Nec probari potest per cap. Literas. de restitutione spoliatorum. Nam ibi Innocẽ. refert aliorum opiniones. Quod & notauit elegãter clarissimus doctor Medina in suo de restitutione. q. 17. Tamen quãdo dubium est, præceptum Pontificis facit ad tollẽdum culpam: quia in ambiguis Ecclesiæ diffinitionibus standum est. Patet ex cap. Maiores. de baptismo, & eius effectu. Et in Deute. dicitur, quòd res dubiæ ad sacerdotem deferantur. Et patet. 23. q. 3. cap. Quod culpat. Sic ergo cùm manente dubio Pontifex dat vt possit reddere, quãdo bona fide contractum est, & facta diligentia inueniri nõ potest certum, poterit & petere: quia per Ecclesiam præcipitur simul manere. Et quando dicitur, quòd petat, & non reddat, debet intelligi, vel quando mala fuit fides, vel quando non est facta diligentia sufficiens, vt dictum est, & in solutionibus argumentorum dicetur. *Cõtra Magist. et Hugonem, & Hostiens.* *Medina.* B *Deute. 17.* *Textus declaratio.*

Ad primum argumentum ex cap. Dominus. de. 2. nuptijs. respondet Adrianus quolibet. 2. ar. 3. & in. 4. ꝙ ille textus procedit C in foro exteriori, & non in foro conscientiæ. Ait ipse. In foro conscientiæ manente dubio, sicut non potest exigere, neque potest reddere, quia esset peccatum: & Ecclesia non potest dare licentiã ad peccatum: at in foro exteriori, quia non potest Ecclesiæ constare, concedit quòd possit reddere. *Ad argu. primum respon.* *Adria. in. 4. de resti. & de præscrip. fo. 52 57.*

Sed hoc stare non potest, & ab omnibus reijcitur. Siquidem si textus ille solùm in foro exteriori debet intelligi, Ecclesia nihil concederet fauorabile, sed potiùs offendiculum præberet peccãdi mortaliter: nam dicit, ꝙ potest reddere: ergo dat intelligere, ꝙ licitè potest: quia id possumus, quod licitè possumus. l. Nepos. de ver. sig. Regula, Beneficiũ. de reg. iu. li. 6. Et si in foro interiori nõ licet, peccaret vtens Ecclesiæ licentia. Et hoc Adriani assertum *Cõtra Adria.* *Soto de insti. li. 4. q. 5. ar. vlti. in fine.*

latè

Nauarro de pœni.d.7.c.siqs. latè impugnat Nauarro in suo de pœnitentia, loco citato, num. A 90.&.91.

Solutio authoris. Nos verò concedimus quòd in dicto.c.diffinitũ est, in dubio licitum esse reddere. Nam existente tali dubio, est dubiũ quòd sit peccatum cõmisceri illi, de quo dubium est, an sit verus coniux: & est dubium, an denegare debitum sit peccatum iniustitię: quia nõ constat non esse verum coniugem in tali dubio. Et quia melior est conditio possidentis, iustè reddit debitum petenti, & *Palud.d.29.q.2.ar.3.* ad præceptum superioris excusatur: vt docet Palud.in.4. imò nõ solùm reddere in conscientia potest, sed exigere: vt in conclusionibus dictum est, quando est Ecclesiæ preceptum. Et facta diligentia, non potest veritas inueniri, eo modo quo in superioribus expositum est, & à Doctoribus citatis, quando bona fide fuit contractum matrimonium.

Solutio.2. Adriani. Adrianus in loco citato aliam dat solutionẽ: vt.c. intelligatur B deposito dubio: ita vt manente dubio, nunq̃ liceat. Quod probat: quia conscientia erronea non excusat à peccato, si secundũ *S.Th.1.2.q.19 ar.6.* illã operetur: vt docet.S.Tho. Sic in proposito: dubietas animi non excusat: ob id oportet deponere dubium: aliâs quicquid faciat, peccat se conformando, & se disformando.

Reijcitur solutio Adria. Verùm hæc solutio etiam reijcienda est: nam ibi Pontifex non loquitur de dubio tollendo, sed eo manente, ponit differentiam, & dat quòd possit reddere, cùm negat posse exigere. Qđ si esset intelligẽdũ, ꝙ deposito dubio, eo modo posset exigere, sicut & reddere, vt patet expressè in.c.Inquisitioni.

Intelligentia textus. Sed ad intelligentiam textus, quo casu stante dubio probabili, seu credulitate potest reddere, & sine peccato in foro conscientiæ, est considerandum, quòd ista non repugnant, quòd quis du- C bitet, an sit verus coniux, nec ne, & tamen quòd adueniente præcepto superioris, liceat ad eum accedere: & sic credit, vel opinatur aliquid quoad vnum effectum sufficere, quod tamen nõ credit, vel opinatur quoad aliud: vt firmiter credo absq; hæsitatione hostiam, quam leuat sacerdos in altari, adorandam absolu- *S.Tho. quolibet.5.ar.12. Maio.in.3.d.3.q.10.* tè, & ibi esse realiter Christum. Tamen non credo sic de fide ibi esse corpus Christi realiter ad hunc effectum, vt pro ista veritate subeam mortem: quia hæc propositio: Sub hac hostia est corpus Christi, non est de fide: quia potest esse quòd sacerdos non consecrauit, vel non habuit intentionẽ, licèt protulit verba, vel quòd nõ est sacerdos, qui celebrat. Ob id fides solũ, est de ista:

A de ista: Sub hostia ritè consecrata est Christus realiter, cui nõ potest subesse falsum. *S. Th in.3.d.9 q.p.a.2. q̃stiũcula.6.ad.2.*

Item. Iudex per pręsumptionem de crimine conuictum, credit fecisse tale crimen ad eum condemnandum aliqua pœna extraordinaria, tamen non credit sufficere ad condemnandum eũ pœna mortis: vt Inno. docet in. c. Quia verisimile. de præsump. *Inno.*

Ad propositum ergo, soluitur argumentum ex. c. Dominus. Stat enim, ꝙ illa mulier dubitet, vel suspicetur hunc, cũ quo nũc est, suũ maritum esse, & sic quoad exigendum dubitare, an sit suꝰ maritus, cùm tamen non dubitet quoad hoc, quod est petenti reddere. Et simili ratione potest esse, quòd mulier dubitet etiã non leuiter hunc esse suum legitimum virum, & tamen quòd veniente præcepto Eccesiæ, quæ dicit non celebrandum diuortiũ, sed quòd maneant vt vir, & vxor: quòd non dubitet quoad hoc, ꝙ liceat ei & exigere, & reddere, manẽte adhuc dubio de priori B viro: nam sicut potest dubium auferri quoad hoc, quod est reddere, posset etiã quoad hoc q̃d est exigere cum tali dubio, existẽte Ecclesiæ præcepto. Et à simili Ioan. Gerson in.2. p. respondet cuidam scholari, qui vnam literam in bulla Apostolica emendauit, non debere se excommunicatum putare, neq; irregularem ad effectum cessandi à celebratione missarum. Et tamen ea mente debere esse, vt opportunitate data, ad abundantem cautelam nõ spernat, & petat absolutionẽ. Et sic manet solutum argumẽtum. Hãc solutionem dat in parte Nauarro in loco citato, & multis probat exemplis, numero.104. Nos autem addidimus non solùm verum tenere quoad reddere petenti, sed etiam quoad exigere. Nam sicut stante dubio de primo coniuge, potest non du C bitare de isto quoad reddendum, poterit etiam quoad exigẽdũ, maximè quãdo facta diligentia non potest inueniri certum, vt in conclusionibus dictum est. Est solutio notanda, & deseruiens pro noui orbis neophytis, qui non solùm Episcopi præceptũ, sed cuiuslibet ministri, siue in confessione, siue extra vt oraculũ habẽt, & venerantur. Et sic in tali dubio dicendum, ꝙ nõ relinquat hũc quẽ habet, quia de alio, de quo dubitat, certum non est, sufficiẽs erit hoc, vt nullum maneat dubium ad reddendum petenti: imò neq; ad exigendum. Et hæc sic dicta in fauorem neophytorũ intelligantur, semper tamẽ subijcientes nos Ecclesiæ determinationi. Hæc verò non solùm contra determinationem positam non sunt, sed potiùs secundùm eam putamus esse: vt in solutione sequentis

Ad formam argumenti. *Gerson.* *Nauarro. de pœniten.d.7. ca. si quis. nume.101.* *Solutio notanda pro neophytis.* *Protestatio autho.*

quentis

quentis argumenti fiet manifestum. Et maximè pro noui orbis A Indigenis dixerim: quia quando quis incipit dubitare de alio coniuge, vix potest (etiam summa diligentia adhibita) certũ haberi, ob facilitatẽ quã olim in infidelitate habebant repudiãdi tam ex parte viri, q̃ ex parte fœminæ: vt omnibus ministris constat.

Ad.2. Ad secundũ dicendum ita esse, licere contra dubium agere interdum: nam in illo cap. Sũmus Pontifex determinat, quòd stante dubio probabili de altero viro priori, potest reddere debitum, quod & nos fatemur. Et libet verba textus adducere. *Inquisi-*

Verba textus. *tioni tuæ respondentes credimus distinguendum: Verùm si alter coniugũ pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine peccato mortali non valet carnale commercium exercere: quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere: q̃ per carnale* B *cõmercium peccatum operari mortale. In 2. distinguimus: Verùm habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate leui, & temeraria, an probabili, & discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium conscïẽtia leuis, & temerariæ credulitatis explosa, licitè potest non solùm reddere: sed exigere debitum coniugale. Verùm cùm conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamuis non euidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne alterutro vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conscientiæ committat offensam.* Hæc ibi. Ecce quomodo in dubio probabili licet agere, reddẽdo. Nos verò in conclusionibus diximus, quòd non solùm potest reddere petenti, tali probabili dubio existente, sed etiam potest exigere. In casu enim quo facta diligentia de alio priori viro non potest inueniri quod certum est, potest reddere, & exigere, q̃n bona C fide contractũ est: quia si mala fide debet reddere, & non petere. Et quãdo mala fide fuit contractum matrimonium, in. c. Dominus. est manifestum. Et ratio est: quia in alijs contractibus sic euenit, quòd quando quis iustè possidet (licèt incidat dubium) vsq; dum sit certus, iustè possidet, & non tenetur alienare rem.

Obiectio. Sed contra hoc se se offert Pontificis determinatio in litera adducta, vbi dicitur, quòd in tali casu licèt possit reddere, non de-

P. solutio. bet petere. Ad quod respondetur multis modis. Primò, q̃ textus habet verum, quando quis mala fide contraxit: tunc enim cùm sit in dubio, nullo modo potest exigere: quia nullum videtur acquisisse ius ad petendum: at verò qui bona fide contraxit, iam videtur accepisse possessionem iustam. Quòd si postea eueniat dubium,

A bium, poterit & reddere, & petere. Et non est cõtra textum, qui in primo sensu venit intelligendus.

Secunda solutio est, quòd textus intelligatur, quòd stante dubio, non liceat petere, quandiu manet in negligentia inquirendi veritatem. Facta tamen diligentia humana, quæ solet fieri in negotijs arduis, si non inueniat alium esse proprium virum, conditio melior posidentis est, & potest petere, & reddere: nam graue esset nimis astringere aliquem ad manendum in matrimonio, & ꝙ nullo modo posset vti coniuge suo exigendo. Et in hoc sensu magister Sot. & alij (vbi suprà) dicunt, ꝙ facta diligentia, potest exigere. Intellige hoc etiam si facta tali diligentia, maneat dubiũ de vero coniuge: quia si non manet dubium, nullus est qui dubitet posse exigere. Et apertè in textu habetur, ꝙ ablato dubio, potest exigere, & reddere. *Solutio. 2.* *Nota.*

Tertia solutio sit, ꝙ in casu quo manet dubium, non licet exigere, sed tantùm reddere, intelligatur quandiu manet dubiũ de hoc, qđ est exigere: quia non licet ei, eo ꝙ ageret contra conscientiã: & qui contra conscientiã facit, ad gehẽnã ædificat. teste Pau. Verũ quando dubium manet, & adueniente præcepto Ecclesiæ cõpellitur persistere in matrimonio, sicut stante dubio de vero coniuge, nõ est dubius quantum ad hoc ꝙ est reddere petenti, & ob id licitè reddit: sic eodem modo, si manẽte dubio de legitimo coniuge: quia non potest desistere à matrimonio, non dubitat an liceat petere, licitè petit. *Solutio. 3.* B *Ad. Ro. 14.*

Ad. 3. argumentum respondetur concedendo, quòd superiori obediendo in tali dubio (dummodò non remaneat dubium circa hoc quod obediendum est ei) non erit peccatum reddere: imò neque exigere, ad sensum declaratum. Et quidem licêt hæc opinio videatur noua contra communem opinionem, non tamen absq; ratione citati magistri asserunt, & nos subscribimus. Et eam sequendo, non est periculum: quia stat quòd maneat dubium quoad hoc, an sit coniux, & nõ maneat quoad hoc, an liceat exigere, & reddere. Sicut in scrupulo speculatiuo de aliquo vitando docet Caie. licere agere contra, quando non est contra practicũ scrupulũ. Et adducit clarissimus Medina in suo de restitu. q. 17. vt diximus suprâ. Et quidem sequi hãc opinionem (vt diximus) est nimis fauorabile, & nullum periculum. Nam impossibile moraliter apparet, quòd duo maneant simul, & quòd tantùm alter se contineat, vt nunq̃ exigat. *Ad. 3.* C *Noua opinio, tamen probabilis.* *Caie.* *Medina.*

Restat

REstat (vt colophonem apponamus) duas quæstiones appendices addere satis congruentes. Prima est, an qui fictè consentit, teneatur sub mortali ducere illam quam decepit. Secunda, vtrùm pater in foro conscientiæ possit exhæredare filium, vel filiam: quia ipso inuito contraxit matrimonium. A

ARTCIVLVS. XIX.
An qui fictè alicui promittit, teneatur eam ducere.

Sup. p. p. ar. 2. Via de matrimonio loquuti sumus, & necessariũ diximus cõsensum, vt ipso deficiẽte, nullum sit quoad Deum: operæpretium erit scire, an qui fictè alicui promisit ipsam accepturũ, & tamen interiùs nõ consentit, teneatur eam ducere, de nouo consentiẽdo. B

P. argu. Et videtur quòd non teneatur. In matrimonio requisita est summa libertas, vt diximus in prima parte: quia vinculum indissolubile, & semel ligatum, non potest solui: ergo sequitur quòd non tenetur talis, qui fictè promisit, talem ducere: quia aliâs ad matrimonium cogeretur. *Matth. 19.*

Argu. 2. Secundò. Si talis qui fictè promisit teneretur illam ducere, vel esset iure naturæ, Diuino, vel humano: at nullo iure obligatur: ergo non tenetur. Non iure naturæ: quia iure naturæ non potest cogi ad contrahendum: imò iure naturæ habet libertatem plenã ad contrahendum. Et si iure naturæ esset obligatio, esset adimplendi promissum: sed obligatio adimplendi præsupponit volũtatem trãsferendi dominium rei promissæ, qualem ponimus nõ fuisse: siquidem dominium non transfertur verbis, sed voluntate veri domini. Nec iure Diuino tenetur: quia nullibi tale ius à Deo. Nec iure humano constat: quia si compellatur ducere, erit ex præsumptione quam habet Ecclesia, quod consensus fuit conformis verbis, cui si constasset defuisse, non obligaret. C *Sup. p. p. ar. 8.* *Soto de Iusti. et iure lib. 4. 45.*

Argu. 3. Tertiò. Si talis post promissionem fictam contrahat cum alia secunda consentiendo, est verum matrimonium: ergo non tenetur ducere primam: nam si teneretur ducere, videtur quod non teneret obligatio cum secunda. Sicut si quis promisit Petro equum, &

acceptauit,

A acceptauit Petrus: si postea det Ioanni, non tenet datio: quia dat alienum. Quòd si constet Ioanni, tenetur Petro restituere.

In contrarium est: quia quilibet tenetur de damno dato, & non potest talis damnum resarcire, nisi ducendo eam: ergo tenetur. *In contra.*

Hæc quæstio in proprijs terminis mota est: eo quod aliqui legentes in quodam nuper edito præclaro libro, & doctrinæ refertissimo, in quo in materia nihil desiderandum, neq; reijciendū, qui manuale cōfessorum intitulatur, lingua vernacula ex proposito editum, priùs à quodam religioso viro docto minorita regularis obseruantiæ prouinciæ Pietatis, pòst visum, recognitum, probatum, in multis additum, & refertum à doctore Martino Nauarro de Azpilcueta, viro doctissimo, & probatissimo, in iure quidē eminentissimo, & in Theologia versato, vt eius varia in diuersis materijs edita probant opera, maximè illud, quod de pœnitentia est. Hic (inquam) in. c. 16. citati libri nume. 18. ait. *Si le prometio casarse con ella, ora le prometiesse de veras, ora fingidamente, con animo de la engañar, es obligado a cumplir lo que le prometio, assi en el fuero de la consciencia, como en el exterior. Y mucho mas si le juro.* Hæc ibi ad literam. Cùm ergo hæc verba sonent talem teneri, legentes admirati sunt de tam graui dicto, & statim virgam Cēsoriam extendētes, delendum iudicauerunt. Nos tamen (sicut aliàs fecimus) in nullius verba hominis iurantes, nisi solius Christi, examinādum suscepimus, non extra propositum, & intentū nostri Speculi coniugiorum digressi. Pro cuius solutione notandum. *Nauarro vir doctissimus.* B *Verba in manuali posita.*

Ille qui alteri promisit, potest se habere tripliciter: vel est æqualis tam diuitijs, q̃ nobilitate puellę cui promisit, vel inferior, aut superior. Et quòd superior sit, intelligo notabiliter (non parū excedens) quia quod parum distat, nihil distare videtur. *P. nota.* C *Aristote.*

Secundò. Iste excessus, qui est ex parte viri, potest esse cognitus à puella seducta: vel ignoratus: imò quia existimabat sibi fore ęqualem, vel minorem, quanuis sit superior in veritate. *Nota. 2.*

Tertiò. Ille qui protulit verba, volens puellam seducere, vel cognouit eam carnaliter, & ob id protulit, vt seduceret cognoscendo: vel protulit quidem, sed eam non corrupit: vel aliàs corrupta erat, sed accessum habuit ad eam. His sic adnotatis, sit prima conclusio. *Nota. 3.*

Qui promisit fictè alteri, siue cognouerit eam, siue non, siue fuerit puella, siue corrupta, siue ęqualis conditione, siue non, mor *P. conclu.*

Nn tale pec

S.Tho.2.2.q.110. tale peccatum commisit: quia omne mendacium perniciosum mortale peccatum est: sed qui fictè promisit, perniciosè valde mentitus est, vt constat: ergo peccauit mortaliter. Hæc est ab omnibus recepta absque aliqua controuersia. A

Conclu.2. Quicunque alteri promisit, siue cognouerit eam, siue non, siue sit æqualis conditione, vel superior, tenetur sub mortali promissum adimplere. Patet. *P.ratio.* Quicunque iniuriam proximo infert in re graui, peccat mortaliter: sed qui promisit (dummodò alius acceptauit) iniuriam infert in re graui: ergo est mortale.

Ratio.2. Secundò. Qui aufert à proximo quod suum est, peccat mortaliter, nisi ob paruitatem materiæ excusetur, quia furtum mortale est: sed qui promissum non adimplet, postquam alter acceptauit, est huiusmodi: quia debitor constitutus est. *S.Tho.2.2.q.64.* *Supra.p.p.ar.16.* Hæc conclusio suprà declarata est, quando de sponsalibus fuit sermo: vbi ex communi sententia doctorum est probatum, quòd post sponsalia etiam de futuro trāsire ad aliud matrimonium mortale est: quia fractor promissi habetur. B

Conclu.3. Qui fictè promisit alicui puellæ, quam cognouit carnaliter, & corrupit, si sit notabiliter excedens in conditione diuitiarum, & nobilitatis, & puella non ignorat, licèt peccauit mortaliter, non tenetur sub mortali eam ducere, sed potest aliâs damnum resarcire, vel dotando secundùm eius conditionem, vel aliâs, ad arbitriū boni viri. *Albericus & Rosa. in suo dictionario, Matrimonium.4* Probatur: quia si talis tenetur eam ducere, maximè quia videtur seduxisse puellam innocentem, sed non videtur, neque præsumitur seducta, quandoquidem cognoscens excessum, debuit præsumere seductionem, & sic consensit virtualiter in talem seductionē: quapropter non tenetur eam ducere: quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria: nam in tali casu præsumitur, sicut si apertè dixisset fictè se promittere, quia debuit præsumi: sicut si homo quidam nobilis, & diues, puellę ex infima plebe promitteret eam ducere, si consentiat in eum: meritò talis fœmina decipitur, & sibi imputet, si consentiat: quia deberet suspicari talē seducere, & fictè verba proferre: ob id sufficiat, si aliâs resarciat damnum dotando, quia tenetur ad aliquid. *Arist.5.ethi.c.9.* *S.Tho.2.2.q.59.ar.3.* Et sic in.c.16.nu.18.in Manuali confessorum limitatur dictum istis verbis. *Verba del Manual.* *Si no fuessen muy designales en hazienda, y qualidad: como si el fuesse hyo de vn canallero, y ella hya de vn labrador, o official mecanico: ca entonces presumir se puede que ella fingio ser engañada, y que no la engañaron. Por lo qual nō es obligado a nuestro parecer a mas de dar le lo que es menester para alcançar buen* C

A *buen casamiento, como alcançara estando con su honrra, e ponella en estado honesto, en que viua en seruicio de Dios segun sant Antonio.* Hæc ibi. Vnde colligitur nostra cõclusio, ꝙ in casu, talis tenetur superaddere quod necessariũ videtur ad dotẽ: vt inueniat talem virũ cũ illo superaddito, qualem inueniret, si corrupta non esset. *Florẽ. 2. p. ti. 5.*

Si quis fictè promisit puellæ eam ducturum, si consentiat, qui tamen excedit in conditione, ipsa puella id ignorante, probabile apparet ꝙ sufficiat eam dotare, & non sit necessarium eam ducere. Probatur: quia si teneretur eam ducere, maximè quia verè seduxit, & ipsa seducta est, non volens: sed hoc non videtur sufficere: quia est inæqualitas in contractu, & ex parte puellæ non debet vir compelli ad hoc ꝙ det amplius, quàm ipsa dabat: sed si cõpelleretur ducere eam, videretur ad iniustum compelli, supposito non fuit voluntas in viro celebrandi talem cõmutationem, vel contractum. Et sic sufficiat puellæ, si ratione promissionis vir cõpellatur ad dotandum eam secũdùm suum statum: sicut in ludo videtur, ꝙ si quis habeat centum, & tamen solùm sua sunt. 50. nõ possit ab alio vltra. 50. lucrari: quia iniustitia aliâs apparet, & non æqualitas. Sic in proposito. In quo discedimus à doctore Nauarro, qui videtur dicere, ꝙ quando puella ignorat excessum, aut inæqualitatem, quia nõ est volens seducta, ꝙ teneatur eam ducere: nam esset nimis rigidum ad id obligare. In quo sensu contrarium tenentes possunt intelligi. *Conclu. 4.* *Ratio.* B *Cõtra Nauarro.* *Concordia doctorum.*

Si quis fictè promisit puellę quam corrupit, si sit ei æqualis, vel inferior conditione, tenetur sub mortali eam ducere. Probatur. Talis tenetur damnum resarcire, & promissum adimplere, cùm sit æqua conditio, vel inferior: sed non potest aliter, nisi eam ducendo: ergo tenetur eam ducere. Istam conclu. tenet expressè Nauar. c. 16. nu. 18. Manua. & S. Anto. 2. p. tit. 5. c. 6. §. 1. & Scotus. Idem Adrianus in. 4. & sui temporis Theologorum consummatissim⁹, & facilè princeps magister Victoria olim pręceptor me⁹, & nonnulli alij subscribunt ex suis discipulis, qui nomen habent magistrorum. Quapropter non tam dura cõclusio videri debet, si rem introspiciamus. Nam cùm quis teneatur damnum resarcire ad æqualitatem, & non videtur qua alia via id contingat, nisi puellam ducendo: sequitur quòd (dato fictè promisit) tenetur eã ducere, & peccat mortaliter non ducendo eam, quia semper est in tali obligatione. Et talis tenetur habere nouum consensum in eam ex animo. Neq; hoc est nouum. Nã in iure determinatũ est, *Conclu. 5.* *Ratio.* C *Nauarro. Florenti. Sco. in. 4. d. 30 q. 1. Adria. q. 2. de matrimonio. S. Tho. in. 4. d. 28. Victoria. Albericus de Rosa in suo dictionario. Matrimo. 4.*

& nos aliâs diximus, & doctores omnes probant, quòd si quis se duxit aliquam, dicendo vxorem non habere, cùm tamē habeat, post mortem verę vxoris, fœmina seducta (si velit) potest eum sumere in virum, et in pœnam fraudis, & doli compellitur seductor vt consentiat: ergo à simili, qui aliam seduxit fictè consentiendo, vt plenè restituat compellendus in conscientia venit, vt eam, quam seduxit, ducat. Si tamen aliam ducat, tenet matrimonium cum secunda, vt in solutione 3. argu. dicemus. A

Sco. dis. 35. q. vnica.

Limitatio conclusionis.

Dixi in conclusione, si eam corrupit: nam si solùm fuit promissio verbis, & non sequuta est aliqua corruptio, non est vnde teneatur eam ducere: quia restitutio non necessaria est, cùm iniuriam non sit passa in corruptione, quandoquidem integra manet. Ei quidem Adrianus addit vnum, quòd si talis cum alia contrahat, licèt teneat matrimonium cum ista secunda, post mortē eius tenetur redire ad primam, quam decepit. Adijciamus tamē sextam conclusionem. B

Adrianus vbi suprà.

Conclu. 6.

Si quis mulieri corruptæ promisit fictè, & si copula sit sequuta, cuiuscunq; sit conditionis, licèt ad aliquid teneatur, non tamē in foro conscientiæ sub peccato tenetur ducere eam. Patet: quia tenetur solùm restituere, & iacturam resarcire: sed talis (quia corrupta erat, & non integra) non passa est talem iacturam, quæ aliàs non posit resarciri, sine hoc quòd ducat eam, vt constat: sequitur ergo quòd non tenetur ad id. Ratio enim satis dissimilis est in integra, & corrupta: quia puellæ integræ non videtur satisfactum, nisi ducat: corruptæ autem sic. Hanc appono limitationem, vt rigorem conclusionis præcedentis temperem: quamuis Adrianus in loco citato sine distinctione loquatur de illo, qui fictè promisit. C

Ratio.

Ad argu.

Ad argumētū primū. Concedimus in matrimonio requisitā summam libertatem, cum hoc tamen stat, quòd in pœnam qui seducit, cogi posit ad restituendum: & ad æqualem resarciendā iacturam, tenetur ducere quam seduxit. Et hoc est cogi à seipso, qui posuit se in tali angustia, vt teneatur se ipsum dare. Sicut si esset vera opi. Scoti, quòd qui alium interfecit, tenetur restituere, seipsum morti exponendo. De quo alias in nostris Theologicis resolutionibus differemus, si Dominus dederit. Neq; hoc graue videri debet, vt diximus.

Sco. d. 15. q. 3. 4. sen.

Ad. 2.

Ad. 2. dicendum, quòd talis tenetur restituere iure naturę, Diuino, & humano. Iure naturæ: quia tenetur de damno dato, & non potest re-

A test resarcire aliter. Iure Diuino similiter. Nemini quicq̃ debeatis. Iure tandem humano compellitur promissum adimplere. *Ad Ro. 13.*

Ad. 3. concedimus ita esse, quòd in casu quãtumuis debitor sit, & sub mortali teneatur ducere, tamen si aliam ducat, de facto tenet secundum. Neq; tenetur quandiu manet matrimonium secũdum. Sicut qui voto simplici Deo est obligatus, tenetur sub mortali se ipsum tradere Deo: si tamen se tradat coniugi, valet traditio, non obstante illa obligatione sub peccato. Sic in casu: si quis fictè promisit, tenetur sub mortali ducere: si tamẽ aliàs ducat, peccabit mortaliter, quia se ipsum impossibilitauit, tamen tenet. Hęc de quæstione proposita. *Ad. 3.* *Sup. p. p. ar. 19* *Theologi in. 4 d. 38.* *S. Tho. 2. 2. q. 88.*

Si tamen quis stuprum commisit cum puella volente (etiamsi sub patria potestate sit) dotare non tenetur: quia volenti, & consentienti non fit iniuria. Sic tenet Soto de Iustitia. lib. 4. q. 7. ar. 1. B De quo aliàs latiùs. *Arist. 5. ethi. c. 9.* *Soto.*

ARTICVLVS. XX.

An pater licitè possit filium, aut filiam exhæredare, quando contraxerunt contra eius voluntatem.

C Qvia de matrimonio loquentes dictum est, quantam requirat libertatem, ita vt seruus contra domini voluntatem, & filiusfamiliâs contra patris beneplacitum possit contrahere, operæpretium erit quærere, an pater possit licitè filium, filiam ve, ante emancipationem exhæredare, quia contra voluntatem eius matrimonium est celebratum. *Suprà. p. p. ar. 2. & 30.*

Videtur ꝙ sic: quia lege Tauri. 49. sancitum est: at omnis lex iusta, & ab habente authoritatem lata, in foro cõscientię obligat: ergo sequitur ꝙ iustè pater priuat hæreditate. *Argumen. 1.* *S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 4.*

Secundò. Filius, & filia quãdiu manẽt sub patria potestate, nõ sunt sui iuris, sed sunt aliquid patris, & hoc iure naturæ: sequitur igitur ꝙ ipso inuito non poterit filia contrahere. Quòd si contrahat, pater potest irritare: ergo poterit exhæredare. *Castro de potesta. legis pœnalis lib. 1. cap. 9.* *Drie. de liber.*

Confir. ex lege. 2. fori. tit. de matri. Et ex lege. 4. tit. 1. lib. 5. ordinationum. Et ex lege. 10. tit. 1. par. 4. in quibus locis diffinitum est, patrem posse à filia, quæ contra voluntatem eius contraxit, *chri. lib. 1. c. 9. & lib. 2. c. 1.*

auferre aliàs debitam hæreditatem. A

In contra. In contrarium tamen est: quia in matrimonio requisita est plena libertas, quæ non potest stare, si filia posset exhæredari.

P. nota. Pro solutione notandum, q nulla humana potestas, neq; secularis, Ecclesiastica ve (vt aliàs diximus) potest quempiam ad matrimonium contrahendum cōpellere: quia cùm consensus sit necessarius (vt in. p. p. pbatū est) & nullus ad cōsensum possit cogere, nisi Deus, nunq potest matrimoniū esse legitimū cū coactione. Posset quidē (fateor) per potestatem secularem constitui lex, secundū quam aliquæ personæ inhabiles essent ad cōtrahendū: sicut in. 2. p. quādo de matri. infidelium notū fecimus: imò & cōsuetudo posset: & à fortiori potest Christi vicarius hoc instituere, & personas habiles aliàs, inhabiles facere, & econtrà: sicut & posset clādestinè cōtrahentes inhabiles personas declarare. Patet ex. c. Non debet. de affini. & consangui. Tamen dato hoc possit circa personas, non tamen potest circa matrimonium, compellendo ad contractum: quia ex iure naturæ requisita est libertas. *Nisi hoc sit in pœnam: vt de illo qui decepit aliam, Ecclesia diffiniuit. De quo diximus suprà in prima parte. articul. 34. conclusione. 8. & in secunda parte. articul. 33. in solutione prioris instantiæ.* B

Sup. p. p. ar. 7. Sup. p. p. ar. 2. Sup. 2. p. ar. 27 Suprà. p. p. ar. 2. & 7.

Secundò notandum, hoc q est hæreditate priuare filiam, aut filium, si contrahat contra patris voluntatem, potest intelligi vel stando in iure Cæsareo, vel in Pontificio: nam cùm sint potestates diuersæ, forum habebunt diuersum, & iudicia. Et licèt omnis potestas à Domino Deo sit, aliter, & alter: quia humana ciuilis à republica immediatè, & mediatè à Deo: at Ecclesiastica à Deo immediatè, & non per homines. De quo videndus sit Victoria in relectione de potestate Ecclesiastica, & alij. C

Soto de Iusti. li. 4. q. 4. ar. 1 Drie. de liber. chris. Victoria.

Nota. 3. Est etiam considerandum, q sicut artis quæ circa finem, est dirigere artes inferiores quæ circa media, vt docet Aristo. sic & humana Ecclesiastica suprema, & circa finem, poterit dirigere secularem, & corrigere, si fuerit opus, eo modo, quo anima corpus gubernat. His notatis, respondetur.

Arist. 1. Ethi. c. 1. et. 2. & 2. Phy. tex. co. 25

P. conclu. Ad potestatem secularem non spectat leges condere circa matrimonij sacramentum secundùm se. Patet in. c. Tuam. de ord. cogni. Et Extra. qui filij sint legiti. cap. Causamq;. in. 2. Et cap. 1. de sponsa. vbi diffinitur ad Ecclesiasticam hoc spectare facultatem, & non ad secularem ciuilem.

Ratio

A Ratio est. Ad illam spectat potestatem directè, ad quam de Ecclesiæ sacramentis disponere, circa illos qui debent recipere, & modum recipiendi: sed hoc ad Ecclesiasticam spectat, vt cõstat: cùm ergo matrimonium vnum sit de. 7. sacramentis Ecclesię, in quo (non ponentibus obicem) gratia confertur, sequitur ad secularem non spectare. *Ratio.* *Conci. Flo.* *Conci. Tri. sessio. 7. c. pri.*

Dixi, secundùm se, quia de per accidens, inquantum matrimonium est contractus humanus, etiam si sit sacramentum, non obstat quominus posit secularis potestas aliquid disponere ð ipsis contrahentibus: semper tamen sub superiori potestate: vt ex. c. 2. de sponsatione impube. colligitur, vt ibi Abbas, & notat Fortunius in tractatu de vltimo fine, illatio. 10. Potest enim pœnam addere prohibitioni, & legi superioris: vt notat Glo. in Clemen. Ne Romani. de electio. Quam dicit Felinus singula. in cap. 1. de sponsa. Et cap. 2. de probationibus. imò cùm crimen sit merè Ecclesiasticum, possunt pœnæ per principem secularem apponi: vt B exactè considerauit Castro in suo præclaro opere de iusta punitione hæreticorum. *Abbas.* *Fortunius.* *Glossa.* *Felinus.* *Castro, li. 2. c. 26.*

Quamuis olim lege regia esset constitutum virum contrahentem clandestinê, si cum puella sine voluntate patris, simul cum ea in seruitutem tradendum proximioribus consanguineis vxoris, nunc tamen solùm statutum est patrem filiam, non filiũ, exhæredare posse. Quo ad primam partem probatur. l. fi. ti. 3. p. 4. Ibi enim fuerat diffinitum: pòst tamen longo tempore rigor ille attemperatus est per legem Tauri. 49. edita à regina Ioanna, Catholicorum regum filia, matreq; Caroli. 5. inuictissimi Imperatoris, vbi parentibus datur huiusmodi facultas priuandi hæredita- C te filiam, quæ cõtra patris voluntatem in matrimonio aliquem sibi copulauit. Quod & de filia vidua (si cũ parentibus habitat) putat intelligendum doctor Couarruuias in suo epitome. 4. Decretalium: quamuis Castillo in expositione legis prædictę dicat in vidua non procedere. *Conclu. 2.* *Ratio. p. p.* *Couarru. 2. p. ca. 6. nu. 17.* *Castillo.*

Hanc legem Tauri in comitijs Pincianis Carolus Imperator anno. 1537. probauit, & voluit extendi ad filiam maiorem vigintiquinq; annorum, dummodo nouercam non haberet, cùm aliâs solùm intelligeretur de filia, quę nondum vigesimum quintum attingit annum.

Secunda pars, quod non extendatur ad filium, qui est sub potestate patris, est manifesta, cùm lex solũ de filiia, vt optimè decla- *Ratio. 2. p.*

Couar. rat in loco proximè citato idem Couarruuias.nu.21. A

Conclu.3. Quanuis filia cõtra voluntatẽ patris clâm contrahens regulariter mortaliter peccet, nõ tamẽ in foro conscientiæ potest exhæredari, etiam si ignobili coniugatur, & inæquali, & pater velit digno, & honesto viro eam copulare. Hæc est quæ habet difficultatem: & notanda venit quoad primam.p.s. quòd peccat mortaliter filia, saltim ante annum vigesimumquintum. Patet: quia filia sub patris potestate constituta, tenetur obedire. Faciens ergo contra obedientiam patri debitam, contrahẽdo matrimonium, peccat: & non venialiter, cùm res tam sit grauis: ergo mortaliter. Et quidem pœna tam rigurosa apposita per legem exhæredationis, manifestam facit culpam in contrahendo: si enim veniale id esset, iniustè talis pœna apponeretur.

Ratio.p.p.

Supple. d.28. q.p.ar.2. Dixi, regulariter, quia posset esse casus, vbi nullum esset: vt si â patre asperè tractaretur: si negligens esset pater in tradendo eã: & sic de similibus, quæ possent cõtingere, & iustificare factum. B

Theo. d.28. De quo docto. Theologi.d.28.in.4.

Ratio.2. part. Secũda pars, in qua est difficultas, probatur: quia si pater posset in foro cõscientiæ filiam exhæredare, esset quia lege regia statutum (loquimur enim de illis qui huiusmodi gubernãtur regijs legibus) sed non licet hoc: quia illa lex iniusta est, & ligat minimè. Patet: quia est lex, data contra libertatem matrimonij, necessariò requisitam: nam sic compellitur filia ad ducendum quẽ vellet pater, & non eum qui sibi placet. Patet: quia timore perdẽdi hæreditariam sortẽ, consentiet patri, quod directè repugnat libertati.

Ratio.2. Secundò. Probatur iure canonico. Filia in legitima ætate constituta (quamuis non emancipata) matrimonium contrahit cum quocunq; voluerit, neque pater poterit irritare, aut cassare: quia quos Deus coniungit, homo non separat: ergo nullo modo potest exhæredari iustè: aliâs non est concessa libertas contrahendi. In quo defecit Chassenæus in suo catalogo gloriæ mundi. p. 12. consideratione.36. qui putat cõsensum fœminæ, etiam de præsenti, non sufficere sine patris consensu: ita vt patre contradicente, tale matrimonium ratum non consummatum dissolui posit, solùm quia pater contradicit. C

Matth.19.

Chassenæus.

Confir. Cõfirmari potest ratio cõclusionis. Quia sic inferior potestas (qualis est secularis) cõtra superiorẽ posset, qđ est apertũ in falsitate: maximè quando de sacramentis Ecclesiæ agitur. Sequela est manifesta:

A est manifesta: si lex Cæsarea tantæ esset virtutis: vt in foro conscientiæ possit filia sic exhæredari: cùm iure gentium bona paterna ad filios deuoluantur. *Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 3.*

Hanc conclusionẽ tenet ex Iurisperitis Hostien. & Abbas in ca. 1. de sponsa. impu. Et Alex. consi. 97. in. 1. volu. Et Felin. in .1. illo cap. Et dicit eam communem. Et Decius in cap. Ecclesia. de constitu. Et ex iunioribus Palacios Rubios in illa præclara sua repetitione cap. Per vestras. de donatio. 3. not. §. 9. cum sequentibus. Et Rodericus Xuarez in. l. 2. titu. de matrimonio. lib. fori. Et Couarruuias dicit hanc communem assertionem locum tenere, siue filia nubat turpi, vel indigno, etiam si pater vellet eam dare æquè digno, quamuis contrarium dicat Baldus nouel. de dote. 6. par. Ex Theologis nostris Palude sic tenet, & cum eo alij nõ pœnitendi authores ex magistris nostris, qui putant hanc regiam legẽ iniustam, & minimè in foro conscientiæ seruandam: licèt Caieta. in opusculo. ad. 17. quæsita. responsione. 12. dubitet, & ad Iuristas remittat, cũ leges humanæ possint priuare vero dominio. *Hostien. Abbas. Alex. Felin. Decius. Palacios Rub. Rodericus. Epitome. 4. decre. 2. p. c. 5. nume. 17. Baldus. Palu. d. 28. ca. 2. Victoria. Caie.*

B

Sequitur ex hoc, quòd pater exhæredans filiam hac ratione, quia cõtra eius voluntatem contraxit, quãuis impunè iuxta Cæsaream legem priuet filiam suo patrimonio, in conscientia tamẽ nullo modo: & sic nec venit absoluendus. Et alij fratres, ad quos deuoluitur hæreditas, tenentur sorori restituere. Neq; mirum debet videri, aliqua permitti secundùm leges humanas Cæsareas, quæ locum non habẽt in foro conscientiæ: vt de meretricibus solet exemplum poni. *Corolla. 1.*

Sequitur & vnum aliud, quòd si filia (etiam ante vigesimum quintum annum) alicui honesto nupsit, etiam inuito patre, cui promisit dotem, quòd pater potest compelli ad id: sic Abbas in dicto. c. 1. de sponsa. impube. & Ioan. Lupus in dicto. §. 9. Et Ripa in. l. 1. ff. solut. matrimo. dicit omnes doctores conuenire in hac opi. imò etiam si filiæ non promittat dotem, dicunt doctores in casu tali patrem teneri ad constituendam dotem. *Corolla. 2. Abbas. Lupus. Ripa. Baldus. Angelus.*

C

Dixi, si honesto nupsit, nam si inhonesto, quamuis pater non possit eam priuare hæreditate, non tenetur dotem constituere, etiam si filia promittat: vt Archidia. 36. q. 1. & gloss. in cap. De raptoribus. Et Ioan. Andre. Et Cardi. Et Anto. in capi. Accedens. de procuratoribus. Hoc intelligitur, vbi filia, vel maritus essent diuites: nam si pauperes, pater esset compellendus ad alimenta ministranda, ex textu. Cùm haberet. de eo qui duxit in matri. *Paulus. Iason. Archidia. Ioan. Andr. Cardi. Anto.*

quam polluit per adulterium. Hæc omnia probat Couarruuias A in loco suprà allegato.

Ad argumẽ. Ad omnes leges simul quas congessit Palacios Rubios in.3.nota.§.8.in repetitione dicendum, omnes tales esse sublatas iure canonico. Neque habẽt obligationem, quia contra superiorem. Faciunt enim cõtra libertatẽ matrimonij, quæ est maximê requisita, quia indissolubile vinculum est. Non enim potest lex Cæsarea obligare filium, aut filiam, vt petat patris cõsensum, sed hoc est Pontificis potestatis: vt Ioan. Andr. aliàs pater canonistarum dictus, in cap. Statutum. in.1. de hæreticis in.6. Et Felinus in cap. 1. de sponsa. & in cap. Ecclesia. de constitu. Et ibi Decius. Et consilio.231. Et Ioã. Lu. in repetitione, not.3.§.9. & in.§.3. antè, probat quòd princeps laicus nihil potest statuere, quod matrimonij liberum consensum impediat. Et sic respondendum, leges tales (licèt videantur ad bonum reipublicæ conducere pro parte) in foro consciention non obligare, tum quia per Architectonicam potestatem sunt correctæ, tum quia contra ius naturæ vidẽtur esse, cùm tollant libertatem filiorum, quam habent in contrahẽdo matrimonium. Et hæc de quæstione sufficiant. B

Matth. 19. Medina de resti. q. 17. D. 10. c. Constitu. Ioan. An. Felinus. Decius. Ioan. Lup.

Neq; debet quis mirum existimare aliquas leges etiã instaste nere in foro exteriori, quæ non tenent in conscientia, cùm lex de occisione adulteræ â viro (secundùm probatos viros) non teneat: in sensu quo diximus suprà in.p.p.ar.24. conclusione.2. & in hac.3.p.ar.4. in fine dubij. Et lex de illo qui dãnificauit citra medietatẽ iusti pretij, & de præscriptionibus. De quo aliàs.

Medina de restitu. q. 3. causa. 4. & Soto de iusti. lib. 5. q. 1. ar. 3.

PERORATIO.

Er Dei gratiam ad finem Speculi deuẽtum est. Et quidem licèt ante plures annos fuerit compositum, sicut illa quæ antè ad rem attinentia in diuersis tractata doctoribus legimus, & perlegimus, & adduximus, sic quæ postea scripta sunt, antequàm opus excuderetur, perlustrauimus, doctoribusq; ipsis citatis in medium produximus, quando oportuit. Hæc dixerim: vt intelligat lector, nos non socorditer, aut oscitanter opus elaborasse, citationibus aliorum contenti, sed quæ vidimus, testati sumus. Ex nostris quidẽ Orthodoxis, & Clasicis patribus, & Theologis Scholasticis. Qui quidem sunt C

Augustinus

Augustinus.
Ambrosius.
Antonius.Flo.
Abulensis.
Altisiodorẽ.
Albert.Pighi⁹.
Arboreus.
Bernardus.
Boëtius.
Burgensis.
Cyprianus.
Chrysosto.
Caietanus.
Clictouæus.
Chassenæus.
Catharinus.
Castro.
Diony.Areo.
Damascenus.
Diony.Cartu.
Driedo.
Doct. Stepha.
Eusebius.
Erasmus.
Ekius.
Gegorius.
Gerson.
Guiliel.Parisi.
Hieronymus.
Hilarius.
Hugo đ.S.Vic.
Isidorus.
Ioãnes Stobæ.
Lactan i. Fir.
Magist. histo.
Mirandula n⁹.
Nicola⁹ đ Lyra.
Natal.Beda.
Origenes.

Roffensis.
Sedulius.
Simancas.
Tertulianus.
Vualdensis.
Virues.
Viguerius.

¶ *Ex Theologis scholasti.*

Alber.magnus
Alex. Halẽsis.
Aegidius Ro.
Augu. đ Anco
Adrianus.
Adamgodam.
Almayn.
Bona ventura.
Bassoris.
Celaia.
Caietanus.
Durandus,
Grego.Arimi.
Gabriel.
Ioannes Scot⁹.
Ioan.Maior.
Magis. senten.
Maironis.
Marsilius.
Martin⁹ đ ma.
Medina.
Marti. đ Led'sss.
Monachus.
Olcoth.
Ocam.
Paludanus.
Petrus đ Tarã.
Ricardus.
Rainerius.
Rubiõ.

Supplemẽtũ.
Soto.
Sepulueda.
Tho. đ Aqno.
Tho.đ Argẽti.
Vuãdelinus.
Victoria.

Ex iuris verò Põtificij, & Cæsarei sunt.

Abbas Panor.
Ancharanus.
Antonius.
Archidiacon⁹.
Albert⁹ đ Rosa
Alexander.
Alua. đ plãctu
Asten.
Alciatus.
Baldus.
Barbatius.
Bartolus.
Bellamera.
Butrio.
Boërius.
Calderinus.
Cardinalis.
Castillo.
Corasius.
Couarruuias.
Curiel.
Decius.
Dida.Gõçalez
Dinus.
Do. Frãciscus.
Felinus.
Fortunius.
Glossator.
Gratianus.

Guiliel.Bene.
Giraldus.
Guili.đ mõte.
Hostiensis.
Henricus.
Hugo.
Innocentius.
Imola.
Ioãn.Andreas.
Iason.
Iacob.đ bel.vi.
Ioa.Lupus.
Iacoba. đ cõci.
Igneus.
Laurentius.
Loazes.
Lapus.
Matth. đ affli.
Monaldus.
Nouellus.
Nauarro.
Oldradus.
Prępositus.
Perusinus.
Paris. đ puteo.
Palacios Ru.
Roderi.
Robert⁹ sena.
Speculator.
Socinus.
Sigismũdus.
Tiraquellus.
Turre cremata
Vincentius.
Veruecen.
Villadiego.
Xuarez.
Zabarela.
Zasius.

¶ Accesse-

¶ Accesserunt & his summistæ. Quorum primus. A

Angelus.	Nauarro.	Reperto. Inq si.
Armilla.	Patauini suma	Syluester.
Caietanus.	Pisana.	Tabiena.
	Rosella.	

¶ Quòd si deueniamus ad naturales, & morales Philosophos, quibus datum est Diuinitùs, vt lumine intellectus aliqua inuestigarent: vt nobis suppeditarent argumentum dilatan di: accedat primus, & antiquus.

Aristotiles.	Arrianus.	Ioã. Rausinus.	Paul⁹ diaco.
Auicena.	Budæ us.	Licurgus.	Quintilian⁹.
Auerrois.	Cicero.	Lucianus.	Seneca.
Aulus Gellius.	Celius.	Macrobius.	Suetonius.
Apuleius.	Diony. Alicar.	Plato.	Sabellicus.
Aelianus.	Hesiodus.	Plinius.	Valeri⁹ Ma.
Alex. ab alex.	Harmenupul⁹.	Plutarchus.	Xenophon.
Alciatus.	Iulius Cęsar.	Petrus Blecen.	

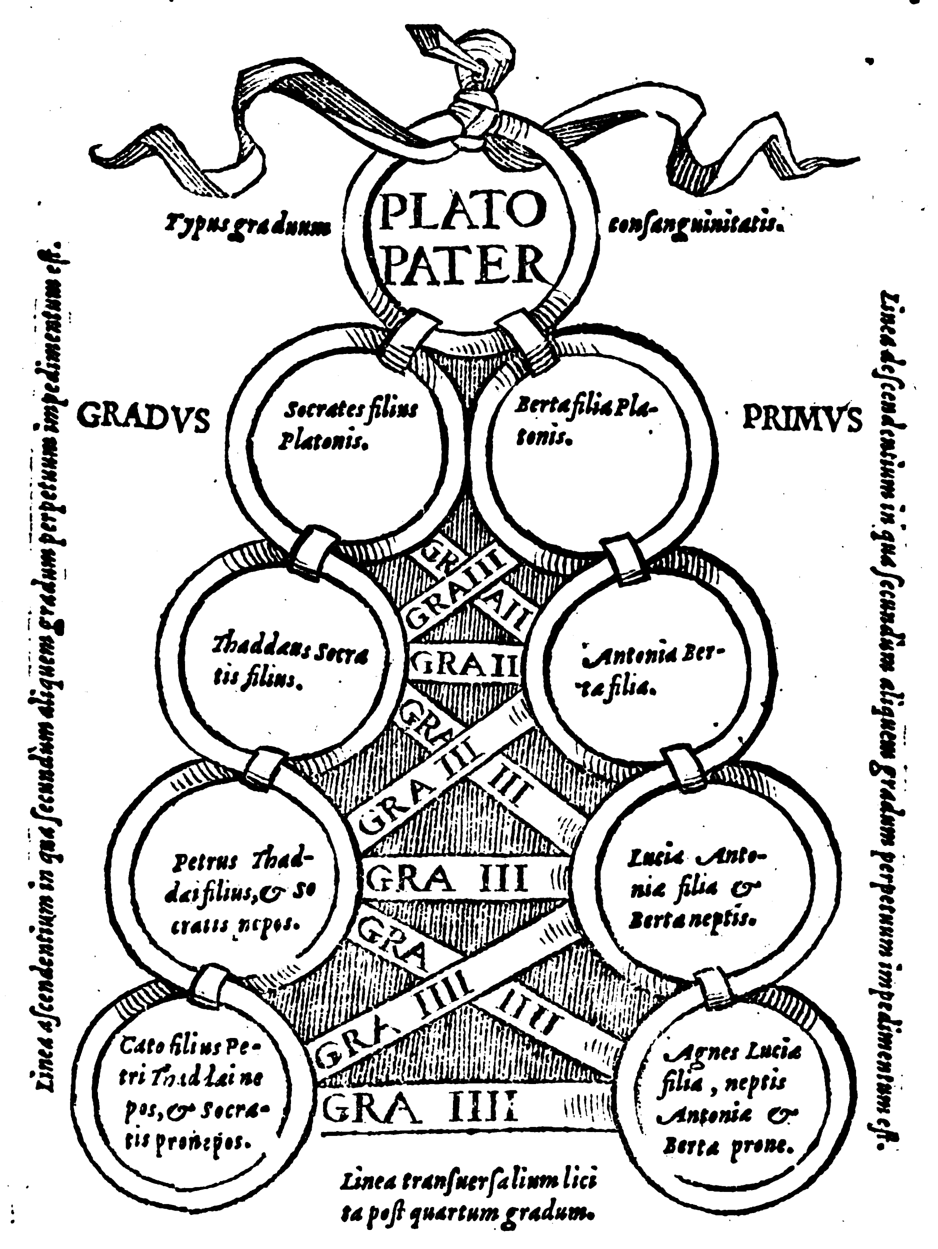
B

¶ Prædictos igitur vidimus omnes, & conciliati sumus, non contenti citationibus, & allegationibus aliorum: hoc enim fallit aliquãdo. Reuoluimus (inquã) quando hoc opus fuit elaboratum: vt pro posse nostro, & facultate in omnib⁹ exhiberetur. Speculũ hoc sine macula, & sic pensum nostrum absolueremus. Pro omnibus ergo gratiæ Deo reddantur immẽsæ: à quo accepimus qdquid habemus. Accipite tandẽ Christiani lectores, ministriq; di gnissimi huius noui orbis hoc Speculũ. Quòd si votis vestris nõ fuerit factũ satis, mentem sanam recipite. Et si quid negligenter scriptũ, aut qđ vestras mũdas offendat aures occurrat, cuiuscũq; Christiani pectoris admitto, & expostulo virgã censoriã. Tantũ abest vt ægrè ferã, erratum corrigi. Quòd si arduum, & sublime fastigium nostræ professionis attingat, atq; a recta (quam firmiſ tenemus, & prædicamus fide) etiã per latum vnguem recedat, ànullamus, & cassam⁹, & supremũ illũ, & primũ Catonẽ quẽ è cęlo descendisse credimus Christũ Iesum in suo vicario Paulo. 4. q sceptrũ tenet, recognoscimus. Cuius regula nõ Lesbia indeuiabi lis manens, deuium, & obliquũ in rectitudinem reducat suam. In quam sententiam pedibus (vt aiunt) & manibus libentissimè imus. C

Protestatio authoris

A imus. At si solùm probante indigeant calculo istæ nostræ lucubrationes, lucernáq; sapientes inueniantur, & consonæ inaccessibili lumini, ipsi (à quo omne datum optimum, omneq; donum perfectum descendens est) gratias reddamus omnes. Interim tamen hoc vnum obnixè ab omnibus peto, vt si librum hũc Mexici excusum, ad manus habuerit (scio non pauca esse exemplaria) non magni faciat: quia in hac. 2. editione Salmantina multa addita, & aliqua deleta, & nonnulla in alia forma sunt apposita. Quapropter hunc in lucem emissum recognosco, & velut vltimam meam voluntatem probo. Alium verò informem declarans, reijcio. *Iacobi. 1.*

Finis operis.

Gradus affinitatis sunt intelligendi secũdùm dicta de consanguinitate, & affinitate suprà. p. p. ar. 43. &. 45. & .47. & 2. p. ar. 22. & .25. & .26. & .27.

INDEX PRIMAE PARtis Speculi coniugiorum, continens tùm articulos, tùm etiam dubia incidentia de matrimonio.

*

pag.

HACTENVS DE impedimentis solùm impedientibus, quæ vndecim sunt: sequitur consequenter de impedientibus, simul & dirimentibus, quæ sunt duodecim.

FINIS ARTICVLORVM ET dubiorum primæ partis.

INDEX ARTICVLORUM, & dubiorum secundæ partis Speculi Coniugiorum.

FINIS ARTICVLORVM ET dubiorum secundæ partis.

INDEX ARTICVLORUM, & dubiorum, tertiæ partis Speculi Coniugiorum.

LOCORVM SAcræ ſcripturæ index: quæ in Speculo Coniugiorum allegantur.

Marci.

Lucæ.

Ioannis.

Ad Romanos.

13.C.Nemi

Pri.ad Corin.

2.ad Corin.

Ad Galatas.

Ad Ephesios.

2.ad Thesaloni.

Ad Hebræos.

Finis Locorum Sacræ scripturæ.

EXEMPLA SACRAE SCRIPTVRAE, adducta inter arguendum in materia de matrimonio in Speculo Coniugiornm.

23. G. Prohi

Finis exemplorum sacræ scripturæ.

LOCI ARISTOTELICI in Speculo Coniugiorum adducti, & obiter elucidati ab authore, & primus est.

Finis Locorum Aristotelis.

REPERTORIVM, SENTENTIARVM

notabilium Speculi Coniugiorum Reuerendi Patris Fratris Alphonsi à Vera Cruce, sacri Ordinis Eremitarum S. Augustini: Theologi, & cathedratici primarij in Mexicana Vniuersitate, in partibus Indiarũ maris Oceani.

SALMANTICAE,

Apud Andream à Portonarijs. S. C. M. Typographum.

M. D. LXII.

REPERTORIVM GENERALE TOTIVS OPERIS ordine Alphabetico dispositum.

***

cum

B

ritur

Consen-

D.

Debi-

Diuor-

Ecclesia

E

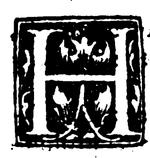

Error

Gentili,

H.

Habere

I.

aliquem tenuit, nõ poteſt matrẽ ducere. Votũ ſimplex, quo ſtante, non poteſt ducere vxorẽ. Matrimoniũ de facto cum moniali. Solennis pœnitentia. pa. 61. A. B. Omnia iſta. 11. impedimenta ſic impediunt matrimonium contrahendum, vt ſi cõtrahatur, iſtis ſtantibus, non dirimatur ſed valeat. Eſt tamen peccatum contrahere ſine diſpẽſatione. In quibus omnibus poteſt Epiſcopus diſpenſare ad contrahendũ, excepto in ſpõſalibus, & voto: quia videntur aliunde vim trahere. Et vbi in alijs nõ eſt cõſuetum diſpenſationem peti: poteſt ſine peccato quis etiam ſine diſpenſatione contrahere.

Impedimenta quæ impediunt contrahendum, & dirimũt iam contractũ, ſi præcedant matrimonium, ſunt. Error perſonę. De quo in verbo error. ar. 28. p. p. pa. 131. Error conditionis ſeruilis. art. 29. pa. 134. Votum ſolenne. De quo in verbo Votum. Et ar. 31. p. p. pa. 140. Diſparitas cultus. De quo in verbo diſparitas cultus. Et art. 32. p. p. pa. 141. Crimen. De q̃. Ar. 33. p. p. pa. 148. Met⁹, ſeu coactio. De quo. art. 8. p. p. pag. 45. Cognatio carnalis, ſeu cõſanguinitas. De quo. arti. 43. p. p. pa. 190. Cognatio ſpiritualis. De quo in verbo cognatio. Et ar. 54. p. p. pa. 204. Cognatio legalis. De quo. art. 59. p. p. pa. 259. Ordo ſacer. De quo in verbo Ordo ſacer. & ar. 27. p. p. pa. 129. Ligamẽ. de quo ar. 42. p. p. pa. 188. Affinitas. De quo art. 46. p. p. pag. 209. Impotentia. De quo art. 38. p. p. pa. 174. Publica honeſtas. De q̃ ar. 50. p. p. pa. 223.

Impedimenta iſta ſunt talis conditionis, vt ſi matrimonium præcedant, impediant contrahendũ, & dirimãt contractum: quia nullo modo (ipſis exiſtentibus) poteſt matrimonium conſtare, niſi adſit diſpenſatio: quia tales perſonæ per talia impedimẽta omnino ſunt inhabiles ad matrimonium. De omnibus ſimul. pag. 131. per totam.

Impiũ eſt, & malè ſentire de vinculo indiſſolubili matrimonij, dicere q̃ matrimonium iam cõſummatũ diſſoluatur per ſuperueniens impedimentũ. i. per impotentiã. p. 176. A.

Inceſtus commiſſus cũ conſanguineis proprijs, non eſt impedimentũ, quominus talis inceſtuoſus poſſit matrimoniũ contrahere. pa. 121. C.

Inceſtus commiſſus cũ conſanguineis vxoris, vel ſi fœmina ſit, cum cõſanguineis viri, eſt impedimentũ, ita vt altero decedente, qui inceſtũ commiſit, non poſsit alteri matrimonio coniungi. pa. 122. C.

Inceſtuoſus cum affinibus, ſciẽs impedimentum, & contrahens abſq; expreſſa, vel interpretatiua diſpenſatione, peccet mortaliter. Si autẽ cũ diſpẽſatione, nullum eſt peccatum. pa. 123. B. C.

Inceſtuoſis cũ affinibus poteſt Eps dare licentiã vt contrahant. p. 124. A.

Inceſtuoſi incolæ huius noui orbis cõtrahentes abſq; diſpenſatione, nullũ peccatum (ſaltim mortale) committebant. pa. 124. B.

Inceſtuoſi iuuenes contrahẽdo ſine diſpenſatione, nõ peccant mortaliter, ſi timent incõtinentiã. Ibidem. C.

Inceſtuoſus cũ ꝓprijs cõſanguineis nõ eſt impeditus quoad exactionẽ debiti. Inceſtuoſis verò cũ conſanguineis vxoris interdictũ eſt exigere: at ſi petat (ſecluſo contemptu, abſq; diſpen-

L

Matri-

N.

si agant ad diuortium. De quo in verbo Religiosus.

O

Rdo aliquis quatuor minorũ, nec prima tonsusura, impedit matrimonium contrahendum, neq; dirimit iã contractum, nec post contractum impedit vsum matrimonij. pa. 171. B.

Ordinatus subdiaconus, diaconus siue presbyter, nullo modo potest matrimonium contrahere: quòd si contrahat, dissoluitur, & est excommunicatus, & irregularis. Ibidẽ. C.

Ordinetur si aliquis vxorat⁹ apud Latinos, verè suscipit ordines. p. 172 A Quòd si fiat sine vxoris cõsensu, nõ recipit exequutionẽ, & est irregularis. Ibidem.

Ordinatus non bene ducit vxorem: vxoratus autem bene ordinatur. Ibidem. C.

Ordinatus apud Latinos, qui vxorat⁹ erat, si cum vxoris licentia ordines recipiat, verè recipit & ordines, & exequutionem. Ibidem.

Ordo sacer impedit contrahendum, & contractum dirimit, solùm ex iure positiuo humano. pa. 173. A.

Ordinis impedimentum quando incepit. Ibidẽ. B.

P

Apa in omnibus gradib⁹ prohibitis iure positiuo humano potest dispensare: tamen in prohibitis iure naturæ, aut iure Diuino Euangelico, minimè. pagina. 109. C. & . 110. A.

Papa si modò prohiberet vsq; ad septimũ gradum, teneret prohibitio: & coniũcti in aliquo illorũ, non essent veri coniuges: & vltrà posset prohibere, dum tamen posit in aliquib⁹ celebrari matri. pa. 110. B. C.

Papa potest dispensare in omni gradu transuersali, nullo secluso. pa. 399. C. & . 405. B. & per totum arti. 27. 2. partis. Et licèt posit, nõ expedit. Ibidem.

Papa, aut Concilimn generale totam Ecclesiam repræsentans, non potest sacramẽtũ aliquod instituere de nouo, licèt posit circa sacramẽta multa præcipere, & prohibere, & sacramentalia addere & tollere. pagina. 204. C.

Papa in omnibus quæ asserit dicere verũ non est necesse. pa. 372. B.

Papæ potestas quõo intelligatur. Ibidẽ

Papa in diffinitionibns præferendus est omnibus doctoribus: in expositione tamẽ sacræ scrip. nõ est necesse. pa. 372. C. & per ar. 21. 2. p. pa. 343. B. & . 474. C.

Papa licèt in diffinitionibus omnino credendus est, tamẽ rationibus quibus mouetur ad diffiniendum non est necessarium credere, & fidem dare. Ibidem.

Papa potest errare quatenus homo, in illis quę nõ spectãt ad fidem. Ibidẽ. De quo vide in verbo Error.

Papa qui nunc cathedram B. Petri tenet, & feliciter regit, potest cassare, & tollere omnia quę ab eius prędecessore sunt constituta. pa. 407. A.

Papa non potest dispẽsare in linea recta ascendentium, & descendentiũ. pa. 410. C.

Papa sine causa dispẽsans in linea trãsuersali, malè ageret. pa. 411. A.

Religiosi

Sentē

T

V

sed

FINIS REPERTORII.

SALMANTICAE,

Apud Andræam à Portonarijs.S.C.M.Typographum

M. D. LXII.

ERRATA IN SPECULUM CONIUGIORUM SIC

restitues, & castigabis.

***

Agina.124.in margine.Gene.24.pro.29.

Pagi.142.linea.2.ab imo,in margine.1. Corin.6. pro 2. Corinth.6.

Eadem pagin. lin.4.ab imo,lege sic. Et quidem videtur fuisse à tempore Apostolorum hæc prohibitio.2.Corin.6.Nolite iugum ducere cum infidelibus.Et in concilio Toletano.&c.

Pagi.159.lin.18.à summo,post est,pro,potest.

Pagi.221.in margine.Gene.13.pro.38.

Pagi.303.in margine.linea.1.ab imo,Matth.19.q.46

Pagi.345.linea.2.ab imo in margine.3.Regum.1.pro.3. Regum.11.

Pagi.351.li.7.â summo,regulæ Lesbiæ.pro,non Lesbiæ.

Pagi.357.in margine sic lege.Soto de iust.& iur.lib.5.q.3.ar.3.

Pagi.365.in margi.Ad Gala.5.pro.4.

Pagi.372.in margi.Matth.16.pro.28.

Pagi.388.in margi. Ioan.20.pro.19.

Pagi.391.in margi.Gene.25.pro.29.

Pagi.438.lin.2.à summo,in margi.1.Corin.9.pro.10.

Pagi.474.in margi.sic lege.Syluest.in ver.diuor.§.48.

Pagi.482.in margi.Matth.19.pro.16.

Pagi.483.lin.7.ab imo in margi.2.Petri.2.pro.2.Pet.1.

Pagi.516.in margi.Ioan.4.pro.Lucæ.10.

Pagi.560.in margi.Soto de iust. & iure.lib.4.q.5.

Scripta ab Authore.

Ræter hoc Speculum Coniugiorum ſcripſit author in gratiam ſtudioſorum,& habẽtium temporis rationem, breuiter,& compendioſè,relictis aliquibus, quæ ſolùm ad oſtentationem,& pompam deſeruiunt. Itaque ſcripſit quæ ſequuntur.

Recognitionem Summularum.

Reſolutionem Dialecticæ,cum textu Ariſtotelico.

Phyſicam Speculationem,cũ Paraphraſi Fabri textus Ariſtotelici.

Reſolutionem Theologicam in quatuor libros ſententiarum.

Repetitionem de decimis, ſuper illud Numerorum. 18. Filijs Leui dedi omnes decimas Iſrael,&c.

Repetitionẽ de iuſto bello,& dominio inſulanorũ Indorum, ſuper illud Matth.22.Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari,&c.

Relectionẽ de libris Canonicis,ſuper illud Pau.2.ad Titum.3.Omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata vtilis eſt ad docendum, &c.

Super Epiſtolam D.Pauli ad Romanos.

Contra Catharinum in obſequium Cardinalis Caietani.

Contra Iudiciariam Aſtrologiam.

Apologiam pro Religioſis commorantibus,& euãgelizantibus verbum Dei in partibus Indiarum maris Oceani.

Pro eiſdem etiam elucidauit priuilegium Leonis.10.& Pauli.3.& ſub compendio congregauit omnia indulta eiſdem Religioſis à ſummis Pontificibus.

Ex his aliqua ſunt prælo commiſſa,quæ in lucem iam iam prodibunt. Reliqua verò ſpectanda erunt: quàm citiſsimê enim in lucem ibunt.

FINIS.

PLVS
AD
P

